ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI

TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI

DR. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM
1930—1931.

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

BUDAPEST, 1931.

KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA. BUDAPEST, MÚZEUM-KÖRÚT 6.

302000

TARTALOM.

I. Értekezések, cikkek.

vitéz Bessenyei Lajos: Irodalmunk tanításáról 209
Busák Béla: Egy osztály magyar dolgozatai 362
Dékány István dr.: Pozitívizmus a történettanításban és ennek hátrányai 91
Horváth Károly dr.: Az iskolakertek a tanítás szolgálatában..... 218
— A képek a földrajz tanításában..... 356
Jámbor György dr.: Az igazgatóképzés kérdése 242
Kardeván Károly dr.: Az 1929—30. évi értesítők szemléje 41
Kardos Albert dr.: A magyar irodalomtörténeti tanterv módosítása 212
Koczogh András dr.: A tanuló ifjúság lelki válsága 309
Kornis Gyula dr.: A walesi herceg kultúrpolitikája 188
Lázár Piroska dr.: Drezdai tanulmányutam 317
Nemes Károly: A tanévi munka 244
Pintér Lajos: A módszeres dolgozatírás és javítás a latin nyelvtanításban 347
Petrich Béla dr.: A munkáltató oktatás elve a francia nyelv tanításában 190
— A francia irodalom tanításának kérdése középiskoláinkban 313
Sándor Vence: A német nyelvoktatás szakfelügyelői megvilágításban 349
Vargha György: Földrajzoktatásunk és a honvédelem 1
Vende Ernő: Magyar olvasókönyveink reformjához 274
Zemplényi Imre dr.: A középiskolai egészségtani oktatás..... 352

II. Figyelő.

Bernolák Kálmán: Leányközépiskoláink új érettségi vizsgálati utasításai 225
Bihari Ferenc: A tanügyi közigazgatás reformja és kodifikálása.... 377
Geszti Lajos: Filmoktatásunk és a III. International Lehrfilmkonferenz 373
Halász Viktor: Az 1930 : XXVI. t.-c.-ben foglalt illetményrendezések és a tanárok illetményei 7
Holstein Gyula: Az értesítőkben elkallódó értékeink 290
Horváth Detre dr.: A nyári földrajzi továbbképző tanfolyam..... 56
Jámbor György dr.: Pedagógiai hírek. 16, 200, 227
Kordeván Károly dr.: Az igazgatóképzés kérdéséhez 286
Kiricsi János: A munkatanítás a fizikában..... 380
Klebelsberg Kuno gróf képviselőházi beszéde a középiskoláról 370
Kornis Gyula dr.: A reáliskola jelentősége 199
Kovács Géza dr.: A magyar irodalomtörténet anyagának beosztása 255
— Évelei tankönyvmizériák 323
Lersch Ernő dr.: Egy tanulmányút tapasztalataiból 104
Osztie József: Az igazgatóképzés kérdéséhez 287
Polgáry István dr.: A magyar irodalomtörténet anyagának beosztása 256
Porcsalmy Zoltán: A nyári fizikai továbbképző tanfolyam 100
S.: A Szent Imre jubileum és a latin nyelv 14
Ujvári Gyula: Túlterhelés, házi olvasmány, vakáció 321
Az Országos Közoktatási Tanács megnyitó ülése 52
A tankönyvek racionalizálása 53
A munkatanítás bevezetése a középiskolai fizikaoktatásban 53
A földrajz-pedagógiai kiállítás Budapesten 59
A Nemzeti Sport támadása 157
A Nemzeti Sport ügye a Házban 196
1. *Ötvös Lajos* interpellációja 196
2. *Klebelsberg Kuno gróf* miniszter válasza..... 197
A modern nyelvi oktatás kérdései az Országos Közoktatási Tanácsban 257

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

III. Egyesületi élet.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület LXIV. évi rendes közgyűlése
Madai Gyula dr. elnöki megnyitója 131
Édes Jenő főtitkári jelentése 135
Szőts Gyula előadása : Szolgálati idő és óraszám 141
Németh József pénztáros jelentése 147
Finály Gábor dr. jelentése a Segélyző Alapról 149
A választmányi ülés jegyzőkönyve 150
A közgyűlés jegyzőkönyve 152
Az Országos Középiskolai Tanáregyesület rendkívüli közgyűlése.
Igazgatósági és választmányi ülés 325
A rendkívüli közgyűlés 327
Gondnoki jelentés 329
Választmányi ülés 18
Tisztújítás előtt 24
Az új tisztikar 107
Székházavató ünnepünk 120
Madai Gyula dr. elnök megnyitó beszéde 121
Kornis Gyula dr. államtitkár üdvözlő beszéde. Üdvözlések 124
Sajó Sándor : Tanárok Háza 128
Gaal Mózes ünnepi beszéde 129
A szervező, illetve jóléti bizottság ülései 159, 331, 384
Csokonai-villa (*Madai Gyula dr.* elnök beszéde a balatonfüredi üdülőház névadó ünnepén) 27
Üdülőházunk első nyara 25
Tájékoztatás balatonfüredi üdülőházunk megnyitásáról 333
Felvétel az Árpád-kollégiumba 334
Az OKTE Tanárok Háza alapja 1929—30. évi számadása 64
Az OKTE 1929—30. évi zárószámadása 76
Személyi változások az V. ügyosztályban. Egyesületünk tisztelgése 61
Egyesületünk tisztelgése Szily Kálmán dr. államtitkárnál 292
Négyesy László üdvözlése 294
Budapesti Tanári Kör 162, 201, 229, 259, 296, 334, 383
Debreceni Tanári Kör 163, 230, 297
Győrkerületi Tanári Kör 29, 166, 384
Miskolci Tanári Kör 167
Szabolcsi Tanári Kör 109
Egyesületi hírek 158, 382
Hírek 31, 76, 110, 168, 203, 232, 260, 300, 335, 385
Halottaink 34, 78, 112, 170, 204, 239, 264, 301, 339, 391

IV. Könyvszemle.

Balassa József : Az egységes magyar helyesírás szótára és szabályai *(Kelemen Béla).* 342
Barankay Lajos dr. : A magyar integritás művelődéspolitikája *(Bihari Ferenc).* 117
Bessenyei Lajos dr. : A tanulók túlterhelése *(Bihari Ferenc).* 240
Bognár Cecil : Gyermekpszichológia és pedagógia *(Bihari Ferenc)* 306
Böhm Dezső dr. : A középiskolai tárgyak egymásra vonatkoztatása a gyakorlatban *(Kardeván Károly dr.)* 206
Brandenstein Béla báró : Művészetfilozófia *(Osztie József)* 304
Brantenstein, Desiderius dr.: Die sozialistische Erziehungsbewegung *(Grünfeld Ferenc dr.)* 271
Buday Géza : Abel. Csitri *(H. A.)* 85
Erdélyi Lajos : Mondattani tanulmányok III. *(Papp)* 114
Feleky Sándor : Lenau minden költeményei *(Osztie József)* 86
Fodor Ferenc dr. : A szörénység tájrajza *(Gajda Béla)* 116
Galamb Ödön dr. : Az akarat szabadsága *(Dittrich Vilmos dr.)* 118
Glatz Károly dr. : Az esztétikai nevelés és az ipari oktatás a pályaválasztás problémájában *(Bihari Ferenc)* 268

Homonnai Imre: A francia rendhagyó igék lexikona teljes ragozással *(Gál Kálmán)* 175
Jámbor György: Glossarium *(N.)* 82
Karácsony Sándor: A tanulás mesterfogásai *(Dittrich Vilmos dr.)* 41
Kittenberger Kálmán: A megváltozott Afrika *(Horváth Károly dr.)* 307
Klebelsberg Kuno gróf: Világválságban (*) 301
Kornis Gyula: Kultúra és nemzet *(D. J.)* 37
Korpás Ferenc: Hogyan lehet helyesen és jól tanulni *(Sz. Gy.)*.... 348
Kováts Alajos: Rövidítések betűrendes gyüjteménye a fogalmazási és irodai gyorsíráshoz *(G.)* 207
Kováts Géza: Értelmi rövidítések *(G.)* 207
— Fogalmazási gyorsírási rövidítések betűrendes gyüjteménye *(G.)* 207
Kausz Fános dr.: Az emberfajok élete és jövője *(Méhes Gyula)*.... 239
Kresznerics Ernő dr.: Idegen személy- és helynevek szótára kiejtéssel *(Dittrich Vilmos dr.)* 206
Loczka Lajos és *Nagy L. József:* Fizikai és Kémiai Didaktikai Lapok *(Nagy F. I.)* 176
Marczell Ágoston: Emős álma *(Máté Lajos)* 391
Mezö, Franz dr.: Geschichte der olympischen Spiele *(Ács Károly)* 235
Módy Mihály: Kallimachos első hymnusa *(W. I.)* 118
Molnár József: Polgári iskolai kis enciklopédia *(Bihari Ferenc)*.... 174
Murgács Kálmán: Negyedik nótáskönyve *(N.)* 271
Nagy Jenő dr.: Úszó madaraink meghatározója *(Horváth Károly dr.)* 270
Olay Ferenc dr.: A magyar művelődés kálváriája az elszakított területeken *(N.)* 266
Orel Géza dr.: Az árusítás technikája és lélektana. Az árusítás nevelástana. A műhelyi nevelés. Takarékosság *(Szőts Gyula)* 82
Osvathné Kohlen Albina: Iduna élete és költészete *(—r.)* 40
Párkányi Norbert: Leányközépiskolai problémák *(Bihari Ferenc)* 268
Pintér Jenő dr.: Budapesti tankerület 11. sz. Értesítője *(N.)*..... 80
— Magyar irodalomtörténet II. *(Zsigmond Ferenc)* 112
— Emlékkönyv Négyesy László 70. születésnapja alkalmából *(Halász László)* 303
— Magyar irodalom története *(—a.)* 340
Prónai Lajos: Puszták börtönében *(—h—a.)* 306
Sághelyi Lajos dr., vitéz: Magyar polgári iskola 60 éves multja *(Csoka Lajos dr.)* 173
Szemere Zoltán: Madárhatározók 270
Szondy György: Állatok, virágok *(Balogh)* 40
Tettamanti Béla: A közösség gondolata Kármán Mór neveléselméletében *(Bihari Ferenc)* 85
Tiboldi József: Párjavesztett gerlice *(—d—z.)* 348
Torday Lajos: A középiskolai tanár feladata és munkája *(—r.)*.... 237
Tőrös László dr.: Német kísérleti iskolák és iskolaügyi kísérletek *(Bihari Ferenc)* 238
Tolnay Vilmos: Magyarító szótár 342
Vajthó László dr.: Mai Magyar Múzsa 240
Valentényi Gáspár dr.: Tanárképzés és történelemtanítás iskolafajunkban *(Bihari Ferenc)* 307
Vakarcs Kálmán: Utasítások *(—l.)* 271
Vida Imre: Madách Imre életének vázlata *(Dittrich Vilmos dr.)* 118
Magyar Gyorsírók Orsz. Szöv. Évkönyve 1930 *(Galamb Ödön)* 38
Magyar Kir. Testnevelési Főiskola Almanachja *(Mező F.)* 278
Az Országos Református Tanáregyesület évkönyve *(Szondy György dr.)* 83
Pädagogisches Lexikon *(D. F.)* 119
Gyermeknaptár 176
A budapestvidéki és székesfehérvári tankerület igazgatóinak értekezlete *(Bihari Ferenc)* 204
Világirodalmi Lexikon *(ta.)* 266
Új egyházi énekgyüjtemény 348

Hatvannegyedik évfolyam. 1. szám. 1930. szeptember.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ÉDES JENŐ
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz. Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

Földrajzoktatásunk és a honvédelem.*

A földrajzoktatásunk a középkorban a geometria és a csillagászat jegyében folyt le. Ezekkel együttesen, mint az égi és földi mérések kiegészítője szerepel a földrajz, amely egyes kivételes iskoláktól eltekintve statisztikai és topográfiai összeállításból állott, nem ritkán versbe szedett ismeretanyag formájában.

Mikor a földfelület jó része ismeretessé vált, a népek, államok érdeklődése saját területükön és a szomszéd államokon túl idegen földek, ismeretlen világrészek felé is eltolódott, az ember érintkezése másfajtájú emberekkel sűrűbbé vált, akkor a földfelület leírása az érdeklődés magasabb fokára jutott. Összehasonlítani kezdték intenzívebb módon a hazai földet és kultúrát idegen területekkel és népekkel. Ez a földrajz jelentőségét nagyban fokozta. Kezdték kutatni a földfelszín és a rajta levő jelenségek közt az összefüggést és ebből következtetéseket vonván le, a földrajztudás alapját a leíró és topografikus elgondolásról a természettudományos gondolkodású, az ok és okozat közt összefüggést kereső alapra fektették.

A hazai földben való mélyebb elmélyedés, a szülőföld tudatos szeretete, még jobban fejlesztette a földrajz értékelését. A faji öntudat, a nemzeti eszme előrejutása ugyanis fokozottabb mértékben emeli egyes tárgyak jelentőségét. Kialakulnak a nemzeti tárgyak, tanulásuk szélesebb alapot kíván és ezzel tartalmuk is bővül, elmélyül.

A neoklasszicizmus kora, amely a római, majd a görög kultúra romemlékein a XVIII. és XIX. században világszerte lángralobbant és az ókori klasszikus népek irodalmát, művészetét, gondolatvilágát vette bázisul, lassankint tért veszít.

A népek, nemzetek mentalitása változás alá esett. A nemzeti gondolat lép előtérbe és ezt támogatja a technika fejlődésével párosult természettudományi, gyakorlati irány előretörése, amelyet főkép Anglia és Amerika példájában veszünk eklatáns módon észre.

* Felolvasta a Földrajzi Társaság Didakt. Szakosztály ülésén.

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1931. 655.

Döngetik a görög és latin oktatás évszázadokon át felépült falát, amelyből az összekötő anyagok engedni látszanak és a kövek inognak. Korunk irányt változtatott a műveltség általános elgondolása előtt.

A nemzeti öntudat a magyar nyelvet, amelyben él a nemzet, a történelmet, ahonnan példát vehet a multból és következtetést vonhat a jövőre, és a földrajzot, amely alapként a hazát, mint a nemzet, a nép jelen megélhetésének és jövő boldogulásának alapját fejtegeti, a tanítás gerincévé tette.

Innen van, hogy a földrajz célkitűzése is változás alá esett. Míg a régebbi tantervekben a földfelület megismerése volt a cél, addig ma a honismertetés a bázis, amellyel kapcsolatos a további földrajzi ismeretanyag elsajátítása, és a honpolgári nevelést tűzi ki egyetemes és egyetemleges végcélul.

A hazaszeretet, a föld szeretete, a nemzet tagjainak legszorosabb együttműködése és támogatása, a magyar föld és a magyar faj értékének megismerése, annak kifejlesztése és tökéletesítése lett földrajzoktatásunk gerince.

Oktatásunkban is tehát mindig ennek kell szemünk előtt lebegnie. S ha megismertük a földet, amelyen élnünk kell, amelyen boldogulásunkat keressük és meg is kell, hogy találjuk, ha megszerettük a szülőföldet és a népet, akkor önként következik ebből, hogy azt védelmeznünk is kell. Egyéni okokon kívül, magasabb szempont : a haza szentsége, a nemzet léte és fennmaradása is ezt megkívánja.

Ennek a honvédelmi gondolatnak tehát az iskola tanítását átitatnia kell — és erre a nemzeti tárgyak különösen alkalmasak. Mivel a földrajz elsősorban a szülőfölddel és a néppel, valamint e kettő egymásra utaltságával és kapcsolatával foglalkozik, különösen alkalmas a honvédelem kérdésének tárgyalására anélkül, hogy a földrajzot eredeti céljától és feladatától eltérítenők.

Milyen földrajzi gondolatkörök állíthatók be a földrajzoktatásban a honvédelem megvilágítására ? Elsősorban a magyar medence egysége.

A magyar medence természetes egységét még ellenségeink sem vitathatják, sőt éppen kedvező volta volt az, ami megcsonkításunknak egyik főtényezőjét képezte.

Vajjon melyik állam határa kedvezőbb, amelyik határa a területéhez mérten rövidebb, vagy amelyik hosszabb ? Nagyjelentőségű kérdés ez a honvédelem szempontjából.

Vegyünk egy országot, amelynek területe 300.000 km^2.

Ha én ezt a területet körnek veszem, úgy a sugara 310 km, a határa pedig 1946 km ; formáljuk át téglalappá, amelynek egyik oldala azonos a körsugárral, úgy a kerülete 2566 km-t ad, míg ha egyenlőszárú háromszöggé alakítom a rádiussal egyenlő alappal, úgy a határa 3210 km lesz. Világos ebből, hogy a kevéssé tagolt, minden irányban lehetőleg egyformán kialakult körhöz közelebb álló terület a legrövidebb határú.

Hazánk Kárpátok övezte területe legjobban megközelíti a körterületet, s így honvédelmi szempontból Nagymagyarország az ideális államhatárokat vette fel. Mennyivel megnehezül Csehszlovákia honvédelme, ha koncentrikus támadás előtt áll a maga elnyúlt területéhez képest túl hosszú vonalával. A világháború is igazolja ezt a tényt : a küzdő felek igyekeztek minél rövidebbé tenni harcvonalukat s a körívhez simulóvá változtatni.

Vajjon a természetes határok mily szerepet játszanak az ország megvédésénél ? Tankönyveink is reámutatnak, hogy a hegyvonulatok

részben elveszítették eredeti fontosságukat a honvédelem szempontjából. A technika fejlődöttségének kora előtt az alig járható, a teljesen lakhatatlan hegyvonulatok oly akadályt képeztek, hogy ellenséges beavatkozás tekintetében biztonságot nyujtottak. Hitték-e a rómaiak, hogy Hannibal átkel az Alpeseken, vagy a tibetiek gondoltak-e arra, hogy a Himalaja hegyláncai nem védik meg az angolok betöréses expedíciója elől hazájukat?

Ma a repülőgépek és gázbombák korszakában a hegyvonulatoknak mégis nem lekicsinylendő jelentőségük van és ez a védelmi szempontból tekintetbe veendő. *Sapper* a hegyekről és a hegyhatárvonalakról írt értekezésében a hegyvonulatok értékelését fejtegeti védelmi szempontból. A jó utakkal, sűrű telepítéssel, hidakkal és viaduktokkal ellátott hegységek elveszítik elhárító fontosságukat, természetes előnyüket s előáll annak a szükségessége, hogy mesterséges erődítményekkel lássuk el határainkat az ily hegyvonulatoknál. A hegységeken való átvonulás a hegyoldalak hajlási szögével függ össze. A meredekebb hegyoldalakon nehezebb a fel- és az átjutás, mint a lankáson, különösen akkor, ha még jól járható hágók, szorosok sincsenek. Ebben a tekintetben a Kárpátok keleti és északkeleti része éles ellentétben van a Déli-Kárpátok vidékével. A keleti homokkővonulat párhuzamos és hullámosan legömbölyített láncai minden időben alkalmasak voltak a betörésre és nyitva tartották a magyar medencét. Ezért jöttek be nagyobb ellenállás nélkül itt honfoglaló őseink akár a Duklai-, Vereckei hágón, akár a Gyimesi-szoros vidékén, vagy a török-tatár hordák, nemkülönben az orosz tömegek a szabadságharc, és a világháború idején. A Déli-Kárpátok sokkal meredekebbek, falként emelkednek fel a 2000 m magasságig. Gerincvonulatuk átlagos magassága a járhatóságot erősen csökkenti s a pár jól védhető szoros: a Magyar- és Oláh-Zsil Vulkán-szorosa, az Olt Vöröstoronyi szorosa, vagy a Törcsvári-szoros megerősítés mellett a Déli-Kárpátok belső részét biztonságba helyezi.

A világháború is igazolja, hogy nagy tömegek az Északi- és Keleti-Kárpátokon jöttek át, míg a betörések idején a délin csak egyesével szivárogtak be ellenségeink a magas hegyvidék ösvényein, amelyeket a románok de Martonne, a híres francia geografus felvételei és útmutatása alapján ismertek meg. De Martonne tudományos felvételek ürügye alatt kémlelte ki a Déli-Kárpátok magas ösvényeit. Emlékezetes, mikor éppen Lóczy Lajos közbenjárására eresztették szabadon a világháború kitörése előtt a kémgyanús tudóst a határőreink.

Az Északkeleti-Kárpátoknál a vízválasztó egyúttal a határ is. Úgy belülről, mint kívülről egyenlő könnyedséggel juthatunk fel a határt képező széles hegyhátakra, planinákra, ahova jól képzett utak, vasutak visznek fel. A Keleti-Kárpátokban helyzetünk még előnyösebb volt honvédelmi szempontból. Itt a patakok hátráló eróziója folytán a belső és a külső lejtő birtokunkat képezte. Beszterce, Ojtoz, Úz, Bodza stb. határainkon belül erednek és jól védhető határt nyujtottak volna, ha kellő erődítésekkel látták volna el.

A Kárpátok területei eléggé települtek, így a keleti és nyugati részek közt a népek érintkezése is megkönnyül, néprajzi határok nem válnak itt élessé.

A bodzai és a gyimesi szoroson át erős az oláh keveredés s a székely vidékeken is, az északkeleti alacsony hágókon és könnyen járható ösvényeken az orosz és galiciai bevándorlás akadálytalanul folyhatott.

Hogy a hatalmasabb államok határaikat a meredek gerincű hegy-

ség vagy általában a hegység tulsó lábához igyekeznek letolni védelmi szempontból, érthető.

Csak egy példát említek. Mikor a világháború folyamán német haderők segítségével Romániát a békeszerződésre kényszerítettük, a magyarok lovagiassága érvényesült. Mi nem kivántunk román területet, csak határaink fokozottabb védelmét. Mivel a keleti határon a régi határok a külső lejtőn haladtak, itt a régi határ változatlan maradt, a déli részen azonban Magyarország határát a Déli-Kárpátok gerincvonalán kívül pár kilométerre délre, a déli lejtőre tolták ki. De ugyanez az elv érvényesült a trianoni határnál is, hol a keleti határok a Kárpátok és a Biharhegység Alföld felé eső lábánál húzódnak el, sőt a síkságból is egy részt magukba zárnak, mert a hegylábaknál, mint a különböző termelési területek érintkezési helyénél, kapuvárosok, kultúrális és gazdasági gócpontok keletkeztek és ezek birtoklása minden államra nagyjelentőségű.

Végtelen nagy hiba volt tehát a Kárpátok láncainak, lapostetejű gerinceinek teljes védtelenül hagyása, erődítvények stb. (országutak, tunellek) nem emelése azokon a helyeken, hol a lejtős részeken a közlekedés teljesen megkönnyült, ahol a szorosokhoz és azokon át jó utak vezettek, ahol a népek érintkezése elé akadály nem gördült.

A Kárpátok ívalakú elhelyeződése a folyók lefutásának irányát is biztosítja. A hegyrajzi egység mellett a vízrajzi egység nagyjelentőségű az állam életében. A folyók vízbősége, az időjárás függvénye s ebben döntő szerepet játszik a Kárpátok éghajlata. Téli időben a Kárpátok vonulatát magas hó borítja. Ez a támadást, úgy mint a honvédelmet megnehezíti, sőt holt pontra juttatja, vagy ha mégis erőszakolják a küzdelmet, rettenetes áldozatot kíván, mit a kárpáti téli harcok igazolnak. De tán ennél még borzasztóbb az olvadások időszaka ; mikor megduzzadnak a vizek, nagy sebességükkel töltéseket, hidakat rombolnak le és a védelmi lehetőségeket is nagyban csökkentik (Piave).

A honvédelem szolgálatára áll itt a meteorologia és a hidrográfia, amelynek végeredményét a földrajz is értékesíti.

A hazai folyóink az Alföld felé kiszélesedő torkukkal az ország határához, a Kárpátok gerincéhez vezetnek, így természetes útvonalak, amelyek a honvédelmet elősegíthetik.

Ezek a folyóvölgyek részekre osztják az ország területét, amelyek természetes akadályul szolgálnak az ÉNy. vagy DK. felől jövő támadások idején, mert a rajtuk való átkelés, az ellenség feltartóztatása kisebb erővel lehetséges, különösen nagyvíz idején. A folyók általában jó védelmet nyujtanak, ha nagyok (Duna, Tisza), meredek partúak, vagy mocsaras vidék kíséri lefutásukat. Hasonló jelentőségűek a tavak és mocsarak is, amelyek egyenlő elbírálásban részesülnek, mint az őserdők vagy a sivatagok. Gondoljunk a Rokitnoi mocsarakra, a Mazuri tavakra és a Velencei tó nádasaira, hol a szabadságharc idején annyi horvát vesztette életét, midőn beleszorultak a honvédek támadása folytán.

A világháború lezajlása után a győző államok ezért igyekeznek határaikat a nagyobb folyókig előre tolni. Franciák a Rajnáig, oláhok a Tiszáig, Besszarábiában a Dnyeszterig, a csehek a Dunáig igyekszenek, sőt a folyókon túl hídfőket is biztosítanak maguk számára (Rajna, Ligetfalu Pozsonynál). Sőt apró patakokat, vízmosásokat fujnak fel hajózható folyóknak akkor, ha a határmegállapításnál érdekeik így kívánják. (Karasica Baranyában, Ronyva Sátoraljaujhelynél stb.)

A következő nagyjelentőségű kérdés az autarkia kérdése, az önellátás problémája.

Az állam biztonsága, a honvédelem szemszögéből ez milyen jelentőségű, arra a világháború ad megfelelő tanulságot. Hazánk Európa egyik éléskamrája volt. Nagy élelmiszerraktárak állottak rendelkezésünkre egyik aratástól a másikig azon tömegeken kívül, amelyek külföldön nyertek elhelyezést. A világháborúban is a szükségletet jórészt mi fedeztük, míg a munkaerőnkből és a csökkent termésmennyiségünkből tellett. Nem is volt nagyobb baj, míg rendesen tudták élelmezni az embereket a harcvonalakon. Mikor azonban már az élelemszurrogátumokra került a sor s a herbateákat főzeléknek használták fel, mikor a kenyérbe a kukoricacsutka megőrlött részei kerültek be, a háborút elveszítettük.

Ezért fontos a mezőgazdasági termelés, az állattenyésztés, a bányászat a honvédelem szempontjából. Szerbia hiányos gabonatermelési lehetősége miatt ragaszkodott a kitünő bánáti és bácskai földekhez, Csehország a Kis-Alföld színmagyar vidékéhez.

Előrelátó államférfinak, de a jó, a hazáját védő polgárnak ismernie kell az ország gazdasági helyzetét és arra törekednie, hogy a termelési lehetőségeket minél jobban fokozza, a terméseket pedig nemesítse, értéküket növelje.

Ez nemcsak az egyén és ezen keresztül az állam jólétére, gazdagodására, külkereskedelmének aktivitására vezet és a külföldtől való függőségünket a minimumra csökkenti, hanem nagy szolgálatot tesz az ország biztonsága érdekében is, alátámasztja a honvédelem szempontjából.

Túlmenne célom keretén, ha a gazdasági élet különböző ágait sorakoztatnám a kérdés megvilágítása érdekében, de reá kell mutatnom mégis, hogy iparunk és jól megszervezett kereskedelmi hálózatunk a honvédelem támogatásában jelentős tényező. Ezt a közlekedés hathatósan támogatja. *Hennig* Richárd közlekedési politikájában kifejti és a világháborúban szerzett tapasztalataival igazolja, hogy az ország közlekedésének kialakításában úgy a honvédelmi, mint a gazdasági érdekeket egyaránt kell kielégíteni. A vasutak elhelyezése, a folyók hajózhatóvá tétele, csatornákkal való összekötése, a határokhoz való könnyed hozzájutás elsőrendű kívánalmak. Az útjainknak a modern kívánalmakhoz való kifejlesztése napjaink közlekedési programmjában kezd végleges képet nyerni. Sajnos, útjaink a gyors és jó közlekedést nem szolgálták a multban, ezt igyekszünk pótolni. Ma, mikor az autóknak a honvédelem szempontjából is nagy jelentőségük van a védelmi eszközök, a védők gyors szállítása és megadott helyhez való juttatása tekintetében, akkor reájutunk, hogy hazánk eminens érdeke különösen kelet felé az utaknak gyors és szilárd kiépítése, ami folyamatban is van. Vasútjaink és országútjaink Budapest központból sugarasan haladnak a határok felé a Kárpátok lábáig, sőt vagy 10 helyen stratégiai okokból a Kárpátokat is átlépték. Legfeljebb a transverzális, összekötő vasútjaink nem voltak elsőrangúak, sőt hiányosak, ami a honvédelmi szempontból káros hatását Erdély védésénél, galiciai utánpótlásnál stb. károsan éreztették is. Az erdélyi körvasút tisztán katonai célzattal épült meg és most a Kárpatakon túli oláh területekkel nem vicinális, de elsőrendű összekötésbe került. Sajnos, viziútjaink a Dunán és a Tisza egyik szakaszán kívül alig hajózhatóak, kiépítésük, csatornákkal összeköttetésük mindig csak jámbor óhaj volt, hisz a gazdasági érdekű Duna-Tisza csatornát,

amelynek első terve már II. József idejében megvolt, még a mai napig sem sikerült nyélbe ütni.

Mikor külföldön a vizi közlekedés a tömegszállítás olcsósága folytán rendkívül magasra felszökkent, a Rajnán minden percben halad el szemünk előtt fel- vagy lehaladó gőzös uszályokkal, akkor a Dunán a forgalom oly kevés, pedig a Duna összekötő folyam a nyugati és keleti államok között, amint azt Széchenyi 100 évvel előbb jól elgondolta és mikor a szabadhajózás céljából az Alduna szabályozását megindította.

A levegő meghódítása honvédelmi szempontból nálunk ez időszerint lehetetlen. A trianoni béke béklyóba vetette repülőgépeinket, de éppen erre való utalás a légi járatok honvédelmi fontosságát csak megerősíti.

De hol van a lélek, amely a gondolatot tettre váltja, az élettelen természetet a haza védelmébe állítja ? Az a magyar ember, akinek kultúrereje csodálatos. A magyar ember őserőtől és becsületességtől duzzadó keble az, mely hivatva van a szülőföld, a haza megvédésére.

A világháború beigazolta, hogy hazájáért és a becsületéért életét áldozta fel, a megaláztatásunk idején pedig roppant gazdasági áldozatot hozott, mikor a kifosztott, legázolt országot a haladás biztos útjára vezette. Magyar emberre mindig számíthatunk, ha a haza hív és megvédeni kell a hont, és visszaszerezni az orvul elvitt országrészeket.

Csonka hazánk a magyar faj 88 százaléka kapcsán nemzeti államma lett, de a magyar nép mindig türelmes és békés volt idegennyelvű polgártársaival szemben.

S itt reámutathatunk nyelvi és faji veszteségeinkre az oláh vidékeken, de arra is, hogy érdekükben és érdekeink ellenére mennyi kultúrjavat nyujtottunk nekik, melyeken építették fel bástyáikat ellenünk. Itt bő alkalom nyílik, hogy számba vegyük a Magyar medencében levő barátainkat és ellenségeinket a visszaszerzés mérlegelése céljából.

A honvédelem kérdését a nagy államok könnyebben oldhatják meg. Mikor hivatalosan leszerelést hirdetnek és csökkentést eszközölnek, akkor társadalmi úton a legnagyobb erőt fejtik ki az állam biztonsága érdekében. Eklatáns példa erre az Egyesült Államok, ahol a sport keretében erős honvédelmi kultusz fejlődött ki. Csónakok, hajók, sőt repülőgépek állanak itt rendelkezésre — amelyet az *állam kölcsönöz ki sportcélra*. Temesi Győző említi, hogy a katonai alapon megszervezett magániskolák százai állanak a honvédelem szolgálatában. Itt télen az iskolai tananyagon kívül sportkiképzés van, amelyet akár katonainak is mondhatnánk, nyáron pedig lovat, csónakot és még ágyút is kapnak albérletbe a hadseregtől, hogy magániskolai feladatuknak eleget tehessenek.

Földrajzi oktatásban pedig a gyakorlati tájékozódást a sok autó és topográfiai térkép fejleszti ki, amit az óriási autótura és kirándulás támogat. A történelmi események vidékének, a nagy vezérek és államférfiak szülőföldjének ismertetése a földrajzon át teszi meg hatását.

Nálunk a keretek az iskolai oktatással kapcsolatosan sokkal szerényebbek. Ennek egyik lélekemelő része : a nemzeti zászló előtt való tisztelgés. A zászló jelképezi a nemzeti gondolatot, és ezen át a hazát, amelynek szineit viseli. Minden magyar tanulónak tisztelegni kell előtte, hisz szimboluma az országnak, amelyért „élni és halni kell".

Most már az a kérdés merülhet fel, ezeket a gondolatokat ,amelyek a honvédelem kérdését szolgálják, a földrajzoktatásban mi módon vigyük be, hogy a földrajztanítás lényege csorbát ne szenvedjen.

Vigyük tanítványainkat minél gyakrabban ki a szabad természetbe,

hol barangolásaink alkalmával bőséges alkalom nyílik megbeszélés, játék stb. útján a haza oltalmáról beszélni. Itt nyílik tér az iskolai elméleti órán elsajátított térképolvasás gyakorlati alkalmazására, a tájékozódás biztonságára, a térszinen való eligazodásra, mérési és távolságbecslési gyakorlatokra s sok más térképpel kapcsolatos kérdésre, amelyekre a haza szolgálatában lépten-nyomon szükségünk lehet. Legyünk aktív részesei az iskolai cserkész- és sportmozgalmaknak.

A földrajzoktató, ha hivatása magaslatán áll, kellő pedagógiai érzékkel rendelkezik, megérzi azt a kedvező alkalmat és azt a módot, miképpen férkőzhetik legjobban tanítványa szivéhez és eszéhez.

Az elemi fokon, a középiskolák alsó osztályaiban tán egy-egy mondat elég, tanulságos elbeszélés megteszi a hatását, a felsőbb osztályban a megfelelő fejezetek keretében mindig találunk alkalmat a honvédelmi szempontból is kívánatos anyag megvilágításához. Még akkor is, ha idegen területeken állambiztonsági szempontból fontos kérdéseket vetünk fel, mindig utaljunk a hazai problémákra. Így idegen országok tárgyalása kapcsán is hazánk honvédelmét az analogia vagy az ellentét alapján szolgáljuk.

Oda kell állítanunk Nagymagyarország ideális államalakulatát, s vele szemben pedig kifejtenünk kell a trianoni haza energiahiányát, hogy ezzel is fokozzuk azt a vágyat, amely minden magyar lelkét eltölti. Ez a mai határok mesterséges bilincseinek széttépése és ezeréves hazánknak, a Kárpátok övezte magyar medencének visszaszerzése.

Feltétlenül szükséges, hogy a földrajzzal kapcsolatos honvédelmi gondolatokat minél szélesebb néprétegben tudatossá tegyük. Erre pedig termékeny talajt akkor találunk, ha az átlagműveltséget a mainál úgy a faluban, mint a városban emeljük.

Mikor a honvédelmi gondolatokat a földrajz keretében és elsősorban hazánk szemszögéből a tanár és tanító tanítványai lelkébe csepegteti, csak passzív munkát végez. De az elvetett gondolatok megérlelik jótékony gyümölcseiket és aktivvá válnak azok lelkében akkor, ha fel tudtam kelteni bennük a földrajzoktatással kapcsolatosan a szülőföld szeretetét és azt a lelki diszpoziciót, mely alkalmassá teszi a felnőttet arra, hogy a haza védelméről a földrajzi tanultsága és olvasottsága révén gondolkozzék és annak idején hazája érdekében úgy is cselekedjék.

Dr. Vargha György.

FIGYELŐ.

Az 1930:XXVI. törvénycikkben foglalt illetményrendezések és a tanárok illetményei.

Fizetésünknek 1927-ben történt átcsoportosítása nem hozta meg számunkra azt a megnyugvást, amelyet ettől a fontos ténytől vártunk, mert nem váltotta be azokat a reményeket, amelyeket hozzáfűztünk. Az a körülmény, hogy a helyettes tanári szolgálatnak csupán három éven felüli idejét számítják be a széniumos haladásba és a várakozási időnek az alacsonyabb fizetési osztályokban való hosszú volta számos érthető és jogos panasz forrása lett. Hogy azonban mégis egy jobb kor hajnalhasadását láttuk a számunkra új fizetési rendszerben, ennek oka az, hogy az átcsoportosítás a VIII. és IX. rangosztályban lévők fizetésbeli elmaradottságán javított, megszüntette a lelkünket megülő

bizonytalanságot és végül, hogy mindenki oly kiindulási alapnak tekintette azt, melyet majd továbbépítenek. Látva a kultuszkormány ilyen irányú jóakaratát, azt reméltük, hogy támogatásával sérelmeink rövidesen orvoslást nyernek. Ez azonban nem következett be. Gyűléseinken hiába panaszkodtunk, egyesületünk vezetősége hasztalan tárta fel sívár helyzetünket. Minden maradt a régiben. Más tisztviselői kategóriák fizetésrendezése következtében azonban a tanárság megint egy hellyel hátrább került a tisztviselők rangsorolásában. Így történt ez az 1930 : XXVI. törvénycikk életbeléptetésével. Ennek a III. fejezete az államrendőrség tagjaira vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza és kimondja, hogy ezek részére 1930. évi július hó 1-től kezdve rendőrségi pótdíj illetékes. A törvény 14. §-ának 2. bekezdése közli azt a táblázatot, amelyben ezen pótdíj „kiszabata" megállapítást nyert. A törvény 4. §-a értelmében a pótdíj nyugdíjba beszámítható javadalmazást képez.

Lássuk már most, mint alakul a tanárság illetménye a rendőrség tisztikaráé mellett :

Fizetési osztály	fokozat	Tanárok havi illetménye	A rendőrségi pótdíj havi összege	A rendőrtiszt havi illetményének összege	Milyen állami rendszerű illetménynek felel meg a rendőrtiszté ?
					havi
VI.	1.	555	65	620	V. fiz. oszt. 2. fokozat —30 P
	2.	502	88	590	VI. „ „ 1. „ +35 „
	3.	450	110	560	VI. „ „ 1. „ + 5 „
VII.	1.	400	130	530	VI. fiz. oszt. 2. fokozat +28 P
	2.	365	125	490	VI. „ „ 3. „ +40 „
	3.	330	140	470	VI. „ „ 3. „ +20 „
VIII.	1.	290	150	440	VII. fiz. oszt. 1. fokozat +40 P
	2.	270	140	410	VII. „ „ 1. „ +10 „
	3.	255	125	380	VII. „ „ 2. „ +15 „
IX.	1.	230	110	340	VII. fiz. oszt. 3. fokozat +10 P
	2.	215	95	310	VIII. „ „ 1. „ +20 „
	3.	200	90	290	VIII. „ „ 1. „
X.	1.	—	70	260	VIII. fiz. oszt. 3. fokozat + 5 P
	2.	—	65	245	IX. „ „ 1. „ +15 „
	3.	—	55	225	IX. „ „ 2. „ +10 „

Amint tehát látjuk, a VII. fizetési osztály 3. fokozatától lefelé a rendőrtisztek nyugdíjba is beszámítható illetménye legalább egy fizetési osztállyal magasabb, mint a hasonló rangosztályba sorolt tanáré, a rendőrségi segédfogalmazó pedig már kezdőfokon is csak havi 5 pengővel kap kevesebbet, mint a 10. évét szolgáló tanár.

Tagadhatatlan, hogy a közelmult eseményei indokolttá teszik az állami rend fokozottabb biztosítására szolgáló intézkedéseket, mert a közrend fenntartása a legfontosabb állami feladat. Érthető tehát,

hogy az állami gondoskodás különös figyelmet fordít azokra, akik az állam rendjének megóvására hivatottak. Kétségtelen az is, hogy nagyon fárasztó egy-egy készenlét, amely néha napokon át súlyos próbára teszi a rendőrség munkabírását. De a tanárság és a tanítóság nevelő munkásságának is jelentős szerepe van abban, hogy az összeomlás és a forradalmak után az állami rend gyorsan helyreállt és a felforgató elemek káros működése megszűnt. Bizonyos az is, hogy a vagyon és az emberi élet ellen elkövetett, továbbá az utóbbi időben annyira elszaporodott intellektuális bűntettek kinyomozása hosszú, fáradságos és nehéz munka, de milyen mértékben szaporodnának el az utóbbi bűncselekmények, ha a középiskola nem felelne meg annak a feladatának, hogy erős nemzeti érzéstől áthatott, valláserkölcsös, jellemes embereket neveljen. A neonacionalizmusnak a lényege, hogy t. i. olyan pozitív gondolkozású aktívabb magyar embertípust tudjunk kitermelni, amelyik meg tud birkózni az élet nehézségeivel, azt is jelenti, hogy az iskolából az életbe kikerült ifjúság mindenkor és minden körülmények közt ellent tudjon állni az élet csábításainak és a kísértéseknek. Ilyen értelemben mi is hatékonyan kivesszük részünket abból a munkából, amelynek célja az állam rendjének fenntartására és tiszteletére szoktatni az embereket. A rendőrség munkásságának mindenesetre az a legkevésbbé fárasztó, sőt bizonyos esetekben talán az egyetlen kellemes fajtája, amely ezen illetményrendezéshez a pénzforrás egy részét szolgáltatta, t. i. az ügyelet, amely, ha nem politikai vagy egyéb gyűlésről van szó, hanem színházról vagy hangversenyről, oly értékes élvezetet jelent, amilyenben nekünk vajmi ritkán van részünk. Az illetményrendezés valódi értékét — bár az érdekeltek közül sokan elégedetlenkednek — az adja meg, hogy azok a mellékjövedelmek, amelyek eddig időszakok és szolgálati helyek szerint változtak, mint ilyenek megszűntek, helyükbe azonban fizetésjellegű és a nyugdíjba is beszámítható pótdíjak léptek, melyeket rangosztályának megfelelően egyenlő mértékben élvez a rendőrség minden tagja, bárhol teljesít is szolgálatot.

Az anyagi javadalmazás mellett bőségesen kijut a rendőrségnek az elismerés külső, megtisztelő jeleiből is. Gondoljunk csak arra a rendjelesőre, amely az államrendőrség tízéves fennállása alkalmával hullott. Az államfő kegye kerületi rendőrfőkapitányoknak (V. rangosztály) a II. osztályú polgári érdemkeresztet adományozta, amelyet nem kaphatott meg az a tankerületi főigazgatónk, aki nem sokkal azelőtt ment nyugalomba. Pedig oly pedagógusról volt szó, akit egyaránt a legnagyobb szeretettel vettek körül a tanulók, tanárok és a szülők. Felékesítettek ezzel a kitüntetéssel azóta egy szombathelyi ügyvédet, jutalmazták vele polgármesterek, alispánok szolgálatait is. Bármilyen érdemes férfiak is ezek, egyikük sem gyakorol majd az utókorra oly hatást, mint a mi főigazgatónk, akinek művei késői utódainknak is kellemes órákat szereznek majd. Érezni fogják azoknak olvasásakor szelíd szívének meleg szeretetét, tanításai és pedagógiai elvei is élni fognak még nagyon sokáig egykori tankerületének határain túl is. Amikor a miniszter úr ő excellenciája legutóbbi közgyűlésünket megjelenésével és hozzánk intézett beszédével megtisztelte, találóan mutatott rá arra, hogy a jogászi munkát túlbecsülő közfelfogásban rejlik az egyik oka annak, hogy a tanárság tevékenységét nem méltányolják kellően és buzdított minket a szülők szeretetének a megnyerésére, hogy így a közfelfogást a mi javunkra átformálhassuk. Azt hisszük, hogy a közhangulat átalakulásához, a tanárság tekinté-

lyének emeléséhez jelentékenyen hozzájárult volna annak a tanférfiúnak megfelelő kitüntetése, aki egész tanári pályáján a szülők osztatlan szeretetét és őszinte nagyrabecsülését élvezte.

Az 1930 : XXVI. törvénycikk 2. §-a értelmében „a m. kir. honvédség stb. VI., VII. és VIII. rangosztályú havidíjasainak a rangosztályukban töltött hosszabb szolgálat után korpótdíj illetékes." A korpótdíj a VI. és VII. rangosztályokban (alezredes és őrnagy) két fokozatban, a VIII. rangosztályban (százados) egy fokozatban van megállapítva és „kiszabata" a VI. rangosztályban 30 és 50, a VII-ben 25 és 30, a VIII-ban 25 pengő havonta. Amely rangosztályban a korpótdíjnak két fokozata van, ott a havidíjas 2 évig élvezi az alacsonyabbat, a harmadik év első hónapjától a magasabbat és a korpótdíj a nyugdíjba ugyanolyan beszámítható javadalmazás, mint a katonai havidíjasok és a rendőrtisztek részére megállapított pótdíj. Az alezredesek magasabb korpótdíja nagyjában megfelel az állami rendszerű VI. fizetési osztály egy-egy fokozata közt fennálló különbözetnek. Az alezredes ezt a pótdíjat megkapja, ha a VI. rangosztály két fokozata számára előírt szolgálati idő leteltével nem nevezik ki ezredesnek, vagyis nem lép elő az ötödik rangosztályba. Igazgatóink nem kapnak korpótdíjat — vagy nevezzük a régi nevén : személyi pótlékot —, ha 9 évnél többet töltenek a VI. fizetési osztályban. Az ebben a rangosztályban lévő igazgatók túlnyomó többsége 1919-ben és 1920-ban jutott a VI. fizetési osztályba és 1931. januárjában 21 olyan igazgatónk lesz, aki 12 év óta van a VI. ban és 6 év óta vár illetményének változása nélkül a VI. fizetési osztály 1. fokozatában és várhat még sokáig, amíg az V. fizetési osztályba kerülhet. Miért nem kaphatnak a VI. rangosztályban eltöltött kilenc év után igazgatóink is személyi vagy várakozási pótlékot ugyanúgy, mint pl. a vármegyei tisztviselők is kapnak, ha a meghatározott idő után nem léphetnek elő a következő magasabb fizetési osztályba ? Miért jár ezeknek személyi pótlék és miért nem jár a tanárság vezető állásait betöltő igazgatóknak ? Igaz, hogy az állami tisztviselők nem kapják ezt a személyi pótlékot, de viszont az is igaz, hogy a VI. rangosztályban lévő állami és vármegyei tisztviselők, sőt a többiek is, kiszállási díjakból, jutalmakból és egyéb legális mellékesekből igen tekintélyes jövedelemmel rendelkeznek. A tanárságnál ez ismeretlen fogalom és nincs ilyen mellékjövedelmük az igazgatóknak sem, mert a vidéki intézeteknél a magán- és érettségi vizsgálati díjak, a tandíjkezelési s a filmoktatási díjból járó jutalék együttesen sem rúgnak 200 pengőre évente s ez igazán nem számítható mellékjövedelemnek. Mint ahogy a vizsgálati díj a mai összegében a tanár számára sem jelent mellékjövedelmet, ha számításba vesszük, hogy pl. 22—24 tanuló érettségije után a dolgozatot is javító tanár 40—45 pengőt kap és legalább ennyi óra az elfoglaltsága a dolgozatok javítására fordított idővel együtt.

Amint tehát helyzetünket a javadalmazás szempontjából nézzük, azonnal szembeszökik annak hátrányos volta. És hivatásunknál fogva bármennyire ideálisták vagyunk is, megint csak elő kell állnunk panaszainkkal, és orvoslást sürgető kéréseinkkel, melyeket abban foglalhatunk össze, hogy szüntessék meg azokat a sérelmeket, amelyeket a nagyméltóságú minisztériumhoz benyujtott memorandumunk és egyesületünk 62. és 63. közgyűlésén beterjesztett főtitkári jelentések felsoroltak. Kapjanak továbbá az igazgatók a VI. rangosztályban eltöltött 9 évi szolgálati idő után havi 50 pengő személyi pótlékot az V.

fizetési osztályba való kinevezésükig és ha VII. rangosztályú tanár ugyanezen fizetési osztályban való meghagyásával neveztetnék ki igazgatónak, a VII.-ben eltöltött 9 évi tanári és igazgatói szolgálat után kapjon havi 35 P személyi pótlékot a VI.-ba való kinevezéséig.

A széniumos rendszer legfőbb hibája, hogy a várakozási időt a két alacsonyabb rangosztályban nagyon hosszúra szabta meg. Annak a bizonyítása végett, hogy a várakozási idő megrövidítésére irányuló törekvésünk mennyire jogos, elegendő az 1926-ban megjelent, bár nem hivatalos, de azért hiteles rangsort abból a szempontból tanulmányoznunk, hogy az abban elfoglalt helyéig ki miként haladt előre. A VII. fizetési osztály *A)* csoportjában a 102—113. és a 145—181. sorszámig lévők pl. rendes tanári kinevezésüktől számítva 14 év 5 hónap alatt kerültek a VII.-be és ötödik éve élveztek 2 korpótlékot is, sőt 4 olyan tanár akad köztük, aki összesen 11—12 évig volt a IX.-ben és a VIII.-ban Ugyanez megállapítható közvetlen előttük még néhány szerencsés kartársunkról is, akik a széniumos rendezés után erre a gyors haladásra ráfizettek. Tizennégy évet töltöttek a két alacsonyabb fizetési osztályban a 128—142. sorszámúak. Rendes tanári kinevezésüktől számítva 13 és fél éven belül jutottak el a VII.-be a 117—127. és a 65—81. sorszámúak, de ezek közül többen pontosan 13 évig időztek a IX.-ben és a VIII.-ban, sőt a 82—93. szorszámúak mindössze csak 12 évig.

A VI. fizetési osztály *B)* csoportjában lévők (összesen 97) közül leghosszabb ideig, 14 év és 9 hónapig voltak a VIII.-ban és a VII.-ben hatan, legrövidebb ideig, 12 év és 2 hónapig huszonnégyen. A VII. fizetési osztályban hat évnél rövidebb ideig voltak az ezen csoportban lévők közül a 69. sorszámtól végig, hét évnél rövidebb ideig a 4—68. sorszámúak, hét évig egy, hét és fél évig kettő.

A VI. *A)*-ban akadnak olyanok (12), akik 9 évnél tovább voltak a VII.-ben, olyanok is, akik 8 évet töltöttek itt el, de a 41 közül 8 nem egészen 8 évig, tizenegy hét és fél évig várt csak, míg a VII.-ből a VI.-ba került és ezek átlag 15 évet töltöttek a VIII.-ban és a VII.-ben együttvéve. Ezekből látható, hogy az öregebb tanárok közül mennyire nem akadt olyan, aki a VIII.-ban és a VII.-ben összesen 18 évet töltött el. Ezért fáj nekünk kétszeresen a pénzügyminiszter úr ama állítólagos nyilatkozata, hogy a tanárok nagyon sokba kerülnek az államnak, holott talán nem okozna különösebb nehézséget azoknak az eszközöknek a megtalálása, amelyeknek segítségével az iskoláztató szülők érezhető megterhelése nélkül a tanárság sajgó sebei gyógyíthatók lennének.

*

Mikorra e sorok nyomtatásban megjelennek, talán időszerűtlenül hatnak, mivel a negyvenéves szolgálat réme fenyegetően közeledik felénk. Tehát az a középiskolai tanárság, amely 20 évvel ezelőtt még abban a tudatban élt, hogy csak 30 évig kell szolgálnia, az a tanárság, amelynek még 18 éve joga volt választani a 30 és 35 éves szolgálat közt, most arra gondol, hogy negyvenéves szolgálatra kényszeríthetik. A mult században belátták, hogy a többi tisztviselők 40 évi munkásságával egyenértékű az a tevékenység, amelyet a tanár 30 év alatt végez. Annak a kornak gondtalanul élő tanárától nem kívántak hosszabb szolgálatot, mert elismerték a tanári hivatás fárasztó, idegölő voltát. S ma negyvenéves szolgálatról beszélnek és talán erre kötelezik azt a tanárságot, amelynek egy része végigharcolta a világháborút és átélte annak minden borzalmát, a másik része pedig ugyanakkor itthon küsz-

ködött, helyettesítette bevonult kartársait és tanított heti 25—26 órában. Majd az összeomlás után azokkal együtt, akik a pergőtüzek poklából és a szibériai garnizonokból épen és szerencsésen visszajöttek, belesodródott a forradalmak forgatagába és az inflációs korszak szégyenítő szegénységébe. 30—40 aranykorona értékű havi fizetéséből kellett családostul megélnie. Ez volt az a kor, amidőn 6—7 évig helyettes tanárként nyomorgó kartársaink voltak és ekkor kaptak alkalmazást esetleg 28—30 éves korukban azok, akik a háború kitörésekor már oklevéllel rendelkeztek, de állásba nem juthattak. 240—250 között mozog azoknak a száma, akik 27 éves korukban, vagy ennél később lettek helyettes tanárok, köztük 55 harminc éves volt, vagy már elmúlt szolgálata kezdetén. Elképzelhető-e, hogy ezek szolgálati idejük utolsó éveiben a minimális követelményeknek megfelelő munkásságot tudják majd kifejteni? És hányan jutnak el közülünk a szolgálati idő végére, hányan mehetnek majd a tanárok közül teljes fizetéssel nyugalomba? Igen kevesen, mert bizonyos, hogy a halálozási százalék a 30—35. szolgálati éveken túl egyetlen tisztviselőágban sem lesz oly nagy, mint nálunk.

A lapok közölték a pénzügyminiszter úr azon kijelentését, hogy tapasztalata szerint a tisztviselők nem idegenkednek a negyvenéves szolgálattól. Ez a tapasztalata a legfőbb, a legfontosabb bizonyíték ama sokat hangoztatott igazság mellett, hogy a tanári munka jellege egészen más, mint a többi tisztviselőké. Mert mi pedagógiai lehetetlenségnek tartjuk a szolgálati idő meghosszabbítását, más tisztviselői kategóriák viszont nem idegenkednek ettől a gondolattól. Amin nem is lehet csodálkoznunk. Más ágazatokban a jogász már egyetemi hallgató korában díjnoki állást kapott vagy számviteli vizsgával alkalmazták valamelyik számvevőségben s ha jogi tanulmányait befejezte, átminősítették a fogalmazói szakra, de az előbbi szolgálata is beleszámít szolgálati éveibe. Mennél magasabb állásokba jut, hivatali felelőssége annál inkább növekszik, de annál inkább segítségére vannak a különböző referensek. Azután meg más hivatalokban a hivatali mellékjövedelmek miatt is érdemes minél hosszabb ideig szolgálni, mert a különböző hivatalfőnökök, osztály- és csoportvezetők és a többi magasabb tisztviselők is tekintélyes összegeket élveznek mindenféle címeken. Ezek a nyugdíjazással megszűnnek és mintsem elveszítsék azokat, hajlandók tovább is szolgálni. Ezek a tisztviselők tehát a tanárokéval egyenlő szolgálati idő alatt jelentékenyen nagyobb összjövedelmet élveznek és ennek a hiánynak a pótlása végett a negyvenéves szolgálat behozatala esetén is határozottan ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy a várakozási időt meg ne hosszabbítsák, hogy a katedrai tanároknak legalább két százaléka jusson be az V. rangosztályba, melynek alacsonyabb fokozatából úgy is nyugdíjba megy és mivel akkor az igazgatók előmenetele még jobban meglassul, a fentebb említett személyi pótlékok életbeléptetése még indokoltabb lesz. Csakis ily módon enyhíthetjük némileg azokat a hátrányokat, amelyek a negyvenéves szolgálatból reánk és családjainkra háramlanak.

Nagyon helyes az az álláspont, hogy tanárjelöltjeink egyetemi tanulmányaik folyamán és azok befejezte után is hosszabb időt töltsenek külföldön. De ebből az is következik, hogy még a keresettebb szakokon sem juthatnak 25—26 éves koruk előtt állásba. Tehát a legkedvezőbb esetben is 65 év körül lesznek, mire szolgálatuk végéhez érnek. Ilyenkor már az is öreg ember, akinek egész életén át semmi gondja

sem volt. Még inkább az lesz a tanár. Esetleg szeme gyengül, hallása megromlik és az az ember, aki fiatalabb éveiben kitűnő fegyelmező volt, fájdalommal tapasztalja majd, hogy minden eredményes tanári munka első és főfeltétele : a rend megszűnt órái alatt. Amint ezt a tanár észreveszi — és észre fogja venni —, tudni fogja ennek okát is és testi ereje hanyatlásának ez a konstatálása csökkenti munkakedvét is.

A tanári hivatás és munka különleges jellegét elismerték azzal, hogy régebben csak harmincéves szolgálatot kívántak a tanároktól. Pedig abban az időben mennyire más volt a tanár munkája, a tananyag és az ifjúság. Ha ma becsületesen akarjuk hivatásunkat betölteni, ha lelkiismeretesen teljesítjük kötelességünket, minden szabad időnket az önképzésre és a tanórákra való készülésre kell fordítanunk. Hiszen pl. akárhány olyan történetóra van, amelyre 2—3 órán át, sőt gyakran még tovább is kell készülnie annak a tapasztalt, gyakorolt tanárnak is, akinek megfelelő közgazdasági és szociológiai, művészet- és zenetörténeti ismeretei vannak és az idegen irodalmakban való tájékozódottsága is széleskörű. Nem elég ma már pusztán a szaktárgyakban való továbbképzés, a pedagógiai és filozófiai művek olvasása. Tanulmányoznunk kell a gyermeki lélek megnyilvánulásaival, életével foglalkozó, új csapásokon haladó tudományos munkákat. Ismernünk kell azokat a szépirodalmi műveket is, amelyek a mai élet problémáit tárgyalják és a különböző népek társadalmi, gazdasági és kulturális viszonyainak hű rajzát mutatják be. Az új tanterv és utasítások, jelen helyzetünk helyes megítélése, a szebb és jobb jövő biztosítása mindmegannyi tényező, amely nagyobb erőkifejtést kíván tőlünk a szellemi élet terén. Ehhez ma még egy fontos körülmény járul : a magyar tanügy jelenlegi vezérének valamint első munkatársának és tanácsadójának nagyszabású tevékenysége és példaadó, munkára serkentő hatása, amely a magyar tanárság apátiáját megszüntette és a tanügy munkásait arra ösztönözte, hogy vezéreik példáját követve, a pedagógiai munka terén eddig nem tapasztalt buzgalmat fejtsenek ki. A vezérek pedagógiai eszméinek gyakorlati megvalósítása hozta létre azt a reneszánszot, amely a magyar oktatásügy terén ma kétségtelenül kimutatható. A tanárság pontosan ismeri a középiskolák jelentőségét, tudja, hogy „a tanítás-oktatás munkája nem mechanikus mesterség, hanem friss, élénk és odaadó lelket kívánó művészet." Képes lesz-e ennek a friss, élénk, odaadó lelket kívánó művészetnek a kifejtésére a 65—68. életévét már betöltött tanár? Rászoktathatja-e az öntevékenységre a tanulót az a tanár, aki már maga fáradt, akiből hiányzik a kellő mozgékonyság, a testi és szellemi frisseség? Azt hisszük, hogy nem, mint ahogy nem hisszük, hogy az oktatás mai célkitűzéseinek a tanár 35 évi nehéz, fáradságos munka után tovább is meg tudjon felelni. Nem rólunk, nem a mi személyünkről van itt szó, hanem a tanári tekintélyről, az iskoláról, az egész középfokú oktatás, sőt a magyar kultúra jövőjéről. Mert „a magyar iskolának, de egyben a magyar kultúrának a jövője is attól függ, mennyiben tudjuk az öntevékenység elvét iskolánk egész belső életében minél hatékonyabban valóra váltani." Nem magunk, hanem a magyar iskola, a magyar jövő miatt kérjük a magyar tanügy vezéreit, akadályozzák meg, hogy a középiskolai tanárságot még olyan életkorban is iskolai munkára kényszerítsék, amikor már nemzetnevelő hivatásának a tanügy kára nélkül meg nem felelhet.

(Szombathely) *Halász Viktor.*

A Szent Imre-jubileum és a latin nyelv.

Abban az ünneplő sokaságban, amelyet Szent Imre emléke a közelmult napokban az országból és a külföldről a fővárosba vonzott, gyakran csendült fel a latin szó. A közös áhitaton kívül ez volt a hazai és külföldi hívek között a legjelentékenyebb összetartó erő s a kölcsönös megértésnek legbiztosabb eszköze. Nemcsak a szoros értelemben vett egyházi ünnepségeken és gyűléseken hangzott fel, hanem a nemzetközi tudományos, ifjúsági, sőt munkásértekezleteken is. Az annyiszor lekicsinyelt, sőt halálra ítélt latin nyelv nemcsak arról tett bizonyságot, hogy nem akar meghalni, hanem arról is, hogy van joga és ereje az életre.

A latin sehogyan sem akar „holt" nyelv lenni. Csak annyiban holt nyelv, hogy ma már senkinek sem az anyanyelve, de éppen ebben van hosszú életének és állandó hivatásának a titka. Kívül esik a mai világnyelvek hiúsági versenyén, senkinek sem a nyelve, tehát mindenkié. Nem az a meglepő, hogy a jubileumi gyűlések különböző nyelvű tárgyalásaiba minduntalan belevegyült a latin szó, hanem inkább azon csodálkozhatunk, hogy miért történik ez ilyen ritkán, miért száműzik a nemzetközi érintkezés más fórumairól. A régi, római költők, történészek és politikai szónokok, a keresztény egyházatyák és az újkor sok századának tudósai és diplomatái nem azért formálták olyan tökéletessé, minden gondolatárnyalatot olyan pontosan kifejezővé, hogy akkor toljuk félre, amikor a legtöbb szolgálatot tehetné a kölcsönös megértésre törekvő és ezért közös tanácskozásokra kényszerített nemzeteknek. Amikor a latin nyelvben a nemzeti gondolat és az anyanyelv diadalmas kifejlődésének az akadályát látták, érthető és jogos volt ez a félretolás, ma azonban, amikor annyira tisztában vagyunk azzal, hogy a nemzeti aspirációk megvalósulása más nemzetek hozzájárulásától és támogatásától is függ, nagy szükség van rá, mint a kölcsönös megértés egyik hasznos eszközére.

Azt mondják, hogy ez már túlhaladott álláspont, mert az újabb időkben már más nyelv tölti be ugyanezt a hivatást. Csakhogy ez az ellenvetés az igazán túlhaladott álláspont, néhány évtizeddel ezelőtt még volt alapja, mert akkor a francia nyelv általánosan elismert egyetlen jogú nemzetközi nyelv volt, ma azonban már nem lehet erre hivatkozni. Most már nincsen nemzetközi nyelv, csak nemzetközi nyelvek vannak, mert minden nagy nemzetnek a képviselői a saját nyelvükön szólalnak fel a nemzetközi összejöveteleken. A többit rábízzák a tolmácsra, vagy pedig abban reménykednek, hogy a más anyanyelvűek között is akadnak olyanok, akik megértik őket. Arról természetesen szó sem lehet, hogy a latin ezek helyébe lépjen, hanem csak arról, hogy ezek *mellett* érvényesüljön és latinul *is* lehessen beszélni olyan összejöveteleken, ahol különböző nemzetek képviselői tanácskoznak akár politikáról, akár tudományról, vagy kultúráról, akár más mindegyiket közösen érdeklő kérdésekről. S mert a latin nyelvet világszerte tanítják, nem kellene félni attól, hogy ezek a felszólalások megértetlenül hangoznának el.

Különösen a kis nemzeteknek érdekük az, hogy a hivatalosan elismert nemzetközi nyelvek között a latin is helyet foglalhasson. Ez korántsem csökkentené a mai külföldi nyelvek elsajátítására irányuló törekvést. Erről szó sem lehet. Idegen nyelveket tanulni nagyon szükséges, nemcsak az utazások megkönnyítéséért, a világirodalom értékeinek közvetlen élvezéséért s azért, hogy az idegenekkel anyanyelvükön beszélgethessünk, hanem azért is, hogy a nemzetközi értekezleteken elhangzó beszédeket meg lehessen érteni. De más a megértés s a mindennapi beszélgetés és más nyilvános, vagy nemzetközi összejöveteleken idegen nyelven olyanokkal polémizálni, akiknek az az idegen nyelv az anyanyelvük. Ez eddig csak nagyon kevés embernek sikerült, olyanoknak, akiket egészen kivételes nyelvtehetségükön kívül szerencsés életkörülményeik is segítettek abban, hogy a nyelvtudásnak ilyen magas fokára emelkedjenek. Az ilyen magyarok bizonyára a

jövőben sem lesznek nagyon sokan, bármennyire elősegítik is újabb időben iskoláink és más kulturális intézményeink a nyugati nagy nemzetek nyelvének a megtanulását. A latin nyelv használatában senkinek sem volna helyzeti előnye. Minden felszólalónak a biztonságát megadná az a tudat, hogy nem az ellenfél fegyverével kell a szellemi mérkőzésre kiállania, hanem olyannal, amelyet maga választott a küzdelemre.

De nem kellene megelégedni azzal, hogy a latinnyelvű nemzetközi érintkezés csak szóbeli legyen. A latinul írást is föl kellene használni a nemzetek kölcsönös megértésének az eszközéül. Ez is elsősorban a rosszul ismert, kis nemzeteknek az érdeke. Mennyire gyorsíthatná és teljesebbé tehetné a magyar életnek, kulturánknak, politikai aspirációink igazságának megismerését a művelt nagyközönségnek, nem csupán filológusoknak, vagy régészeknek szánt, korrekt, de könnyed latin nyelven szerkesztett, vázlatos tartalmú, illusztrált folyóirat ! Nem kellene annak hangos propagandalapnak lennie, sőt ellenkezőleg, legyen igazi nemzetközi folyóirat. De azért minden számban találjon a külföldi olvasó egy-két ismertetést, leginkább aktuális események kapcsán, történelmünkről, irodalmunkról, művészetünkről, általában a magyar életről. Egy ilyen irányú folyóiratnak rövid idő alatt olyan elterjedésére lehet számítani, hogy ez biztosítaná a fennállás anyagi eszközeit.

A latin nyelv nemzetközi érvényesülésének a propagálását át lehetne vinni társadalmi térre is a latin nyelv barátainak nemzetközi szövetségbe tömörítésével. Ennek a szövetségnek a célja nem volna azonos a „Humanista gimnázium barátai"-nak törekvéseivel, mert nem pedagógiai és didaktikai kérdések megvitatására alakulna, nem akarna nagyobb teret biztosítani a latin nyelvnek a gimnáziumi tanításban, hanem felnőttek társadalmának szellemi életében iparkodnék érvényesíteni a latin nyelv természetes jogait. Megalakulását tehát semmiféle pedagógiai irányzat híveinek sem kellene aggodalommal fogadniuk.

De azért kétségtelen, hogy az ilyen szövetkezés jó hatással volna az iskola munkájára is. Kivezetné a latin tanítást a mai zsákutcából. Évtizedek óta kísérletezünk mindenféle módszerrel és iskolai könyvvel, minden eszközt felhasználunk a célhozjutásra, nem is mondhatjuk, hogy egészen eredménytelenül, de az elért eredmény nagyon messzire elmarad attól, amelyet várunk. Miért ? Mert a latin tanulás versenypályájának nincsen olyan biztos célpontja, amely magához vonzza és fokozott igyekezetre buzdíthatja a versenyre indulókat. A római irodalom megismerése volna a cél. De a római irodalom nem ifjúsági irodalom ; komoly, férfias zengésében nem tud elég gyönyörűséget találni a képzeletét jobban foglalkoztató olvasmányokra vágyó fiatal lélek s mikor jóval később, a diákéveken túl, hozzá komolyodik, nem érti meg a római irodalmat, mert nyelvi ismeretei már hiányosak. Ez a circulus vitiosus rögtön megszűnnék, mihelyt a tanulók meggyőződnének arról, hogy a latint nem az iskolának tanulják, hogy a latin nyelv az iskola falain túl is megbecsült nagy érték. Akkor a latin nyelv kedvéért a római irodalomhoz is nagyobb érdeklődéssel közelednének. És ha a latin nyelvű folyóirat és a latin nyelv érvényesülése a nemzetközi életben állandóan frissen tartaná és gyarapítaná a gimnáziumban szerzett ismereteket, sok meglett férfi olvasgatná eredetiben a római irodalom nagymestereinek remekeit. Ilyenek most már, vagy most még nagyon kevesen akadnak.

A tetőnélküli épületek lassanként pusztulásnak indulnak. A mai latin tanulás is ilyen tető nélküli épület. Azért építgetjük nyolc esztendeig, hogy azután befejezetlenül pusztulni engedjük. Azzal tudnók befejezetté tenni s eredményeit a pusztulástól megóvni, ha sikerülne a latin nyelv jogait érvényesíteni a nemzetközi életben. Ennek a törekvésnek a tanárság köréből kellene kiindulnia. Mi hordjuk össze a téglát, mi építjük a falakat, nekünk kell a tetőt is ráépítenünk. *(S.)*

Pedagógiai hírek.

I. **Románia.** 1. *Egyetemi előkészítő év.* A legújabb középiskolai törvény értelmében Romániában a középiskola hét évfolyamú (az ú. n. hétosztályos egységes líceum).[1] A törvényt, úgy látszik, nem készítették elő és nem gondolták át elég alaposan, mert a tanulmányi időt az életbeléptetése után azonnal meg kellett toldani egy nyolcadik évvel, *az ú. n. egyetemi előkészítő évvel*, annál is inkább, mert külföldön nem hajlandók elfogadni az egyetemre való beiratkozásoknál a hétévi tanulmány után nyert érettségi bizonyítványt. Ausztria és Németország ezt már hivatalosan is közölte Romániával. Az egyetemi előkészítő tanfolyam az egyetemi fakultások mellett működik. Kezdődik november 1-én s végződik május 31-én. Mindenki annak a fakultásnak a tanfolyamára tartozik beiratkozni, amely választott pályájának felel meg. Áll pedig tanfolyamokból, előadásokból, laboratóriumi dolgozatokból és tudományos kirándulásokból. Mindenkinek hallgatnia kell az illető fakultáson előadott tudományok alapproblémáit, történelmét, a román kultúrának ahhoz való hozzájárulását és ennek a kultúrának fejlődését főbb vonásokban. Mindenkire nézve kötelező továbbá a francia és német nyelvi tanfolyam is. (Fordítás, írás és társalgás.) Ezen kívül a választott életpálya szerint a következő két-két kurzus : 1. Teológusoknak : *a)* latin, görög, zsidó, szír, chaldeai és arab nyelvek, *b)* logika és metafizika. 2. Irodalommal és filozófiával foglalkozók részére : *a)* latin (és görög) nyelv, *b)* logika és pszichológia. 3. A természettudományokat választók részére : a fizikus-kémikusoknál : *a)* általános mennyiségtan, *b)* általános fizika ; a természetrajzosoknál : *a)* általános vegytan a fizika elemeivel, *b)* általános élettan megfigyelő kirándulásokkal és természeti tárgyak gyüjtésével ; a mennyiségtan szakosoknak : *a)* általános mennyiségtan, *b)* mennyiségtani gyakorlatok ; a földrajz-szakosoknak : *a)* általános élettan, *b)* térképtanulmányok, Románia földrajza. 4. Orvosi pályára készülőknek : *a)* általános élettan, *b)* fizika, kémia. 5. Jogi pályára lépőknek : *a)* latin nyelv, *b)* filozófia, szociológia. 6. Gyógyszerészeknek : *a)* kémia, *b)* fizika. 7. Állatorvosoknak : *a)* élettan. 8. Alkalmazott tudományokat választóknál : *a)* kémia, *b)* fizika. A tanfolyamok vezetői az illető fakultásnak rendes tanárai. Előadókul az egyetemi tanárokon kívül kiválóbb nem egyetemi tanárokat is meghívnak. A gyakorlati tanfolyamokat pedig tanársegédekre bízzák. A tanfolyam végeztével június havában minden tanulónak szigorú írásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsgát kell tennie és csak abban az esetben bocsátható a tulajdonképeni egyetemi tanfolyamokra, ha az előkészítő évnek összes vizsgálatait (számszerint öt-öt) sikerrel letette és ha ennek alapján reményt nyujt arra, hogy további tanulmányait eredménnyel folytathatja. Az előkészítő év vizsgálatain meg nem felelő tanuló megismételheti ugyanazon tanfolyamot, vagy egy más tanfolyamra iratkozhatik be. Az előkészítő év intézményének végrehajtása sok nehézségbe ütközik, főképen elegendő helyiség, nyelvtanárok stb. hiánya miatt. Ugyanazért erős mozgalom indult meg az egész intézmények megváltoztatása, illetőleg átszervezése iránt. Vannak, akik francia mintákra hivatkozva, a középiskolák mellé nagyobb városokban akarják az előkészítő év intézményét rendelni, úgy okoskodva, hogy a kiváló középiskolai tanárok már

[1] O. K. T. Közlöny 1928. évf. 130. oldal.

pedagógiai okokból is jobban tudnak megfelelni az egyetemre való előkészítés feladatainak. Sokkal valószínűbb azonban, hogy Radulescu-Pogoneanu-nak lesz igaza, aki azt mondotta : „a jövő szeptemberben tanulóinknak egy új líceumot kell találniok és a jelenleg hét osztályos líceumot nyolc osztályossá szervezik át. Olyan megoldás sem lehetetlen azonban, hogy a jövőben a tanulók csak az egyetemi előkészítő év elvégzése után tehetnek érettségi vizsgálatot.

2. *Pragmatika.* A középiskolai tanárok szolgálati szabályzata Romániában 1929. február 18-án jelent meg. Ez részletesen intézkedik a tanári kar kiegészítésére, képesítő vizsgálataira, pályázatokra, kinevezésekre, áthelyezésekre, nyugalombavonulásra, jogaira és kötelezettségeire nézve. Továbbá kimerítő intézkedéseket találunk a továbbképzés, jutalmazás, büntetés stb. dolgában is. Érdekesebb pontjai a következők : *a)* Fiúiskolák felső osztályaiban csak férfiak taníthatnak. *b)* A tanárokat ezentúl nem órákra, hanem tanszékekre nevezik ki. Eddig ugyanis megtörtént az, hogy egy tanár nagyobb városokban több intézetben is tanított. *c)* Három évi tényleges szolgálat után, ha alkalmasságáról, pontosságáról és lelkiismeretességéről bizonyságot tett, végleges tanárrá kell kinevezni. *d)* A heti óraszám megállapításánál figyelembe veszik a tanárok szolgálati idejét, húsz évi szolgálat után hárommal kevesebb a kötelező óraszámuk. *e)* Tíz évi szolgálat után teljes fizetésük élvezése mellett hat havi szabadságot kapnak külföldi tanulmányútra. Ennek jelentősége különösen az idegen élő nyelv tanárainál van, akik nyelvi készségüket fokozhatják ezúton. *f)* A továbbképzés céljából három évenként, szakonként egyetemi városokban szakértekezletet tartanak. Ezen kívül sűrűn rendeznek egyéb gyakorlati tanfolyamokat is a nagyszünet idején. Az előadó egyetemi tanárok közt mindig szerepelnie kell a lélektan és pedagógia tanárának. *g)* A jutalmak, kitüntetések közt szerepelnek : nyilvános köszönet, érmek, 25%-kal magasabb fizetés (gradatie de merit), ez utóbbi csak 15 évi szolgálat után. Büntetések : bizalmas megintés, nyilvános megintés, 1—10 napi fizetés megvonása, cenzura (10—30 napi fizetés megvonása), az előlépésben 1—2 évvel való visszavetés, 2—6 hónapra felfüggesztés a fizetés elvesztésével, áthelyezés, a tanításból 6 hónaptól 2 évig, végleges kizárás. *h)* Érdekesek ránk nézve az átmeneti intézkedések is, amelynek értelmében az 1928 május 15-én már működő azon tanárok, akik a román nyelvet nem bírják tökéletesen, a román nyelvből vizsgálatot tartoznak tenni. A nyelvnek könnyebb elsajátítása végett kérhetik áthelyezésüket legfeljebb 6 hónapra egy Regát-beli tanár mellé, ezen idő alatt azonban fizetésüknek 75%-át a helyettes részére levonják.

3. *Tanárképzés.* A szolgálati szabályzat szerint a tanárjelölteknek három tárgyból kell képesítő vizsgálatot tenniök, egy fő- és két mellék-tárgyból. Szakcsoportok : román-latin-francia, latin-görög-román, francia-román-jog, német-román-filozófia, angol-francia-román, történelem-földrajz-jog, földrajz-történelem-jog, filozófia-román-jog, mennyiségtan-fizika-földrajz, fizika-kémia-mennyiségtan, természetrajz-földrajz-egészségtan, mennyiségtan-fizika-kémia. A vizsgálóbizottság 5 tagból áll, két egyetemi, két líceumi tanár, az ötödik az egyetem pedagógiai tanára. A vizsgálat a főszaknál két írásbeliből, szóbeliből és két próbatanításból áll. Ez utóbbinál a jelölt 24 órai előkészületi időt kap. Egyet az alsó, egyet a felső tagozaton kell bemutatnia. Az írásbelin három tétel közül lehet választani. Nem folytat-

hatja vizsgálatát az, aki a munkatermet bármely okból elhagyja. A főtárgynál legalább 7·5, a melléktárgynál 7 érdemjegyet kell kapnia. Aki a főszakból 8-ast érdemel, azt felmentik a második melléktárgy gyakorlati tanítása alól. Az írásbelit az elnök és legalább két bizottsági tag ellenőrzi. A szóbelinél és a gyakorlati tanításnál legalább három bizottsági tagnak kell jelen lennie.

II. Franciaország. 1. *Az osztályok létszáma.* Újabban Franciaországban is kénytelenek túllépni az egyes osztályokra nézve megállapított maximális létszámot. Sok panasz hangzik el a szakfolyóiratokban az osztályok túlzsufoltsága miatt (classes surpeplées) és kívánják, hogy az eredményes tanítás érdekében már 35-nél még az alsó osztályokban is hajtsák végre a párhuzamosítást, kényszerítő szükség esetén az ilyen túlzsúfolt osztályban tanító tanár méltányos óratöbbleti díjban részesüljön.

2. *A középiskola kiválasztó szerepe.* A francia középiskolákban is nagyon sok oda nem való tanuló tódul az utóbbi időben. A tanári testületek itt is felemelik szavukat, mert szerintük a középiskola az elit-ek előkészítő iskolája, azért a középiskolai oktatásnak szigorúnak és komolynak kell lennie (l'enseignement secondaire nécessite un travail intensif), amelyben csak per *angusta* lehet ad *augusta* jutni. Az oda nem való elemeket kérlelhetetlen szigorúsággal ki kell küszöbölni, mert hiszen „nem lehet mindenki akrobata".

III. Németország. Érdekes, hogy 1667 német középiskola közül (fiú és leány) 925 (55·5%) kezdi franciával az első idegen élő nyelvet és 742 (45·5%) az angollal. Az iskola tetszésére van bízva a választás. Ezek viszont a szülők kívánságához igazodnak.

Dr. Jámbor György.

EGYESÜLETI ÉLET.

Választmányi ülés.

Az O. K. T. E. választmánya 1930. évi szeptember hó 20-án ülést tartott. Jelen vannak *dr. Madai Gyula* tank. kir. főigazgató, országgyűlési képviselő elnöklete alatt Rados Ignác, Finály Gábor, Gaal Mózes, Nagy Pál, Horvay Róbert (Debrecen), Gajda Béla, Fröhlich Károly, Mikola Sándor, Gyertyánffy Ernő, Lersch Ernő, Kiss Pál, Vargha György, Dongó Orbán, Zwick Vilmos (Nyíregyháza), Holló Károly, Méhes Gyula, Faragó Andor, Torday Lajos, Elekes István, Vasáry Dániel, Posch Károly (Győr), Vitéz Esztergomy Ferenc, Fodor János és Szemerey Gergely (Kecskemét), Irsik József, Rorák Imre (Cegléd), Baros Gyula, Koczogh András, Bernolák Kálmán, Korpás Ferenc, Marczinkó Ferenc, Sajó Sándor, Szőts Gyula, Schmiedt Alajos választmányi tagok és Édes Jenő, mint a jegyzőkönyv vezetője.

Dr. Madai Gyula elnök igaz örömének ad kifejezést, hogy az egyesületi székház falai közt először üdvözölheti a választmányt. Meghatottsággal áll meg ennél a nagyfontosságú ténynél, amely az egyesület életében kétségtelen eredménynek tekinthető. Az egyesület vezetősége mindenkor feljebb akarta emelni a tanárságot, s ennek az erős akaratnak az eredménye a székház, a benne létesített kollégium, a tanácsterem, az egyesületi helyiségek és a balatonfüredi üdülőház. Az új otthonnak az a fő rendeltetése, hogy fokusz legyen, amelynél a társtalanul didergő

tanárság a kartársi meleget meg fogja találni. Üdülőházunk mintegy 130 embernek adott üdülést, de ennél többet is nyujtott, mert családi közelségbe hozta az embereket. Jóléti intézményeink általában a familiáris célt szolgálják és szebb jövő zálogai.

Marczinkó Ferenc röviden és keresetlenül ad hangot annak a meghatottságnak, amelyet a választmány tagjain észrevesz. Úgy érzi, hogy a választmány részéről köszönet illeti meg mindazokat, akik az eszmét kezdeményezték és megvalósították. Nevek említése nélkül tolmácsolja ezt a köszönetet.

Dr. Madai Gyula megköszöni a köszönetnyilvánítást és felemlíti, hogy a tisztikar minden tagja kötelességén felül dolgozott a jóléti intézmények létesítésén, különösen Édes Jenő főtitkár, aki praktikus érzékkel, takarékos gazdálkodással és odaadással látta el a gondnoki teendőket s nagy körültekintéssel rendezte be a kollégiumot és az üdülőházat. Sok munkájában buzgó segítője és tanácsadója volt Schmiedt Alajos, a füredi üdülőház igazgatása körül pedig Nagy Pál szerzett érdemeket. Az elnökség tudja, mivel tartozik a kezdeményezőknek, s az a terve, hogy a felavató ünnepély keretében méltó módon lerója a háláját Gaal Mózesnek, Sajó Sándornak és Négyesy Lászlónak. (Éljenzés.)

Ezután *Édes Jenő* főtitkár terjeszti elő jelentését. Számot ad mindazon munkálatokról, amelyeknek elvégzésével az elnökséget az 1930. évi április hó 15-én tartott rendkívüli közgyűlés megbízta.

I. Tatarozás. Több cégtől kértünk ajánlatot. Ezek 12—14 ezer pengő között mozogtak. Mivel ilyen nagy összeget nem akartunk erre a célra fordíttatni, kisiparosokkal házilag végeztettük el a munkát. Mindkét udvarban leverettük az összes laza és táskás vakolatot, újra vakoltattuk az összes légudvarokat, a falakat először meszeltettük és utána kétszer átfesttettük. Ezenfelül elvégeztettünk olyan munkálatokat is, amelyek a tatarozási ajánlatokban nem foglaltattak benne. Így például csempével burkoltattuk a földszinti lépcsőház alját és olajjal festtettük ki egy méter magasságban az egész lépcsőházat; teljesen új csatornát készíttettünk mindkét udvarban, új tetőablakokat vásároltunk, s maga a tetőn végzett munka 1384 pengőbe került. Természetesen átfestettük az összes ajtók és ablakok külső részeit, a lépcsőházi ajtókat mindkét oldalukon és az összes vasrácsokat. Az egész tatarozásra 8331 P 54 fillért adtunk ki, amiből 114 P 30 fillér visszatérült, s ha a tényleges kiadásként felmerült 8217 P 24 fillérnyi összeget, a tetőmunkálatok levonása után a vállalkozók ajánlataival összehasonlítjuk, nyugodtan mondhatjuk, hogy 90—100 százalék megtakarítást értünk el.

A tatarozástól függetlenül jókarba helyeztük egyik raktárhelyiségünket, amely augusztus 1. óta üresen állott. Hogy kiadhassuk, bevakolására és meszelésére házbérszámlánk terhére 150 pengőt kellett költenünk. Így sikerült a helyiséget havi 43 P 33 fillér bérért szeptember hó 11-én kiadnunk egy festőmesternek.

A tatarozással kapcsolatban megcsináltattuk az illemhelyek víztartányait is. A kiadás mintegy félév alatt megtérült, mert vízdíjszámlánk a harmadára esett le. Ez a számla azonban a kollégium vízfogyasztása miatt lényegesen emelkedni fog.

A tatarozások teljes befejezése után egy kellemetlen esemény igen költséges kiadásba sodort bennünket. A pincében a gáz fővezetéke végig megrepedt, s a csövek kicserélése 833 pengőbe került.

II. Balatonfüredi üdülőház. A vásárlásra és a berendezés kiegészítésére a választmány április hó 15-én 140.000 pengőt bocsájtott rendelkezésünkre és megengedte, hogy előre nem látott szükségletekre 5000 pengőt költhessünk. Bár az épülethez egy külön szárnyat építtettünk és 3000 pengős költséggel vízvezetéket csináltattunk, mégis összkiadásunk alatta maradt az előirányzott költségnek. A mult egyesületi évben 134.358 P 23 fillért költöttünk az üdülőházra ; azóta postatakarékpénztári számlánkon 1632 P 66 fillért, pénztárszámlánkon 1113 P 49 fillért utaltunk ki Balatonfüredre, s így összkiadásunk 137.104 P 38 fillérre emelkedett. Tehát a megszavazott összeget nem költöttük el, hanem jelentős megtakarítást értünk el, a költségelőirányzás felett levő 5000 pengőhöz pedig nem is nyúltunk. Megjegyzendő azonban, hogy Balatonfüreden még több tennivaló vár ránk. Csak a legszükségesebbeket említem : Kell egy kutat csináltatnunk, az emésztőgödröket bővíttetnünk ; bútorainkat át kell fényeztetnünk s öt darab kisebb asztalt vásárolnunk.

III. Árpád-kollégium. Az Árpád-kollégium berendezésére és díszterem alakítására a választmány összesen 30.000 pengőt folyósított. Itt igazán nagy körültekintésre és takarékosságra volt szükség, mert olyan tételek kifizetése apasztotta az előirányzást, amelyeket teljes nagyságukban előre nem láthatunk. Így pl. a lakók kártalanítására 5700 pengőt kellett fordítanunk, s aránylag sokba került az eloxidálódott villamosvezetékek helyett az új vezetékek falbasüllyesztése. Ciánoztattuk az összes helyiségeket, minden szobát újra festtettünk, kályháinkat átrakattuk, rendbehozattuk a parkettet s a konyhák helyén aszbesztpadlós vagy parkettos szobákat létesíttettünk. 12 mosdót, 4 fürdőszobát rendeztünk be, s általában a higiénia minden kellékéről tőlünk telhetően gondoskodtunk. Keményfa-szekrényeket, asztalokat, ruganyos vaságyakat vettünk s azokat a legjobb minőségű lepedőkkel és gyapjútakarókkal szereltük fel. Az intézet felszerelése teljesnek mondható, mindössze néhány apróbb tárgy hiányzik még, amelyeknek beszerzési ára jelentősnek már nem mondható, s néhány számlánk fizetetlen, de ez az összeg nem múlja felül az 1500 pengőt. A mult évi költségvetés terhére április 15-től, vagyis a választmány felhatalmazása óta az Árpád-kollégiumra kiadtunk 10.444 P 46 fillért, az idei költségvetés terhére a postatakarékpénztár útján 3727 P 20 fillért, a pénztárszámlán pedig 10.628 P 50 fillért, vagyis összkiadásunk 24.800 P 16 fillér volt és így 5200 *pengő még rendelkezésünkre áll.* Ebből az összegből kell fedeznünk még a fentebb említett 1500 pengő számlakövetelést és így 3700 pengő marad a díszterem bútorzatára. A díszterem és az elnökség részére új butorzatot azért nem vásároltunk eddig, mert nem volt felhatalmazásunk rá, hogy a régit eladjuk, vagy használaton kívül helyezzük. Mivel azt akarjuk, hogy a díszterem mindenben méltó legyen a tanáregyesülethez és a kollégium tagjai is használhassák, tisztelettel kérjük a választmányt, engedje meg erre a célra megtakarított és előirányzott összegeinkből legalább 5000 pengőt beruházhassunk. (Helyeslés.)

Az Árpád-kollégiumba a szervező bizottság a mult tanév végén 13 leányt és 32 fiút vett fel. A leányok névsora a következő :

Kálmán Juliska, Bakos Magda, Halász Margit, Fábián Mária (Szombathely), *Mikó Eszter* (Balassagyarmat), *Falábú Judit* (Makó), *Raymann Katalin, Kovács Edit* (Esztergom, *Turóczy Magda, Polgár Erzsébet* (Győr), *Ipoly Sylvia, Forberger Ella* (Szentgotthárd) és *Boleszny*

Rózsa (Kiskunfélegyháza). A felvettek közül egy (Falábú Judit) elmaradt, Kálmán Juliska pedig azt kérte, hogy kedvezményét a fiúk osztályán testvéröccsének juttassuk. Ez a kérelem nem ütközött nehézségbe. Két helyünk ürült tehát, de az egyikre ideiglenesen felvettük *Vakarcs Hildát* (Szentgotthárd). Kérjük a választmányt szíveskedjék őt a kollégium tagjai közé véglegesen felvenni. A leányok osztályán tehát 12 egyént helyeztünk el 5 szobában igen kényelmesen.

A felvett fiúk névsora a következő : *Zánk Kálmán* (Székesfehérvár), *Einzig Márton*, *Botár Imre*, *Botár Géza* (Szolnok), *Mikó Zoltán* (Balassagyarmat), *Raymann János* (Esztergom), *Kató Sándor*, *Kallós György* (Győr), *Boleszny László*, *Stoiber Károly* (Kiskunfélegyháza), *Falábú Jenő*, *Matusik István*, *Altmann Pál* (Makó), *Bezzegh Zoltán*, *Schummer Elek* (Szombathely), *Derzsy István* (Cegléd), *Citronyi Tibor* (Pécs), *Nagy Emil* (Kisvárda), *Ignátz Pál* (Debrecen), *Ágotay Lajos* (Jászberény), *Pókász Endre* (Székesfehérvár), *Csiky György* (Zalaegerszeg), *Papp György*, *Forgács László* (Gyöngyös), *Haugh Károly* (Nagykálló), *Németh Gábor*, *Stodolni József* (Sopron), *Zs. Nagy Árpád* (Kiskunfélegyháza), *Lakner László* (Debrecen), *Schwirián György* és *Ujsághy Pál* (Szekszárd).

A kollégium felvett 31 fiúnövendéke közül, a mai napig elmaradt 8, még pedig : Schummer Elek, Kallós György, Ignátz Pál, Forgács László, Haugh Károly, Németh Gábor, Ujsághy Pál és Stodolni József. Ez utóbbi helyett az elnökség testvérbátyját : Stodolni Antalt fogadta be. A megüresedett helyeket többen kérik. A létszámapadás lehetővé tette, hogy 1 szobát vendégeink részére tartsunk fenn, a már meglevő kis vendégszoba mellett. Ha a fiúkat igen kényelmesen, kettesével és hármasával helyezzük el, akkor 27-nek adhatunk helyet, tehát kettőt még befogadhatunk. Az elnökség a szervező bizottsággal együtt e két helyet Regényi Sándor budapesti tanár fiának és Czinyéry Barna miskolci tanár nevelt fiának juttatja, aki fizetőnek kéri a felvételét.

A kollégium takarítására állandó személyzetről kellett gondoskodnunk. A személyzet lakásául a díszteremmel szomszédos helyiségek szolgálnak. Egy nőt és egy férficselédet fogadtunk fel, akiknek havi bérül ellátás nélkül összesen 180 pengőt fizetünk.

Szervezeti szabályzatunk értelmében a kollégium tagjainak egészségi állapotáról is gondoskodnunk kell. Valamilyen fertőző betegség elharapódzása megbéníthatná a kollégium egész életét, azért orvos nélkül nem lehetünk. (A választmány a szervezőbizottságra bízza az orvos meghívását.)

Beiratási járulékaink elég lassan folynak be. Mintegy 20.000 pengő követelésünk van kinn az egyes intézeteknél, s eddigi kamatveszteségünket 500 pengőre tehetjük. Ha a kellő időben nem tudjuk adósságunkat törleszteni, ez a veszteség 1000 pengőre fog rúgni, azért arra kérjük jelenlevő tagtársainkat, hogy intézetükbe visszatérve jótékony intézményeink iránt való szeretetből szorgalmazzák a járulékok befizetését.

IV. Egyéb számláinkról hű és világos képet ad ezidei egyesített számadásunk, amelyet kinyomatunk a Közlönyben, s amelynek éppen ezért csak a főbb adatait említjük itt fel :

a) Beiratási járulékból a postatakarékpénztárnál 66.846 P 26 fillér folyt be. Ezt a pénzt gyorsan átutaltuk a gondnoki számlára és ott 2283 P 34 fillér kamatnyareséget értünk el. Házbérbevételünk apadt, mert több helyiséget a kollégium részére vettünk igénybe, de

így is tekintélyes összegre, 26.497 P 71 fillérre rúgott. Természetesen erős apadás fog beállani, mert most már az egész harmadik emelet és az első emeleti egyesületi helyiség bére elvesz. Főbb kiadási tételeink voltak a már említetteken kívül a következők : Segélyre kifizettünk 8720 pengőt, házunkat tehermentessé tettük egy 7000 pengős tartozási tétel lefizetésével, költségszámlánkon 1667 P 75 fillért kellett kiadnunk telefonra, nyomtatványra, útiszámlákra és takarításra, adóra és fenntartási költségekre pedig 12.539 P 91 fillért fizettünk ki. Mérlegünk szerint tiszta vagyonunk 368.487 P 63 fillér és 469.611 P 33 fillérnyi aktívánkat 100.000 pengő adósság terheli. Ezt még e hónapban mintegy 65.000 pengőre fogjuk apasztani.

A nm. V. K. M. számvizsgálói egész számadásunkat felülvizsgálták és a legteljesebb rendben találták.

Alapszabályaink készítésekor jótékony intézményeinknek csak a csirája volt meg s a gondnoknak a vagyonkezelésen kívül egyéb dolga nem volt. Azóta — hála Istennek — kifejlődött az Árpád-kollégium, amelynek igazgatását egy választmányi ülés határozata értelmében szintén a gondnok látta el. Elérkezett az ideje, hogy a kollégium igazgatójának helyzetét a választmány rendezze, azért kérjük, méltóztassék ma ezzel a kérdéssel foglalkozni.

Új tagnak lépnek be : dr. Hollendonner Ferenc, Rapszky Béla, Forberger Andor, Debreczeni Elemér, Willer József, Szabó Gábor, Párkányi Norbertné, dr. Belohorszky (Nyíregyháza). A választmány felveszi a jelentkezőket.

Kilépnek : Löfler József, Tölcséry István, Gyulai Béla, Karádi Győző. A választmány tudomásul veszi a kilépéseket.

Dr. Madai Gyula elnök kiegészíti a főtitkár jelentését és közli, hogy a balatonfüredi üdülőházat egy lélekemelő ünnepség keretében *Csokonai*-ról neveztük el. A választmány egyhangú helyesléssel veszi tudomásul a főtitkár jelentését és az elnök bejelentését.

Édes Jenő főtitkár néhány folyóügyben a választmány határozatát kéri. Nevezetesen : a mult választmányi ülésen dr. Horvay Róbert alelnök úr volt szíves azt a feladatot vállalni, hogy az európai tanárok nemzetközi szövetségének működéséről jelentést tesz az egyesületnek. Az alelnök úr írásban adta be a jelentését és javasolja, hogy egyesületünk lépjen be a szövetségbe. A választmány az elnökségre bízza a belépés előkészítését.

A budapesti *III. ker. Árpád-rg.* tanári testülete arra kéri az elnökséget, hogy forduljon beadvánnyal a minisztériumhoz a legújabb tandíjszabályzatban foglalt és a tanférfiak gyermekeire vonatkozó intézkedések enyhítése végett. Szőts Gyula, Gajda Béla, Irsik József, Dongó Orbán, Fodor János és Posch Károly hozzászólása után a választmány úgy határoz, hogy az enyhítést és a régi állapot visszaállítását csak a tanférfiak gyermekeire kéri.

A Polgári Iskolai Tanáregyesület egy átiratban arra kéri egyesületünket, hogy forduljunk a minisztériumhoz és kérjük, hogy a belügyminiszterrel együtt rendelje el, hogy nemzeti ünnepeinken a nemzeti lobogót minden háztulajdonos tűzze ki. A választmány így határoz.

Ezután az ülés áttér a tárgysorozat második pontjára, a közgyűlés előkészítésére.

Dr. Madai Gyula elnök hivatkozik az alapszabályokra, amelyek előírják egy jelölőbizottság kiküldését. Ez a bizottság minden állásra három jelöltet hoz javaslatba, azonban a gondnokra és ügyészre vonat-

kozólag az egyesület érdekében nem kívánatos a hármas jelölés. Jelenleg a gondnok igazgatja a kollégiumot is, s ez a munka akkora terhet ró rá, hogy a főtitkári állásra magát nem is kívánja jelöltetni. Tekintettel arra, hogy a kollégium igazgatása kényes bizalmi feladat, amely időhöz és választáshoz nehezen köthető, kéri a választmányt, hogy az Árpád-kollégium igazgatói állásának betöltését ruházza a szervezőbizottságra, amely szerződésileg fogja az igazgató jogviszonyát szabályozni. Az Árpád-kollégium igazgatói állásának betöltéséhez hasonló eljárási módot tart szükségesnek az ügyészre vonatkozólag is, ezért kéri a választmányt, hogy hatalmazza fel az elnökséget, hogy erre vonatkozólag alapszabálymódosítást terjesszen elő a közgyűlésnek, a mostani választás alkalmával pedig erre a két állásra csak egy-egy jelöltet állítson. A választmány az elnök előterjesztését egyhangúan elfogadja.

A választmány a jelölő bizottságba a következőket küldi ki: Gaal Mózes (elnök), Sajó Sándor, Irsik József, Fodor János és Lersch Ernő.

A jelölő-bizottság az egyesület tisztviselőinek a LXIV—LXVI. ciklusra a következőket jelöli:

Elnök: dr. Madai Gyula, Mikola Sándor, dr. Bartha József.

Fővárosi alelnökök: A. Schmiedt Alajos, Gajda Béla, Irsik József.

B. Szőts Gyula, dr. Marczinkó Ferenc, dr. Kemenes Illés.

Vidéki alelnökök: A. dr. Rorák Imre, dr. Bessenyei Lajos, Fodor János. B. dr. Básztel Ernő, Borsos Károly, Zwick Vilmos.

Leányközépiskolai alelnök: Bernolák Kálmán, Domby László, Posch Károly.

Főtitkár: Vitéz Esztergomy Ferenc, Sziklay Aladár, Hlavathy Imre.

Titkár: dr. Marczell Ágost, Rózsa Kálmán, Szabó István Andor.

Szerkesztő: dr. Nagy Pál, dr. Halász László, dr. Méhes Gyula.

Pénztáros: Németh József, Fornwald József, dr. Fray Jenő.

Ellenőr: dr. Réger Béla, dr. Varga Sándor, Oberle József.

Segélyalap elnöke: dr. Finály Gábor, Fröhlich Károly, Kalkbrenner Antal.

Segélyalap pénztárosa: dr. Messik Béla, Halmos János, Erdei József.

Számvizsgáló bizottság: A. Rados Ignác, Torday Lajos, dr. Vasáry Dániel.

B. dr. Kresznerich Károly, Szentirmay Ottó, Kiricsi János.

C. Dubovitz István, dr. Máhr Károly, Dongó Orbán.

Gondnok: Édes Jenő.

Ügyész: dr. Osváth Ferenc.

Posch Károly nem fogadja el a jelöltséget, helyette egyhangúlag Párkányi Norbertet jelöli a választmány, dr. Méhes Gyula indítványára pedig a budapesti alelnöki állásra harmadik helyen Csóka Lajos jelöltetik. Dr. Méhes Gyulának azt az indítványát, hogy a szavazólapon a jelöltek neve abc. sorrendben legyen feltüntetve, a választmány egyhangúlag elveti.

A szavazatszedő bizottság tagjaiul a választmány a következőket küldi ki: Korpás Ferenc (elnök), Valentin József és dr. Kopp Tibor.

A távollevő pénztáros jelentését Édes Jenő főtitkár terjeszti elő. Az ülés tudomásul veszi a jelentést s végül a közgyűlés helyének és idejének megállapítását az elnökségre bízza.

Fodor Jánosnak arra a kérdésére, nem fenyeget-e bennünket a 40 éves szolgálati idő, az elnök azt válaszolja, hogy ebben a kérdésben az elnökség résen van.

Más tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

Kmf.

Dr. Madai Gyula s. k.
tank. kir. főig., országgyűlési képviselő,
elnök.

Édes Jenő s. k.
főtitkár.

Tisztújítás előtt.

Amint a választmányi ülés jegyzőkönyvében olvasható (Közlöny 22. l.), az első lépések megtörténtek a tisztújításra. Azóta az alapszabály szerint kinyomatott hivatalos jelölő lista már szétküldésre is került. Minthogy most először választ a tanárság a módosított alapszabályok szerint, szükségesnek látjuk, hogy tagjaink tájékoztatására alapszabályaink 34. §-ából a választásra vonatkozó részt szószerint közöljük.

„A választmány által a jelölteknek megállapított névsorát nyomtatásban az intézetek számára megfelelő példányszámban együttesen, az intézetekben nem működő egyesületi tagok számára névreszólóan 8 napon belül küldi meg a főtitkár vagy helyettese. *A jelölő választmányi ülés napjától számított* 28 *napon belül ötven tag aláírásával új jelölő-névsort lehet beküldeni az egyesület főtitkárához.* Az így beérkezett egy vagy több jelölő-névsort a választmány a főtitkár vagy annak helyettese által szintén nyomtatásban a hivatalos névsor megküldéséhez hasonló módon küldi meg a tagoknak a beküldési határidőtől számított 8 napon belül.

A szavazás a megfelelő jelölő-névsoron úgy történik, hogy az egyesületi tag az egyes állásokra jelölt három névből azt a kettőt törli, akikre szavazni nem óhajt és a jelölő-névsort aláírja. Egy jelölő-névsort több egyesületi tag együttesen is aláírhat.

Intézetenkint több tag titkosan is szavazhat. Ebben az esetben a titkosan szavazni óhajtó tagok szavazólapjaikat vagy az intézet egyik választmányi tagjának, vagy egy megbízottnak adják át, aki ezeket egy *névsor kíséretében azzal az igazolással, hogy a mellékelt szavazólapok a névsorban felsoroltak szavazólapjai,* az egyesület főtitkárának beküldi. A levél borítékjára „*Szavazólapok*" jelzés írandó. Ehhez hasonló módon szavazhatnak a körök tagjai is, amikor az igazolást a kör titkára végzi el. *Egy tag külön titkosan nem szavazhat.*

A szavazólapon nem jelölt tagra szavazni nem lehet. Formai tekintetben meg nem felelő szavazólapot a szavazatszedő-bizottság megsemmisíti. A szavazólapok beküldésének határideje a nem hivatalos jelölő-névsor szétküldésére megállapított naptól számítva *két* hét. A beküldési határidőt követő napon a szavazatokat a főtitkár vagy helyettese átadja a szavazatszedő-bizottság elnökének, aki azokat a szavazatszedő-bizottság tagjainak jelenlétében összeszámlálja. Az eredményről a szavazatszedő-bizottság jegyzőkönyv alakjában jelentést tesz az egyesület elnökségének. A szavazatok egyenlősége esetén a közgyűlést megelőző választmányi ülésen megejtendő sorshúzás dönt."

Kérjük tagtársainkat, hogy az új alapszabályok rendelkezéseinek pontos betartásával tegyenek eleget szavazó kötelességüknek. Hisszük,

hogy a tanárság ismert bölcsesége hagyományos, fejlett felelősségérzetével most is — az új alapszabályok szerint is — megtalálja azokat a férfiakat, akiknek vezetése mellett a tanárság nagy összefogásával az Egyesület legbiztosabban közelítheti meg kitűzött célját : a tanár jobb boldogulást, a magyar középiskola és az Egyesület felvirágoztatását.

Üdülőházunk első nyara.

Jó elnökünk poétikus képzeletével maga elé rajzolta Péter-Pál-napján vakációra térő tanár alakját : üdülést kívánó test és lélek, fáradt idegek, levegőcserére szoruló gyermekek és tehetetlen gondok. A kis fizetés, a nehéz megélhetés csak a mindennapit biztosítja, honnan teremtse elő a nyaralás szükséges többletét ? Minden tisztviselő-csoport gondoskodik rászoruló tagjairól, a mindig másért élő tanárt sem szabad magára hagyni. Így született meg lelkében az üdülőház eszméje. Gondolatát kevesen fogadták méltó lelkesedéssel, sokkal többen tamáskodtak, aggodalmaskodtak és sokan voltak kishitűek s bizony ha nem szíve sugallatára, hanem külső biztatásra hallgatott volna, akkor legalább is — hagyományos magyar szokás szerint — jobb időkre hagyta volna a megvalósítást.

De — hál' Istennek — nem nyugodott s nagy volt az öröme, amikor április 15-én a rendkívüli közgyűlés a füredi villa megvásárlásának szentesítésével gondolatának testet adott.

Ez azonban még csak fele munka volt. Még rengeteg fáradozásra, utánjárásra, tárgyalásra, vesződségre volt szükség, hogy a különben formás villából és gyönyörű telekből július elsejére a célnak megfelelő üdülőház legyen. És ekkor odaállt főtitkárunk s a maga közismert jártasságával, gyakorlati érzékével és fáradhatatlan ügyszeretetével rövid hat hét alatt az elhanyagolt épületet újjá varázsolta s külső-belső berendezésének megadta lehetőség szerint illő módját, úgyhogy üdülőházunk június végével már csaknem teljesen készen várta pihenést kereső vendégeit. Hogy ez a munka mekkora volt, arról csak annak lehet fogalma, aki látta üdülőnket a megvásárláskor s azután látta a megnyitáskor.*

Szép fekvésű telken egyik legszebb épülete Fürednek. A telepre hajló domb élén fekszik. A vasúttól alig öt percnyire, a Jókai-utcában van a kiskapuja ; erős ciklopfal között vezet fel vagy tizenkét lépcső s parkszerű kertbe jutunk. Hatalmas, sűrű lombozatú hárs-, vadgesztenye-, diófák, odább egy kis erdei fenyőcsoport, formás virágágyak, kanyargó utak s mindenfelé kellemes váltakozással napsütés és árnyék. A fák mögött a Zsigmond-utcai részen emelkedik az egyemeletes villa, kellemes hatású vadászkastély-stílusban. Hármasan tagolt tetőzete, jóízléssel fából faragott verandái barátságos, vonzó otthont ígérnek. Szinte hivogatták a vendégeket.

És jöttek is teljes bizalommal, tele reménységgel. Az első, aki megérkezett, Bakos István szombathelyi tanár volt. Két nap alatt megtelt mind a tizenhat szoba s eleven, pezsgő élet zsongott a takaros üdülőben. Az öreg fák között vidáman futkározó gyermekek csilingelő

* A villa képét ebben a számban akartuk közölni. Technikai okokból azonban a jövő számra maradt.

nevetése, gondtalan tanárok derűs kedvű, tréfálkozó csoportjai; ez volt szép időben az üdülő kertjének folytonos változás mellett is állandó képe. Csak akkor néptelenedett el az udvar, ha a fürdés a Balatonhoz csalta a társaságot.

Az ország minden részéből került össze egy-egy csoport tanársága és mégis valóságos magasabb öröm volt látni azt a kedves közvetlenséget, azt a percről-percre fejlődő barátságot, amely a társas együttlét kellemességéhez alapfeltétel. Nem is volt szomorúság az üdülőben, csak akkor, amikor közeledett a búcsúzás, a váltás napja. Amilyen elragadtatással nyilatkozott mindenik üdülőnk belépésekor, éppen olyan nehéz szívvel vett búcsút s bizony csaknem mindenki szívesen megtoldta volna ott tartózkodási idejét, ha lett volna férőhely. Férőhely azonban sohasem volt; ugyan többen visszaléptek, de mindig volt tartalékban jelentkező és levelezőlap, expresszlevél vagy sürgöny ment utána s nem is volt üres szobánk soha.

Eleven mozgalmasságban, változatos egyformaságban repültek a napok. Vasárnap volt itt minden nap. S a sok vasárnap között még külön ünnepnapja is volt az üdülőháznak: augusztus három! Ez volt üdülőházunk névadó napja. Ekkor kapta hosszú címmel, sokféleképen nevezett villánk a Csokonai-villa nevet. Kedves, szép ünnep volt akkor; egyszerű és mégis bensőséges. Az ebédlőben gyűlt össze a társaság. A felszegezésre kerülő, virággal díszített táblát leánykák tartották Az ünnepség énekkel kezdődött; elénekeltük az örökszép Csokonai-versnek, A tihanyi echónak első szakaszát. Ami művészieség hiányzott az énekből, azt pótolta a meleg átérzés. S e hangulatos nyitány után Madai elnökünk mondott ékes szavakból szőtt avató beszédet (L. Közlöny, 27. l.) s a jelenlevők nagy lelkesedése mellett megadta a villának kedvesen csengő nevét. Az ünnepséget a Csokonai-vers második szakaszának és a Himnusznak eléneklése fejezte be.

Másik ünnepnapunk Nagyboldogasszony-napján volt. Farkasfalvi Kornél, a kecskeméti Katona József-reáliskola tanára szép, nagy, hatszemélyre szóló csónakot ajándékozott a Csokonai-villának. E sorok írójához címzett adománylevelében, mint Balatonrajongó, megható szeretettel ajánlotta fel a csónakot. „Méltóztassál megengedni — úgymond —, hogy átérezvén azt a nagy nemzetmentő munkát, amelyet a csonka ország egész tanársága a jövő nemzedék lelkének felépítésében végez, a tanárságnak Balatonfüreden ebben az évben szerzett üdülőtelepe részére kollégiális szeretettel emlékül egy négyevezős csónakot adományozhassak." S azután lelkes szavakkal rajzolja a csónakázás sok minden áldását s levele végén annak a reményének ad kifejezést, hogy egy új mecénás vitorlással vagy mótorossal ajándékozza meg az üdülőt. A Csokonai-csónak avatása augusztus 17-én történt meg az egész üdülőház jelenlétében. A kedves jelenetet fénykép is megörökítette, amint azt a Pesti Hirlap augusztus 27-i számának melléklete is mutatja.

Az ajándékozás ebben még nem merült ki. Ez bizonyítja legjobban azt a szeretetet, amit az üdülőház vendégeinek lelkében kiváltott. Farkasfalvi Kornél még megajándékozta az üdülőt a Balaton és a Tihanyi-félsziget pompás térképével. Miklós Margit rajztanárnő, Miklós Alajos budapesti tanár művészlelkű leánya igazi elmerüléssel, remek foglalatban megírta a Csokonai-villa jelmondatát, a Tihanyi echóhoz című vers jellegzetesen találó négy sorát. S édesapjának ajándékkeretében most ott díszíti az ebédlőt s gyönyörködteti minden olvasója lelkét.

Ugyancsak Miklós Margit volt kedves a vendégkönyvünk első lapját is megrajzolni sok fáradsággal s még több művészettel. Rőmer Kamilló hatvani tanár pedig üdülésének sok óráját áldozta fel, hogy a nagy és lombos fáktól lefotografálhatatlan villának kerti homlokzatát művészi meglátással megrajzolhassa. A képet szintén ajándékba adta. Az eredetit budapesti székházunkban helyezzük el. Míg kicsinyített mását majd levelezőlapra sokszorosíttatjuk. A jókedvű ajándékozóknak itt is külön köszönetet mondunk.

Ezek az ajándékok s az a sok kedves köszönőlevél, amellyel utólag is felkerestek egyes kollégák, minden szónál szebben bizonyítják, hogy üdülőházunk az első év sok nehézsége, apróbb hiányai mellett is fényesen megfelelt hivatásának, szükség volt reá s nagy hiba lett volna, ha létesítése bármi okból elmaradt volna.

És végezetül hadd álljon itt egy kis statisztika, beszéljenek a számok is. Az üdüléssel kapcsolatban éppen 270 levelet adtam postára. Az I. csoportban negyvenen, a II.-ban negyvenhárman, a III.-ban harmincnyolcan laktak a villában. A napi 70 fillérekből, illetve 2 pengőkből és a heverőszékekért fizetett 2 pengőkből 1722.75 P bevétele volt az üdülőnek, akkora összeg, ami a nyers üzemi kiadások (személyzet bére, villanyszámla, mosatás stb.) fedezésére éppen elegendő lett volna. Az idén persze jóval több volt a kiadás, mert az egész nyáron át merültek fel rendkívüli kiadások, apróbb javítások, kisebb beszerzések és nem várt kiadások (pl. a nagy szárazság miatt kútunk nem tudott elég vizet termelni s hogy vízvezetékünk működhessék, vizet kellett bele hordatni stb.).

De a sok gond, fáradság s az „üzem" megindításával járó sok vesződség mind megkapta az ellenértékét, jutalmát az üdülő kollégák megértő kedvességében, naptól barnult gyermekszemek frissült ragyogásában s azokban a meleg kézszorításokban és hálálkodó szavakban, amelyeket az Egyesület vezetőségének küldöttek a távozó, búcsúzó kollégák.

Így „vigadoztunk" mi 1930 nyarán, üdülőházunk első esztendejében „a kies Füreднek kútfején s partjain".

Dr. Nagy Pál.

Csokonai-villa.

Dr. Madai Gyula elnök beszéde a balatonfüredi üdülőház névadó ünnepélyén.

Bocsánatot kérünk, hogy az üdülőház kedves vendégeit rövid néhány percre ebbe a terembe kérettük. E terem tudvalevőleg ebédlő, refektórium. Ebben a percben azonban oratóriummá válik, mert ha már így együtt vagyunk, illő, hogy legelső szava ajkunknak a hála szava legyen a gondviselés iránt, mely a középiskolai tanárságnak ezt a rég sóvárgott intézményét a maga nemes rendeltetésének útján elindítanunk engedte.

Az egyhónapos üdülőházi élet tapasztalataiból már is megállapíthatjuk, hogy ha ennek a háznak képben megrajzolt, vagy szoborban kifaragott máneszei még nincsenek is, egy láthatatlan Géniusza már van! Ezek között a falak között már itt lebeg egy különleges Genius loci, ami az üdülőház berendezési tárgyainak leltárán nem szerepelt, mert azt nem Pestről hoztuk ide hivatalosan magunkkal, hanem azt a mi kedves vendégeink maguk teremtették meg maguknak itt helyben.

Ez a közszellem közös munkája itt az ősz férfitől, — a zengőszavú Sajó Sándortól a gügyögő kis gyermekig, — Nagy Ádikáig, mindenkinek. S ez a Géniusz korántsem valami összeférhetetlen, kényes, morcos, szeszélyes, nyügösködő szellem, de épp ellenkezője annak, maga a megtestesült kollegialitás, összhang, családiasság, szeretet!

Megvallom, hogy nekünk voltak aggodalmaink az üdülőház belső életének harmóniáját illetőleg. A tanárlélek a foglalkozás természeténél fogva kontemplatív és zárkózott. Féltünk, hogy az a sok markáns egyéniség kollektív együttélésre nem lesz egészen alkalmas. Ebben a feltevésünkben igen kellemesen csalódtunk. Az a Géniusz, ami itt megszületett, nem valami zord pedagógus félelmes vonásait hordja ábrázatán. A mi Géniuszunk arcán inkább a szolidaritásnak, vídámságnak és közbékességnek szelíd derűje nevet nyilvánvaló bizonyságaképen annak, hogy üdülőházunk Géniuszának nem is annyira a tanárok, mint inkább a tanárnék és a gyermekek adták meg ezt a meglepően kedves és vonzó karakterét. A Tanárok Üdülőháza tehát életképes intézménynek bizonyult. Van neki lelke s van neki időtálló, hatalmas csontozata, ez a kőből emelt ház.

A ház azonban új minőségének megfelelő nevet még nem kapott. A balatonfüredi köztudatban, sőt postai címzésnél is mint Annuskanyaraló, Kollerház, vagy egyszerűen mint az Országos Középiskolai Tanáregyesület Üdülőháza szerepel. Az első két név anachronizmus, az utóbbi hosszadalmas s minthogy Balatonfüreden egy másik tanári csoportnak is van üdülőháza, gyors és biztos eligazodásra nem alkalmas.

Az a szűkebbkörű direktórium, mely szünidőben a szervezőbizottság felhatalmazása folytán az üdülőház ügyeit intézi, elhatározta, hogy az üdülőházat egy rövid és stílszerű névvel jelöli meg.

Élő ember nevével a házat megjelölni nem akartuk, mert úgy éreztük, hogy ez az eljárás a tanárság puritán gondolkodásával ellenkeznék. Kerestünk tehát a magyar kultúrhistóriában egy olyan nevet, melynek viselője a tanári renddel, Balatonfüreddel és az üdülés fogalmával szerves kapcsolatba hozható. Ez a név a Tihanyi echo kedves, bohém poétájának, Csokonai Vitéz Mihálynak a neve.

A tihanyi „zengő bérc" lábánál dalolta ő el híres dalát a riadó leányról. Onnan nézett át sóvárogva ide, az akkor is vidám füredi partokra, ahol:

„. . . azok, kik bút, bajt nem szenvednek,
A boldogság karjain
Vigadoznak a kies Fürednek
Kútfején és partjain."

Csokonai Vitéz Mihály, a csurgói gimnázium költő-tanára itt, a Dunántúl szelíd lankái s színmagyar népe közt szívta tele magát víg éposza homéri hangulatával. Hadd sugározza vissza az ő neve ennek a háznak a homlokáról ennek lakóira, Csokonai kései kollégáira azt az önfeledt, derűs, homéri hangulatot!

Ha Kisfaludy Sándornak szobra, színháza, Jókainak szobra, utcája, villája, Blahánénak utcája, villája, Vaszary Kolosnak sétánya, Rabindranath Tagorénak hársfája van ebben a gyönyörű fürdőben, hadd őrizze házunk a Tihanyi-echo halhatatlan költőjének emlékét, mint: *Csokonai-villa!*

Az a Géniusz pedig, mely e ház vendégeinek lelki ölelkezéséből született, szálljon turnusról-turnusra, évről-évre, nemzedékről-nemze-

dékre s mosolyogja be az itt üdülők lelkébe — vérverejtékes évi robotjuk béreként — azt a párhetes vidámságot s vele : új erőt, egészséget és boldogságot !

Győrkerületi Kör.

A Győrkerületi Tanári Kör szombathelyi csoportja *dr. Krisztin Ernő* elnöklésével 1930 május 11-én rendkívüli ülést tartott.

Elnök és a résztvevők sajnálattal állapítják meg, hogy a köri élet az utóbbi időkben veszített agilitásából. Mivel a tanárság anyagi érdekei újabban ismét veszélyezetteknek látszanak, szükségét látja a csoport az ezirányú nagyobb aktivitást. Felkéri tehát a Győrkerületi Kör vezetőségét is, tegye magáévá csoportunk alábbi határozatait :

a) A várakozási időnek 3 éves leszállítása (1 a helyettesi, 1 a IX. és 1 a VIII. fizetési osztályban) érdekében hathatós propaganda indítandó a Kör és Központ részéről.

b) Állás foglalandó ama esetleges kísérlettel szemben, hogy katedrai tanárok szolgálati idejét is — más szolgálati ágakénak mintájára — 40 évre emeljék fel.

c) Foglaljon állást a vezetőség a széniumos rendszerrel szerzett jogaink érdekében, nehogy az automatikus előléptetés a tervezett várakozási idő meghosszabbítása miatt csorbát szenvedjen.

d) Hozza javaslatba a Kör vezetősége a címkérdést is, mint amely ugyancsak az egyenlő elbánás elvéből természerszerűen közvetkezik s kétségtelenül a tekintély növelését szolgálja a közvélemény előtt.

e) A korpótlék ügye állandóan felszínen tartandó.

f) A tanári külön munkák (osztályfőnökség, szertárosság stb.) oly mértékű honorálása sürgetendő, hogy más kategóriák legális mellékjövedelmeinek megfelelő jövedelem legyen.

A csoport végül a Kör útján köszönetét fejezi ki a központi vezetőségnek az anyagi ügyekben elért eredményekért, valamint a szociális kérdésekben való sikereiért (Tanári ház, balatoni üdülőtelep).

Bezzegh Gyula,
értekezleti jegyző.

A Győrkerületi Kör soproni csoportjának folyó évi május 21-én Sopronban dr. *Ruhmann Jenő* elnöklésével közgyűlést tartott.

A közgyűlés az elnöki előterjesztés kapcsán többek hozzászólása után elhatározza, hogy felhívja az O. K. T. E. vezetőségét, hogy indítson erélyes mozgalmat *a középiskolai tanárok képesítési pótléka* érdekében. Ez a pótlék, mint a bíráknál, évi 600 pengő, két részben folyósítandó, nyugdíjba is beszámítható összeg volna, melyben minden okleveles középiskolai tanár részesülne, rangra és szolgálati időre való tekintet nélkül. Elvárja egyszersmind a közgyűlés ama kartársainktól, akik mint országgyűlési képviselők helyet foglalnak a törvényhozásban, hogy megalkuvás nélkül és teljes erővel síkra szállnak ügyünkért s szükség esetén parlamenti felszólalásaikban is megvédik a tanári diploma becsületét. A képesítési pótlékért megindítandó harcunkban erős támogatásunkra szolgál egyetemi végzettségünk s tanári oklevelünk, amelynek tudományos értékét nem engedjük kevesebbre taksálni semmiféle jogi diplomáénál. Ha más szolgálati ágazatoknál az egyetemi végzettség és a tudományos képesítés nyujtott alapot a képesítési

pótlékra, akkor jogunk van önérzetesen hangoztatni, hogy *a középiskolai tanári oklevél semmivel sem alábbvaló bármiféle jogi diplománál*, s hogy tudományos képzettség tekintetében bármikor fel merjük venni a versenyt azokkal, akik jog- és államtudományi oklevelük alapján részesülnek képesítési pótlékban.

Krémusz Róbert,
jegyző.

A Győrkerületi Tanári Kör 1930 június 25-én rendes ülést tartott. *Posch Károly* elnök megnyitó beszédében vázolta a tanárság nehéz helyzetét a szentgotthárdi vándorgyűlés óta. Céltalan gyűlésezések helyett a legszorosabb kapcsolatot tartotta fenn a központtal, annak mindenirányú munkájában tevékenyen résztvett. Nem is várta be, míg a tagok indítvány alakjában felterjesztéssel élnek. A Kör látszólagos hallgatása mellett is teljesen aktív volt, a központ és vidéki centrumok minden megmozdulását figyelemmel kísérte s nem volt oly esemény a tanári életben, amelynél helyeslő vagy ellenző szavát idejében fel ne emelte volna akár egyesek, akár általában a tanárság érdekében.

Örömmel köszöntötte az újjáalakult pápai csoportot. Nehézkesnek tartja a Kör mai szervezetét s annak gyökeres átalakítására bizottság kiküldését tartja szükségesnek és javasolja a kör csoportjainak. Lehetetlen sok fölös levelezés nélkül minden csoportot értesíteni minden ügyről. Nehézkes a beérkező indítványok letárgyaltatása minden csoporttal.

Sok fejtörést okoz, hogy mikép lehetne a Kör életét elevenebbé tenni. Az egyesület tagjainak vidéken annyi kulturális egyesületben kell vezető szerepekben működniök, előadniok, hogy épp a Tanári Kör már alig kap előadót.

Bejelenti, hogy új tagnak belépett az egyesületbe *Debreceny Elemér* győri reáliskolai tanár. Mély részvéttel őrizzük elhunyt kiváló tagtársunk, *Varga Sebestyén* bencés gimnáziumi tanár emlékét.

Beszámol a Központ nagyszabású szociális munkásságáról, melyet az Árpád-Kollégium megalapozásával és szervezésével, továbbá a balatoni üdülőház megnyitásával végzett. Ezzel kapcsolatban felmerült a kérdés, mi történjék a Győrkerületi Kör üdülőházára összegyült vagyonkával ? A kérdéshez többen hozzászóltak s az a nézet alakult ki, hogy az ügy az őszi rendes gyűlésen kerüljön döntésre.

A Kör egyhangúlag elfogadta és a Központhoz fölterjesztette a soproni csoport indítványát a tanárok képesítési pótléka ügyében, a szombathelyi csoport határozati javaslatát a várakozási idő leszállítása, a címkérdés, az ötödéves korpótlék visszaállítása, a tanári különmunkák díjazása ügyében, továbbá hozzájárult a 40 éves szolgálat ellen való tiltakozásához.

Lacza Béla pénztáros jelentette, hogy a Kör vagyona az alapokkal együtt 1567.76 pengő.

Utána a Kör helyi ügyeket tárgyalt és eszmecserét folytatott az őszi közgyűlés előkészítéséről. A Kör ülésén felszólaltak : Bászel Ernő dr., Bencsik Gergely, Fehér Géza, Heppner Antal dr., Kallós Béla, Kató Sándor dr., Kóczán Aladár dr., Konda László, Kovács Ignác dr., Kovács Lajos dr., Kölönte Béla, Lacza Béla, Nagy Pál, Orosz József, Szente Kornél dr., Turóczi János.

HÍREK.

Címadományozás. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *dr. Erődi Kálmán* budapesti IV. ker. községi báró Eötvös József reáliskolai igazgatónak a tankerületi királyi főigazgatói címet; *dr. Olgyai Bertalan* budapesti III. kerületi állami Árpád-reálgimnáziumi rendes tanárnak és *dr. Liber Béla* középiskolai tanárnak, a KISOK miniszteri biztosának, a középiskolai igazgatói címet adományozta.

Előléptetés. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Gödöllőn, 1930. évi augusztus hó 5. napján kelt magas elhatározásával *dr. Koch Nándor* budapesti állami középiskolai tanárképzőintézeti gyakorló középiskolai, *Pázmány József* budapesti VII. kerületi állami Madách Imre-gimnáziumi, *Borbás Géza* budapesti VI. kerületi állami Mária Terézia-leánylíceumi, *Majtényi Gyula* és *dr. Szabó Sándor* balassagyarmati állami Balassa Bálint-reálgimnáziumi, *Dávid István* és *dr. Korber Ernő* szegedi állami Klauzál Gábor-reálgimnázimi, *Ignátz Ernő* debreceni állami Fazekas Mihály-reáliskolai, *Szabó Alajos* kaposvári állami Somssich Pál-reálgimnáziumi, *Fuderer József* kecskeméti állami Katona József-reáliskolai, *Csink Ilona* budapesti állami Erzsébet Nőiskola leánylíceumi, *Ujsághy Géza* szekszárdi állami Garay János-reálgimnáziumi, *Barbier Péter* budapesti I. ker. állami Verbőczy István-reálgimnáziumi, *Haerter Ádám* ceglédi állami Kossuth Lajos-reálgimnáziumi, *Erdős Lajos* budapesti VII. ker. állami Szent István-reálgimnáziumi, *Szemkő Aladár* budapesti VI. ker. állami Kölcsey Ferenc-reálgimnáziumi, *Balczer György* debreceni állami Fazekas Mihály-reáliskolai, *Német Vilmos* soproni állami Széchenyi István-reáliskolai és *dr. Kopp Tibor* budapesti VII. kerületi állami Madách Imre-gimnáziumi rendes tanárt, továbbá *Schmid Gyula* budapesti VI. ker. állami Mária Terézia-leánylíceumi római katholikus hittanárt, *dr. Erdélyi Alajos*, *Guelmino József* és *Csellár Arnold* királyi katholikus középiskolai tanárokat 1930. évi július hó 1. napjától számított hatállyal az állami középiskolai és a velük egy tekintet alá eső többi tanár részére megállapított és az állami rendszerű VI. fizetési osztály 3. fizetési fokozatának megfelelő 10. fizetési fokozatba előléptette.

Rendes tanári kinevezés. A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter *Bartizek László* kisvárdai állami Bessenyei György-reálgimnáziumi helyettes tanárt, *dr. Kohányi Zoltán* kaposvári állami Somssich Pál-reálgimnáziumi óraadó tanár, nyug. tengerhajózási főfelügyelőt, *dr. Lőrincz Jenő* makói állami Csanád vezér-reálgimnáziumi, *dr. Szabó Mihály* újpesti állami Könyves Kálmán-reálgimnáziumi, *dr. Kőmüves Géza* mátészalkai állami polgári iskolához beosztott állami középiskolai, *Bátorné Töreky Ella* budapesti VI. ker. állami Mária Terézia-leánylíceumi, *dr. Binder Irén* szegedi állami Árpádházi Szent Erzsébet-leánylíceumi, *Boros Ferenc* debreceni állami Fazekas Mihály-reáliskolai, *dr. Háhn Gellért* budapesti VI. ker. állami Kemény Zsigmond-reáliskolai helyettes tanárokat és *dr. Okolicsányiné dr. Harmos Eleonora* budapesti Pázmány Péter-tudományegyetemi földrajzi intézeti adjunktust állami középiskolai rendes tanárokká kinevezte.

Áthelyezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter Magyarország Kormányzója Őfőméltóságának folyó évi augusztus hó 12-én kelt magas elhatározása alapján *Sebes Gyula* makói állami Csanád

vezér-reálgimnáziumi igazgatót a budapesti X. kerületi állami Szent László-reálgimnáziumhoz helyezte át. — A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *dr. Csengő Nándor* Kanizsai Dorottya-leánylíceumi r. tanárt a budapesti VI. ker. Kemény Zsigmond-reáliskolához; *dr. Korber Ernő Károly* szegedi állami reálgimnáziumi rendes tanárt a pesterzsébeti állami Kossuth Lajos-reálgimnáziumhoz; *Buchmann Károly* budapesti VI. ker. Kemény Zsigmond-reáliskolai rendes tanárt az újpesti Kanizsai Dorottya állami leánylíceumhoz; *dr. Benedek Ilona* mezőtúri állami leánylíceumi rendes tanárt a soproni állami leánylíceummal kapcsolatos leányinternátushoz; *Bauer Ede* békéscsabai állami leánylíceumi rendes tanárt a gyöngyösi állami reálgimnáziumhoz; *Simon Elemér* pécsi középiskolai tanárképzőintézeti gyakorló reáliskolához beosztott állami középiskolai rendes tanárt a szegedi állami Klauzál Gábor-reálgimnáziumhoz; *Tatai Molnár József* szentesi állami reálgimnáziumi rendes tanárt a szegedi állami Baross Gábor-reálgimnáziumhoz; *Bihari Ferenc*, a kaposvári állami Somssich Pál-reálgimnáziumhoz tanári szolgálatra beosztott állami középiskolai igazgatót, hasonló minőségben a budapesti VI. ker. állami Kölcsey Ferenc- reálgimnáziumhoz; *Marczinkó Andor* újpesti állami Könyves Kálmán-reálgimnáziumi rendes tanárt a budapesti VII. ker. állami Szent István-reálgimnáziumhoz; *Zsigmond Géza* újpesti állami Könyves Kálmán-reálgimnáziumi rendes testnevelési tanárt a budapesti IX. ker. állami Fáy András-reálgimnáziumhoz és *Danielisz Lajos* budapesti IX. ker. állami Fáy András-reálgimnáziumi rendes testnevelési tanárt az újpesti állami Könyves Kálmán-reálgimnáziumhoz helyezte át.

Miniszteri megbízottak az autonóm felekezeti középiskolák meglátogatására. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1883. évi XXX. t.-c. 46. §-a alapján az autonóm felekezeti középiskolák meglátogatásával s azokban az állami főfelügyelet gyakorlásával az 1930/31. tanévre megbízta:

1. *A dunamelléki ref. egyházkerületben:* a budapesti gimnáziumhoz, a budapesti (Baar Madas) leánylíceumhoz *dr. Pintér Jenő* budapesti tankerületi királyi főigazgatót; a gyönki reálgimnáziumhoz *dr. Mátrai Rudolf* székesfehérvári tankerületi kir. főigazgatót; a kecskeméti reálgimnáziumhoz, a kecskeméti ref. leánylíceumhoz, a kunszentmiklósi reálgimnáziumhoz, a nagykőrösi gimnáziumhoz *dr. Acsay István* budapestvidéki tankerületi kir. főigazgatót; a kiskunhalasi ref. reálgimnáziumhoz *dr. Finály Gábor* c. tanker. kir. főigazgató állami reálgimnáziumi igazgatót.

2. *A dunántúli ref. egyházkerületben:* a csurgói reálgimnáziumhoz *dr. Mátrai Rudolf* székesfehérvári tankerületi kir. főigazgatót; a pápai gimnáziumhoz *Dsida Ottó* győri tankerületi kir. főigazgatót.

3. *A tiszáninneni ref. egyházkerületben:* a miskolci reálgimnáziumhoz, a miskolci leánygimnáziumhoz *dr. Finály Gábor* c. tankerületi kir. főigazgató állami reálgimnáziumi igazgatót; a sárospataki gimnáziumhoz *Ady Lajos* tankerületi kir. főigazgatót.

4. *A tiszántúli ref. egyházkerületben:* a békési reálgimnáziumhoz *dr. Kaufmann György* szegedi tankerületi kir. főigazgatót; a debreceni gimnáziumhoz, a debreceni leánygimnáziumhoz, a hajdúböszörményi gimnáziumhoz, a hajdúnánási reálgimnáziumhoz *Ady Lajos* debreceni tankerületi kir. főigazgatót; a hódmezővásárhelyi gimnáziumhoz *dr. Kaufmann György* szegedi tankerületi kir. főigazgatót; a karcagi reálgimnáziumhoz, a kisújszállási reálgimnáziumhoz, a mezőtúri reál-

gimnáziumhoz, a szeghalmi reálgimnáziumhoz *Ady Lajos* debreceni tankerületi kir. főigazgatót.

5. *A dunántúli ág. h. ev. egyházkerületben :* a bonyhádi reálgimnáziumhoz *dr. Mátrai Rudolf* székesfehérvári tankerületi kir. főigazgatót ; a kőszegi leánylíceumhoz, a soproni reálgimnáziumhoz *Dsida Ottó* győri tankerületi kir. főigazgatót.

6. *A bányai ág. h. ev. egyházkerületben :* az aszódi reálgimnáziumhoz *dr. Acsay István* budapestvidéki tankerületi kir. főigazgatót ; a békéscsabai reálgimnáziumhoz *dr. Kaufmann György* szegedi tankerületi kir. főigazgatót ; a budapesti gimnáziumhoz, a budapesti leánykollégiumhoz *dr. Pintér Jenő* budapesti tankerületi kir. főigazgatót ; a szarvasi gimnáziumhoz *dr. Kaufmann György* szegedi tankerületi kir. főigazgatót.

7. *A tiszai ág. h. ev. egyházkerületben :* a nyíregyházi reálgimnáziumhoz, a nyíregyházi leánygimnáziumhoz *Ady Lajos* debreceni tankerületi kir. főigazgatót.

Kiküldetés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium az Országos Közoktatási Tanács szabályzatának 24. §-a alapján 540—05—205/1930. számú rendeletével az 1930/31. tanévre a következő tanácstagokat és szakértőket küldötte ki az alább felsorolt intézetekhez az általános tanulmányi eredmény és módszer megfigyelésére, illetőleg egyes esetekben a külön megjelölt tantárgyak tanításának megfigyelésére. *Balogh Sándor* középiskolai szakfelügyelőt, a debreceni állami Fazekas Mihály-reáliskolához, az ugyanottani kegyesrendi és izr. alapítványi reálgimnáziumokhoz és a református gimnáziumokhoz, ugyanitt a róm. kath. polgári fiúiskolához és egy elemi iskolához a rajzoktatás megfigyelésére. *Dr. Gombos Albin* gyakorló gimnáziumi tanárt, az Orsz. Közoktatási Tanács előadótanácsosát a debreceni kegyesrendi és izr. alapítványi reálgimnáziumokhoz és ugyanitt a róm. kath. polgári fiúiskolához és egy elemi iskolához a történelem és földrajz tanításának megfigyelésére. *Dr. Gyulai Ágost* főiskolai igazgatót az Orsz. Közoktatási Tanács tagját a szombathelyi állami polgári fiúiskolához, Lomositz Károly német nyelvi óráinak látogatására. *Háros* Antal gyak. elemi iskolai igazgatót, az Orsz. Közoktatási Tanács előadótanácsosát, a budafoki népiskolához, a cinkotai tanítóképzőinzézet gyakorló elemi iskolájához és a pesterzsébeti népiskolához a módszer és általános tanulmányi eredmény megfigyelésére. *Dr. Loczka Alajos* középiskolai szakfelügyelőt, az Orsz. Közoktatási Tanács előadótanácsosát a kőszegi bencésrendi Ferenc József reálgimnázium, az állami Hunyadi Mátyás reáliskolai nevelőintézethez a kémia és ásványtan oktatás és az ugyanottani állami tanítóképző és a róm. kath. tanítónőképzőintézethez az általános eredmény és módszeres oktatás megfigyelésére. *Zabudánszky Irén* székesfővárosi ipariskolai igazgatónőt a szegedi, soproni, salgótarjáni, keszthelyi és zalaegerszegi összes leányiskolákhoz a női kézimunkaoktatás megfigyelésére. *Luttor Ignác* középiskolai tanárt a budapesti állami középiskolákhoz a magyar nyelvi órák látogatására abból a célból, hogy a tanulók íráskészségét és szépírását tanulmányozza.

Munkatársaink szíves figyelmébe. A Közlönyt minden hó 5-én zárjuk. Ezért tisztelettel kérjük munkatársainkat, hogy különösen az aktuális jellegű közleményeket a jelzett időpontig szíveskedjenek beküldeni. A későbben érkező közlemények kimaradnak a számból, sőt aktualitásuk elvesztésével esetleg közölhetetlenekké is válhatnak.

Szeptemberi számunk megkésett. A késést az okozta, hogy a tisztújításra való tekintettel a szeptember 20-i választást előkészítő választmányi ülés jegyzőkönyvét is már ebben a számban kellett közölnünk.

Közlönyünk új betűi. Közlönyünk új betűkkel jelenik meg. Az Egyetemi Nyomda legmodernebb angol Monotype szedőgépén szedik. A gép mindig frissen öntött egyes betűket szed és rak sorokba s ezért olyan tetszetős, világos az egész szedés.

HALOTTAINK.

† **Jancsó Benedek** (1854—1930). Alig mult két esztendeje annak, hogy mi is rajongó tisztelettel ünnepeltük a trianoni végzet nagy tudósát félszázados írói működése alkalmából s íme most siratnunk kell. Itt hagyott minket nagy bánatban, szegény erdélyi testvéreit még nagyobb árvaságban . . .

Kis székely falucskából, Gelencéről indult élete útjára. Hegyes-völgyes Székelyföldön szívta magába azt az olthatatlan Erdély-szeretetét, amelyért odaáldozta egy minta munkásélet sok-sok fáradságos percét. Hír, vagyon, mód nem kellett neki, csak Erdélyért — s mert Erdély nélkül boldog Magyarország nem lehet —, Magyarország boldogságáért fáradozott élete utolsó percéig . . .

Tanárnak indult. Előbb vidéken szolgált. Akkor még csak pedagógiai munkákat írt, de székely lelke csakhamar megláttatta véreinek veszendő jövőjét s az erdélyi kérdés páratlan tudósává dolgozta ki magát. De nem volt elvont szobatudós. Tökéletesen ismerte az oláh nyelvet, irodalmat és történelmet, ismerte az oláh lelket, titkos törekvéseiket, minden mozdulásukat. Írásaiban a Budapesti Hírlap hasábjain a Politikai Hullámok című rovatban ritka gyakorlati érzékkel megáldott reálpolitikusnak mutatkozott, aki az oláhságnak balkáni furfangját éles logikával morzsolta szét s merész állításaikat a magyar álláspont igazságának súlyával döntötte le. Ebben az aránytalan párviadalban, melyet az oláh irredentával s annak főfő szószólóival, a Tribunával, Luptával, Poporul Romannal folytatott, fényesen megvédte mindig a magyar álláspontot. De nemcsak védte, hanem igyekezett az oláh irredenta nagy veszedelmeire felhívni a magyar közvéleményt. Sokszor írt vésztjóslóan: számokkal, idézetekkel világított rá az ezeréves Magyarország ellen tervszerűen folytatott aknamunkára. De végzete volt, hogy szava Kasszandra szava legyen. A millenniumi mámor elkáprázta a magyar urak szemét, nem tudták elhinni, hogy Erdélyben elnémulhatnak a harangok . . . Csak amikor Erdélynek egyik jellegzetes fia, Bánffy Dezső báró lett miniszterelnök, akkor kezdték méltányolni, mint a nemzetiségi kérdés kiváló szakértőjét. De mielőtt valamire mehetett volna, a politika forgataga elsodorta az erdélyi miniszterelnököt s az erdélyi kérdés — hogy úgy mondjuk — a Jancsó Bence egyéni kérdése lett. Ismét katedrára került s most már a budapesti VI. kerületi, ma Kölcsey Ferenc-reálgimnázium tanára lett. Kedve, munkássága itt sem csökkent. Ami ideje szabadon maradt az iskolai munkától, azt megértő családjának megrövidítésével az örökös harcnak szentelte. Így küzdött, írt, tanult, harcolt szinte ismeretlenül és kellő méltánylás nélkül. De azért sohasem vesztett munkakedvéből, sőt minél nagyobbnak látta a gyors léptekben közelgő veszedelmet, annál lángolóbb lett.

S szegénynek akkor volt legfájdalmasabb perce életében, amikor kiderült, hogy neki igaza volt: 1918-ban.

A nagy nemzeti katasztrófa nem csüggesztette el. Az akkor már több mint hatvanéves öregúr ifjú lelkesedéssel ül íróasztala mellé s megírta híres könyvét, a *Defensio nationis Hungariae*-t, a „fellebbezést az emberiség elfogulatlanul gondolkozó tudományos közvéleményének ítélőszékéhez". Ebben a világnyelveken is megjelentetett könyvében s később megírt *A román irredentista mozgalmak története* című hatalmas kötetében harminc év gazdag tapasztalatait hordotta össze a nemzetiségi irredenta veszedelemről.

Az ő nagy lelkére vallanak azok a szívbehangzó sorok, amelyeket Defensiójának előszavában az utolsó szakaszokban írt:

„Fél emberéletre kiterjedő munkásságomnak nem sikerült erről az igazságról (hogy tudniillik a magyar államot nem Bécsből fenyegeti nagyobb veszedelem, hanem a nemzetiségi irredenták részéről) sem a magyar közvéleményt, sem a magyar államférfiakat meggyőzni. Az 1918 októbervégi összeomlás után bekövetkezett események a legfájdalmasabb igazságot szolgáltatták e háromévtizedes eredménytelen és hiábavaló munkásságomnak. Kasszandra gyötrelmes szerepe jutott osztályrészemül és szívettépő elégtételül. Az elszakított területek magyarságára váró rettenetes szomorú sors képe azonban nem fosztott meg attól a hittől, hogy ez a magyarság a most rászakadt veszedelemmel meg fog birkózni és nem fog elveszni, mert annak minden tagja teljesíteni fogja kötelességét."

Ő is teljesítette kötelességét a köteles részén is túl utolsó percéig. Teljesítsük mi is az ő példája szerint, hogy teljék be itt kifejezett jóslata is. Ebből a szent fogadalomból font koszorút helyezzük arra a megszentelt rögre, hol egykori alelnökünk, egyik legnagyobb magyar tanár álmodozza a jobb magyar jövőt. *Dr. Nagy Pál.*

† **Patthy Károly** (1855—1930). Az elmult nyár egyik reggelén szép csendesen, senkinek alkalmatlanságot nem okozva elhúnyt egy halkszavú, szelídmozgású, finomlelkű és nagytudományú öreg tanár, Patthy Károly, aki harminc évig tanította a magyar nyelvet és irodalmat a budapesti VIII. ker. községi főreáliskolában. Csendes visszavonultságban, folytonos munkában, féltékenyen őrizve függetlenségét — agglegény volt és egész életében hónapos szobában lakott —, messzire elkerülve a tolakodók és törtetők tömegét, élte le életét és csak kartársai, tanítványai és csekélyszámú barátai tudták, hogy mennyi jóság, nemesség, finomság és másrészt milyen alapos és széleskörű, polihisztori tudás lakik ebben a szerény, törékeny emberben. Gyulai Pál tanítványa volt, nem filológus, hanem inkább esztétikus, nem aktív, hanem szemlélődő és elmélkedő természet, nagyobb volt benne a felfogó és élvező, mint az alkotó képesség. Dilettáns volt a szó nemes értelmében, eredetiben olvasta nemcsak a magyar, latin, német, francia és olasz, hanem a görög, spanyol és norvég irodalom remekeit is. Kevés eredeti munkát írt, egy spanyol irodalomtörténeti értekezést a Budapesti Szemlébe, egy mélyreható, meleg tanulmányt Péterfy Jenőről, akivel együtt tanított és akihez intim barátság fűzte. Kedvenc foglalkozása a műfordítás volt. Nagyszerűen tudott magyarul, a sok megtanult idegen nyelv mellett is hamisítatlanul megőrizta azt a tősgyökeres magyar nyelvet, melyet a zalai Balatonpart egy kis falujában, a Badacsony északi tövében az anyatejjel szívott magába. Lefordított több spanyolból több Echegaray-darabot, melyek a Nemzeti Színházban kerültek

színre, az eredeti norvégből lefordította Ibsen Peer Gyntjét és hosszú éveken át dolgozott a Cid-románcok fordításán és vagy ötven legszebb el is készült belőlük. Ezekre nem akadt kiadója, ezért utolsó találkozásunkkor rezignáltan mondta: „Ezeket pedig legjobb lesz, ha beledobom a kályhába."

Buzgó, lelkiismeretes, türelmes, mintaszerű tanár volt, a tanári munka, még annak legegyhangúbb része, a dolgozatjavítás sem volt soha terhére, sohasem panaszkodott és a középiskolai tanítást tudományos munkássága kerékkötőjének sohasem tekintette.

Szenvedélyes utazó volt, bejárta Európa nagy részét, legjobban kedvelte az olasz városokat és az alpesi hegyvidékeket. Mint nyugdíjas tanár a háború előtt hosszabb időt töltött Rómában, ott könyvgyüjtő hajlamainak élt, az ottani árveréseken tekintélyes számú, értékes könyvtárat gyüjtött össze, melyet hazajövetelekor nagylelkűen a római Magyar Intézetnek ajándékozott.

Az év minden szakában sokat bolyongott a budai hegyekben, melyeknek még gyalogösvényeit is igen jól ismerte. A sors megadta neki azt a kegyet, hogy ott is temették el a Svábhegy aljában, ahol a hegyekről lejövet olyan sokszor megfordult. Szép, harmonikus, hosszú élet után legyen pihenése könnyű a farkasréti temető földjében!

Birkás Géza.

† **Kőrösi Henrik** (1859—1930). Hosszas betegeskedés után augusztus 27-én elpihent a magyar pedagógiai irodalom egyik legfáradhatatlanabb munkása: Kőrösi Henrik. Középiskolai tanárok sorából vált ki ő is; hamar feltünt kivételes tehetségével s így történt, hogy 1897-ben a minisztériumba rendelték s itt rohamosan mind jelentősebb munkakört nyert. Legnevezetesebb — tehetségének legmegfelelőbb megbizatása a Néptanítók Lapjának szerkesztése volt. 1913 óta szerkesztette ezt a legelterjedtebb, legelevenebb pedagógiai lapot. S bár a magyar vergődés szomorú éveiben ezer nehézséggel kellett küzdenie, sikerült neki lapját úgy irányítani, hogy a nemzet megújulásában jelentős tényezővé vált, a nagy kultúrmegmozdulásnak leglelkesebb propagálója lett. A magyar tanítóságnak szellemi életét igazi hivatottsággal irányította, tudását gazdagította s őket a külföldi pedagógiai mozgalmak értékes eredményeinek ismertetésével nivón tartotta. Rendkívül termékeny, sokoldalú író volt. Akár szépirodalmi, akár tudományos munkát írt, mindenütt a tudós pedagógus nemes alakja bontakozott ki írásaiból.

Szép életkort élt. A rábízott talentumokkal híven sáfárkodott. A magyar pedagógiai irodalom történetében felejthetetlenné tette nevét. Boldog életet is élt, mert pályája tele volt dicsőséggel, elismeréssel.

Augusztus 29-én temették el általános részvét mellett a magyar kultúra hűséges munkását; benne dr. Kőrösi László miniszteri osztálytanácsosunk édes atyját gyászolja.

† **Székelyudvarhelyi Ágotha Imre** c. középiskolai igazgató, a budapesti V. ker. m. kir. áll. Bólyai reáliskola nyugalmazott tanára 1930 augusztus hó 29-én 70 éves korában meghalt.

† **Dr. Weigl Géza**, a pesti izr. hitközség leánygimnáziumának tanára 1930 szeptember hó 6-án meghalt.

† **Dr. Pap László** premontrei kanonok, a szombathelyi premontrei Szt. Norbert gimnázium tanára életének 55. évében 1930 július hó 24-én meghalt.

† **Bertalan István,** a kiskunhalasi ref. Szilády reálgimnázium rendes tanára 40 éves korában 1930 július 29-én elhúnyt.

† **Nagy Kálozy Sándor,** a kiskunhalasi ref. Szilády reálgimnázium testnevelési tanára életének 43. évében 1930 augusztus hó 5-én meghalt.

† **Nemeskéri Kiss Ernő János** nyugalmazott székesfővárosi reáliskolai tanár életének 75. évében augusztus 10-én meghalt.

† **P. Hörl Gyula S. I.** pécsi gimnáziumi tanár 69 éves korában augusztus 11-én meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Kornis Gyula: Kultúra és nemzet. Tanulmányok. (Kultúra és tudománysorozat. Franklin.) 1930. 223 l.

Kornis Gyula kultúrpolitikai írásainak ez immár második gyüjteménye: ahhoz a 25 tanulmányhoz, melyet 1928-ban „Kultúra és politika" címen közzétett, most újabb 7 tanulmány járul, valamennyi az utolsó három esztendőből.[1] Ez a három esztendő sokat jelent a magyar kultúrpolitikai gondolkodás fejlődésében. Ismét előttünk állnak új eszmék, valóban termékenyítő gondolatok. A magyar középiskolák szellemének átalakulására jelentős lépés volt szerzőnek Anglia és az Egyesült Államok területén szerzett gazdag tapasztalata. Pedagógiai és politikai pályán eddig oly tapasztalatokat szerzett már itthon is, amelyek őt az iskolaügy és más kultúrpolitikai tények leghivatottabb bírálójává teszik. Gondolatai fejlődésében a józan konzervatív reform Széchenyi taposta útjára viszik: tanulni az új idők új intézményeiből, megvalósítani azt, ami nemzetünk javára válik. A komparatív pedagógiai tanulmányoknak egyik-másik kérdésben máris egész arzenálját tárja itt is elénk. Hogy kultúránk állapotát mikép méri le, két tanulmány szemlélteti. Egyik *(A magyar kultúra fejlődése)* a finn-ugor közművelődési kongresszuson (1928) felolvasott, gazdag tartalmú, nemes patinájú, bámulatosan kiegyensúlyozott hossz-metszet, melyben történeti pillantásának élessége, ítéletének sokoldalú alapozottsága szembetűnő. Másik *(Nemzeti megújhodás)* korunk oly kritikája, s a kivezető utak oly mérlegre tevése, melynek minden sora a legmagasabb felelősségérzéstől áthatottan kibontakozási terveink közt kiváló helyet érdemel. Gyakorlati kérdések (túlterhelés, a nyári szünet kérdése) jelennek meg előttünk oly elvi háttér, oly elméleti és gyakorlati meggondolások közepébe állítva, amelyek egy-egy esetleges eltévelyedés útját szegik. Három tanulmány számol be gazdag külföldi tapasztalatairól. Egy nagyon jellemző tanulmány némely részét emeljük itt is ki. *(A cselekvés szelleme.)*

Most, amidőn körülöttünk egy egész világ mozdul meg a gyakorlatiasság, sőt az erők gyors kiaknázásának irányában, felhangzik az iskola felé is a sürgető szó: térjünk gyorsan a gyakorlati hasznavehetőség irányába. Kornis bizonyos mértékre törekszik e téren, bár maga is

[1] A tanulmányok címei: A magyar kultúra fejlődése. Nemzeti megújhodás (ezt Közlönyünk már ismertette, LXIII. 126.). Romantika és reformvágy. Kultúra és túlterhelés. A cselekvés szelleme. (L. Közlöny LXIII. 220.) Munka és pihenés. Magyar ember Amerikában. Az angol népoktatás fejlődése. Az angol középiskolák.

szigorú kritikusa iskolánk ósdi hagyományainak. Maga sem bízik azokban a tudáselemekben, melyek „sápadt, pusztán emlékezetre bízott papirosismeretek", és „az élettel jobban összefonódott ismeretek" bizonyára kívánatosak. A magunk munkájának átélésében több, jelentősebb élményt kapunk. „Csakis az ilyen cselekvő tanulás önt belénk önbizalmat, nevel felelősségérzésre, fejteti ki személyiségünk önállóságát s a bennünk rejlő sajátos erőket. Nem a tanár szavainak leghűbb visszaadása (az emlékezetnek ez a bumeráng-sportja), hanem a tanulónak önerején való gondolkodása, továbbá szellemi, vagy fizikai cselekvésre kész magatartása a lelki fejlődés igazi útja. Ez az út visz el társadalmi, politikai téren is a valódi demokráciához, mert önálló ítéletű, kezdeményező erejű, aktív és felelősségérzéstől áthatott polgárokat nevel, nem pedig csak parancsokat végrehajtani tudó, a hagyományos kátyúk kultuszában megmerevedő, passzív és mindig másra néző, csak reproduktív szellemi rabszolgákat . . ." „A magyar iskolának, de egyben a magyar kultúrának jövője is attól függ, mennyiben tudjuk az öntevékenység elvét iskoláink egész belső életében minél hatékonyabban valóra váltani." Oly szavak ezek, melyek velős tömörségükben mély nevelő igazságoknak adnak pompás plasztikát. De azt is hangsúlyozva látjuk : „kultúrpolitikánknak első feladata mai szegénységünkben nem új középiskolai épületek emelése, nem az extenzív fejlesztés, hanem az intenzív, befelé menő szellemi emelés. A jó iskola géniusza nem a kövekben, de a lelkekben lakozik." Ez új, egyre inkább aktivista programm gazdagabb életet sürget minden iskolában. „Csakis ezen a módon léphet a szótudás helyébe a cselekvő tudás, csakis így tudja a magyar iskola lehántani magáról a terméketlen retorikai kultúrának azt a nyomasztó terhét, mely századok hagyományának rétegeiben rakódott reá." De midőn ily sürgető kritikákat olvasunk, az érem másik oldala is elénk rajzolódik : mit ne veszítsünk el a század fordulatai közepett. Előttünk egy gazdag történeti értékskála, a maga termékeny rendezettségében.

Kornis a kultúrpolitikában elénk varázsolja a maga gondosan felépített eszmevilágának tömörségét, mely sohasem statikus jellegű, hanem ép dinamikus lendülettel teli. Eszméiben meglátjuk annak az elmének vonásait, melyben meglepő a fejlődésre, haladásra való örök készség, s a történeti alkotásra való diszpozició energiája. Nagy vigasztalásunk, hogy ily harmonikus és energikus szellem mutatja be a „nemzet és kultúra" útjának biztató perspektíváit, mely csüggedést nem ismerve int történeti felelősségünkre nemzettel és kultúrával szemben egyaránt. *D. I.*

A Magyar Gyorsírók Országos Szövetségének Évkönyve. 1930. Összeállította : *Csehély Aladár.* (Az Egységes Magyar Gyorsírás Könyvtárának 25. szám.)

Az Egységes Magyar Gyorsírás Könyvtárának legelső kiadványa 1927 őszén jelent meg s most, alig harmadfél év elteltével már a Könyvtár huszonötödik száma van előttünk : maga ez a tény is jellemzi azt az élénk lendületet, mely a magyar gyorsíróknak s a Gyorsírószövetségnek munkáját áthatja. Ennek az élénk tevékenységnek mozzanatairól számolt be az Évkönyv minden egyes lapja. Megtaláljuk a füzetben a magyar gyorsírás 1929-i bibliografiáját, a Gyorsírószövetség szervezetének s a legutóbbi és kiemelkedő eseményeinek ismertetését, az 1928—29 isk. év gyorsírástanítási statisztikáját, a gyorsíróversenyek szabály-

zatát és ügyrendjét, két új iskolai vándordíj szabályzatát stb. Az utolsó cikk „Öt év eseményei" címmel foglalja egybe a legutóbbi évek fejleményeit, melyek a Gyorsírószövetség munkájának újabb és újabb sikereit jelezték s a gyorsírásnak a középiskola kötelező tárgyai közé iktatását időszerűvé tették.

Az elmult évben a Gyorsírószövetség kötelékébe tartozó tíz régebbi egyesület mellett két új egyesület (a pécsi és a soproni) kezdte meg működését. Az orsz. gyorsíróbajnokságon kívül az orsz. ifjúsági bajnokság győztese és a legmagasabb (percenként 400 szótagos) versenyfokon tett bizonyságot gyorsírói készségéről. Új nevekkel gyarapodott a „beszédíró gyorsírók" névsora. (Így nevezi az Évkönyv mindazokat a gyorsírókat, kik valamely nyilvános versenyen 300 szótagos, vagy ennél magasabb fokú eredményt értek el.) Ebbe a névsorba az idén két új gyorsíró került, kik — épúgy, mint az 1928. és 1927. évi beszédírók is — valamennyien az egységes magyar gyorsírással írnak. Alig több, mint három éve — 1927 január 4 —, hogy Klebelsberg Kuno gróf, vallás- és közoktatásügyi miniszter életbeléptette az egységes magyar gyorsírást, s ez a három év az egységes gyorsírásnak nem fejlődése folyamatát, hanem teljes diadalát mutatja. S az egységes rendszer a tömegtanításban is épúgy bevált, mint a legmagasabb fokú teljesítményekben. Az 1928—29. isk. évben 22.774-en tanulták a gyorsírást s az 1929. évi tavaszi versenyeken már 3500 sikerült dolgozatot adtak be. A Gyorsírószövetség új versenyszabályzata mutatja, hogy a gyorsíróveresenyeken a dolgozatok elbírálása a régebbinél lényegesen szigorúbbá lett. Megjegyezhetjük, hogy a versenyszabályzat az utóbbi években többször módosult s minden egyes esetben szigorúbbá lett. Ha tehát a nehezebb feltételek mellett a sikeres dolgozatok száma mégis az előző évek dolgozatai számának többszörösére emelkedett, ez az emelkedés nem csupán a dolgozatok mennyiségének, hanem a dolgozatok minőségének emelkedését is jelenti.

Az Évkönyv az elmult év adatainak feldolgozásán kívül három bevezető cikket is közöl. Igen határozott és jellemző vonásokban domborítja ki a magyar gyorsírásnak hatalmas fejlődését a magyar gyorsíróélet két vezető egyénisége: *Traeger Ernő dr.*, a gyorsírási ügyek m. kir. kormánybiztosa és *Radnai Béla dr.*, az egységes magyar gyorsírás megalkotója. Traeger Ernő dr. és Radnai Béla dr. nevét és munkásságát kartársaink talán a szűkebb gyorsírói körökön kívül is eléggé ismerik. Cikkeikben élesen belevilágítanak abba a mélyreható, az elmélet terén s a szervezés terén egyaránt hatalmas munkásságba, melynek éppen a cikkírók legkiválóbb és leghivatottabb irányítói. Az egységes magyar gyorsírás fejlődésének vázolásával kapcsolatban rámutatnak az egységes magyar gyorsírás fejlődésre való képességére is. Rámutatnak az egységes magyar gyorsírás eleven életképességére, mely új és értékes gondolatok befogadására a jövőben is alkalmassá teszi, életképességére, mely a felforgató törekvések próbálkozásaitól a rendszer alapvető értékeit mindig biztosan megvédelmezheti.

A két általánosan tájékoztató cikk mellett a harmadik részletkutatások körébe vezet. *Kaiblinger Fülöp dr.* kartársunk, a gyorsírás elméletének jeles kutatója „A magánhangzó kultusza" címmel egy igen nagyfontosságú fonetikai problémát világít meg. A füzet összeállítása — mint az előző évieké is — *Csehély Aladár* kartársunk kiválóan gondos munkája. *Galamb Ödön.*

Szondy György : Állatok, virágok. Ötvenhárom, részben eredeti rajzzal. A „Magyar Nép Könyvtára", szerkeszti : Gyallay Domokos. Minerva, Kolozsvár, 1930.

Ezt a kis könyvet a természet rajongó szeretete sugalmazta és tollforgatásban gyakorlott kéz írta meg. *Szondy György* zoológus és szépíró. Ha tanítani akar, akkor mindkettő. Meseruhát ad az állatokra és a növényekre, gondolatokkal, érzésekkel és akarattal ruházza fel őket. Ez a mese lebilincselő és elhiteti az olvasóval — a valóságot is Azt, hogy az öröm és a fájdalom nemcsak emberi sors, hanem minden földi élet sajátja.

Legszebbek azok a mesék, amelyek az állatok és a növények „gyerekszobáiban" játszódnak, természetrajzi nyelven szólva, amelyek az ivadékgondozásról szólnak (Pók-bölcsők ; Pitypang Nelli, Mákszem Matyi, meg a többiek ; A világjáró béka ; Szúnyogné gyermekei), de ötletes és szellemes minden meséje, a többi 11 is (Csipcsip csóré vendégségben, Tyúk anyó, Vakondok úr meg egy giliszta, Cserebogár úrfi, Hová megy a gólya ? Levelek hullása, Gyümölcsfa, madárdal, virág, Jön a tél, A vérpusztító törpék, A csodálatos ködmön, Török virág, magyar virág, Miért jár a rák a lábán ?).

Melegszívű, ízig-vérig pedagógus írása. A tanulóifjúságnak melegen ajánlhatjuk. *Balogh.*

Iduna élete és költészete. Székfoglaló értekezés. Írta és a „Nagykőrösi Arany János Társaság" gyűlésén fölolvasta : Osváthné Kholen Albina.

Iduna Szász Károly első nejének, a 22 éves korában elhúnyt s méltatlanul elfelejtett költőnőnek írói neve volt, tehát a Szász Károly-centenárium alkalmából vele foglalkozni szinte kötelességszámba ment.

Szerencsés gondolat volt, hogy Iduna irodalmi szemfödőjét a magasztos nőiség szeretetétől áthatott női lélek, gyöngéd női kéz lebbentse meg, hisz a szerelmet és férjét istenítő, a kórtól gyötört, a haláltól rettegő, de az isteni végzésben megnyugvó női lélek minden fínom rezzenését igazán csak nő közelítheti meg, csak nő érezheti át. A székfoglaló találó fínom hasonlattal a fehér kaktusz egynapos üde virulásához, gyors hervadásához hasonlítja Iduna életét. „De, míg a kaktuszvirág illatát széthordja az esti szellő s nekünk csak emléke marad meg — mint örök valóság megmaradtak Iduna költeményei !"

Ezután a megragadó hasonlatból kibontakozott ellentét után Iduna költészetéből vett szemelvények és költészetének megértő méltatása következnek. A szerző Gyulaira és Aranyra hivatkozva arra a nobilis szerény helyre is utal, melyet irodalmunkban Iduna elfoglal, azonban e ponton élesebb irodalomtörténeti megállapításra, összefoglalóbb és beillesztőbb értékelésre lett volna szükség, már azért is, mert abban, hogy Iduna emléke feledésbe ment, annak volt legtöbb része, hogy erről a beillesztő értékelésről még mindenki megfeledkezett.

—r.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Pintér Jenő dr. : A budapesti tankerület 11. számú Értesítője. Budapest, 1930.

Jegyzőkönyv a székesfehérvári tankerület igazgatóinak Székesfehérvárott 1930 május 21—22-én tartott értekezletéről. Székesfehérvár, 1930.

A szerkesztésért felelős : Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1930. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (Dr. Czakó Elemér.)

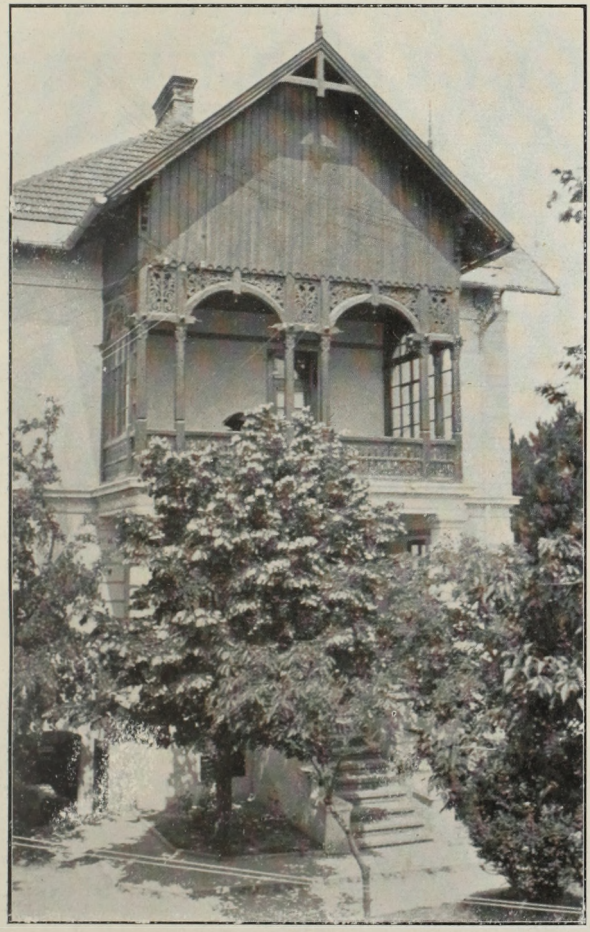

A Csokonai-villa Balatonra néző homlokzata.

(Nagy Pál reálgimn. tanuló felvétele.)

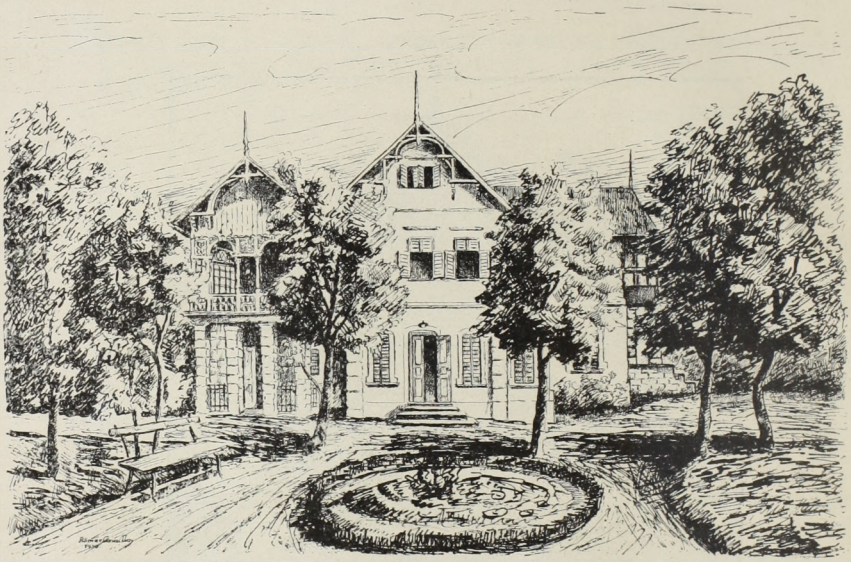

A Csokonai-villa a kertből nézve. (Römer Kamilló rajztanár rajza.)

A Csokonai-villa Zsigmond-utcai homlokzata.

Hatvannegyedik évfolyam. 2. szám. 1930. október.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ÉDES JENŐ
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz. Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

Az 1929—30. évi értesítők szemléje.

Minden évnek megvannak a maga eseményei, nevezetességei s minden dolognak oly sok színe van, hogy az értesítők krónikaírója ezúttal is érdeklődéssel forgatta az évi beszámolók lapjait s szeretné, ha szemléjével a Közlöny olvasóiban is érdeklődést tudna kelteni.

Miniszterünk programmjához híven legfelsőbb vezetőink ez évben is megtartották a közvetlen kapcsolatot velünk. *Gróf Klebelsberg Kuno* miniszter meglátogatta a következő intézeteket: bp. VI. áll. rg. (az olasz közoktatásügyi miniszterrel és az olasz kir. követtel); bp. Baár—Madas ref. II., békéscsabai áll. II.; szentesi áll. r.; debreceni ref. g.; veszprémi piar. g., dombóvári kir. kath. rg. *Dr. Kornis Gyula államtitkár:* bp. III. áll. rg.; bp. ciszt. g.; bp. VII. áll. r.; jászberényi áll. rg.; váci piar. g. *Dr. Vajdinger Gyula* miniszteri tanácsos: bp. III. áll. rg.; bp. IV. áll. rg.; bp. VI. áll. r.; bp. áll. Erzsébet II.; bp. ciszt. g.; pesterzsébeti áll. rg.; kispesti áll. rg.; győri áll. II.; dombóvári k. kath. rg.; sümegi áll. r.; békéscsabai áll. II.; bajai ciszt. rg.; kisvárdai áll. rg.

Középiskoláinkat ezidén elsősorban a pályaválasztás foglalkoztatta; a legtöbb értesítő erről cikket közöl. Alkalmat erre a V. K. M. rendelete adott, mely szerint szülői értekezleten oda kell hatni, hogy a középiskolákról és a főiskolákról a praktikus pályák felé forduljon az érdeklődés. Nehéz feladat hárult a tanárságra, mert nemcsak a kereskedői és ipari foglalkozás iránti elfogultsággal kellett küzdenie akkor, midőn a gazdasági válság folytán ezen pályák felvevőképessége is csökkent, hanem legalább részben oly területen volt kénytelen mozogni, melyen magának is kevés jártassága van s az anyaggyüjtést is magának kellett elvégeznie. Erre nézve jellemző, hogy a mezőkövesdi kir. kath. g. — mint *Wolfinau Béla* tollából értesülünk — hiába fordult a szegedi egyetem Tanulmányi és pályaválasztási tájékoztató intézetéhez, onnan azt a választ nyerte, hogy maga is még az előmunkálatoknál tart. S bár a tanárság magára hagyva gyakran elméleti fejtegetésekbe mélyedt, melyek a pályaválasztás finom fogalmi meghatározásából kiindulva filozófiai értekezésekké dagadnak s visszavezetnek a rómaiakig és görögökig, — mégis sok becses praktikus anyagot is hor-

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1931. évi 655. sz.

dott össze, melyből használható tájékoztatót lehetne összeállítani. A captatio benevolentiae szempontjából is helyesen indultak ki azok, akik rámutattak arra, hogy vannak gyakorlati típusú egyének, akik nem kevésbbé értékes tagjai a társadalomnak, mint az elméleti kiképzésre alkalmasak. (Zalaegerszegi áll. rg. névtelenül, Lengyel Miklós bp. VIII. áll. rg.). Megegyeznek az értekezők abban, hogy bármily fontos a pályaválasztásnál az elhelyezkedési lehetőségek számbavétele, semmikép el nem hanyagolandó a képességek kipuhatolása. Az alkalmassági vizsgálatokkal többen foglalkoznak s a lipcsei Sächsisches Akademisches Auskunftsamt für Studien- und Berufsfragen működését részletesen ismerteti *Harsányi Sándor* (miskolci kir. k. g.). Az esztergomi reáliskola pedig egyszerűen rámutat arra, hogy *Obermüller Ferenc* igazgató vezetésével maga tart fenn pszichotechnikai laboratóriumot és képességvizsgáló állomást, mely mindenkinek készséggel ad felvilágosítást. *Dr. Glatz Károly* (bp. VIII. közs. r.). Az esztétikai nevelés és az ipari oktatás a pályaválasztás problémájában (25 l.) c. értekezésében, hivatkozva *Kornis Gyulá*nak a cselekvés szelleméről szóló cikkére, azt ajánlja, hogy ha nagy áldozatok árán is, műhelyeket kell berendezni, hogy tanítványaink tehetségének a kézügyesség és ízlés terén is alkalmuk legyen a megnyilatkozásra. Statisztikai adatokat közöl az egyes ipari pályák elhelyezkedési lehetőségeiről. „Higgyék el — fordul a szülőkhöz — saját nélkülözéseinken át tiltakozunk újabb nemzedékek újabb nyomora ellen, amikor gyermekeiket a szellemi pályákról a gyakorlatiakra akarjuk terelni." Többen felsorolják a gyakorlati pályákhoz szükséges előképzettséget, képzőintézeteik címét *(dr. Szerecz Imre*, keszthelyi prem. rg.; *dr. Groh József*, esztergomi benc. g.; *Strasser Sándor* és *Posch Károly*, győri áll. ll.; *Porcsalmy Zoltán*, újpesti áll. ll., *dr. Bordácsné Duha Mária*, mezőtúri áll. ll., *Kollár Gedeon*, győri benc. g.).

Pesszimista hangok mellett hallunk reális alapokról bizakodókat is. *Betkowski Jenő* (szolnoki áll. rg.) szerint az igazi tehetség még a mi viszonyaink között is érvényesülni fog. Oktalan dolog azt az örökösen előbukkanó frázist dobni a közvéleménybe, hogy hasztalan erőlködünk, mert úgy, ahogy vagyunk, nem tudunk megélni. Az ilyen beszéd már előre erejét szegi minden nekilendülő magyar akaratnak. Még mindig a mienk Európa egyik legtermékenyebb földje . . . Sok mindenre, a magyar lélek hibáira is kiterjeszkedő színes előadása oda irányul: Magyarország elvárja polgáraitól, hogy gyermekeik tehetségét habozás nélkül a gazdasági frontra veti, hol nagy nemzeti feladat vár rá. Ide vágnak *dr. Schröder Imre* (jászapáti kat. rg.) statisztikai adatai, melyek szerint Csonka-Magyarország magasabb képesítésű ipari szakembereinek 47·7 százaléka idegen állampolgár. Bizakodók *Böröczffy Kálmán* (szombathelyi áll. r.) fejtegetései is, de Betkowskitól eltérően főleg arra van gondja, hogy a kétségbeesés jajkiáltásai a főiskolai tanulmányokra termetteket el ne riasszák a nekik való területről. Ne higgyük vakon azon állításoknak — mondja — hogy Magyarországon már tönkrement a földmívelés, kereskedelem és ipar. Végre is mezőgazdaságunk 3 és félmilliárd P értéket termel egy évben, gyáriparunk közel 3 milliárdot, 1 milliárddal többet, mint ugyanazon terület gyári üzemei az utolsó békeévben, külkereskedelmi deficitünket pedig egy év alatt 370 millió P-ről 20 millióra sikerült leszorítani. A tehetség nemcsak az egyénre, hanem a nemzetre nézve is nagy kincs. Fiú- és leányközépiskoláink, a kereskedelmi iskolákat is beleértve, évente mintegy 5000 érettségi

bizonyítványt állítanak ki. Ez a szám nem sokkal több a tényleges szükségletnél. Normális viszonyok között 1500 főiskolai diplomást tudunk elhelyezni, amennyivel több oklevelesünk van, a megszállás óta idetóduló intelligencia többletéből és a háború folytán tanulmányaiban elmaradt fiatalság diplomaszerzéséből magyarázható. Szerinte 10—15 év mulva a viszonyok javulni fognak. *Dr. Kertész Ármin* (bp. izr. rg.) óv attól, hogy a mai 18 éves ifjak jövendő életpályájuk megválasztásánál a mai viszonyokat vegyék alapul, mert szerinte ma minden pálya rossz és reménytelen, de föltétlenül bízik az idők jobbrafordulásában. *Vitéz Sándy Hugó* (bp. II. áll. r.) a minisztériumokból, hatóságoktól szerzett adataival tájékoztatta a szülőket s grafikonokkal szemléltette az egyes pályákra tódulók viszonyát az elfoglalható állásokkal. *Valentin József* (bp. VII. áll. g.) illetékes helyen szerzett információja szerint 5—6 évig minden férfi-tanító elhelyezhető. *Dr. Hamvas Endre* (esztergomi benc. g.) a kath. papi pályát ajánlja a hivatottaknak. A kath. egyház Budapesten 91 hitoktatónőt kénytelen foglalkoztatni s máról-holnapra akár 60—70 papot tudna elhelyezni. A missziókban 10.000 papra volna szükség. A tanári pályáról is esik szó az értesítőkben. *Janson Imre* (bp. IX. áll. rg.) fölemlíti, hogy míg az utolsó évtizedben a lakosság körülbelül 11 százalékkal emelkedett, addig az alkalmazott középiskolai tanárok száma 3005-ről csak 3034-re emelkedett, Budapesten 1008-ról 1030-ra. *Szalkay Margit* (bp. VI. áll. ll.) intézetében évenkint 40 gyakorló tanárjelölt tanít s szerez oklevelet, ezek közül 1—2 kap állást, a többi magántanításból tengődik. A pályaválasztás szülői értekezletét érdekesen oldotta meg a bp. V. áll. rg.: egy-egy orvost, ügyvédet, gyárigazgató mérnököt, hirlapírót, műépítészt, járásbírót kért fel a maguk pályaviszonyainak ismertetésére, úgyszintén a Kansz főtitkárát és egy egyetemi magántanárt, a képességvizsgálat magyarországi úttörőjét.

A tudományos értekezések bőségéről ez évben sem számolhatunk be. Más alkalommal is sajnálkoztunk rajta, hogy értesítőink e tekintetben visszaesést mutatnak. Régebben nem egy fiatal tehetség programmértekezésben bontakozott ki s a tudománynak számos régi munkása talált alkalmat valami helyi vonatkozású kérdés tárgyalására. Példát mutattak tanítványaiknak s tekintélyt szereztek az iskolának. Ebből a szempontból sem baj, ha az értekezések a középiskolai tanuló színvonalát meghaladják, csak ne tárgyaljanak olyan kérdéseket — mire ez alkalommal szintén találunk példákat — melyek fejtegetése káros hatással van az ifjúságra, akár életrajzi, akár elméleti keretekben mozognak s még ha olyan helyről vettetnek is fel, ahol a legjobb szándék kétségbevonhatatlan.

Konda László: Új bölcsészeti előtan az új középiskolában (győri áll. r., 23 l.). A dolgozat célja, hogy megrajzolja annak a bölcseleti előtannak keretét és tartalmát, mely szükségképen az új középiskolai humánus képzés természetes alapját, egyetemes törvényeit fogja magába zárni. A körvonalaiban megrajzolt bölcseleti előtan nemcsak koncentrációs didaktikai alapépítmény, hanem a középiskola és az élet hídja kell, hogy legyen. E bevezetés után a logika, pszichológia, majd a logika probléma-körét vizsgálja, végül arra az eredményre jut, hogy a bölcseleti előtan két osztályra osztandó. A VII. oszt. anyagát alkotná a pszichológia mai keretekben lefolyó ismertetése, amelyet olvasókönyv támogatna, a logika és etika tárgyalása a VIII. o.-ban kerülne sorra, megfelelő etikai olvasókönyvvel. *Menczer József:* Irodalom és világ-

nézet (váci piar. g., 46 l.). Mikor az irodalmon világnézeti szempontból tartunk szemlét, nem célunk — mondja a szerző — hogy kivégezzünk zseniális szerzőket, mert nincsenek velünk egy táborban. Az azonban természetes — folytatja — hogy a kath. világnézet, melyet a szépség és harmónia örök forrása inspirál, az irodalomban is elsősorban az üde, diadalmas szépséget keresi. Ezek után Shaw, Wells, Anatole France, Flaubert, Maeterlinck, Thomas Mann, Ibsen költészetét szembehelyezi Dante, Calderon, Manzoni, Bourget, Bordeaux, Clandel, Papini, J. Jörgensen, Sigrid Undset, Chesterton művészetével. *Dr. Radák Olga :* A világnézet mint a nevelés főproblémája (bp. áll. Erzsébet ll. 10 l.). Az egyetemessé vált eszmekör adja meg a kor jellegét. Minden kornak világnézetében tükröződik vissza, hogy milyen módon akarta megvalósítani a tökéletességről alkotott eszméjét. A nevelés azonban nem lehet csupán befogadója a kor eszméinek, hanem irányítójának is kell lennie. A helyes világnézet értékmérőjét az erkölcsi eszményekben találjuk meg. Helyes világnézet az, mely korának időszerű törekvéseit etikai eszmények alapján valósítja meg. Korunk vezető eszméje a szocializmus, ezt vizsgálja a szerző, hogy mennyiben viszi előbbre, mennyiben hátráltatja a fejlődést s kifejti, miképen kell messzetekintő, korszerű embereket nevelni. *Dr. Gacsályi Sándor :* A szimbolista költészet (nyiregyházi ev. rg.). A pozitivizmust szembeállítja Boutroux és Bergson filozófiájával, a klasszicizmust a szimbolizmussal. Mindaz, amit erről, valamint a szimbolum, metafora és allegória egymáshoz való viszonyáról, a beleélésről, a szimbolizmus zenei elemeiről, a homályosság vádjáról mond, kitünő s oly egyszerűen és világosan van előadva, hogy egy mintatanítás jóleső benyomását teszi. *Dr. Málly Ferenc :* Arany Toldi Szerelmének olasz fordításai (szegedi áll. rg., 12 l.). Egybegyüjti az eddigi idevágó kutatások eredményeit s részletesebb összehasonlítással világítja meg azokat. Hasonló munkát végez „Mikszáth Kálmán a Galamb a kalitkában c. novellájának forrásai" c. dolgozatában (szegedi áll. ll. 3 l.) *Czeizel János :* Kazinczy Ferenc epigrammái (szegedi áll. r., 19. l.), részlet K. F. élete és működése c. akadémiai jutalommal kitüntetett pályaműből. K. epigrammáinak irodalomtörténeti beállítása után méltatja a költőnek ezt a művét, mellyel nemzete tanítója kívánt lenni. Legtöbb irodalomtörténetírónk túlságosan kiemeli K. epigrammáinak támadó jellegét, pedig ő nemcsak tövisekkel szúr, hanem virágokat is oszt. Legjelentősebbek azok, melyekben K. esztétikai elveit vagy irodalmi és művelődési viszonyainkról szóló felfogását ismerteti. Sok érdekes részlet mellett is nagy érdeklődésre számíthat a Himfy-epigramm a személyes hátterének megvilágítása. *Kirner Dezső :* Család és iskola (miskolci áll. r.). A családnak központi helye van a nevelésben, melynek egyöntetűségét csak a szülők biztosíthatják. A nevelés eszközei közül egynek sincs oly mély hatása, a gyermekre, mint a szülők személyes példájának. Sokszor kétséges, hogy az átöröklöttnek látszó vonás nem csupán utánzás következménye-e. A gyermek vegyen részt a család közös munkájában. *Schmidt Brunó :* A direkt és a grammatikai módszer összeegyeztetése az előnyelvek tanításában (kecskeméti áll. r., 7 l.). Igen egészséges gondolatokkal támogatja álláspontját, mely szerint minden nyelvtanulás (beszélgetés, dolgozatírás) irányát a grammatikai fokozatosság szabja meg. A grammatika elsősorban eszköz, mely nélkül nem lehet az iskolai nyelvtanulásban boldogulni, de nélküle nem boldogul az a felnőtt ember sem, aki számos éven át él abban az idegen környezetben, melynek nyelvét meg akarja tanulni. *Dr. Szegzárdy*

József : Teendőink a modern nyelvek tanítása terén (szegedi áll. rg., 6 l.). Szerinte külön kell választani az irodalmi tanítást az illető modern nyelv praktikus célból való elsajátításától és ennek sikeres megvalósítását a tanárképzéstől várja s föltételezi a 20—25-ös csoportokat. *Dr. Málly Ferenc :* Bevezetés az olasz nyelvészetbe (szegedi áll. ll., 20 l.). A nyelvészet irányainak áttekintése után a latin-olasz nyelvhasonlítást főbb vonásaiban mutatja be. Így összegezi fejtegetéseit : „Az egyoldalú hangtörténet helyett nyelvtörténeti szempontból tárgyaltam a hangokat és azok változását lehetőleg oly szókon mutattam ki, amelyekből olasz kölcsönszavaink származtak. Tekintettel voltam a szellemtörténeti elemekre s kiemeltem magyar kapcsolataikat. Tekintettel voltam a nyelvtudomány újabb irányaira a hangtörténet és összehasonlító nyelvészet adatainak szellemtörténeti, világnézeti, ízlésbeli és kulturális vonatkozásaira is." *Dr. Vitéz Zetelaky Károly* (bp. Bocskay István reálisk. nev. int., 24 l.). Az idevágó szakirodalom áttanulmányozása alapján foglalkozik az osztályozás ellen felhozható didaktikai, lélektani és etikai érvekkel s ezek cáfolatával, majd az osztályozás módszeréről értekezik. *Osztie József :* A gazdaságos tanulás technikája, avagy hogyan tanuljon a tanuló (szentesi áll. rg., 28 l.). A kérdés irodalmának alapos ismeretével nagyon ügyes tájékoztatót ad, melyet a diákok és szüleik is haszonnal olvashatnak. *Balogh Sándor :* A rajzról és a tanításról (bp. II. áll. r., 10 l.). Szembeszáll azzal a téves nézettel, hogy a rajzórák pihenő órák, mikor a szellem nyugszik s csak a kéz dolgozik. A rajz igen komplikált érzéki és szellemi funkcióknak munkája. Ezek után a rajztanítás célkitűzéseit s az egyes gyakorlatnemek jellegét és sajátos céljait fejtegeti. *Edvi Illés Anna :* A kézimunkatanítás fontosságáról (bp. közs. ll.). Üdvözli a rendeletet, mely a kézimunkát, hacsak rendkívüli tárgyként is, visszaállítja a ll.-ban s a női kézimunka fontosságát fejtegeti igen meggyőzően. *Dr. Bencsik György :* Az iskolai zenekarok technikai kérdéséhez (bp. III. áll. rg. 3 l.). Az iskolai zenekarok technikai nehézségeivel, kótaszükségleteivel foglalkozik s célul elsősorban a magyar faji zene s a tiszta zeneművészet megismertetését tűzi ki. *Pazár Béla :* A kis Nicolet két aranya (szegedi áll. rg.), elbeszélés egy délvidéki francia eredetű, svábbá lett telepes-család magyar érzésű gyermekének tragikus sorsáról megszállott területen. *Kántor Nándor :* Visszapillantás szülői értekezleteink 10 éves történetére (egri áll. r.). Életrevaló gondolat, hogy a szerző intézete tizesztendei szülői értekezleteinek eredményeit egy dolgozatban összefoglalja s ekkép tovább gyümölcsözteti.

Egyéb értekezések : *Balanyi György :* Szent Imre herceg (bp. piar. g. 9 l., közli a többi piar. iskola is) ; *dr. Lovas Elemér :* Szent István intelmei szent fia, Imre herceg számára (soproni benc. g., 13 l.) ; *Kelemen Krizosztom :* A mi tanítványunk (Szent Imre, soproni bencés g., 2 l., u. a esztergomi benc. g.) ; *Gálos László :* Szent Imre herceg (pécsi gyak. r., 4 l.) ; *Komáromi István S. J. :* Szent Imre jubileuma (kalocsai jezs. g., 8 l.) ; *Balogh Albin :* Szent Imre herceg (esztergomi benc. g., 13 l.) ; *dr. Tordai Ányos :* Szent Imre herceg új legendája (bajai ciszt. rg. 7 l.); *dr. László Vince :* Szent Imre esztendejében (egri ciszt. g., 4 l.) ; *Éri Emil :* Szent Imre (bp. IX. áll. rg. 3 l.) ; *Sz. J. :* Mire tanít bennünket a Szent Imre-év ? (veszprémi kath. g., 23 l.) ; *dr. Lovas Elemér* fordítása : Szent István király intelmei szent fia, Imre herceg számára (győri benc. g., 10 l.) ; *Névtelen :* Boldog Gertrud, Árpádházi Szt. Erzsébet (szombathelyi prem. g., 15 l.) ; *Koppányi Gyula :* Lorántffy

Zsuzsánna fejedelemasszony (békéscsabai áll. ll., 11 l.) ; *dr. Oszvald Arisztid :* A sági prem. prépostság hatása a környezetre (gödöllői prem. rg. 14 l.) ; *Németh József :* 75 év (a bp. II. Toldy Ferenc reáliskola története, 18 l.) ; *Fábián Imre :* A tatai piarista konviktus története (tatai piar. rg., 42 l.) ; *Benkő Béla :* Maller Sándor főg. tanár emlékezete (sárospataki ref. g., 9 l.) ; *Tárczy Árpád :* Perényi Péter politikai magatartása, különös tekintettel pártváltoztatásaira (sárospataki ref. g., 43 l.) ; *dr. Szabó Mihály :* Buda visszafoglalását dicsőítő olasz szonett Romain de Hoogh egyik ismeretlen metszetén (újpesti áll. rg., 2 l.) ; *Ohmacht Nándor :* Szent Ágoston (váci piar. g.) ; *Vitéz dr. Pálfi János :* Reibner Márton pedagógiai művészete (bp. VI. áll. rg., 5 l.) ; *dr. Hegedüs Izidor :* dr. Schuschny Henrik emlékezete (bp. V. áll. r., 7 l.) ; *dr. Vág Sándor :* Kardos Albert (debreceni izr. rg.,) ; *dr. Erődi Kálmán :* A 75 éves belvárosi reáliskola (bp. IV. közs. r., 8 l.) ; *Forgács Ferenc :* A gyöngyösi gimn. története, első közlemény (gy. áll. rg., 83 l.) ; *dr. Klempa Károly :* Goldmark, az ember (keszthelyi prem. rg., 26 l.) ; *Arany Gusztáv :* Arcképek az öreg kollegium katedráiról (kecskeméti ref. rg., 12 l.) ; *Gulyás Károly :* Szász Károly emlékezete (kiskúnhalasi ref. rg., 6 l.) ; *Szász Károly :* Szász Károly Halason (kiskúnhalasi ref. rg., 10 l.) ; *Mányoky Vilma :* Bridges Róbert költészete (bp. V. közs. ll., 8 l.) ; *dr. Kerecsényi Dezső :* A magyar szabadságharc és a korabeli francia közvélemény (bp. ev. g., 6 l.) ; *Tittel Lajos :* Die Märe von dem Wunderhirsche (figyelemreméltó fordítás a Buda Halálából, ceglédi áll. rg., 3 l.) ; *Lenkei Henrik :* A budapesti Bolyai reáliskola hősei (vers) ; *Nagyfalussy Lajos S. J. :* Magyar leventék virága (6 vers, kalocsai jezs. g., 6 l.) ; *dr. Módi Mihály :* Pseudo-Moschos : Bion siratása (műfordítás, győri áll. ll., 6 l.) ; *dr. Mező Ferenc :* Napsugaras görög földön (bp. II. áll. r., 25 l.) ; *Szilágyi Benő :* Görög földön (sárospataki ref. g., 17 l.) ; *Gaál László :* Görögországon keresztül, eredeti fényképfelvételekkel (karcagi ref. g. 50 l.) ; *dr. Rédl Rezső :* Adatok a Nyugati-Bakonyalja flórájának ismeretéhez (veszprémi piar. g., 8 l.) ; *dr. Ponyiczky Zoltán :* A magyar biologiai kutató intézet (szarvasi ev. g., 5 l.) ; *dr. Mihalik László :* Beszámoló a tihanyi biológiai tanfolyamról (mezőtúri áll. ll., 4 l.) ; *Masszi Ferenc :* Fizikai gyakorlatainkról (szolnoki áll. rg., 6 l.) ; *dr. Koren Dénes :* A telehor (bp. VIII. közs. r., 10 l.) ; (Mihályi Dénes az intézet tanítványa volt) ; *dr. Albert Anna :* A függvényforgalom kiépítéséről a leányliceumi mennyiségtanoktatásban (bp. áll. Erzsébet ll., 7 l.) ; *Párkányi Norbert :* Leányközépiskolai problémák (bp. VIII. közs. ll., 10 l.) ; *Witz Béla :* A kultúrkormányzat és a család (bp. X. áll. Sz. I. rg., 12 l.) ; *dr. Stuhlmann Patrik :* Scientia amabilis, III. rész : az ifjúság és a nemi élet. Az ifjúság vallási fejlődése (gödöllői prem. rg., 25 l.) ; *Merényi Gábor :* Mit tegyünk ifjúságunk jövője érdekében (soproni áll. r., 3 l.) ; *B. Sztojanovits Adrienne :* A VIII. birodalmi iskola-zenei hét Hannoverben (bp. I. közs. ll., 3 l.) ; *könyvtárjegyzékét* folytatólagosan közli a szarvasi ev. g.

Ünnepi beszédeket is közölnek értesítőink. *Györkös József :* Szent Imre (pécsi kat. lg.) ; *Vadai Ferenc :* Horthy Miklós (kisújszállási ref. g.) ; *Lovik Kálmán:* Horthy Miklós (bonyhádi ev. rg.) ; *Ravasz László :* a bp. Baár-Madas ref. ll. évzáró ünnepélyén ; *Raffay Sándor :* Az igazi kincs (aszódi ev. rg.) ; *Vadai Ferenc :* évnyitó és záróbeszéd (kisújszállási ref. rg.) ; *Borsos Károly :* évnyitó és záró beszéd (mezőtúri ref. g.) ; *dr. Bene Kálmán :* évzáró beszéd (csurgói ref. rg.) ; *Gömbös Miklós :* A nemzeti zászló megbecsülése (bonyhádi ev. rg.) ; *dr. Cson-*

kás Mihály: Ifjúságunk eszményképe — nemzeti erő (esztergomi közs. r.) ; *Klaniczay Sándor:* Az utolsó éjszaka (okt. 6., bp. ev. g.)

Emléklapokon méltatják értesítőink a következőket : *dr. Reibner Márton* (bp. VI. áll. rg.) ; *dr. Finály Gábor* (bp. VI. áll. ig.); *dr. Lippay György* (makói áll. rg.) ; *dr. Kauffmann György* (u. o. és szegedi áll. ig.) ; *Soós József* (kisújszállási ref. rg.) ; *Medveczky János* (debreceni piar. rg.) ; *Dóczi Imre* (debreceni ref. g.); *özv. Rudnay Józsefné* (bp. Veres Pálné ll.); *Gombos Antal* (váci piar. g.) ; *Székely Vilmos* (békéscsabai ev. rg.) ; *Hámos Nándor* (bp. piar. g.) ; *Karádi Győző* (bp. III. áll. rg.) ; *Gergye Ipoly* (szombathely és keszthelyi prem. g.) ; *Sik Sándor* (bp. piar. g.) ; *dr. Mágócsy-Dietz Sándor* (bp. ev. g.) ; *dr. Szörényi József* (bp. II. áll. r.).

Halottainkról a következő nekrológok emlékeznek meg : *Borbély György* (zalaegerszegi áll. rg.) ; *dr. Burány Gergely* (a prem. intézetek) ; *Buzássy Ábel* (pécsi ciszt. rg.) ; *dr. Czimer Károly* (szegedi áll. ll. és áll. r.) ; *Deli Géza* (szegedi áll. r.) ; *Nagyajtai Donáth Lajos* (miskolci áll. r.) ; *Füzesséry Edit* (bp. I. közs. ll.) ; *dr. Geréb József* (bp. gyak. g. és izr. ll.) ; *Győri Gyula* (pápai ref. g.) ; *Horváth Gellért* (szombathelyi prem. g.) ; *Jablonkay Gábor S. J.* (kalocsai jezs. g.) ; *Nagykőrösi Kalocsay Endre* (csurgói ref. rg.) ; *Kelemen M. Theodorika* (bp. Szt. M. lg.) ; *Krafka Boriska* (kőszegi ev. ll.) ; *dr. Lasz Samu* (győri áll. r.) ; *Lenner Emil* (győri áll. r.) ; *Majtényi Erik* (bajai ciszt. rg.) ; *Medveczky Lajos* (bp. áll. g.) ; *dr. Molnár Samu Pál* (bajai ciszt. g.) ; *Ifj. Nagy Károly* (makói áll. rg.) ; *Pályi Sándor* (bp. gyak. középisk.) ; *Pásztor István* (tatai piar. rg.) ; *Pőcz János* (békési ref. rg.) ; *özv. Sailer Gyuláné* (békéscsabai áll. ll.) ; *dr. Schuschny Henrik* (bp. V. áll. r.) ; *Sebestyén Béla* (pécsi gyak. r.) ; *Szabó István* (bp. VIII. áll. rg.) ; *Szánthó János* (csurgói ref. rg.) ; *dr. Szigeti Gyula* (újpesti áll. rg.) ; *dr. Szisaczky János* (szarvasi ev. g.) ; *Szölgyémy János* (bp. piar. g.) ; *Tell Anasztáz* (győri benc g.) ; *Varga Sebestyén* (győri benc. g.) ; *Wagner Antal* (bp. piar. g.) ; *dr. Wollner Ignác* (soproni áll. r.) ; *dr. Vutskits György* (keszthelyi prem. rg.).

Hősi halottainak az elmult évben emléket állított a bp. V. áll. r., a kaposvári áll. rg. és a veszprémi piar. g. Volt igazgatójának, *dr. Gedeon Alajosnak* sírkövet emelt a makói áll. rg.

Évről-évre új hajlékot kap néhány középiskolánk. Ezek mind nagy területen, a modern követelményeknek megfelelően, grandiózusan épülnek. Iskolát legalább száz évre kell tervezni, legfőbb vezetőnk félmegoldásokba nem is egyezik bele s nagyvonalú terveit meg is tudja valósítani. A ciszterciek remek budapesti gimnáziumát a kormányzó és miniszterünk jelenlétében avatták fel, a Baár-Madas ref. ll. is ezidén költözött be új épületébe a Rózsadombon. Mindkét intézet csodás szépségeiről némi fogalmat az értesítők képeiből is alkothatunk. Új épületet kapott a pesterzsébeti áll., a dombóvári kir. kath. rg., ebben újítás a játszóudvar mellett végighúzódó árkádsor, hol esős időben is lehetővé válik a szabadban való tartózkodás; a szombathelyi áll. r. október hóban költözködik pompás új épületébe; tető alatt van az aszódi ev. rg. új épülete ; a sárospataki ref. g. II. emeletet huzatott ; egyelőre 40 tanuló részére internátust létesített a kisújszállási ref. rg. ; a hódmezővásárhelyi ref. g. 36 tanulóra berendezett internátust nyitott. Hisszük, hogy sor kerül azokra az intézetekre is, melyek ma még szűkös, sőt sanyarú viszonyok között tengődnek. A miskolci áll. r. egyenesen azt írja, hogy meg nem felelő elhelyezése miatt tanulóinak létszáma évről-évre apad.

Az új tanterv körüli tapasztalatairól a bp. X. áll. rg. számol be.

A rg. VI. osztály latin tanításában három auktor szerepel a korábbi kettő helyett, mi leszállított óraszám mellett sok gondot okozott. A VI. o. földrajztanításának célját: egy földrajzi világkép, megrajzolásához szükséges általános ismeretek anyagát megszerezni heti 1 óra alatt nem lehetett. Komoly nehézséget okozott a matematikai anyagnak új beosztása a rajzoló geometriának, mint külön tantárgynak megszünésével. A szaktanár tapasztalata szerint az egyes osztályokra előírt anyagnak vannak részei, melyek az illető osztályba járó növendékek értelmi színvonalát felülmúlják, ezért szükségesnek látszik a mennyiségtannak újból való beosztása. A bp. ev. g. részletesen foglalkozik az új tanterv körül szerzett tapasztalataival, megjegyzéseit közli az érettségi utasításokhoz is, ezek nagyobb terjedelme miatt csak utalunk jelentőségükre. A bp. V. áll. rg. a V. K. M.-tól megbízást nyert, hogy a fizikai tanítással egybeolvasztott kötelező tanulói kísérletek módszerét kipróbálja. *Fornwald József* részletesen beszámol a kísérletek végrehajtásának módjáról s az elvégzett 24 feladatról. Beigazolva látja *Kornis Gyulá*nak „A cselekvés szelleméről" (Tanáregyes. Közl. 1930.) írt véleményét: „Az ilyen cselekvő tanítás és tanulás egyben teremtő munka. Az ilyen tanulás önbizalomra és felelősségérzetre nevel."

És most tarka egymásutánban kerüljenek sorra egyes értesítőink feljegyzései tanulóik szorgalmáról, előmeneteiről, magaviseleteiről, intézeteik különlegességeiről s érdekesebb hírek az iskolai életből. A tanulók előmenetelét illető sok panasz mellett dícséretet is olvasunk: „Tanulóink szorgalma igen nagy. Ennek megfelelő az előmenetelük is" (bp. VI. áll. ll.). Itt 614 tanulóból 141 jeles van, 322 jó, 1 tárgyból 19 bukott, kettőből 1, többől 5. A bp. Sophianum lg. 311 tanulójából 83 jeles, 121 jó, 97 egs, 1-ből 7 bukott, 2-ből 2, többől 1. Ugyanitt 190 tanuló beszél németül, 83 franciául, 17 angolul, egyéb nyelven 10, csak magyarul 96. A bp.-i gyak. középisk. 210 tanulója közül 102 beszél németül, 26 franciául, 11 angolul, 1 olaszul. A bp. X. áll. Sz. L. rg. *dr. Sárkány Loránd* tollából hosszabb fejtegetést szentel az utazó tanulók ügyének. Ennek az intézetnek utazó tanulói évről-évre szaporodnak s most már 48·3 százalékot tesznek ki. Ügyökkel külön megbízott tanár foglalkozik. Útirány szerint külön csoportokba és alcsoportokba osztva vezetőkkel vonulnak ki a pályaudvarra, hol tanulókocsikba szállnak. Minthogy az országban különböző iskolafajok mintegy 18.000 tanulójáról van szó, az ügyet megoldási módozat kidolgozása mellett a V. K. M. figyelmébe ajánlja. Az egri ciszt. g. egy év óta nem vesz fel utazó diákot s ezt fokozatosan keresztülhajtja. Így is 70-es osztályokkal dolgozik. A reálgimnázium közkedveltsége mellett színvonalát vesztő reáliskoláról ez évben a bp. VIII. közs. r. emlékezik meg. Megállapítja, hogy a szülők szívesebben járatják tehetséges gyermekeiket a rg.-ba, mint a szűkebb képesítést nyujtó r.-ba. Az alsóbb osztályok népessége szokatlan mértékben csökkent s bennök a jobb tanulók száma is fölöttébb megfogyatkozott. Szombathely város mozgalmat indított, hogy állami reáliskolája reálgimnáziummá alakíttassék át. Egy évben rámutattunk arra, mennyire nem csendes eltanácsolás az az eljárás, mikor az eltanácsoltak nevét az értesítő közli, most egy intézet a nevek mellett mint okot a lopást is megnevezi. A jeles előmenetelű tanulók neveit egyes intézetek külön is felsorolják, mások kövér betűkkel nyomtatják. Rosszul fest, hogy ezek között több a kettes magaviseletű. Minthogy rendtartásunk értelmében a magaviseleti jegyek fokozata nem ugyanaz, mint az előmenetelé — hiszen a magaviseleti „példás" kitüntetés-

számba megy — ismételten ajánlom azon intézetek példáját, melyek a magaviseleti jegyeket betűkkel rövidítve közlik. A szorgalomnak a magaviseletbe való belekalkulását rendtartásunkból törlendőnek tartom, mert a szorgalom többnyire az iskolában meg nem állapítható. Iskoláink eljárása e kérdésben nem is egyöntetű, mint főleg a bukott tanulók elbírálása mutatja. A tanulmányi versenyekről egyes győztes intézetek emléklapokon számolnak be, sőt az egyik győztes diákjának fényképét is közli. Egy ilyen első helyen győzelmet aratott tanuló túlnyomó elégséges mellett egy tárgyból megbukott. A pécsi gyak. r. egyik VII. osztályú tanulója a Budapesti Hirlap novellapályázatán első díjat nyert. A gyorsírásban ez évben is a bp. ref. g. nyerte el az első díjakat. A VIII. orsz. dalosünnep győztese a kispesti áll. rg. A gyöngyösi áll. rg. megemlékezik egy volt növendékéről, ki sub ausp. gubernatoris avattatott fel bölcsészetdoktorrá. Az ország legjobb sízői a bp. II. áll. r-ból kerülnek ki, a tátraszéplaki és körmöcbányai válogatott csapatot a Kisok onnan állította össze. Az intézeti körök sokaságában a jászberényi áll. rg. kivételes helyet foglal el aerokörével, mely a növény- és állatvilágnak a repüléssel való kapcsolatát tanulmányozta és a repülés fizikáját a műhelyben elkészített s a szabadban röpített modelleken gyakorolta. Biológiai kört alakított a bp. IV. közs. r. Nem csoda azonban, ha a sok kör s diákjaink sokoldalú elfoglaltsága mellett az önképzőköri irodalmi munkásság tért veszít. Ennek silányságát a szombathelyi prem. g. panaszolja fel. A bp. V. áll. rg. 350 lírás pályázatot tűzött ki egy veneziai gimnázium tanítványai részére, mely az olasz és a magyar nemzet között fennálló gazdasági kapcsolatokat ismerteti. Az ottani tanári kartól elbírált három dolgozat érkezett be. A pályázat kitűzése viszonzás volt az ajándékba kapott olasz könyvtárért. A keszthelyi prem. rg. szabadegyetemet tart fenn, melyen különösen az egészségügyi kérdések keltettek érdeklődést. A bp. V. áll. rg. VIII. osztálya *dr. Vajthó László* tanár vezetésével lemásolta, majd sajtó alá rendezte Bessenyei Györgynek eddig kiadatlan szatirikus állambölcseleti regényét, a Tarimenes Utazását. Több mint 3000 P-t gyüjtött e célra. Az Eötvös-diák címen lapot indított a bp. IV. közs. r. A bp. VIII. közs. r. kiállításán a reáliskolai kémiai oktatás metodikus bemutatása az első kísérlet volt Magyarországon. A református iskolák rendes tanulókul felvesznek a fiúiskolákba jórendű leányokat is, ennél rosszabbak csak magántanulók lehetnek. Női felügyeleti díj 24 P. A V. K. M. megengedte, hogy a soproni ev. theologia rendkívüli hallgatói görög nyelvi kiegészítő vizsgálatot tehessenek a soproni ev. reálgimnáziumban. A székesfehérvári ciszt. rg. jeles tanárainak és tanítványainak arcképét összegyüjti s a folyosókon helyezi el. A bp. IV. közs. r. 354 perselyt osztott ki, takarékpénztári tisztviselők négyszer jelentek meg s a perselyek pénzét könyvekbe írták. Az eredmény 8000 P-őn fölül volt. Iskolai takarékpénztárak vannak a bp. VI. áll. r.-ban és a kecskeméti ref. rg.-ban. A csurgói ref. rg. két adományozótól 177+526 kötet könyvet kapott. A sárospataki ref. g. tanárai közül 2 Németországban, 1 Görögországban, 1 Grenobleban volt tanulmányúton. Módi Mihály, a győri áll. r. tanára egy évig Görögországban volt tanulmányúton. A szombathelyi áll. ll. megemlékezik volt tanáráról, dr. *Vendl Máriáról*, aki az első magyar női egyetemi magántanár. A kristálytant adja elő a debreceni egyetemen. Külföldi diákokkal leveleznek a következő intézetek diákjai: bp. III. áll. r. amerikaiakkal, bp. Lázár Piroska ll. hamburgiakkal, a bajai ciszt. rg. franciákkal.

Megszünt az 1929—30. isk. év végével a gödöllői kir. kath. rg. Az egyetlen leánygimnázium, a szegedi áll. lg. is leányliceummá alakult át. A debreceni zs. rg. minden tanulóját röntgen-vizsgálatnak veti alá. A bp. ref. g. tornaterme mellett 13 zuhanyos hideg-meleg fürdőt létesített. A mezőtúri ref. g. 149 alapítványt kezel, ezek nagy része azonban erősen megcsökkent értékű. *Szász Károly* lakását megörökítő emléktábla leleplezésének ünnepét leírja a kiskúnhalasi ref. rg. Sorkoszt-intézménynyel 20 szegénysorsú diákot látott el ebéddel a gyöngyösi áll. rg. Több szempontból érdekes az olyan város tanulóinak felekezeti statisztikája, hol az állami középiskola mellett 3 felekezeti van. A piar. g.-ban 600 kath. tanuló mellett volt 63 ref., 7 ev. és 17 izr., a ref. g.-ban 743 ref. mellett 12 ev., 3 un., 4 kath., 13 izr., a zs. rg.-ban 389 izr. mellett 8 kath., 2 ref., 3 ev., az áll. r.-ban 80 kath., 261 ref., 15 ev., 3 un., 12 izr.

A kötelező filmelőadások nem járnak azzal a haszonnal, melyet reméltünk tőlük — mondja a szombathelyi prem. g. A hajdúböszörményi ref. g. büszkén mutat rá saját mozgójára s megjegyzi : „ . . . így nem kellett azt az igen szegényes műsort lejátszanunk a növendékek előtt, melyet az állami intézetek évről-évre panaszolnak . . . Intézeti mozgónk minden üzleti alapra való fektetés nélkül is nagyon jó üzlet, mert bár mi csak 2 P-t díjat szedünk e címen s változatos műsort állítunk össze, mégis csak a tanulóktól szedett díjból 200 P maradt meg.“ Házi mozgójában 19 ezer métert forgatott le a győri benc. g. A bp. II. kath. rg. 40 kultúrestét tartott, melyeken 22.800 m oktató- és szórakoztató film került bemutatásra. 200 m saját felvétele is van az intézetnek, melyben ifjúsága életét örökítette meg szülőikkel és tanáraikkal. „Amikor először pergettük le e filmeket, a szülők gyermekek gyanánt könnyeztek.“ Újabban van mozgója a sárospataki és a hódmezővásárhelyi ref. g.-oknak is.

Az angliai jamboree-ről több intézet beszámol, külön cikkben *vitéz Zerinváry János* (bonyhádi ev. rg.). A bp. piar. g. idézi a *Times* egyik cikkéből a következőket : „Ha igaz, amit Spencer mond, hogy minden nemzet életereje ifjúságában nyilatkozik meg, akkor a jamboree megdöbbentő igazságokkal szolgált. Halálra ítélt nemzetek ifjúsága bizonyította be, hogy nemzete életképes, — erőszakosan összetákolt birodalmak gyermekei mutatkoztak be hazájuk életereje szerint meglepően gyengén. Megbocsátják talán, ha eklatáns példának épp a magyar tábort említem meg. Ez a nyolcszáz pirospozsgás fiú eleven bizonyítéka mindannak, ami a Nyugat kapujának országában elpusztíthatatlan.“ A bp. ciszt. g. is jólesően állapítja meg, hogy a jamboree külön ujságja a magyar tábort a jamboree gyöngyének nevezte. Az angolországi táborozás után az esztergomi benc. g. cserkészeinek egy 8-tagú őrsége Lourdesba és a királyi család látogatására Lequeitióba látogatott el A tanulók létszáma legnagyobb volt a bp. VIII. áll. rg.-ban, 1042 (ebből 105 magánt.) és a miskolci kir. kath. g.-ban 949 (ebből 34 mt.) Legtöbb magántanulót a bp. I. áll. rg. mutatott fel, 144-et. Az esztergomi benc. g.-nak 131 magántanulója főleg a Szalézi-rendnek nyergesújfalusi intézetéből került ki. A bp. gyak. középiskola 115 gyakorló tanárjelöltet vett fel, kik közül 78 folytatott gyakorlatot az intézetben, közöttük 2 ciszt. A pécsi gyak. r.-ban 4 tj. volt, a bp. piar. g.-ban 7, a bp. VI. áll. ll.-ban 28+9 (rajz), a bp. közs. ll.-ban 20, a bp. Sophianum lg.-ban 11, a győri benc. g.-ban 8, az újpesti áll. ll.-ban 3, a debreceni ref. g.-ban 14, a szegedi áll. ll.-ban 13, és több helyütt még 1—2. A testnevelési főiskola hallgatói a bp. I. áll. rg.-ban gyakoroltak.

Értesítőnk többnyire részletesen beszámolnak külföldi tanulmányi kirándulásainkról, épp azért az ilyeneket tervezők kedvéért közöljük az egyes intézetek útirányát. Békéscsabai áll. l. : Bécs. Pápai ref. g. : Bécs. Csongrádi áll. rg. : Bécs—Mária-Zell. Szegedi r. k. g. : Grác—Bécs. Bp. I. közs. ll. : Salzburg—München—Zürich—Párizs—Basel—Luzern. Bp. I. Sz. M. lg. : Bécs—Innsbruck—Luzern—Bern—Interlaken—Milano—Venezia. Miskolci ref. rg. : Semmering—Baden—Bécs. Bp. piar. g. : Grác—Semmering—Bécs. Bp. izr. rg. : Bécs—Salzburg—München—Nürnberg—Rothenburg—Karlsruhe—Mannheim—Worms—Mainz—Frankfurt—Hamburg—Berlin—Prága—Pozsony. Bp. IV. közs. r. : Milano—Nizza—Marseille—Avignon—Lyon—Párizs—Salzburg. Újpesti áll. rg. : Venezia—Trieszt—Wörthi-tó—Wien. Bp. ev. g. : Firenze—Róma—Velence—Semmering—Bécs. Kecskeméti piar. g. : Salzburg—Leipzig—Köln—altenbergi 6 heti nyaralás. Szűk határaink közé szorítva tanítványaink látókörét tágítani vannak hivatva hazánkban tett tanulmányi kirándulások mellett a külföldiek. A bp. IV. közs. r. Trianonban is volt. „Arra a kérdésünkre" — írja — „hogy miért nem mehetünk be abba a szobába, ahol a magyar békeszerződést aláírták, azt a feleletet kaptuk, hogy a szobát el kellett zárni a nyilvánosság előtt, mert a magyar látogatók állandóan látható jeleit hagyták ott megvetésüknek." A bp. VIII. áll. g. jelenti : „A fent vázolt kirándulásokat a n. m. V. K. M. ugyan engedélyezte, de fedezet hiányában a kísérő tanárok költségeit nem térítette meg." A hajdúböszörményi ref. g. 28 növendéke, közöttük 5 leány, Bécsbe tett tanulmányutat s személyenkint 15—30 P segélyt kapott az önképzőkör működvelő előadásainak és az intézeti majálisnak jövedelméből. Legyen szabad ez alkalomból az erdélyi szász iskoláknak évekkel ezelőtt ismertetett eljárására utalnom. A gimnaziális tanulmányokat az érettségit tett diákokkal felváltva Olaszországban és Görögországban fejezték be. A költségek jó részét működvelő előadásokból teremtették elő, melyeken minden kis diák is kitett magáért, mert abban reménykedhetett, hogy a nyolcadik után ő is eljut a klasszikus földre. Nagyon figyelemreméltó megoldása annak a visszásságnak, hogy a külföldi tanulmányutakra csak a jómódúak jelentkezhetnek. A hajdúböszörményi kezdeményezés továbbfejleszthető volna.

Egy esztendő tanári munkájáról számolnak be értesítőink. Hogy az egyszerű szavak, a szürke adatok mily nagy, mily lelkiismeretes, mily fárasztó, de mily termékeny munkát jelentenek, azt mi tanárok tudjuk csak igazán s megszoktuk, hogy csak mi tudjuk. Épp azért jól esik miniszterünknek, *gróf Klebelsberg Kuno*nak a dombóvári kartársainkhoz intézett szavait olvasnunk :

„Ismerem a tanári testületnek nehéz viszonyok között kifejtett fáradságos munkáját és azt egész lélekkel méltányolni is tudom. Ha erőt vesz rajtuk a keserűség, gondoljanak arra, hogy ez magyar sors, amelyet mindannyian viselünk. Büszkén szenvedünk, felemelt fővel, mint őseink, de szenvedéseinknek lesz eredménye is."

Dr. Kardeván Károly.

FIGYELŐ.

Az Országos Közoktatási Tanács megnyitó ülése.

Az új iskolai évvel ismét megindult az Országos Közoktatási Tanács munkássága is, amelynek szeptember 30-án tartott ülését *Kornis Gyula* államtitkár, mint a Tanács alelnöke, hosszabb beszéddel nyitotta meg. Vázolta fővonásaiban az új ülésszak munkaprogrammját.

Visszatekintést vetett a lefolyt évtizedre, amelynek folyamán a Közoktatási Tanács nagyarányú és maradandó értékű kodifikációnális munkásságot végzett. A világháború után mindenütt végbement pedagógiai átalakulás nyomán mi is megreformáltuk összes iskolafajainkat. A huszas évek ideje a tantervi reformok kora volt. A népiskola (1925), a polgári iskola (1927), a fiú- és leányközépiskola (1926 és 1927), az óvónő (1926) és tanítóképző (1923) mind új tanterveket kaptak. Ezeket a részletes utasítások és rendtartások hosszú sora egészítette ki. Mint új, időszerű iskolafaj lépett életbe a Közoktatási Tanács kezdeményezéséből a felső mezőgazdasági iskola.

Korszerű újítások nélkül tespedés állott volna be. De van a dolognak egy másik oldala is. Azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy a gyorsan egymást követő reformok könnyen ideges atmoszférát teremthetnek az iskolában, amelynek munkája a maga sajátos természeténél fogva bizonyos nyugalmat és csöndet kíván. Megállapítható, hogy társadalmunk is nagyon hajlamos — jóhiszemű és ideális indokokból — az iskola nyugalmának gyakori bolygatására. Az Országos Közoktatási Tanácshoz nap-nap után érkeznek beadványok, amelyekben majd egyik, majd másik társadalmi és érdekeltségi kör akarja a maga kedvenc tárgyát a tantervbe belezsufolni. Nem gondolnak arra, hogy a tanuló idejének és befogadóképeségének is megvannak a maga határai. Az iskolát nem lehet vegyes szellemi árucikkek tarka kultúrbazárjává alakítani. Örvendetes a nagy érdeklődés az iskola iránt, de a kívülálló köröknek nemcsak szerető gonddal, de bizonyos tapintatos, óvatos tartózkodással is kell kísérniök a tanítás finom és kényes munkáját. A reformok korszaka után az iskoláknak most bizonyos kíméleti időre van szükségük, hogy a kapott új gondolatokat megemésszék és a papíron szépen kitervezett reformok az életbe igazán átmenjenek.

Ehhez kell kapcsolódnia a Tanács munkájának is : a szerves munkálatok után most már a tényleges állapotnak, a tanítás valóságos menetének megfigyelésére kell gondolnunk. Abból a szempontból, megértésre és megvalósulásra találtak-e azok a szép és új eszmék, amelyeket a tantervek és utasítások szövegei tartalmaznak ? Minél intenzívebben kell megfigyelni az iskolákat és ennek alapján tanácskozni afelől, hogy pl. a tanulók önmunkásságának, az új tanulói fizikai és kémiai kísérletezésnek, az iskolai kertekhez, terráriumokhoz és aquariumokhoz kapcsolódó természetrajzi oktatásnak, az idegennyelvi tanítás új, a beszédgyakorlatokat, a művelődés és népszellem ismertetését (Kulturkunde) hangsúlyozó módszerének, a történeti mult és a jelen élet benső összekapcsolásának, a klasszikus olvasmányok mélyebb és érdekkeltőbb tárgyalásának, az életföltételek összefüggését megvilágító földrajztanításnak stb. szép és értékes pedagógiai gondolatai valóban utat törtek-e maguknak a magyar iskolába ? Egész sora a szép csiráknak vár kivirágzásra, ha ennek bekövetkezését az ügyes és óvatos, sohasem erőszakoskodó, hanem türelmesen várni és megfigyelni is tudó kertész példájára lehetővé tesszük.

Az alelnök által adott munkaprogrammot az előadótanácsosok részéről részletes és igen tartalmas eszmecsere követte, melyben a Tanács az előadott irányítóeszméket teljes egészükben magáévá tette.

A tankönyvek racionalizálása.

A Tankönyvügyi Bizottság okt. 2-án tartotta az új munkaévben első ülését, *ifj. Wlassics Gyula báró* helyettes államtitkár elnöklésével. Az elnök megnyitó beszédében utalt azokra az irányelvekre, melyeket a Bizottságnak súlyos felelősséggel járó munkájában követnie kell. Petri Pál államtitkár szakszerű fejtegetései, melyek egy napilap hasábján jelentek meg, már kellő értékükre szállították le azokat a vádakat, melyek a tankönyvek drágulására vonatkoztak, s méltányló elismeréssel szólt a Bizottság működéséről. Ezentúl is abban az irányban kell haladni s *különös súlyt kell helyezni a tanulók szellemi túlterhelésének megakadályozására.* E tekintetben Kornis államtitkárnak az Orsz. Közokt. Tanács első ülésén a napokban tartott megnyitó beszéde felszabadulást jelent az új tanterv eredeti koncepciójához való visszatérés felé, mely az Utasítások kidolgozása során itt-ott némileg eltávolodott az eredeti, elgondolástól. A Tankönyvügyi Bizottság minden lehetőt el fog követni hogy a tankönyvek új kiadásainak engedélyezése alkalmával ebben az irányban nyesegető munkát végezzen, de egyúttal mindig szemelőtt tartva a szülőknek az érdekét is, hogy a régi kiadás az új kiadás mellett letőleg használatban maradhasson.

A munkatanítás bevezetése a középiskolai fizikaoktatásban.

Kornis Gyula államtitkár kezdeményezésére érdekes pedagógiai kísérlet indult meg az elmúlt tanévben. A V. K. M. 540—05—196 1929. sz. rendeletével megbízott néhány középiskolát azzal, hogy a tanulók öntevékenységén alapuló munkatanítást kísérletképen bevezessék egy-egy osztályban. A tanulók ilyirányú foglalkoztatását a rendelet egyelőre csak mintegy 10—12 fizikai probléma kidolgozására terjesztette ki és a szükséges eszközök beszerzésére iskolánkint 2000 P segélyt utalt ki. Az első évben szerzett tapasztalatok meghallgatása céljából az O. K. T. október 14-én tartott ülésére meghívta mindazokat a tanárokat, akik a kísérletben résztvettek.

Kornis Gyula, az O. K. T. alelnöke, megnyitó beszédében rámutatott a munkatanításnak a fizikában követendő alapelveire. Eszerint a munkatanítás célja, hogy 1. a tanulók megfigyelőképességét fejlesszük, 2. őket önálló, élményszerű kapcsolatba hozzuk a természet egyes jelenségeivel, 3. rászoktassuk őket a megfigyelt jelenségekből egyéni szellemi munkájukkal azok okaira következtetni, 4. hogy a saját maguk által végzett kísérletek eredményeit megállapítsák és továbbmenőleg ezekből törvényszerű összefüggéseket vonjanak le, 5. hogy a saját munkásságuk nehézségein keresztül értékelni tanulják a tudományos munkát és a saját, sokszor talán tévedéseken át vezető útjaikon ismerjék meg a kutató munka fáradságait és az eredmény felfedezésének örömeit.

Ezért a munkatanítás *nem az eddig is folytatott délutáni gyakorlatok bevezetése a délelőtti tanításba.* E gyakorlatok feladata a már tanultak

igazolása *mérő* kísérletekkel, vagy bizonyos mérési módszerek begyakorlása, technikai készség megszerzése. Ez továbbra is szükséges lesz azon kevesek részére, akikben a tanár a fizika iránt különös hajlamosságot vesz észre, oly mértékben, hogy remény lehet az illetőnek későbbi eredményes működésére e területen. A munkatanítás ezzel szemben *általános* szellemi tulajdonságok kifejlesztésére és a gondolkodásbeli készségnek a fizikai anyag megismerésén túlmenő kiépítésére törekszik. Ezután felszólította a munkatanítás bevezetésének kísérletében részt vett tanárokat, hogy terjesszék elő tapasztalataikat.

A Mária Terézia leánylíceumban *Bernolák Kálmán* igazgató, *Gyertyánffy Ernő* és *Somogyi István* tanárok foglalkoztak a módszer kipróbálásával. Felszólalásukból kiderült, hogy nagy nehézségük volt a tanulók elhelyezésében. A fizikai előadótermet teljesen át kellett alakítaniok, hogy a tanulók foglalkoztatására alkalmassá tegyék. A munkaórákat mindig 12—1 között tartották. Az osztályokat két csoportba osztották és amíg az egyik csoport dolgozott, a másikat hazaengedték. Ezt az eljárást azonban nem találták megfelelőnek és a jövőben az osztály másik felét a rendes teremben fizikai példák megoldásával akarják foglalkoztatni. A tanulók nagy lelkesedéssel és odaadó figyelemmel végezték a kísérleteket, egy-egy jobb eredmény elérése látható örömmel töltötte el őket. A munkaórák nagy mértékben elmélyítették a fizikai törvények megismerését. Az ismétlések alkalmával tapasztalták a tanárok, hogy az eredmények az eddiginél világosabban és tisztábban maradtak meg a tanulók emlékezetében. Az évvégi összefoglalásnál kiderült, hogy a munkaórákon szerzett ismeretek az egész anyag gerincének voltak tekinthetők, amely köré nagyon könnyű volt csoportosítani a többi ismeretet.

Az állami Berzsenyi Dániel reálgimnáziumban *Fornrald József* eltért a rendelet szószerinti értelmezésétől : nem 12, hanem 24 munkaórát tartott, ezzel a szkeptikus kollégákat akarta meggyőzni. Minden feladatot egy nap oldottak meg, úgy, hogy aznap a némettel osztották meg az órákat. 8—9-ig az osztály fele németen, másik fele fizikán volt és 9—10-ig fordítva. A feladatok megválasztásában az indukciót tartotta szem előtt, de deduktív úton egyes megismert törvényeket is verifikáltak a tanulók (pl. a nehézségerő gyorsulásának meghatározása). Kerschensteinerrel egyezően óv a túlságosan sok törvénymegállapító kísérlettől. Az indukciót enélkül is gyakorolni lehet. A tanulók tévedésétől nem kell félni, ha lehetőleg ugyanazon az órán javítjuk ki a hibát. Az osztály megfelezésének módszerével kétszerannyi feladatot tudott megoldani, mint a miniszteri rendelet előírta. A szereket a tanulók legnagyobbrészt maguk állították össze. A komplikáltabb készülékeket nem lehet a tanulóra bízni, ezeket ő állította össze. A tanulóknak jegyzeteket kellett készíteni. A feladatot mindig probléma alakjában adta ki, amelyet a táblára felírt. Az intézet nem alkalmas a munkaoktatásra, úgy hogy meg kellett osztania két teremben a tanulókat. Fegyelmetlenség alig fordult elő. Akik hiányoztak és azok, akiknek rossz eredményük volt, szombaton délután pótolhatták a kísérletet. A módszer pedagógiai értéke nagy, de csak akkor, ha a munkaóra nem az anyagból kiszakítva folyik le és a megbeszélés azonnal követi a mérést. A mérések pontossága 5 százalékig ment. A tanulók 9 százaléka dolgozott ennél nagyobb hibával. 26 tanár látogatta meg az órákat, sőt vidékről is öttek.

Az állami Kemény Zsigmond-reáliskolában *Péch Aladár* főigazgató

és *Kiricsi János* tanár vezették be a munkatanítást. 10 gyakorlatot végeztek. A tanulókat két csoportba osztották, az egyik csoport hazament. Az első gyakorlatokban mérési eljárások voltak, később törvényeket állapítottak meg. Az eredményt mindig a tanulók maguk fogalmazták meg vagy öntötték képletbe. A törvénykutató mérést a tanulóra nézve érdekesebbnek, vonzóbbnak és eredményesebbnek találták. A kísérleti eszközök közül sok házilag készült. Az anyag egy részét ki kellett hagyniok. Példák kidolgozására egyáltalán nem, feleltetésre is kevesebb idő jutott. A gyakorlatok az ismeretek, a tudás elmélyítésével jártak. A tanulók kézügyességre, találékonyságra tettek szert. A tanár is sokat tanul munkaközben. A szertárakhoz olyan altiszteket kellene beosztani, akiknek valami mesterségük van, hogy ily módon segítségére lehessenek a tanárnak az előkészítés nehéz munkájában. Az idén megkísérelt oly eljárást is, hogy a probléma kitűzése után teljesen magukra hagyta a tanulókat. 14 tanuló közül három teljesen, 5 kétharmadrészben és 6 egyharmadrészben oldotta meg a feladatot. A munkaoktatásnak óriási jelentősége van.

A Sophianum kath. leánygimnáziumban *Csapody Vera* kísérletezett. Bár hivatalos megbízása nem volt, mint az új módszer lelkes híve vállalkozott a részvételre. Osztálymegosztással dolgozott a francia és német kollégával. 8 csoportban dolgoztatott. Méréseket nem végeztetett, inkább törvénykutató kísérleteket. A problémát előre kitűzte, a tanulók jegyzeteit még aznap beszedte. Utólag leiratja velük az eszközöket. A tanulók fogalmazóképessége erősen fejlődött. A tanár ezek során belelát a tanulók gondolkodásába. Ezen az úton mód van a tanulók helyes irányba való terelésére. A készülékeket jórészt házilag készítette. A tanulók sokszor előre készülnek, ezért jobb, ha a két óra közvetlenül követi egymást. Nagyon gyenge tanulóanyag mellett is nagyon jó eredményt ért el, különösen a tanulók megfigyelési képessége növekedett. Minden munkaórát megbeszélés követett, amelyen ránevelte a tanulókat a helyes megfigyelésre és fogalmazásra. Az eredményekkel nagyon meg van elégedve. Az összefoglaláskor a tanítás gerincét alkotja ez az anyag.

Az elhangzott jelentésekhez hozzászólt *Nagy József* piarista tanár, aki a fizika gyakorlati tanításával már régebben foglalkozik és újabban didaktikai lapot is indított e célra. Hivatkozott arra, hogy az angolszászok *csak így* tanítanak, céljuk bizonyos lelki habitus megszerzése a tanuló részéről. Nálunk erről még nem lehet szó. Az általános műveltség szempontjából jobb az áttekintés a fizika egész anyagán, azonban mégis fontosabbnak tartaná a megfelelő lelki habitus megszerzését és az anyag redukálásával a több munkaóra bevezetését. A kihagyott részeket az egyes természettudományi tárgyak nagyobb koncentrációjával lehetne pótolni. A tanárok lelki felkészültségének megszerzését nem könyvvel vagy utasítással, hanem hospitálással kell elérni. Az anyag-redukciót fokozottan lehetne elvégezni. A fogalomalkotó kísérletekre kell súlyt vetni, azután már könnyen megy a törvényalkotás.

Walther Béla főigazgató, aki a kísérlet felügyeletével volt megbízva, elismeréssel állapítja meg a tanárok buzgalmát, lelkesedését és munkakészségét. Más tanárok is részt vettek a látogatásban. Tapasztalta, hogy a tanulók nagy érdeklődéssel és kedvvel fogadták az órákat. Az eredményeknek táblázatokba való foglalása vagy mathematikai megfogalmazása a legnehezebb. A fiúk invenciója és rátermettsége nagyobb, mint a leányoké, amit a tárgyi érdeklődés is magyaráz. A kísér-

letet megfelelőnek tartja. Kéri, hogy még ne történjék döntés a továbbiakra nézve, amíg a VIII. osztályban nem láttuk az eredményt. 10—12 munkaóránál többet nem tart ajánlatosnak, feltéve, hogy a tantervet redukáljuk.

Kornis Gyula elnök az elhangzottak alapján örömmel állapította meg, hogy a kísérlet az eddigiekben kecsegtető eredménnyel járt. Reményét fejezte ki, hogy a továbbképző tanfolyamok is foglalkozni fognak az új módszerrel. Meleg köszönetet mond a résztvevőknek, akik hozzáértésükkel és buzgóságukkal nagy lépéssel vitték előbbre természettudományi oktatásunkat. Egyben felkéri őket, hogy a kérdéssel szaklapokban és pedagógiai folyóiratokban is foglalkozzanak s ily módon hívják fel a tanárság figyelmét és érdeklődését az új mozgalomra.

A nyári földrajzi továbbképző tanfolyam.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ismételten felhívta a középiskolai tanárok figyelmét arra, hogy szaktudásukat mélyítsék. De nem marad a száraz buzdításnál, hanem meg is jelöli a módot, amelylyel a tudás fejlesztése elérhető. A vakációi hónapokban rendszeresített továbbképző tanfolyamok tárgyai között végre sorra került a földrajztudomány is *dr. Mélich János* egyet. tanár szakavatott szervezésében.

Ennek nagy a jelentősége nemcsak azért, mivel a közfigyelem ezzel is a földrajz felé fordul, hanem főkép azért, mivel a földrajzi tudomány elmélyítése van biztosítva ezáltal a szakemberekben. A Földrajzi Közlemények, a Föld és Ember, az Ifjúság és Élet, továbbá a A földgömb ügyesen szerkesztett *földrajzi szaklapok* a maguk speciális irányzatával máris kedvező légkört teremtettek a földrajz számára. Szerencsésen biztosítják a földrajznak azt a nívót, melyet a V. K. M.-nek a *földrajztanítást kiterjesztő, bölcs intézkedése évekkel ezelőtt előkészített. A nyáron létesített földrajzi továbbképző tanfolyam úgy tűnik fel, mint egy jól átgondolt és tervszerűen kiépített, hasznos reformnak a koronája.*

A földrajzi tanfolyamot június 23-án nyitotta meg *dr. Kornis Gyula* államtitkár. Megnyitójában klasszikus tömörséggel vázolta a földrajzi tudomány mai jelentőségét és filozófiai magaslatról adta értékelését.

Amikor a meglett korú, gyérhajú vagy őszülő *földrajztanárok* először *találkoztak* a székesfővárosi báró Eötvös József reáliskola tanácskozó termében s amikor ezen férfiak leckeigazolvánnyal és jegyzetes füzettel a kezükben megjelentek a Pázmány Péter tudományegyetem folyosóján és *beültek az egyetem előadó termének velük együtt öregedő padjaiba*, arcukról az öröm és boldogság sugárzott le és lelkükből megelégedés áradt ki. Érezték, hogy a *földrajztudomány nemzetnevelő értéke* immár a köztudatba ment át.

E tanfolyamon az egyetem kedves emlékei újultak fel és ölelkeztek össze a középiskolai tanítás élményeivel. *A tanárból három hétre újból tanítvány lett* csak azért, hogy mennél jobb és gyakorlatiasabb tanár jelenjék meg az új iskolaévben a tanítványok körében. Nem fájt a lepergett iskolaév fáradalma egyikünknek sem, mert lelkesített bennünket a szebb jövő, a sok-sok értékes *kincs, amelyet a földrajztudomány elsőrendű bányászai feltárnak, az a nagy tőke, amelyet ifjúságunk lelkében kamatoztatnunk kell!*

Az üres Leckeigazolvánnyal együtt kiosztott *Tájékoztató*, amely pontosan összeállított *órarenddel* együtt az előadásokat és a gyakorla-

tokat, továbbá a tanulmányi kirándulásokat, a földrajz-pedagógiai kiállítás tudnivalóit ölelte fel, tobábbá a *minden egyes tanár előadásának és gyakorlatának rövidre szabott vázlata* azt a benyomást tette ránk, hogy *a megszervezés nehéz munkáját férfiasan elvégezték*. Ez maga is már nagy tanulságot rejtett magában !

Az átvett iratok böngészésére az első nap reggelén nem sok idő maradt, hiszen azonnal megindult a gépezet ! *A professzor feltűnik a katedrán*, a jegyzetes füzet a padokon. A táblán rajzok jelennek meg, a térképen pedig a pálca végzi az irányítást. A vetítőgép képei arcunkba, sőt lelkünkbe világítanak, majd meg nézegetjük a földrajztudománynak a kezünkbe adott régi és új, magyar és idegennyelvű tárházait, a körözött könyveket és térképeket. Hallunk világosan felépített, kerekded és szinte szónokiasan lelkesült, majd széjjelfolyóbb és egyhangúbb előadásokat, általánosan ismert és meglepő beállításokat, sok elméleti és talán ugyanannyi gyakorlati utasítást aszerint, amint ez a professzor egyéniségéből, avagy az előadott tárgykör természetéből önként következett. De amit láttunk és hallottunk, az mind értéket jelentett számunkra !

Csenget az óra. De alig veszi észre a professzor, mert nem mozgolódnak a „diákok". Figyelünk tovább az ismertetett tárgyra és az előadás módjára egyaránt. *Amikor mégis vége van az órának*, tovább folyik a tárgyalás, a megbeszélés a folyósón, vagy a „földrajzi intézet"-ben. Kérdések, problémák vetődnek fel. Hozzászólások pro és contra. Tisztázódnak a nézetek. És ha nem jutunk dülőre, akkor folytatódik az eszmecsere tovább részint a villamoson, részint a délutáni tanulmányi kirándulásokon. Íme, egy másik nagy érték a mi találkozásunkban !

A délutáni és a kétnapos *kirándulások szintén nagy haszonnal peregtek le*. A gyakorlati oktatásnak, a szemléltetésnek fontos szerepe van a földrajzban ! Bemutatni mindent, amit csak lehet : igen hasznos elv ! „Az elméletet kövesse a gyakorlat !" — a legteljesebb mértékben érvényesült. Ahogy vezette a professzor a tanártanítványt, épp úgy vezeti ez a tanár a saját tanítványát. Figyeltünk is mindent, a jót is, a rosszat is. Szűkebb körben megbeszéltük : mit tudunk majd megvalósítani diákjaink között a kisebb városokban és a szűkebb anyagi viszonyok között. Miként az előadások módszere, épp úgy a kisebb és nagyobb tanulmányútunk technikai lebonyolítása is hosszas diszkussziók tárgyát tette. Elkönyveltünk mindent !

Így szövődtek a *mélyebb barátság szálai közöttünk, így nyíltak meg számunkra és diákjaink számára édes hazánknak ismeretlen tájai*, melyeknek majdnem minden városában ismerőseink várnak majd ránk. Ezen összebarátkozásunkból a hazai föld szent rögének megismerésére és megszeretésére igen kedvező lehetőségek nyíltak meg diákjaink számára is. Invitáljuk egymást a dunántúli, az alföldi diákkirándulásokra és máris megbeszéljük a részleteket.

Nem számítva a kiállítással kapcsolatos öt előadást, *a három hétig tartó kurzuson nyolc előadási cím alatt hat tanár gazdagított bennünket tudásának legjavával*. Mivel szombaton (vasárnappal együtt) a nagy kirándulás miatt „szünet" volt, a hét öt napjának majdnem mindegyikén 8-tól 12-ig tartottak az előadások (sőt néha 1-ig). Bizony tapasztalhattuk, hogy a diáknak sem teljesen „gyerekjáték" 8-tól 1-ig az iskola padjaiban ülni !

A tanfolyamon *a következő előadók* szerepeltek : 1. *Cholnoky Jenő* egyetemi ny. r. tanár : A felszínalakulatok leírása és ábrázolásmódja

földrajztudomány mai szellemében (fiziogeográfia). 2. *Fodor Ferenc* egyetemi rk. tanár: A gazdasági földrajz és tanításának módszere. 3. *Hézser Aurél*: egyetemi m. tanár: Az emberföldrajz tárgyköre és pedagógiai jelentősége; továbbá: 4. Honismertető és Magyarország tanítása. 5. *Karl János* kegyesrendi tanár: A földrajzi tényezők szerepe az ókori államok életében; tobábbá: 6. A földrajztanítás segédeszközei és módszertani alkalmazásaik. 7. *Geszti Lajos* leánygimnáziumi tanár: A földrajzi oktatás a középiskola felső osztályaiban. 8. *Kéz Andor* tanítóképzőintézeti tanár: Térképolvasó gyakorlatok.

Tanulmányi kirándulásaink közül 3 volt kétnapos és 9 félnapos. Ezek tették teljessé az előadások anyagát. A nagy kirándulásokat *Cholnoky Jenő* egyetemi ny. r. tanár vezette, aki nemcsak a helyszínen, hanem az egész úton is bőkezűen merített gazdag tapasztalatainak és mély tudásának tárházából. Így megismertük 1. a Hortobágyot és Debrecent, 2. a Balatont és vidékét, 3. Lillafüredet és a Bükkhegység környékét. A kisebb kirándulások vezetői voltak: *Réthly Antal* egyetemi m. tanár (a Meteorologiai Intézet, melynek alapító igazgatója Schenzl Guidó dr. admonti bencés, 1871.); *Győrffy István* egyetemi m. tanár (Néprajzi Múzeum); *Fodor Ferenc* egyetemi rk. tanár (Mezőgazdasági Múzeum); *Cholnoky Jenő* egy. ny. r. tanár (*a)* a csepeli kikötő, *b)* a pálvölgyi barlang, *c)* a székesfővárosi vízmű telepe, *d)* a Jánoshegy és a Csillagvizsgáló Intézet); *Strömpl Gábor* a Térképészeti Intézet főtisztviselője (a Térképészeti Intézet); *Gerő László* őrnagy (terepfelvétel a hárshegyi cserkészparkban). (Hosszúra nyúlnék beszámolónk, ha mindazon férfiakat felemlítenők, akiknek szíves közreműködése folytán tudományban és gyakorlati érzékben gyarapodtunk.)

A tanfolyamon résztvett *tanárok hazatérvén működési helyükre*, megmutatják, hogy a helyi sajtóban és a szaklapokban közölt beszámolók, a helyi, sőt vidéki kultúrestéken való előadások: akár a tanulmányi kirándulások alkalmával felvetődött gondolatokról, akár az egyetemi előadásokban ismertetett eszmékről, továbbá (a vitéz Máriaföldy Márton, szegedi áll. reálgimnáziumi tanár kezdeményezésére) a V. K. M.-től ajándékban kapott értékes műnek (Fodor F.: A szülőföld és honismeret könyve) és más, hasonló tárgyú könyvnek lelkiismeretes tanulmányozása — a már fentebb megállapított értékek mellett — *bőséges kamata a tanfolyamra fordított állami tőkének!*

Az 50 *ösztöndíjas hallgató* ugyan még csak azt jelenti, hogy az ország középiskolái (156) közül csak minden harmadikból 1 került fel egy földrajztanár a budapesti továbbképző tanfolyamra, de már ez is kedvező eredmény és tekintve lerongyolódott helyzetünket, *elég bizonyság arra, hogy gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszterünknek mennyire szívén fekszik az általa megindított földrajzi reformnak mennél tökéletesebb és eredményesebb keresztülvitele*, az egyes tudományágak gyökeres regenerálódása és a neonacionalizmusnak teljes diadala!

(Kőszeg.)

Dr. Horváth Detre O. S. B.

---

[1] Állami intézetekből 22, katholikusból 13, ág. h. ev.-ből 5, ref.-ből 5, községiekből 3, magánintézetből 1, izr. intézetből 1 vett részt ösztöndíjjal a tanfolyamon. (Ösztöndíj nélkül 12.)

A földrajz-pedagógiai kiállítás Budapesten.

Az iskola csendes munkájával szolgálja a kultúrát, a haza ifjúságának szellemi kiképzését és jellemének nevelését. A kultúra alapjának az ifjúsággal való közlése a magyarázással és az elsajátított anyag számonkérésével befejeződött. Csak az évzáró vizsgákon láttak valamit a szülők és a közönség az iskola munkájából és annak eredményéből. Ma azonban tovább jutottunk. A tanuló aktív részesévé vált a tanításnak, bekapcsolódott a tanár munkájába, szinte azt kiegészíti. Maga is alkot, úgy gondolatainak papirra vetésében, mint pedig két és három dimenziójú munkájában. Ez az alkotó munka természetesen gyökerét a tanárban leli, aki a növendékben a kedvet a munkára felkelti, azt fejleszti és produktív munkára készteti. Ez a munka méltán érdekelheti a többi kartársakat és a nagyközönséget is, mert ezzel bepillantást nyerhetnek a modern iskola műhelyébe, ahol a tanulók nevelése az elméleti részen kívül a gyakorlati élet alapkívánalmait is igyekszik kielégíteni. Látjuk mind gyakrabban az iskolai rajzkiállításokat, a biologiai és természetrajzi kiállításokat, a fizikai műhely munkáinak bemutatását, a munkaiskolában a plasztikai-, gipsz-, asztalos-, acélkészítmények nagy kiállítását.

A földrajz is demonstratív tárggyá lett, tanítása keretében a tanuló önmunkásságát is igénybe veszi, nagy eredményeket ér el, amelyeket érdemesnek vél, hogy nyilvánosság előtt is bemutassa. Ebből sokat tanulnak a növendékek, okulnak a tanárok, tanítók és örömmel látja a szülő és érdeklődő nagyközönség az iskolában folyó munka eredményének gyakorlati részét, ahol a tanuló is iskolai munkájával, vagy szorgalmi öntevékenységével aktív részt vesz.

A Földrajzi Társaság Didaktikai Szakosztályának kecskeméti, kőszegi földrajz-pedagógiai kiállításai késztették a szakosztály elnökségét arra, hogy *Kornis Gyula* államtitkár úrnak figyelmébe ajánlja a földrajzkiállítás nagy jelentőségét, amikor elhatározta földrajztová' bképző tanfolyam tartását Budapesten.

Az államtitkár úr ő méltósága örömmel vette a gondolatot s annak megszervezését *Melich János* egyetemi tanárra, mint a budapesti tanárképző intézet alelnökére bízta, aki a földrajzi továbbképző tanfolyamot is rendezte. A földrajz-pedagógiai kiállítás rendezésére pedig *dr. Erődi Kálmán* főigazgatót és *dr. Vargha György* szakfelügyelőt, mint a Didaktikai Szakosztály elnökét kérte fel.

A szervezés munkája gyors léptekkel haladt előre. A kiállítás felépítésében 43 iskola vett részt oly nagy anyaggal, hogy a budapesti Eötvös-reáliskola III. emeleti helyiségei zsufolásig megteltek az iskolák földrajzi munkájával. Ezt az anyagot azután tanszerkészítők egészítették ki a földrajztanításához szükséges taneszközeikkel.

A kiállítást június 23-án *Kornis Gyula* államtitkár személyesen nyitotta meg. Ezzel is dokumentálta az iskolai munka eredményessétételének fontosságát. Reámutatott, hogy a földrajz ismeretelméletileg természettudományos jellegű. Tájleírásaival, mint a festő ecsetjével varázsolja elő a Föld egymástól elütő tájait. Ezek a tájak szimultán egységben vannak, míg a történelem eseményei időben egységesek. Mivel a tájat alkotó elemek szimbiózisban élnek egymással és a legkülönbözőbb tudományok ismeretanyagát felhasználja tanításában, didaktikai szempontból a legkoncentrikusabb tárgy a földrajz. Értékét emeli, hogy az ember történeti színpadját ismerteti, amely Föld ma a technika hala-

dása folytán egészében ismeretes és minden részének meg van a története.

A hazai föld tárgyalása révén pedig mint nemzeti tárgy, nagy jelentőségű.

A megnyitó után behatóan megtekintette a földrajz pedagógiai kiállítást, amely öt részre tagozódott. Az első rész általános földrajz pedagógiai vonatkozású volt, s a földrajztanároknak szólt. Itt láttuk az iskolák elosztódását, majd a nagyon értékes grafikont, amely a földrajztanárokat szakcsoportjuk szerint, földrajztanóráik és egyéb elfoglaltságuk szerint csoportosítja. Nagyon értékes volt az az összeállítás, amely a hazai földrajzoktatás anyagának és óraszámának fejlődését mutatta grafikonban, míg *Karl János* a külföldi óraterveket szemléltette. Itt helyeződött el a földrajztanári könyvtár, a legújabb tudományos irodalom, az ifjúsági földrajzi olvasmányok és a Didaktikai Szakosztály közhasznú működésére vonatkozó grafikonok, előadás-sorozatok képe és az Ifjúság és Élet munkássága. A tanterem anyagának jó részét *dr. Vargha György* szakfelügyelő állította össze.

A földrajzi tanárság itt megtalálta a földrajz tanítására vonatkozó főbb fejlődési mozzanatoka és az általánosan érdeklő mintakollekciókat.

A második részben a *tanárok tevékenységét* láttuk feltüntetve. Sok módszertani kérdés került itt bemutatásra. Óratervek, anyagbeosztás, vázlatkészítés, tanmenetek a tananyag tudatos felosztását mutatták. Elég nagy tért találtunk a honismertetés kérdésének is, amely ez idő szerint a tanítás bázisát képezi s kiinduló pontja a földrajzoktatásnak. Különösen Sopron és Kőszeg iskolái vették ki itt részüket. Sajnos, nélkülöztük Budapest teljes honismertetését, amit az aránylag rövid előkészítési időnek kell betudni. De annál értékesebb volt Budapest tanításának óraszerű kidolgozása *Danielisz Jenő*től és a kirándulások tervezetei és leírásai *Bodnár Lajos*tól. Szép transparens képgyüjteményt mutatott be Tokaji Nagy Béla a csillagászat tanításához.

A kiállítás nagyon értékes része a *tanulók munkáját* bemutató hatalmas terem volt. Hány kis és nagy diák-kéz munkája aratott itt tetszést, pedig az anyag jó része helyszűke és a szükséges selejtezés miatt nem került a közönség színe elé. Világosan kitűnt, hogy a helyes földrajzoktatás már bőségesen meghozta gyümölcsét és a földrajztanárok tudatos munkája jelentős eredményre vezetett. A földrajz anyagának tanítását vázlatokban, képgyüjteményekben, fényképekben, plasztikai gipsz- és famunkákban mutatják be. Leírják a tanulók kirándulásaikat, vázlaton rajzzal kísérik és fényképpel illusztrálják. Az egyszerű, mesterkéletlen iskolai munka áll előttünk, amint az óra alatt történik. Földrajzi játékok sora fűszerezi az oktatást, amelyet a földrajzi feladatok és grafikonok váltanak fel. A leányiskolák (Zrínyi Ilona leánylyceum, izraelita leánygimn. stb.) és a fiútanintézetek (piaristák, Kemény Zs. reál, Szt. István rgimn. stb.) versengtek a babérért, ami ki is jutott nekik. Úgy a hivatalos fórumok, mint a szakkörök véleménye a tanulók munkáját bemutató terem anyagával teljesen megelégedett, ami a kiállítás nagy erkölcsi eredménye.

A kiállítás keretében *földrajzi mintaszertárt* is láthattunk, ahol ügyes összeállításban mindama eszközök és gyüjtemények együtt voltak, amelyek a modern oktatásnál feltétlenül megkövetelhetők.

Hogy a szaktanárok a hazai és részben a külföldi szemléltető eszközök egész anyagával megismerkedhessenek, több tanszerkészítő cég mutatott be földrajzi tanszereket. Ezek közül külön figyelmet érdemelt

az Állami Térképészet, amely domborművű térképeivel és légi felvételeivel a modern oktatás szükségletét igyekezett megoldani.

A kiállítás a földrajzi kurzus egész tartama alatt nyitva maradt. Többezer budapesti és vidéki látogatója volt, sőt külföldi szakemberek is meglátogatták. A szaktanfolyam hallgatói több ízben hivatalosan is résztvettek a kiállítás tanulmányozásában. Hogy ez annál elmélyítőbb legyen, *Erődi Kálmán* főigazgató a kiállítás egész szervezetét bemutatta, míg az anyag egyes főbb csoportjáról szakelőadók tartottak beszámolót. *Pécsi Albert* a földrajzi mennyiségek ábrázolásáról beszélt, *Horváth Károly* a földrajzi ifjúsági irodalom felhasználásáról, továbbá a módszeres előirányzatokról és tanmenetekről, amelyek a tudatos tanítás kereteit adják. A kiállítás honismertető anyagát és annak gyakorlati értékelését és más alkalommal a tanulók önmunkásságának eredményeit és fontosságát *dr. Vargha György* méltatta. Ez utóbbi előadás keretében mutatta be *Pogány Erzsébet dr.* a homokasztal használatát.

A kiállítás keretében a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt, továbbá a Cserkészfiú és Cserkészleány Szövetség bemutatta azokat a földrajzi kapcsolatokat, amelyek a földrajzi ismeret bővítését az iskolai munkán kívül célozzák.

Minden elfogultság nélkül megállapíthatjuk, hogy a kiállítás vezetősége nagyon érdemes munkát végzett, a földrajzi tanárság és a vezetőségük alatt álló ifjúság pedig megmutatta, hogy fáradhatatlanul dolgozik s igyekszik elérni azt a kultúrfokot, amellyel hazánk a nyugati művelt nemzetek közé sorozható.

A kiállítás anyagáról vezető kalauz is készült *Erődi Kálmán* kiadásában, amelyet minden szaktanár megkapott.

EGYESÜLETI ÉLET.

Személyi változások az V. ügyosztályban.

Egyesületünk tisztelgése.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr szeptember hó 29-én *dr. Vajdinger Gyula* miniszteri tanácsost ügyosztályunk éléről a VIII/c. ügyosztály élére állította, míg az V. ügyosztály vezetését *dr. Rácz Kálmán* miniszteri tanácsosra, az elnöki ügyosztály helyettes főnökére ruházta. Egyidejűleg a VIII/c. osztályba nyert beosztást *dr. Boreczky Elemér* osztálytanácsos is, míg helyébe *dr. Laszkáry Miklós* miniszteri titkár lépett.

Az ügyosztályfőnökváltozás alkalmából október 16-án *dr. Madai Gyula* elnök az Egyesület részéről kisebb tisztelgő küldöttséget vezetett a minisztériumba. A küldöttségben résztvettek: *Bernolák Kálmán, Édes Jenő, Korpás Ferenc, Marczinkó Ferenc, Nagy Pál, Németh József, Sajó Sándor, Schmiedt Alajos, Szőts Gyula, Ravasz Árpád* és *Balkányi Ernő*.

A küldöttség először *dr. Rácz Kálmán* miniszteri tanácsos előtt jelent meg. Ügyosztályunk főnökét *dr. Madai Gyula* elnök az alábbi beszéddel üdvözölte:

Méltóságos Ügyosztályfőnök Úr! Az O. K. T. E. képviseletében, 1700 tagtársunk nevében jelentünk meg Méltóságod előtt. 1700 középiskolai tanár tiszteletteljes és szívélyes üdvözletét hoztuk abból az

alkalomból, hogy a miniszter úr legszemélyesebb akarata és bölcsesége Méltóságodat az V. ügyosztály élére állította.

A mi egyesületi életünkben nemes tradíció az, hogy minden dolgunkban élénk kapcsolatot tartunk fenn a legfőbb felügyeletre hivatott ügyosztállyal. Akár anyagi érdekeink védelméről, akár rendi sérelmeink orvoslásáról, akár nagy pedagógiai s más iskolaügyi problémák megoldásáról volt szó, mindig kötelességünknek tartottuk céljainkat, érveinket, harci eszközeinket s taktikánkat az ügyosztály vezetőjével közölni, s ugyanakkor az ő útbaigazító tanácsát és erkölcsi támogatását kikérni. Az ügyosztályt mi sohase ellenfelünknek és rideg parancsnokunknak, de jó barátunknak, patrónusunknak, sőt fegyvertársunknak tekintettük. Azokat az eredményeket, melyeket a tanárság anyagi és karitatív ellátása terén — Méltóságod hivatali elődjének hivatalfőnöki működése idején — elérni sikerült, mindennek az üdvös kooperációnak köszönhetjük.

Amidőn tehát Méltóságodat hivatalfoglalása alkalmából mélységes bizalommal, szeretettel és hűséggel üdvözöljük, egyúttal arra kérjük, hogy ennek a bizalomteljes kapcsolatnak, ennek az értékes tradíciónak további fenntartását és istápolását lehetővé tenni méltóztassék.

A középiskola most a nagy reformok életbevaló átültetésének nehéz esztendeit éli. Ez a munka és ennek sikere a tanár teljes lelki erejét és odadását igényli. És a tanárság a kötelességtudás teljességével teljesíti is nehéz feladatát. Viszont vannak még státusbeli sérelmei, vannak veszélyek, melyek az óraszám és szolgálati idő felemelésének formájában fenyegetik ; ezeknek a sérelmeknek orvoslásához s ezeknek a veszélyeknek elhárításához szükségünk van Méltóságod hathatós támogatására.

Amidőn mi ezt a támogatást s általában minden köz és személyes dolgainkban Méltóságod atyai jóindulatát meleg ragaszkodással kérjük, egyben azt kívánjuk, hogy hivatali működését tegye áldásossá és emlékezetessé fellebbvalóinak és az alárendelteknek megelégedése.

Kívánunk lankadatlan munkakedvet és a munkához erőt, egészséget.“

Az üdvözlésre *dr. Rácz Kálmán*, új ügyosztályfőnökünk rövid beszédben válaszolt s többek között ezeket mondta :

„Amikor Ő excellenciája megtisztelő bizalmából az V. ügyosztály vezetését átvettem, tettem azt azzal az erős elhatározással, hogy teljes lelkességgel szolgáljam az ügyet. A középiskolák az utóbbi években nagy reformokon mentek keresztül. Azok a mélyreható vezető gondolatok, amelyek a reformokban kifejezésre jutottak, most állanak a megvalósulás útján. A nemes intenciók megvalósítása a középiskolai tanárság lelkességén múlik. Nemzeti érdek ezt minél odaadóbban teljesíteni. De ez csak úgy lehetséges, ha minél behatóbban foglalkozunk pedagógiai, didaktikai kérdésekkel.

Eötvös József báró szerint a XIX. század uralkodó eszméi a szabadság, egyenlőség és nemzetiség voltak. A XX. század uralkodó eszméje : a *nemzeti* eszme. Ennek a jegyében a nemzeti munka szeretetében sokat kell még tennünk. Ebben kell az ifjúságot fokozott odaadással nevelnünk ; el kell hinteni az ifjúság lelkébe a munkaszeretet és a hit magvait, hogy tudjon dolgozni és bízzék egy szebb jövőben.

Hálásan köszönöm az Országos Középiskolai Tanáregyesület üdvözlését, az elnök úr ő méltóságának szép szavait. Igérem, hogy a közép

iskolai tanárságot minden méltányos és igazságos ügyében teljes jóakarattal segíteni fogom. S kérem a tanárságot, hogy nemes hagyományai szerint szolgálja továbbra is hivatását."

Az üdvözlő beszédek elhangzása után hosszasabban és szíves közvetlenséggel elbeszélgetett a küldöttség tagjaival aktuális kérdésekről.

A küldöttség ezután felkereste *dr. Vajdinger Gyula* miniszteri tanácsost s az Egyesület nevében itt is *dr. Madai Gyula* elnök vett tőle búcsút az alábbi beszéd kíséretében :

„Méltóságos Uram ! A megfellebezhetetlen miniszteri akarat Méltóságodat az V. ügyosztály éléről elszólította s a közoktatásügynek egy még nagyobb dimenziójú munkakörének vezető pozíciójába helyezte. Lehet, hogy a közoktatásügy magasabb érdekeinek elvi szempontjából ez az intézkedés hasznos, de minket, akik Méltóságod hivatalfőnöki jóindulatát, gondoskodó figyelmét, páratlan adminisztratív képességének áldásait napról-napra élveztük, ez az intézkedés érzelmileg is érintett.

Nincs ember ma Magyarországon, aki a magyar tanárság személyi viszonyait s a magyar középiskola belső életét jobban ismerné, mint Méltóságod, aki 27 évet töltött el a középiskolai ügyosztály kötelékében. Ez a 27 év a tanári közéletnek igen nevezetes, igen változatos, viharos epochája. Bizony ez idő alatt sokszor rengett lábunk alatt a föld és elsötétedett fölöttünk az ég. De nem rendült meg soha Méltóságod tanárbarátsága, jósága és a tanárságnak Méltóságodhoz való igaz ragaszkodása és szeretete, mert tudta, hogy akármilyen sötét is az ég, fönn a Hold-utcai palotában egy hű pártfogó nemes szíve-lelke virraszt a tanárság veszélyeztetett érdekei felett.

Köszönjük azt a lankadatlan érdeklődést, azt a bőkezű támogatást, amiben Méltóságod egyesületünket mindenkor részesíteni kegyes volt. Aki az O. K. T. E. háború utáni történetét valaha megírja, annak dr. Vajdinger Gyula nevét aranybetűkkel kell majd annáleszeink lapjaira feljegyeznie. Mi tehát most csak forma szerint búcsúzunk, mert dr. Vajdinger Gyula tiszteletbeli tagunk neve, a mi szívünkkel és Egyesületünk históriájával elválaszthatatlanul össze van forrva. Szívünk szerint tehát nem búcsúzunk, csak hálás köszönetet mondunk ismételten a csaknem három évtizedes gondviselésért s egyben arra kérjük Méltóságodat, hogy Egyesületünket és bennünket barátságával, érdeklődésével továbbra is kitüntetni s bennünket szíves jóemlékezetében megtartani kegyeskedjék.

Új munkahelyén kifejtendő működését pedig koronázza siker, áldás és elismerés, mint koronázta azt a régi poszton."

A beszédre *dr. Vajdinger Gyula* válaszképpen így szólt :

„Az Elnök úrnak engem igen megtisztelő szavaiért fogadják hálás köszönetemet. A búcsúnak ezen meleg szavai nagyon meghatottak, mert hiszen a középiskolával kapcsolatos 27 éves működésem alatt, úgy a magyar középiskola, mint ennek derék tanársága nagyon a szívembe záródott s így csakis őszinte lehet az a kijelentésem, hogy a búcsúzás nehezemre esik. Ezek után természetesnek fogják találni, hogy a jövőben is mindig csakis szeretettel és tisztelettel fogok a magyar középiskolára s a magyar tanárságra gondolni, kérem az urakat, hogy ezt az Egyesület tagjainál szíveskedjenek tolmácsolni.

Kérem az urakat, hogy a tanügyi kormányzatot és a magyar középiskolát szolgálják továbbra is eddigi lelkesedésükkel és készséges odaadásukkal."

Tanárok Háza.

Jegyzőkönyv.

Kelt Budapesten, 1930. évi szeptember havában, a nm. minisztérium 1930. évi 560—0/113. számú rendelete alapján a Tanárok Nevelő-Háza 1929/30. évi vagyonkezelésének felülvizsgálata alkalmából.

Jelen vannak: Édes Jenő az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület főtitkára, mint a Tanárok Nevelőháza felelős számadója, Rados Ignác és Kresznerics Károly egyesületi számvizsgálók, valamint Hofbauer Géza kiküldött miniszteri számvevőségi tanácsos és Kresslbauer Gyula miniszteri számtiszt.

Mindenekelőtt megállapítottuk, hogy a pénztárkönyv és az egyes számlák megnyitó tételei az 1928/29. évi vagyonmérlegből helyesen hozattak át. Abból a célból, hogy a felelős számadó által összeállított 1929—30. évi zárszámadás adatainak, valamint a vagyonmérlegnek helyessége megállapítható legyen, az évközben előfordult vagyonváltozási tételeket helyes könyvelési szempontból tételről-tételre felülvizsgáltuk.

A felülvizsgálat alkalmával megállapítottuk, hogy az egyes vagyonváltozási tételek helyesen könyveltettek el, az egyes számlák szabályszerűen zárattak le és a gyüjtőkimutatás helyesen állíttatott egybe.

A gyüjtőkimutatás alapján összeállított 1929/30. évi vagyonmérleg valódi, mivel ez mind formai, mind anyagi tekintetben megfelel a fennálló rendelkezéseknek.

A vagyonban beállott változásokat a külön mellékletként idecsatolt *a)* számlák, *b)* zárszámadás és *c)* vagyonmérleg tartalmazza.

A vizsgálattal kapcsolatban megállapítást nyert továbbá, hogy a Tanárok Nevelőháza céljára vásárolt Budapest, Csepreghy-u. 4. számú ház vételára, kizárólag a középiskolai tanulóktól szedett díjakból nyert teljes kiegyenlítést.

Ugyancsak megállapítást nyert az is, hogy a fent nevezett ház tulajdonjoga, telekkönyvileg az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület javára van bekebelezve. Minthogy tudomásunk szerint a középiskolai tanulóktól szedett díjak kifejezetten a Tanárok Nevelőháza létesítésére, engedélyeztettek, ennélfogva felkérjük a felelős számadó, főtitkár urat, szíveskedjék nyilatkozni arra nézve, hogy a szóbanforgó és a Tanárok Nevelőháza célját szolgáló Csepreghy-utcai ház tulajdonjoga miért kebeleztetett az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület javára? A főtitkár előadja a következőket:

A háborút megelőző időkben az Egyesület tisztán a maga erejéből csaknem 300.000 aranykoronát gyüjtött és hozott össze egy Nevelőház céljaira.

Ezt hadikölcsönbe fektette és az összeg elértéktelenedett. Ezért az Egyesület kérte a nm. minisztériumtól beiratási járulékokat. Az így befolyt összeget nem egy külön bizottság, hanem az Egyesület pénztárosa az Egyesület vagyonaként kezelte és így az Egyesület a belőle vásárolt ingatlant, a maga tulajdonának tekintette. Megjegyzem, hogy a ház vagyonának kezelését csak a vételt követő év, vagyis 1927. évi január hó 18-án vettem át.

Megjegyzem még, hogy az 1925/26. egyesületi évben az Egyesület bevételei és a Tanárok Nevelőháza javára befolyt összegek közösen kezeltettek és csak akkor választotta azt szét a nm. minisztérium részéről kiküldött számvizsgáló bizottság. Ez alkalommal rendeltetett el, hogy a Tanárok Nevelőháza vagyona külön kezelendő. Ez a külön kezelés azóta állandóan megvan és ez az oka annak, hogy a felelős számadó

az Egyesület helyett teljesített fizetésekért folyószámlán megterheli az Egyesületet. Ez a megterhelés az 1929/30. egyesületi év végén 4563 P 98 fillér követelést tesz ki a Ház javára.

A felülvizsgálat eredményeként megállapítható, hogy az Egyesület a Tanárok Nevelőháza vagyonát gondos és nyugodt mederben vezeti. Megállapítottuk továbbá, hogy az ingatlan (bérház) kezeléséért a házgondnok a szokásos gondnoki tiszteletdíjban nem részesül, csupán természetbeni lakás élvezetében áll. Édes Jenő főtitkár, felelős számadó a Tanárok Nevelőháza számviteli teendőinek ellátásáért munkadíjban vagy tiszteletdíjban nem részesül.

A vizsgálatot befejezettnek tekintjük s a jegyzőkönyvet, amelyet kettő példányban állítottunk ki a felolvasás után aláírtuk. A jegyzőkönyv egyik példányát Édes Jenő főtitkár, felelős számadónak megőrzés végett átadtuk, a másik példányt pedig a nm. minisztériumhoz való felterjesztés céljából magunkhoz vettük.

Budapest, 1930. évi szeptember hó 30-án.

Édes Jenő s. k.
egyes. főtitk. felel. számadó

Hofbauer Géza s. k.
kiküldött min. számv. tanácsos

Kresslbauer Gyula s. k.
min. számtiszt

Rados Ignác s. k.
Kresznerics Károly s. k.
egyesületi számvizsgálók

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület „Tanárok Háza alapja" 1929—30. évi számadásai.

I. Postatakarékpénztári 24.583. sz. csekkszámla.

Sor-szám	Bevétel	P	f
1	Áthozat az 1928—29. évről (1)	547	21
2	Kamat az előző költségvetési évről (33)	13	83
3	Lakbérbeutalás pénztárszámlától (57)	638	61
4	Soproni áll. reálisk. adománya (66)	3	47
5	Tanáregyesület lakbérátutalása (176)	134	14
6	Tanáregyesület járulékátutalása (229)	53	76
7	Visszatérített segély (230 és 240)	100	—
8	Balassagyarmati áll. rg. járulékfizetése	840	96
9	Békéscsabai áll. leánylic. „	591	36
10	Bpesti I. ker. Verbőczy rg. „	1.951	04
11	„ I. „ Szilágyi E. leánylic. „	1.507	52
12	„ II. „ Mátyás-rg. „	1.541	09
13	„ II. „ Toldy-reálisk. „	1.081	92
14	„ III. „ Árpád-rg. „	1.312	64
15	„ IV. „ Eötvös-reálisk. „	1.487	36
16	„ IV. „ Gizella-leányg. „	1.113	28
17	„ V. „ Berzsenyi-rg. „	1.084	16
18	„ V. „ Bolyai reálisk. „	1.283	52
19	„ V. „ Ráskai L. leányl. „	804	16
20	„ VI. „ Kölcsey-rg. „	1.667	80
21	„ VI. „ Kemény Zs. reálisk. „	1.476	16
22	„ VI. „ Mária Terézia leányl. „	2.184	—
	Átvitel	21.417	99

Sor-szám	Bevétel	P	f
	Áthozat....	21.417	99
23	Bpesti VII. ker. Madách-gimn. járulékfizetése	1.919	68
24	„ VII. „ Szent István-rg. „	1.951	04
25	„ VII. „ Erzsébet-nőisk. „	509	58
26	„ VIII. „ Tanárképző gyak. „	477	12
27	„ VIII. „ Zrínyi Miklós rg. „	2.320	64
28	„ VIII. „ Vörösmarty reálisk. „	987	36
29	„ VIII. „ Zrinyi I. leányl. „	1.460	48
30	„ IX. „ Fáy A.-rg. „	1.576	96
31	„ X. „ Széchenyi-rg. „	983	36
32	„ X. „ Szent László-rg. „	1.288	—
33	Kispesti áll. rg. „	719	04
34	Pesterzsébeti áll. rg. „	952	—
35	Ceglédi áll. rg. „	880	32
36	Csongrádi áll. rg. „	479	36
37	Debreceni áll. Fazekas-reálisk. „	866	88
38	„ zsidó rg „	952	—
39	Egri áll. reálisk. „	730	24
40	Esztergomi községi reálisk. „	980	84
41	Gyöngyösi áll. rg. „	750	40
42	Győri áll. reáliskola „	788	48
43	„ áll. leánylic. „	788	48
44	Hatvani áll. reálisk. „	248	64
45	Jászberényi áll. rg. „	712	32
46	Kaposvári áll. rg. „	1.458	24
47	„ egyes. leánylic. „	584	64
48	Kecskeméti áll. reálisk. „	573	44
49	Kiskunfélegyházai községi rg. „	526	40
50	Kisvárdai áll. rg. „	1.668	80
51	Makói áll. polg. „	947	52
52	Mezőtúri áll. leánylic. „	571	20
53	Miskolci áll. reáliskola „	647	27
54	Nagykállói áll. rg. „	929	60
55	Nyíregyházai ág. h. ev. rg. „	873	60
56	Pécsi áll. gyak. reálisk. „	813	12
57	Salgótarjáni előkészítő tanfolyam „	380	80
58	Soproni áll. reálisk. „	752	64
59	„ „ leánylic. „	452	48
60	Sümegi áll. reálisk. „	645	12
61	Szegedi áll. Klauzál rg. „	1.247	68
62	„ „ Baross reálisk. „	622	72
63	„ „ leánylic. „	1.057	28
64	Szekszárdi áll. rg. „	504	—
65	Szentesi áll. rg. „	954	24
66	Székesfehérvári áll. reálisk. „	931	84
67	„ városi leánylic. „	902	72
68	Szentgotthárdi áll. rg. „	530	88
69	Szolnoki áll. rg. „	658	56
70	Szombathelyi áll. reálisk. „	884	80
71	„ „ leánylic. „	622	72
72	Újpesti áll. Könyves K. rg. „	1.471	68
73	„ „ leányliceum „	694	40
74	Zalaegerszegi áll. rg. „	633	92
	Összes bevétel	68.283	52

II. Postatakarékpénztári 24.583. sz. csekkszámla.

Sor-szám	K i a d á s	P	f
1	Díjmegterhelés	91	29
2	Kezelési díjhátralék	3	64
3	Fizetés MOKTÁR váltószámlának	7.000	—
4	„ „ gondnoki számlának	49.500	—
5	„ segélyszámlának	6.810	—
6	„ pénztárszámlának	1.250	—
7	Visszatérítés kisvárdai rg.-nak	450	24
8	Ügyész honoráriuma	271	08
9	Balatonfüredi üdülőháznak	1.110	56
	Összesen	66.486	81
10	Egyenleg, mint készpénzmaradvány	1.796	71
	Összes kiadás	68.283	52

III. Segélyszámla.

Sor-szám	B e v é t e l		P	f
1	Postatakarékpénztártól segélykiosztásra		6.810	—
2	Pénztárszlától segélykiosztásra	1.600·—		
3	„ visszatérítendő segélynek	200·—		
4	„ segítő alapnak adományul	50·—		
5	„ segítő alapnak visszatérítésre	60·—	1.910	—
	Összes bevétel		8.720	—

IV. Segélyszámla.

Sor-szám	K i a d á s	P	f
1	Postatakarékpénztárnak visszatérített segély	100	—
2	Egyenleg, mint kiosztott segély	8.620	—
	Összes kiadás	8.720	—

V. Balatonfüredi üdülőház számlája.

Sor-szám	B e v é t e l		P	f
1	A) *Gondnoki számlától* vételárra	40.000·—		
2	„ „ kamatokra	3.111·50		
3	„ „ átírási illetékre	4.250·—	47.361	50
4	B) *Váltószámlától* vételárra		60.000	—
5	C) *Postatakarékpénztártól* bútorra	498·76		
6	„ takarókra	611·80	1.110	56
	Átvitel		108.472	06

Sor-szám	Bevétel		P	f
		Áthozat....	108.472	06
	D) *Pénztárszámlától*			
7	Bútorzat és berendezési tárgyakra	1.103·68		
8	Fehérnemű, vánkosok, matrácokra	3.154·01		
9	Ügynöki díjra	1.000·—		
10	Villanyberendezés, villámhárítók, csengők	2.052·84		
11	Dinamó, vízvezetéki berendezés	2.231·92		
12	Átalakításra és tatarozásra	9.700·—		
13	Sezlonok és kárpitosmunkálatokra.....	1.552·55		
14	Edényekre és konyhafelszerelésre	3.190·02		
15	Asztalosmunkára	620·88		
16	Vállalkozónő kamatmentes kölcsönére ..	500·—		
17	Lakatosmunkákra	229·—		
18	Takarítószerekre, takarításra	127·38		
19	Tűzbiztosításra	144·—		
20	Zománctáblákra, apróságokra	76·10		
21	Bádogosmunkákra	44·—		
22	Mosásra, szappanra	68·—		
23	Házfelügyelő fizetésére	70·—		
24	Átírási illeték kamataira	21·79	25.886	17
		Összes kiadás	134.358	23

VI. Balatonfüredi üdülőház számlájára.

Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Egyenleg	134.358	23

VII. Házbérszámla

Sor-szám	Bevétel	P	f
	Pénztárszámlától:		
1	Villanyvilágításra és szerelésre	333	54
2	Tűz- és szavatossági biztosításra	98	26
3	Illemhelyek víztartányainak javítására.....	459	90
4	Vízdíjra	660	16
5	Adóra	10.188	24
6	Kéménysepréss és égetésre	183	04
7	Fürdőkád vétele és javítására	274	—
8	Visszatérítésért	66	67
9	Apróbb javítások és beszerzésekre.....	96	10
		12.359	91
10	Egyenleg	17.314	66
	Összes bevétel	29.674	57

VIII. Házbérszámla.

Sor-szám	Kiadás		P	f
	A) *Pénztárszámlának*			
1	Beszolgáltatott lakbér	26.337·17		
2	Mosókonyha villanymegtérítése	25·80		
3	Tűzbiztosító társ. visszatérítése	—·80	26.363	77
4	B) *Postatakarékp.* útján fizetett lakbér		134	14
			26.497	91
5	Egyesületi helyiség értéke		1.200	—
6	Gondnoki lakás értéke		1.200	—
7	Internátusi helyiség értéke		776	66
	Összes kiadás		29.674	57

IX. Tatarozási számla

Sor-szám	Bevétel	P	f
	Pénztárszámlától:		
1	Bádogos és cserepes munkára	1.885	53
2	Asztalosmunkára	78	94
3	Redőnyjavításokra	78	40
4	Ablaküvegezésre és kittelésre	328	40
5	Kőművesmunkálatokra	1.927	45
6	Festőmunkára	3.846	28
7	Villanyszerelésre	186	54
	Összes bevétel	8.331	54

X. Tatarozási számla.

Sor-szám	Kiadás	P	f
	Pénztárszámlának:		
1	Ócska anyagok eladásából	20	—
2	Lakók visszatérítéséből (ablaktörés)	81	10
3	„ „ (redőnyjavítás)	13	20
	Összesen	114	30
4	Egyenleg	8.217	24
	Összes kiadás	8.331	54

XI. Árpád-kollégium számlája.

Sor-szám	Bevétel	P	f
	Pénztárszámlától:		
1	Lakók kártalanításáért	5.700	—
2	Átalakítás, fürdőszobák berendezéséért	2.675	81
3	Bútorokért és ágyakért	4.988	92
4	Lepedőkért és varratásukért	1.626	18
5	Szobák kifestéséért	906	—
6	Takarók, párnák, terítők, szőnyegért	997	10
7	Villanyberendezés és világításért	555	31
8	Kályhák és kályharakásokért	411	80
9	Függönyökért	278	50
10	Fűtésért	244	14
11	Takarítás és takarítószerekért	323	80
12	Azbesztpadló és asztalosmunkáért	172	37
13	Vasáru, kulcsok, fogasokért	148	66
14	Tükrökért	72	30
15	Mosásért és szappanért	41	58
16	Tálca, pohár, korsó, apróságért	32	72
	Összesen	19.175	19
17	Helyiségek lakbérértékéért	776	66
	Összes bevétel	19.951	85

XII. Árpád-kollégium számlája.

Sor-szám	Kiadás	P	f
	Pénztárszámlának:		
1	Vendégszoba bevételéből	70	—
2	Főisk. hallgatók lakbéréből	325	—
	Összesen	395	—
3	Egyenleg	19.556	85
	Összes kiadás	19.951	85

XIII. Költségszámla.

Sor-szám	Bevétel	P	f
1	Egyesületi helyiség takarítása	216	34
2	Balatonfüredi építkezés ellenőrzése, útiszámlák	462	58
3	Írószerek, üzleti könyvek	19	94
4	Portóköltség, villamos	72	55
5	Nyomtatványok	184	76
6	Telefonberendezés és telefondíj	381	28
7	Egyesületi helyiség fűtése	21	10
8	Fonyódi telkek adója, felmérése	82	20
9	Személyzet újévi ajándékai	34	—
10	Gépírónő	80	—
11	Egyesületi helyiségek világítása	123	—
	Összes bevétel	1.667	75

XIV. Költségszámla.

Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Egyenlegért	1.667	75

XV. Pénztárszámla.

Sor-szám	Bevétel	P	f
1	Áthozat az 1928—29. évről	33	13
2	Pénztárszámlán befizetett lakbér	26.363	77
3	Kivét gondnoki számláról	48.600	—
4	Vegyes számlától	18	80
5	Postatakarékpénztártól	1.250	—
6	Tatarozási számlától	114	30
7	Árpád-kollégiumtól	395	—
	Összes bevétel	76.775	—

XVI. Pénztárszámla.

Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Befizetés gondnoki számlára	5.015	—
2	Házbérszámlának	12.359	91
3	Költségszámlának	1.667	75
4	Befizetés postatakarékpénztárba	638	61
5	Tatarozási számlának	8.331	54
6	Árpád-kollégiumnak	19.175	19
7	Segélyszámlának	1.910	—
8	Balatonfüredi üdülőháznak	25.886	17
9	Vegyes számlának	9	92
	Összesen	74.994	09
10	Egyenleg, mint készpénzmaradvány	1.780	91
	Összes kiadás	76.775	—

XVII. Moktár gondnoki számla.

Sor-szám	Bevétel	P	f
1	Áthozat az 1928—29. évről	101	—
2	Postatakarékpénztártól	49.500	—
3	Pénztárszámlától	5.015	—
4	Váltószámlától	40.000	—
5	Eladott értékpapírokért	58	59
6	Szelvénykamatért	17	90
7	Kamatért	2.283	34
	Összes bevétel	96.975	83

XVIII. Moktár gondnoki számla.

Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Pénztárszámlának	48.600	—
2	Átvezetés váltószámlára	40.000	—
3	Kamatfizetés váltószámlán	3.111	50
4	Balatonfüredi üdülőház átírási illetéke	4.250	—
5	Bankköltség és jutalék	184	33
	Összesen	96.145	83
6	Egyenleg, mint készpénzmaradvány	830	—
	Összes kiadás	96.975	83

XIX. Moktár váltószámla.

Sor-szám	Bevétel	P	f
1	Postatakarékpénztártól	7.000	—
2	Lefizetés a kölcsönből	20.000	—
3	Átvezetés gondnoki számláról	40.000	—
4	Kamatfizetés gondnoki számláról	3.111	50
	Összesen	70.111	50
5	Egyenleg, mint adósság	100.000	—
	Összes bevétel	170.111	50

XX. Moktár váltószámla.

Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Kölcsönért	160.000	—
2	Kamatmegterhelésért	3.111	50
3	Tartozásért 1928—29. évről	7.000	—
	Összes kiadás	170.111	50

XXI. Vegyes számla.

Sor-szám	Bevétel	P	f
1	Pénztárszámlától Segítő Alapnak	9	92
2	Egyenlegért	8	88
	Összes bevétel	18	80

XXII. Vegyes számla.

Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Adományok pénztárszámlának	16	56
2	Zrínyi I. leányl. járuléka pénztárszámlának	2	24
	Összes kiadás	18	80

XXIII. Ingatlanszámla.

Sor-szám	Bevétel	P	f
1	Fonyódi telek (7.726 aranykorona)	8.962	16
2	Csepreghy-utca 4. sz. bérház	317.888	55
3	Balatonfüredi üdülőház	105.250	—
	Összesen	432.100	71

XXIV. Ingatlanszámla.

Sor-szám	Kiadások	P	f
1	Egyenlegért	432.100	71

XXV. Értékpapírszámla.

Sor-szám	Bevétel	P	f
1	Egyesült Föv. Tkp. záloglevelei	9	20
2	Pénztárjegyek (5½%)	30	—
3	Hadikölcsönök (271.900 korona névérték	637	70
4	Törlesztéses kölcsön (5½%)	30	—
5	Magyar koronajáradék (4.340 K né.)	—	02
6	8 drb Győri Waggon rv.	180	80
	Összes árfolyamérték	887	72
7	Eladott részvénytöredékekért	74	10
	Összes bevétel	961	82

XXVI. Értékpapírszámla.

Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Egyenlegért	961	82

A Tanárok Háza alapja

Sor-szám	Bevétel		P	f
1	*Készpénzáthozatalok* 1928—29. évről:			
	a) Postatakarékpénztárban	547·21		
	b) Gondnoki számlán	101·—		
	c) Pénztárszámlán	33·13	681	34
2	*Beiratási járulékok:*			
	a) Postatakarékpénztárban	66.846·26		
	b) Vegyes számlán (Zrínyi I. leányl.)	2·24	66.848	50
3	*Kamatok:*			
	a) Postatakarékpénztárban	13·83		
	b) Tőkekamat gondnoki számlán	2.283·34		
	c) Szelvénykamat	17·90	2.315	07
4	*Házbérbevételek:*			
	a) Pénztárszámlán	26.363·77		
	b) Postatakarékpénztár útján	134·14		
	c) Egyesületi helyiségek értéke	1.200·—		
	d) Gondnoki lakás értéke	1.200·—		
	e) Kollégiumi helyiségek értéke	776·66	29.674	57
5	Soproni reálisk. adománya (ptp.)		3	47
6	Visszatérített segély (ptp.)		100	—
7	Tatarozási számla bevételei (K.)		114	30
8	Árpád-kollégium bevételei (K.)		395	—
9	Adományok vegyes számlán		16	56
10	Eladott értékpapirokért (K.)		58	59
11	Kölcsön a váltószámlától		160.000	—
	Összes bevétel		260.207	40

A Tanárok háza alapja

Sor-szám	Vagyon — Aktíva	P	f
1	Értékpapírszámlán	887	72
2	Ingóleltár	26.891	30
3	Ingatlanszámlán	432.100	71
4	Készpénzátvitelek	4.407	62
5	O. K. T. E. tartozása	4.563	98
6	Visszatérítendő segély	100	—
7	Kamatmentes kölcsön	500	—
8	Számlakövetelés	100	—
9	Segítő Alap tartozása	60	—
	Összes vagyon	469.611	33

Kelt Budapesten, 1930. évi június hó 30-án.

1929—30. évi zárszámadásai.

Sor-szám	Kiadás		P	f
1	*Díjmegterhelések és kezelési költségek :*			
	a) Postatakarékpénztárban	94·93		
	b) Gondnoki számlán	184·33	279	26
2	*Házbérszámla kiadásai:*			
	a) Tényleges kiadások	12.359·91		
	b) Egyesületi helyiségek bérvesztesége..	1.200·—		
	c) Gondnok tiszteletdíja (lakás)	1.200·—		
	d) Kollégiumi helyiségek bérvesztesége ..	776·66	15.536	57
3	Segélyszámla kiadásai		8.720	—
4	Visszatérítés kisvárdai rg.-nak		450	24
5	Ügyész honoráriuma		271	08
6	Balatonfüredi üdülőháznak		134.358	23
7	Tatarozási számla kiadásai		8.331	54
8	Árpád-kollégium kiadásai.....		19.175	19
9	Költségszámla kiadásai.....		1.667	75
10	Vegyes számla kiadásai		9	92
11	Régi kölcsön visszafizetése váltószámlán ..		7.000	—
12	Kölcsönrészlet visszafizetése váltószámlán..		20.000	—
13	Töketörlesztés gondnoki számláról		40.000	—
14	*Készpénzmaradványok, mint átvitelek az 1930—31. egyesületi évre:*			
	a) Postatakarékpénztárban	1.796·71		
	b) Gondnoki számlán	830·—		
	c) Pénztárszámlán	1.780·91	4.407	62
	Összes kiadás		260.207	40

1929—30. évi vagyonmérlege.

Sor-szám	Tartozás — Passzíva	P	f
1	Moktár kölcsöne	100.000	—
2	Előre bevett lakbér	1.123	70
	Összesen	101.123	70
3	Egyenleg, mint tiszta vagyon.....	368.487	63
	Összes tartozás	469.611	33

A könyvelésért:

Édes Jenő, gondnok.

Az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület 1929—30. évi zárszámadása.

I. Postatakarékpénztár.

Sor-szám	Bevétel	P	f	Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Készpénzmaradvány	819	04	1	Kivétel	3.300	—
2	Fölvételi díj	36	—	2	Közlöny költsége	5.805	26
3	Tag- és előfizetési díj	8.286	08	3	Írói tiszteletdíj	29	60
4	Köri 20%	20	—	4	Budapesti Tanári Kör	200	—
5	Hirdetési díj	1.452	—	5	Díjtételek	61	70
6	Vall. és közokt. min. segélye	500	—	6	Átfutó	341	90
7	Kamat	15	72	7	Egyenleg mint készpénzmaradvány	1.686	76
8	Segélyalapra	6	—				
9	Átfutó	290	38				
	Összesen	11.425	22		Összesen	11.425	22

II. Készpénzforgalom.

Sor-szám	Bevétel	P	f	Sor-szám	Kiadás	P	f
1	Készpénzmaradvány	463	38	1	Lévay E. dr. arcképére	200	—
2	Kivétel a postatakarékpénztárból	3.300	—	2	Közlöny költsége	1.224	74
3	Tag- és előfizetési díj	1.111	80	3	Írói tiszteletdíjak	1.047	—
4	Köri 20%	338	88	4	Tisztviselői tiszteletdíjak	3.382	73
5	Hirdetési díj	192	—	5	Köri 20%	358	88
6	Vall. és közokt. min. segélye	1.600	—	6	Hirdetési 25%	443	—
7	Egyetemi nyomda visszatérítése	551	—	7	Adminisztr. költségek	239	90
8	Adomány (78·60), kamat (38·67), füzet (12)	129	27	8	Segélyalapnak	81	60
				9	Egyenleg mint készpénzmaradvány	708	48
	Összesen	7.686	33		Összesen	7.686	33

HÍREK.

Kinevezés a gyakorlóba. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *dr. Bárczi Géza* székesfővárosi községi reáliskolai rendes tanárt és *Szász Pál* állami középiskolai rendes tanárt a budapesti állami középiskolai tanárképzőintézeti gyakorló középiskolához állami gyakorló középiskolai rendes tanárrá kinevezte.

Kinevezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Ónodi Pál* kiskunfélegyházai községi kath. reálgimnáziumi helyettes tanárt a kiskunfélegyházai községi kath. reálgimnáziumhoz a fennálló szerződés értelmében rendes tanárrá kinevezte.

A budapesti tankerület szakfelügyelői. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium a budapesti tankerületbe tartozó középiskolák szak-

III. Zárszámadás.

Sorszám	Bevétel	P	f	Sorszám	Kiadás	P	f
1	Készpénzmaradvány	1.282	42	1	Közlöny költsége....	7.030	—
2	Tag- és előfizetési díj	9.397	88	2	Írói tiszteletdíjak...	1.076	60
3	Köri 20%	358	88	3	Tisztviselői tiszteletdíjak	3.382	73
4	Hirdetési díj.....	1.644	—	4	Lévay E. dr. arcképére	200	—
5	Vall. és közokt. min. segélye	2.100	—	5	Bpesti Tanári Körnek	200	—
6	Egyetemi nyomda visszatérítése	551	—	6	Köri 20%	358	88
7	Adomány (78·60), kamat (54·39), füzet (12).....	144	99	7	Hirdetési 25%	443	—
				8	Adminisztr. költségek	301	60
				9	Átfutó	341	90
8	Segélyalap (6), fölvételi díj (36).....	42	—	10	Egyenleg mint készpénzmaradvány ...	2.395	24
9	Átfutó	290	38				
	Összesen....	15.811	55		Összesen....	15.811	55

IV. Vagyonmérleg.

Sorszám	Aktiva	P	f	Sorszám	Passziva	P	f
1	Ingóságok (becslés) .	2.500	—	1	Segélyalapnak tartozás	15	19
2	Egyetemi nyomda 5 részvénye	70	—	2	Átfutó	2	24
3	Készpénz	2.395	24	3	Egyenleg mint tiszta vagyon.....	4.947	81
	Összesen....	4.965	24		Összesen....	4.965	24

Megvizsgáltuk és helyesnek találtuk.

Budapesten, 1930 október hó 3-án.

Németh József
pénztáros.

Rados Ignác *Dr. Kresznerics Károly*
a közgyűlés által kiküldött számvizsgálók.

felügyeletének ellátásával az 1930/31. tanévre a következő szakfelügyelőket bízta meg:

1. A vallástanra: *Krywald Ottó* prépost, érseki főbiztost, a budapesti VI. ker. állami Kemény Zsigmond reáliskola rendes hittanárát és *Buday Gergely* ref. teológiai akadémiai magántanárt.

2. A magyar nyelv és irodalomra: *dr. Bartha József* címzetes igazgatót, a budapesti II. ker. kir. egyetemi kath. reálgimnázium rendes tanárát.

3. A latin, valamint a görög nyelv és irodalomra: *dr. Reibner Márton* címzetes tanker. kir. főigazgatót, nyug. állami reálgimnáziumi rendes tanárt.

4. A német nyelv és irodalomra: *Sándor Vencét*, a budapesti VI. ker. állami Kemény Zsigmond-reáliskolához szolgálattételre beosztott középiskolai igazgatót.

5. A francia nyelv és irodalomra: *dr. Petrich Béla* budapesti tanárképzőintézeti gyakorló középiskolai rendes tanárt.

6. Az angol nyelv és irodalomra: *Olgyai Bertalan* budapesti III. ker. állami Árpád reálgimnáziumi rendes tanárt, c. igazgatót.

7. Az olasz nyelv és irodalomra: *dr. Finály Gábor* c. tanker. kir. főigazgatót, a budapesti VI. ker. áll. Kölcsey Ferenc-reálgimn. igazgatóját.

8. A történelemre: *Vitéz dr. Pálfy János* budapesti VI. ker. állami Kölcsey Ferenc-reálgimnáziumi rendes tanárt, egyetemi magántanárt.

9. A földrajzra: *dr. Vargha György* budapesti V. ker. állami Bolyai-reáliskolai rendes tanárt.

10. A természetrajzra és vegytanra: *dr. Loczka Alajos* budapesti VI. ker. állami Kemény Zsigmond-reáliskolai rendes tanárt, az Orsz. Közoktatási Tanács előadóját.

11. A mennyiségtanra és ábrázoló geometriára: *dr. Tóth Géza* főiskolai tanárt.

12. A természettanra: *Fornvald József* budapesti V. ker. állami Berzsenyi Dániel-reálgimnáziumi rendes tanárt.

13. A rajzra: *Balogh Sándor* budapesti V. ker. állami Bolyai-reáliskolai rendes tanárt.

Tisztújítási hírek. Amint szétküldött értesítések is közölték, a szavazólapokat *november hó* 2-*ig* kell beküldeni. A közgyűlés előtt meg kell ejteni a választmányi tagok választását is. Alapszabály szerint minden tíz tag után egyet küldhetnek be a tanári testületek. A kiküldött választmányi tagok nevét a választási jegyzőkönyvvel együtt november hó 8-ig kell az Egyesület főtitkárához eljuttatni.

HALOTTAINK.

† **Rátz László** (1863—1930). Szeptember 30-án húnyt el Rátz László, a budapesti evangélikus gimnázium volt tanára és igazgatója, az ismert nevű kiváló pedagógus, szerkesztő és tudományos író, aki működésével mathematikai tudományosságunk előmozdításában nevezetes és értékes szerepet töltött be.

Életének minden munkája kiváló középiskolai tanító munkájából indult ki. Az ő tanításában a mathematika nem volt a félelmetes, hanem a legszívesebben fogadott tantárgy. A mathematika absztrakcióit ugyanis vissza tudta vezetni azokra a primitív lelki elemekre, amelyből a mathematika tudománya fakadt és így azokat a tanulók érdeklődési körébe tudta hozni anélkül, hogy egy pillanatra is megfeledkezett volna a tudományosság igazi követelményeiről. Tanításában mindig kezében tudta tartani az egész osztályt, tudta a gyengéket támogatni, az ingadozókat bátorítani, az ellanyhulókat korholni, a kiválókat problémák felvetésével serkenteni és mégis valamennyinek figyelmét lekötni és az egész osztály felett szellemileg uralkodni. Tehetsége, tudományos készültsége, önuralma, hangja, alakja, finom úri modora és személyi varázsa egyformán szerepet játszott kiváló tanítási módszerének sikerében. Nem is tanár volt ő, hanem tanítóművész, aki a művész öntudatával és szellemi erejével játszott az ifjúság lelkén, teremtő istennek e legnagyobbszerű hangszerén.

Nagy volt az ő hatása nemcsak tanítványaira, hanem a szülőkre is, akik gyermekeik nevelésének irányítására vonatkozó kérdésekben gyakran fordultak hozzá. Olvasmányai és sokszoros utazásai révén

szerzett széles szellemi látóköre, reális alapokon nyugvó, de ideális célzatú világszemlélete, nagy emberismerete és élettapasztalata valóban jó tanácsadóvá tették őt.

Ugyanezen lelki tulajdonságok folytán vált ő tanártársainak jó barátjává és jó kollegájává. A közérdekű dolgoktól sohasem húzódozott és amit vállalt, azt mindig jó kedvvel végezte el. Tanártársainak anyagi természetű ügyeivel sokat törődött ; a háborút követő nehéz időkben sokat fáradozott, hogy a családos kollegák nyomasztó helyzete enyhüljön, noha maga nőtlen volt és noha az összeomlásban anyagilag ő veszített legtöbbet.

Amikor Rátz László élete ennyire összeszövődött iskolájával, csak természetes, hogy a tanári kar és az iskolát fenntartó testület Góbi Imre nyugalomba vonulása után őt választotta meg az iskola igazgatójává. Vállalta és öt évig viselte is e tisztséget. Ekkor azonban lemondott róla és visszatért a tanári katedrára. Sokan nem értették elhatározásának indító okait, mert úgy alulról, mint felülről bizalom, elismerés és osztatlan megelégedés kísérte igazgatói működését. Ő maga sem nyilatkozott erről, azonban egyéniségének ismerete alapján nagy valószínűséggel meg lehet állapítani, hogy e lépésre bizonyára az az ellentét indította, amely a lelkes tanár lelki világa és az igazgatói teendők ettől nagyon is elütő természete között van. Megszünt ugyan igazgató lenni, de valójában továbbra is az iskola vezetője maradt.

Rátz László munkássága azonban nem fért el a budapesti evangélikus gimnázium szűk falai között, hanem kiterjedt a mathematika tanításának országos érdekű területeire is. Kezdettől fogva munkás tagja volt az Országos Középiskolai Tanáregyesületben Beke Manó elnöklete alatt működő mathematikai reformbizottságnak és mint ennek kiküldöttje, tagja volt a Mathematikai Tanítás Nemzetközi Bizottságának is és részt vett annak párizsi, londoni és milanói gyűlésein. A háború után mint az Országos Közoktatási Tanács előadótanácsosa nagyértékű munkát végzett az új mathematikai tanterv és az Utasítások megszerkesztésében.

Országunk tudományosságának előmozdításában a legnagyobb eredményeket kétségen kívül a Középiskolai Mathematikai Lapokkal érte el, amelyeket 20 éven át nagy áldozatkészséggel és páratlan szeretettel szerkesztett és kiadott. Teljesen önzetlenül csinálta e kis lapot, sem állami, sem másféle anyagi segítséget sehonnan nem kapott, de nem is kért, sőt a lap kiadására tetemes összegeket áldozott. Azonban e kis laphoz tudta csatolni az ország mathematikusainak nagy részét, kicsinyeket és nagyokat egyaránt. A munkatársakra átplántálódott az ő szelleme ; örömmel és szeretettel írták cikkeiket, tűzték ki és dolgozták át a beküldött feladatokat, mert tudták, hogy ő is örömmel és szeretettel végzi munkáját. Az volt a legfőbb törekvésük, hogy az ország ifjúságában a mathematikai problémák iránti érdeklődést felkeltsék, a mathematikai gondolkozás magvait elhintsék és az arra való ifjak mathematikai képességeit fejlesszék. Rátz László nagy gonddal és lelkiismeretességgel olvasta át és bírálta meg az ország minden részéből beérkező megoldásokat ; nagy éleslátással mindenkor fel tudta ismerni az igazi tehetségeket. E kis lap volt húsz éven át a mathematika iránt hajlammal bíró ifjúság szellemi mérkőzésének színhelye. Nagy dicsősége Rátz Lászlónak, hogy azok a mathematikusaink, akik később kiváló nevet vívtak ki maguknak, nagyobbrészt az ő kis lapjának táborából kerültek ki.

Rátz László sokat dolgozott iskolájának és sokat az ország tudományosságának. Minden munkája egy magas értékű értelmiségnek és erkölcsiségnek munkája. Annak a magasabb szellemiségnek volt ő a képviselője, amely nem a haszonért, nem is a maga nevének dicsőségéért dolgozik, hanem dolgozik azért, mert a munkában örömét találja, ha ez a munka a köznek javára válik. Rátz László lelkében a reális világszemlélet a legnemesebb ideálizmussal egyesült. Lelkének e harmoniája, a legnemesebb emberi tulajdonságoknak ez az egysége tette egyéniségét oly vonzóvá és egyszersmind az igazi tanári szellem mintaképévé. Emlékét hálás kegyelettel fogjuk őrizni. *Mikola Sándor.*

† **Frosch Károly dr.,** a budapesti V. ker. m. kir. áll. Berzsenyi Dániel reálgimnáziumi nyugalmazott tanára, életének 72. évében 1930 július hó 20-án meghalt.

† **Cseleji Cseley József,** a budapesti X. ker. m. kir. áll. Széchenyi István reálgimnázium nyugalmazott tanára, 62 éves korában 1930 szeptember havában meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Pintér Jenő dr.: A budapesti tankerület. 11. számú értesítője. Budapest, 1930. 56 l.

Ez az értesítő az 1929—30. iskolai évről ad beszámolót „a tankerület megalapításának" 154. évéről. Tiszta, világos tükör : éles vonásokban mutatja meg a budapesti tankerület tavalyi életét s belőle következtetni lehet a tanulók nagy létszáma (kb. az ország középiskolásainak egy harmada a budapesti tankerületben jár) és az országos tanulmányi versenyek folytán az egész magyar középiskolázásra is. Az értesítő olvasása tehát fölötte tanulságos.

Megállapodott beosztása szerint először az iskolai év történetét írja meg. Gondos figyelemmel örökíti meg a tankerület iskolai életének minden egyes nevezetesebb eseményét. De nem marad meg a hűséges krónika zárt keretei között, hanem, mint más alkalommal is, az iskolán keresztül mélyebbre vetett tekintettel a mai társadalmi felfogás jellegzetes, sőt éppen beteges vonásaira is rámutat. Így óva emeli fel szavát a középiskola érdekében, mikor szóvá teszi a középiskolák mai divatos megrohanását.

„Évről-évre — úgymond — nagyobb gondot okoz a tanulóifjúság elhelyezése. Iskolaépületeink legnagyobb része jóval kisebbméretű, hogysem az I. osztályra nagy tömegben jelentkező tanulókat zavartalanul befogadhatná. A középiskola a mai társadalmi felfogás szerint tömegiskola lett ; nemcsak a tehetségeseket készíti elő a főiskolai tanulmányokra, hanem a gyengébb tehetségűeket is mind magába fogadja. Pedig a középiskola elözönlése ennek átlagos színvonalát a tehetségtelenek felé billenti, lassítja az anyag elvégzésének ütemét s így a jobb képességű növendékanyag szellemi kimüvelését is hátráltatja. E káros jelenségek elmaradnának és a középiskola jobban teljesíthetné igazi hivatását, ha az érdekelt szülőket sikerülne meggyőzni arról, hogy a kedvetlenül tanuló fiaikat ne erőltessék a középiskola elvégzésére, hanem adják őket a gyakorlati pályára."

Komoly szavak, nagyon méltók megszívlelésre. A középiskola s az oda nem való növendékek jól felfogott érdekében sokszorosítani,

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

hirdetni kellene e szavakat, ha kell, még propagandaszerűleg is. A középiskolai élet sok problémája : a túlterhelés, az iskolával szemben sokszor érezhető ellenszenv stb. : az egyetemek panasza, megrohanása ; a napról-napra több gondot adó szellemi túltermelés kérdése mind egy csapásra megoldást nyerhetne.

Különben örvendetes olvasni az értesítő megállapítását, hogy az iskolának és a szülői háznak együttműködése évről-évre fokozódik s jótékonyan érezteti hatását. Az iskola most nincs annyira magára hagyatva, amit az öreg diákok szövetségeinek növekedő száma és lelkes együttérzése is bizonyít.

A statisztikai kimutatások összeállításai is nagyon beszédesek. A tankerület iskoláinak (40), osztályainak (423) és tanárainak (863) száma ugyan nem változott, a tanulóké azonban majdnem *ezerrel* emelkedett a mult iskolai évihez képest (13.183 fiú és 5977 leány, összesen 19.160 tanulója volt a mult évi októberben a budapesti tankerületnek a tavalyi 18.412-vel szemben. A magaviseleti és előmeneteli százalék csaknem azonos, általában tizedekben változott. A magántanulók száma tetemesen — több, mint négyszázzal — csökkent.

A tanárok tudományos és irodalmi munkássága ebben az évben is emelkedést mutat ; a régi nevek mellé újak sorakoznak, körülbelül másfélszáz tanár neve olvasható a gondos összeállításban. Érdekes az is, hogy a tankerületben van három akadémikus, a Szent István Akadémiában 11 tanár ül, a Kisfaludy- és Petőfi-Társaságban 2—2 ; egyetemi magántanár van 17.

Az értesítőt a tanulmányi versenyekről szóló részletes tudósítás zárja be. Az idén a természetrajzból is tartottak versenyt s ezzel a versenytárgyak száma tízre emelkedett. De fokozódik a verseny iránt az érdeklődés is. Legjobban mutatja ezt az, hogy az idén 36 budapesti és 22 vidéki iskolából 337 versenyző küzdött a gimnáziális élet legszebb pálmájáért. (Tavaly a versenyzők száma csak 261 volt.)

Nagy fáradságot rótt a verseny lebonyolítása a bizottságra és első sorban minden szakbizottság elnökére : Pintér Jenőre, de a ráfordított fáradságot hasznosan gyümölcsözteti maga a középiskola. Mert ezek a versenyek nemcsak a tanulók megpróbálására — kitüntetésére jók, hanem arra is, hogy a középiskolai munkáról is képet adjanak s esetleges fogyatkozásokra felhívják a figyelmet. Így a bírálatokból megtudhatjuk azt is, hogy mely tárgyban mutatkozik szembetűnőbb kívánalom (l. a latin, természetrajzi, fizikai verseny bírálatait).

A minden tekintetben tanulságos értesítőt a középiskolai rendeletek tára egészíti ki ; pótlást ad Pintér Jenő középiskolák igazgatásáról szóló kézikönyvéhez, számon tartva a leggondosabban a mult év minden újabb rendelkezését. *N.*

Karácsony Sándor: A tanulás mesterfogásai. A középfokú iskolák orsz. ref. misszió bizottsága 1930. 4. r. 234 l.

Egy könyv, mely sokkal többet ad, mint amit címe ígér. Megértő szeretettel, pedagógiai lelkiismerettel, erkölcsi emelkedettséggel, gyakorlati érzékkel szinte észrevétlenül alakítja a mai ifjúságot öntudatossá, önérzetessé, lelkiismeretessé, tudnivágyóvá, hogy a hit, haza és emberiség szentháromságának a modern műveltség színvonalán álló szolgálatába szegődjék. És teszi mindezt követésre méltó meghitt hangon szólva a diákokhoz, tudákos nagyképűségtől mentesen, az iskolai és a cserkészéletből vett számos példát felhasználva, alapos lélektani és módszeres tudással, amelynek gyökérszálai *Socrates*, *Descartes*, *Bacon*,

a modern individualpszichologia és mindenek fölött a biblia ethikájába kapcsolódnak. *Karácsony* a szó legmagasabb értelemben vett életre buzdítja, tanítja és neveli a jövendő nemzedéket, melynek vezető szerepet juttat a nemzetfentartásban. Külön elismerést érdemel a szerző színmagyar nyelve és élénk, tárgyszerű, közvetlen egyéni művészi stílusa. *Dr. Dittrich Vilmos.*

Jámbor György dr.: Glossarium. Közhasználatú görög szavak magyarázó szótára. Budapest, Szent István Társulat, 91 l.

Ma, amikor Magyarország 158 középiskolája közül csak 29-ben tanítanak görögöt, igazán hasznos munkát végzett Jámbor György Glossariumának összeállításával. Ő ugyan előszavában könyvecskéjét a görög nyelvet tanuló ifjúságnak szánta segédkönyvül, hogy a középiskolai és a mindennapi életben leggyakrabban előforduló szavak értelmezését adja, mi azonban úgy véljük, hogy ez a könyv inkább a görögöt *nem* tanuló és ismerő ifjúságnak és a nagyközönségnek lehet nagyon segítő könyve. Igaz ugyan, hogy a magyarázat görögül írt szavakkal történik, de ott van mellettük mindig a magyar jelentés is. S ha a görögöt nem ismerő olvasó a görögöt elolvasni nem is tudja, amit pedig a latinosan írt címszavak segítségével könnyen meg is tanulhatna (vagy talán még helyesebb volna a végére odafűzni a görög ábécét az olvasási szabályokkal együtt) a magyar jelentés teljes eligazodást nyujt a szó alapjelentésére és megértésére.

Jámbor György Glossariumát nagy apparátussal és szerető gonddal írta. Igyekszik mindig magyarosan és a legérthetőbben megadni a szó jelentését s ez neki általában sikerült is. Ahol a szó nem bontható szét, ott kellő óvatossággal jár el és az etimológia „délibábos" világába nem téved.

Ami pedig részletekbe menő megjegyzésünket illeti, azok inkább kisebb szépséghibák felsorolásából állanak. Gyakran használja az α privativum jelölést, de sehol sem magyarázza meg, hogy az a fosztóképző ; éppen úgy nem tudjuk meg, hogy mi az α copulativum (gyüjtőképző). Sok helyet foglal el a praepositiós összetételek egymásután következő ismételt azonos magyarázata. Ehelyett célszerűbb lett volna, ha az egyazon lapon előforduló ilyen ismétlődő magyarázatokat a lap alján egyszer adta volna s a szavaknál csak jelölte volna a szétbontást. Így sok helyet takarított volna meg s egyszerűsítette volna a dolgot. Zavaró az aegis magyarázatánál: „αἰγίς : kecskebőr, Zeus pajzsa." Vagy meg kell mondani, hogy mi a kapcsolat a kecskebőr és Zeus pajzsa között, vagy pedig a kecskebőrt el kell hagyni. Az eugenetika fordítása „a jól születés feltételeivel foglalkozó tan" nem világos, ez egyszerűen a fajnemesítés tana volna, Zelota nem vakbuzgóság, hanem vakbuzgó. S talán meg lehetett volna említeni még azokat az újabb, kevertképzésű szavakat is, mint pl. automobil, petroleum, polytechnicum stb.

Ezek az apróbb megjegyzések is csak azt bizonyítják, hogy Jámbor György értékes munkát végzett. Könyvét nagy haszonnal forgathatja mind a nagyközönség, mind a tanulóifjúság s igen alkalmas arra, hogy idegen szavak fogalmi lényegével megismertessen. *N.*

Orel Géza dr.: Az árusítás technikája és lélektana. Páris—Boston—Bécs. Budapest, 1929. Athenaeum r. t. nyomása. 4° 151 l. — **Az árusítás neveléstana.** (Árusítás és kirakatfelépítés.) Budapest, 1930. Athenaeum r. t. nyomása. 4° 158 l. — **A műhelyi nevelés. Takarékosság.** Budapest,

Székesfőváros Házinyomdája 1930. 4° 48 l. — Mind a három mű a szerző kiadása. (I. Márvány-u. 32.)

Közlönyünk olvasói számára nem kell fölfedezni *Orel Gézát.* Ő a nevelés praktikumának lelkes, vasakaratú képviselője és új irány úttörője.

Ma, a közgazdasági válságos problémák útvesztőjében, az ő művei revelációszámba mennek. Nemcsak kereskedelmi és ipariskolai körökben számíthatnak érdeklődésre, hanem a középiskolai körök is nagy és új életirányt szabó tanulságokat vonhatnak le belőlük.

A nagy világvárosok, idegenforgalmi központok lüktető életének üzleti kulisszái mögé kalauzol bennünket. Nagyszabású üzleti vezető egyéniségek tanulmányai alapján megeleveníti előttünk a kereskedelemben megnyilvánuló nagyszerű tudományos és művészi törekvéseknek egész genezisét.

Ha *Orel* műveit elolvassuk, egészen új perspektíva tárul fel előttünk. Lelkünket jóleső érzés tölti el, midőn arról értesülünk, hogy milyen céltudatos kultúrális képzésen megy át a művelt elárusító, mielőtt odaáll elénk, hogy — sokszor még magunkkal szemben sem eléggé tisztázott — kívánságainknak eleget tegyen.

Ajánlom minden kartársamnak, hogy olvassa el ezeket a könyveket és hívja fel rájuk tanítványai figyelmét. Az életbölcseségnek eleven forrásaiból merít, aki ezekbe a művekbe belemerül.

Különösen pályaválasztás előtt álló ifjaknak és leányoknak ajánlatos a tanulmányozásuk. Ma, amikor a diplomával való megfelelő elhelyezkedés szinte csodaszámba megy a trianoni Magyarországon, *Orel* művei annyiféle új utat és lehetőséget tárnak fel az intelligens ifjúság számára. Csak válogatni kell bennük.

De ha nem érlelődik is meg az ifjú olvasó lelkében az az elhatározás, hogy kereskedelmi vagy iparospályára lépjen, akkor is egész életére szóló lélektani útmutatást meríthet a könyvekben felvonultatott kitünő gyakorlati vezetőemberek megfigyeléseiből és tanácsaiból.

Ha az olvasóból nem lesz árusító, akkor okvetlenül vevő lesz. Amit az árusítónak tudnia kell, az a vevőnek sem lehet ártalmára. Mert ha az árusítónak érdeke a jó eladás, a vevőnek még inkább érdeke a jó vétel.

Ha pedig *Orel* olvasóiból postás, vasútas, magán- vagy köztisztviselő, gyógyszerész, orvos, ügyvéd vagy mit tudom én, mi lesz, mindenképen hasznát látják a tőle nyert oktatásnak. Mert az emberekkel való bánnitudás egyik legfontosabb tényezője a társadalomban élő ember boldogulásának.

Tartalmilag nem boncolhatom a három művet, mert akkor túllépném a rendelkezésemre álló keretet. Csak azt jegyzem meg, hogy tartalmuknál sokkal többet nyujtanak: egész életre szóló elmélkedő folyamatot és cselekvésre való készséget indítanak meg lelkünkben.

Tehát nemcsak szellemi gazdagodásunkra, hanem erkölcsi javulásunkra is szolgálnak ezek a művek. És mennyi esztétikai és művelődéstörténeti tanulságot rejtegetnek magukban.

Értéküket még a szép illusztrációk is fokozzák. *Szőts Gyula.*

Az Országos Református Tanáregyesület Évkönyve. Az 1928—29. tanévről. Szerkesztette dr. Papp Ferenc egyesületi főjegyző. XXIII. évfolyam.

Az Orsz. Ref. Tanáregyesület ezen évkönyvében kiadta az 1929. évi május hó 22-én Hajdúböszörményben tartott közgyűlésen felolvasott

értekezést és egy előadást, továbbá a közgyűlés jegyzőkönyvét, a pénztárnok jelentését és a tagok névsorát. Az elnöki megnyitót s a főjegyzői jelentést a Protestáns Tanügyi Szemle 1929. évi június havi száma közölte.

Az értekezés címe „Óraterv", szerzője *dr. Bessenyei Lajos*. Rendkívül hasznos és megszívlelésre méltó fejtegetése annak, hogy miként tehető a tanítás nemcsak alapossá, de vonzóvá és érdekessé is. Nem új dolgok ezek, ám sohasem lehet elégszer hangoztatni, s kivált a feleltetés, illetve anyagfeldolgozás miképtje, valamint az idővel élni tudás igen sok tanár számára még mindig éppen elég új. Szerző kiemeli a közös munka fontosságát s a számonkérés és új anyag feldolgozás alkalmával azt az igyekezetet, hogy lehetőleg minden tanuló minden órán szóhoz jusson. Teljesen egyetértünk vele : „nem lehet olyan elvont, bölcseleti kérdés, bonyolult matematikai feladat, történelmi esemény stb., amelynek tárgyalásába mindenki bele ne kapcsolódhatnék". Csak két momentumra szeretnénk figyelmeztetni : szerző szerint a VIII. osztály latin óráján, 55 perc alatt a 65 tanuló közül csak 1—2 maradt kérdezetlenül. Ez talán egy kissé túlságosan is rapszódikussá teszi a feleleteket ; ez a módszer éppen azt bizonyítja ékesszólóan, hogy komoly tanítás, közös munka lehetetlen ily nagy létszámú osztályokban. Még talán a nyelvek tanításánál legkevésbbé észrevehető : ott egy-egy szó, egy kifejezés megmondása már foglalkoztatás, már „felelet" s ily módon elképzelhető, hogy átlag 40 másodperces feleletekkel akár 65 tanuló is szóhoz juthat az óra folyamán, de mit csináljon az irodalom, a történelem, a természetrajz tanára ? Ilyen rövid feleletekkel az anyag törmelékké hull szét s az egész elvész a részletek labirintusában.

A másik megjegyzésem pedig — ami egyébként a cikkből is kiolvasható talán — az, hogy az ilyen apró, rövid, villanás-szerű számonkérés közé okvetlenül be kell iktatni egy-egy nagyobb, összefoglaló feleletet is, már a legalsóbb osztályokon kezdve. Ennek elhanyagolása igen kellemetlen következményekkel jár, mint azt magam tapasztaltam. Az alsóbb osztályokban ezek a feleletek — kivált az év elején — még meglehetősen gépi recitálások lesznek ; a tanár munkája éppen arra való, hogy ezt lassacskán gondolkodó, önálló feldolgozássá tegye — ami minden esetben sikerül is s a felsőbb osztályokban valóban gyönyörűség egy-egy percszülte, okos kis előadást hallgatni, mely logikus rendben foglalja össze a tankönyv közös munkával feldolgozott anyagát, a magánolvasmányokból merített tudást s esetleg a tanuló saját észrevételeit.

A percnyi pontossággal kidolgozott óraterv készítését is helyesnek tartjuk s egyetértünk a szerzővel abban, hogy ez nem jelenti a tanár munkájának szükségtelen gyarapítását. Annál kevésbbé, mert idő multán vérévé válik a nevelőnek s éppen ez a célja : megadni a tanárnak a hadvezéri képességet, föltétlen uralmat a röpke perc fölött.

A második tanulmány a hajdúböszörményi Kálvineum nevelési módszeréről szól, szerzője az intézet igazgatója, *vitéz Kőszegi Frigyes*. Az intézet református lelkész-árvák elhelyezésére szolgál. Nevelésének alapja a vallásos — és családias nevelés, ebbe a munkába belevonja a növendéket magát is bizonyos fokú autonómia megadásával s belevonja a szülőket, nem a szokásos „szülői értekezletek" útján — ezekről igen lesujtó, noha igaz a szerző véleménye — hanem közvetlen beszélgetések formájában.

Az egyesületnek az alapító tagokkal együtt 501 élő tagja van.

Dr. Szondy György.

Tettamanti Béla: A közösség gondolata Kármán Mór neveléselméletében. Szeged, 1928. 107 lap.

Tettamanti Béla e munkája a szegedi Ferenc József tudományegyetem pedagógiai intézetének gyümölcse, s úgy látszik, hogy ez értekezés egy értékesnek ígérkező tanulmánysorozatnak első része, amelyet Willmann Ottó és Schneller István elméleteinek hasonló szemszögből való vizsgálata fog követni.

A szerző e munkájában nagy járatosságot mutat a pedagógia újabbkori képviselőinek munkáiban, a tudományos analizis módszerével boncolja az egyes műveket, szakavatott kritikai érzékkel csoportosítja anyagát, s az adatok bőségével mutatja be azt a viszonyt, amelyben Kármán Mór neveléselmélete áll azzal a környezettel, amelyből pedagógiai tanultsága eredt, s ahonnan neveléstani ismereteit szerezte.

Tulajdonkép azonban e széleskörű kérdésnek csak egy oldalát vizsgálja, azt t. i., hogy Kármán rendszerében alapvető jelentőségűnek ismert szociális mozzanat, a közösség gondolata, milyen viszonyban van nagy elődjeinek, Herbart, Ziller és Rein felfogásával.

Műve első részében ezen elméletírók idevágó gondolatait csoportosítja, majd a második részben Kármán műveiben szétszórtan előforduló helyek szorgalmas összegyüjtésével megállapítja, hogy Kármán pedagogikájában a közösségi szempontok döntő jelentőségűek. Amikor Kármán a nevelést az emberiség történeti feladatai közé sorolja, a nevelés jogát, kötelességét, szükségességét, a műveltség munkájából vezeti le, a nevelés célját abban látja, hogy az ifjú nemzedék beilleszkedni tudjon és akarjon a nemzeti közösség szolgálataiba, s a tananyag kiválasztásában és elrendezésében elsősorban a nemzeti gondolat szempontjait követi, akkor világosan látjuk, Kármán ellentétben áll Herbart merev individualizmusával, s hogy lényegesen továbbfejlesztette Ziller és Rein álláspontját.

T. dolgozatának alapos erudicióját elismerve kifogást teszek a szerző idegenszerű, nehézkes stílusa ellen, úgyhogy kénytelen vagyok a dolgozat olvasóinak azt ajánlani, hogy legelőször az értekezés végéhez csatolt és németnyelvű Auszugot olvassák el. *Bihari Ferenc.*

Buday Géza könyvei: **Ábel, Csitri.** (Makó, a szerző kiadása.)

Egy melegszívű, csupa jóság, fiatal tanáremberr sorsa bontakozik ki a két könyv lapjai mögül, ugyancsak meleg, érző lelkű író tolla nyomán. Hősében semmi sincs az irodalomban oly gyakran felbukkanó filozopteri félszegségből, de hiányzik belőle a törtetés, a hangosság, az önzés is. Tanítványainak él, kis emberpalánták lelkéhez férkőzve csodálkozik bele az életbe, csöndes, megvonuló szívvel építgeti a maga fínom ízlésre való lelki hajlékát, száműzve minden olyan megmozdulást, mely a halkságot, a harmóniát megbonthatná. A két könyvön lépten-nyomon a személyes emlékek melege üt keresztül, belőlük jólesően hiányzik a mai élet modern tülekedése s mégis leköt és sok kellemes percet szerez.

Buday Géza nem lép fel nagy igényekkel: az ifjúság lelkébe akar belopózni s éppen, mert ez hiánytalanul sikerül neki, tud hozzásímulni a felnőttekhez is. A serdült ifjúság számára van elsősorban mondanivalója, de könyvei az idősebbeket is megfogják. Egy — években nem is olyan messzeeső — de szokásokban és erkölcsben, úri egyszerűségben fájdalmasan elmult régi világ, a béke esztendeinek élete s a vidéki mindennapok színei áradnak szét a könyvből. Épkézláb mese, friss, gördülékeny s erőteljesen magyaros előadás, némi érzelmesség s derűs,

erőltetettségtől ment jóízű humor : ezek ajánlják Buday Géza könyvét s teszik kellemessé úgy az ifjúság, mint az idősebb olvasók számára. Azt adják, amit az utolsó esztendők kiloptak a szívünkből : csöndet, nyugalmat s hitet a soha ki nem vesző jóságban. A magyar irodalom, sajnos, olyan szegény ifjúsági könyvekben, hogy a szerzőnél kisebb képességű írók könyveit is örömmel kell fogadnunk. Buday Géza azonban, éppen, mert a szívével lép az olvasói elé, többet ad annál, amit ifjúsági írótól általában kapni szoktunk. Kellemes órákat szerez s olyan légkörbe vezeti az ifjúságot, amelyet az — sajnos — tapasztalásból már nem ismerhet meg, de e két könyvből örömmel és érdeklődve ölelhet magához. *H. A.*

Lenau: Minden lírai költeménye. Magyarra fordította *Feleki Sándor*, az előszót írta *Herczeg Ferenc*. Szeged, 1930. A Szegedi Vakok Intézetének kiadása.

A fönti címmel Lenau Miklósnak mintegy 400 verse jelent meg Feleki Sándor fordításában és a költő életrajzával. Az illusztrált verskötethez Herczeg Ferenc előszót írt, amely így kezdődik : „Nem akarok orvvadászként betörni a német költészet berkeibe, a világért sem kívánom ezt az édesszavú poetát elvitatni a maga nemzetétől, de nem hallgatom el azt a meggyőződésemet, hogy Lenau, ha húsz-harminc esztendővel később születik, a dolgok belső logikájánál fogva nem német, hanem magyar költő lesz, még pedig egyike a legnagyobbaknak."

Majd ékes szavakkal méltatja a költőt, aki elsőnek érezte át a magyar puszta költészetét és aki a természet kultuszával és lángoló szabadságszeretetével mintegy előhirnöke a magyar puszták nagy dalnokának, Petőfi Sándornak. Az a mélységes szeretet, amellyel a költő hazáján, Magyarországon csüngött és a szeretetnek az a megnyilatkozása, amely annyi költeményét eltölti, adott ösztönzést a fordítójának nagy munkájához. Harminc év előtt kezdett Lenau lírai verseiből fordítani. Akkor az volt a célja, hogy ezekből egy kisebb gyüjteményt ad ki. Ez meg is jelent 1904-ben, a Magyar Könyvtárban.

Elmerülve a költő gondolatvilágában és költészetében, megismerte azokat a vonásokat, amelyek őt nekünk magyaroknak oly kedvessé és vonzóvá teszik. Ezért elhatározta, hogy lefordítja valamennyi lírai versét. Nem is sejtettem, mondja a fordító, mily nehéz, fárasztó munkára vállalkoztam. Mert Lenaunál némelyik vers és némelyik részlet oly homályos, hogy alig érthető.

Végre elkészült e mű, amelyen fanatikus szeretettel és lelkesedéssel dolgozott a fordító egy fél emberéleten át. S talán nem is véletlen, hogy Feleki Sándor, aki tudvalevőleg a polgári életben orvos, lett Lenannak, a szomorúság nagy költőjének magyar fordítója. Ilyen költői lelkű orvos értheti meg csak igazán ezt a ragyogó tehetségű költőt, akinek lelke azonban beteg volt. Ifjúságát a boldog gyermekkor : az édes anya szeretete és a gyermeki hit aranyozta be. Mindkettőnek elvesztése a búskomorságra hajló lelkét teljesen megtörte, majd szerencsétlen szenvedélye később teljesen elhomályosította azt.

Az ő meghasonlott lelke szól hozzánk költészetében, innen költészetének elegikus alaphangja, innen a sok panaszdal az elvesztett hit miatt, innen sóvárgása a szeretet után, innen a halálsejtelem és a halni vágyás.

Tépelődő búskomorság Tűn vagy ragyog csillagzatom,
Te kísérsz át éltemen. Hű társam vagy énnekem !

(A melancholiához.)

Ez a melanchólia, költészetének ez a fájdalmas alaptónusa, talán még leghalványabb azokban a költeményekben, amelyek magyar szülőföldjéről, a magyar alföldről szólnak és amikor a tárgyat magyar motivum szolgáltatja.

Mennyi szeretet és fájó epedés van ezekben a sorokban :

Újra vágyom a vidékre,
Ahol boldog voltam én,
Ahol éltem, álmodoztam
Gyermekkor szép idején . . . *(Egykor és most.)*

Arra, délre száll az eső
S űzik szelik a vihart,
Hol messziről menydörgés zúg,
Szívem vágya délre tart.

A távoli Magyarhonban
Kedves falum ott terül,
Befogja az erdő széle,
S áldás lengi azt körül. *(Délre.)*

S mintha a fordító is még gyöngédebb szeretettel merülne el azokban a költeményekben, ahol a költői magyar lelke szól hozzánk. Ilyen pl. a *Toborzás* c. költemény, amely még a külföldi írók előtt is nagy elismerésre talált és amely minden sorából magyar életet lehel. Magyar huszár, magyar vitézség, önérzet, csákó, sarkantyú, magyar cigányról énekel, s ez most Feleki fordításában úgy hangzik, mintha Petőfi szava szólna hozzánk. Nem hiába nevezik Lenaut a németek Petőfijének.

Hogy ezek a versek magyarul is szépen csengenek, ez Feleki érdeme, aki életének tekintélyes részét és teljes ambicióját áldozta kedves írójára. Hogy mily gonddal végezte fordítói munkáját, csak akkor látjuk igazán, ha a már régebben fordított verseket a most megjelent kötetben újra olvassuk. Mennyi csiszolás, mennyi javitás. S mindez a jobb megértés, a költő verseiben való elmerülés eredménye.

Rákosi Jenő egy helyen, ahol Lenau magyar lelkéről ír és ezt a lelki rokonságot emlékezetünkbe idézi, azt mondja : „Bár magyarul énekelte volna lángoló dalait ! A német irodalom ezzel nem volna szegényebb, a magyar pedig gazdagodott volna !“

Ime a jeles publicista óhaja teljesült ! Feleki Sándor évtizedes fordító-munkája után most már magyarul szól a költő hozzánk s így Lenau, aki németül írta ugyan verseit, de születése, érzelmei, költeményeinek hangulata és tárgya révén már eddig is közel állott hozzánk, most már nyelvben is közelebb jutott a magyarok szívéhez.

Osztie József.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Barcsai Károly : A természeti és gazdasági ismeretek tanításainak történeti fejlődése. A vegytan és természettan tanítása. Győr, 1930.

Biró Béla dr. : Kovács Mihály élete és művészete. Budapest, Stephaneum, 1930. 108 l.

Bognár Cecil : Gyermekpszichológia és pedagógia. Budapest, Franklin, 1930. 58 l.

Boka István : Magyar Psychologiai Szemle. 1930.

Böhm Dezső dr. : A középiskolai tárgyak egymásra vonatkoztatása a gyakorlatban. Budapest, Tébe 89.

Böhm Dezső dr. : Tíz évi elmélet és gyakorlat. Budapest.

Écsy Ö. István : Ó-görög világ. Budapest, 1930.

Megjelent:

Pintér Jenő magyar irodalomtörténete. Tudományos rendszerezés. Második kötet. A magyar irodalom története a XVI. században. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiadása. Ára 50 P.

A kötetet az összeg beküldése után a Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiadóhivatala bérmentesen küldi. (Budapest, I., Attila-utca 1.) Az Országos Középiskolai Tanáregyesület tagjai havi 5 P részletfizetésre is megrendelhetik.

O. K. Tanáregyesület, 5015. számla.

Kérelem. Köri pénztárosainknak, ill. a tanári testületeknek postán küldtem el a befizetési lapokat, külön címszalagos tagtársaink és előfizetőink a Közlöny 2-ik számában kapják kézhez.

Bár tagtársaink túlnyomó része csodálatos lelkiismeretességgel fizette tagdíját, a nehéz gazdasági viszonyok ellenére is, mégis jelentékeny hátralékok támadtak főleg akként, hogy egyes testületekben nem akadt senki, aki a tagdíj beszedését vállalta volna. Ahol pedig több évi tagdíjhátralék gyül össze, ott ma könnyen fellobban az a gondolat: szakítani minden egyesülettel, még a saját szakegyesületével is.

Ezért nagyon kérem igen t. tagjainkat és előfizetőinket, fizessék meg az évi tag- és előfizetési díjat időben, esetleg részletekben.

A hátralékosok havi részletekben is pótolhatják; kívánatra külön küldök csekket.

Sok zavart okoz a kiadóhivatal munkájában az, hogy áthelyezést, nyugalombavonulást és egyeseknél a lakásváltozást nem tudatják az illetők, holott egy levelezőlapon pár sorban el lehetne intézni. Szeretettel kérem tehát kartársainkat, hogy minden, a kiadóhivatalnak szükséges felvilágosítást minél gyorsabban megadni szíveskedjenek.

1930 szeptember 22-től október 14-ig beérkezett pénzküldemények:

Tagdíjak 1926/7—1929/30 évekre: Kmoschek E.

1929/30 II. felére: Almássy R., Bóka J., Csabai J., Cser J., Czitronyi J., S. Fail J., Ferencsik L., Galamb Ödön, Gábor J., Horváth Viktor, Kiricsi J., Klenka J., Ladányi E., Lajos F., Mészáros J., Mihalovits L., Mildner Gy., Natz F., Radó S., Roboz A., Róna J., Szabad F., Szilárd L., Tompa B., Uj Gy., Varga G., Vende E.

1929/30 egész évre: Antal D., Égető M., Gaudi Á., Keith K., Lendvai J., Pásztor József (Bp. 5 P), Vörös S.

1930/1 I. felére á 3 P: Balogh B. (1.20), Barta M., Bujdosó J., Csetri K., Csűrös Z., Endrei G., Erdei J., Finály G., Fodor J. (1.20), Grosz F., Hölszky S., Keresztes M., Kiss P., Messik B., Moldoványi G., Néder Gy., Novobáczky K., V. Pálfi J., Péch A., Petrován O., Rodt L., Soós S., Suszter V. (4.80), Szalay Gy. (Bp.), Szemkő A.

1930/1 egész évre à 6 P: Adorján F., Csengő N., Fuderer J., Halász O., Sopronyi J., Steidl J., Vargha Gy.

Előfizetési díjak 1929/30-ra: Bernardinum ciszt. r. tképző, kúnszentmiklósi B. S. rg.

1930/1-re á 12 P: Aszódi Petőfi rg., Bernardinum ciszt. r. tképző (6 P), Bittenbinder M., Csurgói ref. g., Győri áll. tanítónőképző.

Adomány: Madai Gy. 3.20.

Németh József
pénztáros.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1930. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

Hatvannegyedik évfolyam. 3. szám. 1930. november

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ÉDES JENŐ
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz. Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

MEGHÍVÓ

az Országos Középiskolai Tanáregyesület

SZÉKHÁZÁNAK

a székház tanácstermében (VIII, Csepreghy-utca 4. sz. I.) *1930. évi november hó 29-én* délelőtt 11 órakor tartandó

FELAVATÓ-ÜNNEPÉRE

A FELAVATÓ-ÜNNEP MŰSORA:

1. Himnusz. Énekli a Madách Imre-gimnázium énekkara.
2. Megnyitóbeszéd. Mondja *dr. Madai Gyula* elnök.
3. Üdvözlések.
4. Költemény. Írta és előadja *Sajó Sándor.*
5. Ünnepi beszéd. Mondja *Gaal Mózes.*
6. Hiszekegy. Énekli a Madách Imre-gimnázium énekkara.

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1931. tr. 655. m.

MEGHÍVÓ.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület *1930. évi november 29-én* délután 1/26 órakor Budapesten a m. kir. áll. Zrinyi Miklós-reálgimnázium dísztermében (VIII, Tavasz-mező-utca 17. sz.) tartja

LXIV. ÉVI RENDES KÖZGYŰLÉSÉT

TÁRGYSOROZAT:

1. Elnöki megnyitó.
2. Főtitkári és gondnoki jelentés.
3. Tisztviselők és a számvizsgáló-bizottság jelentései.
4. *Szőts Gyula* előadása a szolgálati időről és az óraszámról.
5. Esetleges indítványok.

A választmány és az igazgatóság közgyűlést megelőző ülését a felavató-ünnep után 1/21 órakor tartja az Egyesület tanács-termében (VIII, Csepreghy-utca 4. sz. I.); ennek tárgya a közgyűlés előkészítése és az indítványok megvitatása.

Indítványokat az Elnökség csak akkor terjeszt a közgyűlés elé, ha az indítványozók írásban legkésőbb november hó 24-ig a főtitkárnak (VIII, Csepreghy-u. 4. sz. III.) megküldik.

Pozitívizmus a történettanításban és ennek hátrányai.[1]

Ha visszatekintek arra a két évtizedre, melyben a modern történetdidaktika szempontjai itthon és külföldön egyre sűrűbben kerültek, szóba, úgy találom, hogy az uralkodó tanítási rendszerben — bármiképp formulázták is meg előttünk történettanításunk célját s tárták elénk új eszközeit — alig van változás. Uralkodik rajta a pozitívizmus szelleme. Maga a tárgy tantervközi helyzetében is a régi maradt. Ma is ott tartunk, hogy a tárgyak egyszerűen egymás mellett vannak, tehát a történelmet éppoly iskolai tárgynak tartják a pedagógusok, mint akármely mást. Ez, úgy hiszem, vitatható álláspont; azt hisszük, ha a tárgyakat ellipszis-vonalon képzeljük el, úgy a történelem az egyik fókuszponton lévő tárgy, amely mellett a másik fókuszponton egyedül a vallástan áll; a filozófia azért nem, mert ez még korai a 17—18 éves gyermeknek. Ma persze már eltávolodtunk a Ziller—Rein idejéből való felfogástól. De ami itt uralkodó eszme volt: bizonyos „központok" keresése a tanterv keretében,[2] oly gondolat, amelynek nem lett volna szabad veszendőbe menni. Idők folyamán a tárgyak minden vita kerülése céljából a tiszta koordináció mozaik-állapotába jutottak, s ebben a ma uralkodó nem is „utraquismusban", hanem mozaik-állapotban mindenkép leszürkült a történettanítás igazi jelentése, egyszerű adatközlő, enciklopédikus, egészében pozitívista színezetű tárgy lett belőle.

Ha azonban megtekintjük, minő egy-egy tárgy *természetében* rejlő személyiséghez való közelség, kétségtelennek látszik előttünk annak szükségképeni felismerése, hogy a történettanítás valóban egyetemes tárgyú s egyetemesen is öleli körül a fejlődő embert. A történelem neveli a kultúrembert, az ad kulturális öntudatot, az nyit a jövőbe perspektívát, az egyensúlyozza autonóm személyiségünket, az ássa meg az útját érzelmi értékeinknek, az nyitja meg nemzeti multunk értékei előtt a szivet, az ad szemüveget, amelyen át mai világunkat szemléljük, az emeli ki a lényegeset a lényegtelenségek köznapi kaoszából, az ad harmonikus életlátásra való diszpoziciót — alig sorolhatom el, mennyi erőt nyerhet a tanuló az *igazi* történettanításból. De nyer-e valóban? Szabad legyen azt mondanom, hogy aligha. S ennek legfőbb okát abban látom, hogy mi az egyetemen előadott tudományformákat egyre inkább utánozzuk több mint félszázada, holott nekünk a középiskolában magasabb pedagógiai feladatunk van, mint az egyetemnek, mert az egyetem igazi feladata tudósok képzése, szak*képzés*, mi pedig a középiskolában ember*neveléssel* foglalkozunk s ez gazdagabb és tágabb programm, mint akárminő tudósképzés, mert ez speciális dolog, az embernevelésben pedig magasabb és szélesebb világkép, egyetemes erkölcsi emelkedés indul meg, nem pedig specialisták kiképzése.

Másutt bővebben kifejtettem, hogy a pozitívista történetírás miért kiválóképen nem alkalmas arra, hogy a középiskolában utánozzuk, tankönyveinkbe bevigyük s egy korai szakképzés oltárán feláldozzuk a fejlődő, érlelődő gyermeki lelket. Ez valóban nem is megy, mert természetellenes dolog. A művelt közönség történeti tudása nem emelkedik, hanem fogy évről-évre. Ma bizonyos, hogy — aránylag — feltűnő kevés történelmi könyvet olvasnak. Csak egy példára

[1] A Budapesti Tanári Körben 1929 decemberében tartott felolvasás.
[2] V. ö. Tuiskon Ziller: Vorlesungen über allg. Pädagogik, 1876. 161. lk.

hivatkozom: míg a Természettudományi Közlöny *ma is* körülbelül 15.000 példányban tud megjelenni, addig egyik történelmi folyóiratunk sem éri el az előbbinek egytizedét, pedig az emberi történelem az emberhez szól, közelebb áll az emberhez, mint a növények, állatok, ásványok világa.

Kész a felelet : az oka mindennek az, hogy a mai ember életharcában a technika nagyobb aktuális segítséget nyujt, mint ha Julius Caesarról olvasunk, vagy Hammurapiról. A mai kultúra technicista kultúra, amelynek megvan a gyakorlati pragmatista súlya. A technicista kultúra előresegíti a küzdő embert, aktuális, a mát meglendítő erő, míg a történeti kultúra visszatekint, retroszpektív, mint Nietzsche már megvádolta a történelmi kultúrát, csendes, inaktív visszanézés, rezignációs lezáródás, leszámolás, az „őszhajúak" kultúrája.

Ezt a beállítást, ezt az elképzelést teljesen hamisnak kell tartanunk. Igaz, mikor a tett megindul, vagy mikor megered a szándék, akkor nem nézünk már vissza, nem is lehetünk retroszpektívek, de a szándék, a tett forrása nem valami gejzír, mely hirtelen lövell fel a magasba, hanem lassan készül, „érlelődik". És kérdezhetjük, oly könnyű ma a szándék, az elhatározás, mikor rendkívül bonyolultak lettek a közviszonyok ? Tudjuk-e pl. mi magyarok, mit tegyünk ma ? Vagy tudtuk-e mi a világháború lezáródásakor, hogy merre kell most már tartanunk ? Ugyanezt más nemzetek is elmondhatják. Még a győzők sincsenek kényelmes helyzetben. A franciák sem tudják, mitévők legyenek, a jövőjüket ködfal takarja el. A magasabb nemzeti elhatározás útja rögös és homályos köd ereszkedik rá. Egész Európában alig van ma nemzet, melynek sorsa nem volna jelentékeny kockázatokkal összekötve.

Az ily „magasabb" elhatározás azonban — mondhatnók — kevesek dolga, diplomaták, vezető politikusok és közgazdászok ügye. Ebből az következnék, hogy az igazi történelmi kultúra ügye a „felső tízezer" dolga ? Igen, ha nem volna demokrácia, hol több, hol kevesebb. Sehol nincs ma néma ország, elnémult közönség, még a diktatúra mellett sincs. Ilyen politikai és szociális nézőpontból azt mondhatjuk :

a) Tény az, hogy a *magas* történelmi kultúra aránylag kevesek ügye, azoké, kik a legmagasabb irányítást végzik. Széles rétegek, sajnos, nem vehetnek részt egyformán *ebben* a „magas" kultúrában, nincs foglalkozásuk mellett idejük hozzá, nem is tudtak elég időt szentelni önmaguk felnevelésére.

b) A magas történeti kultúra azonban nem hirtelen esik le a 0 pontra, hanem fokonként csökken. *Bizonyos* történeti kultúra mindenkinek kell és pedig — csupán az előbb feltételezett kiinduláshoz szólva hozzá — azért, mert ha a vezetők elhatározáshoz jutottak magasabb, történelmi nézőpontból, kell, hogy a vezetettek azt átlagosan megértsék.

Sokkal inkább indokolható a történelmi kultúra szüksége abból, hogy a mai társadalom áttekinthetetlen kaosz lett, az élet ma nem valami rendezett kert járható utakkal, hanem egy kulturális vadon, ahol minden kaotikusan történt, áttekinthetetlen zűrzavar uralkodik az életpályákon. A struggle for life nyers érdekharca közepett kell előrehaladni, hogy az igaz értékek felé, nemcsak a puszta megéléshez, közeledjünk. Pályaválasztás — ma ezerszer nagyobb gond, mint 30 év előtt, elhelyezkedés sokkal nagyobb erőfeszítés, mint volt 15 év előtt.

Egész társadalmi rétegek állnak új helyzet előtt. Mit tegyenek ? Szülők aggódó arccal figyelik, merre visz a jövő ; mire gyermekeik

felnőnek — 8—10—12 év mulva —, hova jutunk, tudnak-e *akkor* elhelyezkedni? Végül elmúlt az az idő, amidőn minden rétegnek volt egy nemzeti mintaképe, social pattern, mint ahogy az angol mintaképe volt a gentleman, avagy ahogy nálunk hódított és vonzott a magyar „úr", avagy a gentry, a magasabb tisztviselőpálya. Egyszerre, ma odajutunk, ezek nem lehetnek csalogató mintaképek puszta lemásolás céljára, mert mások lettek az idők. Új mintaképekre kell szert tenni. S lehet-e ezeket találomra fantáziánkból előkapni? Lehet-e a jelen állapotot félrelökni s kimondani: ezután mindnyájan úgy élünk, mint a yankee, a business-man? Semmi sem nehezebb, mint *reális* társadalmi mintaképeket kikristályosítani s nemzeti típussá avatni. Mindent a fokozott elavulás veszedelme fenyeget a világháború krízise után. A jelen válaszútján nem állhatunk döbbenetes kétségben, indulva a jövő felé, s puszta hangulatból, divatból nem hagyható el a történeti irányzat a maga egészében: tudatosan kell eltérni a multtól, *szelektálni az életképeset* s megalkotni valaminő társadalmi típus jövő életképességének szilárd *hitét*. Mindehhez történelmi perspektíva kétségtelenül szükséges. Sok társadalmi tényre utalhatnék, de azt hiszem, ismeretes a mai helyzet. És most áttérek arra, mit nyujt a mai történettanítás? Ott hagyja-e a tanulót úgy, hogy többet tud — *a jelenről*,[1] ismeri-e a társadalom, az állam, a közszellem életét? Jobban tud-e tájékozódni? Tudatosan így teszem fel a kérdést: látja-e *hasznát* történelmi ismereteinek?

II.

Ha a mi régi történettanításunkra visszagondolok, látok egy pontot, amelyben kirajzolódott a magyar ember életének *egy* problémája: végigfigyelte a magyarság küzdelmét Ausztriával, illetve az összbirodalmi eszmével szemben. „Gravaminális" tudatot fejlesztett, alkotmányunkhoz való törhetetlen hűséget és állami önállóságunk megvédésének célkörét ismerte meg az ifjúság. Ez a nemzeti programm letűnt. Hol van ma az erős Ausztria? Továbbá a magyar történelemből kiderült a mindig kritikus világhelyzetünk sajátos képe s az ebből fakadó kérdések súlya. Hol van ma a régi világhelyzet? A magyar történelemből harcok, a kitartás erényei sugároztak ki. De ma már ez az eljövendő harc is egészen más jellemű. Mások a harcok, főkép egészen mások az eszközök.

Ma az új helyzet másnemű életproblémákat helyez előtérbe. Van-e ezen *modern* problémák megértésére helyzetkép, perspektíva-nyitás a mi régi történettanításunkban? Azt hiszem, kevés. Sok témát újból kell felvetnünk. Ez íme az anyag *szelekciójának* kérdése, újból kell kiválasztani s újból összekapcsolni, új képet kell stilizálni a történet sokrétű anyagából. Lehet-e azonban tetszés szerint „stilizálni"? A pozitívista történetfelfogás azt mondta: objektívek vagyunk, nem

[1] A *jelenig* való haladás követelésében nem szűkmarkúak sem a tantervek, sem az utasítások. A francia (1925-i) utasítás egyszerűen azt mondja, hogy a történelmet „a barlanglakóktól a repülőgépig" kell tárgyalni. (V. ö. Instruction du 2 sept. 1925 relatives à l'application des programmes de l'enseignement secondaire, dans les lycées et collèges. 2. ed. Vuibert. Év n. 78. o.) Nálunk is új határkő lett a világháború, vagy a Trianon. Azonban éppen nem ezekről az időhatárokról van itt szó, hanem az életproblémáknak a jelenbe, a mába való tovanyúlásáról, a gazdasági, a társadalmi kérdésekről, melyek mozgatják évtizedünket, melyről a gyermek olvas vagy hall, akarva-akaratlanul.

kell semmit stilizálni, a tények beszélnek, egyszerűen a tényekhez kell fordulni, nem teszünk hozzá, nem veszünk el belőlük semmit. Olyan a történész, mint a sík tükörlap. Mindent úgy tükröztet, amilyen valójában. Ezt valóban el is fogadhatjuk ideálnak. Azonban távoli, megvalósíthatatlan ideál ez. Sőt — és ezt szabad legyen hangsúlyoznom is —, ha a rideg valót tudnánk is tükröztetni, nem oldanók meg a *nevelés* kérdését, mely minden személytelen síkra jutna, ily személytelen tükrözés nincs. A mi történettanításunk nem a statisztikus rideg számoszlopaihoz akar eljutni, hanem egy eleven valóságnak a gyermek lelkében való eleven újjászületéséhez. Életet akarunk láttatni s ezzel az *élettel* akarjuk megtelíteni a gyermek lelkét és magasabbra akarjuk azt emelni. Itt az úgynevezett objektivitás hideg szellője nem alkalmas kiindulópont, hanem csak távoli végpont, arra törekszünk, de nem az az archimédesi pont, melyre a nevelésben támaszkodunk. Azt sem mondjuk természetesen, hogy szubjektivek akarunk lenni, de azt sem, hogy az emberi alanyok mozgó és elevenen lüktető világát érzelemmentesen, hidegen és üresen akarjuk hagyni. Élet kell minden vonalon a tanításban, mint amilyen élet *volt* a történeti életben.

A történelmi pozitivizmus az élő szubjektumhoz való közelítést nem segítette elő több okból. Egyik főokra rámutatunk röviden, még ha le is kell mondanom arról, hogy megrajzoljam teljes lélek- és ismerettani hátterét.

Láttuk, történelmi *nevelést* kell adnunk, nem pedig tudósnak való szakképzést. A történelmi nevelésnek akkor látja igazi hasznát szülő és tanuló, ha a serdülő nemzedék megismeri belőle az élet örök arcát, főkép a jelent. A történettanítás tragikumát látjuk abban, ha a jelenről s a jövő lehetőségeiről semmi mondanivalója nincsen. Tragikum az, ha mi 6 éves középiskolai történettanítás után semmit nem tudunk adni a gyermek s a mögötte gondterhes arccal álló szülők számára ahhoz a feladathoz, hogy mit tegyen a jelenben, hogyan nézze, hogyan fogja fel a jelent[1] s a következő pár esztendőt. Valaminek le kell rakódnia a gyermek lelkének mélyére, amiből érzi, hogy megerősödött az életharcra, hogy *tájékozódni* tud, jobban, mint akik nem járnak iskolába. Nem az kell, hogy szavakba foglalja és hogy hálálkodjék az iskolának, de kell, hogy érezze, valami *tájékozódási fölényt* kapott az iskolától. Milyen messze van ettől a szemponttól ama rengeteg adat tudása, amivel a középiskolai történettanítás — állítólag — a gyermeket ellátja! (Egy 12 éves gyermeknek szánt történeti tankönyvben, melyhez kivételesen névmutató is van csatolva, *csak* 200 előtte ismeretlen személynév olvasható meg.) A pozitív adatok rengetegébe tévedt tanuló — embarras de richesse — csaknem mindent elfelejt.

III.

A mai pozitivista tanítás tankönyveinkben látható. A tankönyvek pedig a tudományos kézikönyvnek anyagát tükröztetik, jó eset, ha nem pusztán kivonatolják. A pozivitista történetírásnak vannak saját-

[1] Az ily pedagógiai nézőpontot mi „*aktualitás*-principiumnak" mondjuk. Ezt persze erősen félre is lehet érteni és tisztán *naturalisztikusan* lehet magyarázni (mint ahogy máskép érti Kerschensteiner is: *Theorie der Bildung*. 1926. 415. o.). Kerschensteiner csak egy *egyénpszichológiai* aktualitás-principiumra gondol, mi itt egy tágabb *történeti* aktualitás-principiumra.

ságaik, melyek ott, a maguk helyén rendben vannak, de didaktikai síkra vetítődve, torzulást hoznak létre. Egy-két kiemelkedő sajátság a következő :

Uralkodik benne az időrendi egymásután, a *kronológiai sor*. Színes, gazdag ténysor ez. Mikor azonban ezt a középiskolai könyv rövidíti, színtelenebb lesz, szárazabb lesz, kevesetmondó nomenklatúrává kezd merevedni. A rövidség kényszerből áll elő. „Kevés az idő" — mondjuk, tehát tömörek leszünk. Tömény kifejezéseinkbe beleviszünk fejezeteket, néha köteteket. A tanuló is röviden beszél, sőt biztatjuk is : mondja el csak röviden. Itt lép fel egy aggodalmunk : valóban gondolja-e, átéli-e a tanuló mindazt, amiről beszél ? Nem puszta *szó* röppen-e el ajkairól ? Tapasztalatom az, hogy a tanuló, ha középiskolában minden tárgyból jól készül és jól felel, lehetetlen, hogy verbalistává ne legyen. Annyi igazi és mély élmény *nem alakulhat ki*, amennyit *minden* tárgyból megkövetelünk.

Ma minden tankönyv tudományos színezetű, műszavakkal terhelt. Az, amit a tanuló *tényleg* átél, messze elmarad attól, amit elmond s ezzel átélni látszik. Ez a verbalizmus a „rövidségre" törekvést mindenütt úgy kíséri, mint árnyék a fényt.

A kronológiai sorhoz ragaszkodunk. „Mindenből valamit" akarunk. Megfigyelhető, hogy a könyvíró nem akar hézagot látni ; ha színtelenül is, bent hagy valamit, hogy az, amit közöl, mégis *folytonos ténysornak* lássék. Ez pozitivista örökség. Ez a legfőbb akadálya annak, hogy a történész gazdagabb módszertani regiszterrel dolgozzék.

A folytonos ténysorra való törekvés pozitivista hagyománya az okmagyarázattal függ össze. A tüzetes (nem iskolai) tudóstörténelem lappangó feltevése az, hogy a történeti esemény megérthető az előzményből, tudniillik a *közvetlen idői antecedensből*. Idői előzmény annyi mint ok, — ez általános feltételezés volt. Ilyen módon az *idői* rendű ténysor egyben *okségi* rendű ténysor is. Bizonyos ma már, hogy ez csak *egyik* lehetséges eset.

A történetdidaktikának nemcsak az anyag csodálatos bősége s a vele járó szelekció szüksége okoz gondot, hanem a megmaradt, kiválasztott anyag rendezése, *csoportosításának módja* is. E téren ugyancsak a pozitivizmus kronológiai hagyományai a döntők ; ezzel egyhúrú hangszeren játszunk s mellőzzük a többi, lehetséges hangszíneket.

1. Átlagos eljárás a *kronológiai ténysor*. Ennek igazi alkalmazhatósága azonban csak egyéni életrajzban van meg, valakinek élete születésétől haláláig ily alapon letárgyalható, ha nem is tökéletesen, de kielégítő módon. Már ugyanez alapon egy nemzettörténetben haladni bajosabb, világtörténetben pedig lehetetlen.[1] A mai megoldás ismeretes, nem ideális, de tűrhető ; 1300-ig a középkorban előremegyünk, ahol érintkezés van, ott vagy egyik, vagy másik ország történetéhez

[1] Mindnyájan emlékszünk : a középkori, igen partikuláris és helyhezkötött eseménysorok egészen zavarosan adattak elő. Országonként kronológiailag előrementünk, megálltunk. Átmentünk másik országra, előrementünk, megálltunk, ismét átmentünk stb., különösen szaggatott lett minden országtörténelem, csupa bujkálás, kitérés, előre- meg visszamenés zavarta a tanulót. Ismeretes : a német történelemmel zártuk a VI. osztályt, aztán 1648-ról visszamentünk, jól vissza, úgy a francia történelemben IV. Henrikre, mint az angolnál a Stuartokra. Ez csak a legfelötlőbb eset volt, azonban az egész vonalon meg lehetett ezt figyelni.

közöljük az érintkező részt, pl. háborút, a másiknál egyszerűen rövid utalást adunk. Persze ez sem teljes megoldás, még így is függőben marad, mi lesz akkor, ha valóban nemzetközi mozgalmat tárgyalunk (a keresztes hadjáratok stb.). Nem részletezem. A kronológiai sor nem vihető keresztül nagy, komplex világtörténeti témakörben.

Itt csak röviden utalok az okság, a kauzalizmus pozitívista programmjára, ennek nehézségeire. Ténytömeget nemcsak önmagáért, hanem *kapcsolatszükségletből* is kívánt, forrón óhajtott a pozitívista történetírás. Valóban, ha *egy* tényt akart megérteni, kauzálisan magyarázni a történetíró, minden tényre rászorult s legalább számos tényt fel is sorolt, ha forrása engedte. Ezzel a *kondicionalizmus* minden veszélye előtérbe lépett. Ez a kondicionalizmus azt vallja, hogy minden mindennel összefügg, tehát egyetlen ténynek oka, illetve feltétele végtelen. Hogy Trianon létrejött, ennek oka az egész magyar, európai és amerikai történeti fejlődés, tehát végtelen tényből érthető. Minden változás mögött ott van az egész mult. Más szóval: minden *egyes* esemény, mint okozat az összes mult ténytömeg koncentrációjából érthető. Minden tény azonban kétféleképp kapcsolódik: *lineárisan* időben és *helyzetileg* egymás mellett.

Mi az: megérteni *egy* tényt, egy eseményt? Annyit tesz, hogy 1. visszamegyünk antecendesről antecedensre — regressus ad infinitum — a multba, lineárisan, de 2. minden mult tény egymással is kapcsolt; ime ez a magyarázat ideálja. Ez gyakorlatilag tudományos és didaktikai lehetetlenség.

A kronológiai sorrend kívánása, a folytonosság utáni vágy ily lehetetlenül gazdag programmot vonszol elméleti makacssággal. A gyakorlat ezt persze keresztültöri: *okokat épp úgy kiválasztunk, mint tényeket.* Vegyük például az 1918 novemberi magyar összeomlást. Ebben kiválasztjuk a világháború és a hazai belpolitikai pártellentétek kérdéseit és — nem keresünk tovább; pedig ha pl. a nemzeti tanács momentán — tényleges — uralmát nézzük, utalhatunk arra, mikép vértelenedett el, ellenállásképtelenné miért lett a megye, miért más önkormányzati hatóság, mi ennek multja, miért lett súlytalanná az arisztokrácia, miért a középosztály stb., mi ezek multja? A *lineáris* oksági nyomozás önja mindig mélyen merül bele az adatok óceánjába, mélyen a mult távolába. Lehet-e *erőteljes* szelekció nélkül ilynemű nyomozás vagy magyarázat a középiskolai történettanításban? Igen és nem; a körülmények döntik el, az osztály színvonala, az idő, az esemény fontossága stb. A pozitívista oknyomozás lineáris, időben tényről-tényre visszamenő, retroszpektív és végtelen az antecedensekben. De egy veszélyt hoz magával: elveszést az adatok rengetegében akkor is, amikor *egy* tényt akarunk csak megmagyarázni.

2. Ezen a nehézségen új magyarázó és csoportosító móddal tehetjük túl magunkat. Tények együtt és csoportosan jönnek elénk; a ténykomplexum nemcsak lineáris oksági multjában, hanem *együttességében* is kell, hogy megmagyarázható legyen. Ekkor már „*strukturális magyarázat*" szüksége merül fel. A strukturális magyarázat akkor van előttünk, mikor valamit valaminek a „természetéből" (benső összefüggéseiből) értünk meg. Ma is emlékszem egyik példára, mely előttem azt bizonyítja, hogy a tanuló szeret elmélkedni, összefüggésekre ráeszmélni s a maga erejéből is sokra képes. Mikor egy ízben az arabok iszlám-kultúráját ismertettem, egyik tanuló felvetette: mikép lehetséges, hogy ez a vallási fanatizmussal fűtött katonai, hódító tömeg

irodalomban, tudományban oly előre haladt? Rögtön akadt jelentkező. Az egyik kifejtette, hogy az arab hódító tömeg nem volt nagyszámú és kiváltságos elem gyanánt felső réteget alkotott. A másik arra utalt, hogy a mohamedán államok kitűnő adóztatást léptettek életbe s egy felső réteg a tudománynak élhetett; a harmadik arra utalt, hogy a mohamedán arab elem települése *városi* település, a kiváltságosak központokba húzódtak. Városiasság és kiváltságos helyzet eléggé magyarázzák a szellemkulturális fejlődést. Valóban: a tanulók már jól meglátták a városi kiváltságos település természetét s eredményeit régebbi strukturális ismereteik alapján; amint könnyen felvetették, úgy könnyen meg is oldották a kérdéseket.

3. Az idői-kronológiai antecedens, avagy a strukturális magyarázat mellett számba jő az a magyarázó elv is, amit *renaissance okságnak* nevezünk. Ez azon alapszik, hogy a szellemi élet objektiválódik. Egy könyv pl. fennmarad Aristotelestől s ez nem a maga korában hat, hanem távoleső korban. Tudvalevő, minő hatást váltott ki nemcsak a középkorban, mikor az arabok közvetítésével ismerkedtek meg vele, hanem a legújabb korban is.

A történet minden jelenkorában egy-egy rezonátor kezd szerepet játszani, amelybe bele hangzik a mult s a jelen hangja, irányzata így megerősödik. A történeti élet nem ismeri tovahaladásában a tegnap zsarnokságát, van benne oly szellemi faktor, amely örök hatásforrás. Gondoljunk a Bibliára, mely évezredek óta szüntelenül ontja hatásait.

A szellemi élet objektivációi, pl. könyv, szobor, festmény stb. mind — habár a mult produktumai — beleszólnak az aktuális jelenbe. De nem szabály nélkül. Hogy renaissance-jelenség létrejöhessen, ahhoz az szükséges, hogy a jelen a maga fejlődésében közel jusson a mult egy fejlődési láncszeméhez. Visszhang csak akkor keletkezik benne. Croce szavaival: a mult feléled, feltéve hogy a jelen szükségei kívánják. A távoli mult megerősíthet valamely jelen mozgalmat. Ez a renaissance-okság csakis a szellemi élet törvényeiből érthető.

A pozitívista történetfelfogás, mely idői közvetlen antecedenseket keresett, ezeket a renaissance-jelenségeket elhanyagolta. A középiskolai oktatás sokat nyerne azzal, ha erre is több fényt árasztana, általánosságát kiemelné, nemcsak egyszer szólna róla az olasz renaissance-*kor* kapcsán. Ehhez persze *korösszehasonlítások* szükségesek, a jelent a multtal, a mult két korát egymással össze kellene színes és maradandó részleteiben hasonlítani.

4. A kronológiai soron kívül ott van a *földrajzi csoportosítás*, amit Helmolték próbáltak ki tízkötetes művükben. Ez a Helmolt-féle próbálkozás — pedig annakidején sikerei voltak — jól mutatja, hogy minő nagy hibák árán lehetne azt fenntartani. Egy tájegységen nagyon sok nép vonulhat át és pedig úgy, hogy alig van köztük kapcsolat. Görögország, Hispánia, avagy elég Magyarországra is gondolnunk, jól mutatja, hogy vannak történeti szakadások. Ezek oly mérvűek, hogy a földrajzi kapcsolás értékét csaknem egészében lerontják.

5. Épp ezért természetes útvonalon alakult ki az a szokás, hogy *etnikai egységekhez* fordulunk. Ez sem kifogástalan berendezés, mert az etnikum fogalma sokszor labilisnek mutatkozik. Vajjon ez alapon külön bajor és külön porosz történelmet kell-e tanítani egy egységesebb német nemzet helyett, a németeket sokat foglalkoztatta. Oroszország történelme is zavaros lesz így. Ausztria történelme is különös volna kizárólag etnikai alapon.

6. Épp ezért az *országtörténelmi* csoportosítás a legszokásosabb. Ez komplex eljárás, a *nép* és a *föld* szintéziséből áll elő.

7. Az országtörténelmek ismét nehézségeket okoznak a világtörténelemben, ahol vannak mai szóval nemzetközi, vagy ha tetszik, fajközi kérdések. Vannak oly kérdések, melyek egy *egész kort* átfognak. Ezért a kronológiai, a geográfiai, az etnikai s az országtörténelmi csoportosításon túl felmerül a szüksége egy új csoportosításnak : a *korszakszintézis* alapján való felfogásnak.

Más az időszak (periódus) és más a korszak. Az időszak tetszőleges időhatárok közé zárt fejlődésszakasz. A korszak ennél több. A korszaknak egységes jelleme van s vannak központi életproblémái. Ezeket ezernyi tényből, mint lényeget, ki kell elemezni. Ilyen pl. a népvándorlás kaotikus korában a népegyéniségek kialakulása, települése és rétegződése.

A pozitívista történetfelfogás ezzel is mostohán bánt. A korszak lényegét nem igen domborította ki és főkép nem *minden oldalról* látta meg. Iskoláskönyveinkben a rengeteg felosztás, korszaknév jelzi a kérdés fennállását, azonban a tanuló éppenséggel nem ügyel a címfeliratokra, illetve nem ügyelhet akkor, amikor nincs meg előtte a korszak egységes jellemzése, hanem a jól megválasztott és helyes cím, vagy kornév után ezer tarka adat következik, amikben botorkálnia kell. Ezt a kérdést ki kell emelnünk a háttérből. Helyes és sokoldalú *korszakjellemzést* kell bevinnünk mindenekelőtt tankönyveinkbe, ahol az életproblémák sajátos összpontosulása kidomborodik.

IV.

Ami az egyes adatok szelekcióját illeti, itt négyféle elvet vehetünk fel kiindulásul, melyet itt röviden jelzünk :[1]

1. Jelentős az adat, ha a fejlődés általános *irányzatát* teleológiailag jól jellemzi. A történet végcélját nem kutatjuk, ez nem a történelmi oktatás, hanem a történetfilozófia egyik problémája s ettől a középiskolákban jobbára eltekintünk. Ellenben egy-egy kor irányzatát, Rankeval az „uralkodó eszméket", megláthatjuk egy-egy kor immanens összefüggéseiben. Ezt meg is kell láttatnunk.

2. Jelentős egy esemény, ha annak történeti *eredményei* gazdagok. Ez Ed. Meyer álláspontja s elfogadható, de nem egyoldalúságában.

3. Jelentős egy esemény, ha számos variánsban van meg, tömeges tényre mutat, azaz *tipikus*. Itt szólhatnánk arról, hogy mennyire más az, ha *átlagtípusról* és *ideáltípusról* szólunk. Mindenesetre középiskolai történettanításunk sokat nyerne azzal, ha jó típusjellemzések volnának közbeiktatva ; szívesebben látna a tanuló egy-egy magyar történeti kort, ha egy nemesi udvarház, avagy egy várudvar átlagos élete feltárulna előtte jól kirajzolt képben.

Ez művészi vonást visz történettanításunkba. Szükségünk van rá, ha nehéz is a feladat, mert tapasztaljuk, hogy a tanuló nagyon gyakran üres emberfantómokkal dolgozik. Nem tud jól elképzelni egy athéni polgárembert, egy római úgynevezett lovagot stb.

4. Jelentős az esemény, ha annak a jelen közszellemében kegyeletes hely jut. Minden nemzet különös gonddal ápolja emlékeit. Ezek

[1] V. ö. részletesebben M. Paed. 1911. és A történettud. módszertana. 1923.

érzelmi értékek fenntartói, ezek nemcsak hagyományos részletek, hanem emberre vonatkozó *értékítéletek forrásai*, mintaképei s ösztönzői. Ezek pedagógiai fontosságára nem lehetünk eléggé figyelmesek.

Gyors egymásutánban pillantottam át a történetdidaktika idetartozó némely főkérdésén: az egész történelem, mint tárgy korbeli helyzetén, az anyag kiszemelésén és csoportosításán.

Két évtized tapasztalata után egyre inkább kidomborodik előttem az, hogy a pozitívizmus történettanításunkban nem hozza meg a kívánt eredményeket. Nem ad igazi történeti kultúrát, nem fejleszti a történeti érzéket, sőt talán igazi *érdeklődés* keltésére sem mutatkozik alkalmasnak, holott ez alfája a pedagógiának. Az okot, mely a pozitívizmus hátrányaira vezet, *részben* magában a ténysorhoz kapcsolódó és tényrengetegekben haladó pozitívizmusban találom. Sok a tény, amit tanulóink elé viszünk és éppen a sok tény közlése miatt nem dolgozzuk ki a lehetséges kapcsolatokat. Így lesz tárgyunk enciklopédikus jellegű és fárasztó. Így markolunk sokat és fogunk keveset.

De ami a *kapcsolatok* kidolgozását illeti, fő hiányosságnak azt látom, hogy a *történeti jelen* előtt zárjuk le a kaput. A tanuló ott áll perspektíva nélkül, holott ennek joggal szükségét érezheti. A történelemnek nincs jövő perspektívát nyitó hatása sem, minden csak mától elvonatkozott mult. Minden mult tény diszparát a jelennel szemben. Így ez nem mehet tovább.

Viszont elismerem: van jelentős érték a pozitívista tanításban. Minden kritika után is azt tartom, hogy — történelemről lévén szó — a pozitív tények kultuszából kell *kiindulnunk*. De nem szabad nézetünk szerint e ponton megállanunk. A történettanítás: nevelés és nem lehet puszta tényközlés, nem lehet adatokkal való elárasztás. Itt a tény, a tárgy mindig csak *eszköze a nevelésnek*, ezt a tudatot a tanárjelölt ritkán hozza el az egyetem padjairól! S ha a pedagógiában mindig cél a gyermek fejlődése s a tárgy az eszköz, úgy meg kell néznünk, vajjon a ténykultuszban kimerülő pozitív történelmi enciklopédia *éppen* azt a célt éri-e el, amit akarnunk kell, vagy éppen azt nem? Fény és árnyék itt együtt van. Célunk volt kirajzolni az árnyék körvonalait, hogy lássuk jobban, hol van az életet adó fény.

V.

Eddigi bíráló fejtegetésünk végeredményét most már a gyakorlat nézőpontjából a következőkben adhatjuk meg.

1. A ma szokásos adatanyagot csökkentenünk kell, legalább egyharmadával, esetleg több mint egyharmadával. Elkerüljük a túlterhelés veszedelmét általában, speciálisan pedig a történeti események, a történeti élet intenzívebb átélését lehetővé tesszük.

2. Le kell mondanunk a kronológiai sor *tüzetes* követeléséről, le a kontuinitás elve túlfeszítéséről. Ellenkezőleg: a történelmi adatkiválasztáson túl egyes — jól jellemzett — *periódusokat* kiválasztunk; e célból másokat elhagyunk. Ez történt eddig is, de azzal a tudattal, hogy ez nem volna szabad, ezt csak a kényszer diktálja, az idő rövidsége, az óraszám stb. Hézagok eddig is voltak. Azonban most ezt pedagógiai elvből, céltudatosságból, nem kényszerből akarjuk tenni. Elvünk az, hogy a megmaradt részeket annál plasztikusabbá tegyük, lényegében kidolgozzuk, magyarázzuk, stilizáljuk hozzá a tanuló szín-

vonalához, érdeklődéséhez. Ezzel mi *az önálló pedagógiai szelekció jogát* hangsúlyozzuk.

3. Az anyag csoportosítására nézve pedig két elvet helyezünk előtérbe : *a)* a nemzeti történelemnél nem sok változtatást kívánunk : haladjunk lehetőleg tüzetesen, időrendben, kronológiai sorban, azonban *b)* a világtörténetben keressünk korszak-központokat, probléma-centrumokat s ezek köré egyes *szintétikus korrajzok* fonódjanak.[1] A kiválasztott szintétikus korrajz legyen időleg korlátolt és probléma-minőség szerint tagolt.

4. Végül : a történelmi nevelés legfontosabb gyakorlati célját : a jelennek gondolat- és problémaköréhez való kapcsolódást igyekezzünk *az egész tanítási időn át*, tehát mind a hat éven át létrehozni.Találjon a tanuló *folytonos* utalást a mai eleven életre, folytonos eszmekeltő szempontok figyelmeztessék arra, hogy nemcsak a halott, elzárt, idegen multról, történet-múmiáról van szó, hanem az emberiség életéről, amelynek ismerete az ő saját ügye, saját haszna.

Mondanivalónk végső akkordja az, hogy pozitív eseménysorokon való végigszáguldás helyett *pedagógiai elmélyítésben gazdagabb* részleteket adjunk. A történet nem unalmas epika, hanem mozgalmasabb, igazi dramatizált részek ritmikusan tagolt összege gyanánt tűnjék fel. Az emberiség világtörténeti harcai örök harcok, problémái örök problémák, *mindenki* végigéli azokat kidomborított jelenetekben, *átéli* lényeges probléma-központjaiban. Ez *eszméltető* és nem *krónikás* történelem lehet. S ettől, azt hiszem, többet várhatunk, mint a mai anyaghalmaztól, melynek eredményei, illetve eredménytelenségei nem szűnnek meg intő jelként meredni mindazok előtt, akik a történettanítás művészetében a legkomolyabb élethivatások egyikét becsülik.

Dékány István.

FIGYELŐ.

A nyári fizikai továbbképző tanfolyam.

Tagadhatatlan, hogy a modern kor összkultúrájának a régebbiektől élesen megkülönböztető sajátos jellegét a *természettudományok* és ezek szinte számbavehetetlenül sokféle *alkalmazásai* adják. Míg a kultúra egyéb vonatkozásaiban már a régebbi időkben is nagyszabásúvá fejlődött és oly magaslatokat ért el, hogy az akkori színvonalat manap sem igen, vagy aránylag csak kicsiny mértékben sikerült túlhaladni : addig a természettudományok, bár csak újabban indultak is fejlődésnek, rövid idő alatt *roppant méretekben és intenzítással kibontakozva*, a kultúrfejlődésnek merőben új, nagyszerű és végeláthatatlan irányait nyitották és alapozták meg. Ez eredményezte aztán, hogy a kultúra *modern evolúciójának* egyik legfőbb és legeredményesebb tényezője a természettudományi haladás lett, ami megint a művelődés eszményeinek folyamatban lévő *kiegészülését* okozza. Úgy gondolom, hogy ma már

[1] Mivel ez nagy munkát jelent az előadótanár részére, munkaökonómiai okból azt tartjuk óhajtandónak, ha *vezérkönyvek* készülnek, nem is egy, hanem több ; nem is egy szerzőtől, hanem kollektív munka gyanánt. Mielőtt az ily könyvet valaki közrebocsátaná, több iskolában ki kellene próbálni, hogy az anyag pedagógiai kiszemelése, csoportosítása, stilizálása céljából bizonyos garanciát nyerjünk.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

nincsen elfogulatlan és objektív gondolkodású ember, aki kétségbevonná, hogy principiális természettudományi ismeretek nélkül minden művelődés és műveltség hiányos marad és bármennyire mély legyen is egyébként, mindenesetre csak egyoldalú lehet.

Ez a magyarázata annak a lassú folyamatnak, melynek során a természettudományok az általános művelődést szolgáló iskolafajban, középiskolákban is, növekvő fontosságot nyernek. A nagy nyugati népek legújabban végre felismerték a természettudományoknak nemcsak tárgyi és módszerbeli, hanem humánus irányú *nagy és pótolhatatlan értékeit* is és minden ellenkező áramlat ellenére, igyekeznek e tárgyak tanítását minél intenzívebbé és eredményesebbé tenni. Kultuszkormányunk ennek hatására szintén programmjába vette a természettudományi oktatás színvonalának emelését. E programm egyik nagyjelentőségű pontja a középiskolában e szakokon tényleg működő tanárság úgy szakmabeli, tisztán tudományos, mint pedagógiai, módszeres tudásának gyarapítása, amire, más tárgykörökhöz hasonlóan, itt is igen alkalmasoknak bizonyultak a *nyári továbbképző tanfolyamok.*

Kétségtelen, hogy a természettudományok között centrális helyzetű, legtágabb körű s úgy fogalmainak, módszereinek egyszerűsége és szabatossága, mint eredményeinek exaktsága és egyetemessége szempontjából is legfejlettebb, a közművelődés természettudományi anyagának is legnélkülözhetetlenebb része, tehát középiskolai tanítás céljaira mindenképen legalkalmasabb a fizika. Ez indokolja, hogy kultuszkormányunk a háború után tartott továbbképző tanfolyamok között e tárgyból az elmúlt nyáron immár a másodikat rendezte meg.[1]

A tanfolyamot a szfőv. *báró Eötvös József*-reáliskola tanácskozótermében a fizikaival egyszerre megkezdődő földrajzi tanfolyammal együtt 1930 június 23-án nyitotta meg *Kornis Gyula* államtitkár, megjelölvén beszédében azokat a célokat, melyek érdekében a tanfolyam létesült. A tanfolyam munkája ezután azonnal megkezdődött.

Mindenki előtt ismeretes, hogy a fizika *legújabban* számos irányban oly hatalmas előretörést mutat, melyhez foghatót nemcsak e tudományban, de talán az egész kultúrtörténetben sem találunk. E rohamos fejlődés *legfőbb útjait és eredményeit* a középiskolai fizikus tanárnak *okvetetlenül tüzetesebben ismernie kell.* A *tanfolyam első célja* tehát az volt, hogy a tanár-hallgatóság hivatott előadók által *mélyebb* betekintést nyerjen a fizika egyes újabban kialakult és még ma is fejlődésben levő oly fejezeteibe, melyek a modern fizika nagy elméleteiből kibontakozó *új fizikai világképre* nézve a legfontosabbak, sőt egyenesen nélkülözhetetlenek. E célt az egyetemi professzorok tudományos előadásai szolgálták.

Tangl Károly egyet. ny. r. tanár, az egyetemi kísérleti fizikai intézet vezetője, összesen 6 órás előadásában *az elektronról* szólott. Ismertette az elektrónt, mint a katódsugárzás jelenségeinek és az anyagi atóm szerkezetének ma már nélkülözhetetlen alapfeltevését. Beszélt az elektrón mozgásáról, sebességéről, töltéséről, az elektrónnak az atómok felépítésében való szerepéről, az atom energia-nívóiról és

[1] Ez újabb természettani továbbképző tanfolyamra a 104 jelentkező közül felvettek 25 ösztöndíjas (8 budapesti, 17 vidéki) és 9 ösztöndíj nélküli (5 budapesti, 2 pestkörnyéki és 2 vidéki), összesen tehát 34 hallgatót, akik között 11 hölgy volt. Az ösztöndíj összege vidékieknél 200 P, pestkörnyékieknél 100 P, szerzeteseknél 80 P volt. A hallgatók a középiskolai tanárságnak csaknem minden korosztályát képviselték.

sugárzásáról ; a kvantum-elméletnek *Franck* és *Hertz* kísérletei által megállapított alaptényeiről ; végül pedig a fotoelektromos jelenségeket s az *Einstein*-féle egyenletet tárgyalta.

A második tudományos előadást *Rybár István* egyet. ny. r. tanár, a gyakorlati fizikai intézet vezetője tartotta, összesen 6 órában, a *Röntgensugárzásról*. Beszélt e sugárzásnak a különböző szerkezetű *Röntgen*-lámpák és berendezések segítségével való előállításáról, a sugarak fajairól, elhajlásáról és interferenciájáról ; ismertette a hullámhossz megmérésének módszereit ; tárgyalta a sugárzás keletkezésének *Sommerfeld*-féle modern elméletét és a *Compton*-hatást.

A harmadik tudományos előadást *Ortvay Rudolf* egyet. ny. r. tanár, az elméleti fizikai intézet vezetője tartotta, összesen 6 órában, *a kvantum-mechanika* tárgyköréből. Az előadás a legmodernebb fizikai elméletek egyik legfontosabbikát ismertette, amint ez néhány fundamentális kísérleti tény elemzése alapján a fizika látszólag különböző természetű jelenség-csoportjai között létesít, szigorú matematikai operációk segítségével, további kísérleti tényekkel összevágó és igazolható összefüggéseket, ami által oly tények magyarázatát is megadja, melyek eddig a legnagyobb nehézségek árán sem voltak kielégítően értelmezhetők.

Minthogy pedig a legújabb idők *nemcsak* a fizikai tudomány roppant előhaladását, hanem tanítási módszereinek mélyreható változásait is hozták : a tanfolyam másik, *gyakorlati pedagógiai célja* csak az lehetett, hogy a hallgatóságot a fizikatanítás modernebb módszereivel ismertesse meg s ezáltal mindennapi pedagógiai munkájában támogassa. E célt a középiskolában ténylegesen katedrai működést végző tanárok előadásai szolgálták.

Mikola Sándor, a budapesti ev. főgimnázium igazgatója összesen 12 órás előadása a *tanulók fizikai gyakorlatairól* szólott. Tárgyalta e gyakorlatok célját, nevelő-értékeit, szervezését és vezetését ; teljes összeállításban bemutatta és kimerítő részletességgel ismertette a fizika egész területéről vett, tanulói gyakorlatokra alkalmas kísérleti eszközöket és a velük való munkálkodást.

Nagy L. József kegyesrendi tanár szintén 12 órás előadása az *iskolai bemutató kísérletekről* szólott. A demonstrációról s a szakkönyvek ismertetéséről szóló bevezetés után ténylegesen bemutatott több mint 30, a fizika minden ágát felölelő ritkább és kényesebb, de a tanításban nélkülözhetetlenül fontos demonstrációt, a kísérleteket mindig bőséges módszeres megjegyzésekkel kísérve.

A tanfolyam előadásaihoz ezúttal is *tanulmányi kirándulások* csatlakoztak. *Tangl* professzor vezetésével először is az *Egyesült Izzó* újpesti gyártelepén jártunk, hol az izzólámpa- és rádiócikk-gyártásnak minden fázisát megmutatták ; láttuk a gyár fizikai kutató-laboratóriumait is, sőt még a gyár vezetőségének vendégszeretetét is élvezhettük. Másik alkalommal *Ortvay* professzor vezetésével a *svábhegyi csillagvizsgálót* látogattuk meg, megszemlélvén a helyiségeket, a műszereket és a laboratóriumokat. *Rybár* professzor a bánhidai *Talbot-centrálét* mutatta be, *Nagy L. József* vezetése mellett pedig a *lakihegyi rádióleadóállomást* láttuk.

A tanfolyam 1930. július 5-én délben végződött be. Ekkor a Tud. Egyetem bölcsészeti karának épületében *Melich János* egyet. ny. r. tanár, a *Tanárképző Intézet* elnökhelyettese, vázolta a tanfolyam jelentőségét és köszönetet mondva úgy a tanfolyam létesítőinek és lelkes

előadóinak, mint fáradhatatlan hallgatóságának, a tanfolyamot befejezettnek nyilvánította.

Kétségtelen, hogy *az előadások úgy tárgyuk, mint keresztülvitelük tekintetében a tanfolyam kitűzött célját teljes mértékben elérték. Tangl* professzor előadása, amely részben a fizika újabb részei közül a középiskolai tanításba máris belejutott anyagnak magasabb szempontok alapján való tárgyalását, részben pedig ez anyagnak a tisztán tudományos problémák szerint való továbbfejlesztését adta : a hallgatóságnak két okból is különlegesen értékes volt. Egyrészt azért, mert az előadás olyannyira közvetlenül csatlakozott a középiskolai anyaghoz, hogy jelentékeny része csekély leegyszerűsítés után a középiskolai tanításban közvetetlenül fölhasználható ; másrészt pedig azért, mert az elektrón alaptulajdonságainak és a velük összefüggő jelenségeknek megismerése egyben nélkülözhetetlen bevezetés és alap gyanánt szolgált a másik két tudományos előadásnak is. *Rybár* professzor összefoglaló előadása is középiskolai anyagból indult ki s onnan fokozatosan emelkedett a tudománynak e tárgykörben elért magaslataira, miáltal szép példáját nyujtotta annak : hogyan indul el a fizikai kutatás a legegyszerűbb tényekből és hogyan szárnyal folytonos kísérleti és következtető-elméleti munka révén mind magasabb és magasabb régiók felé. Az előadás nagy tudományos értéke mellett egyik részével szintén a középiskolában közvetlenül értékesíthető anyagot is nyujtott, másrészt pedig a *Röntgen*-lámpák kezelésére, berendezések összeállítására és a velük való dolgozásra adott sok becses gyakorlati ismeretet. *Ortvay* professzornak igen nagy anyagot felölelő előadása természetesen kezdettől-végig elméleti területen mozgott s ennyiben a középiskolai tanárság mindennapi munkájával szorosabb kapcsolatban nem lehetett ; de az elméleti fizikának modern módszereibe bepillantást nyujtott és ezzel, valamint fogalomrendező és gondolatébresztő szerepével a tanárság tisztán tudományos képzésének mégis hasznára volt. *Mikola Sándor* előadása szinte felbecsülhetetlen segítségére volt a tanulói gyakorlatokat ezután bevezetni szándékozó tanárnak, de nagy értéket jelentett a fizikai gyakorlatot már vezetőnek is. Az előadó, aki e kérdésben ma az ország *első szakembere*, évtizedekre terjedő munkásságának *tapasztalati eredményeit* bocsátotta nemes készséggel a kartársak rendelkezésére, tüzetesen tárgyalván a tanulói gyakorlatok minden jellemző és didaktikailag értékes problémáját, nemkülönben ezek kivitelének legjobban bevált eszközeit és módjait. *Nagy L. Józsefnek* a kísérletező tanítás nagy szeretetéről tanuskodó lelkes előadása talán *a leghasznosabb* volt a középiskolai tanár mindennapi demonstrációs tanítómunkájára. A tanítás által feltétlenül megkövetelt jó demonstráció a nagy elméleti tudás mellett még a legegyszerűbbnek látszó kísérletnél is *rengeteg tapasztalatot*, rejtett apróságoknak, fogásoknak biztos ismeretét tételezi föl úgy az előkészítés, mint a bemutatás során ; az előadó a bemutatott nagyszámú kísérlet mindegyikénél *éppen ezeket* világította meg, a kérdéses demonstráció *instruktív értékének* pontos kifejtése mellett. Munkájának eredményét nagyban segítette az is, hogy éppen a tanfolyam kezdetén jelent meg demonstrációs könyve. *A kirándulások* pedig, ha nem is voltak, mert hiszen nem is lehettek, az előadások szerves kiegészítői, a hallgatóságot oly intézményekhez juttatták el, melyekhez egyébként aligha férhettek volna hozzá s melyekben szerzett tapasztalataikat tanításukban szintén nagy mértékben felhasználhatják.

Ezek alapján tehát *a tanfolyam igen eredményesnek és sikeresnek mondható, hiszen a hallgatóságnak úgy tudományos, mint gyakorlati pedagógiai képzését valóban igen nagy mértékben mozdította elő.*

Úgy gondoljuk azonban, hogy talán előnyös lenne a következő tanfolyam *időszakát* nem a tanév végén, hanem a tanév elejére (pl. augusztus utolsó és szeptember első heteire) tenni. Ilyenkor úgy az előadók, mint a hallgatók frissen, a nyári pihenés által felüdülve, fölhalmozott energiákkal fognának hozzá a kétségtelenül fárasztó tanfolyami munkához, melyet ekkor a csaknem tűrhetetlen nyári forróság sem zavarna ; hiányuk sem az egyetemen, sem a középiskolákban nem volna ez időben erősen érezhető s az elmulasztottakat a tanév folyamán könnyen pótolhatnák. Mint az előzőn, ezen a tanfolyamon is előfordult, hogy egyes kartársaknak érettségi vizsgák miatt, hosszabb időre haza kellett utazni. A tanfolyam 2 hetes tartama szerintük *túlrövid ;* azt eredményezte, hogy egyrészt egyes előadások túlságosan is tömörek lettek, másrészt az illető tárgykörből nyujtott kép fontos részeket elnagyolt vagy nélkülözött, sőt egyik előadásnál a kitűzött anyag egy része idő hiányában nem is volt letárgyalható. A fölvett hallgatók nagyobb száma a tanfolyamot *gazdaságosabbá* tenné. Végül az előadások tárgykörét illetőleg úgy gondoljuk, igen eredményes lenne *a munkatanítás*, illetve a *kutató-tanítás módszereiről* szóló, nemkülönben *a fizika teljes didakszisát* s a vele kapcsolatos összes problémákat felölelő rendszeres előadás fölvétele.

A tanfolyam egyéb eredményei mellett *a tanári összetartozás* érzését is nagy mértékben fejlesztette ; egymás törekvéseinek és eljárásmódjainak a tanfolyami eszmecserék kapcsán való megismerése a tanítás ügyének csak hasznára lehet.

A tanfolyamról egyrészt tudományunk nagyszerűségének, roppant kulturális értékének és páratlan fejlődésképességének büszke öntudatával, másrészt sajátmagunk szellemi gyarapodásának fölemelő érzésével távoztunk el. Úgy gondolom, hogy mindezért a hallgatóság *igaz háláját* tolmácsolhatom úgy *a kultuszkormánynak*, mint a tanfolyam *fáradhatatlan előadóinak*. Bizonyos, hogy áldozatos munkájuk *jobbá teszi a középiskolai fizikatanítást*, amivel az országnak nemcsak természettudományi, hanem nyilván egyetemes művelődését, *modern nemzeti összkultúráját is* jelentékeny mértékben szolgálja.

Porcsalmy Zoltán.

Egy tanulmányút tapasztalataiból.

A nyáron végzett németországi tanulmányutam folyamán főleg a leányközépiskolák megfigyelése volt célom, de közben szerzett egyes pedagógiai tapasztalataim általánosabb érdeklődésre is tarthatnak számot.

Berlinben megtekintettem a községi Victoria líceumot, a dahlemi Staatliche Gertraudenschulet, Potsdamban a Staatliche Handels- u. Gewerbeschule für Mädchen intézetet, Frankfurt a./Mainban az Elisabethenschule és a Schillerschule városi leánylíceumokat.

Berlinben a tanítás már szünetelt, így itt csak az iskolaépületeket és felszerelésüket volt módomban megtekintenem és az igazgatókkal tárgyalnom.

Az iskolák felszerelése általában a mi iskoláink felszerelésének felel meg. Feltűnőek azonban a higiéne biztosítására a linoleum álta-

lános használata a tantermekben is és a termek embermagasságnyi olajfestéses faburkolata. A higiénikus vízivást a legtöbb iskolában a vízvezeték szökőkútszerű berendezése biztosítja. Az egészségvédelmi berendezéseket természetesen a megfelelő takarítás teszi valóban értékessé, e tekintetben azonban nem mindenütt láttam a szükséges gondosságot. A szertárak felszerelése a szokásos nívón van, csak az a feltűnő, hogy a német intézetekben sem gondoskodnak kellően az elrontott szerek kijavításáról. Így a szerek egy részét nem tudják használni. Egyes kivételektől eltekintve hasonló a helyzet minálunk is. E téren a svájci iskolákat kellene követni, ahol egy állandóan alkalmazott mechanikus javítja ki egy-egy város *különféle* iskoláinak a tanszereit. A felszerelésről szólván, külön fel kell említenem a vetítőkészülékek, valamint a nyelv- és zeneoktatásnál a grammofon általános használatát. Az epidiaskop használata mind általánosabbá válik. A termek elsötétítését újabban az eddig használt és nagyon költséges forgó szerkezet helyett bőséges méretben alkalmazott kettős fekete szövetanyaggal végzik, melyet húzó zsinórszerkezettel mozgatnak a megkívánt irányban.

Frankfurtban alkalmam volt az iskola *belső életébe* is bepillantanom, mivel a tanítás itt még nem szünetelt. A látogatónak első tekintetre feltűnik a tanulók fegyelmetlenségig menő mozgékonysága és hangossága a folyosón, lépcsőházban, udvaron, de részben az órákon is. Egyszerre több tanuló szólal fel, kilép a helyéről, még a padjára is felül, ujjaival csettintve jelentkezik felelésre, csengetéskor pedig a tanár, vendég, igazgató jelenlétében is olyan hangosak, mintha már egymagukban volnának. Kiegészíti ezt a képet a tanulókból alakult úgynevezett Schülergemeinde azon joga, hogy az iskolai rend egyes intézkedései ellen felszólalhat. Hogy ilyen körülmények közt a tekintélytiszteletre való ránevelést mennyire biztosítja az iskola és egyáltalában szerepel-e a nevelői feladatok közt, alig lehet megállapítani. Sich ausleben u. ausleben lassen a jeligéje az új német iskolának. „A tanuló érezze magát minél jobban az iskolában" — mondta az egyik igazgató —, ami egymagában igen helyes elv ; „egyénisége szabadon nyilatkozzék meg jó és rossz tulajdonságaival együtt", ami az egyéni nevelésben megengedhető, mert a nevelői ráhatás azonnal érvényesül, de a tömegnevelésben ennek az elvnek az alkalmazása feltétlenül kinövésekre visz, főleg az ott dívó elnézés mellett. Valóban, az iskola legyen az alkalmazkodás és önfegyelmezés gyakorlóiskolája is, mert különben az élet nagy botlások és keserűségek árán kényszeríti erre rá az embert. A megdöbbentő diáktragédiák (Steglitz) eléggé rávilágítottak a kérdésre és rámutattak arra az útra, amelyen a nevelésnek haladnia kell.

A tanítás terén kiváló munkát volt alkalmam megfigyelni. Német irodalmi, történelmi, földrajzi, vegytani, mennyiségtani és tornaórákon vettem részt, bizonyára a legkiválóbb tanárok óráin. Főcél a tanulók érdeklődésének a felkeltése, ami a nagy nyugtalanság mellett is szépen sikerült. Úgynevezett leckefelmondást és vele kapcsolatos osztályozást seholsem láttam. A notesz már teljesen kiment a divatból. A tanár mindig az egész osztállyal dolgozik, a lecke kapcsán problémákat, összefoglaló kérdéseket vet fel, melyekre a tanulók a tanár segítségével felelnek. Tanár és tanítvány kölcsönhatása állandó. A merevség teljesen ki van zárva az óráról, indulatossággal vagy türelmetlenséggel seholsem találkoztam, ellenkezőleg, közvetlenség és szívélyesség tette kedvessé az órákat.

A szociális nevelés kiváló gondja a német iskolának. Iskolai ünnepélyek rendezésével és gyüjtés útján teremtik elő az anyagi segítséget. A nélkülözők különféle köreit keresik fel. Így az egyik iskolában minden osztálynak van egy szegény öreg nőistápoltja, kit hetenkint élelmiszercsomaggal látnak el. Segélyezik a börtönviselt, de elhagyott nőket, szegény elmebetegeket és azok családját, az iskolai Landheimek falusi szegényeit stb. A mi iskoláinkban az Ifj. Vöröskereszt Egyesületek végzik ezt a karitatív tevékenységet és nem gyüjtés, ünnepélyek rendezése útján, hanem kezük munkájával szerzik meg az anyagi szükségleteket, ami a megsegítésnek kétségtelenül helyesebb módja. És ezek a heti munkadélutánok, melyeken a növendékek összegyűlnek és beszélgetve, énekelve dolgoznak, kitűnő ébresztői a szegénységgel való együttérzésnek és a karitatív tevékenységre való készségnek. Valóban kívánatos, hogy a szociális bajok növekedtével minden iskola, főleg leányiskola a növendékek szociális irányú nevelését elsőrendű kötelességének tartsa és annak biztosításáról gondoskodjék.

Feltűnő a német iskola azon törekvése, hogy *növendékeit az iskola körébe vonja*, hogy az iskolával való közösséget minél bensőbbé és többoldalúvá tegye. Ezt a célt szolgálja az úgynevezett Schülergemeinde, mely bizonyos önkormányzati alapon megszervezett intézmény, ifj. jótékonyságot is gyakorol és választott képviselői útján tudomására hozza az igazgatónak az ifjúság kívánságait az iskolai rend ügyében. Ez az intézmény még a forradalmi idők alkotása, de újabban működése inkább csak a jótékonyság gyakorlására szorítkozik. Fenti célt szolgálják a tanulói olvasószobák is könyvtárral, folyóiratokkal és különböző pártállású politikai napilapokkal, hol a növendékek szabad délutánjaikat töltik. Az iskola körébe vonják még a növendékeket a közeli és távolabbi vidékekre irányuló kirándulásokkal, melyek a német iskolákban (a leányiskolákban is) szokatlan méretet öltöttek. Főleg a német úgynevezett Schullandheimek érdemelnek itt említést, melyek az újabb idők alkotásai. Ez a Schullandheim-mozgalom az ifjúság egészségvédelmének, erkölcsi megújhodásának, szellemi látóköre tágításának, a város és falu közti ellentétek kiegyenlítésére irányuló törekvéseknek, végeredményben a nemzeti erő fejlesztésének új lehetőségeit nyitja meg. (Tudomásom szerint német példára hasonló mozgalom indult meg polgári iskoláink körében is.) Ezek a Landheimek klimatikus vidékeken épült tágas nyaralók, az iskola tulajdonai. Egy iskolának több ilyen Landheimje is van és a szülők adományából, valamint iskolai ünnepélyek jövedelméből vásárolják meg az iskola számára. Egyes tanulócsoportok tanáraik vezetésével 3—4 napra keresik fel a szorgalmi időben is, minden időszakban, főleg télen és itt hódolnak többek közt a sielésnek, ennek a különösen kedvelt téli sportnak. A frankfurti Schillerschule-nak (leányreálgimnázium) pl. 220 sielő leánynövendéke van. Ebből is látható, hogy a németeknek mennyire a szívükön fekszik az ifjúság egészségének a gondozása. És ebben a nemes törekvésben nagy érdeme van a német iskolaorvosi intézménynek, mely teljesítményben a miénket messze felülmúlja.

De gondoskodik a német iskola arról is, hogy *a szülőket is bevonják az iskolai életbe*. Evégre alkalmat adnak az egyes osztályoknak szülői esték (Elternabende) rendezésére. Ezeket leginkább télen tartják 4—8-ig az iskolában, az osztályfőnök és szülők, mint vendégek jelenlétében ; a tanulók megvendégelik hozzátartozóikat és szórakoztatásukról is gondoskodnak. Az iskolákban létesített „Volt iskolatársak

szövetsége" is kiváló szerepet játszik a társadalom bevonásában. A szülők bevonásának egyik leghathatósabb intézménye azonban az Elternbeirat. Ez a szülők tanácsa az igazgatók véleménye szerint jól bevált intézmény. 50 szülőre esik egy megbízott és így a tanulói létszám szerint 12—15 tagból álló tanácsa van egy-egy iskolának. Ez az intézményesen megszervezett tanács nagy érdeklődést tanusít az iskola iránt, sokoldalú társadalmi befolyásával igen jó szolgálatot tesz az iskola vezetőségének, áldozatrakész és mint a szülők választmánya, a szülői társadalmat is fokozott áldozatkészségre bírja rá. Ezt a szülői áldozatkészséget a mi iskoláinkban, sajnos, erősen nélkülözzük. Pedig az iskola belső életének a kiépítésében nagy szükségünk volna a szülők fokozott erkölcsi és anyagi támogatására. E célból szükségesnek mutatkozik nálunk is a szülők fokozottabb bevonása iskoláink életébe.

Valóban, az az általános tapasztalat, hogy a magyar társadalom mindent az államtól vár, iskolai életünkben is jelentkezik, iskolai életünk kétségtelen kárára. Bár másrészről meg kell állapítani, hogy a magyar állam áldozatkészsége iskoláink fenntartásában viszonylag nagyobb, mint a német államé. Iskoláik felszerelése, a meglévő felszerelésnek a kiegészítése a nagy hadisarcra és az államnak ennek folytán bekövetkezett szegénységére való hivatkozással szinte szünetel, helyenkint még évi értesítőt sem nyomatnak ez okból ; míg a magyar állam minden szegénysége mellett is új iskolákat emel és a meglévők fenntartásáról, a hiányok pótlásáról kielégítő módon gondoskodik.

A magyar társadalom és a magyar iskola munkásai csak hálával gondolhatnak a kis magyar államnak erre a nagy teljesítményére.

Dr. Lersch Ernő.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az új tisztikar.

(A szavazatszedő-bizottság jelentése.)

Alulírottak, mint az *Országos Középiskolai Tanáregyesület* 1930. évi szeptember hó 20-án tartott választmányi ülésén kiküldött szavazatszedő-bizottság tagjai, tisztelettel jelentjük a Tekintetes Választmánynak a következőket :

Folyó évi november hó 4-én és 5-én megjelentünk az Országos Középiskolai Tanáregyesület főtitkárának hivatalos helyiségében, ahol nekünk Édes Jenő főtitkár átadta a beérkezett szavazatokat.

Mindenekelőtt megállapítottuk, hogy összesen 1069 szavazat érkezett be, amelyek közül a bizottság érvénytelennek minősített 37 szavazólapot a következő okokból :

19 szavazólap a határidőn túl két nappal később érkezett be ;

9 titkos szavazatnak nem volt semmiféle igazolása ;

8 nyilt szavazólapon az alapszabályoknak meg nem felelő módon szavaztak ;

1 magánjegyzék hadviselt jelölteket ajánlott.

Az érvényesnek elfogadott 1032 (azaz egyezerharminckettő) szavazatból mindössze 88 volt a titkos szavazat. A szavazatok a következőképen oszlottak meg :

Elnök : dr. Madai Gyula 606, dr. Bartha József 213, Mikola Sándor 97.

Fővárosi alelnökök : Schmiedt Alajos 716, dr. Csóka Lajos 160, Gajda

Béla 156.

Szőts Gyula 463, dr. Marczinkó Ferenc 171, dr. Kemenes Illés 109.

Vidéki alelnökök: dr. vitéz Bessenyei Lajos 415, Fodor János 323, dr. Rorák Imre 253.

Dr. Básze l Ernő 454, Borsos Károly 252, Zwick Vilmos 98.

Leányközépiskolai alelnök: Bernolák Kálmán 516, Domby László 284, Párkányi Norbert 115.

Főtitkár: vitéz Esztergomy Ferenc 810, Hlavathy Imre 57, Sziklai Aladár 42.

Titkár: dr. Marcell Ágost 564, Rózsa Kálmán 169, Szabó István Andor 155.

Szerkesztő: dr. Nagy Pál 651, dr. Méhes Gyula 134, dr. Halász László 126.

Pénztáros: Németh József 809, Fornwald József 67, dr. Fray Jenő 30.

Ellenőr: dr. Réger Béla 526, dr. Varga Sándor 248, Oberle József 122.

Segélyalap elnöke: dr. Finály Gábor 716, Fröhlich Károly 87, Kalkbrenner Antal 45.

Segélyalap pénztárosa: dr. Messik Béla 560, Erdei József 160, Halmos János 72.

Számvizsgáló-bizottság: Rados Ignác 671, dr. Vasáry Dániel 189, Torday Lajos 172.

Dr. Kresznerics Károly 578, Kiricsi János 137, Szentirmay Ottó 111.

Dubovitz István 637, Dongó Orbán 151, dr. Máhr Károly 59.

Gondnok: Édes Jenő 1031.

Ügyész: dr. Osvárth Ferenc 1031.

Ezek szerint az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek az 1930. évi július hó 1-én kezdődő LXIV—LXV—LXVI. egyesületi évi ciklusára tisztviselői lettek:

Elnök: *dr. Madai Gyula.*

Fővárosi alelnökök: *Schmiedt Alajos* és *Szőts Gyula.*

Vidéki alelnökök: *dr. Básze l Ernő* és *dr. vitéz Bessenyei Lajos.*

Leányközépiskolai alelnök: *Bernolák Kálmán.*

Főtitkár: *vitéz Esztergomy Ferenc.*

Titkár: *dr. Marcell Ágost.*

Szerkesztő: *dr. Nagy Pál.*

Pénztáros: *Németh József.*

Ellenőr: *dr. Réger Béla.*

Segélyalap elnöke: *dr. Finály Gábor.*

Segélyalap pénztárosa: *dr. Messik Béla.*

Számvizsgáló-bizottság tagjai: *Rados Ignác, Dubovitz István, dr. Kresznerics Károly.*

Gondnok: *Édes Jenő.*

Ügyész: *dr. Osvárth Ferenc.*

A szavazólapokat megőrzés végett a főtitkárnak adtuk át. Midőn a Tekintetes Választmánynak megtisztelő megbizatásunkat megköszönjük, vagyunk teljes tisztelettel:

Budapest, 1930 november 5-én.

Korpás Ferenc s. k.
a szavazatszedő-bizottság elnöke.

Kopp Tibor s. k., *Valentin József* s. k.,
a szavazatszedő-bizottság tagjai.

Édes Jenő s. k.
főtitkár, jegyzőkönyvvezető.

Szabolcsi Tanári Kör.

A *Szabolcsi Tanári Kör* november 2-án tartotta évi rendes közgyűlését, mely az alapszabályok 31. *d)* pontja szerint tisztújító közgyűlés is volt. A szép számmal megjelent tagokat üdvözölve, a Magyar Hiszekegy szavaival nyitja meg *Zwick Vilmos* köri elnök a közgyűlést. Elnöki megnyitójában a törhetetlen tanári idealizmus mellett tör lándzsát, mely a nyomasztó anyagiakkal folytatott küzdelmek idején egyedül lehet biztos támpont a reánk rótt nagy kultúrmunkában. Kéri a Kör tagjait, hogy a nemes tradiciókhoz méltóan harcolják meg a nemes harcot a szebb s igazabb jövő biztos reményében. A nagy tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után *Kováts József* nyíregyházi kir. kath. gimnáziumi tanár tartotta meg *Koncentráció a középiskolai tanításban* című értekezését. Fejtegetésének gondolatmenete a következő: A tárgykör részletes ismertetése egy rövid lélekzetű értekezés keretében kivihetetlen, mert hiszen nemcsak azt kellene részletesen fejtegetni, hogy mennyire és milyen vonatkozásban alkalmas minden egyes tárgy a másik ismereteinek alátámasztásánál, hanem azért is, mert ide nyolc-tíz, tapasztalatokban gazdag tanár leszűrt megfigyelése kellene. Különösen megkapó volt értekezésének ama része, mely a magyar nyelv és irodalom s a geometria között kereste és találta meg a közös érintkezési felületeket, bebizonyítva ezzel, hogy a látszólag egymástól nagyon is távolálló tárgyak is mennyire egymás segítségére lehetnek. Fejtegetése végén az anyagkoncentráció mellett a tanári együttműködés fontosságát, mint az előbbinek kiegészítőjét hangoztatta, mely az egyöntetű eljárásban, a személyes példaadásban s a hospitálásokban érhető el. Többek hozzászólása bizonyította a tárgykör általános érdekű voltát. Az értekezés megérdemelte az aratott sikert. *Weiszer Gyula* titkár az évi eseményekről számol be, köri életünknek két kimagasló eseménye: a Kisfaludy—Katona ünnepség s a köri középfokú iskolák júniusi dalosversenye volt. Úgy a titkári, mint az utána következő pénztárosi jelentést a Kör egyhangú köszönettel vette tudomásul. Körünk tagjainak létszáma 59.

Az alapszabályok alapján megejtett választások a régi tisztikart bízták meg a Kör további vezetésével, kiknek nevében Zwick Vilmos elnök köszönte meg a megújuló bizalmat s tett fogadalmat a további munkára. Tárgysorozatunk utolsó pontja során *Weiszer Gyula* titkár terjeszti elő a választmányon letárgyalt indítványokat a következőkben:

1. A Kör tiltakozik a szolgálati időnek 40 évre való felemelése ellen.

2. Kívánja a várakozási időnek leszállítását 3 évre olymódon, hogy a helyettes tanári, a IX. és VIII. fizetési osztályok várakozási ideje 1—1 évvel rövidíttessék meg.

3. A bírákkal való egyenlő elbánás alapján évi 600 P képesítési pótlék kiutalását kéri, mely összeg a fizetésbe s a nyugdíjba beszámíttassék, s melyben minden okleveles középiskolai tanár részesüljön rang és szolgálati különbség nélkül. Ezt a pótlékot évi két egyenlő részben, decemberben s júniusban utalják ki.

4. Ha a tanári munka nemismerése folytán szolgálati éveinket mégis felemelnék, kívánja a 35. év után is a szénumos rendszer alkalmazását s így a középiskolai tanárság számára az V. fizetési osztály megnyitását.

5. Kérjük a korpótlék visszaállítását.

6. Kérjük a tanári külön munka (osztályfőnökség, szertárosság stb.) díjazásának olymérvű felemelését, hogy ez egyenlő legyen más tisztviselők legális mellékkeresetével.

7. Tiltakozunk minden fizetésredukció s minden más indirekt megadóztatás formájú fizetésleszállítás ellen.

A Kör a választmány javaslatait elfogadva, utasítja az elnökséget, hogy azokat az Országos Elnökséghez haladéktalanul terjessze fel, kérve az Elnökséget, hogy ezen indítványokat az ez évi közgyűlésen tárgyalás alá vegye.

Weiszer Gyula.
titkár.

HÍREK.

Egyetemi tanári cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *dr. Zsigmond Ferenc* debreceni magyar királyi Tisza István-tudományegyetemi magántanárnak, a debreceni református kollégium gimnáziuma rendes tanárának, az egyetemi oktatás és a szakirodalom művelése terén szerzett érdemei elismeréseül az egyetemi rendkívüli tanári címet adományozta.

Igazgatói cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Németh József* nyugalmazott állami középiskolai rendes tanárnak a középiskolai igazgatói címet adományozta. Bizonyára örömmel veszik olvasóink ezt a hírt, mert a kitüntetés Egyesületünk egyik fáradhatatlan tagját, már sok év óta buzgó pénztárosát érte, aki mind pedagógiai működésével, mind tudományos munkálkodásával, mind az egyesületi életben kifejtett tevékenységével igen nagy érdemeket szerzett a magyar közoktatás terén.

Külföldi kitüntetés. A kormányzó a magyar királyi külügyi miniszter előterjesztésére megengedte, hogy *Horváth Endre dr.* a budapesti Gizella királyné leánygimnázium tanára, a görög Megváltórend tiszti keresztjét elfogadja és viselje.

Áthelyezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Masszi Ferenc* szolnoki állami reálgimnáziumi rendes tanárt a pécsi gyakorló reáliskolához és *Besse Gyula* sümegi állami reáliskolai rendes tanárt a szolnoki állami reálgimnáziumhoz áthelyezte.

A budapesti tanári körök munkaterve. Az *Országos Középiskolai Tanáregyesület budapesti köre* folyó évben is havonkénti felolvasásokkal kívánja a tanárok továbbképzésének ügyét szolgálni. A felolvasások tárgya elsősorban metódikai kérdések megbeszélése és külföldi metódikai mozgalmak ismertetése lesz.

A tanárok összhangzatos munkájának elősegítésére a kör az egyesület új helyiségeiben VIII, Csepreghy-utca 4. szám I. emelet hetenként egyszer összejövetelt tervez; itt a középiskolákat és annak tanárait érintő és érdeklő ügyek kerülnek megbeszélésre. A felolvasások napja minden hónap 4. hétfője.

A *Budapesti Katholikus Tanári Kör* az idén a külföldi középiskolai tantervek ismertetését tűzte ki feladatának azzal a célzattal, hogy tárgyanként összehasonlítja a mi tanterveinkkel s vizsgálat alá veti,

hogy az egyes külföldi államok milyen és mekkora művelődési anyaggal felvértezve bocsátják ki fiaikat az iskolából, szemben a magyar tantervekkel. A Kath. Tanári Kör üléseit minden hó 1. és 3. hétfőjén a kegyesrendi gimnáziumban tartja.

A *Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetségének* szakosztályai aktuális pedagógiai kérdések megvitatásával foglalkoznak és minden hó 2. hétfőjén üléseznek.

Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Egyesület. A Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Országos Egyesület közgyűlését december 8-án délelőtt 11 órakor tartja a Zrínyi Miklós-reálgimnázium tanári szobájában. A közgyűlést fél 11 órakor választmányi ülés előzi meg.

Az újjáéledt egyesület erős lendülettel indult fejlődésnek. A mélypontról (12 pengős karácsonyi segély) a mult évben eljutottunk a 20 pengős segítséghez. Az idén a 30 pengő már biztosítva van. A kiadott összeg természetesen csak egy részét emészti fel a bevételnek, mert a tagdíjak és adományok egy részét tartalékolnunk kell. Az aktív tagok kedvezményezettjeiről nem szabad megfeledkeznünk, mikor az elhúnyt kartársak kedvezményezettei számára az évi segélyt megállapítjuk.

Az a reményem, hogy évről-évre emelhetjük a karácsonyi támogatást. Nagyon szeretném, ha néhány év leforgása alatt 100 pengőre emelhetnénk. Ez már számottevő összeg, különösen özvegynek, vagy árvának a költségvetésében. Ezt természetesen tagdíjakból sohasem érhetjük el. Adományokra van szükség ; nem a tanárok egyéni adományaira, hanem az iskolákéra. Ha az iskolai ünnepeknek csak egy jelentéktelen százalékát megkapja az egyesület és állandóan kapja, nagy eredményt érhetünk el. Néhány intézet már megértette és méltányolta az egyesület törekvéseit.

A legutóbbi tavaszi kimutatás óta a következő adományok érkeztek : I. ker. áll. Verbőczy István rg. 300 P, VIII. ker. áll. Zrínyi Miklós rg. 247 P 24 f., kaposvári áll. rg. igazgatósága 60 P, jászberényi áll. rg. 46 P 79 f., soproni áll. reál 212 P, IX. ker. áll. Fáy András rg. 14 P 20 f., bonyhádi ág. ev. rg. 30 P, debreceni izr. rg. 100 P, Lengyel Károly tanár úr 3 P 36 f., budapesti izr. rg. 14 P 40 f., Szőke Kálmán úr 3 P, nyíregyházi ág. ev. rg. 12 P.

Az egyesület anyagi helyzetéről és a népjóléti minisztériumnak hadikölcsöneinkkel kapcsolatos támogatásáról közgyűlésünk után számolok be. *Lengyel Miklós.*

Az Országos Állatvédő Egyesület iskolai pályázata. Az 1930/31. iskolai évre is hirdet az Országos Állatvédő Egyesület irodalmi pályázatot és pedig a következő tételekkel : 1. A népiskolák I—IV. osztályai számára : *A baromfiakról.* 2. A népiskolák felsőbb osztályai ismétlő iskolák és a középfokú iskolák I—IV. osztályai számára : *Hogyan védjük az állatokat?* 3. A középiskolák V—VIII. osztályai, a tanítóképzők és felsőkereskedelmi iskolák számára : *Állatvédelmi beszéd a madarak és fák napjára.* A dolgozatokat az iskolai igazgatóságok útján 1931 március 31-ig az Országos Állatvédő Egyesületbe (IX., Ernő-utca 11—13) kell beküldeni.

HALOTTAINK.

† **Dóczi Imre dr.** Egyesületünk tiszteletbeli tagja, a Református Tanáregyesület elnöke, a debreceni Tisza István-tudományegyetem református hittudományi karának tiszteletbeli doktora, a tiszántúli református egyházkerület világi tanácsbírája és középiskoláinak felügyelője életének 82-ik évében Debrecenben nov. hó 11-én meghalt. A magyar középiskolázás nagyhalottjának nekrológját a Közlöny jövő számában adjuk.

† **Fojtényi Emil János** a Szent Bendek-rend pápai reálgimnáziumának rendes tanára október hó 28-án meghalt

---

KÖNYVSZEMLE.

Pintér Jenő : Magyar irodalomtörténet. Tudományos rendszerezés. II. kötet : A magyar irodalom a XVI. században. Budapest, 1930. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiadása. Nagy 8 r. 575 lap.

Érdekes és tanulságos látvány az a szerelmes küzdelem, amelyet Pintér Jenő folytat azért, hogy egyrészt a magyar irodalom hatalmas anyagát minél behatóbban megismerje, másrészt hogy ennek a rengeteggé halmozódó ismerettömegnek urává és parancsolójává legyen, hogy rendelkezni tudjon vele s roppant tudását átadhassa tanulni vágyó honfitársainak, felmentvén így ezeket annak a bámulatos kitartású kutató és gyüjtő fáradságnak a legnagyobb része alól, amelyet — ha Pintér Jenőnk nem volna — mindenkinek magának kellene elvégeznie.

Több kiadásban megjelent középiskolai kézikönyve és a nagyközönség számára kétféle változatban kidolgozott, vázlatos irodalomtörténete most jóformán eszünkbe sem jut, pedig a maguk nemében ezek is igen figyelemreméltó kísérletek, részint a hagyományos irodalomtörténeti tananyag zsúfoltságának, emlékezetet terhelő voltának megszüntetésére, részint az irodalom legújabb évtizedeinek a vizsgálat körébe való merész bevonására.

Életének főfeladatául azonban Pintér Jenő a részletes magyar irodalomtörténet tudományos kidolgozását tűzte ki fiatalon s ezt a nagy feladatot, melynek egyszeri megoldása is igénybe venné más embernek egész idejét és erejét, immár harmadszor kezdte újra. Annyira hiányt pótol ez a nagyszabású vállalkozás, olyan kapós szükségleti cikk a Pintér-féle „tudományos rendszerezés", hogy szerzőnk egészen kényelmes módon csinálhatna jó üzletet műve változatlan szövegű újabb-újabb kiadásával. De ő nem pihenni akar, hanem dolgozni és céljának minél tökéletesebb megközelítésére más-más módszerrel próbálkozik.

A legelső kidolgozás volt a „legtudományosabb". A lapalji jegyzetek nagy tömege adta meg a hitelét úgyszólván minden megállapításnak, vagyis a felhasznált forrásmunkák a legellenőrizhetőbb módon bele voltak dolgozva a munka szövegébe, bár a nevezetesebb íróknál külön is kaptunk összegezést az illető egyénre vonatkozó „irodalom"-ról. A második kidolgozás mellőzte a lapalji jegyzetek nehézkes apparátusát, nagyobb betűjű szövegben adta a főmondanivalót, apróbb betűvel az életrajzi, könyvészeti adatokat, mellékesebb megjegyzéseket s a korábbi vélemények felsorolását. A forrásművek reper-

tóriuma itt bámulatosan gazdag, valósággal a magyar irodalom egészére vonatkozó teljes tárgyi katalógus. Minthogy általában a főszöveg a legérdemesebb előmunkálatok alapján a tudományos köztudatba többé-kevésbbé már átment megállapításokat szűri le : a szakemberekre nézve érdekesebb és becsesebb e második kidolgozásban az apróbetűs rész, vagyis — hogy úgy mondjuk — az adattári rész.

Általános volt ezóta a kíváncsiság : vajjon a Pintér Jenő módszere milyen irányban fejlődik tovább ? A „főszöveg" válik-e mélyebbrehatóvá, eredetibbé, az egész munka legfontosabb és legérdekesebb részévé, vagy pedig az apróbetűs rész lesz még gazdagabbá, még becsesebbé, a főérdeklődést még jobban magára vonóvá ? A mostani, harmadik kidolgozásban ez az utóbbi eset következett be. Amilyen jogos kifogás emelhető e kidolgozásmód ellen a magasabbrendű, művészibb igényű koncepció és kompozició szempontjából, éppoly bizonyos, hogy szerzőnk legújabb módszerét éppen a mi folyóiratunk fogadhatja elismeréssel, mert azt hiszem nem tévedek, ha e módszer lényegét a *pedagógiai* szemponthoz való alkalmazkodásban látom, még pedig olyan mértékű alkalmazkodásban, amely a szerzőtől a művészi alakítás és a szerkezeti egység terén tudatos nagy áldozatot kíván.

A néhány hónappal ezelőtt megjelent I. és a most megjelent II. kötet az anyagcsoportosításban az alárendelés elve helyett minél teljesebben a mellérendelés elvét igyekszik alkalmazni ; a nagy általánosságban megvont határok között apró fejezetekre van tördelve a bemutatandó anyag. Némelyik fejezet egyetlen versről szól s egyetlen lapnyi a terjedelme. Ez a körülmény hiba lehet a szerkezeti egység, tömörség és arányosság szempontjából, de a könyv gyakorlati hasznosságát talán nagyon előmozdítja, mert így igazán szinte fokozhatatlanul világos és áttekinthető az anyag minden részlete.

De nemcsak ennyiből áll a módszer újsága. A második kidolgozás apró betűvel adta az írók életrajzát, de ez az életrajzi rész egységes fogalmazású, kerek egész volt. A legújabb kidolgozásban az életrajz rövid lényegét nagybetűs szövegben mondja el a szerző, azután következik háromszor-négyszer akkora terjedelemben az apróbetűs életrajzi adattár, még pedig évszámok szerinti nyers egymásutánban ! Nemcsak az életrajzi, hanem az egyéb vonatkozású részeknél is az adattárra, a jegyzetekre billent át a munka főérdekessége, még sokkal inkább, mint a második kidolgozásban. Ennek a tárgyalásmódnak a szerző önfeláldozásszerű jószándéka adja meg a magyarázatát. Az ő becsvágya és célja az, hogy az olvasó majdnem egészen abban a helyzetben legyen, mintha nem másod-, hanem első kézből kapná az irodalom és a rávonatkozó kritikai elmélet anyagát ; a szerző szűkszavúságra kényszeríti önmagát, csak annyit és olyat mond a maga nevében, amit és amennyit minden vitán és kétségen felülállónak vél (azaz hogy még ennyit sem, mert ettől nyugodtan bejuthatott volna pl. az életrajzi adattár a főszövegbe), ami pedig a problémákat, az ítélkezést és döntést illeti : legszívesebben átadja a szót a szakirodalom egyes képviselőinek, lelkiismeretesen szembesítvén őket egymással. Pl. Dávid Ferencre vonatkozólag ezt mondja Pintér Jenő : „Az unitáriusok rajongással veszik körül Dávid Ferenc emlékét, de amint Melius Péter pályafutásának bírálatában érdemes figyelembe venni unitárius ellenfeleinek nyilatkozatait, úgy hallgassuk meg, hogyan ítél a református hittudomány a leghíresebb magyar unitáriusról" s közli a Ravasz László szigorú véleményét. Pintér Jenő annyira óvakodik az elfogult-

ságtól, az olvasónak ilyen vagy olyan irányú „befolyásolásától", annyira meg akar maradni az ismertetés határain belül, hogy csak összegyüjti az adattéglák roppant tömegét, lerakja a fundamentumot, de ránk bízza a további lépéseket. Mindenütt csupa adat, csupa pozitivum, tartalmi vázlat, versformai képlet stb., páratlanul világos elrendezésű, végtelenül hasznos nyersanyag, amely engedelmesen várja a bátor és művészi alakító kezet . . . Érdekes arra gondolni, hogy ez az új kötet voltaképen ugyanannak a korszellemi témának egyik oldalát tárgyalja, amelyiknek egy másik vetületével Szegfű Gyula foglalkozott mostanában. Mily nagy a különbség a két katholikus vallású tudósnak az egyénisége között! Szekfű művészi ihlete egy-egy kedves koncepció kedvéért néha túllép az adatszerű, rideg tények határvonalán, Pintér Jenő meg nem tántorodó tárgyilagossága pedig kelleténél óvatosabban megáll a távoli nagy kapcsolatok vagy a titokzatos, finom belső összefüggések és egyéni meglátások mesgyéje előtt . . . Az bizonyos, hogy Pintér Jenő mostani műve megbecsülhetetlen irodalomtörténeti lelőhely marad mindenkor és alig fog belőle valami elavulni hosszú évtizedek multán is.

Ennek az új kötetnek a nyelve, előadásmódja mintaszerűen világos, érthető, kifejező és jó magyarságú. A második kidolgozás két kötetében még nagyon gyakori volt pl. a relatív mondatfűzésnek ez a magyar nyelvlogika szempontjából hibás fajtáta: Bessenyei „bejelentette áttérési szándékát a királynénak, *aki* örömmel vette ezt tudomásul", Csokonai apja Dunántúlról került „Debrecenbe, *ahol* feleségül vette Diószegi Sárát", Kisfaludy Sándor Győrből „ment át 1788 őszén Pozsonyba, *ahol* három évet töltött". A mostani kötetben efféle kifejezéseknek nyoma sincs. *Zsigmond Ferenc.*

Erdélyi Lajos: Mondattani tanulmányok (Magyar nyelvi tanulmányok III.). Budapest, 1930.

I. A XVIII. század második felében a filozófus nyelvészek azt kezdték tanítani, hogy azok a mondatok, amelyekben egynemű mondatrészek sorakoznak egymásmellé, összetettek s eredeti teljesebb mondatokból rövidültek, vonódtak össze. Az összevonás elmélete a tudományos nyelvtanból bevonult az iskolai tanításba is és megindult az az unalmas, lélekölő elemzés, mely az amúgy is elvont nyelvtanítást még jobban eltávolította a gyermeknek tények felé forduló érdeklődésétől.

Még nem is oly régen így elemeztek s némelyek ma is így elemeznek az iskolában, de a tudományos nyelvtanban, sőt logikai kézikönyvekben is: *Péter és Jakab Jeruzsálemben meg Galileában prédikált*; négy egyszerű kijelentés: *Péter Jeruzsálemben prédikált. Péter Galileában prédikált. Jakab Jeruzsálemben prédikált. Jakab Galileában prédikált,* s azt állították, hogy e négy rövidebb mondatból fejlődött volna az előbbi terjedelmesebb mondat. De hogy elemezték az ilyenféle mondatokat: *Castor és Polydeukes ikrek valának?* Az elfogadott elv szerint nemde ez jönne ki: *Castor iker volt. Polideukes iker volt.* Ez azonban nyilvánvaló értelmetlenség.

II. Erdélyi Lajos e „mondatösszevonás" ferde elméletét veszi tüzetes kritikai vizsgálat alá legújabb könyvében. Kimutatja e tanítás hibáit s új, természetes és egyszerű magyarázatát adja az *és*-es mondatoknak. Dolgozatának így nemcsak negatív, hanem pozitív haszna is van. E mellett tudománytörténeti szempontból is jelentős munka, mert egy mondattani kérdés történetének felkutatása kapcsán meg-

rajzolja nagy vonásokkal az egész nyelvtudományi megismerés fejlődését, valamint a nyelvtanításét is.

Megtudjuk Erdélyi könyvéből azt, hogy az összevont mondat elmélete nem a XVIII. században született meg, csak innen kezdve terjedt el általánosan. Gyökerei visszanyúlnak a régi logika és grammatika hagyományaiba, továbbá retorikai és stilisztikai tanításokba.

1. A régi nyelvtan, mely görög és római hagyományokból táplálkozott, tisztára külsőleges képet rajzolt a nyelvről. A mellérendelő kötőszó sokszor mondatokat köt egymáshoz : ez a megfigyelés arra ösztönözte a régi nyelvészeket, hogy minden kötőszó megjelenésekor mondatok kapcsolatát sejtsék és keressék s ne riadjanak vissza önkényes változtatásoktól se. A mondatot kiegészítették egyes szavakkal, mondván, hogy azok eredetileg ki voltak téve s csak a fejlődés folyamán maradtak el. Amikor a mondatban szavak kapcsolatát látták, nem pedig egy teljesen önálló és egységes nyelvi alakulatot, akkor még megengedhetőnek tűnt fel a szókihagyással való magyarázat.

A régi nyelvtan külsőleges nyelvszemlélete így sok nyelvi jelenségnek elliptikus magyarázatát adta. A „kihagyás" az alapja annak a tanításnak is, hogy a kötőszó mindig mondatokat köt. Ez a kötőszóelmélet pedig nem egyéb, mint az összevont mondat elméletének egyik régibb alakja.

2. Retorikai és stilisztikai könyvekben szintén megjelenik az összevonás elmélete. Egyes alakzatokat fűző, közös résszel bíró vagy éppen összevonás névvel illetnek s ugyanolyan példákat hoznak fel, mint az összevont mondat elméletének a hívei.

A retorika céljánál fogva a különleges nyelvi formákat tárgyalja és nem a mindennapi beszéd alakzatait lesi el, hanem az irodalmi nyelvre támaszkodik. Hasonló utakon járt régebben a nyelvtan is a retorika és grammatika szoros kapcsolatainál fogva. Így aztán a beszéd igazi lefolyása rejtve maradt a nyelvtanírók előtt mindaddig, míg eszükbe nem jutott, hogy az írott, holt beszédformák helyett az élő, beszélt nyelvet tanulmányozzák.

3. A logikában is megvan a mondatösszevonás elméletének a mása. Régi és új elmélkedők egyaránt tanítják, hogy vannak összetett ítéletek, amelyek egyszerűek összevonása útján állottak elő.

Nagy elmeéllel és széleskörű tájékozódással mutatja ki Erdélyi, hogy ez a logikai tanítás formai, nem lényegbevágó s helytelen is, hiszen a mélyebben szántó logikusok kiderítették, hogy az ítéletben nem ítéletek, hanem fogalmak kapcsolódnak s az összetett ítéletet nem egyszerű ítéletekre kell felbontani, hanem alanyi és állítmányi fogalomra éppúgy, mint az egyszerűt. A fent közölt mondat és ítélet helyes elemzése tehát ez : *Péter és Jakab Jeruzsálemben meg Galileában prédikált.*

A logika régtől fogva befolyásolta s igen sokszor helytelen irányba terelte a nyelvtani kutatást. A logikával társult nyelvtan lekicsinyli a nyelvi tényeket s nem alulról, a tényektől indul ki, hanem felülről ereszkedik le s elvont, ködös logikai tanításokat alkalmaz erőszakosan a nyelvi jelenségekre.

III. Ime, a nyelvtudományi megismerés főbb útvesztői ! Ezekben született meg sok téves tanítás mellett az összevont mondat elmélete is, amely külsőleges, kihagyásos magyarázatát adja az *és*-es mondatoknak, természetellenes képet rajzol belső alkatukról s formai logikai tant erőszakol a nyelvi tényekre.

Gondolkodó nyelvtanítók előtt mind nyilvánvalóbbá kezdett válni az a belátás, hogy új alapot kell keresni a nyelvtan számára. Lassanként elhagyogatták a régi grammatika hagyományait, tisztult a nyelvtan és a retorika meg a stilisztika tárgyköre, s végül elérkezett az ideje annak is, hogy a nyelvtan levesse magáról a logika nyügét, amely századokon keresztül kijelölte a nyelvi rendszerezés alapjait. Természetesebb alapot kerestek a nyelvtudomány számára s ezt meg is találták a lélektanban.

Már a magyar Brassai és a német Kern meglátta a „mondatösszevonás" elméletének sarkalatos hibáit s megpróbálták a helyesebb magyarázatot. Egy német nyelvész, Burghauser még világosabban megfogalmazta e kérdést. Teljesen tisztázza a kérdést mindenféle szempontból Erdélyi, kinek magyarázata összhangban van Wundt nyelvlélektani nézeteivel, valamint a legújabb alaklélektani megállapításokkal.

Erdélyi azt tanítja, hogy bármely mondatrész lehet két- vagy többtagú s a többtagú, de egységes alannyal, tárggyal stb. bíró mondatok egyszerűek, nem összetettek. Ez a tanítás tényt állapít meg s a nyelvtörténet adatai meg a nyelvlélektan elvei egyformán igazolják. Az iskolai tanításban is jobban megállja helyét, mint a misztikus összevonás-elmélet, hiszen a gyermeki lélek a konkrétumok iránt fogékony elsősorban, s a többtagú mondatrészek tanításánál a didaktikai párhuzamok és szemléltetések sem hiányzanak. Alsóbb fokon alkalmas hasonlatnak kínálkozik az egy család többtagúsága, felsőbb fokon pedig hivatkozhatunk a többtagú algebrai kifejezésekre, amelyek zárójelbe foglalva egységes tényezőkül állhatnak.

Nem menti tehát a pedagógiai s didaktikai érdek sem az összevont mondat elméletét s ahogy a tudományos nyelvtan magáévá tette Erdélyi tanítását az ő régebbi sürgetéseire, úgy az iskolai gyakorlat is minden vonalon az ő egyszerű s természetes magyarázatát taníthatná.

Papp.

Fodor Ferenc dr.: A Szörénység tájrajza. (Gazdaság-földrajzi gyüjtemény. Szerkeszti Teleki Pál gróf. Kiadja az Athenaeum.)

Teleki Pál gróf még 1916-ban pályázatot hirdetett valamely földrajzi táj szerves egységként való leírására. A Földrajzi Társaság a díjat még 1920-ban Fodor Ferenc fenti munkájának ítélte, mely Teleki Pálnak az Előszóban közölt nyilatkozata szerint tökéletesen szolgálja a célt, hogy a fiatal geográfus nemzedéknek mintát nyújtson hazánk különböző tájainak monografikus feldolgozására, vagyis arra, hogy e monografiákban a földrajzi és rokontudományok analitikus eredményei alapján az egységes földfelszíni élet valamely magyar tájban való egyéni megjelenésének élethű színtétikus képét kapjuk.

Fodor Ferenc dr. munkáját a széles látókörű, mindenre figyelő tudós gondja a lapjairól szinte áradó lelkes szeretet az úttörés vitathatatlan nagy érdemén kívül is legjava szakműveink közé emeli. A kiválasztott tájat mint egy élő és időben fejlődő egységet fogja fel s mintegy életrajzát adja a megállapítható legrégibb kortól kezdve. Figyelembe vesz mindent, ami formálóan hatott és hat. Éles szemmel nyomozza a természet és ember kapcsolatát s szemléletesen tárja fel; hogy fejlődött a természet iskolájában az ember az ősállapottól a mai kultúráig. S mindezt egy olyan jellegzetes táj rajzában, amely sok földrajzi vonásában egyképen rokon a magyarországi és balkáni tájakkal. Végigvezet az ember megjelenése előtti geológiai korszakon,

amelyek lerakták a Szörénység kristályos paláját, kőszenét, márványát és érceit s kialakították a mai domborzati felszínt. Megismertet a Szörénység mai földrajzi vonásaival, kimutatva ezek hatását a települési és életviszonyokra. Részletes rajzát adja a vidék településének s mintegy az előbbiek ellenképeként leírja: mikép hatott átalakítóan a lakosság a vidékre. Az utolsó fejezetben Karánsebes városát véve alapul és központul, igen érdekesen ismerteti a vidék jellegzetes települési formáit, a pásztor-szállás községet, az irtvány-falut s a határőrvidéki kaszárnya-falut, mint típusokat.

Nemcsak a szakember, hanem az érdeklődő laikus is sok haszonnal, sőt, a mai sorsára eszmélve a leírt tájnak, megilletődve forgathatja Fodor professzor alapos, vonzóan megírt s a szerző saját szép felvételeivel és rajzaival szemléletessebbé tett munkáját. Az új geográfus nemzedéknek meg egyenesen erkölcsi kötelessége e munka alapos tanulmányozása: ez úttörő munkájából merítsenek geográfusaink példát, ösztönzést hazánk többi tájainak hasonlóan lelkes és alapos feldolgozására. A munkás irredentizmus érzésének is nagyszerű élesztője Fodor könyve: azt a tájat, amelyet szellemileg is ennyire magunkévá tettünk, ahol életet, kultúrát mi teremtettünk, — csak egy nagyobb szellemi és kulturális hatalom vitathatná el jogosan tőlünk. Ehhez azonban egy újabb ezredévnek legalább is a magyarságéval egyenlően áldozatos munkája, harca vére és verejtéke kellene . . . És hol van ez a mai birtokosokból? . . . Fodor Ferenc munkája nemcsak a magyar földrajzi tudomány gyarapodása, hanem derék hazafias tett is.

Gajda Béla.

Barankay Lajos dr.: A magyar integritás művelődéspolitikája. Pécs, 1928. Ára 3 P. 89 lap.

Barankay dr. könyve tudományos, tehát rendszeres kifejtése a Trianon utáni magyar művelődéspolitika tartalmának és irányának, s egyben elméleti alapvetése és igazolása Klebelsberg Kuno gróf miniszter által inaugurált és a magyar kultúrfölény megvalósítása érdekében kifejtett nagyszabású munkásságnak.

A szerző egyes hangadó politikusok nézetével szemben nyiltan kimondja, hogy azért az előzetes állapotért, amely a szégyenletes *trianoni békére* kedvező atmoszférát megteremtette, *első sorban mi, a történeti Magyarország alkotó tényezői, vagyunk felelősek.* Ebből következik, hogy az annyira áhított integritás nem diplomáciai, nem is hadügyi kérdés, hanem mindenekfelett belső kultúrpolitikai teendők tervszerű és rendszeres foglalata.

Ezután pontosan meghatározza az *integritás fogalmát.* „Integritásunk, mondja, nemzetünk évszázadokon át kialakult kultúra egysége, amelyhez hozzátartozik elsősorban a nemzetnek minden anyagi java, másodsorban minden anyagi java, melyet saját eszével és kezemunkájával szerzett, harmadszor minden anyagi java, amelyet a természet juttatott neki.“ Eszerint az integritás visszaállítása mindenekelőtt erkölcsi és szellemi megujhodást kíván, a sokat hangoztatott *kultúrfölény* kérdését nem szabad kicsinyes vagy anyagi szempontok szerint elbírálni.

Az *egyetemes politika* teendői címen azt kívánja a szerző, hogy az *integritás propagandája intézményesen* biztosíttassék, s az domborítandó ki, hogy 1. a magyar nemzettel a legnagyobb igazságtalanság történt, s 2. hogy a békerevizió egyetemes európai érdek.

A *művelődéspolitika gyakorlati teendői* közt első lépés annak a megállapítása, mit vesztettek az egyes társadalmi osztályok, s mit vesztett az egész nemzet, azután gondoskodni kell az elvesztett kultúrértékek pótlásáról, ami csak úgy történhetik meg, hogy az összes kultúregyesületeink egy erős, céltudatos és egységes vezetés alá kerülnek. Az igazi irredentizmus nem a gyűlölet hirdetése, hanem az együttes, céltudatos csendes munka és testvéri szeretet megvalósítása.

Az utolsó fejezet a *köznevelés* irányelveit szabja meg. Azokat a szellemi értékeket, amelyeket a család, az iskola, a társadalom termel, a társadalom minden tagja becsülje meg. Ennek feltétele az önismeret és felelősségérzet, ellensége pedig a közöny és cinizmus, s a destrukció a politikában, irodalomban, művészetben. A szellemi élet szervezése mellett a nemzeti közszellem és hazafias gondolkodás az integritás követelménye.

Ezen, gondolatokban és gyakorlati útmutatásokban gazdag füzetet ajánlom az iskoláknak és mindenkinek, aki részese akar lenni az integritásunkra irányuló kultúrmunkának. *Bihari Ferenc.*

Módi Mihály: Kallimachos első hymnusa. Győr, 1930.

Az alexandrin korszaknak e kiváló poétája, kinek érdemeit Ptolemaios Philadelphos azzal jutalmazta, hogy rábízta a Museionban levő hatalmas katalógusának elkészítését, nálunk első ízben talált kommentátorra vidéki filológusaink legszorgalmasabbjainak egyikében, Módi Mihályban.

Az első himnusz Zeust dicsőíti, hexametereit a szerző gördülékenyen fordította le s bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel is ellátta. E költemény élénk képet tár elénk azokról a szolgálatokról, amelyeket e kor tudós költői a dinasztiának tettek költeményeikkel. Augustus udvari költői, Vergilius és Horatius Kallimachostól megtanulhatták, hogyan lehet az isteneket úgy dicsőíteni, hogy ez egyúttal az uralkodó tekintélyének öregbítését is eredményezze. Módi Mihály e próbálkozása után érdeklődéssel várjuk a további Kallimachos-fordításokat. *W. I.*

Galamb Ödön dr.: Az akarat szabadsága. Különlenyomat a Makói m. kir. áll. Csanádvezér reálgimn. 1927/28. isk. évi értesítőjétől. 4 r. 17 l.

Eléggé világos összefoglalás ismerteti az akaratra vonatkozó filozófiai elméleteket; *Schopenhauer* és *Bergson* determinizmusával szemben *Windelband*hoz és még inkább *Kant*nak transcendentális idealizmusához csatlakozva *Galamb Ödön* a népszerűsítő tudományos értekezésben az akarat szabadságát vallja. *Dr. Dittrich Vilmos.*

Vida Imre: Madách Imre életének vázlata, új életrajzi adatok alapján. Budapest, é. n. Lampel. 12 r. 32 l.

A kis füzet alig néhány, többé-kevésbbé mellékes adattal gyarapítja Madách életére vonatkozó ismereteinket, így pl. hogy a megtört, beteg költőt megbotozták a börtönben. Kideríti, hogy a hitvesi eszményében csalódott költő által megénekelt *Borka* vezetékneve *Bagyenszky*. Megállapítja, hogy noha volt Madách-páholy, az Ember tragédiájá-nak írója „semminemű szabadkőműves társaságnak tagja nem volt." Csak sajnálhatjuk, hogy 1861 májusában (melyik napon?) országos feltűnést keltő képviselőházi beszédjének nem jelöli meg a tárgyát, holott abban „a forrongó fájdalmak, keservek őszinte szavakká önérzetesültek (?). A vázlatos életrajz legértékesebb adaléka Madáchnak

egyik, fogságában írott, „*A rab virágaihoz*“ című családi érzéseket allegorizáló költeménye, amelyet kéziratból közölt a kutató.

Dr. Dittrich Vilmos.

Pädagogisches Lexikon. Herausgegeben von *Hermann Schwartz*. III. kötet. Bielefeld-Leipzig. Velhagen und Klasing. 1930. VIII + 1428 hasáb. (Klasseneinteilung der Schulen. — Recht des Kindes.)

Mult évben, az októberi számunkban ismertettük ennek a hatalmas munkának az I., II. kötetét. Elismeréssel szóltunk gazdag anyagáról, cikkei alaposságáról s az volt végső megállapításunk, hogy szükséges, hasznos és igen sikerült vállalkozás.

A mostanában megjelent III. kötet még jobban megerősíti ezt a véleményt. A nagyobb terjedelmű s általánosabb érdekű fejezetek közül megemlítünk egynéhányat : Lateinischer Unterricht (16 hasáb), Leseunterricht (16), Mathematischer Unterricht (12), Neusprachlicher Unterricht (11), Naturwissenschaftlicher Unterricht (8), Methode, Methodik, Methodologie (10), Lehrer (13), Lehrformen (7), Lehrplan (9), Lehr- und Lernmittel (15), Lehrverfahren (18), Lernen und Lehren (11), Persönlichkeits-Pädagogik und Gemeinschaftserziehung (15), Kunsterziehung (8), Natur- und Geisteswissenschaften (17), Psychologie (20), Psychoanalyse (17), Psychopathie, Psychopatische Konstitution (22), Krankheiten des Schulalters (15), mind alapos, könnyen áttekinthető és értekezésnek is beillő cikk.

Két cikkről külön is megemlékezünk. Hasznos s amellett érdekes, mert jellemző képet nyerünk belőlük a német pedagógiai életre. Egyik a „Pädagogisches Schrifttum (Presse)“ (11). Szól benne a szerző a ped. szakkönyvek katalógusairól, felsorolja a tanítói továbbképzés céljából alapvető ped. könyveket s ismerteti a német folyóiratokat szerkesztőik nevével és címével. Ide írunk egy-két adatot : 1928-ban megjelent Németországban 27.794 könyv és 7116 folyóirat. Közülök 4754 könyv és 310 folyóirat pedagógiai jellegű. (III. 1057, 1060.) A másik : „Pädagogische Vereinigungen“ (31). Ez ismerteti az ország területén 1929 májusában meglevő pedagógiai egyesületeket s 12 internacionális alakulatot. E szerint van : ált. ped. egyesület 9, iskolakötelezettség előtti korra vonatkozó 7, népiskolai 8, kisegítő iskolai 1, szakiskolai 7, polgári iskolai 2, középiskolai 21, főiskolai 1, ifjúsági jóléti 4, különböző szakcsoportok egyesületei 13, politikai 3. Összesen 76. Szinte kíváncsiak vagyunk, hogy milyen nagy az ily módon szervezett hivatásos tanító-nevelők száma. Erre is vannak adatok, de hiányosan. Például : „Allgem. Deutsch. Lehrerinnenverein“-nak 40.000 tagja van, de külön a „Verein Kathol. deutsch. Lehrerinnen“ 20.000 tagot számlál. A „Deutscher Philologenverband“ 30.000 középiskolai tanárt egyesít magában s a „Deutscher Lehrerverein“-ban 150.000 elemi iskolai tanító van együtt.

D. F.

O. K. Tanáregyesület, 5015. számla.

1930 október 14-től november 8-ig beérkezett pénzküldemények :

Felvételi díjak à 0·80 f. : Behányi E., Murányi P., Muzsi P., Párkányi N.-né, Szűcs S. à *2 P.:* Antalffy G., Csorba Z., Darkó B., Imreh Zs., Pázmány B.

Tagdíjak 1925/6 és 1926/7-re : Haid F.

1928/9-re à 6 P : Balázs Gy., Bán K., Csorba Gy., Jégh Gy., Kiss István (M), Kosztolányi Z., Márczy B., Óváry I., Porcs K., Soós M., Szabó József, Szabó László, Vértessy S., Zsupán L.

1929/30 I. felére à 3 P : Bihari F., Bodor I., Dittrich V (1 P).

1929/30 II. felére : Almássy I., Banner B., V. Bartha K., Béres B., Békei I., Cserepes Gy., Elekes P., Eskulits F., Fehér G., F.-né Fircsa K., Fodor Á., Gedeon Gy., Happ I., Haypál B., Hollós I., Horváth L., P.-né

Jachini A., Jámbor M., B.-né Jeney G., Kalkbrenner A., Kárpáti Gy., Kertész I., Kovász I., Krizsán Gy., Kuthy E., P.-né Loykó I., Masznyik Z., Medveczky I., Nagy János (kv.), Pósgay P., Prager I., Schmollinger A., Schön R., Szilágyi S., Szilvási I., Terebess I., Tóth József, Varga János.

1929/30. évre à *6 P :* Balázs Gy., Bán K., Bereczky S., Bogsch S., Csorba Gy., Ihász I., Jánossy I., Jégh Gy., Kerecsényi D., Kiss I., Klaniczay S., Klimens I., Koch I., Kosztolányi Z., Kovács I., Kubacska A., Loisch I., Losonczi Z., Márczy B., Mikola S., Moravszky F., Oppel I., Óváry I., Porcs K., Remport K., Renner I., V. Réz H., Soós M., Sulek I., Suppán V., Szabó József, Szabó László, Szolár F., Szútor T., Vértessi S., Zsupán L.

1930/1 I. felére à *3 P :* Antalfy G., T.-né Bakács M., Barta M., Behányi E., Belházy E., B.-né Benedek M., Benke A., Blau Á., Bordács M.-né, Csaplovics I., Csapody V., D.-né Csemez M., Csengery E., Cserny E., Csorba Z., Czógler K., Sch.-né Czöndör I., Darkó B., Dingha S., Egner S., Emmer I., Erdős K.-né, Ernyei I., Fallenbüchl F., Fáy B., V. Fehérváry D., Firbás O., Fluck I., Gábor G., Gammer B., Gáspár Gy., Gockler Gy., Gosztonyi I., Grabowieczky L., Gruber Gy., Haerter Á., Halász Gy., Hantz I., Hegedűs S., Hergovits I., Horváth József (S), Illyés Á., Imreh Zs., Jancsitz H., Jókai I., Juhász M., Z.-né Karvas E., Katona F., Katona Jolán, H.-né Keresztély O., Klész I., Klimkó I., Koller G., Koppe E., Kreiger K., Lauringer E., V. Lengyel A., Lenkey L., Littomericzky I., Málly F., Marcsek T., Martinkovics L., Mayer Mária, Mayer Péter, Mentz I., Merényi G., Miklósy F., Mikola S. (3·60), Murányi P., Muzsi P., Nasch F., Nemes K., Német V., Oppel I., Pálla I., Pápai István, B.-né Pataky E., Pataki I., Pazár D., Pázmány B., E.-né Pető G., Piros K., Pivárcsi I., Polák I., Pusztay R., Rapszky B., Rorák I., Sárközy I., Scheitz E., Schill F., Schmidt A. I., Schügerl M., Schwartz K., Schwirián I., Sidlovits K., Simon L., S.-né Spiegelhalter I., Stodolni Gy., H.-né Szalkay M., Szelarky M., Szőnyi S., Szűcs S., Tamás Gy., Tőry M. M., Ujságh G., Ujváry F., Varga I., Velker I. D.-né Vendl I., Vidos M., Virányi E., Vozáry M., Wallacher Z., Wiese Gy., Zelenka Gy.

1930/1 II. féléve : Elekes P., Kardeván K., Wojciechovsky I.

1930/1 egész évre à *6 P :* Balázsy C., Bálint K., Baross Gy., Bartonick P., Bauer M., Benkő Gy., Boross I., Borsos K., Böhm D., Budaker K., Cserép I., Csermák Sz., Czinyéry B., Demes P., Domby L., V. Domokos Gy., Dongó O., Dsida O., Sz.-né Endreffy V., Erdélyi L., Etelváry L., Sz.-né Evva A., Félegyházy Gy., Fűrész R., Fürst A., Geszti L., Gesztiné W. I., R.-né Gruber I., Haitsch I., Herbály A., Herkely I., Kalmár A., Király D., Kiss I. (M), S.-né Kovács M., Krywald O., Kunfalvi R., Láng E., Láng N., P.-né László L., Loczka A., Márkus I., Matusik I., Mezey S., Nagy B. (K), Oláh S., Óváry Z., Pais D., Pálmay L., Pályi I., Papp László, Párkányi N.-né, Pauer A., Péter Pál, Pintér Kornél, Rencz I., L.-né Róder I., Sági I., Sárközy A., H.-né Scholtz I., Sch.-né Scholtz M., Somló I., Soós I., Steiner M., Straub L. Gy., Sz.-né Strobl P., Stuhlmann P., Suppán V., Svehla A., Szabó Gizella, Szabó Jenő, M.-né Szathmáry I., Sziklai A., Szizák I., Tárczay E., V. Tiba I., Tóth Irén, V. Tóth K., Töreky M., Vadász N., Varga Gábor, Varga József (M), Veszprémy I., Zoltvány I.

1931/2 I. felére : Elekes Pál.

1931/2 és 1932/3 egész évre : Berkes O.

Pótlás : Schmidler Gy. 2·80 P. V. Benkő József 12 P jegyzék nélkül.

Előfizetési díjak 1930/1. évre à *12 P :* Bp. VIII., Zrínyi M. rg., Csornai polg. fiúisk., Kecskeméti k. r. r. kath. g., Keszthelyi prem. rg., Kőszegi bencés g., Makói Csanád v. rg., Nagyatádi polg. fiúisk., Pécsi Pius gimn.

Adomány : Horváth D. (6·40), Madai Gy. (2·40 al. t.), Szondy Gy. (2·40).

Németh József.
pénztáros.

A szerkesztésért felelős : Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1930. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

Hatvannegyedik évfolyam. 4. szám. 1930. december

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

Székházavató ünnepünk

1930. november hó 29.

Igazi ünnep volt; nem volt benne semmi hivalkodás, semmi külsőség, de annál több bensőséges hangulat. Valami felmagasztosult érzés ülte meg a díszes termet. Nemes lelkek áldásos munkásságából kihajtott önzetlen öröm dobogtatta a szíveket. A szónokok ünnepi szava, a hallgatók áhitatos figyelme egybefonódott a felemelő gondolat körül, hogy ime valóra vált a negyedszázados álom: kész a Tanárok Háza — mint „kövekbe formált szép valóság, szívekről leolvadt adósság!"

Az ízlésesen megépített tanácstermet zsúfolásig megtöltötte az ünneplő közönség. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr képviseletében megjelent *dr. Kornis Gyula* államtitkár; a minisztériumból ott voltak még *dr. Vajdinger Gyula* miniszteri tanácsos, *dr. Eyssen Tibor* miniszteri titkár. A tanítórendek részéről megjelent: *Bitter Illés* clerveauxi apát a cisztercita-rend és *dr. Werner Adolf* zirci apát; *dr. Kemenes Illés* a Szent Benedek-rend és a pannonhalmi főapátság; *dr. Kisparti János* a kegyes tanító-rend és *dr. Sebes Ferenc* rendfőnök és végül *Stuhlmann Patrik* a jászói premontrei kanonok-rend képviseletében. A budapesti Pázmány Péter tudományegyetem bölcsészeti karát, valamint a budapesti Országos Tanárképző Intézetet *dr. Négyesy László* egyetemi tanár képviselte. Ott voltak a testvér tanáregyesületek küldöttei is: a Katholikus Tanáregyesület nevében *dr. Acsay István* tankerületi kir. főigazgató, az Evangélikus Tanáregyesület nevében *Hittrich Ödön dr.* tankerületi kir. főigazgató, a Református Tanáregyesület nevében *vitéz dr. Bessenyei Lajos* igazgató; a Tanítóképzőintézeti Tanárok Egyesülete nevében *dr. Frank Antal* alelnök; a Polgári Iskolai Tanáregyesület nevében *Havas István* elnök; a Tanító Szövetséget *Simon Lajos* igazgató, az Eötvös Alapot *Sólyom János* igazgató képviselte. *Dr. Pintér Jenő* tankerületi kir. főigazgatóval élükön megjelentek a budapesti középiskolák igazgatói csaknem teljes számban. Ott voltak *Gaal Mózes*, *Finály Gábor*, *Sajó Sándor*, tankerületi kir. főigazgatók, *dr. Madai Gyula* elnökkel együtt az Egyesület egész tiszti-

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

kara, a vidéki körök és egyes tanári testületek képviselői tekintélyes számban s a kollégium tagjai.

Az ünnepséget a Himnusz eléneklése után *Madai Gyula* elnök nyitotta meg. Költői szavakban méltatta a nap nagy jelentőségét s a hála adóját lerótta mindazok előtt, akiknek együttes munkássága e nemes intézményt megvalósította. Az ünnep alkalmából elsőnek *Kornis Gyula* államtitkár üdvözölte az egyesületet. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr nevében szólott s a filozófus bölcseségével, a kultúrpolitikus meglátásával klasszikus szavakban értékelte a tanári munkát és a tanári hivatást. Majd az egyes testületek, alakulatok képviselői tolmácsolták együttérzett örömüket. Az üdvözlések után költő-büszkeségünk *Sajó Sándor* olvasta fel gyönyörű ódáját. S végül *Gaal Mózes* mondta el ünnepi beszédét a tőle megszokott kedves közvetlenséggel és melegítő szeretettel. Az ünnepet a Hiszekegy bizakodó dallama zárta be.

Úgy érezzük : tartozunk az ünnepen meg nem jelent kartársainknak azzal, hogy alkalmat adjunk nekik is az ünnepi hangulat megsejtésére. Ha már nem jelenhettek meg a valóságban, legalább olvasva éljék át ezeket az ünnepi perceket. Ezért szószerint, híven úgy közöljük az egyes számokat, ahogy a műsor egymásutánja szerint következtek.

Dr. Madai Gyula elnök megnyitó beszéde.

Tisztelt Ünneplő Közönség ! Mindig csodálom a szálló vadludak légi falankszát, az éket, mely nyílegyenes, biztos szárnycsapással tör egy messzi cél felé. A cél gondolata szemmelláthatólag ott ég hajtó és hevítő erőként az ék minden tagjának agyában. A cél — Dél. Dél melegebb tájain egy fészek. Fészek ölén a fiókák.

Primitív kis természetrajzi kép ez igen tisztelt Ünneplő Közönség ! S talán merészség is tőlem, hogy ilyen nagyműveltségű gyülekezet előtt ezzel az egyszerű, ódon hasonlattal akarom megvilágítani mély jelentőségét ennek az ünnepi órának.

De én minden egyszerűsége dacára ide vetítem ezt a szimbolikus képet az égről, ide a földre, ebbe a terembe, amely nekünk immár az elért cél, kedves állomása ; egy kőbe, bútorzatba, meleg kályhatűzbe öltözködött álom ; fészek, amelynek ölén nagyreményű tanárfiúk és leányok bontogatják a szárnyukat !

Ez a ház a magyar középiskolai tanárok székháza. Itt talált otthont az Országos Középiskolai Tanáregyesület és annak hatalmas filiája : a Budapesti Tanári Kör. Vendégszobái vidéki tanároknak nyujtanak barátságos szállást, míg a ház harmadik emeletét a maga egészében lefoglalja az Árpád-kollégium, mely tanárgyermekek egész seregének, mindkét nembeli, főiskolai hallgatónak, ad lakást fűtéssel és világítással teljesen díjtalanul.

Tehát itt vagyunk a célnál. Megérkeztünk, mert mi is ékbe tömörülve szálltunk. Ha pedig az ék győz, diadala mindig a rend, egység és fegyelem diadala. Üdvözlöm a tanárság egyetemét, mely a házszerzés ügyét az eszme kipattanásának első percétől fogva felkarolta s gáncs vagy kis hitűség bénító, lelki hatásával a megvalósítás folyamatának egyetlen fázisában se gördített akadályt a vezérek lelkes munkájának az útjába !

Tizenhat év keservesen köznapi küzdelmeinek eredményét koronázza meg ennek a mai örömünnepnek a fénye. Tizenhat évvel ezelőtt,

Négyesy László elnökösködése idején, nyilvánította Sajó Sándor főtitkári szózata először hivatalos programmnak — az álmot, a házszerzésnek álmát. S jött a világégés. Féltünk, hogy a világtűzvész a mi képzeletbeli házunkat is el fogja hamvasztani. De csoda történt. Az eszme Főnixként szállt ki a háborús gyehenna lángjából. Új gyermektípus jelent meg a földön, a hadiárva gyermek. Ott volt köztük a harctéren elhullt magyar tanár árvájának sápadt alakja is. A kartársi részvét és szolidaritás szíve összedobbant : segíteni kell a gyermekeken ! A nagy tanári közösség mint egyetlen egy család legyen az ártatlan árvák gyámola ! Ez lett a fellángolt mozgalom mottója. S a sors különös kegye küldött ekkor a nagy tanárcsalád élére egy aranyszívű páterfamiliást Gaal Mózes személyében, ki az O. K. T. E. elnöki székébe emeltetvén a nevelő otthon dolgát elnöki munkaprogrammjának élére állította. Az ő szuggesztív személye és a charitas háborús szenvedésektől fűtött, forró hangulata addig soha nem látott buzgalommal töltötte meg országszerte a tanárok és tanári testületek lelkét. Gyűltek, özönlöttek az adományok s már-már úgy látszott, hogy az egész terv pénzügyi talapzata kész, amikor ránkszakadt a háborúvesztés csapása, tőkénk aranyai papirrongyokká változtak s álompalotánk romba dőlt, mielőtt felépíthettük volna azt.

A balsiker azonban, mely kizárólag a nemzet tragédiájának egy mozzanata és felyománya volt, mit sem von le az úttörők felejthetetlen érdeméből. A pénz devalválódhatott, de az eszme nem devalválódott. Az eszmét egy elodázhatatlan kötelezettség magasztos öröksége és parancsa gyanánt hagyták ők ránk, az Egyesület háború után jött vezetőségére.

S mi folytattuk a munkát. Be kellett hoznunk a tempóveszteséget. Hiszen a tanárság anyagi helyzete mind súlyosabbá vált, a szűkös javadalom mellett a gyermektaníttatás gondjai megsokszorozódtak. Gyámolatlan árvák s vívódó családapák mind hangosabban zörgettek ajtainkon. Beláttuk, hogy a várva-várt intézmény létrejöttét az önkéntes adakozás eddigi fillérgyüjtögető rendszere mellett a társadalom általános elszegényedése folytán belátható időn belül nem fogjuk elérni.

Megzörgettük tehát a kultuszminisztérium kilincsét. A középiskolák jövedelmeiből egy parányi hányadot kértünk állandó támogatás gyanánt, hogy nagyobbszabású, szociális munkaprogrammunk részére ilyenformán intézményes alátámasztást biztosítsunk. S hála gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter úr és Kornis Gyula közoktatásügyi államtitkár úr feltételekhez nem kötött bizalmának és nobilitásának, nevelőházunk megalkotásának útjából elhárultak a pénzügyi nehézségek. Sőt a nagylelkű megértéssel rendelkezésünkre bocsátott fedezet, legalább részben, a balatonfüredi üdülő otthon létesítését is lehetővé tette.

Mert a mi karitatív gondoskodásunk iránya, mint azt az internátusi mozgalom s még a háború alatt eszközölt, fonyódi telekvásárlás ténye bizonyítja, kettős. Gyámolítani a főváros Bábelébe védtelenül beledobott ifjúságot s ápolni a tanári higiéniát, a középiskolai nevelés oly igen megviselt szívű, tüdejű s idegzetű munkásainak egészségét ! A kezdet nehézségein mindkét irányban túl vagyunk. De még sok munkára s a kultuszkormány kiapadhatatlan benevolenciájára van szükségünk, hogy intézményeink áldásos misszióját teljessé tegyük. Növendékeinknek még csak lakása van, de nincsen kenyere. Gyógyulásra, üdülésre szoruló kartársainknak is csak egy töredékét tudjuk még a kedvezményes nyaralás jótéteményében részesíteni. De ha az eddig

tanusított kartársi ügybuzgalom és szolidaritás erkölcsi ereje hatja át és lendíti előre nemes útján a mi jóltevő igyekezetünket, akkor hiszem, hogy karitatív munkatervünk várát a maga hiánytalan teljességében ki fogjuk tudni építeni s a csonkakenyérre szorított tanárság — anyagi helyzete békeparitásos rendezésének időpontjáig — némi kárpótlást fog majd találni jóléti intézményeinek közhasznú működésében. Adja Isten, hogy úgy legyen!

Tisztelt Ünnepi Közönség! Az O. K. T. E.-hez, mint erkölcsi testülethez méltatlan volna, ha megfeledkezne az érdemről. Nem zárhatom be tehát addig szavaimat, amíg mélységes hálánk érzelmeit a kultuszkormány feje: *Klebelsberg Kuno grófj* és az ő képviseletében megjelent *Kornis Gyula* államtitkár úr iránt ismételten ki nem nyilvánítom. Külön köszönjük az államtitkár úrnak, hogy személyes megjelenésével ünnepünk fényét s örömét oly igen felfokozta. Üdvözlöm az eszme atyját, *Gaal Mózest*, üdvözlöm *Négyesy Lászlót*, az eszme patrónusát és *Sajó Sándort*, az eszme aranytrombitását, kiknek külön jutalmuk a sorstól, hogy az ige testté válását vidám orcával megérhették.

Köszöntöm *dr. Vajdinger Gyula* volt ügyosztályfőnökünket, ki az eszme útját, mikor belőle akta lett, mindig szeretettel, hűséggel egyengette.

Köszöntöm a mai nappal megszünő szervező bizottságot, melynek tagjai készséges közreműködésükkel, jótanácsaikkal oly eredményesen mozdították elő mindkét intézmény szervezetének formábaöntését.

Üdvözlöm *Pintér Jenő* és *Acsay István* főigazgató urakat, mozgalmunk pártfogóit. Köszöntöm azokat az intézményeket és társegyesületeket, melyek külön képviselő kiküldésével adták bizonyságát velünk örvendező szimpatiájuknak. Amidőn intézményünket a maga végeláthatatlan útján forró áldás kivánás mellett elindítom, ünnepélyünket megnyitottnak nyilvánítom.

Üdvözlések.

Dr. Kornis Gyula államtitkár beszéde.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Amikor most a középiskolai tanárság e hatalmas székházát, mint új jóléti és kulturális intézményét felavatjuk, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak meleg üdvözletét tolmácsolom. Ő excellenciája örömmel vetette meg ez intézmény anyagi alapját, mert teljes tudatában van annak a döntő lélekformáló hivatásnak és szerepnek, melyet a középiskolai tanárság a magyar kultúra és nemzeti élet kiépítésében játszik. A tanügyi kormányzat mindig szem előtt tartja azt, hogy a magasabb nemzeti kultúra alapvetése elsősorban a középiskolában megy végbe mind irodalmi-esztétikai és tudományos, mind politikai-társadalmi, mind pedig gazdasági-technikai szempontból.

Azt kívánom, hogy ennek az épületnek géniuszát mindenkor hassa át az igazi magyar tanár ideálja. Azé a tanáré, aki szeretettel és benső meggyőződéssel csüng ennek a most letiport nemzetnek ezeréves történeti hagyományain; aki szaktudományának haladását folyton átélni iparkodik, mindig tovább képzi magát, hogy ne berozsdásodott lélekkel, évtizedeken át a kátyúk kultuszát űzve gépiesen tradálja az ismereteket, hanem mindig friss lelkesedéssel és szuggesztív erővel tudja

megéreztetni az egymást felváltó nemzedékekkel a tudomány lehelletét, ihletni tudja őket a platoni Erosra, az önlláó szellemi munka és alkotás vágyára. Lakozzék mindig e székházban annak a tanárnak eszménye, aki nemcsak az észt csiszolja, de az érzületet is neveli, a tudást is csak eszköznek tartja az erkölcsi értékek megvalósítására; aki át van hatva missziójának, az emberképzés művészetének szépségétől és örömétől: az új nemzedékek lelkét alakítja, az emberi nem szellemi kincseit rájuk átszármaztatja! Ez a nevelőmunka nem mesteremberi gyakorlat, mely mechanizálható, mint a téglavetés vagy kőtörés, adott klisék másolása vagy lelketlen aktaszkémák egyhangú szerkesztése, nem gyári munka, hanem a legszemélyesebb tevékenység.

Az iskolai munka azonban a tanár kultúrateremtő tevékenységének csak egyik formája. Emellett aktive részt vesz vallásának-egyházának munkájában, melyhez hatalmas életértékek fűződnek. Egy-egy városnak valóságos kultúrgócpontjává avatja a középiskolát: a pedagógiát szociálpedagógiává szélesíti, amikor a vidéki városok életében lelkévé és mozgatójává válik az ének- és zenekarok szervezésének, a szabadoktatásnak, az ismeretterjesztő előadásoknak, a népkönyvtáraknak, a városszépítő törekvéseknek, az irodalmi köröknek, a zsurnalisztika megnemesítésének.

Mindezen munka mögött, mely a tanárság egyetemes kultúrális jelentőségének tanusága iskolában és iskolán kívül, mély hivatástudat és művelődési szomj húzódik meg, mint belső hajtóerő. A magyar tanárság lelkében mindez a sokféle kötelesség mint ἄγραφος νόμος él, mely semmiféle hivatali szabályzatban, semmiféle bürokratikus reglementben nem paragrafálható. A tanár szellemi munkáját nem lehet rőffel vagy a heti óraszámok aritmetikájával mérni. Itt nem árucikkek piaci ára vagy fizikai akkordmunka bére, hanem szellemi erőkifejtés nem ökonomizálható erkölcsi értéke forog szóban. Mekkora idealizmus kell ahhoz, hogy a tanárság nagy anyagi gondjai közepett becsületesen és buzgón teljesítse kötelességét.

Arra kérem Önöket, hogy ezt az idealizmust trianoni elesettségünkben, amikor az állam nem tud az élet terhein könnyíteni, tovább is szívósan fogyaték nélkül őrizzék meg, megemlékezve mindig arról, hogy a nemzet új sarjadékának sorsa, a nemzet jövő reménysége az Önök kezébe van közvetve letéve.

Frank Antal: A Tanítóképző Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete nevében szívesen üdvözlöm az O. K. T. Egyesületet székházának felavatása alkalmából. Közös nemzeti ideálokért fáradunk. Álljon ez a székház is a nagy nemzeti cél szolgálatában.

Négyesy László: A budapesti Orsz. Tanárképző Intézet igazgatótanácsának meleg üdvözletét tolmácsolom. Az igazgatótanács nagyra értékeli a középiskolai tanárságnak ezt az alkotását és megbízott, hogy örömét és üdvözletét tolmácsoljam. Erre nekem írásos meghatalmazásom van. De bátorkodom egy másik megbízásból is egy másik üdvözletet is tolmácsolni, amelyet a szívemből merítek, merítem abból a régi baráti viszonyból, amelyben az én szerény személyem a tanárság egyetemével van. A jelen vezetőség között és az egyesület régi funkcionáriusai között én vagyok a legrégibb szolgája ennek az egyesületnek, 20 évig tartottam kezemben az egyesület ügyeit, 10 évig adminisztráltam, 10 évig mint elnök irányítottam az Egyesület munkáját és én mint a

multak tanuja, munkása és képviselője, ennek a régi küzdelmes multnak a zászlóját meghajtom a Tanáregyesület jelen vezetősége előtt. Ez nemcsak anyagi vívmányt jelent, hanem rendkívül erkölcsi jelentősége is van, mert ez alapja az erkölcsi tekintélynek is. Ebben az érzésben kívánom, hogy a Tanáregyesület ebben az új gyönyörű székházában, ahol nem érzi magát idegennek, ahol magában érezhetik magát, virágozzék és lásson boldogabb éveket : vivat, crescat, floreat !

Havas István : Az Orsz. Polgári Isk. Tanáregyesület nevében üdvözlöm a társegyesületet abból az alkalomból, hogy székházát megnyitotta. Én ebben szimbolumot látok, a tanári összetartásnak, societásnak, együttérzésnek és annak a munkájának a szimbolumát, amely minden tanárnak és oktatónak javát munkálja. Ennek a székháznak boldog új tulajdonosai nekünk régi példaszerű munkatársaink. Ez a ház legyen a jövő tanárságának nemcsak hajlék, hanem kisugárzó tényezője a nemzeti eszméknek, amely mindenütt munkára serkent köröskörül. Adja Isten, hogy úgy legyen és ez a ház mindenkor azzal a fénnyel ragyogjon, amellyel „a mi házunk" szokott ragyogni az emberek előtt.

Hittrich Ödön : Az Evang. Tanáregyesület szívből jövő üdvözletét kívánom átadni és legyen szabad a magam részéről is néhány szót hozzá tennem úgy, mint jelenlevő és úgy, mint jelen volt — mert annakidején jelen voltam azon a gyűlésen a makói főgimnázium dísztermében, ahol Gaal Mózes barátom egy beszédet tartott és mindenki szívét meghatotta. Mint igazi Mózes sziklából forrást fakasztott, a jövedelem forrását. Nem minden történt úgy, ahogy előre elképzeltük, de most azt hiszem, hogy minden tanáregyesület szíve összedobbant és kívánja ennek az áldott intézménynek virágzását.

Acsay István : Ezen szép ünnepély alkalmából őszinte örömömnek óhajtok kifejezést adni, hogy hozzáértő és gyakorlati emberekkel, igaz kitartással és megfelelő együttérzéssel a középiskolai tanárok megmutatták, hogy ők is tudnak nagyot és hatalmasat alkotni. Az egyesületnek olyan vezetői vannak, akik sem a kezdet nehézségeitől, sem a kritikától nem ijednek meg, hanem amit jónak, célszerűnek találtak, bizakodó lélekkel igyekeztek megvalósítani és ezért sok fáradságos munka befejezése után az elnökséget és elnöklő Madai őméltóságát igaz tisztelettel üdvözlöm és kívánom, hogy nagyon sok öröme legyen ebben a székházban és legyen szerencsés a kollégium, neveljen szerencsés és derék ifjakat, akik megvalósíthassák azt, amit mi nem tudtunk : a régi, békebeli nagy Magyarországot !

Bitter Illés : A rendi intézetek nevében köszöntöm a mai ünnep alkalmából az O. K. T. E.-t. Ünnep mindazon alkalom, amely egy műhelyt létesít és ad át rendeltetésének. Ez a ház léleknemesítés, lélekformálás műhelye. A nevelés teremtés az Isten képére és hasonlóságára. Hogy ebben a munkában minél nagyobb segítségére legyen a Tanárok Háza, szívemből kívánom.

Bakos Magda : A tiszteletteljes öröm és hála érzése ütik meg az alaphangját annak az üdvözlésnek, amellyel az O. K. T. E.-et székházának felavatásán az Árpád-kollégium nőtagjai részéről köszöntöm. Mindnyájunk nevében beszélek itt most háláról, az Egyesület és mindazok iránt, akiknek kezdeményezéséből, erkölcsi és anyagi támogatásából, odaadó fáradságos munkájából a kollegiumunk és annak külön női ága létrejött. Beszélek háláról és örömről, mert ez a kollégium nemcsak fedelet és védelmet, de otthont, szerető meleg otthont

is adott nekünk, ahol úgy érezzük, az Egyesületnek minden irántunk való megnyilvánulása úgy jön el hozzánk, mint a mi tanár-apáinknak távolban is őrködő, aggódva gondoskodó szeretete. Meg akarjuk mutatni és reméljük, lesz tervük is rá, hogy meg mutathassuk, — ez a szerető gondoskodás meg fogja hozni a mi eredményeinkben a maga gyümölcsit ! Ez a mi hálás köszönetünk, — ezek a mi komoly elhatározásaink, amelyeket tisztelettel és örömmel tolmácsolok a székház ünnepélyes kapunyitásakor !

Schwirian György : Különleges alkalom, ünnep ez a nap nekünk, a kollégium ifjainak. Önök előtt állva, szemtől-szembe mondhatjuk el, hogy hálás köszönetünk e néhány szürke szóban épp olyan mélyről fakad, mint az a szeretet, mely itt számunkra második otthont teremtett. Öröm ez a nap nekünk, mert a legilletékesebbek előtt állva tehetünk ígéretet, hogy az újat alkotás nagy munkája és anyagi áldozatai nem lesznek kősziklára került búzaszemek. Nemzedékünk minden erejét megfeszítve küzd, hogy méltóvá legyen gondviselőihez és tudja, hogy tettekre tettekkel adós. Így kívánja ezt közös, boldog jövőnk, melyre Isten áldását kérjük !

Simon Lajos : A Magyarországi Tanítóegyesületek Orsz. Szövetsége nevében sok ezer magyar tanítónak meleg testvéri üdvözletét tolmácsolom. A 3-ik egyetemes tanügyi kongresszus alkalmával a magyar tanítóság meleg munkatársi kapcsolatba került a középiskolai tanári karral. Üzenetet hoztam, hogy a tanítóság a kitűzött közös munkában tovább nagyon szívesen vesz részt. A magyar tanítóság nagyon örül ennek a háznak, mert ennek felépítésében egy várat lát, a szervezettség várát, amelyre szükség van. Hisszük, hogy ebben a házban a középiskolai tanárság olyan szervezettséget talál meg, amely kihatással lesz a tanárság céljának eléréséhez.

Sólyom János : A tanítók Ferenc József házából jövök. A magyarországi tanítók Eötvös-alapja ma erre az avató örömünnepre elküldte a legszívélyesebb üdvözletét és legjobb kívánságait ; mert mi az Eötvös-alapnak több ezerre menő tagjai a mindennapi élettől érezzük a Tanítók Háza jelentőségét, mert a mi házunk 1899 óta áll és működik. 15 éven át osztotta áldásait Kolozsváron is a tanítók Hunyadi-házában, 1899 óta szaporodtak alkotásaink. Mindezen intézményeket a nemzet elismerése mellett is a kari összetartozás közösségéből fakadó testvéri szeretet hozta létre. És nekünk az a hitünk, hogy minden alkotás és intézmény addig él, amíg a tagok éltetik. Ez a szeretet éljen a tanáregyesület tagjaiban és időtlen időkig élvezzék ennek áldásait.

Madai Gyula : Köszönetet mondok az államtitkár úrnak szíves üdvözlő szavaiért. Hiszem, hogy a gondolatmagvak termékeny talajra fognak találni. Hálásan köszönöm a különböző testvéregyesületek szavait, mert a szív meleg kollegiális érzéséből fakadtak, mert erre szükségünk van, mert a szeretet meleg napfényében szökhetnek sudárba a nemes szándékok. Az intézet növendékei részéről elhangzott üdvözletek hatottak különösen meg : egy jobb jövő pacsirtahangja szólt belőlük.

Az üdvözletek után *Sajó Sándor* olvasta fel a túloldali költeményét.

TANÁROK HÁZA.

Írta SAJÓ SÁNDOR.

Sivatagútján bús magyar közönynek
Egy mégbúsultabb magyar akarat
Az éjtszakából présel sugarat
S a szenvedést, a vért, a könnyet
Istennek tetsző templommá csodázza;
Kövekbe formált szép valóság,
Szivekről leolvadt adósság:
Ez a Tanárok Háza.

Irtott erdőbe épült szent falak,
Ragyogjatok a felhős ég alatt!
Ragyogástokba most még belereszket
Sötétlő árnya sok-sok sírkeresztnek,
Rátok vetíti árva sorsát
Egy szétmarcangolt csonka ország,
Még sír az emlék s hívón kesereg, —
De zeng a templom, újul már az erdő,
S mint pirosképű mosolygó gyerek,
Már itt dalol a szebb magyar jövendő!

Isten házában fecskefészkek:
Pelyhük közt ifjú tollasok;
Isten kertjében méhkasok:
Zümmögve gyűjtik már a mézet;
Új fecskék új nyarat csinálnak,
Új méhek új virágra szállnak,
Szivükben él mint szent örökség
Az ősi bánat és új munka láza, —
Ez a Tanárok Háza.

Mint vízen úszó gyászkoporsó,
A mult hajója messzeségbe vész . . .
De itt a parton áll a ház
És homlokán egy nagy komoly szó
Egy nagy komoly célt magyaráz,
A célja: nemzetnevelés;
S akik e nagy célért csatázunk,
Most besugárzik mindnyájunk szivébe
Egy édes birtok büszkesége
És szent örömmel harsonázunk:
Alleluja, ez a mi házunk!
Küzdő hajósok, itt a rév!
Méz édességét szaporázza
Szivünkbe, szánkba ez a név:
Tanárok Háza!

Fáradttá vénült álomkergetők,
Elmúlt nagy harcok őszült katonái!
Öröm most nektek új oltár előtt
Megifjult hittel, diadallal állni!
Előttetek már új kor nemzedéke
Új lángra gyúlva, új vágyakban égve
Száguldva nyargal új idők lován;
Tán más a gondja, ajkán más a nóta,
Már gépmadáron repül mint pilóta,
Kocsis gyeplője: benzin és volán;
Televény lelke száz új magot érlel
És izmos hittel száz új célra tart, —
De szíve mélyén ott zeng ősi hévvel
Az „Isten áldd meg a magyart"!

Állj ide mellénk, ifjú nemzedék!
Magyarság, hűség lobog itt feléd;
Lelkét itt oltártűzre önti
A régi gárda, lásd:
A bús elmúlás így köszönti
Az örök haladást!
Oltárhoz jertek, apák fiai,
Tanárok lelke néz itt bízva rátok,
Tanulni kell itt és tanítani,
Hogy fölviruljon eltiport hazátok!
Itt mult s jelen a jövendőnek áldoz:
E szent tudatban vénség, ifjuság
Együtt zengesse Isten trónusához
A hála himnuszát!

Tudom, szétfoszlik zengő szózatom,
Mint távozó mult elhaló fohásza;
E halk fohászt is égre ringatom:
Légy áldott, gyönyörű valóság,
Szivünkről leolvadt adósság,
Tanárok Háza!

Gaal Mózes ünnepi beszéde.

Tisztelt ünneplő közönség, ünneplő Tanárok! Az én lelkem ott fenn van most is a harmadik emeleten, a mi fiaink között. Hozzájuk beszélek. Van sok mondani valóm, nagyon sok, mert az én szívem tele van érzéssel, édes-bús, felvillanyozó, lehangoló mindenféle érzéssel. Eszembe jut, mikor nagyon régen — ezelőtt 50 esztendővel — talán 60-nal is — a Teréz árvaházba felvettek növendéknek és a kis székely gyerek elkerült Nagyszebenbe. Ott töltöttem 12 esztendőt. Volt külön ágyam, nekem kellett megvetnem, szalmazsák volt benne s mégis édeset aludtam mindig. A reggelim egy darab kenyér volt, jó kenyér; nem azért, mert ingyen kaptam, hanem mert volt. És megint száll emlékem, amikor

egyetemre kerültünk Budapestre. S itt sok diák nevében szólok, nemcsak a magam nevében : a Pestre jövő vidéki diákok nevében, akik nem jól berendezett internátusokba kerültek, hanem sötét, udvari hónapos szobába. Hárman laktunk egy szobában, fizettünk érte 10 pengőt, azután ebédre hét pengőt a Dunaparton. Reggelire tejet ettünk és vacsorára egy darab kenyeret és töpörtőt. S az olyan jó volt, hogy olyan szegényen kezdtük, hogy így dolgoztunk, hogy szép reményeinket mind eltettük holnapra. De amit az ember ekkor remél, ha erősen akarja, az mind teljesedni fog, csak bele kell törődni a szegénységbe.

Titeket otthon is elkényeztettek, ti itt is szép szobákba kerültetek. Szép bútorokat vett Édes Jenő, ágyatok puha, takarótok finom. Ti fényesen vagytok ellátva.

De ha az Isten minket megsegít, még lesz valami, mert nem fejeztük be az Árpád-kollégium fejlesztését. Először még többen lesztek, azután még jobb sorotok is lesz ; de arra rá is kell szolgálni. Nekünk csak az a kikötésünk, hogy az Árpád-kollégium tagjai kellő időben vizsgázzanak. Egyéb kívánni valónk nincs. Aki Pestre jön, az dolgozzék, tanuljon, hogy ember legyen belőle.

És van két jó lélek itt a III. emeleten, az egyik Édes Jenő, a másik Édes Jenőné. Szív van bennük, az Árpád-kollégium szíve ott dobog. Ehhez a két jó emberhez bizalommal közeledjetek.

Sok internátust láttam, de van egy, amely soha el nem muló emléket hagyott : a ceglédi Surányi-árvaház. Ennek melegszívű igazgatója és tanári vezetője van. Olyan okos szeretettel, messzelátó körültekintéssel látják el az ifjúságot, hogy megemlékszem róluk, hogy nektek odaadjam mintául. A fiúk ott maguk fütenek, ők hordják a szenet, gondozzák a kertet, részt vesznek az intézet életében. Engem ez nagyon meghatott. Szeretném, ha a kis árva gyermekek lelkéből vetődnék valami a ti lelketekbe. Nem mondom, hogy hála. Ne legyetek hálásak, mert a hála megalázkodó érzéssel is jár, de teljesítsétek a kötelességeteket, egész emberként végezzétek, s úgy vegyétek, amit adunk, mint isteni adományt.

Ebben a szellemben nőjön az Árpád-kollégium, minél szélesebb körre nyujtsa ki karját. Avató beszédem egy fohászkodással végzem.

Uram, uram ! Mi jót akartunk, legyen mi szándékunkon áldásod ! Ámen !

*

Az ünnepet a Hiszekegy eléneklése zárta be. Utána előkelő vendégeink Kornis Gyula államtitkár úrral az élén megtekintették a III. emeleten levő internátust és teljes megelégedésük kifejezésével távoztak.

Az Egyesület arról is gondoskodott, hogy a kollégium fiatalsága részére is felejthetetlen legyen a házavatás. Ezért november 30-án gazdagon megvendégelte őket. A házigazda szerepét *Édes Jenő* és feleségе töltötték be mindenre kiterjedő szerető gonddal. A vacsora elköltése után a fiatalság magaszolgáltatta zenével, tánccal, tréfás előadással szórakozott. Az Egyesület részéről megjelentek az estén *Gaal Mózes* feleségével, *Sajó Sándor*, *Nagy Pál* feleségével, *Esztergomy Ferenc*. A társaság vidám hangulatban éjfél után oszlott szét kedves emlékekkel lelkében.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület LXIV. évi közgyűlése.

Dr. Madai Gyula elnöki megnyitója.

Tisztelt Közgyűlés! Az állami kiadások apasztásáról szóló törvényjavaslatot a mult héten osztották ki a képviselők között. A baljóslatú irományt aggodalommal vettem a kezembe, mert jól ismerem a ránk szakadt agrárkatasztrófa méreteit s tudtam, hogy agrár hazánkban a mezőgazdaság válságának az államélet minden vonatkozásában, tehát a kultúra birodalmában is konzekvenciái fognak mutatkozni. Fokozta aggodalmamat az a feneketlen rosszhiszeműséggel folytatott politikai izgatás, mely egyfelől kultúrintézményeink túlméretezésének vádjával bőszítette a tömeget, másrészt a fixjövedelmű tisztviselőtársadalom ellen fejlesztette ki s tette általánossá addig nem ismert arányban a kenyérirígység aggresszív közhangulatát. A mammutfizetések, mammutjövedelmek, proviziók, tantiemok és honoráriumok boldog birlalói titkolt gyönyörrel szemlélhették, hogy a népfuror nem az ő zsebük és adóbevallási ívük titkait firtatja, nem azt kutatja, hogy fenn a nagy pénzek világában nincsenek-e adóztatás elől gondosan elrejtett jövedelmek s hogy a közterhek elosztásának miként jében érvényesül-e az igazságos progresszió elve? Nem ezt vizsgálta, mert erről tervszerűen terelték el a figyelmét azzal, hogy mammutfizetéssé fujták fel előtte a falusi jegyző s tanító fizetését is bölcsen elhallgatva közlakalmazottainknak a külföldi köztisztviselők anyagi ellátásához mért, inferioris helyzetét.

De elhallgatták a fizetésnek csufolt, havi alamizsna nyomorúságának éveit is, mikor a magyar köztisztviselő bútordarabjai elzálogosításából s elkótyavetyeléséből tengette reménytelennek látszó életét.

Tisztelt Közgyűlés! Azért elevenítem fel mindezeket, mert a kormányzat most a mesterségesen is felingerelt közvélemény által sürgetett intézkedések foganatosítására szánta el magát. Mindenekelőtt tisztviselői létszámcsökkentés által akarják apasztani a közszolgálatra fordított kiadások költségvetési tételét. A bélisztázás kegyetlen módszerét ezúttal mellőzik. A tízszázalékos létszámcsökkentést hat év alatt a megüresedő állások üresen hagyásával fogják végrehajtani.

A lecsökkentett létszámú tisztviselői kar azonban a maga változatlanul nagyterjedelmű ügykörét csak a heti munkaórák számának felemelése, vagy az ügyvitel egyszerűsítése, racionalizálása mellett végezheti el. A nyugdíjterhek növekedését pedig a szolgálati idő általános meghosszabbításával lehetne elkerülni, ami szintén bevallott célja a kormánynak.

Az a kérdés most már, hogy az ismertetett elvet az államélet minden vonalán, tehát közoktatásügyi ágazatában is alkalmazni kívánja-e a hatalom? Nem árulok el titkot, ha bejelentem, hogy a pénzügyi kormányban az elv keresztülvitelére megvolt s meg is marad a hajlandóság mindig. Illetékes helyen szereztem erről meggyőződést. Ez az oka annak, hogy már a kultusztárca költségvetési vitája során felszólaltam a képviselőházban s vétót mondtam a tanárság vállára óraszámemelés formájában rakni szándékolt tehertöbblet ellen.

Azonban az óraszámemelés nevelésellenes ötlete nálam sokkal hatalmasabb tényezők vétójába is ütközött. Bizonyára helyes nyomon járok, ha itt miniszterünk mellett Kornis Gyula államtitkár úrra gondolok hálásan, aki tudomásom szerint nagy egyénisége teljes súlyának

Brennus kardját dobta bele a döntés mérlegébe, hogy a tanítás érdekeit sértő teherszaporítás veszedelmét fejünkről elhárítsa. Hogy a kultuszkormány tiltakozása sikerrel járt-e, nem tudom, de olyan rendelkezést, mely a kodifikált tanári jogok státusz kvója ellen irányulna, szóban forgó törvényjavaslat paragrafusai között ez idő szerint nem találtam. Az ördög azonban nem alszik, a sujtó szándék csak félreállt, hogy a súlyos tanáriga terhének súlyosbítását alkalmas időben ismét megkísértse. Intő szavam tehát mindnyájunk felé az, hogy résen lenni s az önvédelemre készen állani!

A készülő törvény általában a bőjt törvénye lesz. Takarékosságra szorít mindenkit, első sorban magát az államot, mely főként a dologi szükségletek rovatában fogja éreztetni a takarékosság vasmarkát. Középiskoláinknak bizonyára a szertárak, könyvtárak, taneszközök gyarapításáról s legsürgetőbb építkezéseiről kell lemondaniok vagy két esztendőre. Ha nálunk is létszámot csökkentenének, ami végzetes pedagógiai kártevés nélkül elképzelhetetlen, ez helyettes tanárainkra s általában az egész tanárszukkreszcenciára nézve jelentene katasztrófális visszaszoríttatást. Mint ahogy a közszolgálat minden más ágában ezt a katasztrófát fogja jelenteni.

S itt újra meg újra elénk mered a rettenetes kérdés, mi lesz az ifjú, diplomás nemzedékkel? Vigyáznunk kell, hogy a munkanélküli munkás-proletár és az okleveles, állástalan lateiner valami végzetes plattformon ne találkozzék egymással! Hogy ez a találkozás eddig meg nem történt, azt én a középiskolai hazafias nevelés idegekbe ivódó és sírig elkísérő lelki hatásának tulajdonítom és hirdetem.

De figyelmeztetnünk kell a társadalmat, hogy ezeket a nagy gonddal nevelt s kiformált jellemeket és lelkeket ne tegyék ki soká elbírhatatlan próbák nyomásának. Kenyeret kell adni az ifjúságnak, bármily kicsiny darabkát is, de adni kell még akkor is, ha máséból, az állás-halmozók kenyeréből leszünk kénytelenek azt elvenni.

Avagy egy sor középiskolát bezárjunk talán s így vegyük elejét a szellemi pályák elözönlésének? Ó nem! A szülők nem csökkenő, sőt emelkedő számban, fanatikus ragaszkodással küldik gyermekeiket a középiskolába. Nem nézik, hogy mi lesz a tanult gyermek sorsa, csak azt érzik, hogy a műveltség a trianoni ember életharcában is fegyver, melynek birtokában több reménnyel hadakozik a boldogulásért, mint nélküle hadakozna. Hiába kárhoztatják kultúrpolitikánk nagyívű vonalvezetését, az élet bizonyítja, hogy az irányvesztett triánoni lélek mentőhorgonyként mégis csak a kultúra gerendáiba fogózkodik bele. Vegyétek csak el tőlünk a kultúrfölény önérzetét, az iskolát. Mi marad itt az országban és a lelkekben? Az űr. A balkáni lefokozottság, a kulturális horror vacui dermesztő érzése. Inkább szigorítsuk meg a minősítési törvényt s egy grádussal kössünk az eddiginél magasabb képesítéshez minden foglalkozást, minden alkalmazást, de le nem mondhatunk kultúrszínvonalunk egyetlen milliméteréről, mert ha nincs aranyunk, nincs katonaságunk, nincs gyarmatunk, nincs integer birodalmunk és nem lesz kultúránk sem, mikép, mi jogcímen követelhetjük magunknak egy kultúrnépnek rangját s e rang jogcímén Nagymagyarországot? Hogy ezt a nagy igazságot a zsörtölődő társadalom ösztönösen érzi s hogy a meganathemázott kultuszminiszternek hallgatólagosan igazságot ad, azt az iskolák népességi statisztikáján keresztül az élet bizonyítja. Csak üres iskolákra nincs szükség. Túlzsúfoltan benépesedett iskolákat soha se lehet kultúrfényűzésnek nyilvánítani.

Ez a gyászkeretbe kívánkozó törvényjavaslat egy kellemetlen rendelkezést a mi számunkra is tartalmaz. Ez pedig a kereseti adó pótlékolása formájában ránk hárított fizetéscsökkentés. Tudjuk, hogy a ránk uszított és félrevezetett közhangulat — német példára — az általános fizetésleszállítás őrültségébe akarta belehajtani a kormányt. A kormány azonban kivédte ezt a barbár ostromot s nagyobb érvágás elkerülése végett ezt a pár vércsöppnyi áldozatot hozza s hozatja meg velünk a vérszomjas Molochnak, a tömeghisztériának az oltárán. Pedig a magyar középiskolai tanárnak nemcsak hogy áldozni való vére és pénze nincs, de joggal várta s várja illetményügyi viszonyaiban még rendezetlenül hagyott olyan kérdések megoldását, mint amilyen a várakozási idő megrövidítése és a korpótlék visszaállítása.

Sajnos, ez idő szerint defenzívába szorultunk. Védekeznünk kell a szolgálati idő és óraszám felemelésének pedagógiailag kiszámíthatatlanul káros gondolata ellen. Sőt vigyáznunk kell nagy körültekintéssel arra is, hogy illetményügyi harcaink legnagyobb vívmánya, a széniumos rendszer, mely a magyar tisztviselőkarra váró, bőjtös lusztrum alatt egyedül lesz képes státuszunk egyenletes előremozgását biztosítani, alapjaiban meg ne bolygattassék. Ha pedig védekező munkánkat becsülettel és sikerrel befejeztünk, közgazdaságilag és taktikailag alkalmas időben státuszunk igazáért és a középiskolai nevelés szent ügyéért folytatni fogjuk offenzívánkat ott, ahol elhagytuk.

A köznyomorúságnak, a csüggedt lelkiállapotnak ebből a ködülte völgyéből szálljunk egy kissé magasabbra, szálljunk egy kissé derűsebb világba ! Ebben a szomorú országban, ahol az egyén élete gond és lethargia, a közléleknek, a nemzeti léleknek valami csodálatosan emelkedett bizakodó és aktív külön élete van. A küzdő, vergődő, kis jób ember fénytelen szemében mindjárt kigyúl a tűz, mihelyt nemzete multjának és jövője célkitüzéseinek távlatába néz !

Ilyen lelki fölemelkedésnek voltunk részesei és tanúi a nyári Szent Imre-ünnepek alkalmával. Ünnepe volt az úgyszólván az osztatlan nemzetnek.

Imre herceg alakját a szentek glóriájával övezte az egyház. Legendás hőse volt még házassági frigykötése után is az önmegtartóztatás erényének. A liliom volt méltó jelvénye tiszta életének. Ha azonban aureolája fényéből kihámozzuk az embert, mint a trón várományosát és a nemzet reménységét, bizony megsiratjuk a benne először jelentkező magyar fátumot, mely történelmi életünk során következetesen üldözött bennünket s már itt útját állotta annak, hogy az első király után annak édes gyermeke legyen a második király ! Magva szakadt az Árpádoknak, Hunyadi Mátyásnak, Bethlen Gábornak, a Rákócziaknak ! Ha nem így történik, bizonyára mélyebb s egyenesebb medret ásott volna magának a magyar história s nemzetünk hajója nem futott volna annyiszor idegen érdekek zátonyára !

Ennek az egy gondolatnak árnya ülte meg csupán ezt a nagyvonalú emlékünnepet, mely a magyar rendező és szervező erő mesterművének bizonyult.

Kétségtelen, hogy mély külpolitikai hatást váltott ki az ünneppel kapcsolatos idegenforgalom, népek, országok ránk figyelő megmozdulása, mikor bíboros zarándokok mutatták be hódolatukat az ezeresztendős magyar mult s a kilencszáz éves keresztény civilizáció zsámolyán. De tudjuk azt is, hogy ez az ünnep a rabterületek magyarjainak is szívbeli, titkos ünnepe volt, melynek nyomán elmélyült és meg-

szilárdult az ötfelé tépett magyar katholicizmus érzelmi közössége. S mindez együttvéve a revizió nagy gondolatának új alátámasztását és kiterebélyesítését jelentette.

Középiskoláink a nagy szünidő miatt nem vehették ki az ünnepből méltó módon a részüket. Hadd pótolja ezt a hiányt az ország tanárságának utólagos megemlékezése és hódolása azzal a magyar királyfival szemben, kinek személyéhez a legelső, magyar pedagógiai írásmű, az admoniciók létrejövetelének emléke kapcsolódik.

Hallottuk olykor a halálharangot is kondulni egy-egy elfáradt, vándor társunk felett. Legközelebbről s legmélyebben érintett bennünket Egyesületünk tiszteletbeli tagjának, a középiskolai tanárság aktív Nesztorának s büszke Botondjának, Dóczi Imrének elhalálozása. Ötvennégy esztendeig járt eleven ideál gyanánt előttünk.

A kötelességteljesítés csodálatos, szent koncentrációjának volt ő eszményképe s hőse. A kőoszlop szilárdságával állt ellen minden kísértésnek, mely erői szétforgácsolására próbálta csábítani. A politika, az írótoll, a hierarchikus érvényesülés magasabbrendű polcai hiába integettek hivogatólag feléje, ő megmaradt gyakorlati pedagógusnak mindvégig, megmaradt a középiskolai oktatásügy legelső szolgájának és leghívebb sáfárjának halála napjáig. Kapkodó, felszínes korunkban iránymutató, nagy lelki virtus ez ! És a lenézetés, nagy társadalmi bajával küzdő pedagógusvilág tanulhat még valamit az ő példájából, megtanulhatja a tekintélytartás tudományát. Nemcsak az alája rendelt tanárok és diáklégiók előtt volt félelmes tekintély dr. Dóczi Imre, de köztisztelet ben álló tekintély volt a külvilág, a fórum, a különböző társadalmi osztályok mindenféle hatalmasságával szemben is. Igazságos szigorúságával, nagy tudásával s emberileg tökéletes kötelességteljesítésével éreztetni tudta kifelé, hogy a tanár nemcsak oktatógép, de embersorsokba belenyúló hatalmi tényező és bíró ! Innen a fényes auktorítás, mely munkája nyomán személyét és az iskolát koszorúzta. Dóczi Imre mindenképen méltó nagyság arra, hogy tanári közéletünk és középfokú oktatásügyünk annáleszei büszkén örökítsék meg emlékét.

Tisztelt Kartársaim ! Ez a közgyűlés most lezajlott hivatalos kodásunk trienniumának határjelző köve. Nem az én tisztem megejteni a számadást, megtette azt tagjaink egyeteme, mikor újabb három év tartamára nekem s tiszttársaimnak mandátumot adni kegyeskedett. Mély hálával köszönöm magam s kollégáim nevében is ezt az értékes bizalmat. Az egyesület szolgálatában kifejtett, tizenegy éves munkám egyetlen jutalma, hogy kartársaimnak egy díszesen nagy és komoly tábora megértéssel és méltányló jóakarattal nézi odaadó tanárszeretetem küzdelmes kereszthordozását.

Üdvözlöm az egyesületi ügyek vitelére mellém állított derék, lelkes gárdát s ugyanakkor mély meghatottsággal bucsúzom lelépő főtitkárunktól, Édes Jenő hűséges, kedves bajtársamtól, aki hat év óta példás buzgalommal és hozzáértéssel látta el az egyesületi ügyvitel rendkívül kiszélesedett munkakörét. Az ő kitünő kvalitásai nélkül sokkal döcögősebben haladt volna s tán sokszor el is akadt volna az egyesületi élet szekere. Én azt kívánom, hogy ennek a szekérnek, ennek a rögös úton járó bigának továbbra is a kartársi jóindulat és szolidárizmus erői legyenek tovaröpítő paripái !

Mai közgyűlésünket ezzel a szívből fakadó óhajjal nyitom meg.

Édes Jenő főtitkári jelentése.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Valahogyan kizökkentünk az egyesületi élet kerékvágásából, mert legutolsó rendes közgyűlésünk óta 17 hónap telt el. Ez az időköz nem az elnökség hibájából nyúlt ilyen hosszúra, hanem két kényszerítő körülmény következményekép állott elő. Nevezetesen: a LXIII. közgyűlést azért tartottuk 1929 májusában, vagyis hónapokkal előbb az alapszabályokban megjelölt időnél, mert az alapszabályok módosítását sürgető közvélemény ellenzésnek minősítette volna várakozásunkat. Ez év tavaszán ugyancsak az alapszabályok módosítása, továbbá ingatlanvásárlás és beruházások ügyében rendkívüli közgyűlést kellett összehívnunk. A LXIV. egyesületi év végén javában benne voltunk a szervező és alkotó munkában, s három hónappal a rendkívüli közgyűlés után csak félmunkáról számolhattunk volna be, de meg a munkatorlódás is lehetetlenné tette volna a közgyűlés akkori egybehívását. Ezek az okai annak, hogy mostani közgyűlésünket ilyen későn tartjuk. Hisszük azonban, hogy jelentésünk meghallgatása után tagjaink igazolva látják eljárásunkat és kérjük is, hogy azt jóváhagyólag tudomásul venni sziveskedjenek.

Szervező és alkotó munkát említettem s valóban mind a kettőből bőven jutott erre az esztendőre. Mérlegelve minden észrevételt és engedve a választások titkosságát szorgalmazó kívánságnak, módosítottuk az alapszabályokat, megalkottuk az Árpád-kollégium szervezeti szabályait és kidolgoztuk annak házirendjét. Mindezek életbeléptetésétől még kevés idő választ el s így végleges ítéletet nem mondhatunk róluk. Még nem tudjuk, mennyiben felelnek meg céljuknak, azt azonban már most megállapíthatjuk, hogy az alapszabályoknak az egyesület szervezetére és igazgatására vonatkozó újabb intézkedései szerfelett nehézkeseknek, célszerűtleneknek vagy feleslegeseknek bizonyultak. A tett változtatások igen megnehezítették az adminisztrációt, feleslegesen szaporították a levelezést. Hónapokba kerül, míg egy tisztviselőválasztást le lehet bonyolítani s egy rendes közgyűlés összehívása éppen egy hónapot vesz igénybe. Körülményesebb lett a vidéki körök megalakulása, a választmány kiegészítése, s ha mindehhez hozzávesszük még azt is, hogy az alapszabályokban megadott titkos szavazási joggal a most lezajlott választás alkalmával a tagoknak csak az 5%-a élt, akkor szinte kárbaveszettnek kell minősítenünk azt a nagy energiát, amellyel a kisebbség az alapszabálymódosítást évek óta szorgalmazta s azt a fáradságot és pénzt, amibe az egész eljárás került.

Egyébként a régi szokásnak akarok hódolni, amikor jelentésemben az egyesület LXIV. évi belső életéről és kultúrtevékenységéről, majd az iskolapolitikai kérdések kapcsán a középiskolai tanárság társadalmi és anyagi helyzetéről szólok.

Tapasztalásból tudjuk, hogy a magyar közvélemény nem tulajdonít akkora értéket a tanári munkának, mint amekkorára a jogászi adminisztratív tevékenységet értékeli. Ez a felfogás nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a tanárság a tisztviselőtársadalomban mai napig sem tudta elfoglalni az ő jogosan megillető helyét, sőt néhány évtized óta mindegyre háttérbe szorul, életszínvonala állandóan süllyed. Maga az államhatalom is különbséget tesz értékelés dolgában a tanárok és a hasonló képesítésű tisztviselők munkája között. A visszás helyzet megszüntetéséért régóta küzd a Tanáregyesület, sőt azt lehet mondani, hogy energiájának legnagyobb részét mindig ez a meddő küzdelem

emésztette fel. A küzdelemben sokan reményüket vesztették s mivel az állam nehéz pénzügyi helyzete miatt a közeli jövőtől sorsuk jobbrafordulását nem igen várhatják, bizakodásuk helyébe a közöny vagy a fásultság lépett. Több jelenségből arra következtethetünk, hogy a *tanári öntudat* is veszített erejéből. Ma sok tanár egykedvűen megy el olyan dolgok mellett, amelyek azelőtt állandóan érdekelték s nem vesz tudomást olyan intézményekről sem, amelyek az ő érdekeit szolgálják. Az anyagi nyomorból eredő elkedvetlenedésnek káros hatása van az egyesületi életre is. Hogy egyebet ne említsek : a nyugdíjbavonulást az egyesületből való kilépés szokta követni ; ritkábbak lettek a köri ülések, gyűléseinkre kevesen járnak, a tagok nagy része még szavazati jogával sem él, a közös érdekekért folytatott munkába kevesen kapcsolódnak be, mindent csak az elnökségtől várnak. Többen még ma sem tudják, hogy van Tanárok Háza, pedig a róla szóló cikkeket olvashatták volna a Közlönyben és a ház képe is szemükbe tűnhetett volna.

Mindezt nem szemrehányásként említem, hanem csak mint kortünetet sorolom fel. Nincs is csodálkoznivaló azon, hogy akinek nagy gond ül a lelkén, az nem lelkesedik a közügyért. Annál büszkébbek lehetünk rá, hogy nehéz megélhetési viszonyaink között az egész középiskolai tanárságban megvan a hivatás betöltéséhez megkívánt munkakészség, amely kétségtelenül eredményesebben dolgozná fel az egyre szaporodó ismeretanyagot és biztosabban valósítaná meg művelődési eszményeinket, ha munkánk végzéséhez a *kellő nyugalom* is megvolna.

Erre a nyugalomra nemcsak a tanárnak, hanem az iskolának is szüksége van. Benne élünk a repülőgép és a rádió szokatlanul eleven, szinte lázasan sietős korában. A nyugtalanságot nálunk kirabolt és megcsonkított hazánk vergődése is fokozza. Sürgünk-forgunk a célkeresésben s miközben történeti multunk sok-sok dicsőséges emlékét siratjuk, kénytelenek vagyunk a jelen parancsoló követelményei szerint berendezkedni. A megváltozott viszonyok hozták magukkal az új tanterveket, a módszeres utasításokat, a rendeletek sorozatait, amik nélkül nem lehetett volna a tanagyagot szorosabb kapcsolatba hozni az élettel s az iskolát a nemzeti célok szolgálatába állítani. Iskolapolitikusaink nagyon helyesen vették észre, hogy Nagymagyarország visszaszerzésének egyik legfontosabb eszköze az iskola, mert csak ez tud nagyobb öntudattal dolgozó magyart, önérdekein felülemelkedő új nemzedéket nevelni. De ha bölcseségük úgy találta, hogy nemzeti feltámadásunkat lélekformáló munkájával az iskola készíti elő, akkor azt is nemzeti érdeknek kell tekinteniök, hogy a tanár nyugalma és tisztességes megélhetése biztosíttassék. Az olyan nyugtalanító körülmények, minők a *szolgálati idő és az óraszám felemelése*, igen visszavetnének bennünket a céltól. E két kérdésről külön előadásban lesz szó mai közgyűlésünkön, azért behatóan nem foglalkozom velük, csupán két körülményre hívom fel a figyelmet. Ma még közvetlen veszedelem nem fenyeget bennünket, de ha a pénzügyi kormány a normál státusra való áttéréssel kapcsolatban más státusokban a tisztviselők kétszámát $10^0/_0$-kal fogja apasztani, nálunk pedig esetleg a heti óraszámot 22-re találják felemelni, akkor mi sokkal rosszabbul járunk, mint más tisztviselők. Az így előálló tehertöbblet, illetve a létszámapasztás akkor a mi státusunkban $20^0/_0$-nak felelne meg. A szolgálati idő felemeléséből ijesztő kára lenne az iskolának is, a tanárnak is. Hatvanöt éves embernek már nincsen meg a tanításhoz szükséges rugalmassága, új módszerekhez való alkalmazkodása és zsúfolt osztá-

lyok fegyelmezéséhez megkívánt ereje. Ha mégis öreg korában tanítani lesz kénytelen, úgy fog járni, mint Elizeus próféta : kigúnyolják a gyermekek.

Ismerjük a pénzügyi köröknek azt a felfogását, hogy a szénium os rendszer sokba kerül a VI. fizetési osztály felduzzasztása miatt. Azt persze elfelejtik, hogy a Károlyi-uralom idején a tanárok nem ugrottak egy fizetési osztályt, minek következtében az egész státuson 10 éven át meg lehetett takarítani egy-egy fizetési osztálynak megfelelő illetménykülönbözetet. Hogy igazán mibe kerül a tanári státus, azt reálisan csak egy 35 évről egyesített számadás középértéke fogja megadni, mert ha a mai VI. fizetési osztályba sorozottak helyébe idővel fiatalok lépnek, akkor majd a IX. fizetési osztály duzzad fel és a státus alig fog pénzbe kerülni. Nyugodtan mondhatjuk, hogy az állam jobban meg lehet elégedve a szénium os rendszerrel, mint a tanárok, akiket a pótléknélküli lassú előmenetel valósággal visszavet a többi tisztviselő haladásához mért viszonylatban. Ma már össze sem lehet hasonlítani a haladásunkat a bírákéval, akikkel valaha párhuzamosan haladtunk s a katonák és rendőrtisztek messze megelőztek bennünket. Míg náluk az államhatalom talál jogcímet és fedezetet pótlékok rendszeresítésére, addig nekünk elveszi törvényben gyökerező jogainkat és megfoszt a Mária Terézia kora óta élvezett korpótlékoktól. A szénium os rendszer hibáit hiába tártuk fel memorandumainkban, a kultuszkormány nem kapott fedezetet megszüntetésükre. A helyettes-tanári intézmény nem szűnt meg, a kinevezett rendes tanár pedig még 22 évi szolgálat után sem kap annyi fizetést, mint a kezdő bíró. A szolgálat befejezése is szomorú. Van ugyan az V. fizetési osztályban 6 hely a katedrai tanárok részére, de ez a fizetési osztály a tanárokra nézve elveszettnek tekinthető, mert a hat helyből ötöt ma is más intézményeknél szolgáló tisztviselők foglalnak el.

Mindezekkel a kérdésekkel az idén keveset foglalkozott a *Közlöny*, mert az időpont nem volt alkalmas fizetésjavítás kieszközlésére, mihelyest azonban alkalom nyílik rá, a vezetőség rajta lesz, hogy napirenden tartsa az ügyet és meghallgatásra találjon a minisztériumokban. Egyébként a Közlöny hű tükre az egyesületi életnek és hangoztatója a legújabb pedagógiai törekvéseknek. Az idén is becses értekezéseket hozott a tanárképzésről, a szakfelügyeletről, az irodalmi és nyelvi oktatásról. Méltatta a reformok jelentőségét, felölelte az elméleti és gyakorlati pedagógia számos kérdését, úgyszintén a tanárt és iskolát érdeklő napi eseményeket. Gazdag könyvszemlét, változatos figyelő rovatot nyujtott, hogy tudományos kérdésekben megkönnyítse a tájékozódást. Terjedelme alig maradt a békeévek évfolyamai mögött és előállítási költségeit nem is tudtuk volna a tagdíjakból fedezni, ha a nagyméltóságú minisztérium 1600 pengős adományával segítségünkre nem siet. Hálásan köszönjük meg e rendkívüli segély folyósítását.

Köreink vezetőségét és a gyűléseken előadásokkal szereplő tagokat külön dícséret illeti meg, hogy iskolánkívüli tevékenységükkel áldozatot hoztak a magyar kultúra oltárán. Egynek a kivételével mindenik körünk fáradozott az egyesületi élet emelésén, bár manapság összejövetelek és ülések rendezésére, a kör székhelyére való utazgatásra nehezen telik a tanári fizetésből. Anyagi okok miatt nehezült meg a Győrkerületi Kör működése. A szombathelyi csoport a köri élet agilitásának gyengülését ugyanilyen okokra vezette vissza. A soproni csoport egyik ülésén felvetette a képesítési pótlék ügyét, amelynek

rendszeresítése tűrhetőbbé tenné a tanárság helyzetét. A központtal legszorosabb kapcsolatot tartott fenn a győri csoport. Figyelmet érdemel ennek az a megállapítása, hogy tagjait a kulturális egyesületek *ingyenes előadások tartásával* annyira igénybe veszik, hogy a tanári gyűlésekre már alig lehet előadót kapni.

A Miskolci Körben 10 év munkásságáról számolt be *Domby László* elnök, majd az úgynevezett ügyességi tárgyak természetéről szólva annak a felfogásának adott kifejezést, hogy ezek a tárgyak nem szoríthatják le pályájukról az egyébként tehetséges, értelmileg fejlett, de ügyetlenkezű tanulókat.

Értékes előadások hangzottak el a Debreceni Körben. Külföldi tanulmányútján szerzett közvetlen tapasztalatai alapján ismertette a német modern pedagógiai törekvéseket *Debreceni Ferenc* és alapos bírálatot mondott az új tanterv matematikai tananyagelosztásáról *Telkes Sándor*. Ugyanitt *vitéz Bessenyei Lajos* és *Vekerdi Béla* a tanári szolgálati idő és javadalmazás kérdéseit fejtegették. Világosan rámutattak, mily indokolatlan és érthetetlen az elkeserítése annak a tanítórendnek, amely nemcsak a vezető, hanem végrehajtó szerve is a kultúra emelésével jobb jövőt kivívni akaró küzdelemnek.

A Szabolcsi Kör új elnököt kapott *Zwick Vilmos* személyében. Érdemekben gazdag elődjének, dr. Vietórisz Józsefnek példáját követve, az új elnök ünnepélyek rendezésével igyekszik baráti szeretetben összekapcsolni a kerület tanárságát, ifjúságát és Nyíregyháza művelt társadalmát. A kör kerületi ülésén maga az elnök tárgyalta a különféle gyüjtőegyesületek fontosságát s rámutatott, miként illeszthető be ezek működése az értelmi és erkölcsi nevelésbe.

Méreteiben legnagyobb, hatásában legérezhetőbb volt a Budapesti Kör munkássága. Ez a kör buzgó elnökének, *Bernolák Kálmánnak* vezetése alatt több szociális vonatkozású iskolai és pedagógiai kérdést vitatott meg. A kör minden hónap negyedik hétfőjén rendezte üléseit, melyeknek sorozatában élénk érdeklődést váltottak ki a következő előadások: *Horváth Béla* behatóan tárgyalta a tankönyvkérdés gazdasági és iskolai jelentőségét. *Horváth Károly* kimutatta, hogy a középfokú gazdasági oktatás elsőrangú érdeke a nemzetnek, mert a kis- és középbirtokosokat a világversenyben tudással fegyverzi fel. *Fornvald József* a fizika tanításában érvényesíthető történeti szempontok felhasználásával igazolta, hogy méltán mutathatunk rá nemzeti kutatóinkra. Igen aktuális kérdést elemzett *Kovács Gyula*. A latin óra problémái címen tartott előadásban megállapította, hogy a magyar középiskola zsúfoltsága, a deákvándorlás és a szelekció nélküli felvétel akadálya a magasra kitűzött cél elérésének.

Egész tanári rendünkre díszt hoz, ha sorainkból egyesek tudományos munkássággal kiválnak s ezért elismerésben vagy kitüntetésben részesülnek.

A tudományos munkából a tanárság derekasan kiveszi a részét. Sem helyem, sem időm nincs rá, hogy a tudományos munkák és cikkek íróit mind felsoroljam, csak azokat említem, akik irodalmi munkásságukkal igazán kimagaslottak. Tudományosan rendszerezett nagy irodalomtörténetének megírásával el nem hervadó babérleveleket fűzött koszorújához *dr. Pintér Jenő* tank. kir. főigazgató, az irodalomtörténetírás nagymestere, akit a TESz. jubileumi érdemjelvényével tüntetett ki; történelmünk legfájdalmasabb korszakában a köz javáért végzett nagyszabású önzetlen munkásságáért. *Divéky Adorján* és *Pais*

Dezső az Akadémia levelező tagja lett, *Április Lajost* a Kisfaludy-Társaság választotta tagjai sorába. *Dr Nagy József Béla* elnyerte a Nyelvtudományi Társaság Szily-jutalmát. Ugyancsak pályadíjat nyertek : *Vakarcs Kálmán* és *Váradi János* kartársaink. Tudományos munkássága egyetemi katedrához juttatta *dr. Veres Pált.*

Egy egész életen át kifejtett buzgó tevékenység és pedagógiai érdemek jutalmául kormányzói elismerésben részesült *Gaal Mózes* tank. kir. főigazgató, egyesületünk jótékony intézményeinek melegszívű barátja, az ifjúság kedvelt írója, egész generációk nevelője. Az angol nyelvtanfolyamok rendezéséért miniszteri elismerést kapott *Kunfalvi Rezső.* Tank. főigazgató lett *dr. Kaufmann György,* hasonló beosztást nyert Segítő Alapunk elnöke, *dr. Finály Gábor.* Főigazgatói címet kaptak : *dr. Reibner Márton* és *dr. Erődy Béla,* igazgatói címet : *dr. Olgyai Bertalan* és *dr. Liber Béla.* Nagy megtiszteltetés érte *Váczi Józsefet,* akit Hajdu megye felsőházi póttaggá választott.

Tagjaink létszáma az újonnan belépőkkel állandóan emelkedik, bár a halál az elmult évben bő aratást végzett sorainkban. Sokan életük delén mentek el, szomorú bizonyságául annak, hogy a tanári munka mily kegyetlenül őröli fel a testet. Egyesek jelentős munkát végeztek az egyesület életében is, mások kimagaslottak a tudomány vagy a közélet terén és mindegyikük sok ember szivébe írta be nevét. Mély megilletődéssel fájlaljuk *Baumgartner Alajos* elvesztését, akinek neve örökre megmarad a Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Egyesület évkönyveiben, *Ratkovszky Pálét,* aki régebben egyesületünk igazgatóságának igen lelkes tagja volt. Kidőlt sorainkból *Szigeti Gyula,* a humanista gimnázium egyik erőssége ; *Geréb József,* a görög-római kultúra jeles búvára. Jobb létre szenderült a szervezőképességéről híres s élete végéig az iskolánkívüli népművelésért fáradozó *Pályi Sándor,* a népszerű cikkeiről ismert *Lasz Samu,* a magas egyházi méltóságra emelkedett *Burány Gergely.* Elhunytak még : *Borbély György, Czinner Károly, Deli Géza, Győri Gyula, Kalocsay Endre, Lenner Emil, Medveczky Lajos, Molnár Samu, Nagy Károly, Pőcz János, Schuschny Henrik, Szabó István, Szántó János, Kádár Titusz és Sebestyén Béla,* kikben részint tanárainkat, részint barátainkat gyászoljuk.

Alkotó munkánk eredményei : a *Tanárok Háza,* a teljesen berendezett *Árpád-kollégium,* az egyesület új hivatali helyiségei és a balatonfüredi *Csokonai-üdülőház.* Ezekre az eredményekre szerénytelenség nélkül hivatkozhatik a most lelépő vezetőség, mert amikor hivatalát átvette, az egyesületnek nem volt számottevő vagyona.

A ház vételárát az elmult egyesületi évben teljesen kifizettük és szociális intézményeink megvalósítására jelentékeny összeget, mintegy 50.000 pengőt tartalékoltunk. Mivel akkoriban a házat a lakásrendelet miatt egyszerre nem adhattuk át rendeltetésének, a hadiárvákat és a főiskolai hallgatókat készpénzzel segélyeztük. Erre a célra 8720 pengőt fordítottunk. Lényegesen apasztotta pénzkészletünket székházunk renoválása is, mert az épület udvarainak, ajtóinak, ablakainak festése, a tetőzet, gáz- és vízvezetéki berendezés jókarbahelyezése 8331 pengő 54 fillérbe került.

Az *Árpád-kollégiumot* egy megürült lakásban már 1929. évi december hóban megnyitottuk. Akkor mindössze 8 főiskolai hallgatónak tudtunk helyet adni, ma azonban 40 számára van helyünk és 2 vendégszoba áll vidéki tagjaink rendelkezésére. Az egyik udvar emeleti szárnyában 5 szobából álló külön lakosztályban 12 leányt helyeztünk el,

míg a 28 fiú részére a III. emelet többi helyiségei szolgálnak. Ugyanitt van az igazgató lakása és hivatalos helyisége is. Gondoskodtunk róla, hogy a kollégium tagjainak megfelelő társalgó és esti tanuló helyisége is legyen. Ezért alakítottuk az I. emeleti nagy termet, amely egyúttal az egyesület választmányi és igazgatósági üléseinek megtartására is alkalmas. Örömmel jelentjük, hogy a kollégium tagjai családi szeretetben élnek, szorgalmasan tanulnak s biztató jelnek vehetjük, hogy egyik növendékünk : Papp György tanárjelölt az Eötvös Loránd Matematikai és Fizikai Társulat versenyén elnyerte a fizikai első díjat, 3 drb aranyat. A berendezés és fenntartás költségeire a mult évi költségvetés terhére 10.444 P 46 fillért adtunk ki. Azóta ugyanezen címen beleértve a tanácsterem alakítását is, november hó 22-ig bezárólag 22.067 P 34 fillér kiadásunk volt s így az összesen engedélyezett 35.000 pengős kereten belül maradva, kereken 2500 P megtakarítást értünk el, pedig a kollégium 5 havi fenntartásának költségei is felemésztettek mintegy 2400 pengőt. Tanártársaink gyermekei az új otthonban egyelőre nem kapnak élelmezést. A nekik természetben nyujtott jótétemény értéke fejenként havi 32 pengőre tehető. Az élelmezés ügyének megoldása legsürgősebb teendőink közé tartozik. de a magunk erejéből ezt meg nem csinálhatjuk. *Szükségünk volna rá, hogy az egyes tanári testületek adományaikkal és alapítványaikkal segítségünkre siessenek. Ha minden egyes járulékfizető intézettől évente csak* 100—100 *pengőt kapnánk, vagy ha alapítványok kamataival rendelkezhetnénk, egész éven át tudnánk a kollégium tagjainak ingyen vacsorát adni.* Egy-egy intézeti hangverseny vagy tornaünnepély jövedelméből az intézetek tehetnének alapítványt, vagy juttathatnának némi adományt s akkor megalapozhatnánk a kollégium jövőjét. Ezért kérjük a közgyűlésen jelenlevő tagjainkat, hogy karolják fel meleg szeretettel ezt a gondolatot és tanári testületükbe visszatérve kezdjék meg a nemes munkát a kollégiumért.

A balatonfüredi üdülőházra nemcsak megtakarított pénzünket költöttük rá, hanem még 120.000 pengő bankkölcsönt is fel kellett vennünk. Az előirányzott kereteket itt sem léptük át, bár különös gondot fordítottunk arra, hogy tagjainkat kellő kényelemben részesíthessük. Az első évben 121 tagnak nyujtottunk rá módot, hogy Balatonfüred gyógyító fürdőjét és levegőjét élvezhessék. Természetes, hogy a kezdet nehézségei több dologban érezhetők voltak, de az üdülőház egészben véve jól megfelelt rendeltetésének. Az ingatlan megszerzése, a villa renoválása és berendezése 134.358 P 23 fillérbe került, fenntartása pedig az adókat is számítva, évente mintegy 3000 P kiadást fog jelenteni az egyesületnek, amiből jelentékeny rész térül vissza a beutalt tagok napi szálláspénzéből.

Számadásainkat és mérlegünket nemcsak a saját számvizsgálóink, hanem a nagyméltóságú minisztérium számvevősége is felülvizsgálta. Egyes számláinkat és egyesített számadásainkat teljesen rendben találták, azért tisztelettel kérjük a közgyűlést, szíveskedjék a vagyonkezeléssel megbízott gondnoknak az 1929—30. egyesületi évre a felmentvényt megadni. Vagyoni állapotunkról tanuskodó számadatainkat kinyomattuk a Közlönyben s ezúttal csak arra hivatkozunk, hogy az egyesület aktív vagyona 469.611 P 33 fillérre emelkedett, amelyet összesen 100.000 P banktartozás terhel. A mai napig ez is leapadt 60.000 P-re s ha a járulékok élvezetében még egy évig megmaradhatunk, akkor nem lesz semmiféle tartozásunk.

Ezzel szorosan vett jelentésemnek végére értem; s amit még a mélyen tisztelt közgyűléssel közölni óhajtok, az voltaképen a szavazatszedő bizottság jelentése. Ezt a következőkben terjesztem elő. (Felolvassa a jelentést, l. Közlöny 3. sz. 107. lap.)

Végül, mint lelépő főtitkár, őszintén megköszönöm az egyesületnek, hogy két cikluson át bizalmára érdemesített. Teendőim most más térre szólítanak, ahol az egyesületnek szolgálatokat akarok teltesíteni. Kedves élmény lesz számomra, hogy tagja lehettem a vagyonszerző és intézménylétesítő tisztikarnak, s hogy elődeim nemes példájától vezérelve küszködhettem a tanárság anyagi és erkölcsi megbecsüléséért. Kettős kívánsággal hagyom el hivatalomat: Az utódomnak ne kelljen annyi státusrendezési memorandumot írnia, mint amennyit én írtam, hanem minden idejét az egyesület felvirágoztatására fordíthassa, a középiskolai tanárság pedig az őt megillető javadalmazáshoz és társadalmi pozicióhoz jutva gondtalanul élhessen magasztos feladatának.

Tisztelettel kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Szőts Gyula előadása: Szolgálati idő és óraszám.

Éppen kerek 20 esztendeje annak, hogy a középiskolai tanárság összegyűlt II-ik országos kongresszusára. Azért gyűlt össze a kongreszszus, hogy ünnepélyes tiltakozásával elhárítsa azt a kettős veszedelmet, amely az iskola és a nevelés szent ügyét fenyegette.

Akkor a 35 éves szolgálat és a heti 20 órai tanítás kérdése zavarta meg a tanárságot, amely ősi jogainak a törvényes bástyái mögött nyugodtan folytatta csöndes kulturmunkáját.

A kongresszus előadói és szónokai valamennyien megdönthetetlen érvekkel bizonyították, hogy a tanárságnak erkölcsi kötelessége a törvényhozás által az iskola érdekében biztosított intézményes jogaihoz való ragaszkodás.

A kongresszus küzdelmét a heti óraszám kérdésében siker koronázta. A 20 órai tanítás tervét elejtették. De a 35 évi szolgálatot az 1912. évi nyugdíjtörvényben az egyenlő elbánás jelszavával mégis beiktatták a tanárságra vonatkozólag. Az egyenlő elbánás elvét ugyan górcsövön sem lehet megtalálni ott, ahol a többi tisztviselő szolgálati idejét 5 évvel leszállították, míg a tanárokat ősi jogoktól megfosztva az ő szolgálati idejüket 5 évvel felemelték. Az egyik oldalon megnyitották az előhaladás zsilipjeit, a másikon elzárták.

Minthogy a tanárság továbbra is ragaszkodott az iskola érdekében a 30 éves szolgálathoz, az államhatalom — miként Báthory István Pókainéval szemben — kegyetlen kegyelmet gyakorolt. Megengedte, hogy az 1912 előtt kinevezett tanárok ragaszkodhatnak a 30 éves szolgálathoz, de nem részesülnek az új nyugdíjtörvénnyel életbeléptetett lakbérnyugdíjban.

A tanárság ekkor bebizonyította, hogy az iskola érdekét a maga anyagi érdekénél többre becsüli. Országos szavazást rendezett. Kiderült, hogy 70 százaléka ragaszkodik a 30 éves szolgálathoz. Jóformán csak olyanok vállalták a 35 évet, akik a 30-ik évhez igen közel voltak, vagy az évek óta esedékes harmadolásra várakozva már túlszolgáltak. Ezek a családjuk érdekében vállalták a pár évi rászolgálást, hogy bejuthassanak a VII. fizetési osztály és a lakbérnyugdíj igéretföldjére.

Azonban a tanárságnak hősi elvi küzdelme csakhamar hiábavalónak bizonyult. Ránkszakadt a szörnyűséges világháború és nyomában

a társadalmi és gazdasági felfordulás. A tisztviselők fizetés helyett csak annak a szimbolumát kapták elsején. Nyugdíjba menni annyit jelentett, mint önként vállalni a koldusbotot.

Ekkor a tanárságot újabb meglepetés érte. Az 1922. évi *költségvetési* törvény egy rövid kis mondatban kimondja, hogy a 35 évi szolgálat minden tanárra nézve kötelező.

A súlyos gazdasági helyzetben az intézkedés nem váltott ki nagyobb emóciót a tanárság körében. Következtek újabb meglepetések. Az 1923. évi 2000 M. E. rendelet megfosztotta a tanárságot tételes törvényben biztosított ötödéves korpótlékától. 1926. január elsejével életbelépett — ugyancsak rendeleti úton — a Tamássy-féle fizetéstervezet, amely a tanárságra ráolvasta a magasabb fizetési osztályokban való tömeges elhelyezkedés alaptalan vádját és a maga *B)* csoportjával teljesen megállította az előhaladást. 1927 novemberében életbelépett a széniumos rendszer, amely ugyan megszüntette a *B)* csoportot, de a keretei oly tágak, hogy az előhaladás ma lassúbb, mint a Tamássy-tervezet előtt. A nemzetgyűlés jogosnak ismerte el a tanárságnak a korpótlék helyreállítására vonatkozó kívánságait. Maga az a rendelet, amely a tanárságot megfosztotta a korpótléktól, számos szolgálati ágazatban elismert különböző címen pótlékokat. Azóta pedig a törvényhozás iktatott törvénybe több szolgálati ágazatban működési, kor- és képesítési pótlékot.

A széniumos rendszer ki nem elégítő voltát illetékes tényezők is elismerték.

Habár a fizetéssel összefüggő ügyek nem tartoznak szorosan előadásom tárgyához, kötelességemnek tartottam azoknak megemlítését. A tanárságnak minden megnyilatkozása alkalmával kötelessége a ceterum censeo jelszavával nemzetnevelő munkája elismertetéséért síkraszállni. Az 1910. évi kongresszus szónokai elképzelhetetlennek tartották a 35 éves szolgálat és heti 20 órai tanítás megvalósítását. Négyesy László elnök kijelentette, hogy: „Ez intézkedések nemcsak a tanári rendre sérelmesek, hanem a magyar oktatásügyre is végzetesek."

És ma, 20 év multán, ismét fegyvert kell ragadnunk az újéletre kelt és megnövekedett chimaera ellen. Ma azt rebesgetik, hogy a szolgálati idő általános emelésének tervezetét a tanárokra is ki akarják terjeszteni és 40 évben megállapítani. Ugyanakkor a heti óraszámot 18-ról 22-re akarják emelni. A hír tarthatatlanságát mi sem bizonyítja jobban, minthogy nyomtatásban való megjelenésének napján félhivatalosan megcáfolták. Nekünk azonban kötelességünk, hogy ebben a kérdésben véleményt mondjunk és állásfoglalásunkkal támogassuk a vallás- és közoktatásügyi minisztériumot az iskola megmentéséért folytatott küzdelmében.

Nagynevű vezérünk, Beöthy Zsolt megmondta, hogy „a takarékossági szempont nemcsak az oktatásnak, hanem az erkölcsi nevelésnek legéletbevágóbb érdekeibe ütközik".

Elfelejthetjük-e néhai vezérünk mondását? Nem, nem, soha! Magunkra vállalt hivatásunk alapján az iskolának, a nemzeti kultúrának, a nemzet egyetemes érdekének tartozunk vele, hogy nyilvánosan felhívjuk a figyelmet azokra a veszedelmekre, amelyeket az iskola munkájába való laikus beavatkozások jelentenek.

Mielőtt a tanári munka értékelésére rátérek, pár szóval meg akarom világítani azt a tételt, mennyire időszerűtlen éppen manapság bármiféle tisztviselő-osztály szolgálati idejének felemelése. Vajjon 1914

óta csak 16 évet éltünk át? Csak 16 esztendővel öregedtünk? Nem bizony ! Az egész emberiség megvénült. Mi magyarok pedig különösen. Erőnket rettentően megfosztotta az aránytalanul nagy háborús vérveszteség. Országunk, véreink nagy részét elrabolták tőlünk. Kifosztóink nap-nap mellett megaláznak bennünket véreinkkel űzött vakmerő erőszakosságaikkal s a szegény magyar csak nyel és sorvad.

Hát lehet-e, hát szabad-e ennek a mai nemzedéknek a vállára újabb terhet rakni?

Hogy pedig miért nem szabad a tanárok szolgálati és munkaidejét éppen az iskola, azaz a jövő nemzedék érdekében felmelni, ennek a megvilágítására bele kell pillantanunk az iskola mai életébe.

Kezdjük azon régi igazságon, hogy a jó iskolát első sorban a jó tanár teszi. Jó tanár az, aki tudással, szeretettel, lelkesedéssel neveli az ifjúságot. Hogy a tanár ezekkel a tulajdonságokkal rendelkezzék, ahhoz első sorban az kell, hogy ő maga harmonikus életet éljen. Meglegyen a testi és lelki rugékonysága, anyagi és erkölcsi megbecsülésben részesüljön. Sajnos, a mai tanári nemzedék helyzete sok kívánnivalót hagy ezen a téren.

A mai tanári nemzedéknek súlyos próbákon kellett átesnie. Hány százan állták ki a háborúnak azokat a borzalmait, amelyekből egy éjszakára való is elég volna lelkipróbának, amint ezt a világháború lantosa, Gyóni Géza, oly megrázóan megírta. És hányan és hogyan szenvedték végig esztendőkön át a hadifogságnak válogatott gyötrelmeit? És akik itthon maradtunk, mi talán azok vagyunk, akik 1914-ben voltunk? A korral járó természetes kopás mibennünk meghatványozódott.

A mai élet mégis mindenkivel szemben — kíméletlenül — fokozottabb követeléseket támaszt. Velünk, tanárokkal szemben munkánk színhelye, az iskola állít fel fokozottabb követeléseket.

Sokszor megállapított igazság, hogy a tanár serdülő korban levő eleven ifjúsággal foglalkozik. De milyen andalító volt ez a foglalkozás még a mult század végén, vagy a XX. század elején a mai viszonyokhoz képest? Milyen küzdelem ma — az automobil, a repülőgép, a rádió, a sportszenvedély korában — a tanulóifjúság lelkét irányítani, nevelni.

Elmultak azok a régi jó idők, amikor a diáknak az ambiciója kimerült a lecke alapos megtanulásában. Ma a diák a technika vívmányai, a sportesemények iránt érdeklődik elsősorban, csak azután, még pedig jóval azután következik az iskola követelményei iránt való érdeklődése.

Mennyi energiát kell a humaniórák szaktanárainak kifejteniök, hogy a mai modern gyermek érdeklődését szaktárgyaik iránt felkeltsék és lekössék. És mennyi szaktudással, leleményességgel, rugékonysággal kell a természettudományok tanárainak rendelkezniök, hogy tanítványaik intenzív érdeklődését ki tudják elégíteni? Mennyi odaadást kíván a testnevelő tanárok munkája a sportrekordok fanatikusai körében?

Hol van még a nemzetnevelő cserkészmozgalom, mely egész embereket kíván? Hol vannak a fizikai, biologiai és egyéb gyakorlatok? Ki vezeti a sakk-kört, gyorsíró, matematikai, önképző, foto- stb. kört? A tanár . . . és mindent csak a tanár. A tanár, akinek betű szerint csak 18 órája van hetenként.

Hogy milyen szakértelemmel ítélik meg egyes emberek a tanár munkáját, erre vonatkozólag csak egy példát idézek. Ezelőtt vagy 18 esztendővel a Társadalomtudományi Társaság vitasorozatot rendezett a középiskoláról. A vitaestéken és velük kapcsolatban az ujságokban is hozzószólt mindenki a tárgyhoz. A többi között az egyik napilapban

egy miniszteri titkár is hozzászólt a kérdéshez (teljes nevének aláírásával). Az illető úriember annak a nézetének adott kifejezést, hogy a tanár munkája nem is olyan nehéz, mert hiszen csak az óra egyik felében kell előadnia, a másikban kikérdez. Mily sajnálatraméltóak — eszerint — az egyetemi tanárok, mert hiszen ők az egész órán előadnak. Ó, mily boldogok lennének a középiskolai tanárok, ha mindig csak előadhatnának és nem kellene a leckét kikérdezniök.

Hiszen ez a munka dandárja. Ez okozza azt az idegfeszültséget, amelyet nem bír a szervezet, az egykor divatos szólam szerint — az emberi kor legvégső határáig. Egyszer egy előkelő vezető állásban levő barátom a következő kijelentést tette előttem : „Én nem győzöm kollégáimnak magyarázni, hogy nem ismerik a tanár munkáját. Én — mint hivatalfőnök — nem dolgozom, csak aláírok. Ellenben a tanár a pályája végén, éppúgy, mint az elején, eleven anyaggal dolgozik."

A tanárnak tehát még a természet törvényei fölött is úrnak kellene lennie. Sajnos azonban, hogy a tanár gégéje, tüdeje, gyomra, mája, veséje, véredényrendszere is elkopik, a mai megpróbáltatásos időben fokozottabb mértékben, mint azelőtt. Hogyan tudjon az a megkopott szervezet a friss energiától duzzadó ifjúság diktálta tempónak megfelelni? Mert az iskolai munka sikerének titka a tempó, vagy ha úgy tetszik, lendület, élan. Nézzünk csak szét az életben, keresik-e a 60 éves öreg urak a huszéves ifjak társaságát? Úgy-e, hogy nem ! És miért nem? Mert higgadt temperamentumuk nem kíván az ifjúság csapongásával lépést tartani. De az ifjúság sem érez hajlamot az öreg urak közé való keveredésre. Miért van ez így? Mert természeti törvény: similis simili gaudet.

Van nekünk egy Apponyi Albertünk. 84 éves létére testi és szellemi frisseségével, egyetemes műveltségével, alkalmazkodó képességével, világhírű, poliglott szónoki készségével páratlan jelenség. Kossuth Lajos 92 éves korában — halála előtt pár nappal — még alkotó munkát végzett. De hány ilyen Apponyi és Kossuth van a világon? Ellenben 60—70 éves aggastyán annál több található.

Ne tartsanak vissza aggastyánokat a katedrán ! Nem őmiattuk mondom ezt. Mert ők a legjobb szándékkal megteszik, ami tőlük telik. Lucifer szavai illenek reájuk : „Nem adhatok mást, csak mi lényegem." Az ő lényegük az öregség. Az iskola pedig mást kíván.

Az elnyűttség kendőzésének hiábavalóságára klasszikus példaként lebeg előttünk Galli Curci esete. Tüneményes hangjáért rajongott az egész művelt világ. Azonban semmi sem tarthat örökké, Galli Curci hangja is egyszer csak elkopott. Ő ezt nem akarta tudomásul venni. Amerikai ünnepeltetése után egy kis európai dicsőségre vágyott, de az európai, elsősorban a budapesti közönség a maga közvetlenségével megérttette vele a régi arany igazságot : Contra infirmitatem senectutis non est medicamentum in theatris.

Okos operaénekesnő nem várja meg a nézőtéri fütty figyelmeztetését. Amint a fogyatkozás első jelét észreveszi, visszavonul a nyilvános szerepléstől, és énekiskolát nyit. Ott értékesíti énektudását a jövő nemzedék javára.

Az okos tanár sem várja meg, amíg tanítványai figyelmeztetik rá a maguk közvetlen modorában, hogy megérett a visszavonulásra. A maga elhatározásából szép csendesen leszáll a katedráról, hogy örökre búcsút vegyen tőle. Ekkor azonban váratlanul megjelenik az állami élet legfőbb dirigense, a Takarékosság Nemtője és visszaparancsolja a

tanárt a katedrára. Mert az ő álmoskönyvében megvan írva a tanárról: Dum spirat, doceat!

A tanár, mint kötelességteljesítéshez szokott honpolgár, engedelmeskedik a parancsnak és nem távozik a maga lábán a katedráról, hanem szépen megvárja, míg eljön érte a mentőkocsi vagy a furgon.

Viszota Gyula idézte az 1910. évi kongresszuson a Magyar Statisztikai Közlemények XVI. kötetéből azt a kimutatást, hogy az ügyvédeknek 9·8 százaléka, az orvosoknak 8·7 százaléka, a lelkészeknek 6.8 százaléka, a bíráknak 6.5 százaléka, a középiskolai tanároknak 3·5 százaléka találtatott 60 éven felül az 1900. népszámláláskor, pedig akkor még csak 30 évi szolgálatra volt kötelezve a tanár.

Lehet valaki 60—70, sőt kivételesen 80 éves korában is kiváló orvos, éleslátású törvényalkotó, kitünő judiciumú bíró, stb. Miért? Mert csak saját magával kell számolnia, csak a saját, évtizedeken át meggyökeresedett asszociációival kell operálnia. De ki látott már 60 éven felül levő közlekedési rendőrt, sofőrt, szubrettet, vagy ballerinát, avagy állatszelidítőt? Ahol lélekjelenlétre, rugékonyságra van szükség, ahol az eleven életet kell kordában tartani, ott a 60 éves embernek már nem igen van keresni valója.

Kissé talán merész hasonlatnak látszik, de én azt hiszem, a tanár foglalkozása leginkább az állatszelidítőéhez hasonlít. Ha egyszer betevődik mögötte az osztály ajtaja, akkor az utolsó percig helyt kell állnia. És ha akár fegyelmi, akár tanulmányi tekintetben alul marad, a kegyetlen gyermeksereg összetöri az egyetlen fegyverét, a tekintélyét.

Hiszen ismerek én olyan középiskolai tanárt, aki 42 évet töltött a katedrán. 10 éve nyugalomban van. Azért ma is felveszi a versenyt akárhány fiatal emberrel testi és szellemi frisseség tekintetében. De ez Istennek ritka adománya.

Ha valaki azt hiszi, hogy a 40 éves tanári szolgálat általánosságban megvalósítható, az a természet törvényeivel száll szembe. Erre csak egy szavam van. Ez Istenkísértés!

Eddigi fejtegetéseim alapján azt hiszem, nyugodtan állíthatom, hogy az óraszám felemelésének a szándéka szintén tájékozatlanságon alapul.

Miért ad elő az egyetemi tanár heti 5 órában? Miért lép fel az operaénekes csak egyszer vagy kétszer hetenként? Miért kap az egyetemi professzor egy óra hosszat tartó operációért 2—3, sőt több száz pengőt, míg a munkás egy órai munkájáért csak filléreket kap.

Mert a szellemi munka non numeratur, sed ponderatur. Minél tökéletesebbet akar valaki produkálni, annál jobban fel kell rá készülnie.

Amint Viszota Gyula az 1910. évi kongresszuson kimutatta, az 1883. évi országgyűlés *vita nélkül elfogadta a XXX. t.-c.* 32. §-*át*, amely a középiskolai tanárok elfoglaltságát heti 18 órában állapítja meg. Mert a 18 óra csak a tanításra van szánva. De hol van még a módszeres előkészítés, dolgozatjavítás, a javítás, jobban mondva a rontás javítása, szertárkezelés, helyettesítés, osztályfőnöki teendők ellátása, a játékdélutánok, múzeumok látogatása, jegyzői funkciók, bizonyítványírás, önképző- és egyéb körök vezetése stb. Vegyük csak egy negyvenes felsőosztály magyar irodalmi dolgozatainak a javítását. Hány órai munkát ad az?

És emellett művelt, szakképzett, a kor tudományos megállapításaival együtt haladó tanárokat kívánunk gyermekeink mellé.

Miért kívánnak a tanártól szakképesítést? Miért fejlesztik folytonosan a tanárképzést? Miért küldik külföldre az ifjú nemzedéket? Miért szervezték meg a kitünő szakfelügyelői kart? Mindez bizonyára nem azért történt, hogy jó napszámosok vonuljanak be az iskolába, hanem hogy a jövő nemzedék nevelése magas szellemi színvonalon álló pedagógusok kezébe legyen letéve. Ha valahol, úgy bizonyára a középiskolai tanárok munkájára alkalmazható az a követelmény, hogy : Non multa, sed multum.

Hogy miként van külföldön? Mindenütt jobban, mint nálunk. Mert nem szabad egyes kiragadott számadatokat a mieinkkel szembehelyezni. Németországban a tanárok több óraszámmal dolgoznak, de az óra csak 40 perces, míg nálunk 50 perces. És az osztályok létszáma fele akkora, mint nálunk.

Általában a nyugati államokban az osztályok létszáma a mienkhez képest hihetetlenül alacsony.

És mit szóljunk a német, a hollandus vagy az angol tanárok fizetéséről? Ne szóljunk semmit, hanem húzzuk be a nyakunkat és szégyeljük magunkat a magyar kultúra nevében.

Amint már föntebb is említettem, nem akartam az anyagi kérdést szóba hozni. És habár látom a Takarékossági Nemtő karmesteri pálcájának félelmetes intését, nem engedhetem a szót belém fojtani.

Egy alkalommal találkoztam egy volt osztálytársammal. Igen előkelő vállalatnál fontos poziciót tölt be. Elmondta nekem, hogy az ő fizetését minden évben lényegesen emelik. Azt is hozzátette, hogyha ez az emelés egy évben elmaradna, ezt úgy tekintené, hogy a munkáját nem értékelik !

Hol vagyunk mi ettől a mentalítástól? Mi kezdjük a létminimumon és 20—30—40—50 és 55 pengővel bukdácsolunk felfelé, de csak három évenként, míg elérjük az 555 pengős fizetés szédületes magaslatát.

A magyar nemzeti kultúrának magasabb igényei vannak. Nem 40 évi szolgálattal és heti 22 órával sújtott anyagi gondoktól agyonhajszolt páriákra van szüksége, hanem 30 évi szolgálatra és heti 18 órára kötelezett, jól dotált, széles látókörű, egyensúlyozott lelkű kultúrapostolokra.

Fejtegetéseimet a Közlöny 1922. évfolyamában írt cikkemnek egy mondatával fejezem be : „Uraim ! Akik a kormány kerekét forgatják, jegyezzék meg, hogy minden óra, amelyet a tanár számára nyugodt munkára biztosítanak, nemzedékek számára terem nemes gyümölcsöket !“

Előadásom konkluziójául a következő határozati javaslatot terjesztem elfogadásra az igen tisztelt közgyűlés elé :

„Az Országos Középiskolai Tanáregyesület közgyűlése megdöbbenéssel állapítja meg, hogy a nemzeti kultúráért folytatott csendes munkájában riasztó hirek zavarják meg a tanárságot, amelyek arról szólnak, hogy az államhatalom a középiskolai tanárok szolgálati idejét 40 évre, heti óraszámát 22-re szándékozik felemelni. A közgyűlés kimondja, hogy miként 1910-ben a második középiskolai tanári kongresszus ünnepélyesen kijelentette, ma is a 30 évi szolgálati idő és a heti 18 óra elvi álláspontjához ragaszkodik, habár az 1922. évi költség-

vetési törvény következményeképen egyelőre kénytelen a 35 évi szolgálatot vállalni. Habár a közgyűlés nem ad hitelt a híreknek, mégis megállapítja, hogy a tanárságnak, mint a nemzeti kultúra hivatásos és hivatalos őrének az iskola és az ifjúság érdekében a jelenre és a jövőre nézve egyaránt fel kell emelnie óvó és tiltakozó szavát minden olyan kísérlet ellen, mely a tanárok szolgálati idejének és óraszámának emelésével, a tanári munka mennyiségének fokozásával, a minőséget akarja rontani és annak eredményére rombolóan hatna.

Erre a tiltakozásra a közgyűlést nem a tanárság kényelemszeretete, hanem a lelkiismeretére bízott intézmény és jövő nemzedék sorsa miatt érzett féltő aggódása indította. Határozata megokolásául a közgyűlés csupán az 1883. évi 30. t.-c.-re utal. A közgyűlés nem tartja elképzelhetőnek, hogy az akkori törvényhozás által érett megfontolással megalkotott szervezeti törvény határozatait a mai törvényhozás egyoldalú takarékossági szempontból megváltoztassa."

Németh József pénztárosi jelentése

az 1930. november 29-i évi közgyűlésre.

Régi, évtizedes vágyaink, az Árpád Kollégium és a Csokonay Üdülőház megvalósulása idején különös belső örömmel köszönöm meg igen t. kartársainknak a tisztújításkor megnyilvánult kitüntető bizalmát. Boldog vagyok, hogy zárszámadásaim a súlyosodó időben is ünnepélyünk keretéhez méltón illeszkednek. Hiszen a tag- és előfizetések majd 10.000 pengőt tesznek ki; a legmagasabb összeg, melyet a világháború óta elértünk.

Lehetetlen azért itt nem magasztalni a magyar tanárság önzetlen, odaadó kötelességtudását, mely kedvezőbb körülmények között nemcsak egyesületünk, hanem a magyar tanügy, sőt az egész ország felvirágzásának hatalmas tényezője lehet.

Nyilvántartásom főbb adatai november hóban:

Tiszteleti és alapító tagunk van		37
Tiszteleti és cserepéldányt kap		71
Mult évi tagdíját megfizette		1226
Hátralékban maradt *a)* félévvel	36	
b) 1 évvel	172	312
c) 2 vagy több évvel	104	
Előfizetőink közül mult évi díját megfizette		88
Hátralékban van *a)* 1 évvel	24	50
b) 2 vagy több évvel	26	
Összesen		1784

Még kedvezőbb volna a helyzet, ha minden t. kar valamely körben szerveződnék s bevonnák a még idegenkedő t. karokat. Meglevő köreink pénztárosainál nincs vagy alig van hátralék, úgy ők, mint még vagy 50 tantestület megbízottai egyesületünk őszinte hálájára méltók.

Nem mulaszthatom el külön kiemelni, hogy a lefolyt évtizedben gazdasági egyensúlyunk másik fenntartó tényezője, a vallás- és közoktatási minisztérium volt. A mult évi 2100 P segélyét hálás szívvel tartozunk itt is megköszönni.

Nagyon megkönnyítette helyzetünket az a körülmény, hogy a Tanárok Házában vendégszerető otthonra találtunk. Jelentős anyagi hasznot hajtottak a hirdetések is (körülbelül 1200 P tiszta).

Csakis ilyen kedvező tényezők mellett emelhettük fel a Közlöny költségeit 8000 P, a tisztviselői tiszteletdíjakat 3000 P fölé.

Pénztárosi teendőimmel kapcsolódik a nyilvántartási kiadóhivatal sziszifuszi munkája. 1924-ig a hanyatló valuta miatt nem fizette ki magát az erre vonatkozó levelezés ; 1924—25-ban pedig több mint 1000 tag írta alá a jelentkezési lapokat. Ezek alapján készítettem új betűrendes törzskönyvet és kartotéket.

A nyilvántartás azonban nem ment simán. Sokan kiléptek, kimaradtak, meghaltak vagy más intézetbe kerültek anélkül, hogy értesültem volna róluk. Sőt igen gyakori volt az is, hogy az illető testületek megbízottai tőlem kérdezték meg, kik a tagok. Még az a mulatságos eset is előfordult, hogy egyesektől levonták a tagdíjat s ezek évek mulva tiltakoztak, hogy ők nem is tagjai az Egyesületnek.

Rengeteg levelezés, kimutatás lett ennek az eredménye, de még így is állandóan maradtak elintézetlen személyi ügyek.

Kartotékom kiselejtezett céduláí szerint meghalt 85, nyugalomba vagy más pályára ment 46, kilépett 173, régebben megszakadt kapcsolatom 57-tel, újabban 46-tal és még 23 bencés kartárssal, akik néhány éve beléptek, fizettek is 1—2 évi tagdíjat, aztán más intézetbe kerülve nem adtak életjelet.

Hogy a tagok nyilvántartása és a kiadóhivatal milyen nagy feladat, mutatja, hogy 1929 szeptember óta 232 címszalag változást eszközöltem a nyomdában és többszáz levelezőlapot vagy levelet írtam.

Még boldogult *Kovács Dezső* szerkesztőnk vetette föl a gondolatot, hogy közöljük le tagjaink hiteles névsorát. Ez azonban annyi munkát rótt volna rám, hogy mint úgyis eléggé elfoglalt aktív tanár visszariadtam tőle. Most mint nyugdíjas, szeretném e feladatot megoldani ; remélem, hogy igen t. kartársaink megértő támogatásával sikerül is.

Németh József
pénztáros.

Költségelőirányzat az 1930/31. évre.

Sor-szám	Bevétel	P	Sor-szám	Kiadás	P
1.	Készpénzmaradvány.....	2.377·81	1.	Közlöny költsége (íróit.-díjakkal)	8.200·—
2.	Tag- és előfizetési díj.....	9.000·—	2.	Tisztviselői tiszteletdíjak	3.400·—
3.	Vallás- és közokt. min. segélye ..	2.100·—	3.	Adminisztrációs költség.....	200·—
4.	Hirdetési díj	500·—	4.	Budapesti Tanári Körnek	500·—
5.	Egyet. nyomda visszatérítése ..	500·—	5.	Tanárok Házának lakásért	500·—
6.	Kamat s egyéb ..	100·—	6.	Előre nem látott kiadás	500·—
			7.	Egyenleg mint készpénzmaradvány.....	1.377·81
	Összesen.....	14.577·81		Összesen.....	14.577·81

A köri 20%-ot nem vettem be, mert az egyaránt szerepel a bevételi és kiadási oldalon, átlag 400 P.

Németh József
pénztáros.

Dr. Finály Gábor jelentése a Segélyző Alapról.

Tisztelt Közgyűlés! Segélyző Alapunk anyagi állapotáról a mellékelt számadás adatai a következők:

LX. kimutatás

az O. K. T. E. segélyzőalapjának forgalmáról 1929 április 27-től 1930 szeptember 26-ig

	P	f	P	f
1. Az LIX. kimutatás pénztári készlete, postatakarékpénztári és M. F. H. I.-i egyenlege	48	89	—	—
2. Kamat, szelvény	35	22	—	—
3. Adományok	1.019	01	—	—
4. O. K. T. E.-től	50	—	—	—
5. Visszafizetett kölcsön	5	—	—	—
6. Átmenő	156	—	156	—
7. Felvét postatakarékpénztárból	100	—	100	—
8. Költség	—	—	15	27
9. Segélyekre	—	—	995	—
10. Követelés postatakarékpénztárnál és M. F. H. I.-nél	—	—	147	85
	1.414	12	1.414	12

Budapest, 1930 szeptember 26-án.
Megvizsgáltuk és helyesnek találtuk.
Budapesten, 1930 november hó 15-én.

Rados Ignác s. k.
Kresznerics Károly s. k.

LX. kimutatás

az O. K. T. E. segélyzőalapjának vagyonáról.

	P	f	P	f
Az LVII. kimutatás 1—2. alatti értékpapír-állománya	291	91	—	—
M. F. H. I.-nél folyószámlán	36	82	—	—
Postatakarékpénztárnál folyószámlán	111	03	—	—
P. M. K. B. Terézvárosi fiók betétk.	1	55	—	—
Egyenleg mint tiszta vagyon	—	—	441	31
	441	31	441	31

Budapest, 1930 szeptember 26-án.

Fröhlich Károly s. k.

Megvizsgáltuk és helyesnek találtuk.
Budapesten, 1930 november hó 15-én.

Rados Ignác s. k.
Kresznerics Károly s. k.

A számadás adatai közül csak kettőhöz kell megjegyzést tennem: a befolyt adományok ajándékozói közt van mindössze 16 középiskola tanári testülete. Hogy ez a 16 a magyar középiskoláknak hányadrésze, kiszámítani e jelentés keretében nem akarom, azoknak a testületeknek pedig, amelyek nem ajándékozták meg segélyző alapunkat, ma szemrehányást tenni nem lehet. Megelégszem azzal, hogy felsorolom az adományozó testületek iskoláit és az adomány nagyságát: esztergomi községi Szent Imre reáliskola 128 P 18 f., szolnoki állami Verseghy

Ferenc reálgimnázium 81 P 60 f., szombathelyi állami reáliskola 30 P, budapesti állami Kölcsey Ferenc reálgimnázium 25 P, budapesti állami Fáy András reálgimnázium 20 P, kunszentmiklósi református Baksay Sándor reálgimnázium 18 P 10 f., budapesti állami Toldy Ferenc reáliskola 15 P, újpesti állami Kanizsai Dorottya leánylíceum 15 P, nyíregyházai ág. h. ev. Kossuth Lajos reálgimnázium 14 P, jászapáti kir. kath. Széchenyi István reálgimnázium 13 P 08 f., budapesti állami Szent László reálgimnázium 13 P, budapesti állami Zrínyi Miklós reálgimnázium 12 P, budapesti állami Széchenyi István reálgimnázium 10 P, miskolci református leánygimnázium 8 P, szombathelyi állami leánylíceum 7 P 50 f., nagykállói állami Szabolcs vezér reálgimnázium 3 P 55 f.

Az iskolákon kívül adományt kaptunk: a TÉBE-től 200 P-t, a Magyar Közlekedési rt.-tól 50 P-t, a Nova rt.-tól 50 P-t, továbbá egy névtelen ajándékozótól 10 P-t és egy másik névtelentől két esetben összesen 295 P-t.

Kérem az igen tisztelt közgyűlést, méltóztassék az adakozóknak köszönetet mondani s a nem adakozó testületek figyelmét felhívni arra, hogy segélyző alapunk első sorban a kartársak jóindulatára kell hogy alapítsa a maga működését.

A másik adat a segélyezések tétele: 27 segélyezett 39 esetben kapott összesen 995 pengő segélyt.

Most karácsony közeledik. Méltóztassanak lehetővé tenni, hogy segélyezett özvegyek és árvák a kereszténység legszentebb ünnepén ajándékot kaphassanak az elvesztett férj és apa kartársaitól!

Méltóztassék továbbá Fröhlich Károly volt segélyző alapi pénztárosnak sok évi buzgó működéséért és nem utolsó sorban jó szívvel adott adományaiért köszönetet mondani s az elnöknek és pénztárosnak a szokásos felmentvényt megadni.

A választmányi ülés jegyzőkönyve.

Az *Országos Középiskolai Tanáregyesület* választmányának 1930. évi november hó 29-én tartott ülése.

Jelen vannak *Madai Gyula dr.* elnöklete alatt az egyesület tisztviselői, továbbá a következő választmányi tagok: *Kisparti János, Finály Gábor, Acsay István, Strasser Sándor, vitéz Bessenyei Lajos, Nagy Pál, Schmiedt Alajos, Esztergomy Ferenc, Krisztin Ernő, Dávid László, Péter Pál, Porcs Kálmán, Róder Pál, Faragó Andor, Banner Benedek, Torday Lajos, Makoldy Viktor, Gazdag Lajos, Tóth József, Fodor János, Bayer Róbert, Boleszny Antal, Csaplovics Lajos, Vargha György, Korpás Ferenc, Halász Viktor, Dávid István, Benigny Andor, Baszel Ernő, Jakucs István, Szeremley Béla, Miklósy Ferenc, Szemerey Gergely, Kósch János, Országh József, Osváth Ferenc, Józsy Ferenc, Pösch Károly, Gaál László, Szőnyi Sándor, Rorák Imre, Irsik József, Messik Béla.*

Madai Gyula elnök üdvözli a választmányt és felkéri *Édes Jenő* főtitkárt jelentése előterjesztésére.

Édes Jenő főtitkár jelenti, hogy az alapszabályok értelmében újból meg kell alakítani a választmányt. Az elnökség beható tárgyalás után összeállította azoknak a fővárosi és vidéki tagoknak a jegyzékét, akiket a választmányba a közgyűlés által kiküldetni óhajt. Kéri a választmányt, hogy járuljon hozzá az elnökség javaslatához.

A választmány elfogadja az előterjesztést és a választmányba kiküldetni javasolja a következő tagokat:

A) fővárosiak : *Baros Gyula, Kisparti János, Vargha György, Mikola Sándor, Gajda Béla, Fröhlich Károly, Korpás Ferenc, Marczinkó Ferenc, Méhes Gyula, Koczogh András, Ravasz Árpád, Pintér Jenő, Hlavathy Imre, Bihari Ferenc, Kemenes Illés, Bőhm Dezső, Párkányi Norbert, Haszler Károly, Halász László, Barthos Indár.*

B) vidékiek : *Acsay István, Kaufmann György, Dsida Ottó, Ady Lajos, Zibolen Endre, Lersch Ernő, Vasáry Dániel, Mátrai Rudolf, Adorján Ferenc, Banner Benedek, Fodor János, Dávid László, Vucskits Jenő, Koósch János, Szeremley Béla, Stodolni Gyula, Czitronyi Jenő, Rorák Imre, Jámbor György, Fejes Zsigmond.*

Az igazgatóság összeállítására vonatkozólag az elnökség a következő javaslatot teszi. Küldessenek ki az igazgatóságba : *Lersch Ernő, Czinyéry Barna, Párkányi Norbert, Banner Benedek, Mikola Sándor, Korpás Ferenc, Marczinkó Ferenc, Ravasz Árpád, Pintér Jenő, Acsay István, Kaufmann György, Krompaszky Miksa, Hlavathy Imre, Baros Gyula, Vargha György, Zibolen Endre, Jámbor György, Koczogh András, Dávid László, Irsik József, Fodor János, Kemenes Illés, Dsida Ottó, Fröhlich Károly, Kardeván Károly, Szeremley Béla, Valentin József, Kisparti János, Rózsa Kálmán, Bencsik Gergely.*

Az egyes tanári testületek a választmányba a következő tagokat küldötték ki :

Torday Lajos, Faragó Andor, Elekes István Bp., Zrínyi M.-rg., *Kovács Géza dr.* Mezőtúr, áll. ll., *Józsy Ferenc* Jászberény, *Szőnyi Sándor, Miklóssy Ferenc* Cegléd, *Krompaszky Miksa* Bp., Berzsenyi-rg., *Halász Viktor* Szombathely, ri., *Demeter István* Debrecen, ref. lg., *Krisztin Ernő* Szombathely, áll. ll., *Valentin József, Irsik József* Bp., Madách-g., *Árvai Ede* Nagykálló, *Szemery Gergely* Kecskemét, ref. rg., *Téglássy Ferenc, Temesi Győző* Bp., Verbőczy-rg., *Elekes Imre* Sárospatak, *Mezey Sándor* Mezőtúr, ref. g., *Gaal László* Karcag, *Straub Gyula, Gesztiné Wolkenberg Ilona* Bp., Veres Pálné-lg., *Bayer Róbert* Mezőkövesd, *Tóth József* Kisvárda, *Adorján Ferenc* Nyíregyháza, ág. h. ev. lg., *Benigny Artur* Nyíregyháza, ág. h. ev. rg., *Dávid István* Szeged, áll. rg., *Kiss Jenő* Újpest, áll. rg., *Visnya Aladár* Kőszeg, ág. h. ev. ll., *Strasser Sándor, Bencsik Gergely, Kölönte Béla* Győr, áll. ll., *Goschy Péter* Székesfehérvár, áll. reál., *Boleszny Antal* Kiskunfélegyháza, *Róder Pál* Csongrád, *Lányik János* Újpest, áll. ll., *Péter Pál, Czinyéry Barna* Miskolc, ref. lg., *Wollek Géza* Szolnok, *vitéz Benkő József* Bp., Árpád-rg., *Loisch János dr., Kliment Jenő* Bp., ág. h. ev. rg., *Holló Alajos, Vargha Zoltán* Bp., Bólyay reál., *Vaday Ferenc* Kisújszállás, *Keresztes Miklós* Bp., Kölcsey-rg., *Kiss Pál* Bp., Kölcsey-rg., *Gyergyánffy Ernő, Kiss Teréz* Bp., Mária Terézia ll., *Rózsa Kálmán, Varannay István* Bp., Fáy-rg., *Majoros Béla, Telkes Sándor* Debrecen, Fazekas-r., *Kardeván Károly* Bp., Toldy-r., *Gazdag Lajos, Makoldy Viktor* Bp., Mátyás-rg., *Resch Aurél, Dörner István* Kispest, áll. rg., *Klekner János, Országh József, Lezsánszky Ferenc* Miskolc, kir. kath. gimn.

A főtitkár jelenti, hogy az egyesületbe rendes tagnak belépnek : *Sipos Lajos dr.* t. Hatvan, *Fejes Zoltán dr., Lomositz Sándor, Traeger József* t. Szentgotthárd, *Papp Zoltán* h. t. Jászapáti, *Kereszturi Kálmán* h. t. Szombathely reálisk., *Erdélyi Pál dr., Szeliánszky Ferenc* Kisvárda, *Belohorszky Ferenc* t. Nyíregyháza ág. h. ev. rg., *Skala István* Mezőkövesd, *Bartizek László* Kisvárda, *Deák György* t., *Kousz Nándor* Nagykálló, *Fialka Margit* t., *Filarszky Erzsébet, Jablonovszky Piroska* t., *Jeszenszky Ilona* t., *Kozma Gabriella* t., *Télessy Dalma* t., *Zelenka Margit* dr. t. Bp., ág. h. ev. lk., *Borda László, Lőcsey Antal* t. Kiskunfélegyháza, *Schmiedt Gyula, Fógel Sándor* Bp., Mária Terézia ll., *Oslay Ferenc* t., *Tokody László* t., *vitéz Polgáry István* t., *Csinády István* t. Bp., Mátyás-rg., *Krebsz Marianna dr.* Kaposvár ll.

A választmány felveszi a jelentkezőket.

Kilépésüket bejelentették : *Zubek Mihály, Devich Sándor, Feltóthy Anna, Unghvári Attiláné, Gludovátz Ilona, Fremml Lajos dr.*

A főtitkár jelenti, hogy az Árpád-kollégium és a Tanárok Háza alapja számadásait a nm. minisztérium felülvizsgáltatta és rendben találta. Rész-

letes jelentést terjeszt elő (lásd : Szervező Bizottság jegyzőkönyve), amelyet a választmány egyhangúlag tudomásul vesz. Ugyancsak előterjeszti a folyó egyesületi év hátralevő hét hónapjára szóló költségvetést, amelyet a választmány a maga részéről jóváhagy és a közgyűlés elé változtatás nélkül terjeszt.

A főtitkár javasolja, hogy a Jóléti Intézmények Bizottságába az elnökön és a gondnokon kívül *Gaal Mózes*, *Sajó Sándor*, *Ravasz Árpád*, *Harsányi Sándor* és *Pósch Károly* küldessenek ki. A választmány ilyen értelemben fog előterjesztést tenni a közgyűlésnek.

A választmány egyhangúlag tudomásul veszi a szavazatszedő bizottság jelentését és rátér a Ref. Tanáregyesület társulási ajánlatának megbeszélésére.

Kotsch Miklós, *Pósch Károly*, *Fodor János*, *Korpás Ferenc* és *vitéz Bessenyei Lajos* hozzászólása után a választmány tudomásul veszi, hogy ennek az ügynek alapos megfontolásával és szerződéstervezet kidolgozásával a Jóléti Intézmények Bizottsága fog foglalkozni és annak a javaslata alapján hoz majd határozatot a választmány.

Az adóügyekkel kapcsolatban alapszabálymódosításra lesz szükség s a választmány felhatalmazza az elnökséget, hogy a módosítás keresztülvitelére a vidéki körök és testületek megkeresésével tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Az Árpád-kollégiumra vonatkozó jelentés meghallgatása után *Irsik József* annak a nézetének adott kifejezést, hogy a kollégium tagjai a jövőben lehetőleg élelmezést is kapjanak.

A főtitkár jelenti, hogy a tanulmányi versenyek intézőbizottságába az elnökség tagokat küldött ki. A választmány tudomásul veszi az elnökség eljárását.

A főtitkár egyesítette a beérkezett indítványokat, mivel valamennyi az óraszám és a szolgálati idő felemeléséről, továbbá a széniumos rendszer hiányairól szól. (Lásd a közgyűlés jegyzőkönyvét.)

Egy indítványt azonban a maga hatáskörében elintézett a választmány. Ez a helyettes tanárok rokkantsági járulékára vonatkozik. Az elnökség ebben az ügyben lépéseket tesz a népjóléti és a kultuszminisztériumban.

Jámbor György indítványára utasítja a választmány az elnökséget, kérje a Vkm.-től, hogy a tanárok magántanuló gyermekei mentessenek fel a vizsgálati díjak alól.

Bessenyei Lajosnak olyan értelmű felszólalására, hogy határozza el a választmány egy kongresszus összehívását abban az esetben, ha a nm. minisztérium a tanárság kívánságait elutasítaná, *Madai Gyula* elnök azt válaszolja, hogy memorandumunkat nagy küldöttség élén fogja a miniszter úrnak előterjeszteni, s ha az óraszámot és a szolgálati időt felemelnék, az elnökség össze fogja hívni a kongresszust.

Más tárgy nem lévén, az elnök a gyűlést bezárja.

Dr. Marcell Ágost titkár.

Jegyzőkönyv

az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek 1930. évi november hó 29-én Budapesten tartott LXIV. évi rendes közgyűléséről.

A gyűlésen *Madai Gyula dr.* elnököl, a jegyzőkönyvet *Esztergomy Ferenc* újonnan megválasztott főtitkár írja. Megjelentek : *dr. Rácz Kálmán* miniszteri tanácsos, az V. ügyosztály főnöke, *dr. Kőrössy László* min. osztálytanácsos a vallás- és közoktatásügyi minisztériumból és a testvéregyesületek kiküldött képviselői, az egyesület vezetőségéből *Schmiedt Alajos*, *Básel Ernő*, *Bernolák Kálmán* alelnökök, *Nagy Pál dr.* szerkesztő, *Németh József* pénztáros, *Finály Gábor*, a segélyalap elnöke. A régi vezetőségből *Négyesy László*, *Gaal Mózes* és *Sajó*

Sándor, *Pintér Jenő* tank. kir. főigazgató s az egyesület tagjai közül mintegy 120-an, köztük számos igazgatósági és választmányi tag.

Madai Gyula elnök lendületes és szép beszéddel nyitja meg a közgyűlést (l. a Közlöny 131. lapjain). Beszédének a felolvasása után hálás köszönetét nyilvánítván azoknak az előkelő férfiaknak, akik a hatóság és társegyesületek részéről megjelentek, mindenekelőtt mélységes tisztelettel köszönti a kultuszminiszter úr képviseletében először közénk jött *Rácz Kálmán dr.* min. tanácsos urat, egyben mindjárt kéri is, hogy tanáregyesületünknek és jóléti intézményeinek az ügyét oly megértéssel és szeretettel karolja fel, amint azok jelentősége megérdemli; szíves szavakkal üdvözli a szintén ügyosztályunk részéről jelenlevő *Kőrössy László* min. osztálytanácsos urat is. Üdvözli továbbá kartársi hűségünk és nagyrabecsülésünk kifejezése mellett az Orsz. Kat. Tanáregyesület képviseleti megbízottját, *Kopp Tibor dr.* egyesületi titkárt; a pannonhalmi főapát képviseletében megjelent *Kemenes Illés dr.* igazgatót; az Orsz. Ref. Tanáregyesülettől kiküldött *vitéz Bessenyei Lajos dr.* igazgatót, úgyszintén a Tanárok Nemz. Szövetségének illusztris elnökét, *Sajó Sándor* főigazgatót. Végül általános taps kíséretében különös melegséggel köszönti az egyesület volt nagynevű elnökét, *Négyesy Lászlót*, ki a Tanárképző Intézet nevében vesz részt a tanácskozásainkon. Köszönetet mond még *Lengyel Miklós* rgimn. igazgatónak intézete dísztermének az átengedéséért, felkéri *Irsik József* és *Almásy Imre* kartársakat a jegyzőkönyv hitelesítésére, majd felszólítja *Édes Jenő* főtitkárt évi jelentésének a felolvasására.

Édes Jenő minden tekintetben mintaszerű összefoglalásban terjeszti elő az elmult egyesületi év lefolyásáról szóló főtitkári jelentését, melyet nagy érdeklődéssel és még nagyobb élvezettel hallgatnak végig (l. 135. lapon). A főtitkár jelentésének végében belefoglalta a tisztújítás alkalmára kiküldött szavazatszedő bizottság jelentését is, mely szerint mint legtöbb szavazatot kapott jelöltek a következők választattak meg az 1930. év július 1-ével kezdődő LXIV—LXV—LXVI. egyesületi évi ciklusra tisztviselőkül (a teljes jelentést l. a Közlöny novemberi számában):

Elnök: *Madai Gyula dr.*
Fővárosi alelnökök: *Schmiedt Alajos* és *Szőts Gyula.*
Vidéki alelnökök: *Básztel Ernő dr.* és *vitéz Bessenyei Lajos dr.*
Leányközépiskolai alelnök: *Bernolák Kálmán.*
Főtitkár: *vitéz Esztergomy Ferenc.*
Titkár: *Marcell Ágost dr.*
Szerkesztő: *Nagy Pál dr.*
Pénztáros: *Németh József.*
Ellenőr: *Réger Béla dr.*
Segélyalap elnöke: *Finály Gábor dr.*, pénztárosa: *Messik Béla dr.*
A számvizsgáló bizottság tagjai: *Rados Ignác*, *Dubovitz István* és *Kresznerics Károly dr.*
Gondnok: *Édes Jenő*, ügyész: *Osvárt Ferenc dr.*

A közgyűlés a főtitkárnak egész jelentését egyhangú helyesléssel veszi tudomásul.

Erre *az elnök* mindenekelőtt a szavazatszedő bizottság előterjesztésében megjelölteket a következő három esztendőre az egyesület szabályszerűen megválasztott tisztviselőiül jelenti ki, majd indítványozza, hogy a főtitkárságtól megváló *Édes Jenőnek* buzgó, példásan lelkiismeretes és maradandó munkásságáért a közgyűlés legmelegebb

köszönetét nyilvánítsa s ezt jegyzőkönyvben is örökítse meg. — Élénk taps jelzi az elnöki enunciáció és az indítvány elfogadását.

Az *elnök* a maga és tiszttársai nevében meghatottan köszönte meg a megválasztatást és ígéretet tett, hogy a tisztikar, miként a multban, ezentúl is a kipróbált utakon és módokon elszántan fog küzdeni a tanári érdekek diadaláért.

Most a tárgysorozat megváltoztatásával közkívánatra *Szőts Gyulának* a szolgálati időről és az óraszámról szóló előadása következett, melyet a szépszámú hallgatóság nagy figyelemmel és sűrű tetszésnyilvánításokkal kísért (l. 141. lapokon).

Az előadás megtörténtével az abban foglalt határozati javaslathoz többen szólottak hozzá. *Fodor János* hangsúlyozni kívánná a memorandumban, hogy az állam jól felfogott érdekében is veszélyes volna a nyilvánosságra jutott, kizárólag pénzügyi szempontot érvényesítő terv, mert a tisztviselőségben az állami organizmust támadná meg, holott ma az államnak minden felfordulás ellen a legfőbb biztosító intézetnek kellene lennie. Kiemelné továbbá, hogy a XX. században csak hatalmi alapon lehetne ezt a tervet keresztülvinni, mert ma már a tisztviselőnek az államhoz való viszonya kölcsönös erkölcsi kötelesség- és kötelezettséggel terhelt kétoldalú szerződés. Ajánlja példának annak megemlítését, hogy az egyik balkáni államban a mi jelenlegi óraszámunknál is kevesebb óraszámban tanítanak a tanárok. A tervbevett intézkedés a kultuszminiszter úr nyilvánosan kifejtett intenciójával ellentétben a tekintélyünket is rontaná. Hiszi, hogy Ő excellenciája hatalhatalmas akaraterejével a fenyegető veszedelemmel szemben meg tudna bennünket menteni.

Vitéz Bessenyei Lajos az 1883. évi XXX. t.-c.-en kívül az 1924. évben hozott törvényre is hivatkozik, mely szerint az igazgatók heti 8, a tanárok heti 18 óránál többre nem kötelezhetők. Meg kellene mozdítani — úgymond — a mai törvényhozók lelkiismeretét, hogy pusztán gazdasági szempontból meg ne változtassák azt, amit — lévén legnagyobb részük már akkor is képviselő — 1924-ben jónak ismertek meg.

Nyáry Bélának erélyt, *Halász Viktornak* a tanári közöny felrázását sürgető, *Erdei Józsefnek* a tanárság titkos elkeseredését ecsetelő, *Pósch Károlynak* egy permanens bizottság kiküldésére vonatkozó felszólalása után *Szőnyi Sándor* két érdekes szempontra hívja fel a figyelmet. Megállapítja, hogy középiskoláinkban ez idő szerint alig néhány százaléknyi a 35—40 évnél fiatalabb életkorú tanárok száma. Már pedig az 50 éven felüli életkorú tanároktól nem, a háború kitörése óta elgyötört fiatalabb tanároktól pedig nehezen várható el, hogy a mostani nyugtalan, sokoldalúan érdeklődő ifjúságot kellőképen tudják irányítani és vezetni a tanítás őrlő munkáján felül még az önképzőkörökben, gyorsírásban, villanyosság és repülés, valamint a sport és cserkészet oly fontos területein. A fiatal tanárok hiánya ezen a ponton keservesen érzett szükség. De a jövőt is alapjában érinti ez a helyzet. Hiányozni fog ugyanis rövidesen a javakorbeli tanárok korosztálya s a kidőltek helyét egészen fiatal tanárok foglalják el s ezek szolgálnak együtt az egészen idős tanárokkal. A tervezett 40 éves szolgálati idő még élesebben eltávolítaná egymástól e két úgyis kapocs nélkül szűkölködő korosztályt. Ekképen a mai tanárság zömének még egészséges viszonyok között fejlett vallás-erkölcsi és nemzeti öntudatát, öszötönös és erős lelkiségét, fegyelmezett kötelesség- és felelősségérzetét, amelyet

nem tudott kikezdeni a szociális nyugtalanság, nem lehet a természetes összecsiszolódás, együttműködés közben átörökíteni az egyenként közéjük kerülő fiatal tanárokra az évek során át. Elgondolható, hogy az a krízis, ami ebből a lelki megosztottságból, szakadékból kétségkívül származni fog, milyen módon fog a középiskola jövőjére s a belőle kikerülő középosztályra, a nemzeti eszme kiváltképen való hordozójára és fenntartójára hatni.

Négyesy László kijelenti, azért maradt utolsónak felszólalásával, hogy izgatás vádjával ne illethessék. Régi, állandó meggyőződése, hogy a 30 éves szolgálat és 18 órai tanítási idő szerzett joga *a)* minden tanárnak, *b)* a magyar kultúrának és középiskolának, *c)* a kultuszkormányzatnak. Örömmel értesült róla, hogy legfelsőbb hatóságunk állást is foglalt ezen eminens jogok védelmében, mert megtartásukat kulturális közérdeknek tekinti. A maga részéről álláspontunkat legelsősorban azzal támasztaná alá, hogy az *res iudicata :* 1883-ban is, 1924-ben is elismerték. Így kormányzati szempontból sem volna célszerű az iskola kedvezményeinek a megszüntetése: megingatná az embereknek az intézményekben való bizodalmát, tehát igen súlyos etikai kárral járna Véleménye szerint nincs is szükség a szolgálati idő kiterjesztésére akkor, amikor takarékosság címén 5—6 évig úgy is elmaradnak a rendes tanári kinevezések. 30—35 éves korukban fognak mostanában a tanárjelöltek rendes álláshoz jutni ; hogyan taníthassanak ezek 40 esztendeig ? A tanítás érdeke éppen azt kívánná, hogy minél előbb jussanak a kezdő tanárok rendes állásba, hogy friss munkakedvvel élhessenek azoknak az eszményeknek, amelyeket magukba szívtak s minél előbb családot alapíthassanak, hogy a saját gyermekeiken keresztül még jobban megszeressék a nevelésükre bízott ifjúságot. Ezt nagyon fontos momentumnak érzi. Ezután rámutat arra, hogy a 18 órai tanítást nem hiába állapították meg elődeink. Ugyanis egyrészt maga a tanítás rendkívül terhes foglalkozás, de másrészt óriási fontossággal bír a szünetlen önképzés ; e nélkül a tanár elszakad a tudományok fejlődésétől s kezdi magát rosszul érezni a katedrán. Közhely, de a tárgyi, metodikai, didaktikai felkészültséget hangsúlyozni kell. Idézi Riedl Frigyes azon mondását, hogy az egyetemi tanár egy órájára 10 óra hosszat készül. Feladatuk nagyságához arányítva készülnek a középiskolai tanárok is. Kiváltképen pedig szüksége van erre a fiatalabb tanári generációnak, mert legújabban érthető okokból a tanárképzés nem lehetett olyan egyenletes és tökéletes, mint normális időkben. A tanárok szolgálati előnye tehát tulajdonképen a magyar iskolának s ezen keresztül a kultuszkormányzatnak a privilégiuma. Állítja, a mostani kultuszminiszter úrnak van olyan tekintélye, hogy kultúrpozicióját fel ne adja.

Madai Gyula megköszöni a sokoldalú és értékes hozzászólásokat, melyeknek jó hasznát fogja venni a vezetőség a memorandum megszerkesztésénél. Kijelenti, hogy úgy látja, a közgyűlés magáévá teszi a határozati javaslatot s utasítja az elnökséget, hogy megfelelő formában és nyomatékkal juttassa el az illetékes fórum elé. Ez egy egyesületközi küldöttség útján a legrövidebb időn belül meg fog történni. (Helyeslés.)

Ezután az elnök egy hálás emlékezésben fogant, kedves indítványt adott elő. A délelőtti házavató ünnepségen a szép siker és hála érzetében lezajlott hangulatban úgy érezte, hogy az egyesületnek van még egy tartozása. Kéri, hogy a közgyűlés a tanári küzdelmek egy régi babérkoszorús harcosát, jóléti intézményeink lelkes munkását, aki a

forradalmi idők után, sőt alatt is, mint a tanárság nemzeti felébredésének egyik apostola és vezére az új érában mint elnök példaadóan állta meg a helyét a Magyar Tanárok Nemzeti Szövetségében, *Sajó Sándort* a mai napon válassza meg tiszteletbeli elnökének. — A közgyűlés kitörő örömmel fogadja el az indítványt.

Sajó Sándor válaszában a nagy kitüntetést, mint életének egyik legbecsesebb élményét mélyen megilletődve köszönte meg.

Most *Esztergomy Ferenc*, az új főtitkár jelentette, hogy ezúttal nagyobb számmal futottak be indítványok, mint más közgyűléseink alkalmával. Egymástól nagyon távol fekvő helyekről csaknem ugyanazon sérelmeknek, hiányoknak és kívánalmaknak adtak kifejezést a tanári közületek, jeléül annak, hogy a tanárság mindenütt egyformán aggódik a magyar nevelés jövőjén s egyformán sürgeti elveszített jogainak a visszaállítását. A választmány az indítványok nagy részét kellő csoportosítással magáévá tette s elfogadás végett a közgyűlés elé terjeszti.

Mindössze egy-két indítványt nem kíván itt tárgyaltatni, részint mert felfogása szerint nem vágnak feladataink körébe, másrészt, mert ez idő szerint nem látja célszerűnek azok nyilvánosságra bocsátását. *A választmány összefoglaló indítványjavaslata* a következő :

„A közgyűlés régi beadványainak újból való hangsúlyozásával kéri a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy *a)* állítsa vissza az ötödéves korpótlékokat, vagy rendszeresítsen képesítési pótlékokat ; *b)* szüntesse meg a szénium os rendszer hiányait, nevezetesen : rövidítse meg a h. tanári, a IX. és VIII. fizetési osztályban töltött szolgálati időt 1—1 évvel, azaz összesen 3 évvel és biztosítsa intézményesen a katedrai tanárok részére az V. fizetési osztályt ; *c)* díjazza megfelelően a tanári különmunkálatokat, osztályfőnökséget, körök, szertárak, kirándulások vezetését ; *d)* akadályozza meg, hogy a jelenlegi tanári fizetés bármely módon, akár indirekt úton, adófelemelés címén megcsonkíttassék ; *e)* rendezze mai társadalmi berendezésünknek megfelelően a tanári cím kérdését és gondoskodjék annak törvényes védelméről ; *f)* mentesítse a középiskolai tanárok gyermekeit a bármely iskolában fizetendő díjak kötelezettsége alól.

Elhatározza a közgyűlés, hogy azt a kérelmet a Tanáregyesületek vezetőségeiből alakított küldöttség útján adja át a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak. "

Halász Viktor és *Szemerey Gergely* ezen indítványok sorsával kapcsolatban bizonyos lehetőségekre hívják fel a vezetőség figyelmét, *Vekerdy Béla* pedig hosszabb felszólalásában kifogásolja, hogy az anyagi ügyeket gondozó egyesületek közötti bizottság elejtetett, pedig ezt szükségesnek tartaná, mert szerinte az O. K. T. E. gyűlései tisztán elméleti jellegűek lettek ; éles bírálattal mutat rá a szénium os rendszer ismert hiányaira, s összehasonlítások alapján akkora dotációs különbségeket állapít meg a kárunkra, hogy helyzetünket már egyenesen lealázónak találja ; éppen ezért tanári kongresszus összehívását látja szükségesnek. *Irsik József* a szénium védelmében azt választolja, hogy nem a rendszerben van a hiba, hanem a várakozási idő kiszabásában : alul meg kell gyorsítani az előmenetelt.

Madai Gyula zárószavában nyomatékkal utal arra, hogy küzdelmeinkben egészen magunkra vagyunk hagyva, egyedüli támogató faktorunk a kultuszkormányzat, mely most is herkulesi munkát fejt ki az érdekünkben. Szeretné, ha koronként a felekezeti egyesületek is

beleszólnának a tanárság vitális érdekeiért folytatott küzdelmekbe erkölcsi súlyuknál fogva nagy erőgyarapodást jelentenének küzdelmeink megvívásában. A permanens és egyesületközi bizottságokat tapasztalásból nem találja szükségesnek ; elméleti panaszirodánál többet nem jelentenének. A segítséget a vezetőség ezek nélkül is mindig szivesen veszi és értékesíti. Figyelmeztet arra, hogy túlsokat ne kívánjunk ; most úgyis a fenyegető veszedelem elhárítása a legfontosabb. Amire ez idő szerint még reményünk lehet, az benne van a választmány indítványaiban. Kéri ezek változatlan elfogadását. — A közgyűlés elfogadja a választmány indítványjavaslatát.

Ezután *Németh József* pénztáros kéri a közgyűlést, hogy a Közlöny 2. számában megjelent zárszámadásait tudomásul venni szíveskedjék. Megjegyzéseit és a költségvetési előirányzatot a Közlöny 147—148. lapján adja közre. Az ekkorra már eltávozni kényszerült *Finály Gábor* helyett a Segélyző Alap elnökének jelentését, valamint az *Édes Jenő* által készített Tanárok Háza alapja költségvetését *Esztergomy Ferenc* terjeszti elő.

Rados Ignác a számvizsgáló bizottság nevében jelenti, hogy a pénztárosok és a gondnok könyveit átvizsgálva a számadásokat teljesen rendben találták. — Indítványára a közgyűlés *Finály Gábornak* s a *pénztárak kezelőinek* buzgó működésükért köszönetet szavaz s a felmentvényeket megadja.

Végezetül *a főtitkár* az egyes intézetek és körök által kiküldött választmányi tagoknak és a választmány által javasolt 20 fővárosi és 20 vidéki választmányi tagnak névsorát olvasta fel, mit a közgyűlés hozzászólás nélkül elfogadott. (A névsort lásd 151. lapon.)

Az elnök, megköszönve a tagoknak szives érdeklődését és kitartását, az ülést berekeszti.*

Kmf.

Madai Gyula s. k.,
tanker. kir. főigazgató,
orsz. képviselő, elnök.

Esztergomy Ferenc s. k.,
főtitkár.

Hitelesítik :

Irsik József s. k.
Almásy Imre s. k.

FIGYELŐ.

A Nemzeti Sport támadása.

Ismét olyan támadásról kell beszámolnunk, ami példátlan a középiskola s egyáltalában a magyar iskolázás történetében.

Arról van szó ugyanis, hogy gróf Klebelsberg Kuno miniszter úr a Nemzeti Sportuszoda felavató ünnepén hatalmas beszédet mondott és nagyhatású beszédét — a *Budapesti Hirlap* közlése szerint (1930. december 10. szám 15. l.) — ezzel a mindnyájunk által vallott, nagy igazságot magába záró megállapítással fejezte be :

* A közgyűlés után tartott választmányi ülésen a saját kebeléből az igazgatóságba kiküldött választmányi tagok névsorát lásd a közgyűlés előtt tartott választmányi ülés jegyzőkönyvében (151 lap).

„Nekünk nem a szűkmellű és szemüveges, rövidlátó gyerekek a pedagógiai eszményeink, akik reggeltől estig könyveik fölött görnyednek, csak azért, hogy a tanulásban felülmulják társaikat s akik esetleg árulkodnak is azért, hogy jobb magaviseletűeknek tekintsék őket. Mi akarunk sokat tudó magyar gyerekeket, de ezek legyenek életerős, izmos fiúk és legyenek becsületes, szókimondó magyar emberek. Ez a nemzedék majd átlöki a magyar sorsnak is a csónakját arra a tulsó szép révpartra, amelyre mindannyian Főméltóságod vezetése alatt lelkünk egész erejével vágyakozunk."

A *Nemzeti Sport* c. szaklap erre ugyancsak december 10-i számában „Az eszmény" c. alatt vezércikket írt és a miniszter úr klasszikus megállapítását alábbi formában közölve hozzá kommentárt fűz és szószerint ezeket írja :

„Az én pedagógiai eszményem nem a rövidlátó gyerek, aki egész nap a könyv fölé görnyed, aki árulkodik, hogy magaviseletből jó kalkulust szerezzen, mert én azt akarom, hogy tanult, de amellett izmos, becsületes, szókimondó és igazmondó embereket neveljünk a hazának, mert csak ilyen nemzedék viheti a magyar ügyet nagy nemzeti céljai felé."

A kultuszminiszter mondotta ezeket a szavakat. Nem elkeseredett diák, nem szülő, nem disszidens pedagógus, de a pedagógusok legfelsőbbje, a vallás- és közoktatásügyi miniszter is ezekkel a szavakkal a Nemzeti Sportuszoda megnyitó ünnepségén pellengérre állította, megbélyegezte a középiskolai nevelés, jellemnevelés csődjét.

Mert az a diák, aki a mai középiskolai szabályok és szokások szerint nyeri el a becsületes diák címét, abból az életben sose lesz „becsületes, szókimondó, igazmondó ember", hanem meghunyászkodó, talpnyaló, sunyi, stréber, amilyennek nevelték. Ha magyarázatát keressük annak a szomorú kortünetnek, hogy közéletünk tömegszámra termeli ki magából a stréberkarriéreket, akiket nem a tudás, nem a rátermettség vitt fölfelé a fejlődés lépcsőfokain, hanem a kaméleontermészet, a hízelgés, a fölfelé való talpnyalás és lefelé gerincesség, ennek a kortünetnek megtalálhatjuk a magyarázatát a középiskolai nevelésben. Itt megtanulja az ifjú, hogy nem mindig a tudás, de sokszor csak a tudás szerencsésen mutatott látszata, nem a becsületes nyiltság, de nem egyszer az árulkodás biztosítja részére az elsőséget, az előrejutást. *A középiskola bűne jórészben a megalázkodó, gerinctelen strébertípus. Megtanították hazudni az ifjúságot, letagadni, hogy esetleg futballozni voltak*, hogy sportolnak és a diák csínytevésnek, tilos bűntettnek tanulja meg a sportot, melyre pedig erőszakkal kellene rászorítani azt is, akit a vérmérséklete nem hajt a sport felé . . .

Az embernek valósággal megáll az esze. Az iskolát, a középiskolát sokszor és sokféleképen támadták, de ilyen elképesztő támadásban nem volt része még sohasem.

Nemcsak a támadás vérig sértő szavai döbbentenek meg, hanem az a mód és az a merészség is, hogy a cikkírónak van bátorsága a kultuszminiszter úr nemes intencióval mondott beszédét kiforgatni s mer ehhez olyan magyarázatot fűzni, amellyel befeketíti az egész magyar nemzetet.

Hisz a cikkíró megsérti először is a kultuszkormányzatot, mint a középiskolák legfőbb őrét, hogy nem figyel az általa hozott törvény végrehajtására. Az 1924. évi XI. törvénycikk 1. §-a világosan megmondja : „A középiskolának az a feladata, hogy a tanulót vallásos alapon erkölcsös polgárrá nevelje, hazafias szellemben magasabb általános műveltséghez juttassa ; vagyis, amint a törvényt végrehajtó ren-

delet (52.846/1929. V.) 1. §-a mondja : a tanári testületek kötelessége, „hogy az ifjúság szellemi kimüvelésével párhuzamosan a gondjaikra bízott ifjakat vallásos alapon erkölcsös, jellemes, hazafias érzésű és helyes világnézettel bíró honpolgárokká neveljék".

Mélyen sérti az összes egyházakat, hogy Isten veteményes kertjében, nagy költséggel s még nagyobb gonddal fenntartott, évszázados iskoláiban ilyen nevelést tűrnek.

Sérti az egész magyar intelligenciát, a nemzet vezetőit, a magyar tisztviselői kart, mint a középiskolák neveltjeit.

És végül pellengérre állítja és közmegvetés tárgyává akarja tenni a mai középiskolát, annak érdemes tanári karát, egy hatalmas erkölcsi testület, több mint kétezer egyházi és világi tanárt megkülönböztetés nélkül, mikor úgy tünteti fel, hogy minden isteni és emberi törvény ellenére nem becsületes, szókimondó, igazmondó embert, hanem meghunyászkodó, talpnyaló, sunyi, stréber embereket nevelnek és hazudni tanítanak — azok a tanárok, akiknek munkájuk értékéről éppen ebben a számban olvashatóan (l. 124 l.) a miniszter úr nevében *Kornis Gyula* államtitkár mondott felemelően szép és elismerő beszédet.

A cikknek állításaival különben nem foglalkozunk. Méltóságunkon alul állónak tartjuk. Azt sem kérdezzük, hogy miért éppen egyedül a középiskola ilyen bűnös, holott az iskolába járó egy millióból csak hatvanezret nevel a középiskola? Mi — tudatában becsületesen és a magyar ifjúságért jó szándékkal és jól végzett munkánknak—, a cikkíróval vitába nem szállunk. Csak azt jegyezzük meg, hogy, ha a cikkíró járt volna középiskolába, ha ismerné a középiskolai életet, akkor tudhatná, hogy a mi ideálunk is az az eszményi ifjú, amilyent a miniszter úr rajzolt meg gyönyörű szavakkal : *a sokat tudó, életerős, izmos, becsületes, szókimondó magyar ifjú.*

De védelmet és megtorlást keresünk vele szemben. Lehetetlennek tartjuk, hogy az a lap, amely minden iskola sportkörének jár, ilyen lélekmérgezést végezzen féltve nevelt ifjaink között.

Egyesületünk elnöksége meg is tette már a hivatalos lépéseket a példátlan sértés méltó megtorlására.

EGYESÜLETI ÉLET.

A szervező-bizottság ülése.

Az O. K. T. E. Tanárok Háza szervező-bizottsága 1930. évi november hó 27-én ülést tartott.

Jelen vannak *dr. Madai Gyula* elnöklete alatt : *Gaal Mózes, Sajó Sándor, Ravasz Árpád, Marczinkó Ferenc, Németh József, Schmiedt Alajos, dr. Nagy Pál* igazgatósági tagok és *Édes Jenő* gondnok, mint a jegyzőkönyv vezetője.

Dr. Madai Gyula elnök üdvözli a bizottságot, mely e minőségben utoljára gyűlt össze a Tanárok Háza ügyeiben felmerült tanácskozások megtartására. Tudatja, hogy az Alapszabályok és a legutóbbi rendkívüli közgyűlés határozata értelmében más összetételű bizottságot kell a holnaputáni közgyűlésnek választania. Őszintén megköszöni a bizottság minden egyes tagjának azt a sok, fáradságos és körültekintő munkát, amelyet a szervezés nehéz munkájában éveken át kifejtett, majd felkéri Édes Jenő gondnokot jelentése előterjesztésére.

Édes Jenő gondnok jelenti, hogy az Árpád-kollégiumba felvett 13 leány közül elmaradt 4, még pedig : Kálmán Juliska (Szombathely), Falábú Judit (Makó), Turóczy Magda (Győr), Ipoly Szilvia (Szentgotthárd). Helyettük felvétettek : Vakarcs Hilda (Szentgotthárd), Suhajda Margit (Kőszeg), Hanzély Júlia (Megyer). E két utóbbi fizető tag.

A felvett 31 fiú közül elmaradt 12, még pedig : Mikó Zoltán (Balassagyarmat), Altmann Pál (Makó), Schummer Elek (Szombathely), Kallós György (Győr), Ignátz Pál (Debrecen), Ágotai Lajos (Jászberény), Csiky György (Zalaegerszeg), Forgács László (Gyöngyös), Haugh Károly (Nagykálló), Németh Gábor (Sopron), Stodolni József (Sopron), Ujsághy Pál (Szekszárd). Helyettük felvétettek ingyenes helyre : Stodolni Antal (Sopron), Kálmán Viktor (Szombathely), Pap Endre (Esztergom), Regényi Emil (Budapest), Abaffy Károly (Remetekertváros) ; fizetőknek felvétettek : Puhala Sándor (Temesvár), Czinyéry Dezső (Miskolc), Iván István (Szombathely). Másfél hónapig tagja volt a kollégiumnak Nagy Károly (Munkács), aki testvéréhez költözött lakni. E szerint a kollégiumnak 12 *nő és* 27 *férfi tagja van.* A tagok közül kettő nem középiskolai tanár gyermeke.

Pénzügyeink egyensúlyban vannak. Bevételeink a következők voltak :

Beiratási járulékból befolyt	66.487	P	77 f
Lakbérből	9.655	P	35 f
Vendégszobáktól és fizető tagoktól	764	P	10 f
Összesen	76.907	P	22 f

Kiadtunk :

A kollégiumra és berendezésére	22.067	P	34 f
Tőketörlesztésre	40.000	P	— f
Kamatra	3.223	P	80 f
Balatonfüredi üdülőháznak	3.176	P	07 f
Adóra, házbérszámla kiadásaira	5.660	P	89 f
Összesen	74.128	P	10 f

Pénzkészletünk 1930. évi november 22-én :

a) Postatakarékpénztárban	291	P	93 f
b) Pénztárszámlánkon	58	P	02 f
c) MOKTÁR gondnoki számlán	5.646	P	10 f
Összesen	5.996	P	05 f

Ebből a pénzkészletből fizetnünk kell a díszterembe megrendelt bútorokért 1.500 P-t és kell vásárolnunk egy íróasztalt a gondnoki irodába, amit a bizottság jóváhagyóan tudomásul vesz.

A pénztárkönyv 155. tételéig könyvelt adatok alapján a kollégium berendezése voltaképen 19.648 P 81 fillért tesz ki, míg a fenntartásra 2.418 P 53 fillért fordítottunk (együtt 22.067 P 34 f). Mivel azonban a kollégiumnak 5.764 P 10 fillér bevétele is volt, az 5 hónapi fenntatási költség csak 1.654 P 43 fillér effektív kiadást jelent az egyesületnek.

Házbérszámlánk igen megapadt. A kollégium részére igénybe vett helyiségek után 9.440 P lakbércsökkenés állott elő, de ezenfelül még mintegy 3200 P adót is kell fizetnünk, s végeredményben ezen a számlán 12.000 P-t kitevő eltolódás áll be.

A gondnok előterjeszti az Árpád-kollégium, illetve a Tanárok Háza alapja 1930. évi december 1-től 1931. évi június 30-ig szóló Költségvetését.

I. Bevételek.

a) Lakbérhátralékból	1.116	P	66 f
Lakbérből az első negyedben	5.075	P	70 f
Lakbérből május és június hóban	4.400	P	— f
b) Kollégium fizető lakóitól	550	P	— f
Vendégszobáktól	50	P	— f
Átvitel	11.192	P	36 f

Áthozat	11.192 P	36 f
c) Kamatból	300 P	— f
d) Beiratási járulékokból	650 P	— f
e) Mai pénzkészlet a pénztárszámlán	58 P	02 f
A postatakarékban.....	291 P	93 f
A gondnoki számlán	5.646 P	10 f
Összes bevétel.....	18.138 P	41 f

II. Kiadások.

a) Adófizetés az I. és II. negyedre	5.087 P	62 f
b) Üdülőház félévi adója	400 P	— f
c) Tűzbiztosítás	231 P	40 f
d) Telefon	175 P	— f
e) Bútorokért	2.000 P	— f
f) Takarító személyzetnek	1.670 P	— f
g) Mosás költségei	300 P	— f
h) Vízdíj	455 P	— f
i) Lépcsőház világítása	200 P	— f
j) Kollégium világítása	700 P	— f
k) Kamat a MOKTÁR-nak	2.668 P	— f
l) Kéményseprés	76 P	40 f
m) Szénért és fáért	700 P	— f
n) Gázszámlákért	140 P	— f
o) Gyógyszer és orvos	200 P	— f
p) Iroda, levelezési költségek	250 P	— f
q) Javítások	100 P	— f
r) Megnyitási ünnepély költsége	120 P	— f
s) Előre nem látott kiadások	500 P	— f
t) Könyvelésért	600 P	— f
Összes kiadás.....	16.573 P	42 f
Egyenleg, mint megtakarítás	1.564 P	99 f
Összesen.....	18.138 P	41 f

A bizottság megtárgyalja, elfogadja a Költségvetést és jóváhagyás végett a választmányi, illetve a közgyűlés elé terjeszti.

A gondnok ismerteti a Tanárok Háza alapja vagyonának felülvizsgálásáról felvett jegyzőkönyvet. (Egész terjedelmében kinyomatva a Közlöny LXIV. évfolyamának, 1930. évi októberi 2. számában.) A minisztérium kiküldött számvizsgálói nemcsak számszerűség szempontjából ejtették meg a vizsgálatot, hanem tisztázni kívánták a háznak az egyesülethez való viszonyát is. A jegyzőkönyv idevágó adatai tárgyában az egyesület elnöksége tárgyalásokat folytat a minisztériumban s azt az álláspontot képviseli, hogy a tulajdonjog nem lehet vitás, a minisztériumnak pedig felesleges bármiféle szolgalmi jog előjegyeztetése, mert úgyis legfőbb felügyeleti hatósága az egyesületnek, s ha ez az alapszabályokban megjelölt céljától eltérne, a nm. belügyminisztérium az egyesületet fel is oszlathatná és vagyona felett rendelkezhetnék.

A bizottság tudomásul veszi az elnökség eljárását.

Súlyosan érint bennünket, hogy olyan helyiségeket is megadóztat a m. kir. adófelügyelőség, amelyek az egyesületnek egy fillér jövedelmet sem hoznak, mert a kollégium céljait szolgálják. Kértük e helyiségek állandó adómentességét, azonban egy pénzügyminiszteri rendelet alapján elutasítottak bennünket. Most újabb tárgyalást kívánunk kezdeni, de ezzel kapcsolatban alapszabálymódosításra lesz szükségünk, s ha az egyesület céljai közt kimutatjuk, hogy ingyenesen gondoskodunk a kollégiumi tagok lakásáról, akkor jogcímünk lesz az adómentességre.

Balatonfüredi adónk is igen magas. Kértük az új alapon való meg-

adóztatást, amely arányban van más jótékony intézmények megadóztatásával. Ez évi balatonfüredi adónk teljesen rendezve van.

Kollégiumunk takarítását mindössze két alkalmazott látja el. Ezek téli hónapokban a szénhordás miatt nem győzik a munkát és mai csekély fizetésükből nem tudnak maguknak ruházatot szerezni. A bizottság felhatalmazza a gondnokot, hogy decembertől áprilisig bezárólag Katona Teréznek havi 120 P, Kegler Ferencnek pedig havi 100 P bért fizessen s az utóbbinak egy öltözet munkásruhát vásároljon.

A balatonfüredi üdülőház élelmezésére többen ajánlkoznak. A bizottság e tárgyban azt a határozatot hozta, hogy Merényi Gábor, özv. Vajticzkiné, Erdélyi Ákos és Úrhegyi Jenőné ajánlatát megfontolás végett az újonnan választandó *Jóléti Intézmények Bizottsága* számára tartja fenn. Ez az új szerv fog dönteni az ajánlatok elfogadása vagy a házi kezelés között. Ugyanez lesz hivatva arra is, hogy a gondnoknak az egyesülethez való jogviszonyát és munkakörét szabályozza.

A *Jóléti Intézmények Bizottságába* a legutóbbi közgyűlés határozata alapján az elnökön és a gondnokon kívül 5 tagot kell választani. Javaslatot fogunk tenni a választmánynak és a közgyűlésnek, hogy ebbe a bizottságba küldessenek ki: *Gaal Mózes, Sajó Sándor, Ravasz Árpád, Harsányi Sándor* (Miskolc) és *Posch Károly* (Győr).

A Szervezőbizottság felhatalmazza a gondnokot, hogy rendkívüli esetekben, amikor a takarító személyzet nem győzi a munkát elvégezni, egy-két napra kisegítő takarítónőt fogadhasson fel, továbbá, hogy a betegek élelmezésére és az orvos honoráriumának kifizetésére, gyógyszerekre 200 P-t állítson be a költségvetésbe. A házavatással kapcsolatban a kollégium tagjainak megvendégelésére a gondnok 120 P-t költhet. A gondnok részére az elmult egyesületi évben végzett teendőkért 600 P tiszteletdíjat utal ki a bizottság.

Legvégül a bizottság az *Országos Református Tanáregyesület* ajánlatát tárgyalja. Nevezett egyesület 35.000 P. készpénzzel társulni kíván a balatonfüredi üdülőházhoz, ha egyesületünk annyi tagnak biztosít helyet, amennyi az üdülőház vételára és a megkeresésig felmerült költségek összegéhez képest a ref. testvéregyesületre százalékszerűen esik. A szervezőbizottság elvben elfogadja az ajánlatot, de az ahhoz fűzött fő- és mellékfeltételek szerint elkészítendő szerződéstervezet kidolgozását a Jóléti Intézmények Bizottságának tartja fenn. Ilyen értelemben fog előterjesztést tenni a választmánynak.

A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után elnök a tanácskozást berekeszti.

KMF.

Dr. Madai Gyula s. k. tank. kir. főigazgató, országgyűlési képviselő, elnök.	(P. H.)	*Édes Jenő* s. k. gondnok, az Árpád-kollégium igazgatója.

Budapesti Tanári Kör.

A Kör felolvasó ülést tartott nov. 24-én az Országos Egyesület új székházának tanácstermében *Bernolák Kálmán* elnöklésével. Az elnök üdvözölte az Országos Egyesület elnökségét és megköszönte, hogy a Kör rendelkezésére bocsátja szép tanácstermét. *Édes Jenő* főtitkár viszonozta az üdvözlést. A titkár felolvasta a *Debreceni Tanári Kör* határozati javaslatát, melyben a tervezett óraszám és szolgálati időemelés ellen állást foglal és felkéri a Budapesti Kört a csatlakozásra. Az elnök javaslatára ezt a kérdést a hét végén a közgyűlés fogja tárgyalni.

Ezután *dr. Petrich Béla* szakfelügyelő *A munkatanítás elve a modern nyelvek tanításában* címen tartott előadást. A kérdés elméleti részének rövid ismertetése után különösen az elv gyakorlati alkalmazásának

néhány formáját mutatta be. A modern nyelvek tanításában a legfontosabb, hogy minden egyes tanulót mentől gyakrabban szerepeltessünk. A munka-oktatás elvének legegyszerűbb formája a beszédgyakorlat. Néha a tanulók is kérdezhetik egymást, sőt egy-egy tanuló az egész. társalgást is irányíthatja. Igen fontos a hiba-találás és a hiba-javítás, A tanárnak nem szabad semmi olyat megmondania vagy kijavítania, amire a gyermek magától is rájöhet, vagy amit magától is ki tud javítani. Sokféle formája lehet még a munka-oktatás elvének. Ilyenek : a tanuló szabad előadása, képleírása, szavalata (melyet a tanulók idegennyelvű kritikája követ), Gouin-sorok alkotása, kérdések szerkesztése, stb. Túlzásoktól óvakodni kell. A tanárnak soha sem szabad az osztályt kezéből kiadnia. Az ő irányító, vezető, helyesbítő és sugalló egyéniségének állandóan érvényesülnie kell.

A szépszámú hallgató közönség lelkesen fogadta az értékes előadást, melyet az elnök az előadónak megköszönt és hangoztatta, hogy a munkára nevelést, a tanuló öntevékenységre szoktatását nemcsak a modern nyelvek, hanem minden tárgy tanárának figyelmébe ajánlja.

Szabó István Andor titkár.

Debreceni Tanári Kör.

A Debreceni Tanári Kör folyó évi november hó 11-én a hajdúböszörményi, hajdunánási, karcagi, kisújszállási, szeghalmi középiskolák képviselőinek részvételével népes gyűlést tartott *vitéz dr. Bessenyei Lajos* elnöklete alatt. Az elnök mély megilletődéssel jelentette, hogy *dr. Dóczi Imre* egyházkerületi felügyelő, a *Debreceni Tanári Kör* örökös díszelnöke, folyó évi november 11-én hajnalban meghalt. Kegyeletes szavakkal méltatta a nagy pedagógusnak a Kör vezetésében kifejtett elévülhetetlen érdemeit és indítványára a Kör jegyzőkönyvében örökítette meg *dr. Dóczi Imre* nemes emlékét.

Vitéz dr. Bessenyei Lajos elnöki megnyitójában rámutat a magyar középiskolai tanárságnak évtizedes bajaira, mint amilyenek a fizetésben való aránytalan lemaradás a többi tisztviselői ágazatokhoz viszonyítva, a korpótlékotk megszüntetése, a helyettes tanári intézmény siralmas volta stb. Ezen sérelmeken kívül ime egyszerre csak felénk mered a negyvenéves szolgálati idő réme és a heti 22 óra kísértete s mi most, elfelejtkezve régi sérelmeinkről, kénytelenek vagyunk az újabb és fenyegetőbb veszedelmek ellen harcolni. Meggyőző érveléssel fejti ki, hogy a tanári szolgálati időnek 40 évre emelése a magyar középiskola jövőjének kockáztatását jelenti. Milyen lesz az az ifjúság, amelyet egy elnyűtt, megroncsolt idegzetű és hasznavehetetlenné, esetleg kómikussá vénhedt tanárság fog nevelni és tanítani? Bizony az ismeretiben félművelt, erkölcsében megromlott lesz. A heti 22 órát illetőleg példákkal bizonyította be, hogy milyen súlyos tehertöbbletet jelent a tanárságra, amely a mai módszeres tanítás mellett sokszor a késő éjjeli órákig foglalkozik a következő napi tananyag előkészítésével és módszeres feldolgozásával. Az óraszaporulattal megnövekedő dolgozatok javitása pedig egyenesen összeroncsolná a tanárnak amúgy is megviselt idegzetét. Ilyen idegzetű tanárok nem adhatnak kultúrfölényt, de még csak elfogadható kultúrát sem, s így művelődésünk színvonala rohamosan hanyatlana lefelé. Még nem befejezett tényekkel állunk szemben, de egyre sűrűbben jelennek meg olyan riasztó hírek, hogy a kultuszkormány ilyen tervekkel foglalkozik. A *Debreceni Tanári Kör* indíttatva

érzi magát, hogy ezt a kérdést megbeszélje s a maga álláspontját minden eshetőségre leszögezze.

Ezután *dr. Kun Sándor* olvasta fel titkári jelentését a Kör mult évi működéséről, majd *dr. Kiss Miklós* mutatta be pénztárosi jelentését.

Most következett *Jakucs István* ref. gimnáziumi tanár felolvasása a 40 éves szolgálati időről és a 22 heti óráról.

A 40 évi szolgálat és 22 heti órára vonatkozó nyugtalanító híreket teszi szóvá. A híreket bár a vallás- és közoktatásügyi minisztérium részéről cáfolják, de viszont mindinkább jobban kiszivárgó hírek szerint a mai nehéz gazdasági helyzetben a tisztviselőkön akarnak takarékoskodni. Pedig a tisztviselők fizettek eleget. Mikor legmélyebb ponton voltak, évi 175 q búza adót fizettek, mert 1914-ben átlagban 200 q búza volt a fizetés és 1922 júliusban 25 q. Az adatokat a „Kansz" 1927 január 26. és március 31-i számából állította össze, melyek szerint a tisztviselői fizetések 83—94 százalékától kellett lemondani az állam talpraállítása érdekében. (Egy VIII. fizetésű osztálybeli tisztviselő 13 évből 8 évet 3 hónapot ingyen szolgált.) A 10 százalékos fizetésleszállítás tervét — úgy látszik a „Kansz" vezetőségének közbelépésére elejtették, de a tervezett létszámemelés a tanárokra csakugyan óraszámemeléssel fenyeget.

Elmondja, hogy ugyanilyen helyzet volt 1910—12-ben. 1910-ben a 35 év és 20 óra ellen tiltakozott a II. tanárkongresszus, úgy látszik eredménnyel, mert a 20 óra elmaradt s a 35 év is csak 1912 decemberben lett törvénnyé.

Elsorolja 8 pontban a tanári küzdelmeket, melyek ha hoztak is valami eredményt, hogy a többi tisztviselői ágakkal együtt nekünk is nyitottak meg magasabb fizetési osztályokat, de a többi tisztviselőkhöz képest fokozatos lemaradásunk tény. Igazán mi vagyunk a kormány legmostohább gyermekei. Az új hírek végső elkeseredést váltanak ki.

A szolgálati idő felemelése ellen bemutatja a II. Orsz. középiskolai tanári kongresszustól 1910-ben kiadott „Beszédek és előadások a magyar tanárság ügyében" c. munka statisztikáit. Pl. Hogy a tanári szolgálat átlagos kezdete 27 év és 10 hó 1 nap, az átlagos szolgálat hossza 28 év 2 hó 16 nap ; az átlagos nyugdíjazás kora 55 év 10 hó 5 nap. Hogy a tanárok közt 60 éven túl van 3.5 százalék, míg a bíráknál 6.5 százalék, lelkészeknél 6.8 százalék, ügyvédek közt 9.8 százalék. Felolvassa Négyesy L. cikkéből (O. K. T. L. közlöny 1912. 113—119. lap) az erre vonatkozó részt, hogy t. i. 30—35 évi tanári szolgálat alatt oly rohamosan következik be az éberség, elevenség, fegyelmező képesség és az összes energia fogyatkozása, hogy ha minden tanárnak 35 évig kell szolgálnia, ebből a magyar középiskoláknak föltétlen *dekadenciája* következik be.

Ismerteti, hogy Mária Terézia óta szerzett jogunk a 30 év és 1885-ben is meghagyták, mikor a régi nyugdíjtörvényt tárgyalták. Darányi, Helfy, Szapáry Gyula, Kőrösy Sándor mind kiemelték a tanári munka különleges minőségét. 1912-ben, mikor a III. kongresszus összehívása előtt hirtelen megszavazták az 1912. LXV. t.-c.-et, Szász Károly szólt mellettünk. Nem a tanárról van szó, a tanár, ha eléri a nyugdíjazás idejét, rendesen szívesen maradna, de *az iskola ellen, a kultúra ellen történik merénylet*, mert ritka kivételtől eltekintve ilyen korban már nem a kathedrára való, nem haladhat a korral, nem értheti meg a gyer-

meket, vagy nem tud tanítani s ezért sok a bukás, vagy nem tud fegyelmezni.

Az óraszám elleni küzdelem sem új. A II. kongresszus egy kis kátét is adott ki 1910-ben, abban a 8. lapon nagyon jól összefoglalja, hogy miért szükséges a heti 18 óra fenntartása." A tanárnak nemcsak ez a 18 óra a köteles munkaideje, ott vannak a dolgozatok (egyik debreceni tanárnak havonként 500-at kell kijavítani), ott vannak a gyűlések, módszeres értekezletek, könyvtárak, szertárak, osztályfőnökség, hospitálás, helyettesítés. A tanár társadalmi munkái, előadások, kultúregyesületek titkársága. Sok tanár dolgozik a tudományos folyóiratokba. És ami a legfontosabb, a tanárnak folyton tanulni kell. Itt megint nemcsak a tanárról van szó, a kultúráról, a kultúrfölényről. Naponta 3 óránál többet nem lehet jól tanítani, mi elbírunk 4, sőt néha 5 órát is, de mindenki érzi, hogy az eredmény a 4-dik órán már nem olyan, mint az elsőn.

Mi lesz a szegény okleveles, állásnélküli tanárokkal, mit csinál velük az állam 6—8 évig, míg álláshoz jutnak, szellemi proletáriatust nevel, nem engedi a fiatal embereket családot alapítani, vagy ha némelyik megnősül, éhezteti őket. Mi lesz az ezután tanári pályákra lépő ifjakkal. Tessék akkor 6 évre bezárni a bölcsészeti egyetemeket.

Javasolja, hogy a közgyűléstől kérjük a tervezett veszedelmek ellen az erélyes tiltakozást, de ha ez nem volna elegendő, a kongresszusnak összehívását, mert a kongresszusnak nagyobb súlya van, mint egy rendes gyűlésnek.

Márk Imre, Telkes Sándor, dr. Kardos Albert, Péter Zoltán hozzászólása után a Kör a következő határozati javaslatban állapodott meg :

„A Tanári Kör, bár szomorúan tapasztalja, hogy a tanári szolgálatot az újabb időben mindig kevesebbre értékelik, a tanári munka díjazása folytonosan lemarad a többi tisztviselői munkák javadalmazása mellett, a fenyegető óraszám és szolgálati időemelés pedig elsőrenden a tanárság terheit emelné, mégsem egyéni tanári szempontból, hanem a tanítás, a kultúra, a kultúrfölény és a magyar művelődés jövője érdekében károsnak, sőt veszedelmesnek tartja a hír szerint tervezett óraszám és szolgálati időemelést. Ez ellen a leghatározottabban állást foglal, tiltakozik s felhívja az Országos Középiskolai Tanáregyesület elnökségét, hogy az összes tanáregyesületekkel együtt tegyen meg mindent a tervezett javaslatok elhárítására és ha a fenyegető veszedelmet elhárítani nem tudná, hívja össze haladéktalanul az V. Egyetemes Tanári kongresszust.

2. A Tanári Kör megbízza az elnökséget, hogy ezt a határozatot azonnal terjessze fel a az OKT t. elnökségéhez és kérje ennek az ügynek a legközelebbi közgyűlés tárgysorozatába való kitüzését.

3. Megbízza továbbá a Kör az elnökséget azzal is, hogy jelen határozatot küldje meg az összes többi Tanári Köröknek elfogadás és hasonló lépés megtétele céljából.

4. A Kör az előadónak nagy gonddal kidolgozott értékes felolvasásáért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést bezárta.

Dr. Kun Sándor titkár.

Győrkerületi Tanári Kör.

A *Győrkerületi Tanári Kör* ez évi közgyűlését Győrött tartotta meg 1930 november 8-án. Megjelentek *Dsida Ottó* tankerületi kir. főigazgató, *Strasser Sándor*, *Simon Miklós*, *Kocsis Lénárd dr.* győri, *Fejes Zsigmond* pápai igazgatók, *Básel Ernő dr.*, az OKTE vidéki alelnöke, *Posch Károly*, a Győrkerületi Tanári Kör elnöke, *Fehér Géza* a kör főtitkára, *Kató Sándor dr.* a kör jegyzője, *Csapkay Sándor* a kör sajtóbizottságának elnöke, *Solymos Vendel* h. ig., a pápai csoport elnöke és *Földy József dr.* a pápai, *Ruhmann Jenő dr.* a soproni csoport elnöke és *Csaplovics József*, *Gábor Géza dr.* a soproni, *Halász Viktor* a szombathelyi, *Visnya Aladár dr.* igazgató a kőszegi, *Nagy Ferenc* a szentgotthárdi csoport elnöke a szentgotthárdi csoport képviseletében, továbbá a győri csoport tagjai majdnem teljes számban.

Posch Károly, a kör elnöke nyitotta meg a közgyűlést egyesített elnöki, főtitkári és pénztárosi jelentésével. Mindvégig lebilincselő előadásban vázolta az alakulás óta eltelt öt esztendő küzdelmeit. Az elsuhant évek határkövén Szombathely, Sopron, Pápa, Kőszeg, Szentgotthárd városok neve ragyog emlékeztetőül az összeforrott kerület impozáns vándorgyűléseinek színhelyeire. Az elnöki beszámoló részletesen megemlékezett két fontos szociális intézményünk megvalósulásáról, a Tanárok Házában az Árpád-kollégium megnyitásáról, Édes Jenő lankadatlan és nagy hozzáértéssel végrehajtott munkájáról, továbbá Füred kies kútfejénél a magyar tanárcsaládok nyári otthonáról, a Csokonai-villáról. Őszinte sajnálattal és nagy elismeréssel búcsuzott *Vajdinger Gyula dr.* min. tanácsostól azon óhajtás kíséretében, hogy *Rácz Kálmán dr.* min. tanácsosban, ügyosztályunk új főnökében nyerjen a magyar tanárság nehéz helyzetében hasonló jóakaratú támogatóra. Jelentette az elnök, hogy a kerületben a központi jelöltekre a szavazás a kitűzött időre megtörtént. Buzdította a kerületet, hogy az Egyesület novemberi ünnepi közgyűlésén minél számosabban jelenjenek meg.

A kerület életének eleven festése közben kegyeletes szavakkal adózott az elnök *Varga Sebestyén* elhunyt tagtársunk emlékének. Érzékeny veszteség érte a kört *Kardeván Károly dr.*-nak, a szombathelyi csoport első agilis elnökének Budapestre távozásával. Elismeréseül a kör jegyzőkönyvében örökíti meg érdemeit. *Lacza Béla* pénztáros jelentése szerint a kör vagyona 1533 P 25 f. A kör tisztujító közgyűlése 1931. év áprilisában Szombathelyen lesz.

A kör egyhanguan elfogadta a következő indítványokat:

1. Fenntartjuk és megismételjük összes korábbi indítványainkat, melyeket az iskolai mellékteendők díjazása, a kirándulást vezető tanárok napidíjának és útiköltségének megtérítése, középiskolai tanárok gyermekeinek bármely iskolában mindenféle iskolai díj fizetése alól mentesítése, az ötödéves korpótlék visszaszerzése, a várakozási idő leszállítása, a címkérdés, a képesítési pótlék ügyében intéztünk. Kérjük az indítványainkban foglaltak sürgős rendezését.

2. Tiltakozunk külön indítvány alakjában a 40 éves tanári szolgálat, a heti 22 tanítási óra és a széniumos rendszer bárminő megcsonkítása ellen.

3. Indítványozzuk a permanens bizottság alakítását, mely csak a sérelmek napirenden tartásával és elintézésével foglalkozzék.

4. Őszinte köszönetét és hálaját fejezi ki a kör Édes Jenő főtitkár-

gondnok energiával, lelkesedéssel és hozzáértéssel végrehajtott eredményes munkájáért.

5. Indítványozza a kör, hogy amennyiben az Árpád-kollégiumban jövőre élelmezést is kapnának gyermekeink, legcélszerűbbnek tartanók, ha reggelit és vacsorát a kollégiumban kapnának a bennlakók, ebédet meg ott, ahol tanulmányaikat végzik, a menzákon vagy egyéb alkalmas helyen.

Igen értékes kiegészítője volt a közgyűlésnek *Lám Frigyes dr.* igazgató gazdag tanári tapasztalatokon felépült előadása a modern nyelvek tanításáról. A csaknem egyórás előadás mély gondolatai, vérbeli humora, csattanós fordulatai lebilincselték az egész hallgatóságot. Sok a panasz a nyelvtanítás terén, de a nehézségek legfőbb oka a kevés óraszám és a tömegtanítás. Ez akadályozza a tantervben kitűzött ideális, még inkább a gyakorlati cél megvalósítását.

Az egyes osztályokban többféle elem kerül össze, azok szétválasztásához hiányzik a pénz. A vakációban is kell nyelvgyakorlás. Ajánlatos, hogy a szülők, ha tudnak, idegen nyelven beszéljenek gyermekeikkel. Irassunk velük idegennyelvű leveleket. Ha tehetjük, küldjük gyermekeinket külföldre. Szepességben a békevilágban nagyon bevált a cseregyermek intézmény a magyar Alfölddel kapcsolatban. Járassunk német, francia, angol ifjúsági folyóiratokat fiúk és leányok számára (Kränzchen, Der gute Kamerad, Unser Schiff). Olvastassuk a magyar költők idegennyelvű fordításait. Létesítsünk idegennyelvű önképzőköri szakosztályokat. Jutalmazzuk az iskolában az idegennyelvű fordításokat. A tanulmányi versenyeket ki kellene terjeszteni a modern nyelvekre. Be kell állítani a modern kor eszközeit: a grammofont, mozit, rádiót a nyelvtanítás szolgálatába. Az iskolai tankönyvekbe csak jó német író szövege való. A klasszikusok csak a felső fokon. Frissítsük fel az olvasmányi anyagot újabb német írókkal.

A tanár mehessen külföldre. Dijonban pl. mintegy 200 cseh ifjú tanul államköltségen. Így lesz hatásos külpropaganda! Olvasson a tanár praktikus nyelvészeti könyveket (Wustmann, Mathias, Andresen). Legyen meg végre az egységes nomenclatura.

A nyelvtanulás nem játék, hanem munka; a modern módszerekkel kevesebbet tudnak tanulóink, mint a deduktív tanítással. A gépies tanulás a nyelvtanításban elkerülhetetlen, sokszor a legegyenesebb út.

Az idegen nyelvmesterek, Fräuleinok megválasztásánál legyünk óvatosak, be ne eresszük családunkba, míg nem ismerjük jellemét és tudását. Indítványozza, hogy aki pénzért, hivatásszerűen nyelvoktatást végez, tegyen képesítő vizsgálatot. Nem magyar állampolgárnak nem adna vizsgaengedélyt. Leghivatottabb nyelvtanárok mi vagyunk középiskolai tanárok, kik 4 évig egyetemen tanultunk, külföldön utaztunk, külföldi szemesztereink vannak, kurzusokat hallgattunk, állandóan olvasunk, a legmagasabb képesítést megszereztük és a tanítást a legtapasztalatibb oldaláról ismerjük.

Miskolci Kör.

A *Miskolci Tanári Kör* 1930 nov. 19-én tartotta tisztújító közgyűlését. *Domby László* elnök megnyitó beszédében rámutatott a középiskolai tanárság lerongyolt testi s nyugtalan lelki állapotára. A lelkekből mindjobban hiányzik az a nyugodt, harmonikus alap, mely biztosítani tudná az iskolák s Körünk életét is. Nyugtalanító hírek jönnek fizetés-

leszállításról, óraszám-emelésről, szolgálati időmegnyujtásról, holott a most élő tanárgenerációtól már elvették a 30 éves szolgálathoz szerzett jogát, fizetése mélyen alatta van békebeli fizetésének s minden józan ember tudja, hogy heti 18 órája legalább 35-öt tesz ki. Mindezek a hírek megvalósulásuk esetén bizonnyal tönkretennék az amúgy is megviselt, elcsüggedt, fáradt tanári munkakedvet.

A gazdasági nyomorúság, a társadalmi élet bizonytalansága úgyis mindinkább zavarják az iskola életét. Körünk is ezért vesztett régi életkedvéből. Bele kell törődnünk, hogy ez az idő nem alkalmas az egyesületi élet felfrissülésére. De legalább mentsük át Körünket s vele egész együvétartozásunk nagy gondolatát egy boldogabb jövőre, amikor a tanárság majd régi eszményeiért dolgozhatik.

Kósch János pénztáros jelentése szerint a Kör vagyona 273.35 P.

A Kör élénk eszmecserében tárgyalta a *Debreceni Kör* átiratát s annak kapcsán az óraszám s a szolgálati idő felemelésének terve ellen tiltakozó indítványt küld a központi vezetőséghez.

A Kör a következő egyesületi ciklusra tisztikarát egyhangúlag választotta : Elnök : *Domby László*, társelnökök : *Csorba György*, *Vucskits Jenő*, titkár : *Dávid László*, jegyző : *Ádám János*, pénztáros : *Kósch János*, ellenőrök : *Láng Ede*, *Szabó Jenő* ; a központi választmányba küldendő választmányi tagok : *Harsányi Sándor*, *Porcs Kálmán*.

Dávid László titkár.

HÍREK.

Áthelyezés. A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter *Lévai Sándor* csongrádi és *Friedrich János* balassagyarmati reálgimnáziumi rendes tanárokat kölcsönösen és *dr. Tóth László* csongrádi állami reálgimnáziumi rendes tanárt a szentesi állami reálgimnáziumhoz áthelyezte.

Nyilvánossági jog. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a debreceni Magyarok Nagyasszonyáról nevezett kath. leánylíceum I—V. osztályainak és az esztergomi vizivárosi róm. kath. leánygimnázium I. osztályának a nyilvánossági jogot a folyó 1930/31. tanévre megadta. — A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a budapesti ev. leánykollégium I—VIII. osztályainak és a gödöllői premontrei kath. reálgimnázium I—VIII. osztályainak a nyilvánossági jogot és az érettségi vizsgálat tartásának jogát véglegesen megadta.

Wallner Ignác-út Sopronban. Sopron városa szép és nálunk igazán ritka példáját nyujtotta a tanári munka megbecsülésének azzal, hogy egyik szép útját, a Villasort egy nagyérdemű tanárról, a soproni reáliskola egykori igazgatójáról *Wallner Ignác-útnak* nevezte el. 44 esztendeig működött *Wallner Ignác dr.* Sopronban a középiskolai tanári pályán, ebből 17 évig igazgatója volt az ottani áll. reáliskolának. 1914-ben ment nyugalomba s 1929-ben halt meg, munkás és érdemekben s eredményekben gazdag életének 83. évében. Sopron az iskolák városa ; nagymultú s ma is virágzó iskolái a tanítványok ezreit nevelik és oktatják, természetesnek kell tehát tartanunk, hogy egy ilyen város tiszteletben tartja egy jeles tanár emlékét halála után is, aki pedagógiai, tudományos és társadalmi működésével egyaránt nagy érdemeket szerzett s igazán áldásos munkát fejtett ki. Mégis jól

esik megállapítanunk, hogy mikor nálunk általában közéleti, vagy olykor irodalmi és művészeti érdemeket szoktak megörökíteni azzal, hogy utcát neveznek el valakiről, akadt város, mely egy egész életében szerény tanár emlékét tisztelte meg így. Sopron városa nemcsak a kegyelet és hála adóját rótta le ezzel a cselekedetével egy érdemes pedagógus és tudós iránt, hanem példát mutatott arra is, hogy a csendes tanári munkát éppúgy elismerés és megbecsülés illeti, mint a sikerekben sokkal gazdagabb közéleti tevékenységet. *rj.*

A Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Országos Egyesület közgyűlése. A *Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Országos Egyesület* december 8-án tartotta meg közgyűlését *dr. Lengyel Miklós* elnöklésével. A közgyűlésen megjelentek *dr. Hittrich Ödön, dr. Kalmár Elek, dr. Szekeres Kálmán* főigazgatók, az egyesület alelnökei. Csaknem valamennyi fővárosi középiskola képviseltette magát, sőt több vidéki intézet is elküldte fiók-elnökeit.

Az elnök előterjesztésében megemlékezett arról, hogy az intézmény nagy lendülettel indult fejlődésnek. A 12 pengős mélypontról a mult évben eljutottunk a 20 pengős karácsonyi segélyig, az idén olyan helyzetbe jutott az egyesület, hogy a kedvezményezetteknek 30 pengőt küldhet karácsonyra. Ha az iskolák támogatása csak némileg emelkedik, az évjáradék fokozatos emelkedése biztosítva van.

Az elnöki előterjesztés után *Torday Lajos* főtitkár olvasta fel jelentését. Kiemeli, hogy lelkesedésre és áldozatkészségre van szükség ; aránylag sokan vannak, kik a hozzájuk intézett levelekre nem is válaszolnak. A kedvezményezettek azonban buzgón jelentkeznek. Hálásak a küldött évjáradékért. Egy özvegy háztartásában karácsony előtt 30 pengő is jelentős összeg. A rossz gazdasági viszonyok miatt előfordult az is, hogy az özvegy év közben több ízben megjelent, hogy csekély összegeket vegyen fel a várható karácsonyi segélyre. Az élők buzgóságától függ a hátramaradottak segélyezése. Kéri a jelenlevő kartársakat és mindazokat, kik az egyesület ügyét szivükön viselki, hogy az egyesület áldásos működését ismertessék : az ingadozókat saját, illetőleg családjuk érdekében tartsák vissza, új tagokat szerezzenek és nyerjék meg az intézetek vezetőinek támogatását.

Poór Sándor pénztáros előterjeszti, hogy jelenleg 499 tag van. Még karácsony előtt a postatakarékpénztár útján 120 kedvezményezettnek elküld fejenként 30 pengőt, összesen 3600 pengőt. Az egyesület vagyona 19.459 P 43 f. Takarékkönyvekben és folyószámlán van elhelyezve. Bár a népjóléti minisztérium idei támogatása még nem érkezett meg, a segélyek kiutalása után több mint 3000 P-t tőkésítünk, nem számítva az év utolsó hónapjában befolyó jövedelmet és adományt. Itt említi meg, hogy zárás után érkezett *Valentin József* úrtól, a Madách Imre gimnázium igazgatójától 100 pengős adomány. A napokban vidékről más adományok is jöttek ; ezekről később készít kimutatást. A mult közgyűlés óta 1042 P 99 f. adomány érkezett.

A közgyűlés az elnök indítványára köszönetet mond a főtitkárnak és a pénztárosnak buzgó működésükért ; a felmentvényt *Rados Ignác* igazgató, számvizsgáló jelentése után megadja.

Ezután került szóba *Fodor János* alapszabálymódosító indítványa. A választmány jelentése alapján a közgyűlés elfogadta. Más indítványok is szóba kerültek ; ezekről a legközelebbi igazgatósági, illetőleg közgyűlésen fogunk határozni.

A közgyűlés *dr. Szekeres Kálmán* indítványára elhatározta, hogy az egyesület megalapítóját, *dr. Theisz Gyulát* a közgyűlés alkalmából üdvözölni fogja.

Jubiláló iskolák. Közel egymásutánban három középiskola ért meg jubileumi évszámot: az újpesti Könyves Kálmán-reálgimnázium alapításának 25. évét, a budapesti II. ker. Toldi Ferenc-reáliskola és a IV. ker. báró Eötvös József-reáliskola fennállásának 75. évét ünnepelte. Itt említjük meg, hogy a múlt hónapban avatták fel a budapesti Baár-Madas-leánylíceum új épületét nagy ünnepség keretében. Ezek az iskolai ünnepek a nagyközönség részvételével folytak le s kitűnő férfiak elismerő szavai hirdették az iskolai munka nagy jelentőségét.

A tanulók kötelező kísérletei a fizika tanításában. Több vidéki érdeklődőnek legyen szabad ezúton közös választ adnom. Akik a kísérletileg Budapesten bevezetett fizikai „munkatanítási" órákat látogatni szeretnék, az ilyen órák időpontjának közlése végett forduljanak: a budapesti „Kemény Zsigmond" reáliskola, „Mária Terézia" leánylíceum vagy a „Sophianum" leánygimnázium igazgatóságához. Általában havonta ezen intézetekben egy-két ilyen óra van. A „Berzsenyi Dániel" reálgimnáziumban *általában* minden hétfőn 8—10-ig a VII. osztályban, 11—1-ig a VIII. osztályban vannak ilyen órák. A VII. osztályban az elmult évben végzett anyag beszámolóját a látogató kartársaknak szivesen rendelkezésre bocsátom.

Fornwald József szakfelügyelő.

A „Didaktika" előfizetőit és munkatársait a szerkesztő-kiadóbizottság ez úton arról értesíti, hogy a súlyos gazdasági viszonyokra való tekintettel a folyóirat megindítását egy időre kénytelen volt elhalasztani. Azok a dolgozótársak, akik beküldött cikkeikkel a későbbi megindulásig nem akarnak várni, levelezőlapon jelzett kívánságukra kéziratait visszakaphatják.

Meghívás a finn-ugor kongresszusra. A IV. finn-ugor kongresszus finnországi főbizottsága táviratilag tudatta a magyar bizottsággal, hogy a kongresszus idejét véglegesen 1931 június 16., 17. és 18. napjára állapították meg. Utána három napig országos finn dalosünnep lesz körülbelül tízezer finn résztvevővel. Akik a kongresszuson és az utazáson részt óhajtanak venni, jelentsék be ebbeli szándékukat a következő címre: *dr. Bán Aladár* Budapest, Országház XI. kapu (válaszbélyeg).

A memorandum átadása. A Közlöny zártakor jött az értesítés, hogy gróf Klebelsberg Kuno miniszter úr december 17-én fogadja az egyesület küldöttségét, amely a közgyűlés határozata értelmében a 22 éves és 40 éves szolgálat ellen készített memorandumot hivatott átadni.

HALOTTAINK.

† **Dr. Dóczi Imre.** (1849—1930.) Ez év november 11-ikén hajnalban meghalt Dóczi Imre, aki általában véve a magyar közműveltségnek, de szűkebb körben különösen a református tanügynek hosszú évtizedeken keresztül hatalmas és kimagasló vezéralakja volt.

1849 szept. 30-án született Vilyben (Zemplén m.). Középiskoláit és a teologiát Sárospatakon végezte, míg tanári oklevelet 1879-ben szerzett a kolozsvári egyetemen a klasszikafilologiából. Már előbb, 1876-ban, megválasztják a nagykőrösi református főgimnáziumhoz a

görög nyelv rendes tanáraul, 1887-ben pedig a debreceni református főgimnáziumhoz kerül az egyik latin-görög tanszékre. Ez intézetnél Tüdős János halála után 1894-ben igazgató, Joó István halála után pedig 1898-ban a tiszántúli református egyházkerület középiskolai felügyelője lett. E tisztségét megszakítás nélkül, tehát 32 éven át, viselte egészen haláláig. Ez év július 1-től kezdve ugyan a tiszántúli ref. egyházkerületi közgyűlés az utóbbi években többször megújított kérelmére végre nyugalomba helyezte, de felkérte, hogy állását utódjának megválasztásáig lássa el. Azonban éppen az őszi egyházkerületi közgyűlés előtt, mely felváltásáról hivatva volt gondoskodni, halt meg egy héttel, úgyhogy jogosan mondhatjuk : végső lehelletéig ott állott őrhelyén és mint tényleges munkása a magyar kultúrának dőlt ki az élők sorából.

E néhány és vázlatos adat már magában véve is minden tiszteletünket kivívja. 82-ik évét kezdette Dóczi ez őszön és még mindig aktív szolgálatban állott ; 54 évet töltött a tanügy mezején különböző tisztségekben : mint tanár, majd igazgató, végül felügyelőként ; ez utóbbi munkakörben magában 32 évet dolgozott, ami olyan időtartam, mely egyedül, minden mástól elkülönítve is, elegendő lett volna egy ember számára. Egyszóval e rideg keret is olyan méreteket tüntet fel, hogy velök szemben mély csodálattal telünk el. Még egy közönséges, szürke, mindennapi ember is tiszteletet igényelhet a maga számára, ha elmondhatja : több, mint félszázadon át dolgoztam a köznek ; ha pedig e rámába olyan egyéniség képe van, mint amilyen Dóczi Imre volt, akkor a dícséret nem hízelgés és tömjénezés, hanem puszta igaszságkeresés és a legtermészetesebb kötelesség.

Mint pedagógus vált ki ez istenáldotta tehetség mindenekelőtt mindenek közül. Ha a tanári ráhatás titka az egyéniségben rejlik, ami vitathatatlan igazság, akkor a Dóczi egyénisége egyenesen varázslatos volt. Két biztos alapon nyugodott ez : a szaktudás bámulatos mélységén és a kötelességteljesítés páratlan nagyságán. Valósággal megigézett bennünket, tanítványait, az ő tanításával. Jól írja róla egyik tanítványa : „Mi, tanítványai, bizonyságot teszünk róla, hogy előttünk, akik az ő Homeroshoz, Xenophonhoz, Herodotoshoz, Platonhoz, Horatiushoz fűzött magyarázatait hallgattuk, egészen új világ nyílt meg, ethikai világnézetet teremtett lelkünkben. Az ő ihletett szavai életünk végéig visszacsengenek lelkünkben, valahányszor a görög *kalokagathia* és a római *virtus* gondolatainkban megjelennek." Igen, annak az élő megszemélyesítőjét láttuk, éreztük mi ő benne mindig. És mikor 1899-ben az Országos Középiskolai Tanáregyesület tiszteletbeli tagjává választotta, Beőthy Zsolt elnök méltán aposztrofálta így : „Ecce magister verus !" Enemű kiválóságát bizonyítja az is, hogy a Közoktatási Tanácsnak és a Pedagógiai Társaságnak évtizedek óta tagja volt.

De tudásával is méltán vívta ki mindnyájunk tiszteletét. Mint felügyelő állandóan bizonyságát adta annak, hogy a középiskola minden egyes tantárgyában teljesen otthon van. Minden évben legalább két középiskola érettségi vizsgálatán elnökölt és ilyenkor nemcsak végigülte elejétől végig a legnépesebb vizsgálatokat is, hanem egyszersmind végig is kérdezte. Azonban az ő igazi hazája a görög-római világ volt, amelyben elsőrangú szaktudósként uralkodott s ahova gondjai, fáradalmai közül, mint a klasszikus herosok lelkei a „boldogok szigetére", úgy menekült felüdülni az ő nemes lelke is. Görög nyelvtanán országszerte egész nemzedékek nőttek fel. Ezenkívül egész sereg tudományos,

pedagógiai cikk jelent meg tőle szétszórtan a különböző folyóiratokban, melyek mind gazdag ismeretéről tettek tanuságot.

Sokat, igen sokat veszített benne a magyar református egyház. Ha csak viselt tisztségeit felsoroljuk, már ezzel eléggé jellemezzük az ő egyházias értékét és megbecsültetését. Tagja volt a református egyház országos zsinatának és egyetemes konventjének, a konvent egyetemes tanügyi bizottságának alelnöke, az egyházkerület tanácsbírája, stb. Midőn pátriárchai alakja megjelent a tanácskozó termekben és ott a zöldasztalnál felszólalt, akkor felfigyelt rá mindenki és éles logikájával, világos okfejtésével, puritán gondolkodásmódjával mindig irányító, döntő befolyást gyakorolt a szőnyegen forgó kérdések eldöntésére, akár törvényt alkottak, akár egy köznevelési ügyet vitattak meg, akár bírósági perben ítélkeztek.

Kétségtelenül legtöbbet veszített azonban elhunytával az Országos Református Tanáregyesület. 1902 tavaszán alkotta meg az egyesületet a tiszántúli ref. tanáregyesületből és azóta annak szakadatlanul elnöke volt. De az ő vezérsége nem közönséges, fakó működés, hanem valósággal élet- és lélekadás. Aki valaha is résztvett a református tanáregyesület egy-egy vándorgyűlésén, amelyeket az ország legkülönbözőbb városaiban évről-évre rendeztek, az személyesen tapasztalhatta, micsoda bűvös erőt, összefogó szeretetet jelent Dóczi Imre egyénisége e haza összes református tanársága számára. Elnöki megnyitói, melyeket ilyenkor tartani szokott, kiváló alaki szépségükkel és tartalmi gazdagságukkal igen messze elhangzottak és sokszor irányítólag hatottak még a legmagasabb körökben is. Mert szónoknak is nagyszabású volt: akárcsak a görög agorák retorait hallottuk volna, mikor zengő hangján numerikus körmondatai felénk szállottak, magukkal ragadva minden jelenlevőt. Sok és sokféle intézmény gyászolhatja Dóczi Imrét, de egy sem igazabban és őszintébben, mint a református tanáregyesület.

Mind e sokoldalú és nagyterjedelmű munkásságot szinte példátlanul álló kötelességérzettel teljesítette. Dóczi Imre egyenesen a kötelességtudás hérosza, akiről újabb köteteit lehetne megírni egy második „De officiis" c. munkának és prototipusát lehetne megmintázni a kötelesség eszményének. Még egy héttel halála előtt fia karjaitól támogatva megjelent az egyházkerület Tanügyi bizottsági gyűlésén; előadni már nem volt képes, de végighallgatta azokat a hosszú és minden tekintetben mintaszerű jelentéseket, melyeket egy halálos kórral vívódva önmaga készített el bámulatos erőfeszítéssel. A legtalálóbban ráillenek Tacitus következő szavai (Agr. 9.): „ubi officio satis factum, nulla ultra potestatis persona; tristitiam et adrogantiam et avaritiam exuerat; nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas auctoritatem aut severitas amorem deminuit, integritatem atque abstinentiam in tanto viro referre iniuria virtutum fuerit" = „hivatalát végezvén eltűnt belőle a hatalom személye; ridegség, gőg és kapzsiság tőle távol maradt; és, ami a legritkább, sem barátságos viselkedése nem ártott tekintélyének, sem szigora közkedveltségének. Becsületességét s önzetlenségét említeni megbántása lenne egy ily nemes férfiú jellemének" (Csiky K.). Valóban, hogy tógája 54 évi közszolgálat közben és után hófehér maradt s a maga érdekét mindig csak másodsorban nézte, ezek nála olyan természetes és magától értődő lelki nagyságok voltak, amiket külön felemlegetni, megdícsérni Dóczi Imrénél „contradictio in persona" . . .

Ez év június havában mélységes meghatódottsággal hallgattuk lemondó levelét. „Az a körülmény, hogy Isten különös kegyelméből,

mint tanár, igazgató s középiskolai felügyelő, 54 évet töltök református tanügyünk szolgálatában s immár 80 év terhe nyomja vállaimat, teljesen indokolttá teszi kérelmemet . . . Megfáradtam s életem alkonyán meg is értem a nyugalomra." Földi értelemben nem nyugodhatott meg, de az Isten glorifikálta azon irgalmával, hogy betöltött 81 évvel még a munka közepéből szólította és vette magához. November 13-án helyeztük óriási részvét mellett örök pihenőre a debreceni Kossuth-utcai temető akácfái alá. De igazán csak testileg ment el közülünk, mert lelke mindig itt marad velünk, tovább hat, alkot, gyarapít. „Non omnis mortuus est!" *Vitéz dr. Bessenyei Lajos.*

† **Vörös Béla**, a budapesti VII. ker. állami Szent István reálgimnázium rendes tanára 55 éves korában, tanári szolgálatainak 26. évében 1930 december hó 3-án meghalt.

† **Német Károly** kegyesrendi áldozópap, budapesti gimnáziumi rendes tanár életének 58. évében 1930 december hó 6-án elhunyt.

KÖNYVSZEMLE.

Vitéz Sághelyi Lajos dr.: A magyar polgári iskola hatvanéves multja. Budapest, 1929. Kiadja az Orsz. Polgári Iskolai Tanáregyesület. 292 l.

Aki Sághelyi munkáját átolvassa, elsősorban azt a nagy szeretetet élvezi, amit a szerző érez a hányatott fejlődésű polgári iskolával szemben. A másik főjellemvonása a könyvnek az a komoly alaposság és tudományos módszer, amivel szemléltetően tárja az olvasó elé azt a hatvan évet, amelyen keresztül a polgári iskola eljutott mai alakjához és tantervéhez. A mű kiterjed a polgári iskolának nemcsak külső, hanem belső fejlődésére is és felöleli mindazokat a kérdéseket, amelyek az iskolával akár személyi, akár erkölcsi vonatkozásban állanak. Éppen ezért élvezetes és tanulságos olvasmány mindazoknak, akik érdeklődnek az iskola iránt, amely legyőzve az útjában álló akadályokat, ma már a magyar közoktatásügy egyik legjelentősebb tényezőjévé emelkedett.

Talán nincs olyan iskola, amelynek fejlődése folyamán annyi nehézséggel kellett megküzdenie, mint a polgári iskolának, illetőleg az iskola barátainak, élükön Csengery Antallal, a polgári iskola nagynevű harcosával. Az új iskolatípus felállításának ugyan az a célja, hogy azoknak az iskolájává váljék, akiknek kulturális igényeit az elemi iskola nem elégíti ki, a gimnázium azonban túlszárnyalja, mégis már megindulásánál sem találja meg a helyét, mert az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk, bár a polgári iskola tanítóinak illetményét az elemi iskolákban tanítók illetményeinél jóval magasabban állapítja meg, elmulasztja annak a megállapítását, hogy az új iskola mire képesít és a felső népiskolák felállításával a polgári iskolát voltaképen egy kalap alá vonja az elemi iskolával. Innen van, hogy, habár Trefort 1874. évi rendelete az 5000 lakosnál nagyobb lélekszámú községeket fel is szólítja polgári iskolák állítására, a polgári iskolázás mégsem vett lendületet. A polgári iskola felfogása terén uralkodó bizonytalanságot növelte és az iskola határozott karakterének kialakulását hátráltatta az a körülmény is, hogy nem volt rendezve a polgári iskolai tanítóképzés sem. Így magyarázható az az ellenszenv is, ami a polgári iskolával szemben megnyilvánult, mind az elemi, mind a gimnázium részéről.

Az előbbi előtt nem volt szimpatikus, mert föléje került, az utóbbi részéről azért, mert vetélytársat látott benne, lévén a polgári iskolának elég korán olyan barátai is, akik az iskolát hatosztályúvá akarták fejleszteni, azon zűrzavar ellenére, amely az új iskola rendeltetése és célja tekintetében ekkor még uralkodott.

Jelentős lépést jelentett az iskola fejlődésében a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1882. évi rendelete, amely az iskola IV. osztályt végzett növendékei előtt megnyitotta a hadapródiskolát. Igaz, hogy a polgári iskola barátait erősen lehűtötte az ezen intézkedésre következő 1883. évi I. törvénycikk, amely a köztisztviselői pálya úgyszólván minden ágazatára középiskolai képzettséget követel, valamint az 1884. évi ipartörvény 82. §-a, amely tanonciskolába kényszeríti azokat az inasokat is, akik 4 vagy 6 polgárit végeztek. Ugyancsak hátrányára vált a Csengerytől kontemplált polgári iskolának Trefort azon igyekezete, hogy minden polgári iskola mellé iparműhelyt szándékozott felállítani, miáltal a polgári iskolát eredeti céljától eltérítve, teljesen az ipar szolgálatába akarta szegődtetni. Ezt a törekvést véglegesen csak a polgári iskolák 1918. évi tantervet törte le, amely kimondta, hogy a polgári iskola célja az, hogy növendékeinek gyakorlati irányú általános műveltséget nyujtson s ezáltal egyrészt a gyakorlati életre, másrészt a középfokú szakiskolákra készítse elő növendékeit. Az 1918. évi tantervet egészíti ki az 1927. évi XII. t.-c., amely az 1918-as tantervben lefektetett cél elérése mellett előírja a vallásos, erkölcsös és nemzeti szellemben való nevelést is.

Ezzel a polgári iskola kérdése véglegesen kijegecesedett. Magasabbrendű iskolájává vált a széles néprétegeknek, szorosan kapcsolódván népoktatási intézményeinkhez. *Dr. Csóka Lajos.*

Polgári iskolai kis enciklopédia. Szerk.: **Molnár János** orsz. polg. isk. tanáregyesület főtitkára. Budapest, 1930.

Ez a 150 oldalas füzet szerény külsőben, de annál értékesebb belső tartalommal ünnepli a polgári iskola 60 éves fennállásának jubileumát. 60 éve annak, hogy a magyar polgári iskola atyjának, Gönczy Pálnak munkássága nyomán a politikus Csengery Antal, a polgári iskolai gondolat kodifikátora, a polgári iskolákat az Eötvöstől tervezett felsőbb népiskolák mellé az 1868. évi XXXVIII. t.-c.-be bevitte. De, míg a hatosztályos polgári nem jutott a várt jelentőségre, addig a négyosztályos polgári hatalmas fejlődést ért el, különösen akkor, amikor közoktatásügyünk egyetemes szervezője a tanügyi reformmunkálatok során a polgári iskolát a középfokú iskolák közé emelte, a tanárképzést az egyetemre bízta, a felügyeletet pedig önálló főigazgatóságok útján gyakorolja.

Ez a kis enciklopédia mutatja, hogy a polgári iskola külső megszervezésével párhuzamosan intenzív belső átalakulás folyt. Szerény véleményem szerint ez iskolafaj nagy fejlődését elsősorban a polgári iskolai tanárképzés magas nívója idézte elő. *Ravasz* püspök (6. l.) helyesen állapítja meg, hogy a magyar polgári iskola azért lett a magyar iskola egyik legeredményesebb típusa, mert a „polgári iskolák tanultak tanítani, még pedig hét éven át".

Tanulhatnak e tanulságos évkönyvből a polgári iskola tanárai, de tanulhat az oktatásügy bármely munkása.

Társadalmi és tudományos előkelőségeink (Kolozsváry Mihály, Ravasz László, Raffay Sándor, Czettler Jenő, Sipőcz Jenő, Madai Gyula stb.) nyilatkozatai után kitűnő részlettanulmányokat olvasunk

arról a szerves munkáról, amelynek folyamán a régi pedagógiai rendszer helyébe a „munkaiskola" új típusa lépett, s a polgári iskola pedagógiai gyakorlata a legújabb pedagógiai és lélektani vizsgálódások vívmányaihoz alkalmazkodott. („Munkaiskolát — a régi helyébe" címen Szenes Adolf, özv. Radnóthy Dezsőné, Kratofil Dezső, Kendoff Károly, Jeges Sándor, Matzkó Gyula, Papp Gizella, Fogassy Ödön, Sztrokay Mária cikkei.) Tartalmas értekezések világítják meg az iskolai tanítással összefüggő s azt kiegészítő foglalkozások és intézmények jelentőségét és módszerét. Ilyenek : a szülői értekezletekről Sólyom I., a kirándulásokról Csuppay Lajos, önképzőkörről Relkovič Mita, ifj. könyvtárakról Balázs Erzsébet, tornaünnepélyekről Mezey Ferenc, filmről Stéger Ferenc, rádióról Hilbert Károly stb. cikkei.

Érdekes cikkek szólnak a polgári iskola multjáról, a Polgári Isk. Tanárok Egyesületéről, az illetményügyekről, hatóságokról, az egyesület jóléti intézményeiről. Megtudjuk ebből a cikkből, hogy az egyesületnek van Budapesten egy háromemeletes bérháza 38 lakással, itt van elhelyezve az egyesület diákotthona, amely 1927-ben nyilt meg, s amely rövidesen a Thököly-úton épülő új, kétemeletes házba fog költözni, ahol 40 tanuló nyer elhelyezést. Az egyesület balatonfüredi üdülőtelepén 33 szobában 86 személy részére van elhelyezés.

Az értékes évkönyvet ajánlom a polgári iskola barátainak figyelmébe.

Bihari Ferenc.

Homonnai Imre: A francia rendhagyó igék lexikona teljes ragozással. (Bp., 1930. Szerző saját kiadása. 159 oldal.)

A francia nyelv úgynevezett rendhagyó igéi általában sok nehézséget okoznak. Hasznos munkát végzett tehát a szerző, mikor nagy gonddal összeállította és saját kiadásában megjelentette könyvét. A nyelv nagy szeretetére vall ez s nagy áldozatkészségre, még akkor is, ha tudjuk, hogy a könyv nagy elterjedésre tarthat számot, hiszen nincs semmiféle iskolatípushoz kötve.

A tanári munkát nagyon támogathatná, ha ott lehetne minden tanuló kezében. Ez egyelőre elérhetetlen részben az anyagi viszonyok miatt, de szerény véleményünk szerint azért is, mert a francia nyelv nem kapott helyet az érettségi tárgyak közt. Pedig ez erősen növelte volna az ifjúság tanulási hajlandóságát. A komolyabbak így is szívesen fogják forgatni és bizonyosan besorozzák azon könyvek közé, melyek az embert egész életén át elkísérik.

A könyv sok jó tulajdonsága, mint alaposság, gondos és praktikus tartalomjegyzéke, mellett külön elismerést érdemel kiállítása : jó a papirosa, szép a nyomása. Értesülésünk szerint Franciaországból hozatta szerző a betűket !

Néhány apró észrevételt szeretnénk tenni végül. A könyv teljességre törekedett, hiszen 300 ige ragozását adja, nem számítva azokat, melyek csak az indexben vannak megemlítve. Talán felvehető lett volna még egynéhány, amelyekkel, ha ritkábban is, de találkozik az olvasó, pl. : choir, duire, querir, déprendre, s'éprendre, entr'ouvrir, repartir stb. Sajtóhibának kell venni az émoudre = megköszönni, se repentir = valamit megóvni jelentését, köszörülni és megbánni helyett ; falloir közismert jelentése : kell, kimaradt a másik mellől. A könyv értékét emelné, ha a magyar jelentés is fel volna tüntetve a csak az indexben szereplő igék mellett, vagy ha meg volnának jelölve a paradigmától eltérő alakok : voir, dire összetételeire gondolok.

A könyv értékes segédkönyvül fog szolgálni iskolákban, magánhasználatban egyaránt. A pedagógusok őszinte elismerése legyen némi jutalma a jól végzett munkának! *Gál Kálmán.*

Fizikai és Kémiai Didaktikai Lapok. Szerkesztik: **Loczka Alajos** és **Nagy L. József.**

A középfokú oktatás tanárainak régi vágya megy teljesedésbe a lap megjelenésével. Idegen nyelven hasonló célú folyóiratoknak már egész serege áll rendelkezésre. A magyar tanárnak — sajnos — sem ideje, sem anyagi ereje nincs ahhoz, hogy mindezeket pontosan figyelemmel kísérje. Azonfelül nagy didaktikai és gyakorlati jártasság is kell ahhoz, hogy a sok új kísérlet és feladat közül a *magyar iskola* és *a magyar tanuló* szempontjából fontosat válassza és próbálja ki a megfigyelő.

Elsősorban ezt a kiválasztást várjuk az új laptól. Azonfelül sok dolgozó magyar tanár munkája, érdekes kísérlete, gyakorlati ötlete és megvalósítása fog ennek révén felszínre és érvényesülésre kerülni, amit eddig kellő lap hiányában sehol sem lehetett közölni.

A minden oldalról megindult élénk érdeklődés és támogatás jövő fejlődésének biztos záloga. *F. I.*

Gyermeknaptár. Az Országos Állatvédő Egyesület (Budapest, IX., Ernő-utca 11—13.) közismert gyermeknaptárának XXXIII., az 1931. évre szóló évfolyama megjelent már. *Follért Károly* államtitkár, elnök előszava a madarak és fák napjának 25. évéről szól; *Pettkó-Szandtner Aladár* államtitkár, tb. elnök pedig a gyermek és állat kapcsolatáról írt szép bevezető sorokat. A címlap színes képes, hangulatos téli erdőt ábrázol a gondosan kitett élelemremenő őzikékkel és madárodvakkal. A hónapok képei ezúttal mindenféle játékokat tüntetnek fel. A sok érdekes kép mind *Vezényi Elemér* művészetét dícséri. Továbbiakban szép mesék, állattörténetkék, versek teszik kedves olvasmánnyá az ügyesen összeállított naptárt.

Orsz. Középisk. Tanáregyesület. 5015-ös számla.

1930 november 8-tól december 6-ig beérkezett pénzküldemények:

Felvételi díjak: Boda B., Erdélyi László, V. Szabó Aladár, Szabó Ernő, Szabó Károly, Szathmáry L. (Sárospatak à 1 P, visszamenőleg 1929-re szól.) Horváth Laura, Medveczky I. 0·80.

Tagdíjak 1926/7 és 1927/28-ra: Szabó I.

1928/29-re à 6 P: Feltóthy A., Hadas Gy., U.-né, Katona I., Szabó I.

1928/29 I. felére: Lemle R.

1929/30 II. felére: Babnigg B. V., Bakonyi I., Baner E., Benkő István, Bihari F. (1·80), Bölcskei L., Bucsy I., Dávid I., Farkas S., Horváth I. (Sz.), Klug Á., Kovács B. ,I. V., Máriaföldy M., Molnár S., Nagy B., Pazár B., Schwerer I., Somogyi I. (Sz.)

1929/30 egész évre: Ballagi M., Bónis P.-né, Fái Á., Fejér I., Feltóthy A., Hollósy B., M.-né Katona I., Olgyai B., Pintér D., Porcsalmy Z., Szabó I., Táplányi I., Úr M., Vass Á.

1930/31 I. felére: Baitz K., Bakos I., Bartha S., Bentsik M., Bezzegh Gy., Biczó F., F.-né Biczó I., Biró L., Borsos Szabó E., Böröczffy K., Csatkai I. V., Csömöry I., Debreczeny F. (2·40), Édes I., Fábián Gy., Fodor I., Fördős L., Gábriel I., Gajda B. (2·40), Gál Zs., Gáspárics L., Gerecze A., Hamza Gy., Herczeg A., Herkely I., Hollendonner F., Jeanplong I., Kálmán E., Kintzler Ö., Koppányi B. Ö., Kósch R.-né Kővári Á., Krebsz M., Krisztin E., Lendvai E., Lengyel M., Milinkovich F., Nagy László, Nemes M., Ollé I., Pável Á., Perepatits I., Poócza G., Porcsalmy Z. (3·60), Rad-

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.
Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1930. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR

Hatvannegyedik évfolyam. 5. szám. 1931. január

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz. Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

A memorandum átadása.

A Tanáregyesületnek egy nagyobb küldöttsége *Madai Gyula* elnök vezetésével 1930 december hó 17-én tisztelgett *gróf Klebelsberg Kuno* miniszter úr előtt és átadta a közgyűlés határozata szerint szerkesztett memorandumot. A miniszter úr a küldöttséget az Országház miniszteri szobájában fogadta. A küldöttségben résztvettek: Bernolák Kálmán, Bitter Illés, Esztergomy Ferenc, Édes Jenő, Gajda Béla, Hajba Károly, Hlavathy Imre, Kisparti János, Korpás Ferenc, Lersch Ernő, Marczinkó Ferenc, Nagy Pál, Schmiedt Alajos, Valentin József.

A memorandumot Madai Gyula elnök az alábbi beszéddel nyujtotta át:

Dr. Madai Gyula elnök beszéde.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! Körülbelül hat hónappal ezelőtt egy riasztó hír futott végig a tanári szobákon. A hír arról szólott, hogy a kormányzat a középiskolai tanárok törvényes, heti óraszámát 18-ról 22-re, s ugyancsak törvényben biztosított 35 éves szolgálati idejét 40 évre kívánja felemelni.

A 30 évi szolgálat, a korpótlék és a heti óraszám a középiskolai tanárságnak Mária Terézia és Úrményi József korából származó s érinthetetlennek hitt, szent, jogbeli öröksége volt. A szociális fejlődés az emberi munkateljesítmények minden területén a munkaidő csökkentését sürgette és vonta maga után, csak a középiskolai tanárságot érte 18 évvel ezelőtt az a csapás, hogy szolgálati idejét a világtendencia dacára felemelték 30-ról 35 esztendőre. Mi ekkor azt hirdettük és vallottuk, hogy ez az intézkedés nem annyira a tanárra, mint inkább az iskolára, a gyermekre nehezedő pedagógiai csapásnak fog majd bizonyulni. Sajnos, ebbeli meggyőződésünket a 18 éves gyakorlat során szerzett megfigyelések és tapasztalatok rendre igazolják.

Igaz ugyan, hogy a kiszolgált tanárok se mennek szívesen nyugdíjba s mint más tisztviselők, ők is az öregedő szervezet ösztönösségével ragaszkodnak életberendezésük megszokott ritmusához. Itt azonban nem a tanárok egyéni diszpoziciójáról, hanem a középiskolai nevelés nagy érdekéről van szó, mely parancsolólag követeli, hogy az iskolát a szenilitas minden kártevésétől meg kell szabadítani, mert mikor a

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

fegyelmező idegek energiája meglazul, a kedély melegforrása kiszikkad, amikor a halló- és látószervek megromlása folytán a figyelem sokoldalúsága megszűnik, amikor a léleknek már nem szárnyai, csak rigolyái vannak, ott hiábavaló a nagy tudás, az ifjú nem a tudást, de tanárja egyéni fogyatékosságait tartva szem előtt. Eredménnyel pedig csak az nevelhet és taníthat, akit az ifjúi lélek — eszményképének fogad el.

Kegyelmes Uram ! A középiskolai tanárság változatlanul a 30 éves szolgálat elvi alapján áll s őszintén szólva fel se tudja tételezni, hogy a modern magyar állam kompetens tényezői a szolgálati idő jelentőségét, annak az oktatás eredményére való kihatását, ne tudnák úgy felismerni és értékelni, mint ahogy a Mária Teréziakorabeli tényezők felismerték és értékelték.

Nagyobb az aggodalmunk az óraszám kérdésében. Az avatatlan szem és az avatatlan közvélemény előtt ugyanis úgy tetszik, hogy a tanár munkaereje 18 órával nincsen eléggé kihasználva. Ha a tanári munka abból állana, hogy a tanár felül a katedrára, kikérdezi a tanulókat s egy kis magyarázattal megtüzdelve felolvastatja a következő óra penzumát a könyvből, akkor indokolt lenne a tervezett megterhelés. Ha azonban az az óra nem ilyen gépies időtöltés, hanem az 50—50 percre felvont idegeknek, az agy átadó művészetének komprimált izgalma, ahol egyazon időben a katonaőrszem éberségével kell vigyázni a rendre, ahol a bíró bölcseségével kell ítélni, jutalmazni és sujtani s ahol a tudás botlást kizáró biztonságával kell reprezentálni a tudományt : ez a munka a vérnek s a csontvelőknek égetése és olyan megpróbáltatása ; amit az aktaintézés szenvtelen mechanizmusával s a munkaórák puszta matematikájával lemérni, illetve azzal azonosítani nem lehet.

De ha a munkára fordított idő óraszámbeli külsősége alapján ítéljük is meg a tanár elfoglaltságát, akkor is bátran vállalhatjuk az összehasonlítást. Mert a szertárak, könyvtárak, térképek kezelése, kísérletek előkészítése, ifjúsági egyesületek vezetése, az osztályfőnöki teendők, szülők fogadása, a konferenciák, dolgozatok átvizsgálása, az órára való előkészület s általában az elengedhetetlen önképzés minden lelkiismeretes tanárnál a legszigorúbb számítás mellett is napi egy-két órai elfoglaltságot jelent.

Kegyelmes Uram ! Mi sem volna könnyebb, mint ezt az iskolaellenes törekvést észokokkal, érvekkel kivédeni. De mert tudjuk, hogy a mi érveink, bármily helytállók is, jámbor sóhajtásként törnek meg a finánczszempontok brutális sziklafalán, mi egy másik reális hatalomhoz, Excellenciád nagy politikai tekintélyének és legendás akaraterejének hatalmához fordulunk oltalomért. Sziklaszilárd meggyőződésünk ugyanis, hogy Excellenciád a magyar középiskolát a munkaidő kiterjesztésének zavaraitól és káros következményeitől meg tudja és meg fogja védelmezni.

Memorandumunk, melyet tisztelettel van szerencsém Nagyméltóságodnak átnyujtani, egy nagyobbszabású tanulmány alaposságával foglalja rendszerbe érveinket s ezeken kívül statusbeli panaszaink és kívánságaink sommázatát is tartalmazza. Amidőn mindezeket mélységes bizalommal ajánljuk Nagyméltóságod segítő jóindulatába, kérjük, hogy a magyar középiskolai tanárságot, mely Excellenciád reformtörekvéseinek szolgálatában oly megbízható, hűséges és értékes kultúrtényezőnek bizonyult, védelmező és szerető jóindulatában továbbra is megtartani kegyesen méltóztassék.

Gróf Klebelsberg Kuno miniszter úr válasza.

Mindaz, amit Madai nagyrabecsült barátom meleg szívvel s a tanári rend iránt való rokonszenvvel tolmácsolt, nem ismeretlen előttem. Kötelességszerűen foglalkozom ezekkel a kérdésekkel. A fő nehézség e részben a közvélemény tájékozatlanságában rejlik. A közvélemény csak azokat az órákat nézi, amelyek törvénybe vannak iktatva, amelyeket a tanár az iskolában lead, de nem veszi figyelembe a tanításra való előkészülést és a tanároknak az órák keretein kívül eső sokoldalú elfoglaltságát. Ezen a téren a közvélemény felvilágosításával érhetjük el azt, hogy az ismételten hazajáró kísértet újra meg ne jelenjék. Az a körülmény, hogy a tárgyalás alatt álló takarékossági javaslat az óraszám felemelését nem tartalmazza, mutatja, hogy a jelenben sikerült a veszedelmet elhárítani, de ha az állam pénzügyi helyzete még nehezebb lenne, ha a közgazdasági élet meg nem javulna — és itt világjelenséggel állunk szemben, amelyet egy ilyen kis ország kormánya egymagában meg nem oldhat, — akkor a magyar állam nehezen tehetne kivételt.

Reméljük azonban, hogy az állami pénzügyeket a kiadások apasztása rendezni fogja. Csak akkor térnének vissza hasonló gondolatok, ha ennek ellenére további megszorítások lesznek szükségesek, amikor azután azon két alternatíva között kellene a kisebbik rosszat választani, hogy a tanárok óraszámát emeljük-e, vagy egész iskolákat szüntessünk-e meg? Ez azonban most nem aktuális kérdés ebben a pillanatban; amivel nem akarom azt mondani, hogy ez a kérdés lekerült a napirendről.

Most fájdalmas áldozatokat hoz minden szolgálati ág. Önöknél „B"-lista nem érvényesült és egyelőre nincs is veszedelem. Demokratikus korokban a közvélemény iránya és ereje igen jelentős tényező. Ezért, amint mondottam, rendkívül fontos a nyilvánosság meggyőzése igazunkról. Ez elsősorban természetesen az én kötelességem, melyet vállalok is, de a tanári karnak is a maga körében fel kell világosítania a magyar közönséget. Nem engedhetjük meg, hogy hivatalnokellenes hangulat kapjon lábra. Ezzel az akcióval nyugodtan, de méltóságteljesen szembe kell szállni és nekem valósággal becsületbeli kötelességem, aki magam is segédfogalmazóságon kezdve hivatalnoki karrierben jutottam föl a II. fizetési osztályba és így természetes, hogy a magyar hivatalnokság egyetemes érdekeiért síkra kell szállnom.

A memorandumot átveszem, tanulmányozni fogom és a pénzügyminiszter úrhoz is át fogom tenni.

A memorandum.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

Két és fél évvel ezelőtt a középiskolai nevelő és oktató munka zavartalanná tétele érdekében őszinte bizalommal tártuk fel a széniumos rendszer fennálló és reparálásra váró hiányait. Tettük ezt abban a

szilárd hitben, hogy a tanítás mértékének lehető felfokozása súlyosan a jövőnkbe vágó országos érdek, egyben a legbiztosabb útja a trianoni megaláztatásunk óta lelkünkben szárnyrakelt nemzeti aspirációink megvalósulásának.

Majd anyagi helyzetünk rosszabbodása folytán fél évvel utóbb egy úgynevezett helyzetjelentést terjesztettünk fel a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minisztériumba, amelyben a tanároktól és igazgatóktól szerzett konkrét adatok alapján mutattunk reá, hogy immár „a nemes hagyományokat lelke mélyén még hűen őrző tanárság heroizmusát — ha a segítség késik — meg fogja törni a nyomor, aminek veszélye annál fenyegetőbb, mert az évtizedek óta tartó nélkülözések miatt a mai tanárság fizikuma és energiája már nem a régi s hogy így ennek folyományaképen a tanári renden való segítés az iskola érdeke."

Bár mindenképen méltányosnak és a köz érdekében is szükségesnek látszó és éppen ezért bizalommal várt anyagi megsegítésünk a lepergett másfél év alatt elmaradt, a tanárság az azóta tetőpontjára hágott országos gazdasági krízis folytán mérlegelő belátással és honfiúi fegyelmezettséggel égető sebei orvosoltatásának újabb sürgetésétől tartózkodott s keresztény megadással tűrte a magyar sors rogyasztó igáját. Tűrte ezt a katonai és rendőri szolgálatnak legutóbb történt kivételes mérvű anyagi honorálása után is abban a csendes tudatban, hogy megértő viselkedése a jelenben elismerést, a maga idején pedig megérdemelt kielégítést szerez neki. Ily lelkiállapotunkban aztán villámcsapásként hatott mindnyájunkra az a hírvétel, hogy eddigi áldozataink tetejébe még heti tanítási óraszámunk egyidejű felemelésével a 40 éves szolgálat bevezetését tervezik. Nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy nyilvánossá lett terv tanári rendünkben ekkora ellenzést és felzúdulást még nem váltott ki sohasem. Számunkra nagy megnyugvás a tanárság e feljajdulása — az kell, hogy legyen mások szemében is —, mert a nevelői munka szeretetében a magyar jövőért való mélységes aggodalmat érezzük ki belőle. Ime, súlyos levertségében is nem ernyedt el még annyira a magyar tanári lélek, hogy egészen mindegy volna neki, mi történik a kezére bízott nemzedék gondozásával. Mert — hangsúlyozzuk —, erről van itt szó, nem arról, elbírnánk-e még valami terhet, vagy nem. Igazán a közóhajnak tettünk tehát eleget, amikor most lezajlott közgyűlésünk napirendjére tűztük tárgyalás és megvitatás végett a tanári munka és szolgálat felemelésének kérdését, hogy így kellő súllyal és az ügyhöz méltó demonstrációval tudjunk az illetékes körök előtt kifejezést adni a tanárság állásfoglalásának.

A közgyűlés egy eredeti és kimerítő előadás, sokoldalú és alapos hozzászólások után egyhangúan a következő határozati javaslatot fogadta el: Az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület közgyűlése megdöbbenéssel állapítja meg, hogy a nemzeti kultúráért folytatott csendes munkájában riasztó hírek zavarják meg a tanárságot, amelyek arról szólnak, hogy az államhatalom a középiskolai tanárok szolgálati idejét 40 évre, heti óraszámát 22-re szándékozik felemelni. A közgyűlés kimondja, hogy — miként 1910-ben a második középiskolai tanári kongresszus ünnepélyesen kijelentette — ma is a 30 évi szolgálati idő és a heti 18 óra elvi álláspontjához ragaszkodik, ha az 1922. évi költségvetési törvény következményeképen egyelőre kénytelen is a 35 évi szolgálatot vállalni. Habár a közgyűlés nem ad hitelt a híreknek,

mégis megállapítja, hogy a tanárságnak, mint a nemzeti kultúra hivatásos és hivatalos őreinek az iskola és az ifjúság érdekében a jelenre és a jövőre nézve egyaránt fel kell emelnie óvó és tiltakozó szavát minden olyan kísérlet ellen, mely a tanárok szolgálati idejének és óraszámának emelésével a tanári munka mennyiségének fokozásával a minőséget akarja rontani és annak eredményére rombolóan hatni.

Erre a tiltakozásra a közgyűlést nem a tanárság kényelemszeretete, hanem a lelkiismeretére bízott intézmény és a jövő nemzedék sorsa miatt érzett féltő aggódása indította. Határozata megokolásául a közgyűlés csupán az 1883. évi XXX. t.-c.-re utal. A közgyűlés nem tartja elképzelhetőnek, hogy az akkori törvényhozás által érett megfontolással megalkotott szervezeti törvény határozatait a mai törvényhozás egyoldalú takarékossági szempontból megváltoztassa.

Megokolás :

A 40 éves szolgálatnak ellene szól a jelen állapot és a tanári munka különlegessége, a mult tanuságtétele, a halandósági statisztika, a mai tanári nemzedék törődött és elkeseredett lelki habitusa és az iskola érdekében való intenzív s egyenletes, harmonikus nevelés biztosításának a szükségessége.

a) Mindenek előtt őszintén be kell vallanunk, hogy már a 35 évet is megsínyli az iskola. Ugyanis a megejtett vizsgálatok alapján igazolható, hogy a tanárság átlagban 26 éves korában kezdi pályáját s így teljes összeggel való nyugdíjaztatásáig már a 60. életkorán túl kell szolgálnia. Pedagógiai körök általános felfogása szerint ez már olyan kor, mely a csendes hivatali szobában alkotó munkára még képes lehet ugyan, de a katedrán már nem terem számára babér. Az a tanár, aki már maga is fáradt, akiből hiányzik a kellő mozgékonyság, a testi és szellemi frisseség, aligha fogja öntevékenységre szoktathatni tanítványait. Már pedig egyik legtekintélyesebb iskolapolitikusunk szerint „a magyar iskolának, de egyben a magyar kultúrának a jövője is attól függ, mennyiben tudjuk az öntevékenység elvét iskolánk egész belső életében minél hatékonyabban valóra váltani". Ebből a szempontból bizony aggastyánok nem valók katedrára, mert ott nemcsak tudás, hanem lankadatlan, fegyelmező készség is kell : a mások szórakozottságán, elevenségén, esetleg kópéságán, vagy éppen gonoszságán való uralkodás. Ez nem a 60 éven felüliek esete : tekintélyük tapasztalás szerint a gyermeksereg temperamentumának és próbálkozásainak esik áldozatul. A bölcseség magában kevésnek bizonyul ott, ahol az érettség még hiányzik : tanu rá a gyerekektől kigúnyolt Elizeus próféta esete.

b) Mindez pedig azért van, mert a tanár munkája működési éveinek a szaporodásával nem lesz könnyebb, hanem ugyanannak a kemény, katonai nyelven szólva ugyanannak a lövészárki feladatnak a teljesítése marad, mint volt pályája kezdetén, 25—26 éves korában. Ezzel szemben más pályán működő tisztviselőtársainknál az évekkel nő ugyan a felelősségük, de munkakörük jórészét lassanként az ellenőrzés, irányítás, aláírás teszi, érdemi elintézésnél pedig kezükre járnak a referensek. Ez s a másutt meglevő legális mellékjövedelmek adhatják magyarázatát annak, hogy hír szerint mások nem idegenkednek a 40 éves szolgálattól. A tanárt, ha vállalná is a hosszabb szolgálati időt, hivatása különlegességénél fogva el kellene attól tiltani.

c) Mekkora nagyjelentőségű, tartalmi értéke van a tanárok rövidebb szolgálatának, arról perdöntő tanuságot tettek a legilletékeseb-

bek, maguk a tanárok, amikor 1912-ben anyagi károsodás árán is túlnyomó részben a 30 éves szolgálatot választották, mert szerették az ifjúságot és ismerték a tanítói munka mindenekfelett álló nehézségét. Anyagi érdek sem tudta tehát őket elnémítani lelkiismeretük szavától. A tanárok ezen állásfoglalása nagy mérlegelést érdemel, ha arról esik szó, emeltessék-e a tanári szolgálat ideje. És ezen érvnek értékét nem rontja le az a tény, hogy 1922-ben a 35 éves szolgálat kötelezettségének általános kiterjesztése nagyobb emóció nélkül történt, mert a megadásnak magyarázata abban található, hogy az akkori csekély fizetések folytán a tanárság szinte az éhenhalással birkózott. Már pedig megdönthetetlen igazság: primum est vivere, dein philosophari.

d) Kiáltóan ellene szól továbbá a 40 éves tanári szolgálatnak a statisztika, mely szerint az 1900. évi népszámláláskor az ügyvédeknek 9·8%-a, az orvosoknak 8·7%-a, a lelkészeknek 6·8%-a, a bíráknak 6·5%-a, a középiskolai tanároknak 3·5%-a élte túl a 60. életévet. Egy ma készült kimutatás bizonyára még ijesztőbb képet hozna nyilvánosságra rólunk, mert azóta 5 évvel nagyobb teher nyomja vállainkat. Ám maga a számadat még nem is minden. Egészen bizonyos, hogy ezek az emberek nem máról-holnapra dőltek ki, hanem már jóval előbb megrokkantak s ily állapotban anyagi kényszerűségből talán éveket töltöttek be kínlódással a katedrán — rovására az eredményes tanításnak. Itt a tehertétel igazi súlypontja!

e) A lezajlott világháború után szabad lesz talán itt egy háborús tapasztalatra is felhívni a figyelmet. Sokszor lehet hallani, hogy a háborút Amerika nyerte meg az antantnak. Ezt helyesen úgy kell érteni, hogy az újvilágnak 1917-ben megjelent fiatalabb korosztályú katonái jobban bírták a hadi fáradalmakat a központi hatalmaknak akkor már túlnyomóan 42—50 éves veteránjainál. Az antantnak harcban nem is kellett győznie, nagyobb kitartása hozta meg neki a diadalt. Sapienti sat.

f) Folytatólag idekívánkozik most annak a megállapítása, hogy a szolgálati idő felemelése meggátolná az egyes karoknak fiatalabbakkal való egyenletes kiegészülését, pedig a nevelés érezhető kárára ez az arányos elosztás a legtöbb intézetben már most sincs meg. Rá kell világítanunk, hogy az iskolai életben ez a körülmény nem is olyan veszélytelen dolog, mint amilyennek látszik. Ugyanis nemcsak az 50 éven felüli, de a háborúban, hadifogságban, egy évtized nélkülözéseitől meggyötört idegzetű s ma is gondokkal küszködő 35—50 éves tanárokban sem lehet a természet törvényeinél fogva annyi frisseség és energia, amennyit a mai fokozottabb iskolai igények megkívánnak. Ekként a ma sokoldalúan érdeklődő ifjúság a tanterv keretein túl eső érdeklődéséhez nem kapja meg avatott vezetőit. Önművelésében, a sport és cserkészet területein bizony nagy veszteség éri így a sokoldalúságra törekvő fiatalságot és rajta keresztül a nemzeti erőállományt!

g) És ez az előnytelen helyzet a közeljövőben nemcsak meg nem szűnik, hanem még növekedni fog. Az által ugyanis, hogy szolgálatunknak 5 évvel való megtoldásával a már ma is nagy túlsúlyban levő idősebb tanárokat még később fogja, de tömegesen az ifjabb tanári nemzedék felváltani, az érzésben, eszményekben, tanítói eljárásban való oly fontos és nélkülözhetetlen összehangolódás, a rövid együttműködés folytán lehetetlenné válik. A pályájuk utolsó éveit szolgáló, egészséges viszonyok között nevelkedett, kötelesség- és fele-

lősségérzetükkel kitűnt, nemesen konzervatív világnézetű tanárok mellé olyan fiatal, talán a várás folytán a világrenddel is elégedetlen erők kerülnek, akik immár a nyugtalan és zavaros időkben nőttek fel s így bizony sokszor más eszményeknek lesznek a szószólói s más irányoknak a taposói. Egy és ugyanazon karon belül a régi harmonia helyébe éles lelki megosztottság lép s megzavarja az ifjúság lelkületének zavartalan kibontakozását. Ebben ez idő szerint kellőleg fel sem mérhető nemzeti jelentőségű veszedelem rejlik. Ezért ebből a szempontból egyenesen már most kellene sürgetnünk a 30 éves szolgálat visszaállítását vagy legalább is annak megfontolását, hogy a hadviselt tanárokat — hadiszolgálatukat az előlépésbe is beszámítva — nem volna-e tanácsos korábban kiengedni szolgálati kötelezettségük alól, hogy a katedrán túl ne öregedjenek s így előbb és fokozatosan jöhessenek helyükbe a fiatalok s meglegyen az alkalom az elődökkel való összecsiszolódásra.

A heti 18 órai tanítási időnek meghagyása mellett a következőkkel bátorkodunk érvelni :

a) Napi rövidebb foglalkoztatásunkat megkívánja elsősorban a tanári munka jellege. Ez ugyanis a szellemi mellett érezhető fizikai munkát is jelent a számunkra. Egyrészt tehát a megkívánt éberség és folytonos beszéd, másrészt a rendkívüli szellemi erőkifejtés veszi elő idegeinket s ernyeszti lelkünket. A tanárnak kezében kell tartania állandóan az egész osztályt, e mellett nyugodtan, okszerűen és hibátlanul kell haladnia előadásában. Ha megzavarják és felbosszantják is, nem szabad a fonalat elveszítenie s indulatain uralkodnia kell. Neki nem lehet törölnie, újrakezdenie, javítania, vagy éppen elhalasztania feladata megoldását, neki mindig biztosnak kell lennie a dolgában. Ilyen megfeszített szellemi és idegmunkát a mainál több napióraszámban hétről-hétre éveken át végezni nem lehet. Aki próbált csak felnőttek előtt is előadni, felfogja ezen érv horderejét.

b) A heti óraszámot azért sem lehet felemelni, mert a tanár munkája nem merül ki óráinak a leadásában. Ezekre még a legjobbnak is készülnie kell. A mai modern élet máról-holnapra változik : a fiatalság ennek forgatagában él s mindenre tanáraitól vár útbaigazítást. Maga az új tanterv is az eddiginél magasabb feladatok elé állítja a tanulót és a tanárt egyaránt. Ezért a tanárnak állandóan figyelnie kell az életet, tudományszaka fejlődését, a közlési módszerek javulását, az ifjúság érdeklődésének újabb irányait. Ami jót és újat észrevesz, azt nemcsak elsajátítania, hanem hallgatósága értelmi színvonalához hozzáidomítania is kell. Nem lehet itt egy napig sem pihenni, folyton résen kell lennie a tanárnak. Más a hivatala után szabad ; saját ambicióinak, kedvteléseinek élhet, családi és társadalmi kötelezettségeit intézheti, zavartalanul szórakozhatik s pihenhet, de mindebből a tanárnak jóval kevesebb jut, mert munkája a napi tanítás végeztével délután sem szűnik meg ; a pedagógusok igazán egyhangú ítélete szerint naponta kell lelkiismeretesen előkészülnie a sorra kerülő anyag eleven és gyümölcsöző előadására. A diákot az egyre nagyobb számmal feltörő gyakorlati és szellemi igényekkel való megismerkedés nehézségein csak tanárának a készültsége segítheti át. És ezt az előkészületet az idősebb tanárok sem hagyhatják abba ; e nélkül tudásukat nagyon hamar a megmeredvedés, elmaradás és visszazuhanás jellemezné, elveszítenék a kapcsolatot a folytonosan tökéletesedő élettel, el az ifjú szívekhez való férkőzés tartalmi és hangulati eszközeit. Minthogy pedig a legtöbb tanár a

mai viszonyok mellett is alig tud lépést tartani a rohanó haladással, az óraszámemelés éppen lehetetlenné tenné ezt az önművelődést.

c) Kiváltképen szükségét érzi pedig elegendő szabad idő élvezetének a háború utáni ifjabb tanári generáció. Ennek zömét különböző méltányos okoknál fogva egyetemi tanulmányai alkalmával idő- és követelménybeli kedvezésekben kellett részesíteni ; ezáltal szenvedett a kiképzésük. Ámde fiatalabb kartársaink éppoly kitűnő bajnokai akarnak lenni a magyar nevelésügynek, mint amilyen hősei voltak a harctereknek. Kipróbált magyar szívük diktálja ezt nekik. Adjuk meg hát a lehetőséget nemes buzgóságuk kielégítésére.

d) Jelenlegi heti elfoglaltságunk fenntartását kívánja továbbá a tanári munka körének kiszámíthatatlansága és szigorúan időhöz kötöttsége. A tanár sohasem tudja, a soronlévő anyagrész tárgyalása közben a ma különösen sokirányú tanulói érdeklődés milyen kérdésekkel lepheti meg. Tanári tapasztalatunkból tudjuk, hogy bizony sűrűn kell váratlan kérdéseket, számításba nem vett kételyeket hirtelenében megfejtenünk és nagyon kényes volna, ha felvilágosításunkat utóbb kiigazítanunk vagy pláne megmásítanunk kellene. Elég itt csak rámutatnunk, mily nagy különbség az, ha nekem aktában lefektetett érvekre kell körültekintő megfontolás, esetleges utánanézés, vagy konzultálás után válaszolnom, avagy azon melegében megadnom a kívánt útbaigazítást. Ez utóbbi kétségtelenül súlyosabb feladat ellátására is a tanárnak szünet nélkül gondosan kell készülnie s ehhez megint időre van szüksége. E mellett az sem jelentéktelen körülmény, hogy a tanítás mindenkor pontos időhöz van kötve. Tanár és tanítványok egyaránt kötve vannak az órához. Itt nem lehet kedvezőbb alkalmakra halasztani a munkát. Ha nincs meg a kellő hangulat, elő kell teremteni, esetleg ki kell erőszakolni, mert az anyagban napról-napra haladni kell s még hozzá az egész szellemi műveletet a csengetéshez kell igazítanunk. Micsoda energiafogyasztást jelent az, ha a cél elérését állandóan kitűzött időre kell biztosítanom ! Ily munkateljesítmény szükségszerű respiriumra tarthat számot.

e) Nagyon idevág annak az észrevétele is, hogy a tanár nem egymaga vagy csak másod-, harmadmagával ül a teremben, miként más hivatalnokok, hanem 40—50, sokszor 60 tanulót tanít egy-egy osztályban. Nem szükséges bizonyítani, hogy a pillanatonként romló levegő minő hatással van az emberi szívre is, agyra is. El sem tudjuk képzelni, hogy ezen rendkívül súlyos tehertételünk kellő értékelése után napi tanításunk idejét egy órával megtoldják.

f) Ebből folyóan megállapítjuk végre, hogy óraszámunk felemelése esetén nemcsak a képzésünkre felhasználható fizikai idő fog megcsökkenni, hanem a több tanítással járó fáradság is apasztani fogja a tanár munkakészségét. Önkéntelenül felmerül a kérdés, újabb megterhelése esetén fogja-e bírni a tanárság ellátni mindazt a sok, kevés kivétellel díjazás nélkül, önként vállalni szokott mellékfoglalkozást, mellyel egyrészt bizonyos iskolai adminisztratív megbízásokat teljesít s gondozza az intézetek sokféle felszereléseit és gyüjteményeit, másrészt meg önművelődésükben a tanítványainak siet a segítségére. Gondolunk a jegyzőségekre, tanári és ifjúsági könyvtárak, szertárak és műhelyek, térképek és műgyüjtemények gondozására, az osztályfőnökségekre, az ifjúság magánolvasmányainak irányítására, iskolai ünnepélyek előkészítésére és rendezésére, az önképzőkörök, a különböző (pl. ismeretterjesztő, sakk, gyorsíró, fotó, rádió stb.) szakosztá-

lyok, a tanulmányi kirándulások és a cserkészet vezetésére. Annyi van ma már belőlük, hogy minden tanárra jut egy-kettő. Ezek fenntartásához ifjúságunknak nem kis érdeke fűződik. Maga a tanárság nagyon sajnálná, ha terhének megnövelése folytán megakadályoznák eddigi emberbaráti tevékenységében.

Mindezen fejtegetések érvénye fennáll azzal az ellenvetéssel szemben is, hogy külföldön is van rá példa a nagyobb óraszámban való tanításra. Két lényegbevágó körülmény teljesen élét veszi ennek az argumentumnak. Nevezetesen a nyugati államokban a tanulók létszáma az egyes osztályokban körülbelül a fele a miénknek, ami higiéniai és didaktikai szempontból óriási előny az itteni állapottal szemben, másrészt meg az ellátásuk is lényegesen jobb a mienknél, mi a munkakedvet és teljesítőképességet tagadhatatlanul emeli. Ugyanilyen feltételek mellett a magyar tanárság is elbírná az iskola kára nélkül a munkaemelést. Egyébként arra is van példa a külföldön, hogy a tanárok a mienknél kevesebb óraszámmal tanítanak. Tudomásunk van róla, hogy pl. az egyik utódállam tanárait 20. szolgálati évükig heti 15 órára, melybe az osztályfőnökség is beleszámít, azontúl pedig csak 12 órára kötelezi.

Mindenképen bölcs és megtartandó rendelkezésnek kell tehát hirdetnünk a tanításnak mérsékeltebb óraszámát. Annál is inkább ki kell e mellett tartanunk, mert ez további kultúrfölényünknek is egyik legfőbb biztosítéka.

Mindezek után legyen szabad még néhány a 18 órát és a 35 (illetve 30) éves szolgálatot együttesen védő érvünket ide iktatnunk.

a) Itt mindjárt felhozhatjuk azt az ismeretes körülményt, hogy nem először kísért mindkétrendű felemelés tervezése s eleddig bizony az argumentumok súlya alatt még sem csinálták meg. Ez mindenesetre kell, hogy gondolkozóba ejtsen. Rettenetes felelősséget vállalna a mai kormányzat, ha túltenné magát az elődök bölcseségén s felemelné iskolai munkánk eddigi mértékét.

b) Ismételten megállapított és felpanaszolt tény továbbá, hogy a sok mellőzés, súlyos anyagi helyzete, másokkal szemben való visszamaradása eddig is kimerültté, kopottá, sőt csüggedtté tette azt, akinek a gyermeki lélek fennállásához különös odaadásra, türelemre, szeretetre, erőfeszítésre van szüksége. A tanárság ezen elkeseredett, a kétségbeesés felé induló titkos lelki habitusára felelősségünk érzetében teljes komolysággal rá kell mutatnunk. Elgondolható, hogy immár ily lelki alkattal bíró testület kebelében mily hatást váltana ki a tervezett munkatöbblet kirovása!

c) De talán mindennél jobban mérlegelendő a szóbanforgó munkafokozás kérdésének elbírálásánál a tanár egyéniségének súlya az iskolai életben. Az itt folyó szellemi munkálat sikerének köztudomás szerint nem az épületek előkelősége, a felszerelések bősége és tökéletessége, a tanulók rátermettsége, nem is a tantervek kitűnősége, a felsőbb irányítások avatottsága az elsőrendű tényezői, hanem ilyen tényező a tanárok egyénisége. Rátermett, lobogólelkű, töretlen erejű tanár csodákat művel, az élet terheitől megrokkant, kedvét vesztett és annyiszor mellőzött oktató átárasztja a maga unalmát, ernyedtségét a környezetére is: egy kiképzésben elmaradt, akaratában meg nem edzett, hitevesztett generációt bocsát ki az ilyen a kezei közül a magyar jövendő munkásaiul. Bekerített, halálraítélt nemzetünk, mely a trianoni abroncsok szétfeszítésére készül, ilyen kockázatot meg nem engedhet magának.

d) Végezetül utolsó helyen, de az eddigieknél nem kisebb nyomatékkal hangsúlyozni kívánjuk Négyesy László érvelését, mely szerint mind a kettő, a 35 évi szolgálati idő is (nem is szólva most a 30 évről), a heti 18 órai tanítás is szerzett joga α) a tanárságnak, β) a magyar kultúrának és középiskolának, γ) a kultuszkormányzatnak.

Jól esik megállapítanunk, hogy értesülésünk szerint kultuszkormányzatunk erélyesen állást is foglalt jogállományának tervezett megnyirbálása ellen. Ezen elszántságának az alátámasztására legyen szabad rámutatnunk, hogy foglalkoztatásunk mértéke tekintetében az eddigi állapotot res iudicata-nak tekintjük, amennyiben az 1883. évi XXX. t.-c. s újabban az 1924. XI. t.-c. is a rajz- és tornatanárok kivételével heti 18 órát ró ki a tanárra, amaz 30 évi, ez 35 évi szolgálattal. E törvényes intézkedés legjobb meggyőződésünk szerint újabb, ugyanazon tárgyú, szerves törvény nélkül meg nem változtatható, legalább is úgy nem, hogy az embereknek az intézményekbe vetett hite meg ne rendüljön : ami egyszer alapos, körül- és előretekintő, tárgyszerű megfontolással elhatároztatott, azt könnyűszerrel megingatni nem szabad. Bízunk benne, hogy a törvényhozók zöme, mely már az 1924. évi tanügyi törvény megszavazásában is résztvett, ma is értékelni fogja a magyar középiskolák különleges szempontjait.

e) Megfontolást érdemel az a körülmény is, hogy éppen ma kormányhatalmi szempontból sem volna megengedhető egy pénzügyi okon történő beavatkozás a tanügy területén. Míg ugyanis általában megingathatná azt a hitet, hogy a kormányzat respektálja a köz érdekében való és törvényesen szerzett jogokat, ami bizonyos kiábrándulással járna, másrészt a károsultaknál tagadhatatlanul nagy lelki depressziót idézne elő. Mindkét hatás sokszorosan veszedelmesnek látszik ma, amikor még nem bizonyos, hogy túljutottunk minden felforgató kísérlet lehetőségén. Ha valaha, a jelen viszonyok mellett kellene az államhatalomnak mindenek felett szilárdnak és megingadhatatlannak mutatkoznia a jogok tiszteletében és védelmében, hogy a nemzeti érzésű polgárság bizalmát, hűségét, áldozatkészségét a legmagasabb fokra emelje.

Aggályosnak találnók a terhünkre történő intézkedést annál is inkább, mert nemcsak úgy érezzük, de erős meggyőződésünk is, hogy a modern korban a tisztviselők szolgálata kétoldalú szerződésen alapszik, amely egyik részről hatalmi szóval ugyan megváltoztatható, de az is bizonyos, hogy ez súlyos erkölcsi értékek kockázatával járna.

De szerzett jogai a 30, illetve a 35 esztendő és a heti 18 óra a magyar kultúrának is, sőt elsősorban ezéi s csak azután a tanárok privilégiumai. Itt hosszabb fejtegetés helyett tekintélyekre hivatkozunk. Négyesy Lászlótól hallottuk a közgyűlésen, hogy Riedl Frigyes kijelentései szerint az egyetemi tanárnak egy órájára tíz órán át kell készülnie. Talán kevesebbet, de készül, mint fejtegetéseink során láttuk, a középiskolai tanár is. A tanár nagyobb szabad ideje tehát a magyar kultúra korszerű ápolásának és eredményes közvetítésének a követelménye.

Végső fokon a tanárokon és iskolán át szerzett jogai ezek a kultuszkormányzatnak is, melynek ezen, annak idején dicsőséggel kivívott — jogait, úgy érezzük — hivatása tudatában a magyar kultúra fenntartása érdekében velünk együtt a legelszántabban kell védenie.

Kegyelmes Urunk! Úgy hisszük, fejtegetéseinkkel sikerült rávilágítanunk, mily felbecsülhetetlen erkölcsi és szellemi javak kockázatával járna szolgálati éveinknek és heti óraszámunknak a felemelése.

Remélni akarjuk, hogy éppen napjainkban, mondhatnók a gyermekkultusz korában (Amerika !) és Trianonból folyó magas kulturális kötelezettségeink idején ilyen kultúrcsapás nem érheti fiainkat és leányainkat. Bízunk benne, hogy nemzeti kultúránknak régebben elnyert és mindenképen nemzeti érdeknek látszó mai előnyös pozicióját Nagyméltóságod nem fogja feladni. Erre az ügy igazságába vetett bizalommal s a neonacionalizmus diadalra segítése érdekében is ezúttal minden más kérésünknél hangsúlyozottabban kérjük is.

Ugyanekkor azonban — ha másodsorban is — közgyűlésünk utasítása értelmében kénytelenek vagyunk Nagyméltóságod nagybecsű figyelmét felhívni korábban benyujtott kérelmeinkre is. Ezek szerint a középiskolai tanárság ismételten kérte a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minisztériumot, hogy *a)* állítsa vissza az ötödéves korpótlékokat, vagy rendszeresítsen képesítési pótlékokat ; *b)* szüntesse meg a szénium os rendszer hiányait, nevezetesen rövidítse meg a helyettes-tanári, a IX. és VIII. fizetési osztályban töltött szolgálati időt egy-egy évvel, azaz összesen három évvel s biztosítsa intézményesen a katedrai tanárok részére az V. fizetési osztályt ; *c)* díjazza megfelelően a tanári külön munkálatokat, osztályfőnökséget, körök, szertárak, kirándulások vezetését ; *d)* akadályozza meg, hogy a jelenlegi tanári fizetés bármely módon, akár indirekt úton is adófelemelés címén megcsonkíttassék ; *e)* rendezze mai társadalmi berendezésünknek megfelelően a tanári cím kérdését és gondoskodjék annak törvényes védelméről ; *f)* mentesítse a középiskolai tanárok gyermekeit bármely iskolában fizetendő díjak kötelezettsége alól.

Ezennel a régi bizalommal és tisztelettel, mellyel Excellenciád iránt mindig tapasztalt jóindulatáért és már tettekben is megnyilvánult támogatásáért viseltetünk, újból kérjük, kegyeskedjék a tanárságot méltányos és jogos kívánságainak eléréséhez hozzájuttatni. Anyagi helyzetünk javulása visszaadná nyugalmunkat s így megint gondtalanul minden erőnket a középfokú oktatás felvirágoztatására fordíthatnók, erkölcsi megbecsülésünk pedig teljessé tenné azt a tekintélyt, melyre mai társadalmi berendezkedésünkben a képzettségünknél és hivatásunknál fogva az iskola szempontjából is ugyancsak szükségünk van. Kijelentjük, az ország kritikus helyzetét részvéttel nézzük, de ősztintén megvalljuk azt is, hogy trianoni megpróbáltatásunkban is az iskola érdekében ragaszkodnunk kell a tanárság ősi, szerzett jogaihoz és munkája alapfeltételeihez, a kultúrlétminimumhoz.

Becsületes, önfeláldozó, hazafias munkánk méltányos honorálását várva, vagyunk

Budapest, 1930. év december hó 11-én

a legmélyebb tisztelettel

Dr. Madai Gyula s. k.,
tanker. kir. főigazgató,
országgyűlési képviselő, elnök.

vitéz Esztergomy Ferenc s. k.
áll. gimnáziumi tanár,
egyesületi főtitkár.

A walesi herceg kultúrpolitikája.*

Írta: *Kornis Gyula* vallás- és közoktatásügyi államtitkár.

A gazdasági politika világszerte mindszorosabban összeszövődik a kultúrpolitikával. Minél bonyolultabbá válik ugyanis a gazdasági élet mind a termelésben, mind pedig az értékesítésben; s minél inkább integrálódik az egész földgolyóbis minden ízében szervesen összefüggő gazdasági egységgé: annál több szaktudást és elspecializált ismeretet, de emellett általános műveltséget és egyetemes érdeklődést is követel, annál több igénnyel lép fel világlátottság, nyelvtudás, népismeret és pszihotechnika dolgában a gazdasági élet vezető embereivel szemben. Minderre az új nemzedéket már fiatal korától kezdve az iskolában nevelni kell, felébreszteni benne a fogékonyságot és érdeklődést a nemzet életére döntő közgazdasági kérdések iránt, hogy a népeknek mindsúlyosabb gazdasági versenyében megállhassa helyét. Századunk iskolarendszerének és pedagógiai szellemének éppen a szakiskolaügynek bámulatos fejlődése és elrészleteződése a legfőbb jellemző vonása. A XX. század elspecializált „szakembere" természetszerűen teremtette meg magának a legváltozatosabb szakiskola-típusokat a gazdasági élet legkülönbözőbb részletágai számára. Azonban az úgynevezett általános műveltség iskoláiban, a középiskolákban, ahol a nemzetnek jövendő vezető rétege, a társadalmat irányítani hivatott szofokráciája serdül fel, a közgazdasági érzék és érdeklődés felébresztése, mint legalább egyik mellékcél mindmáig komolyan föl sem merült.

A közgazdasági politikának és a kultúrpolitikának mélyebb kapcsolatát vizsgálta néhány nappal ezelőtt a walesi herceg a londoni Guildhallban az angol kereskedővilág előtt mondott nagy beszédében. Nyiltan bevallotta, hogy Anglia a világháború óta a világpiacon fokozatosan óriási területeket veszít, ami ha így folytatódik, a nemzet legnagyobb veszedelme. A világpiac helyzete távolról sem az, ami Viktória királynő vagy VII. Edvárd alatt volt: tőből megváltozott s évről-évre gyorsan változik. A folyton átalakuló gazdasági világhelyzetben a viszonylag konzervatív angolnak sokkal gyorsabban és mozgékonyabban kell alkalmazkodnia, mint ezidáig; a régi elavult világkereskedelmi szokásokat le kell vetkőzni, új módszereket kell a régi piacok megtartására s új piacok meghódítására alkalmaznia, s legfőképen: az új angol nemzedék *legjobb elméinek* kell magukat bátor elszántsággal és szívós energiával a gazdasági világküzdelembe belevetniök. Azoknak javarésze, akik ma 35—40 éves korukban, alkotó férfikoruk delén szervezhetnék újra az angol világpiacot, mint a világháború hősei Európa és Ázsia földjében porladnak. Annál nagyobb feladat hárul a most felserdülő generációra. Ennek szellemét kell nevelni arra, hogy képes legyen új, friss, gyorsan alkalmazkodó módszerekkel az angol világkereskedelmet régi fényébe visszaállítani. Az új angol nemzedék nevelési rendszerét alaposan meg kell reformálni. A gazdasági életben épp úgy, mint a sportban, csak az boldogul, akinek megfelelő gondos tréningje van. Ez a gondos nevelés terjeszkedjék ki más népek nyelvének, életének és gondolkodásmódjának alapos megismerésére; fontos helyet foglaljon el benne a gazdasági szaktudás (gazdaságtörténet, gazdaságföldrajz, az ipar, kereskedelem, pénzügy ismerete

* Ezt a mai világ életszemléletét ismertető, tanulságos és gondolkoztató cikket a Budapesti Hirlap újévi számából vettük át.

világvonatkozásokban), de e mellett széleskörű általános műveltség is, mert a gazdasági világban az emberi életet és kultúra minden szála összefut. Nemcsak a népiskolát, de a középiskolákat s az egyetemeket is meg kell telíteni közgazdasági szellemmel, hogy a legjobb angol elmékben serkenjen vágy arra, hogy részt vegyenek a világ gazdasági versenyében s új angol világpiacok megteremtésében. Ezért a trón-örökös az eddig annyira exkluzív jellegű régi kollégiumoktól, a *public school*-októl is, ahol a legelőkelőbb brit családok fiai nevelkednek, megkívánja a tanterveknek gazdasági szellemben való módosítását.

Mi a walesi herceg beszédének tanulsága ránk, magyarokra nézve ? Az angol iskolák ma is egészen gyakorlati szelleműek ; egyáltalában nem vádolhatók arról, hogy csupa teorétikus, az élettől mérföldekre távol álló papirosismeretekkel tömik meg a brit ifjúság fejét. S az angol világimpérium első képviselője mégis több gazdasági praktikus szellemet és életismeretet követel az angol közoktatástól, mert érzi, hogy nemzetének sorsa gazdasági műveltségétől és szervező erejétől függ. Maga is most Buenos Airesbe indul, hogy ott az angol gazdasági kiállításon személyesen propagálja a brit árukat s Délamerikát ne engedje át egészen az Egyesült-Államok gazdasági szférájának.

A walesi herceg gondolatait, a mi kis országunk méreteire transzponálva, ugyanaz a tanulsága : a világtörténet mai fejlődési fázisában, amikor minden nemzet sorsát elsősorban gazdasági ereje dönti el, a magyar géniusz legkiválóbbjait a gazdasági pályákra kell vonzani, hogy a magyar gazdasági s társadalmi élet vezető-szervező szellemeivé emelkedjenek. A magyar társadalmi és gazdasági élet szervező technikusai mindezideig úgyszólván csak a jogászok voltak. A jogászt azonban tipikusan a hisztorizmusnak és fogalmi formalizmusnak *statikus szelleme* terheli. A jogász fogalmi szkémákat szerkeszt, ezeknek nyomozza formai-logikai következményeit, melyek alá iparkodik aztán az egyes eseteket vonni. A konkrét életnek nem tartalmi plasztikája, hanem jogi szerkezete érdekli. Ezért gyakran hiányzik belőle az a *dinamikus szellem*, mely a körülötte hullámzó élet lendítő erejét és törvényszerűségét rögtön kiérzi s így frissen tud simulni a forrón, gyors ritmusban lüktető életnek új meg új szükségleteihez.

Ezért a társadalmi-gazdasági világ szervezésében a jogász mellett a magyar életnek elsősorban alapos képzettségű közgazdászokra van szüksége. S a magyar kultúrpolitikának oda kell hatnia, hogy az új magyar nemzedék legfényesebb s legígéretesebb talentumai lehetőleg a közgazgasági hivatás egyes ágazatainak szenteljék magukat. Ez nem új kultúrpolitikai irányelv : Száz évvel ezelőtt Széchenyi és Kossuth már tüzetesen fejtegette. Az államnak és társadalomnak minden rendelkezésre álló eszközzel (ösztöndíjjal, megfelelő pozicióval stb.) támogatnia kell a kiemelkedő tehetségeket alapos szak- és nyelvtudással, világhorizonttal, külföldi kapcsolatokkal rendelkező közgazdasági szakértőkké és szervezőkké való tervszerű kinevelésben. Amerika, a társadalmi-gazdasági szervezés hazája, azon töri a fejét, hogyan lehet már a középfokú iskolában a vezetésre és szervezésre alkalmas tehetségeket felismerni s a megfelelő eszközökkel a szervező hajlamokat fejleszteni. Az amerikai pedagógiának egyik legfrisebb hajtása a *training for loadership*. A magyar közéletnek sem bárányfelhős, álmodozó, romantikus, esztéta lelkekre van ma szüksége, hanem cselekvő, reális szellemekre, akik az élet feltételeit nem a hagyományos balítéletektől és elfogultságtól színezve, hanem akromatikus lencsén keresztül látják, akik

bármily kedves szubjektív felfogásukat alá tudják rendelni a tények erejének, a *la force des choses*-nak. Annak, hogy a gazdasági válság fejünk fölött mind fenyegetőbbé tarajosodik, *részben* a nagyszabású, friss látású közgazdasági vezető egyéniségek hiánya az oka. Vigasztalásunk e tekintetben csak egy lehet : a walesi herceg a nagy közgazdasági Albionban is erről panaszkodik. Kultúrpolitikai receptjét ma, az anarchikus kapkodások és próbálkozások történeti periodusában, mi is szolídnak és hatékonynak tarthatjuk : a közgazdasági érzék és tudás fejlesztését az iskolák valamennyi fokán.

A munkáltató oktatás elve a francia nyelv tanításában.

Az Arbeitsunterricht elvétől hangos ma különösen a német pedagógiai irodalom és noha ez a fogalom már meghatározásánál fogva is inkább a természettudományok világába tartoznék, érvényesíteni igyekeznek minden tárgy tanításában, tehát a modern nyelvek oktatásában is.

A munkáltató oktatás lényegében nem jelent mást, mint a tanuló lelkében rejlő cselekvésvágy mentől hathatósabb kiaknázását. A tanulónak magának kell tapasztalatokat gyüjtenie, az új ismeretanyagot át kell élnie, előző ismeretei alapján magából kell kifejlesztenie. Ezt a gondolatot Rudolf Münch „Vom Arbeitsunterricht in den neueren Sprachen" című kitűnő könyvében így fejezi ki : „Die Hauptsache wird immer das eigene Erarbeiten, das Finden aus eigener Kraft und aus eigenem Triebe bleiben."

A tanulónak akarnia kell azt, hogy a kitűzött munka célját elérje és ha ez az akarat megvan benne, akkor a munka maga és az elért eredmény örömérzetet fog kelteni a lelkében. Minden munka, amely örömérzettel kapcsolódik, maradandó nyomokat hagy vissza a lélekben, hatása úgyszólván kitörülhetetlen. Amit a tanuló a saját tevékenysége révén ért el, amihez tehát lelki erők közreműködése útján jutott el, sokkal erősebb és maradandóbb birtokállománya lesz értelmének, mint az, amit passzív figyelés útján szerzett. Sergius Hessen, a cselekedtető tanítás egy másik híve, szintén abban látja az AU. lényegét, hogy segítségével kifejlesztjük a tanuló öntevékenységét és kialakíthatjuk személyiségét.

A gondolat nem új. Hiszen az öntevékenység gondolatát már Rousseau Emile-jében megtaláljuk. Pestalozzi is cselekvést követel tanítványaitól, még nagyobb mértékben Fröbel, aki Menschheitserziehungjában úgyszólván elsőként fejti ki részletesen a munkaoktatás lényegét. Meggyőzően mutat rá például arra, hogy már a kisgyermek játékaiban is megnyilvánul az ember cselekvő és alkotó ösztöne. Ennek az elvnek a nyomait találhatjuk meg Herbartnál és amikor Kármán megépíti a maga módszerét, főként arra gondol, hogy az új ismeretek megszerzésében a tanuló aktivitását, kezdeményezőképességét, gondolatteremtő erejét is fel kell használni.

A gondolat tehát nem új, de sajnos nem érvényesült eléggé eljárásunkban. Különösen a modern nyelvi oktatás nem támaszkodott a tanuló aktivitására olyan mértékben mint kellett volna, holott éppen a modern nyelvek tanításában fontos az, hogy mentől több tanuló vegyen aktív részt a munkában.

A németek az AU. elve tekintetében sokhelyt túlzásokra ragad-

tatták magukat. Azt mondották : a tanulók maguk végeznek el lehetőleg mindent, tehát a szókérdezést, az olvasmányfeldolgozást, a begyakorlást stb., a tanárnak ne legyen más szerepe, minthogy a háttérben meghúzódva figyeljen.

Az ilyen túlzásokra nem lehet elég elítélő szavunk. A tanár egyénisége talán sehol sem olyan fontos, mint a modern nyelvi tanításban, hiszen az ő kiejtése, hanghordozása, olvasása az a minta, amelyet a tanulónak követnie kell. Az ő sugalló erejű egyénisége ösztökéli a tanulót arra, hogy az új nyelv hangjaival, szavaival szívesen éljen.

Arra is vigyázni kell, hogy az AU. révén a tanítás a tanulók üres játékává ne fajuljon és az elérendő célok homályba ne vesszenek.

Az alábbiakban arra szeretnék reámutatni, hogy a munkáltató oktatás helyes elvét miként lehetne a modern nyelvi tanításban alkalmazni. Most következő fejtegetéseim során mindig megemlítem majd azt, hogy mit kíséreltem meg már magam is.

A munkáltató oktatás legegyszerűbb, hogy úgy mondjam legminimálisabb formája az Utasításainkban is nagy erővel hangsúlyozott beszédgyakorlat. Ezt a kérdést most csupán a munka-oktatás szempontjából szeretném megvilágítani, tehát nem beszélek széleskörű anyagáról, sem pszichológiai oldaláról.

Ha a tanár helyesen és kellő élénkséggel irányítja a beszédgyakorlatot, az egész osztályt pezsgő elevenség járja át. A tanulók szinte feszült figyelemmel várják az új kérdést, boldogok, ha megértik és a legtöbben azonnal meg is találják reá a feleletet. Az öntevékenység itt nyilvánvaló. Megkapott kérdéshez szerkesztik önállóan a feleletet ; az sem ront le semmit a munka értékéből, hogy a tanulók esetleg az olvasott szöveg kifejezéseivel felelnek, mert hiszen ezt a szöveget nekik a kérdés szavain keresztül újra meg kell találniok.

Sokkal jobban megközelítjük a munkaoktatás elvét, ha a tanulókra bízzuk a kérdezést. Itt kétféleképen járhatunk el : először felszólítjuk a tanulókat, hogy gondoljanak ki kérdéseket a jól feldolgozott tárgykörrel vagy olvasmánnyal kapcsolatban (tanterem, kert, ruházkodás, stb.) ; a jelentkező tanulót felszólítjuk, a tanuló felteszi a kérdést és maga hívja fel társát. Majdnem minden tanulónak akad ilyenkor kérdése, sőt sokszor igen kedves, ötletes kérdése. Némelyik tanuló a meglevő szókincset oly ügyesen csoportosítja, hogy egy társára alkalmazva a kérdést, jóleső derültséget idéz elő. Az elfajulásokat persze csirájukban el kell fojtani.

A tanuló öntevékenységének egy még érdekesebb formája lehet az, amikor valamelyik ügyesebb növendék az osztály elé áll és átvéve mintegy a tanár szerepét, maga intéz kérdéseket az egész osztályhoz. Az AU.-nek ezzel a formájával is tettem már kísérletet és bizony nem csekély örömet okozott nekem is, meg a tanulóknak is, mikor az illető fiú kedvesen megdícsérte vagy korholta a felelőt. Azt meg sem kell talán említenem, hogy a hibákat mindig ki kell javíttatni. A tanulókat a hibák javítására nevelni — ez egyik fő-fő követelménye a munkaoktatás elvének. Ha a tanuló hibás feleletet adott, szinte rögtön jelentkeznie kell a javítónak. A felelő meg csak akkor ülhet le, ha hibás mondatát helyesen megismételte. Az egész munkának természetesen idegen nyelven kell folynia. A szükséges szavakat a tanulók hamar megtanulják. (Répondez à la question ! C'est bien, ce n'est pas bien, qui est-ce qui va le corriger ? Tu as dit „ma école", il faut dire : mon école, stb.)

Hogy az ilyen munkával mennyire megélénkítjük a tanítást, azt talán nem is kell külön hangsúlyoznom.

A kérdezés és felelés módja sokféleképen variálható. Egy iskolában a következő ügyes eljárást láttam : A tanár felteszi a kérdést : „Que vois-tu sur la table ?" A tanuló pedig nem azt feleli egészen röviden, ahogyan várnók : J'y vois un encrier, un livre de classe stb., hanem ezt a formulát használja : Vous me demandez, Monsieur, ce que je vois sur la table et je vous réponds que j'y vois... Ennek az eljárásnak az a nagy előnye, hogy a tanuló megtanulja azt, miként kell a függő kérdést a főmondathoz kapcsolni. Nem volna azonban helyes, ha mindig csak ilyen módon feleltetnők a tanulókat.

A munkáltató oktatás elvének egyik legfontosabb formáját a hibák helyes kijavíttatásában kell keresnünk. A tanárnak semmi olyat sem szabad kijavítania vagy helyreigazítania, amit a tanulók maguk könnyen kijavíthatnak.

Az alábbiakban sorra veszem az óra egyes fejezeteit és reámutatok arra, hogy milyen módon lehet a tanulók öntevékenységét mentől hatékonyabbá tenni. Majdnem minden óra valamely könyv nélkül tanult szöveg felmondásával kezdődik. A felszólított tanuló kiáll a padok elé és az egész osztályhoz fordulva helyes kiejtéssel és hangsúlyozással mondja el a költeményt vagy a prózai olvasmányrészt. A többi tanuló nemcsak figyel, hanem gondosan jegyzi az előforduló hibákat. A szavalat végén az osztályhoz fordulunk és azt mondjuk : „Faites la critique de la déclamation, du récit", stb. Ekkor a tanulók jelentkeznek és sorban elmondják észrevételeiket, pl. ilyenformán :

Paul, tu as dit „une orage", il faut dire : un orage, „orage" est masculin. Némi vitát is elnézhetünk. A megbírált fiú védekezhetik : „Tu te trompes, j'ai dit „un orage" stb. A fődolog mindig az, hogy a tanulók aktivitását fokozzuk. Nem baj, ha kissé stereotippá válik a vitatkozás formája, hiszen oly sokat nyertünk már azzal is, hogy a tanulók maguk javítják egymást.

Nézetem szerint a szavalót az elkövetett hibák miatt nem szabad minduntalan félbeszakítanunk. Csak akkor állítjuk meg, ha tudatlansága nyilvánvaló.

Nagy haszonnal járhat, ha a tanuló egy a táblára függesztett képet ír le francia nyelven. Ilyenkor az osztálynak szintén figyelnie, sőt jegyeznie kell, hogy a tanuló munkájára észrevételeit megtehesse.

A németek az ilyen osztályelőtti szerepeltetés dolgában igen messze elkalandoznak. Náluk megtörténik az, hogy egy-egy tanuló valamilyen tárgykörből szabadelőadást tart. A tanár beül a tanulók közé és maga is csöndben figyel. Az előadás elhangzása után következik a bírálat : nyelvtani, stílusbeli és tárgyi szempontból. Nem látszik helyesnek az ilyen hosszúra nyúló előadás, mert hiszen ilyenkor csak egy tanuló tevékeny. Az osztály nagy része nem jut szerephez. Félő, hogy az ilyen előadás pusztán arra ad alkalmat, hogy egy-két okosabb tanuló érvényesítse vitatkozó ügyességét. A munka-oktatásnak ez a formája inkább az önképzőkörbe való. Nem szabad elfelejtenünk, hogy tanulóink nagy hányada gyengébb képességű ; őket szintén erősen kell foglalkoztatnunk. A munkaoktatás elve nem válhatik a tanulók színe-javának nevelő princípiumává.

A Gouin-sorok alkotása is igen alkalmas arra, hogy vele a tanulót öntevékenységre ösztökéljük. Korán megtanítjuk a tanulót arra, hogy cselekedeteit francia szavakkal kísérje. Ha a táblához kell mennie,

elmondhatja sorra minden mozdulatát : Je me lève, je sors du banc, je m'approche du tableau noir, je m'incline devant M. le pr., je monte sur l'estrade, je prends la craie et l'éponge à la main et je me mets à écrire. Az olvasmánnyal kapcsolatban is képezhet a tanuló Gouin-sorokat.

Máskor felirathatunk a táblára egy mondatot és ebből a mondatból különféle kérdéseket formálhatunk, pl. :

Un brave jardinier cultive le verger de mon oncle. Qui est-ce qui cultive le verger de ton oncle ? Qu'est-ce que le jardinier cultive ? Quand cultive-t-il le verger ? Találhatunk mondatokat, amelyekből nyolc-tíz kérdést is alakíthatnak a tanulók. A kérdésekre mindig kell valakinek felelnie.

A könyv nélkül megtanult rész felmondása után rendszerint az írásbeli házi feladat megvitatása következik. (Írásbeli feladatot minden órára kell adni, rendszerint néhány mondatot ; csupán annyit, amennyit a tanuló rövid idő alatt (5—8 perc) elkészíthet). Az eljárás a következő : egy tanuló az osztály elé áll és azt mondja : „Nous allons lire le devoir à domicile. Lisez la première question, la première phrase", stb. A felszólított tanuló elolvassa a mondatot. Ha nagyobb nehézségek fordulnak elő, feliratjuk a mondatot a táblára. Itt is szabály, hogy a tanulók lehetőleg maguk végezzenek el mindent. A különböző megoldási módokat is meghallgatjuk. Az egész munka alig tart tovább 3—5 percnél. Hiszen vigyáztunk arra is, hogy a feladat ne legyen túlságosan nehéz.

Münch elmondja már említett könyvében, hogy osztályát négy csoportra osztotta ; mindenik csoport élén egy csoportvezető (prefektus) állt, az egész osztály élén pedig a „captain". A csoportvezetők átvizsgálják a feladatokat és jelentést tesznek a kapitánynak az észlelt hibákról és a tanulók bevonásával mindent megvitatnak. A tanár a háttérben húzódik meg és hallgat. Ezt a játékos eljárást nem ajánlom, bármily tetszetősnek lássék is. Könnyen arra vezet, hogy sok idő vész el komoly eredmény nélkül.

Az előző órán feldolgozott olvasmányrész szavainak begyakorlása, vagy ha úgy tetszik, számonkérése legjobban apró magyar mondatok keretében történhetik. Ezeket a tanulók francia nyelven ismételik meg. Ha a munkáltató oktatást az órának ebben a mozzanatában is érvényesíteni akarnók, fel kellene szólítanunk az ügyes tanulókat, hogy minden szóhoz szerkesszenek könnyű magyar mondatot és valamelyik társukat felszólítva, követeljék meg, hogy francia nyelven ismételje. Vállalkozó bizonyára akadna. Ezt az eljárást nem tartom helyesnek, mert hiszen azt csak a tanár tudhatja, hogy az új szót milyen kapcsolatba kell hoznia egy-egy ilyen mondat keretében : vajjon a birtokviszonyt kell-e inkább gyakorolnia, vagy a mutatónévmást, vagy a subjonctif présent, vagy a nyelvtannak bármely más részét. Néha megtörtént az, hogy egy kijelölt fiútól maguk a társai kérdezték a szavakat — egy tanuló rendesen csak egy szót. Itt viszont az a veszedelem fenyeget, hogy a fiúk csak igen egyszerű azavakat vagy mondatokat kérdeznek egymástól.

Az előző órán feldolgozott olvasmányrészt a következő órán újra el kell olvastatnunk a tanulókkal. Hogy mentől több tanuló kerülhessen sorra, beérhetjük azzal, ha egy tanuló csupán egy vagy két mondatot olvas. A munkáltató oktatás elve alapján itt is meg kell kívánnunk azt, hogy a tanulók maguk javítsák egymást. Nézetem szerint legjobb, ha a tanuló előbb végigolvassa a mondatot és csak

azután szólítjuk fel a tanulókat a hibák javítására. A tanulónak természetesen el kell újra olvasnia a mondatot, de most már helyesen.

Az összefüggő olvasás gyakorlása végett az olvasmányt vagy olvasmányrészt két tanulóval újra elolvastatjuk. Az osztály bíráló megjegyzéseinek itt sem szabad elmaradnia. Ha párbeszédes az olvasmány, akkor a szerepeket felosztjuk az egyes tanulók között.

Az olvasás — és esetleges fordítás — után következik az olvasmányhoz fűződő beszédgyakorlat. Ennek soha sem szabad elmaradnia. Először a tanár maga irányítja, majd a fentebb már ismertetett módon a tanulókkal is kérdeztet. Sokszor szépen nyilvánul az ilyen kérdések alkalmával az egyes tanulók jelleme, ügyessége, találékonysága. Az olvasmányban előforduló gondolatokat és kifejezéseket ügyesen alkalmazzák társaikra. (Néha egészen naív kérdéseket is hallhatunk. Victor Hugo életrajzában előfordul ez a mondat : Le petit Victor passait ses premières années en Italie et en Espagne. Az egyik tanuló feláll és nagy bölcsen így szól : Monsieur, on pourrait dire ici le petit Totor ? Mais pourquoi donc ? — kérdezem meglepetve . . . Parce que dans le livre que vous m'avez prêté il y a un petit garçon dont le nom est Victor et que tout le monde appelle Totor.)

Az ilyen kérdésektől sem szabad megijednünk, ha őszinték és főleg, ha franciául hangzanak el.

A tartalom elmondásakor ugyanúgy járunk el, mint amikor szavaltatunk vagy képet íratunk le.

Nézetem szerint a tanulók cselekvő-energiáját a tábla helyes használata is növeli. A legtöbb óra végén akad 8—10 perc, amikor írathatunk. Ennek is megvan a technikája. Egy tanuló ír a táblán valamelyik társának diktálása alapján, a többiek a füzetükbe írnak. A hibákat közösen állapítják meg.

Én azt hiszem, alig van az órának olyan fázisa, amelyet ne használhatnának fel a tanulók cselekvő és kezdeményező tevékenységének fokozására. Csak abba a tévedésbe ne essünk, amelybe a munka-tanítás néhány német propagálója esett, mikor a maga személyét lefokozva, háttérbe vonult és beérte a csöndes szemlélő szerepével. Ez szerintem a munka-tanítás elvének egy nagy tévedése, hogy ne mondjam, elfajulása. A tanár irányító egyéniségének mindenütt jelen kell lennie. A végső következtetéseket ő vonja le. Az ő egyéniségének varázsa ad egységet és lelket a munkának. Ha az osztály igazi munkaközösség, akkor abban a tanárnak jut a vezető és irányító szerep.

Az irodalmi oktatásban is érvényesíthetjük a munkaoktatás elvét. Az olvasmány tartalmát, az író életrajzát, méltatását stb. egy-egy tanuló elmondja és a többiek megbírálják. Itt is megtörténhetik, hogy a beszédgyakorlatot egy-egy tanulóval is irányíttatjuk.

Hetedik osztályos tanítványaimmal a következő kísérletet tettem. Megbíztam egy jobb tanulót azzal, hogy V. Hugo Hernani-jának egy jelenetét dolgozza ki otthon, tanulja meg a dráma tartalmát, mondja el társainak és aztán dolgozza fel velük közösen az egész jelenetet. Hogy rendes óráink munkáját ne csorbítsuk, külön órán gyűltünk össze egy ízben 1-től 2-ig.

A kijelölt tanuló igen jól végezte dolgát. Elmondta francia nyelven, hogy mivel olvasókönyvük nem nyujt alkalmat a drámaíró Victor Hugo megismertetésére, majd az ő irányítása mellett elolvasnak Hernaniból egy jelenetet. Egyszerű szavakkal vázolta a dráma tartalmát, elolvasta a jelenet egy részét és végül a nyelvi és tárgyi nehézségek

közös elhárítása után egy-egy értelmi egységet elolvastatott és — ha kellett — le is fordíttatott társaival. A munka különösebb zökkenő nélkül sikerült. Az elevenség azonban hiányzott belőle és én úgy éreztem, hogy csak a legjobb tanulók vették ki részüket belőle.

A munka-oktatásnak ezt a — szerintem csak egy-két kiváló tanulót foglalkoztató — formáját csak akkor tartanám helyesnek, ha a rendes órákon kívül történnék. A francia nyelv amúgyis csekély óraszámából nem mondhatunk le egyről sem csak azért, mert benne néhány kiválóbb tanuló kifejthetné cselekvő, vitatkozó és kezdeményező ügyességét.

A nyelvtan tanítása közben különösen a begyakorlás nyujt bőséges alkalmat arra, hogy a tanulók cselekvő vágyát felhasználjuk. Megbízhatunk például egy tanulót azzal, hogy az év eleje óta elvégzett olvasmányokban keressen példákat az article partitif használatának illusztrálására.

Az öntevékenység kifejlesztésének sokat ajánlott módja lehet a prózai vagy költői olvasmányok dramatizálása. Sokszor már kezdő fokon is megvalósíthatjuk a munka-oktatásnak ezt a formáját. Voltak tanítványaim, akik ügyesen dramatizálták s adták elő a „Charlemagne et les écoliers" című olvasmányt.

A munkaoktatás azt a nagy veszedelmet rejtheti magában, hogy magát a tanítás anyagát elhanyagoljuk ; a tanuló nem szerez — hogy úgy mondjam — értelmi tulajdont. Szűntelenül csak a kezdeményező, cselekvő és ítélő erejét gyakoroljuk és amellett az olyannyira szükséges tudásanyagot hanyagoljuk el. Az osztály nagy része esetleg szóhoz sem juthat. Éppen ezért soha sem szabad túlzásokba ragadtatnunk magunkat. A munkaoktatás fent vázolt formáit sem alkalmazzuk, mindig minden órán, hanem csak okkal-móddal. Gouin-sorokat sem fogunk mindig alkottatni, a tanulókat sem kérdeztetjük mindig. Általában változatosságra kell törekednünk. Felhasználhatjuk a grammofont, énekeltethetjük is néha a tanulókat, rajzoltathatunk is velük, de csak módjával, a legszorgosabban ügyelve arra, hogy a munka üres játékká ne váljék. A legfontosabb elvről, a tanuló foglalkoztatásáról, azonban soha sem szabad lemondanunk. Mindig bele kell vonnunk az egész osztályt a közös munkába. Legyen szabad itt egy kellemes élményemről beszámolnom. Az egyik tanévben alkalmam nyílt arra, hogy egy osztályt látogassak meg. La Fontaine valamelyik szép meséjéről volt szó. Az egész órán két-három tanuló felelt, a többinek az arcán a legsivárabb unalom ült. Akadt néhány tanuló, akinek nem volt könyve és egészen nyugodtan tanulta a következő óra leckéjét. Ugyanebbe az osztályba a következő évben újra ellátogattam. Más tanár állt a fiúk előtt ; az egész osztályhoz fordult, az egész osztályt foglalkoztatta és a tavalyi tunya fiúk, mintha varázslat történt volna, megváltoztak ; érdeklődtek, jelentkeztek, okosan feleltek, szépen olvastak, szinte sugárzott arcukról az öröm. Íme, az igazi munkatanítás ! Mikor örül a lélek, mikor eleven az érdeklődés ! Ha a modern nyelvi órán mindig az egész osztályhoz fordulunk és legfőként, ha minden órán folytatunk beszédgyakorlatokat, már óriási lépéssel jutottunk közelebb a munkaoktatás elvéhez. Az így elért eredményt még fokozhatjuk a munkaoktatás különféle — észszerűen alkalmazott — formájának felhasználásával.

A modern nyelvek tanításában, ahol oly fontos az idegen hangok helyes ejtése, az artikuláció hajlékonnyá tétele, a legfontosabb elv a tanuló mentől gyakoribb szerepeltetése. Ezt pedig csak a munka-

oktatás fent vázolt egyik-másik formájának helyes és észszerű használatával érhetjük el. Nem szabad arról sem megfeledkeznünk, hogy az órák változatossága nemcsak a tanulót, hanem a tanárt is felüdíti.

Petrich Béla dr.

FIGYELŐ.

A Nemzeti Sport ügye a Házban.

1930. december hó 17-én a *Nemzeti Sport* hírhedt cikkét interpelláció formájában szóvátette Ötvös Lajos a lövői kerület képviselője. Klebelsberg Kuno gróf miniszter is jelen volt az interpelláció alatt s nyomban válaszolt. Mind az interpelláció, mind a válasz rendkívül meleg hangon emlékszik meg a tanári munkáról s ezért a képviselőház naplójából hálánk és köszönetünk kifejezésével szószerint közöljük.

Ötvös Lajos : T. Ház ! A Nemzeti Sport december 10-i számában „Az eszmény" címen vezércikk jelent meg, amely vezércikk alkalmas arra, hogy egyrészt a kultuszminiszter úr viselkedésmódját, másrészt a középiskolai tanárokat s az országnak e tekintetben való véleményét kellemetlen helyzetbe hozza és az ifjúságra is káros befolyást gyakoroljon. Bátor leszek ennek a vezető cikknek néhány passzusát felolvasni *(olvassa) :* „Az én pedagógiai eszményem nem a rövidlátó gyerek, aki egész nap a könyv fölé görnyed, aki esetleg árulkodik, hogy a magaviseletből jó kalkulust szerezzen. Én azt akarom, hogy tanult, de amellett izmos, becsületes, szókimondó és igazmondó embereket neveljünk a hazának, mert csak ilyen nemzedék viheti a magyar ügyet nagy nemzeti céljai felé." *(Felkiáltások jobbfelől : Eddig jó !)* A kultuszminiszter úr mondotta ezeket a szavakat. Nem elkeseredett diák, nem szülő, nem disszidens pedagógus, hanem a pedagógusok legfelsőbbje, a vallás- és közoktatásügyi miniszter és ezekkel a szavakkal a Nemzeti Sport-uszoda megnyitó ünnepségén pellengérre állította, megbélyegezte a középiskolai nevelés, jellemnevelés csődjét. *(Zaj a jobboldalon. — Erdélyi Aladár :* Ezt a logikát nem értem !)

Még csak egészen röviden egy részletet legyen szabad felolvasnom. Így folytatja *(olvassa) :* „Az a diák, aki a mai középiskolai szabályok és szokások szerint nyerte el a becsületes diák címét, abból az életben sohasem lesz becsületes, szókimondó, igazmondó ember, hanem meghunyászkodó, talpnyaló, sunyi, stréber, amilyennek nevelték. Ha magyarázatát keressük annak a szomorú kortünetnek, hogy közéletünk tömegszámra termeli ki magából a stréber karriéreket, akiket nem a tudás, nem a rátermettség vitt felfelé a fejlődés lépcsőfokain, hanem a kaméleontermészet, a hízelgés, a felfelé való talpnyalás, lefelé a gerinctelenség, ennek a kortünetnek megtalálhatjuk a magyarázatát a középiskolai nevelésben." Itt azután még egy darabig ilyen stílusban megy és így folytatja cikkét tovább.

Ha ennek a kornak a történetét majd valamikor meg akarják írni a történettudósok és a Nemzeti Sportnak ez a száma kerül kezükbe *(Erdélyi Aladár :* Nem kerül, megnyugtatom !), azok igen furcsa képet fognak erről a korról rajzolni, mert hiszen ebben a vezércikkben egészen lehetetlen a kultuszminiszter úrnak imputált szerep ; lehetetlen dolog az, hogy egy ország vallás- és közoktatásügyi minisztere beszéljen a nevelés csődjéről, beszéljen a jellemnevelésnek ilyen csődjéről, amelyet a Nemzeti Sport újság mond és lehetetlen dolog az, hogy egy ország vallás- és közoktatásügyi miniszterének — szerintem nagyon korrekt — nyilatkozatából ilyen következtetéseket lehessen levonni. *(Östör József :* Ostobaság !)

Az a tanári kar, amely méltán érezte magát sértve ettől a vezércikktől, ennek a nemzetnek nagyon sok és értékes szolgálatot tett. Ha visszagondolunk a mi műveltségünk alapjára, ezektől az igénytelen középiskolai tanároktól kaptuk ezt mi meg és ma is hálával kell gondolni arra a szigorú,

de arra az atyai jóságra is, amellyel ezek az emberek bennünket az életbe ki akartak küldeni. *(Ugy van ! Ugy van !)* Én azt gondolom, hogy ez a hang, amivel a Nemzeti Sport újság kijött, sérti a középiskolát végzetteknek, talán így mondhatnám, az egész magyar középosztálynak közérzületét is, mert hiszen bizonyos sárt mindnyájan érezhetünk a ruhánkon ebből a stréberségből, ebből a jellemgyöngeségből, amelyet ennek a vezércikknek — hiszem, hogy nagyon fiatal — írója itt, a magyar közéletre, a magyar középosztályra festett. Egy nevelési rendszer sohasem kövesedhetik meg és az nem kövesedhetik meg egy Klebelsberg Kuno kultuszminisztersége alatt. A miniszter úr kultuszminisztersége alatt olyan agilitással, olyan körültekintéssel, olyan sokoldalúsággal próbálta a nevelést, a tanítást minden oldalról megfogni *(Ugy van ! Ugy van !)*, amilyen sokoldalúsággal ezt kevés elődje tette és a kultuszminiszter úrnak egész lelkivilágától messze van az, hogy az ő beszédjéből, az ő elgondolásából ilyen következtetéseket lehessen levonni.

Mindnyájan bízunk abban, hogy a mi nevelési irányunk nem elhibázott. A mi nevelési irányunk jó vágányon halad és mindnyájan akarjuk is azt, hogy ezt a mozdulatlanságnak a tehetetlensége meg ne ölje, ez fejlődjék, ez haladjon abban az irányban, amilyen irányt ennek a hivatalos vezetők kijelölték.

T. Ház ! Ennek a vezércikknek nyomán Hlavathy Imre m. kir. állami reálgimnáziumi tanár, a KANSz főtitkára, az Országos Középiskolai Tanáregyesület igazgatóságának tagja, egy választ adott, rövid, de erős választ, amelyben kijelenti, hogy az a sár, amellyel a cikkíró dobálózik, a tanárok tógájához fel nem ér. Erre azután a Nemzeti Sport 1930. december 16-i számában egészen lojálisan, mondom és ismétlem, egészen lojálisan kijelenti, hogy megengedi, hogy nem találta meg a Nemzeti Sport cikkírója a legszerencsésebb kifejezést, s kijelenti, hogy *(olvassa)* : „Sajnáljuk, hogy vezércikkünk állításait a magyar középiskolai tanárság magára vette. Minden tiszteletünk a tanári karé, amelynek modern, emelkedett szellemű tagjait szerkesztőgárdánkban tanultuk megismerni."

T. Ház ! Ez a Nemzeti Sport a maga módja szerint jóvá akarta tenni hibáját, amelyet előbbi vezércikkével okozott, én azonban azt gondolom, hogy a kultuszminiszter úrnak, a magyar jellemképzés főirányítójának kell, hogy egy barátságos szava legyen az ő munkatársaihoz, azokhoz a derék középiskolai tanárokhoz, akik nagy odaadással, sokszor sok nélkülözéssel hajtják végre a kultuszminiszter úr intencióit. Én azt gondolom, hogy a kultuszminiszter úrnak az a nyilatkozata, amelyben egyrészt tiltakozik az ellen, hogy beszédéből ilyen konzekvenciákat lehessen levonni, amilyeneket a cikkíró levont, másrészt pedig a középiskolai tanárok felé szóló megnyugtató szava, amely megnyugtató szó azoknak a tanároknak új erőt fog adni hivatásuk további teljesítésére, jó hatással lesz ennek a tanári karnak és az ország közvéleményének felzaklatottságára is. Mély tisztelettel kérem az igen t. kultuszminiszter urat, hogy e tekintetben tegyen megnyugtató kijelentéseket.

Elnök : A kultuszminiszter úr kíván szólani.

Gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter : T. Ház ! Régebben volt egy olyan kulináris latinságú kis mondás, hogy : ami nincs az aktában, az nincs is a világon. Ma oda fejlődött a dolog, hogy megfordult a rendje ezeknek, vagyis ami az aktákban van, az rendesen nincs a világon és ha az ember hatni akar a nagy tömegre, akkor bizony nem aktagyártással kell foglalkoznia, hanem meg kell találnia a modern gondolatközlés eszközeit, amelyek által szélesebb körben hallják meg a hangját. Én ilyen nyilatkozatokkal vagy újév táján irányítom a magyar középiskolai oktatást, vagy pedig egyes ünnepélyes alkalmakkor tett nyilatkozatokkal, ha általában ezzel élni akarok. Így legutóbb a fedett uszoda felavató ünnepélyét, amelyen sokan összegyűltek és amelyet a rádió is közvetített, használtam fel arra, hogy bizonyos pedagógiai alap-

elveket rögzítsek le. Én nem vagyok a herbartizmus híve, nem akarom az értelmi kultúra egyoldalú előtérbe állítását, hanem ezzel párhuzamosan az erkölcsi és testi nevelés egyenlőségét hirdetem. Beszédemnek idevonatkozó része tehát tulajdonképen két megállapításból állt, egy negatívból és egy pozitívból.

Mi az, amire törekszünk? Nem ideálom az a sokat tanuló, — így fejeztem ki magam — szűkmellű, szemüveges gyerek, aki csak azért tanul, hogy társait felülmulja. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ezzel azt akartam mondani, hogy nem szeretem azt, hogyha az ifjúságot a tanulásra bizonyos vetélkedési érzés felkeltésével akarják biztatni, mert ez később az életben rossz hatással van a jellem kifejlődésére.

Az erkölcsi nevelésnél negatívumot is mondtam : nem szeretem a fegyelmezésnek azt a módját, amely árulkodásra támaszkodik. mert ez később az életben a jellemnek rossz irányú fejlődéséhez vezet, hanem — azt mondtam — „akarok erkölcsös és életerős ifjúságot, igazmondó, egyenes, életerős magyarokat, akik természetesen amellett tanulnak is." Tehát itt két pedagógiai ideál volt egymással szembeállítva. Az egyiknek voltak, a másiknak vannak, sőt lesznek különösen hívei. Ennek iparkodtam bizonyos propagandát csinálni *(Farkasfalvi Farkas Géza :* Nagyon helyes), vagy — ha úgy tetszik — mint kultuszminiszter ilyen irányítást iparkodtam adni. Már most azt hiszem, ezzel a nyilatkozatommal minden modern pedagógus egyetért, hogy egyoldalú szellemi nevelés mellett a legnagyobb súlyt a testnevelésre kell fektetni. Eddig szólt az én nyilatkozatom.

A lap ehhez kommentárt fűzött, amelyet az igen t. barátom által felolvasott második cikkben módosított, vagy jóformán vissza is vont. Természetes, hogy én ezekkel a következtetésekkel — hiszen ezek nem is következtetések, mert ezek nem is folynak állításomból — helyesebben a belőlük folyó eszmesorokkal egyet nem értek, sőt ellenkezőleg természetes, hogy a magyar középiskolai tanári kart igen nagyra becsülöm.

Ha valaki a magyar középiskoláról beszél, rendesen arra a középiskolára gondol, amelyet régesrégen maga látogatott. *(Ugy van ! Ugy van ! a jobboldalon.)* Hol vagyunk mi szerencsére már azoktól az állapotoktól ! Nagyon szeretném, hogyha éppen a képviselő urak, vagy az országgyűlésnek közoktatásügyi bizottsága — mint más országokban — vennék maguknak a fáradságot és meghallgatnának egy modern nyelvi órát, amelyen más nyelven nem is esik szó, mint azon a modern nyelven, amelyet tanítanak, vagy egy földrajzi órát a maga vetítéseivel vagy egy természettudományi órát a maga kísérleteivel.

Ez a modern magyar középiskola sokkal-sokkal tovább van, mint az az iskola van, amelyet mi látogattunk, amely szintén nem volt rossz. Legyünk hálásak ezeknek az öreg iskoláknak, de a kor azóta sokat fejlődött és ma a magyar középiskola nagyon magas nívón van, amelyet nagy részben nem a költséges épületeknek köszönhetünk, amelyek, sajnos, nincsenek, nem is a nagyon jó felszerelésnek, amellyel még adósok vagyunk, hanem a tanári kar becsületes munkájának.

Köszönöm igen t. barátomnak, hogy ebben az összefüggésben is alkalmat adott nekem arra, hogy ezt a nagyrabecsülésemet a középfokú iskolák tanári kara iránt kifejezzem. A cikk tartalma olyan dolog, amely itt a parlamentben el nem intézhető. Ha egyesek magukat annak folytán sértve érzik, a sajtóper útja nyitva áll előttünk, *(Ugy van ! jobbfelől.)* de úgy érzem, hogy ez a kimagyarázkodás már bizonyos

visszavonulást jelent és a dolgoknak olyan mederbe terelését, amely szinte megnyugvással temeti el a kérdést.

Kérem válaszom szíves tudomásul vételét.

Elnök : Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Ötvös Lajos : A miniszter úr válaszát hálás köszönettel tudomásul veszem.

Elnök : Kérdezem a t. Házat, méltóztatik-e a kultuszminiszter úrnak az interpellációra adott válaszát tudomásul venni ? *(Igen !)* A Ház a választ tudomásul veszi.

A reáliskola jelentősége.

A belvárosi Eötvös József-reáliskola, az ország legrégibb reáliskolája, 1930 december 17-én ünnepelte fennállásának 75 éves fordulóját. A jubileumi ünnepen a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr képviseletében *Kornis Gyula dr.* államtitkár jelent meg és *a magyar reáliskola multjáról, fejlődéséről és jövőjéről* az alábbi érdekes beszédet mondotta.

— A magyar, amióta a Duna medencéjében hazát alapított, elsősorban *katona-nemzet.* Minthogy ezt a hazát mint elszigetelt s magárahagyott népfajnak Kelet és Nyugat ellen védenie kellett, eszménye sok századon át *a kardot jól forgató vitéz.* Ez az emberi ideál lép elénk *Balassi* vitézi énekeiből, *Zrinyi* eposzából, a kuruckor lírájából, de meg a nemes ifjak nevelésére vonatkozó történeti emlékeinkből is. Amikor egy idegen dinasztia századokon keresztül le akarja igázni nemzetünket, az ősi alkotmányt védve, a katona-ideál mellett kikristályosodik a *retorikus jogász* alakja, aki az ország- és megyegyűléseken ékesen szónokol s megrázó módon tárja fel az elnyomott nemzet gravámeneit. Egészen a nagy reform-korszakig, tehát száz évvel ezelőttig a magyar művelődési eszmény ilyen retorikai jellegű : a magyar társadalom vezető rétegét nevelő gimnáziumnak tanítási anyaga és szelleme minden ízében latin-retorikai természetű. A hivatalos tanügyi kódexek is, a „Ratio Educationis"-ok a deákos retorikai jogi művelődési eszményt szolgálják. A legfőbb cél : a deákos kultúra stíluskellékeinek megszerzése. Végre száz évvel ezelőtt főkép *Széchenyi* akciójára a katona és a jogász mellett új embereszmény bontakozik ki : *a gazdasági-technikai ember ideálja :* nem a terméketlen deákos szóműveltségnek, hanem az alapos reális technikai kultúrának birtokában levő *mezőgazda, iparos és kereskedő* alakja. Ennek értelmében követelik legjobbjaink elavult közoktatásügyünk újjászervezését. *Széchenyi* és *Kossuth* s valamennyi vezető szellem ipari és kereskedelmi iskoláknak, reáliskoláknak s műegyetemnek felállítását követelik, mert az ilyen iskolákban felnőtt nemzedéktől várják egyedül az ország újjászületését : a vagyonosodást, *a gazdasági életnek Nyugat mintájára való fejlődését, a jómódú polgári középrend kialakulását, az ország természeti kincseinek kihasználását s ennek útján a politikai erők fokozódását,* az Ausztriától való gazdasági függés fokozatos megszűnését, a németajkú városi polgárság megmagyarosodását.

— A harmincas évek országgyűlései a legerélyesebben követelik e célból a *reáliskolák* felállítását, maga *Széchenyi* cikket ír öt reáliskola azonnali felállítása érdekében. Az országgyűlés kérelmére Bécsből mindig az a válasz, hogy a közoktatásügy rendezése királyi jog, őfelsége majd atyailag gondoskodik, amikor lehet, újfajta iskolákról. Az eredmény jelentéktelen : a szegényes József-ipartanodának hosszas vajudás

után 1846-ban való megnyitása. A magyar művelődési törekvésekre ez szimbolikus történeti jelentőségű : amíg a nemzet követelte a reáliskolát, Bécs ellenállott ; amikor azonban a nemzet 1849-ben összeomlott, *a germanizáció célzatával az abszolutizmus azonnal megkezdi a főbb magyar városokban a reáliskolák megszervezését.*

— Így született meg az a jeles iskola is, melynek *hetvenötéves fennállását* ma ünnepeljük. Az eredetileg a németesítés célzatából szervezett iskola azonban *egy évtized mulva már a magyar nemzeti kultúra vára lett s az is maradt mindmáig.* Kitűnő mérnökeink, kezdeményező szellemű iparosaink és kereskedőink tízezreit bocsátotta ki azóta falai közül ; mind a természettudományoknak, mind pedig a modern szellemi tudományoknak sok jeles képviselője itt érezte meg először a tudomány leheletét s kapott sugalmazást egész életére, hogy a magyar kultúra tudományos értékeit gyarapítsa.

— Ez az intézet, mint Magyarország egyik legrégibb reáliskolája, bár az Organisations-Entwurf géniusza hívta életre, *Széchenyi* emberi, — eszményét faragja ki immár háromnegyed század óta : a nem folyton szónokló és kritizáló, hanem *cselekvő és alkotó, a nemzeti élet reális erőit fokozó magyart.*

Végül a kultuszminiszter nevében üdvözölte a jubiláló iskolát.

Pedagógiai hírek.

1. Franciaországot az a veszély fenyegeti, hogy középiskoláiban nem tudja a megüresedő tanári állásokat betölteni. (Journal des Lycées m. évi decemberi száma.)

2. Németországban mozgalom indult meg, hogy az iskolai év ne húsvétkor kezdődjék, hanem a többi európai államokhoz hasonlóan ősszel. Erre nézve a charlottenburgi Lehrer-Verein körkérdést intézett a szülőkhöz. A beérkezett és elfogadható 13.720 válasznak kétharmada van az iskolai év kezdetének áttétele ellen, a nyári, körülbelül 1 havi szünet meghosszabbítását már körülbelül fele kívánja és csak a másik fele van a meghosszabbítás ellen. Az álláspontjuk indokolására a legkülönbözőbb és a legellentmondóbb érveket hozzák fel. Bizonysága ez az eredmény annak, hogy az ilyen problémákat körkérdések alapján nem lehet elintézni, hanem csak a pszichológiai, gazdasági és egyéb szempontok figyelembevételével. (Pädagogisches Zentralblatt 1930. 7—8. sz.)

3. Németországban a tandíj nagysága nem lehet nagyobb, mint egyharmada annak az összegnek, amennyibe a tanuló kerül. A második gyermek az iskolára nézve megállapított tandíjnak ¾, a harmadik csak ½ részét fizeti, a negyedik pedig egyáltalán nem fizet tandíjat, ha a követelményeknek megfelel.

4. Németországban iskolai versenyeket tartanak a szónoklásból is (Schülerredewettbewerb). A folyó iskolai évben július 1-től augusztus 5-ig az egyes iskolák válogatták ki az utolsóelőtti osztály tanulói közül a legkiválóbbakat. Augusztus 8—9-én a tankerületek székhelyén volt a verseny és augusztus 10-én Berlinben. Tételek : Deutschlandsstellung in der Welt és : Was sagt uns Jungen die Geschichte ? A szabadelőadás tartama 10 perc, csengetyű jelzi a 9. és 10. percet. A bírálat szempontjai voltak : a beszédről és az előadóról nyert összbenyomás, hatása, retorikai

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

felépítés és tárgyi szerkezet, a beszéd részeinek pontossága és szabatossága.

5. Berlinben (W. 57 Kurfürstenstrasse 155.) ez évben egy pedagógiai tudakozó intézet létesült: Deutsche Päd. Auslandstelle (rövidítve: DPA). Célja: felvilágosítás nyujtása németországi iskolaügyekben, külföldi iskolaadatok gyüjtése, ezekről tájékoztatás, közreműködés pedagógiai kiállítások és gyűlések rendezésében, külföldi tanárcserék közvetítése, külföldi tanulmányutak elősegítése, tanulók külföldi levelezése.

6. Az 1931 júniusában életbelépő új osztrák érettségi szabályzat érdekesebb pontjai:

a) Továbbra is megmarad a nyilvános tanulók Abschluss und Reifezeugniss-e. Ezek vizsgálatánál kimerítőbb és szigorúbb az externisták és privatisták érettségi vizsgálata.

b) Minden VIII. osztályos tanuló tehet írásbeli és szóbeli vizsgálatot, még abban az esetben is, ha több tárgyból elégtelen az írásbeli dolgozata.

c) Az írásbeliek száma minden típusban négy; az anyanyelvnél három tétel közül választhat a tanuló. A segítséget minden dolgozatnál, még az anyanyelvinél is, a tételen jelezni kell. Munkaidő az anyanyelvinél 5 óra, a mennyiségtannál 4 óra, a fordításoknál 3 óra.

d) Az eddigi házi dolgozat készítését a tanulók szabad választására bízzák. És ha ez legalább is elégséges, a megfelelő szóbeli alól felmentést von maga után.

e) Az érettségi vizsgálat ideje az iskolaév vége, továbbá szeptember és február—március hava.

f) A szóbeli előtt 6 nappal kezdődik csak a vizsgálatra való előkészületi idő.

g) Az elégtelen érdemjegyű dolgozatokat a bizottság többi tagjainak, elsősorban pedig az igazgatónak is át kell néznie.

h) A szóbeli tárgyait a jelölt választhatja: a gimnáziumban két hum. és egy reális tárgyat, a reálban egy hum. és két reális, a reálgimnáziumban tetszés szerint való három tárgyat, de különböző csoportból. A gimnáziumban és a reálgimnáziumban egy tárgynak feltétlenül az egyik nyelvnek kell lennie, a reáliskolában pedig a matematikának kell a választott tárgyak közt lennie.

i) A vizsgálatra fordított idő délelőtt és délután is 4—4 óra. A félnapi csoportot függetlenül meg kell bírálni s az eredményt azonnal kihirdetni.

j) A magaviseleti érdemjegy nem kerül az érettségi bizonyítványba.

k) Az érettségi vizsgálat csak kétszer ismételhető.

Dr. Jámbor György.

EGYESÜLETI ÉLET.

Budapesti Tanári Kör.

1930. dec. 19-én a Kör felolvasó és tisztújító közgyűlést tartott. Először *Bernolák Kálmán* elnök adott elő: „A fizika tanításának feladata és módszere leányközépiskoláinkban" címen.*

* Az előadást a Loczka—Nagy: „Fizikai és kémiai lapok" januári száma közli.

A leányközépiskolák feladatának súlyát a vonatkozó törvény a tanulók erkölcsi és értelmi nevelésére veti. A fizika tanításának e munkából a reáeső részt vállalnia kell. A fizika tanításával el kell érni, hogy a tanuló logikus gondolkodása fejlődjék, növekedjék felelősségérzete, igazságszeretete, szokjék kifejezéseiben pontossághoz, cselekedeteiben gondossághoz, növekedjék a takarékosság iránti hajlama, hazafias érzése és nagyobbodjék kézügyessége. E nevelési eredményeket a tanítás a megfelelő módszer kiválasztásával éri el. A tantervi utasítás erre legalkalmasabb módszernek a „heurisztikus" módszert ajánlja. De még nagyobb eredményt lehet várni, ha a tanítás a tanulók öntevékenységét erősebb mértékben veszi igénybe. A heurisztikus módszer az öntevékenység módszerével (munkaoktatás, munkáltató tanítás) együtt ígérkezik leginkább célravezetőnek. De e módszer sok időt igényel. Igaz, hogy e fokon nem kell a tudományok teljes áttekintését nyujtani, mert hiszen itt sokkal fontosabb az erkölcsi és értelmi nevelés, mint a tudományok teljes áttekintése. Mégis az anyagnak a tantervben megszabott részeit el kell végezni. Ezért óvatosan kell kiválasztani a fizika ama részeit, melyeknek munkáltató tanítással való feldolgozása erre legalkalmasabbnak látszik. Az előadó osztályonként 15—15 fizikai problémát sorol fel, melyeknek munkáltató tanítással való megoldását a mai tanterv és óraszám mellett leányközépiskoláinkban célszerűnek tartja.

Az előadás után *Szabó István Andor* titkári beszámolója következett :

1928 március 24-i újjáalakuló közgyűlésünk óta 16 felolvasóülésünk volt és tisztikarunk azonkívül előkészítő értekezleteket is tartott. Ügyrendünket megküldtük minden intézetnek annyi példányban, ahány tagunk ott van. A választmányt megalakítani nem tudtuk, mert az intézetek kétharmadrésze (46 intézet közül 30) nem válaszolt kérésünkre, hogy tudassa velünk két-két választmányi tagját.

Felolvasást tartott *Korpás Ferenc :* Mi okozza a középiskolában a túlterhelést? ; *Galamb Sándor dr.:* Iskola és színház ; *Kubás Marianne dr. :* A korrelació elvének érvényesülése az amerikai középfokú oktatásban és a nyugati államok tanárnevelésében ; *Gáspár Pál dr. :* Amerika iskolaügye szánokban ; *Kőszegi László dr. :* A képzőművészeti szemléltetés példái ; *Sényi Valéria dr. :* Az idegennyelvű olvasmányok tárgyalásának módszere ; *Szabó István Andor :* A magyar tanár és a társadalmi élet ; *Párkányi Norbert :* Budapest ismertetése a középiskolában ; *Horváth Béla :* Észrevételek a tankönyvek kérdéséhez ; *Dékány István dr. :* Modern történetdidaktikai kérdések ; *Horváth Károly :* Középfokú gazdasági oktatásunk ; *Fornwald József dr. :* Történeti szempontok a fizika tanításában ; *Halász László dr. :* Az igazgatói ügykezelés egyszerűsítése ; *Kováts Gyula dr. :* A latin óra problémái ; *Nagy Pál dr.* és *Halász László dr. :* Az új érettségi utasítások tervezetéről ; *Petrich Béla dr. :* A munkaoktatás elve és a modern nyelvek tanítása és végül *Bernolák Kálmán :* A fizika tanításáról leányközépiskoláinkban.

Körünk a nevezetesebb tanügyi eseményeknél képviseltette magát, nevesebb halottaink temetésére koszorút küldött.

A beszámolót tudomásul veszik.

Ezután az elnök bejelenti, hogy a Kör tisztviselőinek megbízatása lejárt és felkéri *Friml Aladár* tanker. kir. főigazgatót a tisztújítás megejtésének idejére a gyűlés vezetésére. Friml Aladár főigazgató a lelépő tisztikarnak nagybuzgalmú, hozzáértő, önzetlen munkásságáért a Kör

nevében köszönetet mond, kandidáló bizottságot (elnök : Friml Aladár dr., főigazgató ; tagok : Édes Jenő és Schmiedt Alajos) kér fel és az ülést felfüggeszti.

A jelölő bizottság javaslatára a jelenlevők közfelkiáltással megválasztják az új tisztikart. Elnök : *Bernolák Kálmán ;* ügyvezető alelnök : *Gajda Béla ;* alelnök : *Párkányi Norbert ;* főtitkár : *Elekes István ;* titkár : *Szabó István Andor ;* pénztáros : *Rózsa Kálmán ;* ellenőr : *Sényi Valéria dr.;* háznagy : *Édes Jenő.*

Az elnök megköszöni az újabb bizalmat. Célunk, hogy az itt kifejtett munkát még intenzívebbé tegyük, a tanári együttműködést kifejlesszük. Reméljük, hogy ezentúl szerencsésebbek leszünk, mert otthont találtunk az Országos Egyesület székházában. Kéri, hogy fogjon össze velünk az egész tanárság az iskola felvirágoztatására és a tanári érdekek megbeszélésére.

Szabó István Andor titkár.

HÍREK.

Főigazgatói cím. A Kormányzó úr Őfőméltósága a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *dr. Benisch Artur* központi szolgálattételre berendelt állami középiskolai igazgatónak a tankerületi királyi főigazgatói címet adományozta.

Igazgatói cím. A Kormányzó úr Őfőméltósága a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Dongó Orbán* budapesti X. kerületi állami Szent László reálgimnáziumi rendes tanárnak a középiskolai igazgatói címet adományozta. — A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter Magyarország kormányzója Őfőméltóságának Budapesten 1930. évi november hó 4. napján kelt magas elhatározása alapján *dr. Sallay Gézát*, a vidéki színészet orsz. felügyelőjét az állami középiskolák és internátusok tanárainak létszámába állami középiskolai rendes tanárrá kinevezte s a Kormányzó úr Őfőméltósága a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére az állami középiskolai igazgató-címet adományozta.

Kormányfőtanácsosi cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a miniszterelnök előterjesztésére *Marosi Arnold*nak, a fejérmegyei és székesfehérvári múzeum igazgatójának, ciszterci rendi gimnáziumi tanárnak, a fejérmegyei és székesfehérvári múzeum alapítása körül szerzett érdemei elismeréséül a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet adományozta.

A pécsi tanárvizsgáló bizottság új tagja. A vallás- és közoktatásügyi miniszter vitéz *Mészáros Ede dr.* pécsi állami gyakorló reáliskolai tanárt a péesi középiskolai tanárvizsgálóbizottság tagjává a klasszika-filológiára az 1930—31. tanévtől számítandó ötévi időtartamra kinevezte.

Nyilvánossági jog megadása. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a szeghalmi református „Péter András"-reálgimnázium I—V. osztályainak ; a nyíregyházai kath. leánylíceum I. osztályának a nyilvánossági jogot ; a salgótarjáni magánreálgimnázium I—VIII. osztályainak a nyilvánossági jogot és az érettségi vizsgálat tartásának jogát a folyó 1930/31. tanévre megadta.

HALOTTAINK.

† **Pataki Jákó**, a szekszárdi m. kir. áll. Garay János-reálgimnázium rendes tanára, életének 57., tanári szolgálatának 30. évében 1930 december hó 26-án, hosszas betegség után meghalt.

† **Kálmán Miksa dr.**, a budapesti II. ker. m. kir. áll. Mátyás király-reálgimnázium nyugalmazott tanára, életének 70. évében, nyugalombavonulásának 4. évében hosszas szenvedés után, 1930 december hó 30-án meghalt. A régebbi tanárok egyik kitűnő egyénisége szállott vele sírba, aki egész nemzedéket nevelt példás buzgalommal, nagy hozzáértéssel és szép sikerrel.

KÖNYVSZEMLE.

A Budapest-vidéki Tankerület igazgatóinak értekezlete Miskolcon, 1929 május 20—21. *Ludvig István*, Miskolc. — **Jegyzőkönyv a Székesfehérvári Tankerület igazgatóinak értekezletéről.** Székesfehérvárott, 1930 május 21—22-én. *Debreceni I.*, Székesfehérvár.

Mikor két tankerület igazgatói értekezletének jegyzőkönyvét átolvastuk, büszke örömmel állapítottuk meg, hogy a magyar középiskolák élén iskolájukat szerető, az ifjúság érdekeit szívükön viselő, a magyar kultúra egyetemes feladataiba bekapcsolódó igazgatók állanak, akik az iskola benső életének fokozására és fejlesztésére alkalmas előadásaikkal és javaslataikkal megjelölik azt az utat, amelyen haladva a magyar közoktatásügy e fontos szervei eredményesen szolgálhatják a nemzeti művelődés szent ügyét.

Nagyon helyesnek tartanám, ha ezen értekezletek értékes anyagát elsősorban a tanárság közelebbről megismerné úgy, hogy rendes és rendkívüli értekezletek keretében módszeres megbeszélések tárgyává tenné az itt megbeszélt tételeket, szükségesnek tartom továbbá, hogy a szülők, a nagyközönség és az illetékes tényezők is tudomást szereznének arról, hogy a középiskolák vezetői mit tartanak szükségesnek a középiskolai tanítás sikere érdekében.

1. A budapestvidéki tankerület értekezletének első napján *Gaal Mózes*, a lelépő, a második napon *Acsay István dr.*, az új főigazgató elnökölt, s a következő érdekes előadások hangzottak el: *Stuhlmann Patrik*, a gödöllői prem. rg. igazgatója „Internátus a nevelés szolgálatában" címen azt fejtegette, hogy a nevelés négy fontos feladatát, a vallás-erkölcsi, értelmi, esztétikai és testi nevelést teljesen csak a jól berendezett és helyesen vezetett internátus tudja harmonikusan megvalósítani. *Zibolen Endre dr.*, újpesti rg. ig. éles szemmel mutat rá azon tényezőkre, amelyek „az iskola nevelő munkáját leginkább közömbösítik". *Józsy Ferenc* jászberényi rg. ig. felolvasásából kiemelem azt a tervezetet, amely egyes tantárgyak keretébe módszeresen beilleszti a szülőföld tüzetes ismeretét, s így effektíve elősegíti a szülőföld szeretetét. Igen tanulságos előadást tartott *Szőnyi Sándor* ceglédi rg. ig. „a gyermek felelésének lélektani vonatkozásairól és módszertani felhasználásáról". A felelés — mondja — ne legyen a gyermek rabvallatása, hanem az iskola legszebb munkája, ebben tanul az ifjú lélek az idősebbtől járni, röpülni, s talán magasbbra is, mint mestere, s benne látja magát, mint tükörben, a jó tanár.

Az értekezlet másnapján a következő indítványok tétettek: 1. A görög nyelv fakultatív tanítás a reálgimnáziumban. 2. A 3. tornaóra megvalósítása körül felmerült akadályok. 3. Rajztanítás a gimnáziumok felsőbb oaztályaiban. 4. A grammofón az irodalomtanításban. 5. Az iskolaév elején tartott magánvizsgálatokon a régi tanárok kérdezzenek. 6. A női kézimunka visszaállítása a leányközépiskolákban. 7. A tanulók és osztályok újrendszerű minősítése. 8. A német nyelv 3 órájának 4-re való felemelése a reáliskolák III. osztályában. 9. Plautus Captivija olvasása ellen. 10. A Testnevelési Főiskolán ének- és zenetanárok képzése. 11. A VIII. o. történelmi anyag feldolgozása. 12. A VII. fizetési osztályba sorozott kiváló tanároknak a VI. fizetési osztály cím és jellegével való kitüntetése. 13. A vizsgálati díjak rendezése.

II. A székesfehérvári tankerület igazgatói értekezletén 9 előadás és 13 indítvány hangzott el. Az előadások után történt hozzászólásokat *Mátrai Rudolf* főigazgató ügyesen összefoglalta. *Maron István* székesfehérvári közs. leánylíc. ig. „Hogyan kell tanulni" címen a tanulásról általában, a betanulás technikájáról és az emlékezőtehetség fejlesztéséről tartott ügyes felolvasást. *Péterffy Béla* zalaegerszegi rg. ig. az elemi és középiskola áthidalásáról értekezett. Megállapítást nyert, hogy az átmenet nincs meg, de a hozzászólások nyomán sem alakult ki egységes felfogás a teendőkre nézve. *Kiss Albin dr.*, pécsi ciszt. rg. ig. a modern nyelveknél bevált direkt módszer alkalmazását kívánja a latin nyelvnél is. Szerinte a Dent-féle könyvekkel való kísérletezésben „nem a rendszer bukott meg, hanem a tanárvilág, amely alkalmas elméleti iskolázottság nélkül próbálkozott a direkt módszerrel". *Berkes Ottó* c. főig. a tankönyvengedélyezések terén tapasztalható anomáliákat teszi szóvá és a vkm. segélyegyleti tankönyvekre vonatkozó rendeletének megváltoztatását kéri, ami azóta meg is történt. *Bene Kálmán dr.*, csurgói ref. rg. igazgató a túlterhelés megszüntetésére a már ismert orvosszereken kívül azt az eredeti javaslatot teszi, hogy az egyes tantárgyak kétórás beosztásban tartassanak, így egyrészt a tanulóknak naponként csak 2 tárgyból kell készülniök, másrészt 2 óra alatt az anyag jobban megtárgyalható, s a tanulók az iskolában megtanulhatják. Érdekes *Rencz János dr.*, beosztott igazgató tantervi javaslata, t. i., hogy az összes középiskolákban első modern nyelvül a német nyelv eddigi kizárólagos helyzetének megszüntetésével vagylagosan a német, angol, olasz, francia nyelv állíttassék be a következő csoportosítással: német—angol, angol—német, francia—olasz, olasz—*francia*. *Györkös József* gyönki rg. ig. az esztétikai érzés ápolásának eszközeiről, *Orbán János* veszprémi kegy. r. rg. ig. „A lelkiség az iskolában" címen értekezett, *Tamás Viktor* szekszárdi rg. ig. pedig az iskola szociális intézményeinek szerves kiépítését szorgalmazta.

Indítványok: 1. A rendkívüli tantárgyak tanulásának megkönnyítése. 2. Az évvégi összefoglalások és a munkarend gyorsítása. 3. Való-e Plautus Captivija az V. osztályba? 4. Az adminisztráció egyszerűsítése. 5. Az óraadó tanárok, hitoktatók fogadalomtétele. 6. A T. N. H.-ára befizetett járulékból vidéki egyetemeken is legyen segélyezés. 7. A testnevelés túltengő-e a középiskolában. 8. A magaviseleti jegyek szabályozása. 9. A latin nyelv tanítása a leánygimnáziumokban. 10. A tankönyvek illusztrációjáról. 11. Rajztanításról. 12. A bejáró tanulók ügye. 13. A határidőnapló új kiadása.

Bihari Ferenc.

A középiskolai tárgyak egymásravonatkoztatása a gyakorlatban. Értekezések, írták a budapesti evang. leánykollégium szaktanárai, szerkesztette *Böhm Dezső dr.*, igazgató. Budapest, Fébé-nyomda, 1930, 92 l, ára 5 P.

Már maga az a tény, hogy egy tanári kar könyvet ad ki, kedvező fényt vet szellemére és érdeklődést kelt munkája iránt, megfelelőbb és hézagpótlóbb feladatot pedig nem választhatott volna, mint a didaktikai kooperáció e fontos fejtegetését. A munkában résztvettek: *Vidovszky Kálmán* (vallástan), *Zelenka Margit dr.* (magyar nyelv), *Böhm Dezső dr.* (német és angol nyelv, zenetörténet), *Szigethy Lajos dr.* (történelem), *Láng Margit dr.* (művészettörténet), *Jeszenszky Ilona* (földrajz), *Fialka Margit* (természetrajz és vegytan), *Filarszky Erzsébet* (mennyiségtan és természettan), *Szelényi Ödön dr.* (filozófia), *Bexheft Ármin dr.* (egészségtan). A szaktanárok elszigetelődésének veszélyével szemben fokozott mértékben vált szükségessé annak a követelménynek hangoztatása, hogy a tanár az elsősorban más tantárgy körébe tartozó ismereteket a maga tárgyának fényszórójával is megvilágítsa ott, hol a kapcsolat arra alkalmat ad. Az ismeretek ne egymás mellett épüljenek fel, hanem együtt építsenek. Utasításaink a középiskolai tanítás kölcsönös vonatkoztatásának fontosságát elvben kiemelik, a gyakorlati megvalósítás útját-módját azonban elsőnek ez a könyv mutatja be. Több szerző ilynemű munkájánál a fölösleges ismétlések elkerülhetetlenek, ezeket azonban *Böhm Dezső dr.*, szerkesztőnek *Szelényi Ödön dr.* támogatásával sikerült kiküszöbölnie s midőn minden egyéb befolyást elhárítanak maguktól, a mű olvasásánál az a benyomásunk, hogy egy évekig együttműködött testület együttesen csiszolt gyakorlati pedagógiájának egyik beszámolóját olvassuk. A cikkek javarészt igen gazdag anyagot dolgoznak fel s ha itt is, mint a didaktikai értekezéseknél oly gyakran, felötlik az a gondolat, hogy ugyan mikor ér rá a tanár mindezt az anyagot elvégezni, a módszeres eljárásokat keresztülvinni, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az írónak lehető teljességre kell törekednie, sok szempontot kell nyujtania, a tanár azután kellő ökonomiával megvalósítja az adott körülmények között lehetőt. A zenetörténet a középiskolai típusok egyikében, a budapesti evang. leánykollégiumban önálló tantárgy, *Böhm Dezső dr.* cikke tehát már azért is különös érdeklődésre tarthat számot, mert rámutat azokra a kapcsolatokra, melyek révén a többi középiskola is foglalkozhatik az esztétikai művelődésnek ma előtérben álló művészetével, a zenével. Függelékben közölve van *Szelényi Ödön dr.*-nak ezelőtt 22 évvel tartott előadása: „A középiskolai filozófiai tanítás egyik elhanyagolt feladata", mely Pauler Ákos, Vida Sándor és Tankó Béla idevágó fejtegetéseit megelőzve elsőnek hangoztatta a világnézet tanításának szükségességét. A könyvet, amelynek a tankönyvírók is jó hasznát fogják venni, kartársaim szíves figyelmébe ajánlom.

Kardeván Károly dr.

Kreszneries Ernő dr.: Idegen személy- és helynevek szótára kiejtéssel. Szombathely, 1930. A szerző kiadása.

A közhasznú könyvecske 150 oldalon állítja névsorba az idegen személy- és helyneveket a magyar ábécé fonetikájával megjelölve kiejtésüket, a legtöbbször helyesen. Tipikus hibának tartom azonban az angol -ton szóvégnek tön-nel való átírását, pl. Carlton (Káltön). Sok fölösleges név is került bele a jegyzékbe, pl. Aljubarrota portugál

helységé, Guayaquil kikötővárosé, Soerabaya jáva kerületé, stb. Szóval inkább kelleténél több nevet ölel fel a szótár, mint sem kevesebbet. Az iskolai használat szempontjából a felesleges tulajdonnevek helyett inkább a közkeletű idegen szók helyes kiejtését lehetett volna közölnie a szorgalmas szerkesztőnek.

Dittrich Vilmos dr.

Három gyorsírási könyv. *(Kováts Géza: Fogalmazási gyorsírási rövidítések betűrendes gyüjteménye. Kováts Alajos: Rövidítések betűrendes gyüjteménye a fogalmazási és irodai gyorsíráshoz. Kováts Géza: Értelmi rövidítések.)*

Közlönyünk szerkesztőségébe egyidőben érkezett a három felsorolt gyorsírási tárgyú munka. Szerzőik nem az egységes magyar gyorsírás régi híveinek táborából kerültek ki, sőt éppen az egységes gyorsírással szemben is sokáig harcot folytattak a Nagy Sándor-féle gyorsírási rendszer hagyományainak fenntartásáért. Munkáik egyes részei arra vallanak, mintha a szerzők a maguk gyakorlatában még ma sem tértek volna át teljesen az egységes gyorsírásra: nem szabad tehát csodálkoznunk, ha munkáikban itt-ott kifogásolható írásmódokat találnak. Mindenesetre örvendetes tényként kell megállapítanunk, hogy az előttünk levő füzetek is útjelzői az egységes magyar gyorsírás terjedésének, s hogy a füzetek a szerzők előző, hasonló irányú műveivel szemben határozott haladást mutatnak.

Kováts Géza Rövidítésgyüjteménye az egységes gyorsírás alapfokának, a fogalmazási írásnak rövidítéseit foglalja egybe. Ha tekintetbe vesszük, hogy a fogalmazási írás csupán a leggyakoribb nevekre alkalmaz állandó rövidítést, feltűnően nagynak találhatjuk a betűrendbe szedett rövidítések terjedelmét (16 oldal). A dolog magyarázata abban van, hogy a sorzó a sűrűbben előforduló nevek képzett és ragozott alakjait is bemutatja. A képzők és ragok rövidítéseit csak egy-egy esetben kell megtanulnunk s így a gyüjtemény legnagyobb része inkább példatár a szabályok alkalmazására. Itt-ott vét az írás szabatossága ellen (emberiség, leg-, lesz, marad, kíván szavaknál).

Kováts Alajos gyüjteménye, mely az egységes gyorsírás alap- és középfokára, a fogalmazási és irodai gyorsírásra terjed ki, alig valamivel terjedelmesebb (22 oldal) az előbbinél. Rövidítései általában megfelelnek a gyakorlatban kialakult formáknak, bár akadnak téves írásmódok is (esetleg, járulék, megye, mindjárt, törvényhozás). Egyes rövidítések túllépik az irodai gyorsírásnál alkalmazott mértéket (adóhátralék, bevétel, ilyen értelemben, létrejön, létrehoz, összeköttetés).

A rövidítésgyüjtemények összeállításánál sokkal nagyobb feladatra vállalkozott *Kováts Géza* az *Értelmi Rövidítések* tankönyvének megírásánál. Ezeknél a rövidítéseknél már gyorsírásunk felső fokának, a beszédírásnak területén vagyunk, azon a területen, ahol a legtöbb újat hozott az egységes gyorsírás, s ahol a gyorsíró tudása, érzéke, rátermettsége legnagyobb mértékben érvényesülhet. Részletekben itt is segítségére lehetnek a tankönyvek íróinak a már megjelent feldolgozások s rövidítésgyüjtemények, de a rövidítésmódok kimerítő és jól áttekinthető ismertetése, valamint a rövidítésmódok gyakorlati bemutatása ezek mellett is komoly feladat marad. Be kell vallanunk, hogy szerzőnk ezt a feladatot nem minden részletében tudta kielégítően megoldani.

Tankönyvünk a tárgyalt anyagot lélektani és nyelvtani rövidítések

csoportjaira osztja. Mindjárt feltűnhetik a sorrend helytelen volta. A nyelvtani rövidítések jórészét már az irodai gyorsírás tanítja, s mindenképen ez a csoport lett volna alkalmasabb bevezetőül a nehezebb rövidítésekhez. Az ilyenféle rövidítéseket: *Én elment . . sétál . . Ezt a kerek erdő — járom én* — igazán mindenki azonnal elolvashatja, hiszen a nyelvtan törvényszerűségei teljesen elegendő és határozott útbaigazítást adnak. Ezzel szemben bizonyos gyakorlottságra van szükségünk az olvasásnál, ha pusztán az értelmi összefüggés alapján merészen rövidítünk, vagy éppen jelölés nélkül hagyunk egyes neveket. A nehezebb anyagot későbbre kellett volna hagyni. A tankönyv a rövidítéseknek csupán egyszerűbb eseteivel ismertet meg, s teljesen lemond annak a bőséges grafikai anyagnak feltárásáról, mely annyira jellemző vonása az egységes magyar gyorsírásnak. Lehet, hogy a továbbiakat a tankönyv második részének kellene magábafoglalnia, de erre a könyvben utalás nincs, így pedig a tankönyv az értelmi rövidítések anyagát ki sem meríti. Rövidítései jórészt egyszerű kezdőhang rövidítések s ezeket alkalmazza olyankor is, amikor rövidebb és kifejezőbb formát könnyen találhatunk. (A *dermesztő hideg* kifejezést pl. helytelen *dermesztő hi-*nek rövidíteni, mert rövidebb és kifejezőbb *dermesztő -ieg*. A *jajkiáltás szót jajki-* helyett *jaj-iát*-tal kellett volna helyesen rövidíteni, 18. o., stb.)

Az elméleti rész mellett is meglepetés ér a tankönyv gyakorlatainak olvasásakor. Találunk ugyan bennük eseteket a szóbanforgó módok alkalmazására, de nemcsak azok következetes kihasználását nem találjuk meg, hanem sokszor a legegyszerűbb nyelvtani rövidítéseket s az irodai gyorsírás anyagának felhasználását sem. Így lehetséges, hogy még a könyv 16. (utolsó) gyakorlatában is 205-ös rövidítésmutatót találunk, azaz, hogy a kérdéses gyakorlat száz szótag jelölésére 205 kézmozdulatot használ. Ha tudjuk, hogy irodai gyorsírással átlag 160—170 kézvonásra van szükségünk száz szótag jelölésére, beszédírással pedig száz szótagra 120—130 kézvonás is elegendő, látjuk, hogy itt nagyon is mérsékelt rövidítési mértékről van szó. Ilyen rövidítési mérték kedvéért igazán kár a beszédírás területére elkalandoznunk, itt nagyon is beérhetjük az irodai gyorsírás rövidítésével. Szinte úgy tűnik, mintha e helyt is a sorrend végzetes megfordításával volna dolgunk s a tankönyv előbb akarná bevezetni a tanulót a magasfokú rövidítésekbe, mielőtt még a sokkal könnyebben olvasható és sokkal könnyebben megtanulható irodai írás rövidítéseivel megismertette volna.

Ismét csak azt kell hangoztatnunk, hogy gyorsírási tankönyvet — főként a beszédírás tankönyvét — írni nem csekély feladat. Komoly munkára, alapos elmélyedésre van itt szükség, mert enélkül csak töredékes részleteket helyezhetünk egymásra s nem oldhatjuk meg feladatunkat. *G.*

A beküldött könyvek jegyzéke a jövő számra maradt.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1931. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Hatvannegyedik évfolyam. 6. szám. 1931. február

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz. Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

Irodalmunk tanításáról.

Az irodalom tanítása minden nemzet köznevelésében talán a legfontosabb és egyben a legnehezebb feladat. Így van ez természetesen a magyar irodalommal is. Hiszen, amint az „Utasítások" mondják (7. lap): „A magyar nyelv tanításának legkiemelkedőbb célja, hogy a nemzeti érzést és gondolkodást, amint megnemesülve irodalmunk örökbecsű lapjain jelentkezik, átörökítse a jövő nemzedékre." Tehát valósággal a nacionalizmus fundamentumát építgetjük az ifjúság lelkében, mikor íróinkkal és azok halhatatlan alkotásaival foglalkozunk az órákon és az iskola életének egyéb mozzanataiban. Más tárgyaktól sem lehet elvitatni ugyanezen törekvést és értéket, mert még a látszólag legtávolabbi vonatkozásban levő ismeretekbe is, belevihetjük a nemzeti érzés ápolását, de olyan uralkodó mértékben és annyira nevelő hatással, mint az irodalomnál, legfeljebb még csak a hazai történetben lehetséges.

De újabban, ami alatt nem egy-két esztendőt, hanem már egy pár évtizedet is érthetünk, egyre több baj van a mi irodalmunk tanításával, mert erősen kockán forog benne az eszményiség fogalmának az értéke. Közismert tény ugyanis, hogy e század legelején irodalmunk kétfelé vált: az egyik a mult századbeli irodalom folytatása, nevezhetjük a nemzeti klasszicizmus irodalmának, a másik a nyugatos irodalom, mondjuk talán a szubjektivizmus irodalmának. Én most nem kívánok itt sem egyik, sem másik mellett állást foglalni, róluk egyéni véleményemet elmondani, mert rövid fejtegetésemnek nem ez a célja. Hanem csak hangsúlyozom azt a következményt, hogy a kétféle irodalom megbontotta először az olvasó közönség egységét, azok is két táborra szakadtak és aztán mindenik fél, élükön neves, híres kritikusokkal, esztétikusokkal, gyilkos harcot kezdett a másik ellen. Szak- és napilapok, felolvasó-termek, tudós társaságok, szórakoztató klubbok, zsúrok és szalónok egyaránt hangosak lettek a sokszor éles és dühös polémia zajától. Nem csuda, ha a küzdelem rövidesen bevonult az iskolák falai közé is, úgy az osztálytermekbe és cétusokba, mint az önképzőkörökbe. És az ifjúság egyszer csak furcsa hatások alá került. Hol azt hallotta, hogy a mult század nagy írói elavult ócskaságok,

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1931. 67 655

kivénült lim-lomok, hol meg azt verték a fejébe, hogy a nyugati irodalom értéktelen, sőt veszedelmes irányzat. Ilyen körülmények között, felteszem most a kérdést, hogyan rögzülhetett volna be bármelyik ifjú tudatába bármilyen irodalmi eszmény ? Vagy ha igen, vajjon a háttérben nem zavarta-é meg ezt az ideált minduntalan némi kétségeskedés, eltöprengés azon, hogy nem tévedés-e az ő meggyőződése ? Nem lazult-e meg egész felépítésében felnövekvő ifjúságunk lelki szeme előtt a „nemzeti érzés és gondolkodás" fenséges palotája, amely nélkül pedig nincs fejlődés, fennmaradás, élet ?

A két irodalmiság ténye, vagy mondjuk így : az irodalom kettészakadása, nem új dolog sem az egyes népeknél, sem a különböző korokban. Hiszen a tömeg lélektanának alapvető sajátsága, hogy minden időben és mindenhol az újat kereste : a divatosat, a szokatlant, a különöset. Homéros világa több, mint 3000 évvel ezelőtt volt ; s már ekkor Télemachos így védi meg anyjával, Pénelopéval szemben, Phémios dalnokukat (Od. I. 346—352.) :

„Édes anyám, ne hibáztassad szeretett dalosunkat ;
Szíve szerint hadd zengje dalát emezek gyönyörére, . . .
Hisz nem is ő a hibás : Kronidés okozá bajainkat,
Ő, ki a jót s gonoszat tetszése szerint adogatja ;
Nem bűnös ő, hogy a hős danaok vészét veszi lantra :
Mindig azon nótát halljuk, ládd, *legszívesebben*,
Mely a legeslegújabb s hallása bezsongja fülünket."

(Kemenes J. ford.)

De körülbelül 1000 év multán így énekel az ókor másik nagy kultúrnépének, a rómaiaknak, legkiválóbb lírikusa, Horatius (Epist. II. 1. 76—78.) :

„Bosszant, ha ócsárolnak egy művet,
Nem, mert nehézkes, mert szellemtelen,
Hanem mert *új*, és ha a *régiek*
Számára már nem elnézést kívánnak,
Hanem jutalmat és csudálatot."

(Csengery I. ford.)

Ezen sorokban kétségtelenül ott van a két irodalmiság. Végül, ha a magunk portáján maradunk, akkor is tisztán láthatjuk, hogy irodalmunk úgynevezett korszakai mindig egy-egy új fejlődési irányt jelzenek, amely a régivel, az előttevalóval, egy vagy több tekintetben ellentétes, legalább is attól eltérő. És természetes, hogy ilyenkor az átmenet mesgyéje körül a régi haldoklása és az új megszületése világosan mutatja irodalmunk arcának kettős voltát. Ezért mondja Toldy Ferenc „Irodalmotörténeti tankönyv"-ében (1865. 2. old.) : „Ha valamely nemzetnek, s így a magyarnak is, irodalmi működéseit összes egybefüggésükben vizsgáljuk, ezek fejlődésében *koronként változó sajátságokat* veszünk észre, melyek szerint azok történetében is bizonyos *korokat* különböztetünk meg."

A két irodalmiság tehát egymagában véve nem baj, nem természetellenes jelenség, hanem a fejlődés szükségszerű következménye. Csakhogy most és nálunk ennél több van, vagy mondjuk így : valami más van. Nem a magam megfigyeléseit sorolom fel, hanem segítségül hívok másokat, akik meglehetősen különböző szemüvegeken át vizsgálják a világ folyását és nézzük meg : mit látnak abban ?

Móricz Zsigmond a „Nyugat"-ban (1930 dec. 1.) „Új szemek, új szavak, új Igék" című cikket közöl, amelynek végén így jellemzi a mai kort : „Egy kaotikus kavargás az egész emberiség élete s ebben a kavargásban nincs sehol egyetlen fix pont sem . . . Új lelkek születéséért, az új emberi lélek megszületéséért folyik a harc és a mindent kockára tevő s mindent elsöprő küzdés. Ebben a munkában kell résztvenni a fiatal írónemzedéknek. Új szemekre s új szavakra van szükség. Soha még az emberiség történetében ilyen roppant felelősség nem volt a kimondott és a leírt szón : ennek az új Igének a létrehozásáért folyik a harc. Ez az új író és az új irodalom feladata."

Szegedi István viszont a „Protestáns Szemlében" (1930 dec.) ír „Irodalmunk hanyatlásáról" és cikkének végső sorai ezek : „Túlságosan előrementünk az életben, az élet rohan velünk túl azon, amit elérni akartunk. Nosza, író, szembe az élettel, mint mindenkor, amikor baj fenyeget. Ha színtelenné váltak is az emberek, bele a talajba, körömmel, foggal, kiszakíthatatlanul, amíg meg nem állította a céltudatlan rohanást az űrbe. Meg kell mutatni ennek a túlölelkezésnek a tartalmatlanságát, súlytalanságát, ballasztot az órára, mely üres berregéssel zakatol a megsemmisülés felé. Nem lehet a régi pakfongot tovább litániázni, új utat kell mutatni s ha az visszafelé vezet is, elő a bátorsággal és menni hátra, hátra, mert most ott int az irodalom végső célja : az élet."

Végül ide iktatok néhány gondolatot Hornyánszky Gyula „Két korszak között" című cikkéből („Társadalomtudomány", 1930 szept.— dec.) : „Korunk az *egész ember* helyett mindjobban a csak számot jelentő *tömegembert* vagy jobbik esetben : az *osztályembert* juttatja szóhoz és őt fogadja el egyszersmind a viszonyaink közt legmegfelelőbb ideáljának... Elméletben több akaratot, nagyobb erőkifejtést követelünk ugyan az egyéntől, de már az akaratfejlődésnek élettani és társadalmi feltételeire nem gondolunk, elsősorban az alkalmazkodás szükségét hangoztatjuk mindenütt, mindent az államtól vagy egyéb protegáló hatalmaktól várunk, beérjük az osztályöntudattal és az egyéni akarat magasabb megnyilatkozásait vezetői kvalitásnak hagyjuk meg. A szűkebb környezetéhez és ennek feladataihoz simuló *átlag-ember* : íme a kor-ideál."

Szándékosan mutattam be, habár csak alig egy-két szóban, töredékes gondolatban, három különböző írónknak a megfigyeléseit a mai korról, főleg a mostani magyar korszakról, amelyben az irodalom is éppen olyan forrongó, kaotikus képet tár elénk, mint akár a művészet, az erkölcs, a vallás, a közgazdaság, a társadalom, a politika és így tovább. Úgyhogy nem két irodalmiságról van már itt csupán szó, hanem szinte az eddigi eszmények válságáról. Az a „nihil", mely folyton növekvő árjával özönvízbe akar fullasztani körülöttünk mindent, nem kímél meg elsöprő pusztítása közben semmit, tehát nem maradt mentes tőle az irodalom sem, az irodalmunk sem. Ma nem két korszak egybehömpölygő hullámai küszködnek, örvénylenek, kavarognak, hogy belőlük a békességes, csendes folyam összeforrt, közös mederágya alakuljon ki, hanem mélyen rejtőzködő vulkánikus erők rázzák, rengetik az egész földkérget, mintha égszakadás, földindulás készülődnék. Ma a két irodalmiság indái, amelyek közül egyiket itt, másikat amott ültetett el ugyanazon lélek cselekvő akarata, nem sietnek egyesülni egymással, mint a székely népballadában az oltár előtt és mögött a szerető szivek porából kihajtott virágágak, hanem futnak, kúsznak tovább is egyedül,

magukrahagyottan, elszigetelten. Igen, mert a korszellem ezt termi ki magából.

S ezzel szemben a magyar tanárságnak mégis tanítani kell az irodalmat és benne, általa a „nemzeti érzést és gondolatot", a magyar nacionalizmus eszményét. Mindig nehéz feladat volt a magyar irodalom tanítása, de ma kétszeresen, ha nem sokszorosan az. Mert maga az irodalom egy kavargó, forrongó valami, ami benne erjed egy pezsgő, küszködő világrendben : kaosz a kaoszban. Az egész egy „rudis indigestaque moles". Ebbe rendet csak egyetlen erő hozhat : a nemzeti érzés. Ez az a „semen divinum", az az „égi mag", amely köré oda jegecesedhetik minden széthúzó, elszakadozó, pártoskodó akarat. Pedig erre most megmérhetetlenül nagy és halaszthatatlanul sürgős szükség van. A magyar igazság leáldozott napja nem akar újra felkelni, a vaksötét magyar éjszaka kétségbeejtően hosszúra nyúlt. Fényt deríteni a szinte örök homályba egyedül a nacionalizmus szent tüze képes, mely melegséget és világosságot áraszt, vagyis az élet két legfontosabb feltételét megadja.

A magyar irodalom tanításának tehát felül kell emelkedni a két irodalmiság ködtengerén. Mert, ha abban tévelyegne, bukdácsolna, akkor céljához soha el nem jut, ellenben belevész a rejtett és észre sem vehető bajokba. Ha azonban felszökken a tiszta éteriség ragyogó zónájába, ahonnan nyugodtan néz alá a lent gomolygó, oszló-foszló köd- és felhőalakulatokra, akkor nyílegyenes irányt vehet a diadalt jelentő méta felé. Ez a mocsoktalan levegő pedig egyedül és kizárólag a nemzeti érzés és gondolkodás eszményi égitája, honnan száll alá hazánkra és népünkre minden földi jó : újjászületés, megerősödés, fejlődés, virágzás, boldogság. Nem az irodalmi irányokat kell elemezni a tanítás munkájának és esetleg odaszegődni csatlósul az egyik vagy a másik párthoz, hanem megkeresni és megtalálni mindegyikben a magyar fajiság örök értékeit és ezeket kamatozás végett az ifjú lelkekbe elhelyezni. A haladó idő ugyanis a tusák elsimításával meghozza a békés kiegyenlítődést és megszünteti az ellentéteket, csak a továbbfejlődés útján egyetlen tűzoszlop legyen és maradjon az iránytadó jel : a nemzeti érzés és gondolkodás. A legújabb irodalmi termékekben pedig gondos és elfogulatlan tanári vezetés mellett kell az ifjúságnak ezeket az örök értékeket fellelni, mert magára hagyottan tévedéseket követ el és tapasztalatlanságában olyan egyéni véleményeket formál ki lelkében, melyeknek átkát esetleg egész életében nyögi.

Debrecen. *vitéz Bessenyei Lajos dr.*

A magyar irodalomtörténeti tanterv módosítása.[1]

I. Horatiusnak híres hasonlata, amely az erdő lombjának és a nyelv szavainak lehullásáról és megújulásáról szól, még inkább áll az irodalom termékeire.[2] Valóban az irodalom vén fája folyton hullatja

[1] Az *Ars poetica* idevonatkozó három sora hevenyészett helyi fordításban így hangzik :

„Mint lombjában a gyors évek kicserélik az erdőt
S elhal a régi levél, úgy hull el a szók öregebbje
S duzzadó erejű fiatal sarj kél a nyomukba."

[2] A Debreceni Tanári Kör 1931 január 23-iki ülésén tartott felolvasás.

ágait, leveleit, a fa tövében vastag rétegek terülnek egymásra s ugyancsak életerős gally, örökzöld levél legyen az, amely a százados avaron is áttör és amely gyümölcse ízességét, színe üdeségét megőrzi mind e mai napig. Hosszas bizonyításba felesleges volna belemerülni ; elég arra hivatkoznom, hogy milyen más verses és prózai olvasmányokon táplálkoztunk mi tanulókorunkban és milyen *más verses és prózai darabokat közölnek fiaink avagy éppen unokáink középiskolai olvasókönyvei.* A kedvelt költemények letűnését és felmerülését még inkább szemléltetik az önképzőkörök. Ki szavalja ma itt Garay „Kontját", Petőfi „Magyar remesét", Aranytól „Ráchel siralmát", Tompától „A madár fiaihoz"-t, Tóth Kálmántól az „Előrét", sőt még Kiss József „Simon Judit"-ja is alig hallatszik, holott ezek nélkül igazi szavalói sikert alig lehetett elérni a mult század utolsó évtizedeiben.

Állandó harc folyik a régi és új között, amely nem végződhetik másképp, minthogy a *régen újból* mind több és több szorul hátra a *mostan új* kedvéért, hogy a *mostan új* hasonló sorsra jusson a *majdan újjal* szemben. Ebben az állandó harcban leghamarább elvéreznek, legnagyobb számmal pusztulnak el a korszerű írók és költők, akik egy-egy politikai mozgalom zászlaja alá állottak vagy egy-egy irodalmi áramlat sajkájára kapaszkodtak fel. Ma már kinek a szemében érték Kis János, a magyar szentimentalizmus egyik főképviselője, akit Kazinczy és Kölcsey, Berzsenyi és Csokonai mellé akartak állítani, ki emlékezik Ungvárnémeti Tóth Lászlóra, az ó-klasszikai iskola utolsó hívére, hová tűntek a Petőfieskedők, ki ismeri a kiegyezés körüli idők legtermékenyebb verselőjét, Benedek Aladárt és mennyire elhalványult még csak Ábrányi Emilnek is a hazafiság színében ragyogó dicsősége ? Az irodalmi életnek e folytonos változásaira, e sokszor kegyeletlen tényeire nem hunyhat szemet az irodalomtörténet, kivált az iskolai irodalomtörténet, amelynek bármilyen kötelessége a multnak megbecsülése és megbecsültetése, mégsem feledkezhetik meg egyrészt arról a rendeltetésről, hogy a mai, jobban mondva a tegnapi irodalmi életben se hagyja tájékozatlanul a tanulót, másrészt arról a pedagógiai elvről sem, hogy a fáknak nem szabad eltakarniok az erdőt.

II. Ez a belátás vezérelte már az első rendszeres tanterv (1879) és tantervi utasítások (1880) szerzőit, mikor az irodalomtörténeti korszakok közül az első hatot vagy hetet a VII. osztály iskolai évére hárították és a VIII. osztályra csak két korszakot hagytak, azt a kettőt, amelynek az irodalomtörténet a nemzeti romanticizmus kora és a népies nemzeti irodalom kora nevet adott ; szóval az irodalomtörténeti tanítás első évében el kellett végezni nyolc vagy ha úgy tetszik kilenc századot, a második évre pedig csak mintegy hatvan esztendei időtartam, az 1820 és 1882 közötti évek maradtak.

Ez a tanterv és az irodalomtörténeti anyagnak ez a beosztása körülbelül negyven évig állott fenn ; hivatalosan az irodalomtörténet utolsó korszaka Arany halálával zárult és ha a tankönyvírók újabb keletű vagy újabb kiadású munkáikban az Arany halálán túli irodalmi eseményekkel is foglalkoznak, ez csak megánszorgalom volt az ő részükről.

Ezen a beosztáson csak az 1924. évi XI. törvénycikk és az annak alapján kiadott tanterv hozta meg a rég kívánt és szükséges változtatást két irányban is, t. i. kiterjesztette mind a VII., mind a VIII. osztály irodalomtörténeti anyagát.

A tisztánlátás kedvéért hagy idézzem szószerint a tantervnek idevonatkozó két pontját :[1]

VII. osztály. A magyar irodalom története a legrégibb időktől Széchenyi felléptéig a legkiválóbb íróknak olvasmányokon alapuló tárgyalásával. A középkor szellemi élete és irodalmi legrégibb emlékei ; a renaissance és Mátyás király ; a reformáció hatása ; Tinódi, Balassi és a széphistóriások ; a katholikus restauráció, Pázmány és Zrínyi, Gyöngyösi, a kurucvilág és költészete, Mikes, Amadé, Faludi, Bessenyei, a felvilágosodás és nemzeti irodalom megújhodása ; az irodalmi irányok és fokozatos uralomra jutások ; Kármán és Csokonai Fazekas Mihály Ludas Matyija ; Kazinczy és a nyelvújítás, Kisfaludy Sándor, Berzsenyi, Kölcsey, Katona, Kisfaludy Károly.

VIII. osztály. A magyar irodalom története Széchenyi felléptétől a legújabb időkig, állandó tekintettel a fejlődésbeli mozzanatokra. Különösen tárgyalandók : Széchenyi, Kossuth, Deák, Vörösmarty, Jósika, Eötvös, Kemény, Petőfi, Arany, Tompa, Szigligeti, Jókai, Madách, Gyulai, Mikszáth, Gárdonyi, Herczeg. A magyar irodalom történetírás mesterei.

III. Könnyen észrevehetők e tananyag beosztásának jó oldalai, de még inkább szembetűnőek nagy hiányai és különös ferdeségei. A tanterv szerzője mindenesetre bölcsen járt el, mikor a VII. osztályhoz hozzácsatolta még Katonát és Kisfaludy Károlyt és még bölcsebben cselekedett, mikor a VIII. osztály irodalomtörténetének a határát kiterjesztette a legújabb időkig, vagyis mikor a tantervvel hivatalosan is szentesítette azt a lépést, amelyet az irodalomtörténetírók már rég megtettek, azzal, hogy nemcsak az Arany halálánál, nemcsak a milleniumnál meg nem állottak, hanem behatoltak a XX. századba is, ki Ady felléptéig, ki a világháborúig, ki még azontúl is. Nem lehet eléggé dícsérni az új tantervnek ezt a cél- és korszerűbbé való tételét, de hiányai és hibái fölött sem hunyhatunk szemet.

Először mind a kezdő, mind a befejező korszakhatár bizonytalansága miatt kell kifogást tennünk. Akár a legrégibb időktől fogva, akár a legújabb időkig való kifejezés többfélekép érthető és könnyen félreérthető.

Sok minden ok, amelyeknek fejtegetése nem annyira a középiskolai tanításügy, mint egészen más tudományágak közé tartozik, szól amellett, hogy a magyar irodalomtörténet az iskolában a honfoglalással, ez idő és tér szerint majdnem teljes pontossággal meghatározható s igazán korszakos eseménnyel kezdődjék. Az irodalomtörténetre nézve tehát a legrégibb idő a honfoglalást jelentse.

Ezzel szemben *a legújabb idők* (nekem elég : a legújabb idő) kifejezést is szabatosan körül kell írni, még pedig szerintem úgy, hogy a záróév a trianoni béke szörnyű éve, 1920 legyen, legalább egyelőre.

Ez a nagyobb szabatosság már csak azért is szükséges, hogy a tankönyvíró és tanár felesleges buzgalmában bele ne gázoljon az irodalom legfrissebb, legzöldebb vetésébe, amelyet legfeljebb ha látni szabad, de termését felbecsülni, gyümölcsének, magvának értékét megállapítani úgy sem lehet. A kezdő és befejező korszaknak ilyen pontos határokkal való megjelölése is fontos, de sokkal fontosabb a tananyag kettéosztásának a súlyos hibáján segíteni.

[1] A VKM. 1924. évi 80.000 és 1926. évi 38.804. sz. rendeleteiből.

A tanterv Széchenyi fellépését s ezzel bizonyára az 1825. évet teszi a VII. és VIII. osztály választóvonalává. Ez ellen a felosztás ellen kettős kifogásom van. Az első az, hogy bármilyen tisztelettel és hódolattal vagyunk Széchenyi iránt, akinek igazi nagyságát költő, Arany János írta a legmélyebben a magyar lélekbe, az ő fellépése nem irodalomtörténeti, hanem politikai történeti korszakot nyit, már pedig az irodalomtörténetnek, mint önálló tudománynak oda kell törekednie, hogy korszakait irodalmi események, írók fellépése, művek megjelenése, jelöljék. De irodalomtörténeti belső okokból sem fogadható el Széchenyi föllépése fő választóvonalnak. A magyar irodalomtörténetben, mint tudományban már rég külön korszakká alakult az a rövid negyedszázad, amely Kisfaludy Károly föllépésétől Petőfi fellépéséig (1820—1844) terjed, amelyet uralkodó két folyóiratáról, *az Aurora és Athenaeum* korának is neveznek, de amelynek közkeletű neve a nemzeti romanticizmus kora. Ezt az egységes, jól kikerekített korszakot, amelynek a napja Kisfaludy Károllyal kél és Vörösmartyval éri el delelőjét, nem szabad valahol az első felében, vagy akár közepén is megbontani, mert azzal irodalomtörténeti igazságtalanságot követünk el, Vörösmartyt, Bajzát, Toldyt nem szabad a maguk választotta és vallotta mestertől: Kisfaludy Károlytól elkülöníteni, mert ezzel tulajdonképen kegyeletlenségbe esünk. Ha azonban az Aurora és Athenaeum kora ilyen szorosan egybetartozik, ha Kisfaludy Károlytól Vörösmartyék el nem választhatók, akkor ebből egyenesen, szinte parancsolólag következik, hogy a ketté nem osztható, belső egységében meg nem bontható nemzeti romantikus korszakot egészben véve oda kell csatolni a VII. osztály anyagához és a VIII. osztály anyagát egy korszakos nagy irodalmi eseménnyel, Petőfi fellépésével kell kezdeni.

IV. Jelenlegi fejtegetésemnek legfőbb céljához, módosító javaslataimnak a voltaképeni központjához értem el; ezért itt megállok egy hosszabb lélekzetre és megpróbálom bővebben kimagyarázni magamat.

Ha jól megfigyeljük a dolgot, itt csak egy nagyon egyszerű mérési, szakszerűbben, mérlegegyensúlyozási műveletet kell végrehajtani. Az új tanterv körülbelül 40 évet (1882—1920) adott hozzá a VIII. osztály irodalomtörténeti anyagához, tehát hogy az egyensúly fel ne billenjen, egy körülbelül ugyanakkora tartamú vagy legalább tartalmú időszakot el kell belőle venni és azt át kell tenni a VII. osztály mérőserpenyőjébe. Ez az elveendő, jobban mondva előretolandó időszak nem lehet más, mint a nemzeti romantikus kornak rövid negyedszázada. Ebben a felfogásomban megerősít egy már nyomtatásban is megjelent ötlet, a Gulyás Józsefé, aki a *Protestáns Tanügyi Szemle* 1930 novemberi számában, csak úgy röviden, mondhatni, megokolás nélkül fejezi ki azt a kívánságát, hogy a VII. osztály irodalomtörténeti anyagát ki kell terjeszteni a szabadságharcig, tehát valamivel tovább, mint ameddig az én javaslatom tervezi. Ez a *tovább* azonban kétszeresen is hiba, először, mert a VII. osztályra hárítja Petőfit, akivel én szerintem legalább két hétig kell foglalkozni, még pedig nem az iskolai évnek a legvégén, mindennemű tananyagnak a torlódása idején, másodszor, mert ez a felosztás ismét politikai eseménnyel akar irodalomtörténeti korszakot határolni, holott nem győzöm eléggé hangoztatni, hogy irodalomtörténeti korszakok — amikor csak lehet — irodalmi eseményekkel kezdődjenek és végződjenek.

A nemzeti romantikus kor bizonyára egyik legdúsabb, legter-

mékenyebb időszaka irodalomtörténetünknek, egymás sarkát taposssák a nagy írók és még nagyobb költők, nem is szólva arról, hogy erre az időre esik a M. T. Akadémia és a Kisfaludy Társaság megalakulása és működésének megkezdése. De ez a négy évtized, amellyel az új tanterv ki akarja egészíteni a régi tanterv korszakait, az sem „olcsó időnek hasztalan soka" ; a magyar irodalom a XIX. század végén, a XX. század elején úgy megárad, úgy szétterjed, annyi új műfajt vet felszínre, annyi szokatlan hangot hallat, a verses és főkép a szépprózai előadásban oly nagy változatosságot, oly mértékű könnyedséget, finomodást, tökéletesülést mutat, hogy ebbe a kincsesházba okvetlenül bele kell vezetnünk a tanulóifjúságot, bele kell vezetnünk nekünk, iskolának, mert a magára hagyott ifjúság könnyen eltévedhet, tájékoztatás nélkül az új írók közül azokat ölelheti keblére, akik lelkes vonzalmára legkevésbbé méltók, egyáltalán beleeshetik a túlbecsülésnek vagy a lekicsinylésnek az ifjúkorral velejáró hibájába.

V. Állapodjunk meg abban, hogy a középiskolai irodalomtörténet anyaga így feleződik : a VII. osztály tanulja a honfoglalástól a Petőfi fellépéséig terjedő korszakokat, a VIII. osztálynak jutnak a Petőfi fellépése és a trianoni béke közötti korszakok. Ez a megállapodás maga után vonja a hivatalos irodalomtörténeti tantervnek a lényeges átalakítását. Erre az átalakításra tulajdonkép reászorult a jelenlegi tanterv VII. és VIII. osztály anyagának új felezése nélkül is. Emlékezzünk csak vissza a két osztály tantervének a szószerinti szövegére. Különös aránytalanság mutatkozik a szövegnek már a terjedelmében is. A tanterv a VII. osztály anyagát sokkal inkább részletezi, mint a VIII. osztályét ; a Széchenyi előtti korból sokkal több írót említ, mint a Széchenyi utáni korból ; a VII. osztály íróinak névsorában hely jut Amadénak és Fazekas Mihálynak, a VIII. osztály tanterve a különösen tárgyalandók között nem ad helyet még Vajda Jánosnak sem. Ezt az aránytalanságot feltétlenül meg kell szüntetni, még pedig nem úgy, hogy a VII. osztály nevei közül el kell hagyni, hanem hogy a VIII. osztálybeli névsort bőven ki kell egészíteni. Nem lehet, hogy a különösebben tárgyalandó írók sorát Mikszáth, Gárdonyi, Herczeg zárja ; ezekhez még okvetlenül hozzákívánkozik Kiss József, Szabolcska, Molnár Ferenc és még inkább Ady, Babits, Móricz Zsigmond. Az is ferdeség, hogy a tanterv a közönségen uralkodó hírlapirodalomról meg sem emlékezik és így Rákosi Jenőről, a nagy publicistáról alig eshetik szó.

Súlyos kifogást kell tennem az ellen a sorrend ellen is, amellyel a tanterv a VIII. osztály különösen tárgyalandó íróit összeállítja, amidőn első helyre teszi Széchenyit, Kossuthot és Deákot. Ez a sorrend arra fog vezetni, hogy a különben is politikára hajló irodalomtörténeti tanár behatóbban fog foglalkozni ezekkel az államférfiúi nagyságokkal, mint a kiváló írókkal és költőkkel, holott a politikai szempontok úgyis háttérbe szeretik szorítani az irodalmi és esztétikai szempontokat.

Ennek egy kiáltó, egyszersmind elriasztó példáját említhetem fel a magam tapasztalataiból.

Jelen voltam Kölcsey nagykárolyi szobrának 1897. évi felavatásán, amikor is az ünnepi szónok azzal is igyekezett Kölcsey érdemeit kidomborítani, hogy gróf Károlyi György, Szatmár megye hajdani főispánja barátságával tisztelte meg Kölcseyt.

VI. Szólanom kell még az egyes irodalomtörténeti korszakok határolásáról, annyival inkább, mivel e tekintetben a tantervet megvalósító tankönyvek többé-kevésbbé eltérnek egymástól. Vezérelve-

met már többször kijelentettem és ezt most is ismétlem : az irodalomtörténeti korszakoknak irodalmi események legyenek a határvonalai.

Ezzel egyáltalában nem ellenkezik az a nem annyira tudományelméleti, hanem didaktikai felfogásom, hogy a magyar nemzeti történelem és a magyar irodalomtörténet tanítása szoros kapcsolatot tartson és amennyire csak lehet, párhuzamosan haladjon egymással, de tisztelje mindkettő a másiknak az önállóságát és főkép egyik se lépjen át a másiknak a határmesgyéjén. Ezt a szoros kapcsolatot az utasítások is hangsúlyozzák. (VKM. 1927. évi 70.640. sz. rendelet, 175. lap.)

Tudjuk, hogy a még részben Toldy Ferenc által felállított és Beöthy által fenntartott irodalomtörténeti korszakok közül az öt elsőnek (pogánykor, keresztény középkor, protestáns kor, ellenreformáció kora, nemzetietlen kor) történelmi eseményeket jelölő évek szolgálnak választóvonalul, de azt is tudtuk, hogy ezek a határvonalak csak szükségből teszik meg a kívánt szolgálatot. A Beöthy könyvének átdolgozója, Kéky Lajos nem nyúlt a határvonalakhoz, a jelenleg engedélyezett másik iskolai könyv, a Prónai—Alszeghy—Sik-féle, amelynek különben sok jó oldala van, szintén ragaszkodik a hagyományos felosztáshoz, de már Pintér Jenő, a harmadik engedélyezett tankönyvnek a szerzője, ez a testestől-lelkestől irodalomtörténetíró, már kisebb-nagyobb eltolásokat visz végbe a régi mesgyéken, hogy a határvonalak irodalomtörténetiebbekké váljanak. Így például a keresztény középkort, amelyet ő a kódexirodalom korának nevez, nem zárja a mohácsi vész esztendejével, 1526-tal, hanem kiterjeszti 1535-ig, az első protestáns hitvitázó mű (Ozorai : De Christo et Antichristo) megjelenéséig. A protestáns kort sem az 1606. évi bécsi békével végzi, hanem Pázmány irodalmi fellépésével, 1603-mal. Pintér Jenő csak következetes marad magához, mikor az ellenreformáció korát sem terjeszti ki a szatmári békéig, hanem már 1704-gyel, Gyöngyösi halálával zárja. Pintér Jenőnek ezeket a nagyobb pontosságra és nagyobb irodalomtörténetiességre törekvő határkiigazításait a magam részéről szívesen elfogadom, legfeljebb az ellenreformáció korának záróvonala, a Gyöngyösi halála ellen van kifogásom ; felfogásom szerint írónak vagy költőnek az elhalálozása, mint tulajdonképen valami negatívum, nem kezdhet és nem végezhet irodalomtörténeti korszakot ; éppen ezért nem fogadható el, legfeljebb csak szükség esetén, a népies nemzeti kor befejező határának Arany halála (1882), annyival kevésbbé, mert a népies nemzetitől való elhajlás már jóval Arany halála előtt mutatkozott, különben Arany nem jajdult volna fel a *Kozmopolita költészet* (1877) című híres költeményében az idők változása miatt. Az irodalomtörténeti tantervnek, ha rákerül a sor az itt kívánt módosításokra, arra is ki kell terjeszteni a figyelmét, hogy pontosabban és lehetőleg irodalomtörténeti követelményeknek megfelelően állapítsa meg nemcsak általában az irodalomtörténet kezdetét és az iskolában tárgyalható végét, hanem az egyes irodalomtörténeti korszakok határvonalait is. Ebben aztán az utasítások is segítségére lehetnek a tantervnek, amelyek az irodalomtörténetre vonatkozólag ugyancsak szűkszavúak, nagy ellentétben a történelmi tanítási utasításokkal, amelyek a VIII. osztálybeli magyar történelemnek jobban mondva csupán az anyag időrendi részletezésének több, mint két lapot (189—191 lap) szentelnek. (VKM. 1927. évi 70.640. sz. r.)

VII. Akinek a maga szaktárgya annyira a lelkéhez van nőve, mint nekem a magyar irodalomtörténet, az nehezen hagyja abba a

mondanivalóját, ha egyszer belekezdett. Ne tessék tehát csodálkozni, ha én is kelleténél hosszabbra nyujtottam fejtegetéseimet és ha egy-egy fontosabb dologra ismételten kitértem, a tárgy érdekében és üdvösnek vallott célom érdekében tettem. Most pedig a tanári kari felolvasások hagyományos útját követve, bátor leszek javaslataimat előadni.

1. Az irodalomtörténet kezdő- és végpontja, az ú. n. legrégibb időtől a legújabb korig való időhatár essék egybe a magyar nemzeti történettanítás kezdő- és végpontjával; ennélfogva az irodalmi események tárgyalása is terjedjen a világháborút befejező trianoni békéig.

2. A két iskolai évre beosztott irodalomtörténeti anyag úgy feleződjék, hogy a VII. osztályra essék a Petőfi felléptéig (1844) terjedő rész, a VIII. osztályra pedig csak a XIX. század második és nagyobb fele, valamint a XX. század első évtizedei, ezidőszerint két első évtizede maradjon.

3. Az irodalomtörténeti korszakot lehetőleg ne politikai, hanem irodalmi események (író, költő fellépése, nevezetes mű megjelenése, irodalmi folyóirat megindítása, irodalmi társaság megalakulása) határolják; az irodalomtörténet tanításában irodalmi szempontoknak kell uralkodniok.

Debrecen. *Dr. Kardos Albert.*

Az iskolakertek a tanítás szolgálatában.

A természettudományok rohamos fejlődése már rég átalakítólag hat az iskolákra. A természettudományi gondolkodás és anyag mindig nagyobb teret kap a tantervben, másfelől azonban átalakítja a tanítás módját is. A tanár a tanítványaival együtt közelebb férkőzik a természethez, olvasnak annak nyitott könyvében és okulásuk gyönyörűséget okoz mindnyájuknak. Ám a természet „édenkertjében" nem a szó kalauzol. Szakítani kellett előbb az évezredes tradícióval, szabadulni kellett a verbalizmus bilincseitől, hogy mint egész emberek „fejjel, szívvel és kézzel" közeledhessünk a természet terített asztalához.

Az újabb természettudományi oktatás az egész ember erőinek harmonikus együttesét viszi harcba a tanulás munkájánál. Az észt az okviszonyok kutatásával, különösen a biológiai vonatkozások kiderítésével és a természet rendjének megértésével élesíti; a szívet az elmélyedő foglalkozás nyomában keletkező logikai örömmel, a természet gazdag esztétikai tartalmával, a rendjében uralkodó törvényszerűséggel és igazságossággal nemesíti; a kezet pedig a természet finom, szövevényes szerkezetének szétbontásával és a talált törvényszerűségek ábrázolásával ügyesíti: amellett természetesen a szóbeli kifejezésről sem feledkezik meg, amelyre a társaságban, a másokkal való együttélésben szüksége van az embernek. A természettudományok ilyen harmonikus kutatásával megakadályozzuk a tanulók egyoldalú szellemi túlterhelését, biztosítjuk a részletek tudatos feldolgozását és a kedélyt is neveljük.

Harmonikus sokoldalú foglalkozás és öntevékenység a természetrajz tanításának új jelszava. A sokoldalú, főleg gyakorlati foglalkozás és önálló megfigyelés azonban sokkal nehezebb, mint a szótanítás. Sokkal több időt, eszmélést, főleg azonban tudást igényel, mint a régi tanítási módszer. Ha megnyitjuk tanítványaink előtt a természet könyvét, ha megtanítjuk abban olvasni, nem elégszenek meg többé

az órán kijelölt anyaggal, hanem kirándulásaikon, játék közben a szülői házban, a mezőn, az erdőben, szóval mindenütt nyitott szemmel járnak-kelnek, megfigyelnek, észlelnek és ezerféle kérdéssel ostromolnak bennünket.

Aki hosszabb ideig tanított növénytant kisvárosban, ahol növendékeivel gyakran még óra alatt is kimehetett a szabadba, hogy megfigyelje a mező, rét, erdő növényeit, az szinte készen kapta az iskolakertet a megfigyelhető anyaggal együtt. Ilyen tapasztalatok után nagyon nehéz a biológia tanárának sorsa a nagyvárosban. Az összes reformtörekvéseknek, amelyek több, mint negyedszázada tartanak már, az a velejük, hogy ma ne a rendszerre, hanem az életjelenségekre fektessük a tanítás súlyát, tehát nem egy sor elméleti, ú. m. könyvtudás a lényeg, hanem az, hogy megfigyeljük az életjelenségeket, ezáltal az emberi ész principiumai elé tudjuk hozni őket.

Hogy ezt a célt elérhessük, a nagyvárosokban feltétlenül szükségünk van iskolakertekre. Csak az a kérdés, milyen követelményeknek kell eleget tenni, hogy kellően betölthesse feladatát az iskolakert.

Rendesen olyan kertet értenek iskolakert alatt, amely valamely iskola mellett, vagy annak közelében fekszik és főleg az illető iskola növénytani oktatását szolgálja. Nagyvárosokban azonban rendszerint valamelyik nagy kert (ú. n. központi iskolakert) szállítja az iskoláknak a szükséges növényanyagot. A régi városokban (Budapesten) nem lehet másként megoldani ezt a kérdést, mivel az iskolák a város belsejében vannak és akkor épültek jórészt, mikor a városnak még sokkal kevesebb volt a lakója. Akkoriban, mikor az ú. n. humaniórák vezettek, az iskolakertekre nem is gondoltak, ma pedig minden talpalatnyi hely be van építve, a telkek pedig irtózatosan drágák, úgyhogy a fenntartó hatóságok elijednek a költségektől. Az új építkezéseknél sem jobb a helyzet a városok belsejében, azért külföldön (Németország, Anglia, stb.) a város külső részein építik az iskolákat, parkok, ligetek közelében.

Azokban a városokban, ahol az iskolákat nem vihetjük kifelé, nincs más hátra, mint központi nagy iskolakertet rendezni be. De ez csak szükséges, nem pedig célszerű megoldás. Ha arra törekednénk, hogy lehetőleg sok növénycsaládot, fajt írjunk le, akkor a nagy kertek előnyét senki sem tagadhatná. Ámde az a célja a mai biológiának, ne a rendszert tanítsuk csupán, ne száraz névhalmazzal tömjük meg ifjúság fejét, hanem a növények életét mutassuk be, a természet intenzív megfigyelésére, kerek, egységes természetszemléletre törekedjünk. Itt pedig a kis iskolakertekkel többre megyünk.

Mert hogyan működik a nagy kert? Legjobb esetben a tanár megkapja a kért növényeket helyes nevekkel és kellő időben. De akárhogy is kapja, élettelen termőhelyükről kiszakított növények azok, osztályonként szétosztva. A tanítás szempontjából azonban a növény környezete érdekel bennünket: a talaj, világosság, stb. A beporzási jelenségek is mily fontosak és éppen ezeket nem tudjuk az ilyen példányokon bemutatni, sem a növények mozgásait. Természetes, nagyon könnyű a szokrateszi kérdve-kifejtő módszerrel[1] rávezetni a tanulókat arra, hogy mint folyik le a beporzás az útifűnél, gyujtoványfűnél, zsályánál, stb. Valójában azonban igen kevés haszna van ebből a tanulónak. Csak az iskolakert adhatja meg ilyen megfigyelésekre a lehető-

[1] E. Bungers (Halle a. S.) bába-módszernek nevezi ezt az eljárást. Monatschrift für höhere Schulen. 1911. 12. Heft. p. 645.

séget. Már pedig az igazi természetbúvár többre becsül egy elmélyedő megfigyelést, mint két órás elméleti dedukciót a beporzás csodáiról és módjairól. Az életközösségekről, a növényeknek a létért folytatott küzdelméről a tanulók fogalmat sem alkothatnak maguknak holt, a környezetükből kiszakított példányok alapján.

Erre azt is mondhatják, tessék növénytani kirándulásokat tenni. Az arravaló tanárt úgy sem kell erre biztatni, mert az iskolakert még nem teszi feleslegesekké a kirándulásokat. De hogy a nagyvárosban milyen nehéz nyélbeütni a kirándulásokat, azt csak az tudja, aki már többször rendezett ilyeneket. Először is nagy távolságra kell menni, míg az utolsó házat is elhagyjuk. És ha már kint is vagyunk a városból, a házak tömkelegéből, még mindig nem vagyunk alkalmas helyen. Jön a gazda, jön a bérlő, a csősz, a vadőr, stb. és elhajt a földjéről. De nagyon lefoglalják az ifjúságot a mellékórák is, főleg a leánytanulókat. Így azután vajmi kevés hely, idő és alkalom van a nagyvárosban, hogy a tanár növendékeivel zavartalanul végezhessen biológiai megfigyeléseket.

Igaz, minden városban van „városliget", ahol a fák megnyírva, megnyesve, olyan szép sorokban állanak, mint rapporton a katonák, de hozzájuk menni : tilos. Ha azután valami kis virág kibujik köztük, a becsületes vasárnapi publikum csakhamar eltűnteti szegénykét, s helyét tojáshéj, papiros-szemét foglalja el. Ha igazán szabad területre akarunk jutni, akkor feltétlenül egésznapos kirándulást kell tennünk, ami sok időbe és pénzbe kerül, emiatt sok-sok kirándulás elmarad.

Azt is mondhatná valaki, hogy ilyen biológiai megfigyeléseket a nagy, ú. n. központi iskolakertben is végezhetünk. Messziről, valójában, igen praktikus megoldásnak látszik ez a tanács. De csak messziről, mert közelebbről tekintve olyan feltételek kellenek hozzá, amelyeket teljesíteni alig lehet. Világos ugyanis, hogy csakis az az iskola látogathatja meg az iskolakertet a tanítási óra alatt, amely mindjárt az iskola mellett fekszik, de sokszor még az is nehezen. Tehát délután kell itt is átmenni a kertbe. Hat délutánunk van egy héten, de hány iskola van egy-egy nagyvárosban, pl. Budapesten is, egy-egy iskolában hány párhuzamos osztály, úgyhogy a legnagyobb gonddal kell eljárnunk, nehogy az iskolák, osztályok összetorlódjanak a kertben. És ha már megvan a beosztás, az esős idő mindent felforgathat. Azért le kell mondanunk arról, hogy növendékeinkkel rendszeresen kijárjunk a központi nagy iskolakertbe ú. n. biológiai, oikológiai, ethológiai megfigyelésekre. Azt pedig nem lehet kivinni, hogy a város belterületén rendezzenek be nálunk egy több holdas kertet iskolai célokra. Így *nem marad más hátra, minthogy ott, ahol az iskola telke, udvara megengedi, az iskola mellett rendezzünk be egy kis, ú. n. biológiai iskolakertet.* Azonban ezt Budapest legtöbb iskolájában kivinni, megvalósítani nem lehet, annyira be vannak szorítva az iskolák a szomszédos házak közé, hisz még rendes udvara sincs a legtöbbnek.

S mégsem mondhatjuk azt, hogy nálunk nem próbálkoztak volna meg az iskolakertekkel. A II. ker. reáliskolában boldogult Paszlavszky József már rég pompás kis kertet rendezett be diákjainak. Krammer József, a pozsonyi áll. polg. leányiskola igazgatója hasonlóan cselekedett.[1] A berendezkedésben C. Schmitt-et követte.[2] A harmadik,

[1] Az iskolai-kert a biológia tanításának szolgálatában. Pozsony. 1913. Wigand.

[2] Der biologische Schulgarten. Dalterer. Freiszing (Bayern).

nagyobbszabású ilyen kertet Pinkert Zsigmond[1] teremtette még a háború előtt a kiskunfélegyházai tanítóképzőben. A székesfőváros Budapesten a Zuglóban, az Angol-utcában hatalmas, ú. n. központi iskolakertet rendezett be, onnét kapták az iskolák (elemi, polgári és középiskolák) a szemléltetéshez szükséges növényanyagot. Sajnos, a háború mind megszüntette ezeket az intézményeket ha nem is teljesen, de 90%-ban. Nem akarok ú. n. győztes és semleges államokra hivatkozni, csak egy szintén vesztes országra, Németországra. A hivatalos állami kimutatás szerint 1927-ben 1075 iskolakert működött és ezek száma 1930-ban már 1400-ra emelkedett. Még ott sincs minden iskolának kertje, hiszen területet nem tudnak teremteni a városok belsejében, akkor azonban központi iskolakertek szállítják a szemléltetéshez szükséges anyagot.

Hacsak tisztán a növénytan használhatná az iskolakertet, nem pártolnák annyira. Ámde Angliában, Hollandiában, Dániában, Németországban a mértan, a rajz, kézimunka, a nyelvek tanárai is bőségesen kihasználják az iskolakertet. Ott végzik a mértani idomok mérését, ott rajzolnak a szabadkézi-rajzi órákon, onnét veszik a kézimunka-mintákat, a nyelvi órán nemcsak hallják a növények : virágok, fák neveit, hanem mindjárt látják is, amelyikről beszélnek, így erősen rögzítik az emlékezet talaján. Oda megy a történész, hogy a szabadban tudja szemléltetni, jobban elképzeltetni a vázolt eseményeket. Ott láttam a kath. evang., hittanárt, mert a növendékek így jobban átértették Jézus példázatait. Azt meg mondani sem kell, hogy a földrajz és természetrajz tanára mennyire kiaknázhatja az iskolakertet. Angliában, Németországban az iskolakertbe vagy melléje építik a játszótereket, ott tartják a tornaórákat. Sőt egyes helyeken szabadtéri színpadokat is építettek, előadásokat, önképzőköri bemutatásokat, majálisokat rendeznek ott. Nemcsak az iskolák, hanem az egész város résztvesz az ilyen bemutatókon. Így kapcsolják bele a nagyközönséget az iskola életébe és munkájába.

Hogy milyen legyen a kertek berendezése, annak vázolását szükségtelennek tartom, mert ahány ház, annyi szokás. S annyi minta áll előttünk,[1] hogy a szakember bármikor bőségesen válogathat köztük, hiszen angolban 2 és németben már óriási irodalma van ennek a kérdésnek.[2] A berendezés, a megoldás mindig az adott viszonyokhoz alkalmazkodik. Az dönti el, hogy bemutathatjuk-e hazánk erdeit, rétjeit, láposait, szikeseit, homokpusztáit. Elővarázsolhatjuk-e a mocsarak, lápok, tavak növényvilágát, szemléltethetjük-e pl. a dunai bozótok, a lombos erdők, a fenyvesek aljnövényzetét, stb. Kis helyen felhasználjuk a kerítést, falat (kúszónövényeknek) még az árnyékos oldalt is. Nagyobb életközösségeket természetesen szintén nem állíthatunk be. Ilyenkor inkább a biológiai jelenségekre fektetjük a súlyt. Pl. védekezés a túlságos párolgás, lehülés, stb. ellen ; azután megporzás rovarok révén, idegen megporzás elősegítése a megporzó szervek oltalmazása, sarjakkal való szaporodás, a magvak elterjesztésére való berendezés, stb. kérdések irányíthatnak bennünket. Kisebb helyet foglalnak el a meteorológiai műszerek, madáretetők. A fákra fészekodvak kerülnek.

[1] A biológiai iskolakert berendezése. Kiskunfélegyháza. Vesszősi-nyomda.

[2] Lásd Dr. Martin Herberg: Der Schulgarten. Quelle et Meyer Leipzig. 340—347. lapjait.

Hogy ez a munka valószínűleg megéri a ráfordított anyagi és szellemi áldozatot, az angol és német nép példája mutatja, amikor összekapcsolta a kertet az iskolával. Általánosságban mindenütt elismerik a természet vizsgálásának képzőerejét, a természettudományoknak szinte egész társadalmi és egyéni életünket átalakító befolyását. Azért a pedagógusok vállvetett munkával dolgoznak, hogy az oktatásban minél nagyobb szerephez jussanak. Ahol felismerték a természettudományok jelentőségét, mint pl. Japánban, Amerikában, ott az ipari és gazdasági, s a velük kapcsolatos szellemi élet hatalmas és széles arányú, erőtől duzzadó haladásról tesz tanubizonyságot. Kivált Amerikában vezet a természettudományi oktatás, de nem is halljuk itt azt a nálunk már az unalomig hangoztatott panaszt, hogy az iskola és az élet között nincs meg a kellő kapcsolat. Ha ide akarunk jutni mi is, akkor a gyermeket nekünk is magával az élettől duzzadó természettel kell megismertetnünk. Erre legalkalmasabb a kert, az iskola kertje.

A kert az emberi lélek, szellem felfrissítője, az emberi élvezetek legtisztábbja. A kertnek az iskolával való összeköttetése sok helyen megtörtént már, így főleg az Egyesült Államokban, Kanadában, Angliában. A kertészettel való foglalkozás itt és Svájcban, Németországban, ahol külön tanulókertek vannak, melyeket a tanulók maguk mívelnek, kiváló ismeretnyujtó és jellemfejlesztő eszköznek és módszernek bizonyult. A kertben való foglalkozás nem külön tantárgy, beillesztve a többi közé, hanem csak fontos segítőeszköze a tanításnak. Célja : a gyermeket megismertetni környezetével, a talajjal és a rajta tenyésző növényi és állati élettel. A kerti foglalkozást kapcsolatba hozza a többi tantárggyal, s mint ilyen a kert a természettudományi oktatás színhelye. A tanulók megismerik a növényi élet titkait, a csirázást, fejlődést, virágzást, termésképzést, elterjedést. Megtanulják a talajvizsgálatot. Maguk vetnek, ültetnek és pedig nemcsak virágokat, hanem fű- és gabonaféléket, konyhakerti növényeket, gyümölcsfákat is. Figyelemmel kísérik a légköri változásokat, a napmelegnek a növényi életre gyakorolt hatását. A kertben való foglalkozás különösen alkalmas arra, hogy növendékeink elméjét a körülöttünk levő dolgokon élesítsük, fejlesszük. Ez a foglalkozás éberré teszi őket, agyukat pedig mozgékonnyá s megtanulják a körülményekhez való alkalmazkodást.[1]

Mi még messze vagyunk ettől. Hazánk agrárország, s kidomborítjuk-e mi ezt a tanításunkban ? Erősebben hangsúlyozzuk-e a gabonafélék, burgonya, dohány, cukorrépa, stb. életfeltételeit, a jó talajmívelés, magvetés, magválogatás, a növényt pusztító állati és növényi betegségek fontosságát, az orvoslás módjait, stb. Látjuk-e az óriási kárt, amit a gyümölcspenész (monilia), a köszméte lisztharmat, az egyes levéldarázs, az almamoly, a kis és a nagy araszoló gyümölcsfáinkon okoz ? ! Azt mondhatják erre, hogy ez a gyakorlati oldal nem való a középiskolákba. Ámde mindez beleolvasztható a tudományos tárgyalásba, s nekünk nem a külföldi, hanem a hazai példákat kell kiemelnünk és megvilágítanunk.

Aki a lapokat olvasta, karácsony előtt két nappal láthatta a Vásárcsarnok jelentéséből, hogy Budapestre befutott a századik vagón idegen gyümölcs. De azt nem tudjuk, hogy hány vagón maradt Nagykanizsán, Szombathelyen, Sopronban, Győrben, hány ment mindjárt

[1] Eaton Fasey : In the Garden. London. Sir Isaac Pitman et Sins

Debrecenbe, Szegedre, stb. Eddig 5 millió pengő ára gyümölcsöt hoztak be, júniusig tavaly is 18 millió pengő értékben kaptunk olasz, amerikai, afrikai, ausztráliai, stb. gyümölcsöt. És ugyanakkor a magyar alma kilója 80—120 fillér, a szőlőé 120—200 fillér, de nincs elegendő, mert elvitték a növénybetegségek. Hány ezer embernek adna kenyeret a magyar gyümölcstermelés, mikor a magyar gyümölcs — a külföldi szakértők szerint is — a legjobb ízű az egész világon. Ide is az iskolákon, az iskolakerteken keresztül vezet az út.

De még más következménye is van az iskolakerteknek. Aki megfordul Budapest környékén, bejárja a Dunántúl falvait, az Alföld tanyáit, szívszorongva látja ott az elhanyagolt gyümölcsösöket. Az ágakon selyemszálon fityegő hernyófészkeket himbál a szél, aszott, összetöpörödött gyümölcsmúmiák penészlenek rajtuk, erősen megkapaszkodva még a téli viharok sem tudták onnan lerázni őket. A mohlepte törzsek a napfényben sárgállanak — zöldellenek ; a héjkéreg magától lekívánkozik róluk, száraz csonkok hosszan nyúlnak el a törzstől, máshol mély lyukak tátonganak, szürke-fehér élősdiek tanyái.

Amíg határaink megvoltak, az Alföld gyümölcstermesztése csak másodrendű kérdés volt. Erdély, a Felvidék, Dunántúl ontotta a gyümölcsöt. Az Alföld búzát és szőlőt érlelt. De amióta megfosztottuk ellenségeink legszebb kertjeinktől, búzánk, borunk pedig értékben leromlott, elsőrendű kérdéssé vált, hogy az Alföldön is gyümölcsöt termesszünk. Itt kell pótolnunk azt, amit odafent elvesztettünk. Csakhogy ez nehéz feladat ! A talaj megfelel, de a klímával már baj van. Az Alföldön, sőt a Dunántúl legnagyobb részén is az almamolynak négy nemzedékével kell megküzdenünk, holott Erdélyben és a Felvidéken úgyszólván védekezés nélkül is egészséges gyümölcs termett. Tavaszi fagyok vajmi gyakran letarolják, amit ősszel kellene leszednünk. Nyári aszályok veszélyeztetik a fák életét. Ennek ellenére is mindent meg kell tennünk hogy gyümölcstermelésünk fellendüljön még a legnagyobb erőfeszítések árán is. Magyar emberek kenyeréről, magyar gyermekek jövőjéről van szó. A gyümölcstermelés aránylag kicsi területen is jövedelmező gazdálkodási ág ; mi pedig éppen kicsinyek és szegények vagyunk. Okszerű gyümölcstermesztés hatalmas tényezője lehet a nemzet vagyonosodásának. Minden zsilipet meg kell hát nyitnunk, minden lehetőséget meg kell adnunk, amelyen keresztül arany jöhet be az országba. Ennek pedig az abc-je az iskolakertekben van, amint azt német példák igazolják.

A magyar nép is érzi, hogy a búza leromlása miatt valami máshoz is kellene fognia, hogy teljesen tönkre ne menjen ; de tanácstalanul áll úgyszólván elhagyatottságában. Itt pedig két kérdés a fontos : a *gyümölcsfajta* és a *gyümölcsvédelem*. Hiába kínálunk mi bármilyen jó ízű gyümölcsöt, bármilyen szép, kitűnő fajtákat *kivitelre*, akár aranyalmát is, még pedig aranytálcán, a külföld mindaddig, amíg *egészséges* gyümölcsöt nem tudunk adni, ránk sem néz. Egészséges gyümölcsünk pedig csak akkor lesz, ha a gyümölcsfákat ápoljuk és gondozzuk. Ennak a gondolatnak át kell mennie a köztudatba, csak akkor várhatjuk gyümölcstermésünk általános fellendülését. Erre is jó mutató az iskolakert, ahol a tanulók megtanulhatják a faápolást, a koronaritkítástól kezdve a permetezésig mindent. Tulajdon szemükkel láthatják, hogy a vénhedt képű fából miként lehet felénél fiatalabb korút elővarázsolni. Látják, hogy keverik a mérgeket, melyekkel a kártevőket el lehet pusztítani. Ott vannak a szerszámok, eszközök,

gépek. Megismerik a gyümölcsfák ellenségeit. Ott fordul ki szemük előtt a héjkéreg alól kipiszkált almamoly bábja. Sohasem hitte volna egyik sem, hogy ez az a veszett ellenség, amely édesatyja, nagybátyja, az egész környék gyümölcsét elpusztította. Megismerik a vértetűt és sok más egyéb kártevőt is, amit otthon sohasem figyeltek volna meg. Megmutatjuk nekik a gyapjas és gyűrűs pille petéit, a gyümölcsmúmiákat, stb. Érdekli őket a permetezés, a pattogó tűz, ahol a nyesedékkel együtt a hernyófészkek pörkölődnek. A fogékony gyermeklélek mély benyomásokat szerezhet így, amely egész életére kihathat.

A németeknél az iskolakertek hatása alatt alakultak ki a Schreber- és munkáskertek, ahol kis parcellákon munkások, iparosok, kishivatalnokok kertészkednek. A vasárnapot, az ünnepet hasznos munkával családjuk körében, nem pedig a korcsmák bűzös levegőjében töltik. Ezekből a kertekből alakultak azután a kertvárosok, ahol a ház a körülötte elterülő kerttel együtt a lakó tulajdona. Budapesten is hódít már a kertvárosok eszméje, csak a megvalósítás nehéz nálunk (tőkeszegénység).

De meg lehet valósítani, csak szeretet és akarat kell hozzá. Szeretni a természetet, amelynek ölén elmúlik minden baj és fájdalom. Gyönyörködni a kék égben, a reggeli harmatban, a madarak dalában, nem mindenkinek sikerül. Ott van a rét, felveri a vadvirág, szétontja rajta illatát a kakukfű, messze érzik az akác illata, amikor szelíd tavaszi estén megszólal az estharang, amely gyermekkori emlékeinket varázsolja vissza. Megjelenik előttünk a kis falu édes boldogságot nyujtó egyszerű kis háza, ahol gyermekéveink emlékei időznek. Előnkbe jön a kert, benne jácint, fehér liliom, muskátli, orgona. Mindez hiányzik a nagyvárosban. És hogy mennyire szükség van erre, a falusi hangulatra, a falu földjének szinte imádságos szeretetére, mutatja a német Heimatkunde-mozgalom. A német falu gyarapodik, népe megmarad falun, falusi embernek, pedig őt is csábítja a nagyváros ragyogó, csillogó külső kultúrmáza, elsősorban a mozi, a sok mulatóhely, stb. Vele szemben a francia falu néptelenedik, lakói a nagyobb városokba húzódnak. A németek a falusi élet szeretetét jórészt a helyesen megszervezett iskolakertmozgalomnak köszönhetik.

Kitűnt, hogy legtermészetesebb és legnyájasabb nevelőnk a kert, mely a városi és falusi gyermeknek egyaránt a legmaradandóbb emlékeket nyomja a lelkébe. Az utolsó évtizedek építészeti törekvése bevonta a kertet az ember mindennapi életébe, ahol a munkában elfáradt ember duzzadó gyönyörűséggel szívhatja magába a jövő kultúrájának illatát. A kertvárosban a kert nem dísz, nem csábító kert, nem kedvtelés, hanem őszinte szükséglet, mivel a kert természetes táplálója az ember művészi lélekzetvételének.

Mily boldogság, nemzetgazdaságilag milyen nagy érték lenne az, ha csupa kertes házak sorakoznának Budapest, általában nagyobb városaink környékén. Óriási értéket adnának az ott termelt gyümölcsök, zöldségfélék, virágok, stb. De még fontosabb maga a gyermek, annak élete, jövője, hisz annak egészsége, férfikorának munkaereje, boldogsága, egész világfelfogása attól függ : „vajjon átjárta-e fiatal korában a napfény, a virágok illata, a földnek csodatevő párája. Vajjon tudott-e örülni egy szép virágnak, egy szállongó lepkének és pirosra sütötte-e arcát a napsugár ?“

Sok minden fakadhat az iskolakertben való foglalkozástól : tudás, lelki elmélyedés, boldogság. De nekünk tán mindennél fontosabb :

a munka, az alkotó, a cselekvő munka, hogy virágos kert legyen Pannonia, tágas mezein dús kalászok, zamatos gyümölcsök érlelődjenek, vonatok ezrei szaladjanak azokkal idegen országokba és éljen, sokasodjék a magyar, hogy minél előbb szétvethesse a trianoni határokat. Ez lesz a magyar feltámadás. *Dr. Horváth Károly.*

FIGYELŐ.

Leányközépiskoláink új érettségi vizsgálati utasítása.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1931 január hó 10-én 540—05—22. számú rendeletével az 1926. évi XXIV. törvénycikkel szervezett leányközépiskolák és leánykollégiumok részére új érettségi vizsgálati utasítást léptet életbe. Az utasítás két fejezetre oszlik. Az első leányközépiskoláink (leánygimnázium és leánylíceum), a második a leánykollégium érettségi vizsgálatát szabályozza.

A leányközépiskolákra vonatkozó fejezet lényegesebb s az eddigi utasítástól eltérő intézkedései a következők:

2. §. Az érettségi vizsgálat céljául a tanuló szellemi fejlettségének és tárgyi ismeretének megállapítását jelöli meg. Az utasítást kísérő rendelet szerint „a vizsgálat fő feladata a tanulók szellemi fejlettségének megállapítása; a tárgyi ismeret csak alapja, mintegy eszköze a szellemi fejlettség puhatolásának." E követelmény leányközépiskoláinkra vonatkozó törvény (1926 : XXIV.) 1. §-ának természetes következménye, mert „a leányközépiskolának az a feladata, hogy a tanulót vallásos, erkölcsös és nemzeti szellemben általános műveltséghez juttassa.

7. §. Az érettségi vizsgálat írásbeli részén három dolgozat készítendő:

a) leánygimnáziumban: a magyar, latin és német nyelvekből;

b) leánylíceumban: a magyar, német és francia (esetleg angol vagy olasz) nyelvekből.

A mennyiségtanból írásbeli vizsgálat nem lesz. Ezt a kísérő rendelet azzal indokolja, hogy tapasztalat szerint „a mennyiségtani dolgozatok elkészítése okozza a tanulóknak a legnagyobb nehézséget", s hogy „a vizsgálóbizottság a kizárólagos szóbeli vizsgálat alapján is képes lesz a tanulók mennyiségtani tudását elbírálni."

A magyarnyelvű írásbeli vizsgálaton a tanuló egy kijelölt magyar irodalmi és egy kijelölt más szaktárgyú tétel között szabadon választhat. A dolgozat négy teljes oldalnál több nem lehet.

A latinnyelvű tételnél a fordítandó szöveg tárgyát a tanulókkal közölni kell.

9. §. Az írásbeli vizsgálaton egy teremben legfeljebb 15 tanuló dolgozhatik.

15. §. A dolgozatokat a vizsgáló szaktanárok bírálják el. A nem irodalmi tárgyú magyarnyelvű dolgozatokat tárgyi szempontból az illetékes szaktanár is elbírálja.

16. §. A dolgozatok végleges elbírálásánál az osztályzatot a bizottság szavazás útján állapítja meg. E szavazásban az elnök, az igazgató és a szaktanár vesz részt.

Ha a tanuló dolgozata oly tárgyból elégtelen, mely tárgy a szóbeli vizsgálatnak nem tárgya, e tárgyból is szóbeli vizsgálatra utasítandó. A bizottság szóbeli vizsgálatra utasíthatja a tanulót egy nem szóbeli

tárgyból akkor is, ha a tanuló évvégi osztályzata és az írásbeli eredménye között lényeges eltérés van.

19. §. A szóbeli érettségi vizsgálat tárgyait állapítja meg. Ezek :

a leánygimnáziumban : a magyar és latin nyelv és irodalom, történelem, mennyiségtan, fizika ;

a leánylíceumban : a magyar és német nyelv és irodalom, történelem, mennyiségtan, fizika. E tárgyakhoz esetleg még az a tárgy is csatlakozik, melyet a bizottság az írásbeli vizsgálat eredménye alapján a szóbeli vizsgálat tárgyául kijelöl.

20. §. Az egyes tantárgyak kérdezésmódját szabályozza. Megszünteti az „érettségi tételek" előzetes összeállítását, ehelyett a kérdezendő anyagot kell a bizottság használatára összeállítani. A megszüntetett mennyiségtani írásbelit némileg pótolja az az intézkedés, hogy a szóbelin gyakorlati feladatot is kell kidolgoztatni.

21. §. A szóbeli vizsgálaton az elnökkel együtt legalább a bizottság három tagjának jelen kell lennie.

25. §. A bizottság a záró értekezleten a tanuló VIII. osztálybeli magaviseleti osztályzatát megváltoztathatja, ha azt indokoltnak látja. Ez esetben a megváltoztatott osztályzat kerül az érettségi bizonyítványba, különben a VIII. osztálybeli bizonyítvány érdemjegye.

26. §. Az érettségi vizsgálat általános fokozatait állapítja meg. E szerint a tanuló a követelményeknek kitüntetéssel, jelesen, jól felelhet meg, vagy csak egyszerűen megfelelt.

A kitüntetéssel való minősítésnek feltétele, hogy a tanuló magaviseleti érdemjegye példás, az érettségi tárgyakból, valamint a középiskola többi, az érettségi bizonyítványba felvett tárgyaiból nyert osztályzata jeles legyen.

A többi minősítés az eddigiekkel megegyezik.

A 27., 28., 29., 30. szakaszok a vizsgálaton meg nem felelt tanulókról intézkednek.

A 34. § szerint az országos középiskolai tanulmányi versenyeken elsőknek minősített tanulók érettségi bizonyítványának hátlapjára az eredményt rá kell vezetni.

A 35. § szerint az érettségi bizonyítványról másodlatot és másolatot is az eredetit kiállító intézet igazgatója adhat.

36. § a kiegészítő és különbözeti érettségi vizsgálatokról intézkedik. A görög és latin kiegészítő érettségi vizsgálatnak írásbeli és szóbeli része lesz.

38. § szerint az érettségi vizsgálat díja 32 P.

A leánykollégiumról szóló fejezetben csak a leányközépiskolára vonatkozó utasítástól eltérő intézkedések vannak meg. Az eltérések az iskolatípus sajátosságából következnek. A leánykollégium írásbeli és szóbeli érettségi vizsgálatának tárgyai a leánylíceum érettségi vizsgálatának tárgyaival azonosak, de a követelmények a leánykollégium tantervének megfelelően kisebbek.

Az új utasítás intézkedései az egyes leányközépsikolákban akkor válnak kötelezőkké, amikor az illető leányközépiskola VIII. osztályában az új (1927. évi) tanterv életbelépett.

Bernolák Kálmán

Pedagógiai hírek.

1. *România. a)* A tanulók száma az I—III. osztályban csak 50 lehet, a IV—VII. osztályban pedig csak 40. Ritka kivételképen a minisztérium ad engedélyt 1—2 tanulónak létszámon felül való felvételéhez. Ha I. osztályba jelentkező tanulók száma meghaladja az 50-et, akkor felvételi vizsgálatot tesznek valamennyien egy bizottság előtt, amelynek tagjai az intézet igazgatójának elnöklésével a román nyelv és a mennyiségtan szaktanára, továbbá a tanfelügyelőség által kijelölt városi tanító. A jelentkezőket az iskolaorvos is megvizsgálja és a beteges, gyönge testalkatú tanulók akkor sem vehetők fel, ha egyébként a vizsgálaton megfeleltek.

b) A tanulók az iskolaév végén vizsgálatok alapján jutnak a felsőbb osztályba. Ezek a vizsgálatok különbözők az egyes osztályokban. Az I. osztályban csak a román nyelvből és a matematikából, a II. osztályban e két tárgyon kívül a franciából is, a III. osztálytól felfelé pedig minden tárgyból tesznek a tanulók szóbeli osztályvizsgálatot. Egy napon csak egy tárgyból van vizsgálat, úgy, hogy sokszor 10 napig is eltartanak a vizsgálatok a tantárgyak száma szerint. A vizsgálaton a szaktanáron kívül egy cenzor is jelen van ; arra is van eset, hogy a minisztérium küld ki elnököt. A III. osztály osztályvizsgálatán kívül a IV. osztályba még külön felvételi vizsgálat alapján lehet fellépni (kis érettségi). Ez rendesen igen szigorú s a tanulók elég nagy százaléka lemarad. A vizsgálat két részből áll : írásbeliből és szóbeliből; írásbeli van a román nyelvből és a mennyiségtanból, szóbeli pedig a román nyelvből, történelemből, földrajzból, franciából és mennyiségtanból. A vizsgáló bizottság az intézet tanárkarából áll. Az osztályozásra minden fokon 10—1-ig terjedő számokat használnak, de előfordulnak tizedes számok is. Csak az a tanuló felelt meg, akinek általános osztályzata minden tárgyból legalább 5 egész. Ha a tanuló csak egy tárgyból is 2-es vagy 1-es osztályzatot kapott, ismétlő lesz.

Érettségi vizsgálatot a tanulók a minisztérium által az ország különböző részéből kinevezett bizottság előtt tesznek ; Az írásbelin a román nyelvből, továbbá választása szerint a latinból vagy mennyiségtanból, a szóbelin pedig a román nyelvből, történelemből, az ország földrajzából, franciából, továbbá latin vagy mennyiségtanból és természetrajzból vagy fizikából felelnek.

c) A tanulók egyenruhát tartoznak hordani, kivétel nélkül. Még a magántanulók is viselik az intézet sapkáját. A nyilvános tanulók a balkarjukon még az intézeti rendszámot is hordják. Pl. L. G. T./394. = Lic. german Timisoara. Ez ellen való vétség esetén a tanulót ki lehet zárni az intézetből. Ezenfelül minden tanulónak arcképes igazolványa is van, amelyet az osztályfőnök állít ki, s amelyet a tanulónak mindig magával kell hordania. Ha a rendőrség a tanulót valamilyen rendellenességen éri, az igazolványát elveszik és jelentést tesznek az intézet igazgatóságánál. A kihágásokat a tanári kar bírálja el.

2. *Németország. a)* Das Heim der Nationen in Mainz. Érdekes tervvel foglalkoznak Németországban. A franciák által kiürített mainzi citadellában a világ minden államának pedagógusai részére barátságos otthont és kutató intézetet szándékoznak berendezni. Az egyes államok, továbbá egyesületek alapítványokat tesznek (egy-egy szoba ára kb. 1000 márka) és így jogot szereznek, hogy emberüket bizonyos időre odaküldhessék. Cél inkább gyakorlatilag fejleszteni az iskola munkáját, mint elméleti képzés nyujtása. Ugyanazon időben egy célkitüzésű peda-

gógusokat gyüjtenének egybe. A szobákat az egyes országok maguk rendeznék be, még pedig olyképen, hogy minden a hazai viszonyokra emlékeztetne. A szobák elnevezése is kiváló pedagógusok után történnék. Egy-egy teremben a különböző országok iskolaszervezetét feltüntető berendezéseket is, a reávonatkozó irodalmat is megtalálná az oda eljutó pedagógus. A legcélszerűbben épített iskolák tervrajzát a költségvetéssel együtt szintén be akarja mutatni a vezetőség. Természetesen nem hiányoznak az iskolai életben szükséges szemléltető eszközök (bútorzat stb.) sem. A gyakorlati pedagógiával foglalkozók nagy várakozással tekintenek ezen nagyszabású vállalkozás elé. Szervezője Franz Joseph Niemann, Schulrat, aki ezelőtt a Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht-nél (Berlin) a külföldi osztálynak (Auslands-Abteilung) volt a vezetője.

b) A porosz kultuszminisztérium megkereste a tanügyi hatóságokat, nyilatkozzanak arra nézve, mely időpontot találják a legmegfelelőbbnek a tanárjelöltek kiválogatására: 1. érettségi, 2. szakvizsgáló, 3. pedagógiai, 4. a gyakorlati vizsgálat után-e. Nem egészséges állapot ugyanis, hogy a tanárjelöltek sokszor csak a gyakorlati vizsgálat után (6 évi tanulmány után) tudják meg, hogy tanári alkalmazást rá nem termettségük miatt nem kaphatnak. Ez nagyon kemény ítélet, hisz eddigi tanulmányaikat nem igen használhatják másutt (könyvtár, múzeum). (Zentralblatt, 1930. évf. 22. sz.) A minisztériumnak ez a megkeresése több hozzászólást váltott ki (Monatschrift für höhere Schulen, 1931. évf. 1—2. sz.) Általában véve a tanulmányok megkezdése előtt kívánják a selejtezést (Eine Erprobung der schulmeisterlichen Fähigkeit vor Beginn des Studiums) és Bajorország, továbbá Baden mintájára csak annyi tanárjelöltnek a felvételét akarják megengedi, ahányra és amilyenre előreláthatólag szükség van (numerus clausus). Viszont mások csak a szigorú vizsgálatok alapján (szak- és pedagógiai) kívánják a szükséges selejtezés elvégzését.

A minisztériumot fenti rendeletének kiadására az késztette, hogy ijesztően nő a felesleges okleveles tanároknak a száma. (1931 husvétig kb. 10.000 lesz a felesleges okl. tanárok száma).

c) A gyakorlati tanárképzés érdekében a göttingai Philologenversammlung kívánatosnak tartja, hogy a tanárjelöltek az egyetemi szünetekben, esetleg szülővárosukban a középiskolákban hospitáljanak.

d) Poroszországban is eltörölték a tanulókról a bizonyítványokba eddig írt jellemzéseket. Sok zavarnak voltak ezek okozói. Elrendelték ellenben, hogy a tanulók szülőit szükség esetén behatóan tájékoztassák a tanuló egyéniségére nézve (magatartás az iskolában, az iskolán kívül, az iskola közösségében, öntevékenysége a munkatanítás folyamán, írásbeli dolgozatai, különleges tehetségei, hajlama, magatartása játék közben, kirándulás alkalmával stb.) Évenként kétszer kell erre a célra külön tanácskozást egybehívni és megbeszélni a tanulónak különösen azokat a jellemvonásait, amelyek további fejlődésére, egyéniségének kialakulására nézve fontosak. Az életben való elhelyezkedésnél ezeket a jellemrajzokat a bizonyítványtól függetlenül kell a munkaadóval közölni. Iskolaváltozás esetén is az elbocsájtó bizonyítványon kívül külön iratban kell az új iskola igazgatójával a tanulóra vonatkozó adatokat közölni. (Zentralblatt 1931. évf. 1. sz.)

e) A porosz kultuszminisztérium a Zentralblatt folyó évi 2. számában közzétette azoknak a középiskolai tanároknak a jegyzékét, akikhez valamely külföldi államban teendő tanulmányi út esetén vagy egyéb alkalmakkor útbaigazításért folyamodni lehet. *Dr. Jámbor György.*

EGYESÜLETI ÉLET.

Budapesti Tanári Kör.

A kör 1931 január 16-án felolvasó ülést tartott Bernolák Kálmán elnöklete alatt. *Dr. Horváth Károly* olvasott fel *Az iskolakertek a tanítás szolgálatában* címen. (L. Közlöny 218. l.)

A felolvasáshoz hozzászóltak :

Dr. Loczka Alajos szakfelügyelő, mint az iskolakerteket életrekeltő rendeletek szellemi szerzője más oldalról is megvilágítja a kérdést. Az állami iskolák közül 24-nek van már iskolakertje és még tíz jelentette be kert létesítését. Felkéri az igazgatókat az eszme pártolására. Nevelő és kultúrpolitikai szempontból fontos ez. A magyar parasztot nagy ür választja el az úri embertől, már pedig az ország agrárjellegét juttassa érvényre az iskola is. Az urhatnám magyar középosztállyal az iskolakert segítene megbecsültetni a kisgazda munkáját. Az ott dolgozó gyermek nem fogja a paraszt szót szidalomnak venni, hanem megbecsüli azt, akinek kezemunkájából élünk. Az iskola és az élet közt is nagy ür tátong, ennek áthidalására volna legalább részben hivatott az iskolakert. A gyermek szabad idejével nem törődünk. A tömeg szórakozása, a mozi és a sport túlhajtása helyett a tanulók figyelmét a kertgazdaságra kellene terelni. Erre a nem-szakos kollegákat is kéri. A régi iskolakertek a botanika szolgálatában álltak, bennük alpesi, trópusi növényeket termeltek. Olyasmit kell az iskolakertben termelni, ami a tanuló mindennapi életében előfordul és szükséges. Az Erzsébet-nőiskolában, a ciszstercita gimnáziumban minden tanulónak van a kertben egy kis parcellája. Nagyvárosban is meg lehet ezt csinálni, még betonos udvarban is ládába hordott földdel.

Kalmár Elek főigazgatónak Lőcsén volt iskolakertje. Tapasztalta, hogy a jó diák volt a jó munkás a kertben. A nagybányai gyümölcsfavédelmet állította példának.

Az *elnök* megköszöni a hozzászólásokat és kéri Nagy Pál szerkesztőt, hogy a nemzeti szempontból is nagyon fontos felolvasást közölje a Közlönyben. A szerkesztő megígéri.

A *titkár* felolvassa a kör választmányi tagságára ajánlottak névsorát. Egyhangulag elfogadják. Így választmányi tagok lettek :

A Verbőczy rgimn.-ból dr. Temesi Győző és dr. Trombitás Gyula. A Baar-Madas ref. leánylic.-ból Keresztessy Mária és Papp Margit. A Szilágyi Erzsébet leányliceumból Ballagi Malvin és dr. Bónis Pálné Wallon Emma. A Mátyás rgimn.-ból Jánosy Béla és Oslay Ferenc dr. Az érseki rgimn.-ból dr. Gáspár Pál és dr. Gyomlay László. A Toldy Ferenc reálisk.-ból vitéz Sándy Hugó és Grabovszky Kamill. Az Árpád rgimn.-ból Benkő József és Novák Kálmán. A piarista gimn.-ból Kisparti János dr. és Holló Károly. Az Eötvös József reálisk.-ból dr. Kertész Manó és dr. Révész Emil. A Gizella királyné leánygimn.-ból Horváth Károly dr. és Knebel Alfréd. A Veres Pálné leánygimn.-ból Kalmár Anatólia és Geszti Lajos. Az evang. leánykollegiumból dr. Bőhm Dezső és Jeszenszky Ilona. A Berzsenyi Dániel rgimn.-ból Fornwald József és dr. Vajthó László. A Bolyai reálisk.-ból Bozzay Zoltán és dr. Vargha Zoltán. A Ráskai Lea leánygimn.-ból Ungváryné Katona Irén. A Kölcsey rgimn.-ból Csetri Károly és vitéz dr. Pálfy János. A Kemény Zsigmond reálból Báthor Pál, Losonczi Lajos. A Mária Terézia leányliceum-

ból Somogyi István, Kiss Teréz. A Madách gimn.-ból Kovalovszky János, Magyar Sámuel. Az evang. gimn.-ból dr. Loisch János, dr. Kliment Jenő. Az Erzsébet nőisk. leánylic.-ból Blaskovits Izabella, Davidáné Biró Erzsébet. A Szt. István rgimn.-ból Szeretó Géza, Gruber Miklós. A Zrínyi rgimn.-ból Putnoky Imre, dr. Rausch Géza. A Szt. Benedekr. rgimn.-ból Kemenes Illés, Horváth Kandid. A Vörösmarty reálból dr. Koren Dénes, Farkas János. A tanárképző gyak. gimn.-ból dr. Petrich Béla, Kurdilla Ferenc. A Sophianum leánygimn.-ból dr. Fallenbüch Ferenc, Dudichné Vendl Józsa. A Zrínyi Ilona leánylic.-ból Bosányi Franciska. A Fáy reálgimn.-ból Győry János, Kőnig József. A ref. gimn.-ból Samu János és Szalay Károly. A Széchenyi rgimn.-ból Kalkbrenner Antal, Happ József. A Szt. László rgimn.-ból Dongó Orbán, Sziklai Aladár. Az újpesti leányliceumból dr. Lersch Ernő. Az újpesti rgimn.-ból dr. Zibolen Endre. A pesterzsébeti rgimn.-ból Stagl Arthur és Gyönyör Béla. A kispesti rgimn.-ból Resch Aurél.

Az *Orsz. Középisk. Tanáregyesület választmányának igazgatóságába* küldi körünk Gajda Bélát, a *választmányba* tisztikarunkból dr. Sényi Valériát és Szabó István Andort, a tagok közül pedig a következőket:

Bozzay Zoltán, Kurdilla Ferenc, Dongó Orbán Nagy J. Béla dr., Fornwald József, Petrich Béla dr., Gáspár Pál dr., Somogyi István, Gyertyánffy Ernő, Stagl Artur, Horváth Károly dr., Straub L. Gyula, Kalkbrenner Antal, Vajthó László dr.

Az elnök bejelenti, hogy a székház dísztermében minden pénteken délután barátságos összejövetelt tartunk, zongora, sakk, esetleg ujságok állnak a tagok rendelkezésére. Ezúton is felkéri az intézeteket, hogy minden pénteken legalább egy-egy tagot küldjenek ki a testületi szellem ápolására.

A gyűlés ezzel véget ért. *Szabó István Andor*, titkár.

Debreceni Tanári Kör.

A Debreceni Kör 1931 január 23-án népes felolvasó gyűlést tartott *vitéz Bessenyei Lajos dr.* elnöklete alatt.

Vitéz Bessenyei Lajos dr. elnök tömören fogalmazott, mélyen szántó elnöki megnyitójában azt a gondolatot fejtette ki, hogy irodalmi oktatásunkat a magyar nemzeti eszmének kell áthatnia. A tanulmány gondolatgazdagsága, tartalmi elmélyültsége, formai szépsége oly nagy tetszést váltott ki a jelenlevőkben, hogy Ady Lajos főigazgató indítványára a Kör elhatározta, hogy a Közlöny szerkesztőségétől kérni fogja a megnyitónak teljesszövegű közzétételét (l. Közlöny 209. l.).

2. *Kardos Albert dr.*, ny. gimnáziumi igazgató felolvasást tartott „A magyar irodalomtörténeti tanterv módosítása“ címmel (l. Közlöny 212. l.).

3. A felolvasáshoz elsőnek *Pap Károly dr.* egyetemi tanár szólt hozzá. Az irodalomtörténeti anyag kettéosztását illetőleg bizonyos aggodalmai vannak az előadó javaslatával szemben. Nem szívesen látná a hatalmas romantikus mozgalomnak bekapcsolását a hetedik osztályos anyagba, mert félő, hogy ezen osztály irodalmi anyagának megduzzasztása maga után vonná egyes értékes íróknak felületesebb tárgyalását. Ellenben nagyon helyesli az előadónak azon javaslatát,

hogy a modern irodalommal részletesebben kell foglalkozni. Helyes az az elv is, hogy a korszakok kezdetét és végét irodalmi eseményekhez kellene kapcsolni, sokat és sokan is foglalkoztak már evvel a kérdéssel, de a Beöthy-féle beosztásnál jobbat még nem sikerült adni. *Ady Lajos* tankerületi főigazgató az irodalmi anyag kettéosztását illetőleg teljesen csatlakozni kíván az előadó javaslatához. A legújabb korszak írói megérdemlik, hogy hosszabb ideig foglalkozzunk velük a VIII. osztályban. Az irodalomtörténeti anyag nagyon megbővült a régi tanterv által felvetthez képest, az óraszám viszont megmaradt a régi. Valahol meg kell rövidíteni az anyagot s kívánatosabb, hogy inkább a régit fogjuk összébb, mint az újat. Az újabb irodalom részletesebb tanítása mellett szól annak a meggondolása is, hogy az ifjúságot nem szabad magára hagyni éppen a legaktuálisabb problémák között, hanem gondos vezetéssel és objektív kritikával kell elindítani a tanárnak az ifjúságot a modern irodalmi mozgalmakban. *Kardos Pál* és *Bessenyei Lajos* elnök hozzászólása után a Kör a következő fogalmazásban tette saját határozatává a benyujtott határozati javaslatot :

1. Az irodalomtörténet kezdő és végpontja, az úgynevezett legrégibb időtől a legújabb korig való időhatár essék egybe a magyar nemzeti történet tanításának kezdő és végpontjával ; ennélfogva az irodalmi események tárgyalása is terjedjen ezidő szerint a világháborút befejező trianoni békéig.

2. A két iskolai évre beosztott irodalomtörténeti anyag úgy feleződjék, hogy a VII. osztályra essék a Petőfi felléptéig (1844) terjedő rész, a VIII. osztályra pedig csak a XIX. század második és nagyobb fele, valamint a XX. század első évtizedei, ezidő szerint két első évtizede maradjon.

3. Az irodalomtörténeti korszakokat lehetőleg ne politikai, hanem irodalmi események (író, költő fellépése, nevezetes mű megjelenése, irodalmi folyóirat megindítása, irodalmi társaság megalakulása) határolják ; az irodalomtörténet tanításában irodalmi szempontoknak kell uralkodniok.

4. A Debreceni Tanári Kör elvileg elfogadja e javaslatokat és felkéri a többi tanári köröket és a központi igazgatóságot, hogy ezen kérdést tűzze napirendre, behatóan vitassa meg és lehetőleg a Debreceni Kör által elfogadott javaslatok értelmében keressen végleges megoldást.

5. A Kör az előadónak gondolatébresztő, értékes felolvasásáért hálás jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Szeremley Béla dr., ref. gimn. tanár szemelvényeket olvas fel *Beke Manó* egyetemi tanárnak a Pesti Naplóban megjelent osztályozásról és buktatásról szóló cikkéből, amely a valóságnak meg nem felelő, ferde világításban mutatja be a középiskolai tanár munkáját.

A Kör sajnálattal veszi tudomásul, hogy előkelő helyről a napisajtóban a tárgyilagosságot ennyire nélkülöző cikk napvilágot láthatott.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Dr. Kun Sándor.

HÍREK.

Kornis Gyula — országgyűlési képviselő. Bizonyára minden középiskolai tanár a lélek őszinte örömével olvasta azt a hírt, hogy a váci kerület Vác városának kiváló szülöttét egyhangúlag országgyűlési képviselővé választotta. Kornis Gyula nagy egyéniségében annyi kiválóan értékes tulajdonság fonódott össze emberileg tökéletes harmóniában, hogy minden intézmény tartalomban, értékben, színben nyer, ahol ő megjelenik. Ő azok közül a szerencsés filozófusok közül való, akikben ime beteljesedik Platon kívánsága az ország boldogulásáról. S hogy Kornis Gyula belépése a törvényhozók közé mit jelent a nemzet számára, azt legjobban igazolják azok a gyönyörű szavak, amelyekkel a váci mandátumot átvette :

— A politika számomra nem érvényesülési tér, nem egy iroda vagy üzem felvirágoztatásának eszköze, nem üzlet, mert hiszen sem magasabb állásra, sem vagyonra nincsen szükségem. Számomra a politika mélyen érzett hazafias kötelesség. Valóban nobile officium, erkölcsi, társadalmi feladat, az ország sorsának intézésében a legnagyobb történeti felelősség. A politika számomra ennek az ezeréves történeti sarkaiból kifordult országnak újjáépítése. Azon való folytonos gondolkodás és cselekvés, hogyan lehet Mohács szerencsétlen nemzetét vagyonosabbá, műveltebbé, erkölcsileg jobbá tenni, a benne szunnyadó erőket kifejteni és felfokozni. Ha így fogjuk fel a politikát, mint erkölcsi és gazdasági munkaelvet, csakis ekkor lehet reményünk a ránk zsugorított határoknak újra való kitágítására és az orosz Kelet felől idevöröslő és idemorajló világveszedelemnek elhárítására. Csakis erkölcsi újjászületés a magán- és közéletben tud megerősíteni bennünket annyira, hogy képesek legyünk megakadályozni, hogy egy ezeréves nemzet felett ne hangozzák a történelem komor circumdederuntja, hanem vagy már mi, vagy legalább utódaink boldogan énekelhessék a nemzet feltámadásának allelujáját.

Kornis Gyula ígérete nem sablonos politikai ígéret, hanem lelkében élő vágyak kifejezése. Egész eddigi munkássága, ragyogó talentuma biztosíték arra, hogy bekapcsolódása az aktív politikai életbe lendületet ad az ország még mindig szükséges újjáépítésének.

Államtitkári asztalát most elhagyja ; amennyire sajnáljuk ezt, éppen annyira örvendünk nagyobb munkakörének, mert tudjuk, hogy eddig mindig tapasztalt gondoskodását, amellyel négy éves államtitkársága alatt körülvette a középiskolát, mint törvényhozó csak fokozni fogja s az országházban is megmarad és lesz, ami mindig volt : a magyar művelődés, a magyar középiskola hatalmas szószólója. Mi nem is búcsúzunk tőle, csak azt az óhajtásunkat küldjük ebből az alkalomból felé, hogy tudja terveit, szándékait szíve szerint megvalósítani. Ezzel neki sikert, az országnak és saját magunknak a legjobbat kívánjuk.

A Katholikus Középiskolai Tanáregyesület közgyűlése. A *Katholikus Középiskolai Tanáregyesület* XXIII. évi rendes közgyűlését *dr. Acsay István* tanker. kir. főigazgató elnöklésével 1931 február hó 7-én tartotta Fehérvári-úti székházában. A közgyűlésen a vallás- és közoktatásügyi

minisztérium részéről *dr. Rácz Kálmán* ügyosztályfőnök és *dr. Kőrösi László* osztálytanácsos jelentek meg ; Egyesületünket *Bernolák Kálmán* alelnök képviselte. A közgyűlés abban a ritka eseményben gyönyörködhetett, hogy összes eddigi elnökei megjelentek ; ott volt *dr. Mázy Engelbert, Szölgyémy Ferenc* és *Bitter Illés* is több egyházi és világi kiválóság között. A közgyűlést *dr. Acsay István* elnök nyitotta meg tömör, de minden égető kérdést érintő beszédével. Különös szép szavakkal szólott a tanári hivatásról s arról a veszedelemről, ami a nemzetnevelést fenyegeti, ha az ismert takarékossági terveket megvalósítják. Majd bejelentette a közgyűlés lelkes öröme közepette, hogy a minisztérium jóakaratú támogatásával az egyesület a székház üres telekrészén rövidesen felemelheti azt a bérpalotát, amelynek jövedelméből a Szent Gellért-kollégium lakóinak ingyenes vagy kedvezményes ellátást lehet biztosítani. Utána *dr. Pétergál Henrik* titkár olvasta fel részletes beszámolóját s mint hű krónikás, megemlékezett a Szent Imre-év jelentőségéről és az egyesületi tagok működéséről. A titkári beszámolót *Stuhlmann Patrik* gödöllői prem. reálgimnázium igazgatójának felolvasása követte. *Az ifjúkor jelentősége és értéke* címen a serdülő kor komoly kérdésével foglalkozott és kitűnő tájékozottsággal és szakszerűséggel mutatott rá az ifjúkor jelentőségére s a benne rejlő értékekre. A nagy tetszéssel fogadott felolvasás után az egyes tisztviselők jelentései következtek.

Hírek a Segélyző Alapról. *Segélyző Alapunk* az utolsó közgyűlés óta 18 esetben 20—20 P, 1 esetben 40 P, összesen 400 P segélyt adott a reászorulóknak. A kiosztott összeg bizony még az utóbbi években megszokott kis mértéket sem éri el, ami sajnálatos tény különösen most, amikor elhunyt kartársaink özvegyei a súlyos viszonyok következményeit fokozottabban érzik. A S. A.-nak állandó jövedelemforrása nincsen, jótékonykodását csak úgy folytathatja, ha a tanári rend támogatására számíthat. Adományért fordultunk az ország valamennyi középiskolájának tanári testületéhez és akadtak is nemeskeblű adományozók, kiknek szíves adományait a segélyezettek nevében hálásan köszönjük és az alábbiakban nyugtázzuk. Közöttük vannak, akik nemes példaadással évről-évre felkeresnek bennünket adományaikkal. A tanárság túlnyomó része azonban teljes részvétlenséget mutat a tanári özvegyek szomorú sorsával szemben. Ezt nem szemrehányásképen mondjuk, hanem fel akarjuk hívni e helyről újból a t. Kartársak figyelmét arra, hogy ha a szerencsétleneket mi elhagyjuk, akkor mindenki elhagyta őket. Bármily kis adományt szívesen és köszönettel fogadunk.

Eddig befolyt adományok : Maksay S. ref. rg. ig. 32 P, TÉBE 200 P, Áll. Kölcsey rg., Bp. 20 P, O. K. T. E. 100 P, Szent Orsolya-rendi lg., Sopron 3 P, Ref. gimn. ig., Pápa 5 P, Áll. Széchenyi I. rg., Bp. 10 P, Áll. Zrínyi M. rg., Bp. 15 P, Áll. Kanizsay D. llíc., Újpest 10 P, Wiesinger ig., Mátyás, Jávor, Vári, Mikó, Blazsik tanárok, Balassagyarmat 24 P, Áll. llíc. ig., Sopron 10 P, Kir. kath. Szent László rg. ig., Mezőkövesd 20 P, Ág. ev. líc. (rg.), Sopron 20 P, Áll. Toldy F. reál, Bp. 12 P, Erzsébet nőiskola, Ifj. Vörösker. Csop., Bp. 5 P, Áll. rg., Gyöngyös 10 P, Mátyás kir. rg., Bp. 20 P. *Dr. M. B.*

Társasutazás Finnországba. A finn-ugor kultúrkongresszus magyar bizottsága a júniusban Helsinkiben tartandó IV. finn-ugor kongresszusra háromhetes társasutazást rendez rendkívül mérsékelt részvételi díj mellett. Az altruisztikus alapon rendezendő tanulmányút résztvevői Finnországon kívül az útvonalba eső nagyműveltségű többi

északi államot is meglátogatják. A közös útlevéllel és kényelmes különvonaton, valamint hajón utazó kirándulók tervszerű vezetés mellett aránylag rövid idő alatt, fáradság nélkül sokat látnak, tanulnak és tapasztalnak. Az elszállásolás elsőrangú szállodákban történik. A kongresszusi bizottság ezen olcsó utazással a szerényebb anyagiakkal rendelkező intelligens egyéneknek is lehetővé akarja tenni a részvételt. Prospektust kívánatra díjmentesen küld a IV. finn-ugor kongresszus magyar titkársága, Budapest, Országház. XI. kapu. (Válaszbélyeg melléklendő.)

Finn-ugor kongresszus. A IV. finn-ugor kultúrkongresszus, mint már jeleztük, 1931 június hóban lesz Helsinkiben. A magyar bizottság gróf Teleki Pál, Pekár Gyula és Vikár Béla elnöklete alatt már novemberben megindította az előkészületeket főleg a magyar résztvevők utazásának szervezése körül. A finnek örömmel várják magyar testvéreiket s nagy súlyt helyeznek rá, hogy tanárok és tanítók nagyobb számmal legyenek képviselve. Minthogy a kongresszust a helyi viszonyok miatt nem lehet júliusra halasztani — Finn- és Esztországban ugyanis a nagyszünet már június 1-én s az országos dalünnep szintén e hó 19-én kezdődik —, a magyar bizottság kérvényt nyujtott be *gróf Klebelsberg Kuno* miniszter úr Önagyméltóságához, hogy rendelje el a kongresszuson résztvenni szándékozó tanszemélyeknek a lehetőséghez képest való szabadságolását június hó 9-től kezdve. Az utazásra való jelentkezés a bizottság főtitkáránál : *dr. Bán Aladár* igazgatónál történik (Budapest, Országháza XI.), aki tájékoztatót küld.

A Budapesti Tanári Kör minden pénteken d. u. 5—7-ig az Országos Középiskolai Tanáregyesület székházában (VIII., Csepreghy-u. 4. sz. I.) összejövetelt tart. Az elnökség kéri a testületeket, hogy legalább egy-egy tag által képviseltessék magukat. Vidéki kartársakat is szívesen lát az elnökség.

A III. egyetemes tanügyi kongresszus végrehajtó bizottsága október 3-án tartott ülésén elhatározta, hogy a Naplót, melynek II. kötete szintén 30 ív terjedelemben jelent meg — mivel az ígért segélyek elmaradtak — a tagoknak 5 pengőért, nem tagoknak 8 pengős árban és iskoláknak, könyvtáraknak pedig 20 pengő lefizetése ellenében küldi meg. Kérjük azon kartársakat, akik már 1 vagy 2 pengőt befizettek, egészítsék ki a fenti összegre. Ezúttal kérjük az igazgató urakat, hogy a Naplót iskolájuk könyvtára részére szerezzék be és hívják fel a kartársak figyelmét is annak megszerzésére. A fenti díjak beérkezésének sorrendjében portómentesen küldjük meg mindenki címére.

Nyilvánossági jog megadása. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a dr. Lázár Piroska-magánleánylíceum I—VII. osztályainak ; — a Szekeres Margit-magánleánylíceum I—VII. osztályainak ; — a budapesti Notre Dame de Sion-leánylíceum I—II. osztályainak ; — a budapesti Patrona Hungariae-leánygimnázium I. osztályának ; — a dr. Domokos Lászlóné-magánleánylíceum I—II. osztályainak a nyilvánossági jogot a folyó 1930/31. tanévre megadta. — A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a budapesti Szent Orsolyarendi Szent Angela-leánygimn. I—VIII. osztályainak a nyilvánossági jogot és az érettségi vizsgálat tartásának jogát ; — a budapesti szentbenedekrendi Szent Benedek reálgimnázium I—VIII. osztályainak a nyilvánossági jogot és az érettségi vizsgálat tartásának jogát a folyó 1930/31. tanévre megadta.

HALOTTAINK.

† **Frölich Izidor dr.** életének 78. évében 1931 január hó 24-én elhúnyt. Hosszú évtizedeken át volt a budapesti tudományegyetemen az elméleti fizika tanára. Előadásainak pontossága, részletessége hallgatóinak figyelmét állandóan lebilincselték. Közvetetlen modora és tárgya iránti lelkesedése tanítványai szívébe zárták őt. Nagy tudományos munkássága a magyar fizikus nevének külföldön is becsületet szerzett. Középiskoláinkban most működő fizikus tanárok kevés kivétellel éveken át tanítványai voltak. Halála gyásza a középiskolának is. Az európai hírű tudós, a lelkes tanár, a jó ember emlékét a középiskolai tanárság is kegyelettel őrzi.

† **Rosta Ferenc**, a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület soproni líceumának rendes tanára, felavatott lelkésze, 34 évi működés után életének 65. évében 1931 január hó 16-án hosszú szenvedés után elhúnyt.

† **Bodola László** a csurgói ref. Csokonai Vitéz Mihály reálgimnázium nyugalmazott igazgatója életének 79. évében január hó 25-én Sepsiszentgyörgyön meghalt.

† **Sümegi József** a debreceni tankerületi kir. főigazgatóság tollnoka életének 45., szolgálatának 20. évében meghalt.

† **Hollós János** a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület soproni líceumának igazgatója, felavatott lelkész, tanári munkásságának 36. ,igazgatói működésének 18. évében 63 éves korában meghalt.

† **Nagy Balázs** a bencésrend kőszegi reálgimnáziumának igazgatója életének 55. évében 1931 január hó 24-én elhúnyt.

† **P. Spreizer Péter**, a pécsi Pius gimnázium tanára életének 65. évében 1931 január 21-én meghalt.

† **Unger Román Mihály** ciszterci rendi nyugalmazott tanár 86 éves korában Szentgotthárdon 1931 január 17-én meghalt.

† **Tóth Prónai Petykó Lujza** a soproni m. kir. áll. leánylíceum tanára 1931 február 6-án hosszas betegeskedés után meghalt.

† **vitéz Vajai Gyula**, a budapesti VII. ker. áll. Szent István reálgimnázium rendes tanára életének 34 évében, tanári szolgálatának 11. évében hosszas szenvedés után január hó 14-én meghalt.

† **vitéz Lévay Béla**, a budapesti Bocskai István reáliskolai nevelőintézeti igazgató-tanára január hó 23-án életének 47. évében meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Franz Mező dr.: Geschichte der olympischen Spiele. Verlag Knorr u. Hirth. München 1930.

Amint várható volt, dr. Mező Ferencnek az 1928. évi amsterdami olympiai játékok alkalmával az első díjjal kitüntetett és magyar kiadásban már 1929-ben közzétett olympiai játékok története című műve német nyelven is megjelent és Németországban is éppen olyan, vagy talán még nagyobb elismerésben és méltatásban részesült, mint nálunk. A bécsi Neue Freie Presse 1930 november 26. számában Felix Graf tárcarovatban ismerteti; az Essener Allgemeine Zeitung 1930 október 11. számában Die Frauen und die olympischen Spiele cím alatt egy egész fejezetet közöl belőle. A Germania, a német centrumpárt vezető lapja

„eine meisterhafte Leistung"-nak mondja Mező Ferenc munkáját. A legnagyobb bajorországi lap, a Münchener Neueste Nachrichten 1930 október 20. számában dr. Lundwig Englert, a Deutsche Hochschule für Leibesübungen magántanára hosszabb cikkben referál Mező Ferenc művéről. Majdnem valamennyi német lap, amely ismerteti, kiemeli alaposságát, megbízhatóságát, adatainak rendkívüli, szinte a legkisebb apróságra is kiterjedő bőségét, és világos, könnyen áttekinthető elrendezését és végül a filológusoknál azt a ritka képességet, hogy a mély tudományosságot a szép és élvezetes, eleven, sőt mondhatni érdekfeszítő előadási móddal tudja egyesíteni. Szerintem dr. Mezőnek ez a képessége onnan van, hogy benne — ami talán eddig az ezzel a témával foglalkozóknál elő nem fordult — a filológus alapossága. lelkiismeretessége és az ókori kultúra bensőséges szeretete a lelkes modern sportembernek aktivitásával szerencsés módon kapcsolódik össze. A filológus lelkiismeretesség abban nyilvánul meg, hogy felkutat minden elérhető forrást — ókorit és modernet egyaránt, anyagát nem másodkézből veszi, adatait alaposan megvizsgálja. Ezt a filológusi és kritikai munkáját, hogy előadása folyamatosságát és élvezhetőségét ne zavarja meg, a jegyzetekben végzi el, melyek lépten-nyomon tanuságot tesznek az anyagán való szuverén uralkodásról és arról az óvatosságról, mellyel forrásai hitelességének megállapításában eljár. De Mező Ferenc nemcsak filológus, hanem aktív sportember és azért művének minden sorában a sportember lelkessége izzik, a multat is élő valóságnak érzi és érezteti meg olvasóival is. Ezek a tulajdonságok művét az olympiai játékok történetének standard-workjává teszik, melyek filológus és sportember egyforma érdeklődéssel olvashat és kitűnő szolgálatot tehet a filológus- és történelemtanárnak.

A német munka valamivel többet nyujt, mint a magyar eredetije, mert a magyar mű megjelenése óta Görögországban tett utazását felhasználta arra, hogy ott felkutassa mindazokat a helyeket, melyek az olympiai játékokkal bármilyen vonatkozásban vannak. Ezen a helyszínen történt vizsgálódásainak alapján néhány fontos új megállapítása van főként a stadionról és hippodromosról. A képanyagot is meggyarapította saját szépen sikerült felvételeivel. Ilyenek pl. : a szent liget, az Alpheios völgye, az Altis romjai, a kincstár, a leonidaionnal szemben levő díszkapu, a stadionhoz vezető boltíves folyosó, az epidaurosi stadion stb. stb. úgy, hogy jól teszi, aki a magyar eredetihez megveszi a német kiadást is, amit a tanári könyvtárak bizonyára nem mulasztanak el megtenni.

A német mű függelékképen az újkori olympiai játékok történetét is adja, de ebben — a szerzője német ember ! — mintha e német győzelmeket egyoldalúan emelné ki. A német kiadást kísérőszóval a németbirodalmi testnevelési ügy elnöke, dr. Lewald látta el. Jelentőségének megfelelően igazán szép kiállításban jelent meg, papirosa finom, nyomása tiszta, az illusztrációi kifogástalanok. Most már kívánatos volna, hogy Mező Ferenc műve angol, francia vagy akár olasz nyelven is megjelenjen.

A fordítás, vagy jobban mondva átdolgozás folyamatos és jó németséggel írott. Három helyütt azonban hibás kifejezésre bukkantam : den olympischen Gedanken zu neuem Leben verhelfen (S. 10), bei den Olympien war den Frauen der Zutritt nicht gestattet (147) ; beim olympischen Spiel teilnehmen (ugyanott). Miután e mű kiválóságára rámutattam, egy kívánságomat mint filológus nem hallgathatom el. Arra kérem

a szerzőt, ne elégedjék meg az olympiai játékok eredetének bájos és kedves míthoszával, hanem, ha majd egyszer ideje futja rá, tárja fel keletkezésük vallástörténeti és folklorisztikus gyökereit is, akkor tudományos értéke még nagyobb lesz. *Ács Károly.*

Torday Lajos: A középiskolai tanár feladata és munkája. Budapest, 1931. Bethlen-nyomda.

A szerző bátran rámutat a középiskolai tanári munka teljes sikerének némely akadályára. Köztük elsősorban a szülők hibáját említi meg, mint amilyen leginkább kellene változtatni. A tanuló családi otthona ugyanis sokszor nemcsak hogy nem támogatja, hanem egyenesen le is rontja az iskola munkáját. A szülőknek a tanárról mondott igazságtalan és meggondolatlan nyilatkozatai, ha a tanuló fülébe jutnak, nem a tanár lelkében, hanem a gyermekében okoznak végzetes rombolást ; az az érthetetlen könnyelműség pedig, amellyel hozzá nem értő „műkedvelők" kezébe adják a gyenge tanuló házi oktatását, semmivel sem jobb, mintha betegüket kuruzslóra bíznák.

Tordaynak e megállapítása feleleveníti bennünk azt a gondolatot, amelllyel régebben már Közlönyünk is foglalkozott, hogy t. i. a zugtanítás egyrészt méltánytalanul károsítja a tanítással foglalkozó, abból élő és ahhoz értő tanári rend annyi, esetleg állás nélkül levő tagját, másrészt a kontármunka meg is bosszulja magát : a módszer, tudás, lelkiismeretesség híján oktatott — helyesebben : gyötört — gyermek teljesen elveszti a kedvét, kimerül s azután a legjobb szakember is nehezen tudja a kívánt célhoz eljuttatni.

A tanári rend nehéz munkát végez, melynek természete kizárja azt, hogy a hivatali munkával hasonlítsa össze valaki. Ennek a lelkes gárdának óraszám- és szolgálati idő-felemeléssel való elkeserítése és túlterhelése tehát súlyosan veszélyeztetné a kényes és egész embert kívánó munka milyenségét és növelné a tanárságnak úgyis meglepően nagy mortalitását.

A legszebben elgondolt reformok közül a szakfelügyeleti rendszer sem vált be a gyakorlatban. Legalább, ahogyan ma van megszervezve, a szerző véleménye szerint — bár elismeri egyik-másik szaklátogatónak nagyszerű rátermettségét — a tanítást is akadályozza, meg bizonyos tekintély-rombolással is jár. A gyermekek — a legélesebbszemű szakfelügyelők ! — azt látják, hogy mikor egyik szakfelügyelő a másik után látogatja meg tanárját, tulajdonképpen a tanár vizsgázik egy idegen bíráló előtt. A vidéken nincs meg a fővároshoz hasonló szakfelügyelet, s mégis állítja-e valaki, hogy a vidéki iskolákban nem folyik éppen olyan lelkiismeretes, sőt kitünő tanári munka ? ! Elég lenne, ha a főigazgatón és igazgatón kívül csak néhány szaklátogató időnként ellenőrizné az iskolát, olyanok, akik sokoldalú gyakorlatuk alapján a tanítás lényeges zavarása nélkül tudnának meggyőződést szerezni a tanári munka helyességéről.

A gyermek lelkét az Isten imádása, a haza szeretete és embertársainak megbecsülése irányában kellene erősebben kiformálni. „Bele kell nevelni a gyermekbe, hogy ne fogadjanak el kötelességet jog nélkül, mert ez rabszolgaság és így lealacsonyító, de ne törekedjenek olyan jogokra sem, amelyekkel nem jár kötelesség, mert ez meg zsarnokság, ami viszont nem felemelő. " A jellemképzés tekintetében a középiskolának van legnagyobb szerepe, mert a gyermekek olyan korukban járnak a középiskolába, amikor agyuk is, érzelmi világuk is a legfogékonyabb.

A magyar tanárnak nevelő-oktató munkájában sok akadályt kell leküzdenie, s bár a legtöbbször mellőzésben vagy észrevétlenségben él, a nagy eszmékért lelkesedve az utolsó lehelletéig igyekszik kötelességét teljesíteni.

Torday — ha a nagyobb igényű tételt nem is fejtegeti rendszeresen és kimerítően — eleven előadásával, találó, némelykor éles megjegyzéseivel helyesen hangsúlyozza egyes problémák aktualitását. —*r.*

Törös László dr.: Német kísérleti iskolák és iskolaügyi kísérletek. Egyetemi nyomda. 1930. 67 lap.

Ez a füzet Törös László tanár németországi tanulmányútjának gyümölcse. Némi elméleti bevezető után beszámol azon látogatásairól, melyeket a legújabb pedagógiai mozgalom, az ú. n. „munkaiskolák" egyes osztályaiban végzett.

Úgy látszik, hogy a herbarti pedagógiának százéves uralma letűnőben van. Arra jó volt Herbart, hogy az iskola feldolgozza és szerves egységbe foglalja a közművelődés szellemi anyagát, de tévedett, midőn a gyermeket a tudományok enciklopediájával, az élettől idegen és az iskola elhagyása után feledésre szánt adathalmazzal terhelte meg. Hiánya volt az is, hogy a tanítás módszerét a merev tanterv és tanmenet bilincseibe rakta, a tanítás csak a látásra és hallásra volt beállítva, s nem törődött a gyermek aktivitásával.

Ezzel szemben az új iskola apostolai szabadságot követelnek a tanárnak és tanulónak egyaránt, a merev módszerek, szélsőséges fegyelmezés, megkötött tanterv, tanmenet, órarend helyébe a szabadság, öntevékenység, élő spontaneitas és élmény elvét állítja, a tanulóiskola helyébe a munkaiskolát lépteti.

Nagyon szerettem volna, ha Törös az Új iskola évtizedes történetét és vezető elveit bővebben és rendszeresebben vázolta volna, hiszen beszámolójában említést tesz az idevonatkozó irodalmi termékekről s tapasztalatainak leírásában jobban kidomborította volna a különböző eljárásoknak és módszeres kezelésnek az elmélettel való kapcsolatát.

Beszámolója azonban így is értékes és tanulságos, haszonnal olvashatják nemcsak az elemi iskola tanítói, hanem a középiskola tanárai is.

Megtudjuk Törös füzetéből, hogy az absztrakt gondolkodás és a pedagógiai tudományos rendszerezés hazájában, Németországban, a herbarti intellektualizmus százéves uralma után ma a német iskolákban, különösen az elemi fokon, nagyszabású kísérletezés folyik az irányban, hogy a mai iskolai tanítás hogy alakuljon át a gyermek munkaiskolájává.

A dortmundi Augusta-iskola tantestülete határozta el először, hogy a gyermek nevelését az iskola teljes befejezéséig a munkaiskola elvei szerint intézi, hogy a tanuló, amennyire csak lehet, a maga reális és történeti világát öntevékenységgel dolgozza ki, megfigyelések, kísérletek, plasztikus, rajzoló vagy nyelvi ábrázolások, olvasás és kérdezősködés által. — Az Augsburgban berendezett kísérleti iskola filozófiai és lélektani alapvetéssel látja el a munkaiskola rendszerét, melynek elveit a jelenkor legnagyobb pedagógusa, a zseniális Kerschensteiner György viszi diadalra, akit Spranger korunk Pestalozziájának nevez. Ma már nem kell Münchenbe menni, hogy megismerjük az Új iskola módszerét, a német tanítók lelkesedve tették magukévá az új, munkaiskola módszerét. Törös meglátogatja az óvodákat, elemi iskolákat, s tapasztalatairól nagyon tanulságos beszámolót ad. Jenában Reisz

utóda, Petersin vezetése alatt működő egyetemi gyakorlóiskolában egy egész hétig hospitál, s Lipcsében a Pedagógiai Intézettel kapcsolatos gyakorlóiskolában Johann Springer óráit tanulmányozza, akihez Japántól Amerikáig járnak a pedagógia szerelmesei.

Az Új iskola elvei nehezen jutottak a középiskolába, aminek oka egyrészt az, hogy a középiskola tanárai inkább tudományos tevékenységet fejtenek ki, módszerbeli kísérletezés helyett, másrészt a középiskola tananyaga csak részleteiben alkalmas a kézi feldolgozásra. Egykét helyen azonban már megindult a komoly kísérletezés. A lipcsei Königin Carola gimnáziumban dr. Theo Herrle professzor, Charlottenburgban Seinig igazgató, a lipcsei leánygimnáziumban pedig Gaudig Hugó igyekszik az új módszer elvei szerint a középiskolai oktatást átreformálni. Ez utóbbi azonban már szakít az új iskola primitív, pepecselő módszerével és az iskola feladatát Hegel dialektikája nyomán a személyiség kialakításában látja.

Törös előadásából látjuk, hogy az Új iskola reformeszméi még csak a kísérletezés stádiumában vannak és igazi jelentőségük abban van, hogy a didaktika merev formáit hajlékonyakká tette, az élethez közelebb hozta, érvényre juttatta a gyermek öntevékenységét, egyszóval a didaktika logikai vázához megtalálták a lélektani utat, az iskola munkájába friss vért öntöttek. *Bihari Ferenc.*

Kausz János dr.: Az emberfajok élete és jövője. A szerző kiadása. 234 lap. Ára 10 P.

Kausz János könyve elsősorban minket, pedagógusokat érdekel, bár igen sokat meríthetnek belőle orvosok, lelkészek, közgazdászok.

Mi az oka annak, ami amiatt elsősorban a mienknek mondhatjuk ? A mi örök témánk : a gyermek. Ez a könyv valósággal a gyermek kultusza, amely vezérlő fonál gyanánt vonul végig az egész könyvön. Ez kitűnik mindjárt bevezető részében, ahol kimondja, hogy a fajok életében „a gyermek a folytatás, az élet, a gyermektelenség a vég." Már a primitív „népeknél a legfőbb házastársi kapocs a gyermek. Ő az, aki a szülőkben a morális értékeket megőrzi és a munkakészséget ébren tartja."

Azután kitűnő történelmi áttekintésben tárja elénk, hogy a régi népek mindig a tökéletesedés felé haladtak, amíg a gyermek, az utód megbecsülése és szeretete szilárd volt.

Mihelyt a kultúra hatalmat teremtett, az utód ereje megszűnt. A hiusági és anyagi nagyravágyás lett urrá, meglazult az állami élet feszítő ereje és bukás lett a vége.

Ezt látjuk *Egyiptomban*, ahol a XVIII. dinasztia katonái és ifjúsága már könnyelmű, s nem volt fontos, hogy „az asszony fiúval ajándékozza meg férjét." *Hellasz* pusztulásának egyik oka, hogy a fényűzés kiszorította a gyermeket. *Róma* elesettségét már Tacitus sejti, amikor megvonja a dekadens Róma és az erkölcsös germánok közt levő különbségeket. Ezekkel szemben említi a több ezeréves kultúrájú *Kínát*, amely a történelem előtti időkbe visszanyúló létét ifjan őrizte meg mind a mai napig, mert az utód szeretete és iránta való ragaszkodása nem változott. Gondoljunk csak a kínaiak, japánok minden évi gyermeknapi ünnepségeire !

A történelmi áttekintés után megismerkedünk azokkal a lehetőségekkel, amelyekkel a népesedés egyensúlyozása fenntartható és szól a népek jövőjéről. Teljes ridegségében tárja fel a civilizált népek közt a fajokat pusztító népbetegségeket, alkoholizmus, tüdővész, nemi betegségek, s rámutat az egyes fajok közt epidémiaszerűen fellépő szörnyű

hatású „egyke" és „semmike" rendszerre, amelyek azt mutatják, hogy a primitív népek közt a gyermekszeretet nagyobb, mint a civilizált társadalmakban. A kultúrember idestova már tehertétel gyanánt szemléli a gyermeket. Ez készteti tudós szerzőnket arra a megállapításra, hogy „a nyugati kultúrtársadalom halódó ágyánál állunk" s könnyen megeshetik, hogy a hatalom súlypontja a színes fajok birtokába kerül.

Dr. Kausz János könyve tele van gyönyörű eszmékkel, megvalósításra váró gondolatokkal, miket mi — magyar tanárok — igen nagy erővel propagálhatunk a fogékonylelkű ifjúság körében a fajunk jövője érdekében. Tele van olyan témákkal, amelyeket szülői értekezletekben kidolgozva, kimélyítve sikerrel használhatunk. De nem szűkölködik olyan tudnivalókban sem, amiket a cserkészparancsnokok, hitoktatók használhatnak fel nagy eredménnyel a cserkészek kiképzésében.

Azért örömmel csatlakozunk mi is az Országos Közoktatási Tanács ajánlatához s Kausz János könyvét melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. *Dr. Méhes Gyula.*

Vajthó László: Mai Magyar Múzsa. Budapest, 1930. Egyetemi Nyomda. A magyar irodalomtörténet érdemes munkása — *Vajthó László* — ízléses kiállítású kötetében ügyes szemelvényekben bemutatja a mai magyar lírát. Nagy tárgyilagossággal összeállított gyüjteménye közli kortársköltőink arcképét *Horváth Jenő, Pérely Imre, Gehl Árpád* finom rajzaival, pár sor életrajzot, a megjelent verseskönyvek jegyzékét, kisebb-nagyobb jellemzést és egy-egy költeményt mutatványnak. Egy félszázad változó érzés és gondolatvilága tükrözik ebben a sorozatban. Helyet kaptak Arany János utáni költészetünk ma élő képviselői mellett azok is, akik Ady Endrével indultak és a mai fiatalok. 126 költőt mutat be, egy sem hiányzik olyan, akit a társadalom egyik-másik rétege kedvel.

A könyv értékét fokozza az a tárgyilagosság, mellyel *Vajthó László* nemcsak a költőket válogatta meg, hanem a költőket jellemző bírálatokat is. Nagy fáradsággal szedte össze a bírálatokat a legkülönbözőbb helyekről és mind olyan íróktól, akik behatóan foglalkoztak az illető költők egyéniségével. A könyv különben a Könyvbarátok Szövetségének 1931. évi első tagilletménykönyveként jelent meg.

Bessenyei Lajos dr.: A tanulók túlterhelése. A debreceni ref. gimn. szülői értekezletén felolvasta 1928 nov. 30.

Bessenyei Lajos dr., a debreceni ref. gimnázium igazgatója, a tiszántúli tanárság egyik vezető tagja, nagy alapossággal fog a túlzsufoltság akút kérdésének megoldásához. Alapossága azonban nagyon is egyirányú. Különböző nevesebb pedagógusok, egészségügyi és sportférfiak megállapításai alapján kimondja, hogy a mai középiskola jóformán csak a szellemi nevelést tartja fontosnak, míg a testi neveléssel keveset törődik, így a középiskoláinkból kikerülő ifjúság alig képes az élettel megbírkózni, nincs kedvük magukat továbbképezni, fizikailag gyengék, betegek és katonai szolgálatra alkalmatlanok. Az 1924. évi XI. t.-c. az egyoldalú értelmi nevelést és túlterhelést sem szüntette meg, sőt ez még növekedett. Reformjavaslatai a következők: 1. az elvégzendő tananyagnak, 2. az elméleti heti óráknak csökkentése. 3. Mindennap délelőtt legyen 1—1 torna- vagy játékóra. 4. A délutáni elfoglaltság megszüntetendő. 5. A délelőtti 1—1 tornaórán kívül heti 1—2 játékdélután. 6. Az osztály tanulóinak 40-re való leszállítása. 7. A gyakorlati tanárképzés megreformálása. *Bihari Ferenc.*

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1931. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

Hatvannegyedik évfolyam. 7. szám. 1931. március

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ESZTERGOMY FERENC
tőtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

MEGHÍVÓ.

AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET f. évi április hó 18-án délután 6 órai kezdettel Budapesten a m. kir. állami Madách Imre-gimnázium tornatermében (VII, Barcsay-utca 5.)

RENDKÍVÜLI KÖZGYŰLÉST

tart, amelyre az egyesület tagjait tisztelettel meghívja

az Elnökség.

TÁRGYSOROZAT:

1. Az elnökség alapszabálymódosító javaslata.
2. A tanári rend erkölcsi védelméről szóló beadvány tárgyalása.

* * *

Közgyűlés előtt ugyanott 5 órakor az igazgatóság és a választmány tart ülést.

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1931. év 655. sz.

Az igazgatóképzés kérdése.

Középiskolában folyó munka eredményességét több tényezőtől szokták függővé tenni. Szó esik ilyenkor a jó tantervről, az azt kiegészítő világos és részletes utasításokról, az osztályok tanuló-létszámáról stb., és nem utolsó helyen a jól képzett és csak hivatásának élő tanárról. Sajátságos, hogy igen ritkán, talán sohasem történik említés az intézet igazgatójáról. Pedig az igazgató számára írt utasítások is, de a dolog természete szerint is az iskola munkájának értéke igen nagy mértékben függ az igazgató személyétől, aki rányomja a maga egyéniségének bélyegét a tanári kar és az egész iskola szellemére. Még kevesebb történik annak érdekében, hogy az iskolák élére valóban rátermett vezetők kerüljenek.

A következőkben kizárólag az iskola iránt való szeretettől vezettetve előbb a kérdés történetét, majd azokat az intézkedéseket ismertetem, amelyeket a megoldáshoz szükségesnek vélnék.

I. Az igazgatóképzés szükségességét hangoztatta már Kemény Ferenc, mint egri próbaéves igazgató az Országos Középiskolai Tanáregyesület Közlönyének 1892—93. évfolyamában (147—159. o.) Szerinte téves felfogás, hogy a jó igazgató úgy születik, mert akik ezt állítják, megfeledkeznek arról, hogy a legnagyobb tehetség sem nélkülözheti a szakszerű útbaigazítást. Az igazgatói teendőkkel való megbízás alkalmával a „megbízott igazgatónak" nincs elegendő ideje az új teendőit tartalmazó törvények, utasítások és a Rendtartás áttanulmányozására s az abban foglaltak elsajátítására, különösen akkor ütközik ez nagyobb nehézségbe, ha elődje a szolgálati könyvekben az újabb rendelkezéseket nem vezette keresztül. Szerinte nemcsak a tanárképzés ügye fontos az iskola szempontjából, hanem az igazgatók képzéséről is tervszerűen kell gondoskodni, ha azt akarjuk, hogy az igazgató valóban hivatásának, az iskola szellemi vezetésének szentelhesse minden idejét és erejét. Kemény egyszerű rendeleti úton haladék nélkül életbeléptethető intézkedésekkel gondolja a kérdés megoldásának előbbre vitelét. Nem az elméleti képzést, mint inkább a gyakorlati oktatást tartja szükségesnek. Értekezleti jegyzőséggel való megbízás, az igazgatói irodába való beosztása, az igazgatóknak helyettesítése a nagy szünidőben volna elsősorban az igazgatójelöltek legcélravezetőbb iskolája.

Az igazgatóképzés fontosságáról ír Dortsák Gyula is az 1892-ben kiadott „A középiskolai rendtartás magyarázata" c. munkájának 213—14. oldalán: Dortsák az igazgatói kinevezést külön képesítés megszerzéséhez szeretné kötni. Ezt az igazgatói képesítést két vizsgálat letevésétől tenné függővé: az egyik volna az adminisztrációs vizsgálat, másik a tanulmányi szigorlat. Az elsőt a minisztériumban kellene letenni, ennek elnöke az államtitkár, cenzora a középiskolai ügyosztály főnöke, tagok pedig a főigazgatók és a miniszteri számvevőség köréből volnának kijelölendők. Az ilyen adminisztracionális vizsgálat letevéséhez szükségesnek tartja egy olyan gyakorlati és tüzetes könyv megjelentetését, ahol az eddigi fejlődés feltüntetésével az összes szervezeti és adminisztracionális tudnivalók együtt vannak. A vizsgálaton a középiskolai törvény és rendtartás *szellemének* alapos felfogásáról és alkalmazásáról kellene elsősorban meggyőződést szerezni. Ezért a legkülönbözőbb és a legapróbb esetek megvilágítását kell a jelölttől megkívánni, amelyből kitűnik, hogy az iskolai életben előforduló, még a jelentéktelennek látszó ügyeket is mindig *pedagógiai szempontból* és *elvi* alapon tudja-e elintézni. A tanulmányi szigorlat célja meggyőződést szerezni,

hogy megvan-e az igazgató-jelöltnek a középiskolai összes tárgyakban a szükséges methodikai jártassága. Ennek a vizsgálatnak elnöke a tanárképző intézet igazgatója, tagjai a gyakorló iskola tanárai. Szerinte az így képesített igazgatók tudnának csak megfelelni legszebb és legigazibb tisztüknek, a pedagógiai vezetésnek. A vizsgálat letevése után az illető megkapná a középiskolai igazgatói címet és besoroltatnék az igazgatók számára megállapított fizetési osztályba. Ezek volnának az igazgatóknak jogos, szakértő, képesített helyettesei, akik akadályoztatás esetében végeznék az igazgatói teendőket, rendes körülmények közt pedig állásukból kifolyólag segítenék őket az irodai teendők végzésében. Az igazgatói kinevezést azért is tenné külön képesítéstől függővé, mert a többi szolgálati ágakban majdnem mindenütt megtaláljuk ugyanazt az eljárást.

Alvinczy Sándor a „Középiskolai reformjavaslatok" c. munkájának 41—46. és 82—88. oldalain foglalkozik az igazgatójelöltek kiképeztetésével. Ő is szükségesnek tartja az igazgatóknak tervszerű kiképeztetését. Az igazgatójelölteket a kiváló tanárok közül szemelné ki, mert szerinte nem minden jó tanár alkalmas igazgatói állásra, de jó igazgató csak jó tanárból lehet. Javaslatait pontokba foglalja. Szerinte az igazgatójelölt legkorábban öt évi rendes tanári szolgálat után jelentkezhetnék az igazgatói vizsgálatra, amelynek követelménye a következő: *a)* bizonyos fokú tájékozottság a középiskolában tanított összes tárgyakból, *b)* pedagógiai képzettségek, melyet saját nézetének előadásával vagy azoknak vitatásával igazolna; *c)* a napirenden lévő tanügyi reformkérdésekről megállapodott véleménye van; *d)* a hazai és valamelyik kultúrállam iskolaügyét behatóan ismeri; *e)* a modern nyelvek egyikét írásban és szóban teljesen bírja; *f)* megvan az adminisztratív teendők pontos és gyors elvégzésére szükséges gyakorlottsága. A vizsgálóbizottság elnöke a középiskolai ügyosztály főnöke, tagjai a főigazgatók és országos szakfelügyelők. A vizsga sikere esetén egy fizetési fokkal előbbre jutna.

Újabban Valentényi Gáspár: „Pedagógia és jogtudomány" c. tanulmányában (1930) kívánja az igazgatók tervszerű kiképzését.

„Van abban valami megható naivitás, hogy a 60 esztendős magyar tanügyközigazgatás rendjében az igazgatóképzés ügye még csak a komoly problémák sorába sem tudott elvergődni." „Pedig már a 90-es években olvashatni, hogy az igazgató képzés eszméjének sohasem lett volna szabad a napirendről letünnie. Hogy mennyire elkelne e téren egy kis praktikum, azt könnyű elképzelni. Mert ha eszményi tanárnak lenni nem könnyű, úgy ideális igazgatónak lenni épenséggel nehéz." (8. lap.)

Magam „A magyar középiskolák igazgatásának kézikönyv"-éről írt ismertetésemben (O. K. T. K. 1926/27. évf. 28. lapján) hangoztattam annak szükségességét, hogy a kinevezendő igazgatókat formális vizsgálatnak kellene alávetni. Ma is meggyőződésem, hogy az iskola belső értéke, a nevelés és oktatás eredményessége elsősorban az intézet igazgatójának személyétől és rátermettségétől függ.

II. Nem szabad tehát az igazgatók vezető-irányító képességének kialakulását a véletlenre bízni. Minden iskolafenntartónak, elsősorban az államnak kötelessége rátermett igazgatóknak intézményes képzéséről gondoskodni. Javaslataim:

a) Igazgatóvá csak az a középiskolai rendes tanár nevezhető ki, akinek legalább 15 évi tényleges tanári szolgálata van (3 évi helyettes és 12 évi rendes);

b) aki mint igazgatóhelyettes legalább 3 évig eredményesen működött. Igazgatóhelyettesé pedig csak az a legalább 10 évi szolgálattal bíró középiskolai tanár léptethető elő, aki erre a célra alakított bizottság előtt képesítő vizsgálatot tesz. A bizottság tagjai : a középiskolai ügyosztályfőnök elnöklete alatt valamelyik tankerületi főigazgató, két középiskolai igazgató, az egyetemen a pedagógia tanára, az ügyosztály számvevőségének főnöke által kiküldött tag. A vizsgálat tárgya : valamelyik modern nyelv bírása szóban és írásban, általános pedagógia (elmélet és gyakorlat), a pedagógia története (részletesebben, mint a pedagógiai vizsgálatok követelményei előírják). Az összes középiskolai tárgyak tanterve és a reávonatkozó utasítások ismerete, közoktatásügyünk történelme és a nyugati államok iskolaügyének áttekinthető képe, az adminisztratív teendők végzésében való gyakorlottság,(középiskolai törvények, rendtartás, rendeletek, számvitel, leltár stb.).

Szükség esetén két-három hetes tanfolyamokat kellene rendezni a karácsonyi és húsvéti szünettel kapcsolatosan a fentieknek elsajátítására. Az ilyen magasabb képzést megkívánják más téren is (pl. a katonaságnál a törzstiszti vizsgálat), de megvan a pedagógiai vezetőknek magasabb képesítéséről való intézményes gondoskodás más országban is (v. ö. „A belga pedagógiai intézetek" c. közleményt a Magyar Művelődés 1928. évfolyamának III—IV. száma 65—66. oldalán). Természetes, hogy megfelelő pótlékban volna részesítendő az, aki ezt a képesítő vizsgálatot sikerrel letette.

Az igazgatónak kötelessége az iskola minden ügyének vezetése, helyes irányítása, egészséges szellemnek megteremtése, a törvények, szabályrendeletek, utasítások és a Rendtartás összes rendelkezéseinek végrehajtásáról való gondoskodás és azoknak ellenőrzése. Az igazgatónak tapintatosnak, erélyesnek és igazságosnak kell lennie. Mindezekhez azonban feltétlenül szükséges állásbeli kötelességeinek *pontos ismerete*, teendőiben való *biztosság* és *szakavatottság*. Ennek megszerzéséről való gondoskodás pedig csak intézményes lehet.

Az ilyen „*képesített*" igazgatóhelyetteseket elsősorban a nagy iskolákban (12—16 vagy még ennél is több osztállyal) kellene beosztani, mert az ilyen nagy iskolának a vezetése még a rátermett igazgató képességét is próbára teszi. Az igazgatóhelyettes rendesen más szaktárgyú lenne, mint az igazgató s a jelenleginél is nagyobb hatáskörrel kellene felruházni (pld. hospitálással a saját szaktárgyú tanároknál) különösen a nagy intézetekben. A hatáskör megállapításánál azonban mindenkor szem előtt kell tartani, hogy az intézet vezetésének egysége az igazgató számára biztosíttassék. (V. ö. a németországi ú. n. Doppelanstaltokban az *Oberstudienrat* intézményét.)

Nagy örömömre szolgálna, ha a fentiek közlésével sikerülne a kérdés fontosságát a köztudatba átvinni, hogy így az illetékes tényezők is előbb-utóbb foglalkoznának az üggyel s a lehetőség szerint — ha lassan is, mégis csak előbbre vinnék annak megoldását.

Dr. Jámbor György.

A tanár munkája.

I. Tanáregyesületünk küldöttsége elnökének vezetésével 1930 december 17-én átnyujtott a kultuszminiszter úrnak egy memorandumot, mint óvást a tanári munkaidőnek kettős irányban is tervbevett kiterjesztése ellen. A memorandum a tanári munka különleges mivoltát

és a hozzáfűződő teendők sokféleségét nagy vonásokban feltüntetve erős érveket sorakoztat föl a tanári szolgálatnak 40 évre való kitolása és a heti 18 órának 22-re való felemelése ellen.

A miniszteri válasz ennek a kérdésnek megoldásában mint fő nehézségre mutat rá a közvélemény tájékozatlanságára, illetőleg annak szükségességére, hogy a tanárság a maga igazát minél meggyőzőbben hirdesse a nyilvánosság előtt, felvilágosítva a közönséget, hogy a tanári munka nemcsak fontos, hanem több is, mint az értesítőkben közölt heti óraszám mutatja.

A lélektani és pedagógiai tapasztalatok döntő ereje állapította meg a heti óraszám mai mértékét. Ez a szám azonban a tanári munkának csak *egy részét* jelenti, épp ezért a közönségre nézve csak megtévesztő hatása van. Ha az iskolán kívül állók el is ismerik, hogy ez a heti elfoglaltság fárasztó, vesződséges, igen sok türelmet kívánó munka, de még mindig — úgy gondolják — kellemes egyensúlyát találja a dolgozó társadalom egyik osztályában sem remélhető sok szabadidőben. Ma, amikor a munkaidő felemelése a takarékosság egyik módja, a meg nem értők vagy megérteni nem akarók előtt könnyen kirívóvá válhatik a heti óraszám merev megmaradása. Ha tehát nem akarjuk, hogy a tanítás és nevelés *igazi munkaideje* továbbra is *hamis óráról* olvastassék le, akkor módját kell találnunk, hogy a tanári elfoglaltság mértékét legalább megközelítőleg, de mindenesetre igazibb számértékben fejezzük ki.

II. A heti óraszám csak a nevelés és ismeretközlés meg nem szakítható, közvetlen, szóbeli munkájának időbeli kifejezője. Ehhez elválaszthatatlanul társul sok más funkció : az előadásokra készülés, az elméletnek szemléltető megerősítése : kísérletek, bemutatások, a megértés ellenőrzése : írásbeli gyakorlatok, adminisztrációs teendők stb. Ki kell terjesztenünk a figyelmet mindenféle pedagógus elfoglaltságra, tekintet nélkül arra, hogy jár-e érte külön díjazás vagy nem. Mert most az a kérdés, hogy a tanárnak mennyi idejét köti le az iskola ! Ezt az időt legalkalmasabb szintén heti órában kifejezni. Az *állandó* lekötöttséget könnyű lemérni ; a tanév folyamán időnként elvégzendő funkciókat *átlagos* heti óraszámba vesszük.

1. Vannak olyan teendők, melyeknek elvégzése *minden* tanárra *egyformán* tartozik : előkészület az előadásokra heti 9 óra, fogadóóra 1, a délután tartandó értekezleteken részvétel 1, felügyelet az óraközökben, templomban, iskolai vagy más ünnepélyeken, kivonulásoknál 1, *összesen heti* 12 *óra*.

2. Az egyes szakokhoz kapcsolódó munkák :

a) *a hittanárnál :* exhortáció, lelkigyakorlatok, szentmise, gyóntatás, áldoztatás heti 2 óra, házi kollokviumok tartása 4 óra, kötelező egyházi ének 1 óra ;

b) *írásbeli dolgozatok* I—VIII. osztályonként és tárgyanként 1 óra, magyar V—VIII. osztályonként 2 óra, rajz I—VIII. osztályonként 1 óra ;

c) *rendkívüli tárgyak :* gyorsírás 2, vívás 2, nyelvi gyakorlatok 4, természetrajzi gyakorlat 6, fizikai gyakorlat 6, kémiai gyakorlat 6, rajzgyakorlat 6 óra ;

d) *könyv- és szertárak :* tanári könyvtár 2, ifj. könyvtár 1, segítőkönyvtár 1 (kezelés), *szertárak* (könyvek és szerek beszerzési jegyzéke, leltárbavezetés, jelzéssel ellátás, selejtezés, kimutatások készítése) 1 óra.

3. *Egyéb elvállalt munkák :*

a) játékdélután 1 óra (egy csoport) ;

b) ifj. egyesületek vezetése : önképző 2, kongregáció és másv. 2, sportkör (versenyek) 3, cserkészet 6 és másféle körök (képzőművészeti, zene-, sakk-, matematikai és természettudományi kör, ifj. segítő-egyesület, ifj. vöröskereszt stb.) általában heti 2 óra. Tanműhely (osztály v. csoport) 2 óra.

4. *Adminisztratív teendők :*

a) igazgató-helyettes, irodavezető 21,

b) osztályfőnök 1,

c) jegyző 1,

d) tandíjkezelő 1.

Ebben az összeállításban az adatok elfogadhatóságát csak emeli, hogy nem a mai osztályok abnormis létszámát vette alapul. (Pedig, hogy 40 tanuló helyett 50—60, sőt több, mit jelent, azt minden kartárs de különösen az írásbeli javítók érzik.) Másrészt nincsen beletudva az iskolai ünnepélyeknek, tanulmányi kirándulásoknak rendezése, szülői értekezleteknek tartása, tejakciók vezetése, diákotthonok gondozása. Nincsenek beleszámítva az évközi magánvizsgálatok, valamint a helyettesítések sem, noha esetlegességük mellett is intézetenként számottevő munkatöbbletet jelenthetnek.

A tanári munka számbeli képe tehát heti órákban kifejezve így alakulna ki : a tanítási óráknak eddigi heti számához hozzáadandó az 1. pont szerint 12 óra, + a 2—4. pontok vonatkozó tételeinek értékszámai. Ez összesen 31—47 órát, átlagban 35 órát tesz egy-egy tanárnál, vagyis az eddig közölni szokott óraszámnak a dupláját.

III. Látnivaló, hogy ez az éppen nem erőszakolt nagyítással kimutatott tanári elfoglaltság a puszta *óraszám* tekintetében sem marad el bármely aktamunka mellett, sőt *már is fölemeltnek* tekinthető azzal a súlytöbblettel, ami az oktatás természetével jár. Mivel azonban ezzel még nincsen elhárítva a munkaidő kettős kiterjesztésének fenyegető veszedelme, az iskola érdekében és a tanítás eredményeért való felelősségünk tudatában jobban rá kell mutatnunk az eddigiekben be nem számított *helyettesítés* kérdésére is.

Intézetemben (22 tanár, 13 osztály) a legutóbbi 5 év alatt a helyettesített órák száma kikerekítve 1600 volt. Meg vagyok győződve, hogy ez még a szelídebb esetek közé tartozik. Ennek 1 évi átlaga 320 óra, 1 tanárra jutott 15 óra. Az 5 év alatt egy tanár sem kerülhette el a mulasztást betegség vagy hivatalos elfoglaltság (érettségi, stb.) miatt. A mulasztott órák száma egyes esetenként 9-től 318-ig váltakozott. Ezen utóbbi, több mint féléves, előrelátható mulasztás pótlására kisegítő szakhelyettest nem kaptunk. A helyettesítési órák száma egyes esetenként 14—227 volt.

De hogyan fog alakulni a helyzet, ha majd 22 óra nehezedik egy tanárra ? A mai helyzethez képest ez nem 4 óra, hanem a valóságban 8 óra többletet jelent. A heti óra átlagszáma tehát 35 + 8 lesz. Ha elrendelik az új terv szerint a 22 órát hetenként, akkor arra is elkészülhetünk, hogy a mai, pl. 22 tanáros intézetben majd 18 embernek kell a régi keretű munkát elvégezni. Mi lesz a tanítási renddel, ha *kevesebb* tanárnak *nagyobb* óraszámot kell helyettesíteni a helyettesküldésnek minden reménye nélkül ? Mert hogy többet kell majd helyettesíteni, az valószínű ; hiszen a 66 éves tanár (hogy „fiatalabbat" ne mondjunk) igazán nem bírhatja már a 26—30 évesnek ugyanazonos munkáját, a fegyelmezés energiáját, a tanítás tempóját, a felügyeletet

a hideg folyosókon, a figyelmet lekötő előadást a nyári napoknak ájulásig rekkenő levegőjű tantermeiben, a lépcsőjárást napjában nyolcszor-tízszer. Vagy majd a „csendes foglalkoztatások" fogják a tanítás folyamán könnyen beállható szakadásokat áthidalni ? Ki felel majd a fegyelem lazulásáért és a munkaeredmény csökkenéséért ? Mint alázatos hamupipőkék csendben, odaadással dolgozunk a nemzeti kultúra házában (a könnyítés, a ragyogás másnak jut). De végre is csodát várni csak a csalódásokban dúskáló, nehéz idegmunkát végző, a kor tompító és megtörő erejének még jobban kitett tanárságtól nem lehet.

Nem is hisszük, hogy éppen az a kultuszkormány, mely az iskolaügy fejlesztése terén a forradalmak óta oly határozottan tett meg mindent, ami az emberi műveltség közösségéhez való tartozásunk érdekében kívánatos volt, hogy ugyanaz a kultuszkormány megengedné, hogy — takarékosság címén — éppen az iskola mozgatójáról, a tanárságról feledkezzenek meg, sőt *megbénítsák munkakedvét* és *csökkentsék a felelősségérzetét.*

Hagyják meg a tanárt annak, ami mindig akart lenni : a magyar szellemnek nem nyugtalanított munkása, az idealizmusnak rendíthetetlen magvetője.

IV. Tárgyilagosan igyekeztem megközelítő számokba önteni (amennyire szellemi munkát lehet) a tanár *iskolai* elfoglaltságát. Láthatjuk, hogy az értesítőkben közölt „heti óraszám" a valóságban még egyszer annyira duzzad. Méltányos tehát, hogy az iskola legalább *a maga közönségének* szánt kiadványában ne a puszta és a közönséget épp ezért megtévesztő *tanítási óraszámot* közölje, hanem a tanárnak az intézetbeli egész elfoglaltságát tüntesse ki. Ha a föntebbi összeállítás kiindulási alapul elfogadható, kívánatos lenne, ha a kartársak hozzászólásaikkal pótolnák a hiányokat, kijavítanák az esetleg feltűnőbb egyenetlenségeket és így kialakulna egy zsinórmérték, melyet szem előtt tartva a tanári munkaidőnek igazibb, megfoghatóbb képe kerülne az értesítőkön át a köztudatba.

Nemes Károly.

A módszeres dolgozatírás és javítás a latin nyelvtanításban.

I. A latinnyelvi dolgozatírásnak szerepét, értékét illetően megoszlanak a vélemények. Némelyek szerint a velejáró haszon alig, vagy egyáltalán nem áll arányban a reáfordított idővel és fáradsággal, az önálló dolgozatírás még a legszigorúbb ellenőrzés mellett is csak hiú ábránd ; az előirányzott dolgozatok ismeretanyagának kellő időre való elvégzése gyakran lehetetlen s így azok eredménytelenek, vagy a kitűzött cél feladásával céltalanok lesznek. Ezzel szemben állítjuk, hogy a dolgozatírás önállóságát a tanulóknak tudásuk szerinti elhelyezése, a tanár állandóan éber ellenőrzése biztosítja és hogy a módszeres dolgozatírás a latin nyelvtanításnak jelentős haszonnal járó eszköze, mert megfelelő begyakorlás esetén is ugyanazon anyagnak dolgozatírással való ismételt, együttes gyakorlása, a megírt dolgozatokból biztos megállapíthatása annak, hogy a tanulók mily mértékben sajátították el tudatosan a közölt ismereteket, végül annak pontos ellenőrizhetése, hogy az elméleti nyelvtani ismeretek, vagy a szókincsbeli anyag megtanulásában minő pontossággal tettek eleget feladatuknak, oly értékes jelenségei a latin nyelvtanításnak, hogy azoknak hiánya alig lenne bármiképen is pótolható.

A dolgozatírási módszerek lényegének tárgyalását mellőzve azok alkalmazásának lehetőségét, szükségességét tárgyaljuk mindenekelőtt, ami a kitűzött cél elérése tekintetében annyira nem közömbös, hogy a helytelenül megválasztott módszer alkalmazása nemcsak haszonnal nem, de tetemes kárral is jár. Az „extemporale"-t legalább közepes képességű, kielégítő nyelvtani tudású és szókincsű osztályban alkalmazzuk, mert ellenkező esetben az hiábavaló, sőt káros erőkifejtésen kívül az osztály jelentősebb részében a tehetetlenség lesujtó érzelmét kelti úgy, hogy eleinte egyesek, később egyre többen már nem is kísérlik meg képességeik teljes kifejtését és lassankint a dolgozatírás komolytalan szellemi műveletté lesz számukra. Érthetőleg és természetesen azért, mert a tanulók képességét meghaladó követelmény már kezdetben összeroppantja erőiket, ahelyett, hogy a fokozatosan nehezedő feladatok azokat izmosítanák.

Hasonló eredményre, helyesebben eredménytelenségre vezetne, ha fennebb jellemzett osztályban kizáróan „scriptum"-ot alkalmaznánk. Az erő kifejlesztésének egyik alaptörvénye szerint azok fokozatosan nehezebb feladatok megoldása elé állítandók ! Ezért nem elég csupán a dolgozat anyagában érvényesíteni a fokozatosság elvét, ami nem is mindig lehetséges, hanem a dolgozatírás alaki kivitelében is érvényt kell szereznünk említett elvnek ! Már pedig a „scriptum", mivel a rendelkezésre álló időnek arányosabb, célszerűbb felhasználását, valamint az ismereteknek nem annyira pillanatnyi alkalmazását teszi lehetővé, mint az „extemporale", az osztály jórészét nem kényszeríti teljes tudása és képessége kifejtésére, s ezért nem eredményezi a kívánt, fokozatos fejlődést. Sőt néha a dolgozat túlságos könnyűsége miatt veszít komolyságából s egyben értékéből.

Ezek alapján a dolgozatírás helyes módjának megválasztása tekintetében megállapítjuk : az alkalmazandó mód a tanulók tudásának, illetőleg képességének biztos ismerete alapján történik ; a természetes fejlődés sorrendjében a „scriptum" az „extemporale"-t megelőzi ; a fokozatos fejlődés folyamán a „subiectiv" örömet minél gyakrabban egyrészt a nehézségek könnyítésével, másrészt ugyanazok fokozásával keltjük fel ; végül a dolgozatok komolyságát, egyben értékét említett eszközökkel mindenkor biztosítjuk.

A dolgozat céljának előzetes kitűzése sohasem mellőzhető, mert ez határozza meg a dolgozat tárgyát, anyagát, sőt legtöbbször terjedelmét is. A latinnyelvi dolgozatírásnak általában háromféle célja lehet : először bizonyos nyelvtani egységek letárgyalása után azok együttes begyakorlása, valamint a fordítói készség fejlesztése ; másodszor általános tájékozódás a tekintetben, hogy hol és miben mutatkoznak még gyengeségek, melyek a tárgynál való továbbidőzést, esetleg újabb utólagos magyarázatot kívánnak ; harmadszor ellenőrzés, ami ugyan rokon az előzővel, azonban inkább a tanulók szorgalmának kipuhatolására egyéni megismerésükre vonatkozik.

Nem alárendelt jelentőségű a dolgozatírás előkészítésének kérdése sem. Mi e helyen csupán arról szólunk, hogy az minő szempontok szerint és mily mértékben történjék. A grammatikai fokon a dolgozatírást közvetlenül megelőző órán, a dolgozat mondataihoz hasonlókat fordíttatunk. De amint nem mellőzhetjük az ilymérvű előkészítést, azonképen abba a hibába sem eshetünk, hogy a dolgozat mondataihoz igen hasonlókat fordíttassunk, vagy éppen ugyanazokat gyakoroljuk ! A felső fokon az előkészítés már kisebb mérvű és inkább a stílusra vonatkozó utasítások megadására, itt-ott archeológiai és egyéb tárgyi

ismeretek közlésére terjed ki. Általában az előkészítés munkája ne legyen se szűkkeblű, se túlságos, hanem az előforduló nehézségekkel arányban álló!

Az I—VIII. osztályú dolgozatok anyagát illetően — a fokozatos fejlődés szem előtt tartásával — általában az alábbiakat jegyezzük meg. Kezdő grammatikai fokon egy, legfeljebb két olvasmány szavaiból készítsünk a szókincshez és az előforduló nyelvtani alakokhoz igen hasonló, pár szóból álló, néhány mondatot. Később ugyanitt fokozatosan nehezítsük a dolgozatot akként, hogy a dolgozat nyelvtani jelenségei az olvasmányban előfordulóktól, ugyanazon szavakon, igen csekély mértékben (szám, személy, eset), később az alakokat feltűntető szavakon kívül is, mérsékelten különbözzenek. Hasonló módon fokról-fokra haladjunk tovább ügyelve arra, hogy az egyes mondatok egyéb alakjai a begyakorlandókat el ne homályosíthassák. A II—IV. osztályok dolgozatai annyiban különbözzenek az első osztályéitól és egymástól is, hogy bennük több nyelvtani egység, illetőleg olvasmány szókincse forduljon elő, a begyakorlandó nyelvtani ismereteken kívül pedig már több ismeretnek előfordulását engedjük meg, s ezzel egyúttal az alapul szolgáló olvasmánytól való fokozatosan nagyobb eltávolodást. Az V—VI. osztályokban az egyes nyelvtani ismeretek kimondott begyakorlását, alapvető szerkezetek és fontosabb mondattani jelenségek feleleventését szolgáló dolgozatokkal helyettesítsük oly mértékben, mely már a fordítói készség ápolását is lehetővé teszi. Ez utóbbinak egyre erőteljesebb érvényesülésében és a latin szövegben előforduló nehézségek mértéke és mennyisége tekintetében különbözzenek a VII—VIII. osztály magyarra fordítandó dolgozatai az V—VI. osztályéitól s egyben egymástól is. A latinra fordítandó dolgozatok pedig a feleleventés céljából szereplő grammatikai egységek számában és az alapul szolgáló szókincs nagyságában mutassanak különbséget.

A dolgozatok terjedelme ne haladja túl a közepes tanulók teherbírását, hogy ne legyen kénytelen a tanár „extemporale"-nál siettetni tanítványát, sem ez „scriptum" esetén önmagát. De túlrövid se legyen, hogy ez a tanulóknak könnyűséget jelentve, még jelentős fölös idejük maradjon. Célszerű, ha a dolgozat beadása előtt 8—10 percnyi idejük marad, egyrészt a dolgozatok átnézésére, kijavítására, másrészt az indokoló magyarázással történő módszeres javítás nyugodt elvégzésére. Általános szabályként állhat, hogy a dolgozatok terjedelme az osztályok magasságával, a tanulók képességével egyenes, a dolgozatok nyelvtani és tárgyi nehézségeinek számával pedig fordított arányban álljon!

A dolgozatírással kapcsolatban elmondott észrevételeinket annak ismétlésével kívánjuk zárni, hogy a módszeres dolgozatírás valóban elsőrendű, alig pótolható eszköze a latin nyelvtanításnak, melynek jelentőségét fokozza az a körülmény, hogy a dolgozatírásra fordított idő (a javítással együtt), az összidőnek hatodát, illetőleg negyedét teszi s így annak eredménytelenül való eltöltése nem csekély mértékben károsan befolyásolhatja az egész latin tanítás szintjét is. Jelentős haszonnal járó, alig pótolható eszközzé teszi egyrészt az, hogy általa egyidőben egyszerre gyakorolhatjuk az egész osztályt és tehetünk számára valamely elméleti ismeretet tudatossá, másrészt, hogy általa egyszerre kapjuk meg valóságos grafikonját az osztály tudásbeli és szorgalmi állapotának is, mely utóbbinak jelentőségét emeli annak az érettségi szövegek helyes kiválasztásánál való tájékoztató szerepe is. Ezek alapján hisszük és állítjuk, hogy a tárgyalt szempontok figyelembe-

vételével módszeresen történő dolgozatírás a latin nyelvtanításban uzsorakamatot hozó, azok mellőzésével azonban csak heverő tőkét jelent.

II. A dolgozatjavítás célja, hogy a tanuló saját és társai dolgozatának hibáira figyelmeztetve azokat indokoló magyarázatból megértse, hogy belőlük tanuljon. Ha nem e célt tűzzük magunk elé, vagy ha ezt a javítással megvalósítani nem tudjuk, munkánk nem éri meg a reáfordított időt és fáradságot.

Mindenekelőtt a javításnak különböző módjait ismertetjük, rámutatva hibáikra és előnyeikre, hogy amazok kiküszöbölésével, emezek egyesítésével megalkothassuk azt a javítási módot, mely kitűzött célunknak megfelelően nem felesleges időpazarlást, hanem tekintélyes hasznot jelent.

Az első javítási módnál a tanulók dolgozatuknak hibás részeit a fölé írt javított szöveggel figyelmesen összehasonlítják, majd az egyes javított szöveget a margó, vagy a javítás oldal megfelelő sorában pontosan kiírják. Ezt megelőzően a tanár a tanulókat fontosabb hibájukról általánosan, vagy egész részletesen is tájékoztatja. E javításmódot sem részleteiben, sem egészében nem helyeselhetjük, mert abból az általános tájékoztatóból, amit a tanár az ejtett hibákról ad, még ha az a legkisebb részletekre is kiterjed, megfelelő indokolással, a tanuló még saját hibáit tekintve is csak percipiál, az egy-egy tanulóra eső idő rövidsége s így a közlés szükségszerű gyorsasága miatt, még abban az esetben is, ha a tanár még minden tanulóval külön közli helyén hibáit s azok okait, másrészt mivel a tanulónak saját hibáit kell pontosan kijavítani, társai hibáira s az azokkal kapcsolatos esetleges magyarázatokra alig ügyel s ezért mindkét esetben a hibákat csak szemléli, de azoknak okát tisztán nem értvén, nem okul azokon, nem tanul belőlük. E hibák súlyát növeli még az a semmivel sem indokolható didaktikai hátrány, ami az egyes tanulóknak helyükön való felkeresésében és az egy-egy tanulóval külön való foglalkozásból származik.

A második javítási eljárásnál a tanár a legsikerültebb dolgozatot egészében a táblára iratja, vagy maga diktálja a helyes szöveget, hogy azt a tanulók jobb oldalon, a dolgozattal teljesen szemben, összehasonlítás céljából leírják, hogy abból tanuljanak. Itt önként felmerül a kérdés s nyomában a kétség is, hogy vajjon a tanuló ebben az egybevetésben eljut-e az appercepcióig? Ezt az eljárást egyesek eredményesebbé kívánják tenni azzal, hogy az ejtett hibákról adott beszámolójukban rámutatnak a fontosabb hibákra s okaikra, másrészt úgy, hogy még egyenként is tájékoztatják a tanulókat hibáikról, helyükön, a fennmaradó 10—15 perc alatt. A dolgozatjavításnak ez a módja semmivel sem eredményesebb az előzőnél, mert semmi haladást sem mutat a tudatosság tekintetében. A jobb oldalra írt helyes szöveggel való egybevetésből ugyanis, a tanuló nem tudva hibáinak okát, valójában nem tanulhat, minthogy azokról itt is csupán szemlélete van, tudatosság nélkül, nem pedig világos appercepciója. Egyáltalán nem emeli a dolgozatírás e módjának eredményességét az ejtett hibákra való rámutatásnak előző eljárásnál ismertetett az a módja, melyet ugyanott említett okokból didaktikailag itt is erősen kifogásolunk.

A harmadik javítási mód minél szélesebb, lehetően az egész osztály foglalkoztatásával történik. A tanár egy tanulóval — füzetéből — az első latin mondatot magyarra, majd ezt 6—8 tanuló bevonásával elemezve latinra fordíttatja; egyikkel az egészet összefoglalja, egy másikkal pedig lediktáltatja a táblán javító tanulónak. Így készül

el a tanár ellenőrző irányításával az első mondat, melynek munkáját a tanár gyakran feltett „miért"-je s a közben adott magyarázata teszi változatossá, miközben az összes tanulók figyelmét a közös munkába való szólításnak bármikori várása biztosítja. A javított szöveggel való összehasonlítás után 2—3 tanuló beszámol arról, hogy miben hibázott, majd azután áttérnek a második és következő mondatokra. Ugyanezt a munkát végzik a javítás befejezéséig, mialatt a tanár éberen ügyel arra, hogy minden mondat javításában más és más csoport tanuló vegyen részt és így lehetőleg az egész osztályt foglalkoztassa. A javítás technikai részét illetően megjegyezzük, hogy előnyösebb, ha a tanár a helyes szövegnek a hibás rész fölé írását mellőzi, mert ellenkező esetben ezzel könnyen elejét veheti a tanuló hibája okát illető további érdeklődésének; a javítást pedig célszerűbb a jobb oldalon, a dolgozattal teljesen párhuzamosan végezni, a mondatonként vagy a javítás végén teendő összehasonlítás megkönnyítése végett. Egyébként egyik sem esik itt nagyobb súllyal a latba, mert ennek a dolgozatjavítási módnak lényege ellentétben említett és más hasonló külsőségekkel, abban van, hogy az egész osztályt foglalkoztatja a helyes szöveg megállapításáért mondatról-mondatra haladó, indokoló magyarázással kísért fordításban, miközben a tanuló egyrészt megérti saját és társai hibáinak okát, másfelől valamely kitűzött grammatikai egység szolgálatában módszeresen eltöltött óra minden gyümölcsének részesévé válik.

A magyarra — hasonló módon és szempontok szerint — történő javítási óra a tanár módszeres irányítása mellett a fordítói készség kifejlesztésének mesteri munkájává lehet bizonyos nehezebb szerkezetnek felbontása, lazítása, tömörítése, inkább stílusbeli jelenségek, eredeti latinosságok stb. magyarázó, egyben szemléltető közlésével.

E három javítási mód méltatását megelőzően még csak azt jegyezzük meg, hogy a javítás technikai részének pontos kivitele teszi a tanárnak kötelességévé a javítás gondos revízióját s egyben azt, hogy ahol e tekintetben felületességet, vagy gondatlanságot tapasztal, ott kezdetben komoly figyelmeztetéssel, később — ismétlődés esetén — szigorú megtorlással (elégtelen jeggyel) éljen! Ne legyen azonban ugyanilyen szigorú a dolgozatok érdemjegyének megállapításánál, hanem inkább jóságos, enyhén ítélő, hogy bírálatával a tanulókban önbizalmat, örömet keltve munkakedvüket fokozza, ne pedig önbizalmukat összeroppantva bennük a tehetetlenség lesujtó érzelmét idézze fel.

E három javítási eljárás ismertetése és bírálata arról győz meg bennünket, hogy közöttük a sorrendben utolsónak tárgyalt a legeredményesebb, egyrészt, mert lehetővé teszi, hogy ne csupán a számára tudatossá tett saját, hanem társai hibáiból is valóban okuljon, másrészt, mert az ilyen módon eltöltött javítási óra egyben az ismeretek tudatossá tétele, vagy ismétlése céljából valóban felette eredményes gyakorló órául szolgál. Ezért hisszük, hogy az ilyen módon történő javítással valósíthatjuk meg a dolgozatírásnak tőlünk meghatározott igazi célját, egyben számára méltó helyet biztosíthatunk a latin nyelvtanítás keretében, főként ha közte és a dolgozatírás között oly szoros kapcsolatot teremtünk, mely ennek még terjedelmét is akként szabja meg, hogy az ilyetén módon megejtendő dolgozatjavítás nyugodt keresztülvitelére megfelelő idő álljon rendelkezésre.

Kaposvár. *Pintér Lajos.*

A középiskolai egészségtani oktatás.

Az egészségtan eredményes oktatása orvosi és pedagógiai ismereteket kíván. Az orvosi tudás biztosítja az előadottak szakszempontból való helyességét, tárgyi igazságát, a pedagógiai tudás pedig azok megértését, megtanulását és ami a legfontosabb, megfogadását a tanulók részéről. Nyilvánvaló, hogy minél kisebb a tanulók ismeretköre, szellemi képessége, otthoni és iskolai műveltsége, — ami általában a tanuló életkorával arányos, — annál nagyobb szükség van a pedgagógiai képzettségre és viszont, minél többet tud és minél több iránt érdeklődik a tanuló, annál fontosabb az orvosi képzettség. A feladatok ezen kettőssége azt teszi ajánlatossá, hogy az alsó fokon, tehát óvodákban és elemi iskolákban pedagógus tanítsa az egészségtant, akinek e célból alapos, főleg pedig a mai nivót messze túlhaladó egészségtani ismeretekre van szüksége. Közép- és felsőfokú iskolákban viszont orvos tanítsa az egészségtant, akinek alapos pedagógiai tudásra van szüksége. Ha pedig azt vizsgáljuk, hogy mi a fontosabb, az orvosi vagy a pedagógiai képesség, kiben lehet több a másik szakmájából, az orvosban vagy a pedagógusban és kinek van több ismeretre szüksége, úgy meggyőződésünk szerint az orvosi vonatkozásoknak kell dominálniok. Az orvos a maga egész munkája során tanácsadással, oktatással és egészségügyi szempontból való neveléssel foglalkozik. A gyakorlóorvos betegeinek nagyobbik fele a gyermekek sorából kerül ki, a gyermekorvos mással nem is foglalkozik. De a szakorvosok anyagában is nagy tere van a gyermekkel való foglalkozásnak (süketnémák, vakok, nyomorékok). Az orvosnak ezenkívül foglalkoznia kell a gyermek lelki életével és szellemi fejlődésével is, még pedig tárgyilagos, természettudományi alapon. A jó orvosnak tehát a jó pedagógus lelki készségeivel és képességeivel rendelkeznie kell. Ha tehát azt keressük, hogy mi hiányzik még az orvosból ahhoz, hogy az egészségtan tanításában teljes sikert arathasson, úgy azt kell mondanunk, csupán a tanítási és nevelési készség, a jártasság, az előadandó tananyag jó beosztása, a közlendő ismeretek egyszerű és érthető módon való előadása, tehát a tanuló szellemi nívójában való mozgás. Ehhez szerintünk, az elengedhetetlen elméleti ismereteken kívül, — melyek gyorsan elsajátíthatók, — jó vezetés melletti gyakorlatra van szükség.

Viszont a pedagógus, aki hivatásszerűen otthonos az ismeretközlés és nevelés munkájában, bő elméleti és gyakorlati tanulmányok alapján, az egészségtan ismeretanyagában olyan fogalmak tömkelegével áll szemben — még elemi fokon is — amelyek nemcsak számos ismeretlen problémát vetnek fel előtte (ez volna a kisebbik hiba), hanem olyanokat is, melyeknek megoldására saját egészségügyi tapasztalatai, néha téves ismeretei és nem hivatalos helyeken szerzett „tudása", önkényes elgondolásai, vagy következtetései alapján képesnek, alkalmasnak és jogosultnak érzi magát. Ezzel tehát elértünk a kuruzslás határához. Szerintünk kuruzslás alatt nem képesített és szakszerűtlen gyógyítás értendő. (Az egészségügyi tanács is gyógyítás jellegével bír). A pedagógus tehát teljes jóhiszeműség esetén is a kuruzsláshoz hasonló eljárás terére tévedhet, ha olyan kérdésekre ad választ, melyekben nincs kellően tájékozva, vagy tanítása során érint ilyeneket. Ez pedig a pedagógus nagy befolyása miatt — ő a gyermek szemében a tudás és hatalom megszemélyesítője — feltétlenül jelentős dolog. Összehasonlítva tehát az egészségtani oktatásban az orvos és a pedagógus munkáját, az orvosi munka a lényegi, érdemi, szellemi rész, a pedagógiai a formai, technikai, gya-

korlati rész. Ha tehát feltétlenül szükséges is a pedagógiai munka, mégis az orvosi rész a fontosabb. Ez más szóval azt jelenti, hogy egészségtant jól csupán pedagógiai ismeretekkel bíró orvos oktathat. Ha pedig arról van szó, hogy iskolatípusonként mérlegeljük a dolgot, úgy az alsó fokon (óvoda és elemi), ahol több pedagógiára és kevesebb orvosi tudásra van szükség, eredményesen taníthat a pedagógus, ha a kellő modern és alapos egészségtani tudás birtokában van. Ezen a téren, — és ezt tapasztalatból állítjuk, — igen sok pótlásra van szükség ; a már állásban lévők részéről : tanfolyamon való átképzésre, általában pedig az egészségtani oktatás teljes átszervezésére, — kiváló orvos-pedagógusok alkalmazására a megfelelő óvonő és tanítóképző intézetekben.

Rátérve tulajdonképeni tárgyunkra, a középiskolai egészségtani oktatásra, ezen a téren gyökeres reformokra volna szükség, melyeket a következőkben foglalhatunk össze :

Az egészségtan kötelező, rendes tantárggyá tétessék. Ezzel kapcsolatban rendezendő az iskolaorvosi kérdés olyan módon, hogy külön iskolaorvosi szakorvosi típus alakíttassék ki. Az iskolaorvosi kar státusba soroztassék, munkája főfoglalkozás jellegével bírjon. Feladatköre : iskolaorvosi munka végzése, — különös tekintettel a testnevelésre, — az iskola-fogorvosi munka irányítása és ellenőrzése, végül az egészségtan oktatása.

Az egészségtan tanításának a középiskola minden osztályában helyet kell szorítani a III. testnevelési óra e célra való igénybevételével, (a tanulók túlterhelésének elkerülése céljából.) Meggyőződésünk szerint ugyanis azok a nagy nehézségek, melyekkel a közegészségügyi reformoknak állandóan küzdeniök kell, az általános egészségügyi tudás és műveltség hiányának következményei, amin csak tartós és alapos egészségtani oktatás változtathat. Az iskolaorvos és testnevelő együttműködésének azért tulajdonítunk olyan nagy jelentőséget, mert a modern testnevelés az egészségtanra igen nagy súlyt helyez, a testnevelő tanárok sok egészségügyi ismeretet szereznek kiképzésük során. Fontos tehát, hogy az iskolaorvos a sport-egészségtan terén ne legyen tájékozatlan, mert ez inferioritását jelenti a testnevelővel szemben. Ennek elkerülése érdekében az iskolaorvosok és testnevelők együttes kiképzésére, illetve sportorvosi tanfolyamok létesítésére van szükség a testnevelési főiskolán, melyek az iskolaorvosok számára kötelezően hallgatandók legyenek.

Az egészségtan tanításának tehát az első osztályban kell kezdődnie, véleményünk szerint nemcsak direkt, hanem indirekt módon is. Ez utóbbi alatt azt értjük, hogy az összes tantárgyak egészségügyi vonatkozásokkal taníttassanak. Például : latin nyelv : a római testnevelés, fürdők, vízvezetékek, csatornázás. Görög nyelv : a görög nevelés ideálja: a test és lélek harmóniája, testnevelés, spártai nevelés, olimpiai játékok. Magyar nyelv : egészségtani vonatkozású olvasmányok. Történelem : az emberiséget pusztító nagy járványok a középkorban. Számtan : egészségügyi statisztikai adatok felhasználása a számtani példák adataiban. Német nyelv : egészségügyi arany szabályok tanítása, egészségügyi vonatkozású olvasmányok. Földrajz : az egészségügyi intézmények megemlítése, tropikus betegségek, klimatikus viszonyok egészségügyi hatásának ismertetése (fizikai földrajz). Természetrajz : az ember beillesztése az élőlények sorába, az anatómia és élettan elemeinek tárgyalása az összehasonlító állattan kapcsán. Hittan : a középkori szerzetesrendek az orvosi tudomány, kórházügy és betegápolás szolgálatában. Kémia : az emberi szervezetet alkotó vegyületek. Fizika : a természeti törvényeknek a szervezetre való érvényessége : légnyomás,

hőszabályozás, energiaátalakulás, elektromos áramtermelés a szervezetben. Mint tehát ebből a rendszertelen és hézagos felsorolásból is kitűnik, minden tantárgy bőséges alkalmat nyujt egészségügyi vonatkozású ismeretek közlésére, ami a tanuló világnézetének kialakulása szempontjából kétségtelenül helyes és hasznos dolog.

A középiskola alsó osztályaiban az oktatásnak természetesen egyszerűnek és szemléltetőnek kell lennie, annál is inkább, mert ilyenkor az előadó még a más tárgyakból származó alap-ismeretekre sem támaszkodhatik. De kétségtelen, hogy az egészséges élet szabályainak ismertetése a gyermekek körében észlelt egészségügyi fogyatkozások tárgyalása, ábrák, tárgyak bemutatása, kirándulások rendezése a fejletlenebb gyermeki lelket is megragadja és helyes irányba tereli. A tanterv-kidolgozás az elemi iskola megfelelő anyagának szerves továbbfejlesztésével egyáltalában nem okoz nehézségeket, ha ebben a munkában az orvos és pedagógus szakemberek közösen vesznek részt.

A felső osztályokban az alábbi rendszert ajánlanám: V. osztály: Az emberi test szerkezete. VI. osztály: Az emberi test működése. VII. osztály: Fontosabb és járványos betegségek. VIII. osztály: Közegészségtan.

Az V—VI. osztály tehát a szervezet normális működésével, a VII. annak kóros elváltozásaival, a VIII. pedig az egészségügy szociális, kulturális, morális és gazdasági vonatkozásaival ismerkedne meg.

Az egészségtani oktatás sikerét nagy mértékben előmozdítja a cserkész és ifjúsági vörös-kereszt mozgalom. Mindkettő teljesen kényszermentesen a diákság lelkületére, hajlamaira és ambíciójára épít, aminek eredménye és nevelő értéke egyaránt kétségtelen. Ez a két mozgalom a legnagyobb mértékben át van szőve egészségügyi vonatkozásokkal és egészségügyi propagandatevékenységgel. Az egészségtani oktatás sikere tehát megkívánja azt, hogy az iskolaorvos ezen mozgalmakban aktív és vezető szerepet játsszék, ami nemcsak azért fontos, hogy a táborozások alkalmával az orvosi munkát ellássa, az elsősegélynyujtó tanfolyamot vezesse és a tanulókat állandóan oktassa és nevelje, hanem azért is, mert az ezen munkában való részvétel a legjobb alkalom arra, hogy az iskolaorvos a tanulók lelki világába beleélhesse magát, szeretetüket és bizalmukat megnyerhesse, aminek az egész oktatás eredményén túl a növendék későbbi életére is fontos kihatásai lesznek.

Ha tehát elérjük azt, hogy az iskolaorvosi munka ebben a szellemben folyjon, úgy biztosítottuk a jövő intelligenciájának egészségügyi műveltségét és nemcsak testben és lélekben erősebb, egészségesebb, — tehát jobb — generációt neveltünk, hanem megértő, áldozatkész és tevékeny híveket neveltünk az egészségügy számára is, olyan hadsereget toboroztunk, amely ki fogja harcolni velünk együttműködve mindazt, amire szerencsétlen hazánk egészségügyi téren való lábraállításában már régóta szükség volna. Ez pedig nem maradna izolált eredmény, mert a rendezett egészségügy mérhetetlen értéke a nemzeti élet minden viszonylatában megmutatkozik.

Ha tehát igaz az, hogy nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk, ebből a tanulásból nem szabad éppen az élet természettudományi megismertetésének, az egészség mindennél fontosabb problémái tanításának, a helyes és természetes, erkölcsös, józan életre való nevelésnek kimaradnia. Mert igaz ugyan, hogy az iskola feladata a szellemi kultúra fejlesztése, de ha a szellem hordozóját és megnyilvánulásainak eszközét a testet és annak egészségét elhanyagoljuk, a szellemi műveltséget alapjaitól fosztottuk meg.

Az iskola tehát nem teljesítette kötelességét, ha a tanulót nem tanította meg az egészség fogalmának, nemzeti jelentőségének, hasznának, szociális, morális, kulturális és gazdasági előnyeinek ismeretére, az egészség védelmére, mint a lehető emberi boldogság és munkaképesség legfőbb biztosítékának szolgálatára.

Nem beszélhetünk tehát igazi kultúráról addig, amíg az egészségtani oktatás hazánkban a fontosságának megfelelő teret el nem nyeri, amíg számos középiskolának nincs iskolaorvosa, amíg az iskolaorvosok jó részének nincs képesítése, amíg a képesítés nem jelent egyöntetű, kielégítő modern képzettséget, amíg a mai egészségtani tanterv írott malaszt marad mindezek folytán, amíg az iskolaorvos nem rendelkezik munkájának és a tanításnak eredményét biztosító rendelő-helyiséggel, felszereléssel és segéderővel (iskolai gondozónővér), míg az iskolai fogorvoslás és testnevelés az iskolaorvosi munkával összhangban egyöntetű országos rendezést nem nyer. *Dr. Zemplényi Imre.*

FIGYELŐ.

A magyar irodalomtörténet anyagának beosztása.

(Hozzászólások *dr. Kardos Albert*nek a Debreceni Tanári Kör 1931. január 23-i ülésén tartott előadásához. (Közlöny 212. l.)

I.

Legyen szabad tisztán a történeti igazság kedvéért megállapítanom, hogy *dr. Kardos Albert* részéről megpendített eszmét másfél évtizeddel ezelőtt felvetettem és meg is valósítottam.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1917 január 18-án kelt 170.778/1916. sz. rendeletében megbízott azzal, hogy a „fiumei magyar és olasz s általában a hazai nem magyar tanítási nyelvű középiskolák" számára „Magyar Nemzeti Irodalomtörténet"-et írjak. Ennek első kötete (eng. sz. : 100.124/1917. VII. 20.) 1917-ben (v. ö. H. K. 1917 augusztus 15. 346. old.), második kötete (eng. sz. : 143.309/1918. VIII. 29.) 1918-ban a „Magy. Kir. Tudományegyetemi Nyomda" kiadásában meg is jelent s az ú. n. nemzetiségi középiskolák tankönyve volt — sajnos — igen rövid ideig. Ismertetését — tankönyvnél egészen szokatlanul — a „Magyar Paedagogia" is hozta, és pedig nem kisebb tekintélynek, mint *Pintér Jenő*-nek a tollából (A magyar irodalomtörténet a nem magyarajkú középiskolákban. 1917. 10. sz. 547—551. old.).

Akkori érvelésem alig különbözött a Kardosétól. Az I. kötet bevezetésében (5. old.) elmondtam, hogy Petőfi fellépéséig (1842. A borozó) azért megyek el, mert a két osztály anyagának aránytalanságát egyszer már el kell tüntetni. „Szinte kínálkozik az alkalom, hogy olyan vidékek középiskoláiban tegyük meg a kísérletet, amelyeken úgyis jóval szűkebbre fogva tárgyaljuk a régi irodalmat. Hátha az itteni tapasztalatok az egész országra kiható eredményekre vezetnek ?" Az anyag évi beosztásának rövid érintése mellett márciust ajánltam — „nagy általánosságban !" — Kisfaludy Károlyék ismertetésére, mert a könyv 78. oldalán a XIX. század 20-as éveit e vezérről és „Aurorá"-járól neveztem el, áprilisra pedig Vörösmartyékat óhajtottam felvétetni, mert a 30-as évek középpontjába e vezért és az „Athenaeum" körét tettem. Még azt is hozzáfűztem érvelésemhez, hogy „bizonyo s

hogy még mindig többet lehet a VII. osztályban a legrégibb idő és 1842 közé eső kor irodalmából elvégezni, mint lehet a VIII. osztály izgalmai között jóformán az egész XIX. század áttekintéséből, melyhez még a teljes ismétlés csatlakozik".

Íme, tehát semmi sem új a nap alatt ! Sőt az O. K. T. K. olvasói talán arra is fognak emlékezni, hogy itt az 1913. évi szeptember 11-i számban a 17—22. oldalon „A magyar irodalomtörténet tananyagának beosztása" címen ugyane kérdésről boldogult Vida Sándor egyik dolgozata kapcsán (O. K. T. K. XLVI. évf. 13. sz.) hosszabb tanulmányt írtam, amelyben mérsékelten sikerült fogalmazásban már ki is fejtettem azt a gondolatot. E konklúzió, melyről elismerően szólt az „Irodalomtörténet" (1913. 9—10. füz. 545. old.) és az O. K. T. K. (1914 február 19.) is, ott így hangzott : „Részemről ezt a határt a népies költészet döntő fellépésének, vagyis Vörösmarty költői iskolája befejeződésének idejében látom legmegfelelőbbnek." Megvallom, hogy tankönyvem II. kötetének készítése közben az anyag elrendezése nem kis gondot okozott ezen az alapon, ha már 1842 lett „a népies költészet megindulási éve" (3. old.). Az előszóban nyomát is adom e tusakodásnak, amelyet csak növelt az 1913-i cikkemben megpendített műfajok szerint való csoportosítás elvének következetes keresztülvitelére való törekvés. Más kérdés, hogy hogyan sikerült a dolog, de a valóság mégis az, hogy a VII. és VIII. osztály magyar irodalomtörténeti anyagának Petőfi fellépésével való kettéosztása bár nem az egész ország középiskoláinak szánt, de felsőbb helyen engedélyezett és valamikor nem kis hivatással készült egyik tankönyvünkben már 15 évvel ezelőtt megtörtént.

Mindent összevéve pedig a Kardos Albert „újítása" 18 esztendős multra tekinthet vissza.

Dr. Kovács Géza.

II.

Legelőször is teljes mértékben megokoltnak tartom az ülésen felszólaló *dr. Pap Károly* egyetemi tanár úr aggodalmát, hogy mi lesz a romantika tárgyalásával, ha a Petőfi felléptéig terjedő irodalomtörténeti anyagot a VII. osztály eddigi végeznivalóihoz zsúfoljuk. Azt a „végelbánást" tessék csak elképzelni, melyben ilyenformán úgy június eleje felé Széchenyi és Vörösmarty részesülne ! De egyáltalán : lehetne-e irodalomtörténet tanításnak nevezni azt a kétségbeesett nyargalást, mely a VII-ben a javasolt tantervmódosítás után bekövetkeznék ? Aztán, ha a bajt a régi irodalomtörténeti anyag fokozott összevonásával akarjuk megelőzni, nem keltjük-e az ifjúság szemében azt a veszedelmes látszatot, hogy csakis a széltől ingatott virágos bokor, a jelen érdemes az érdeklődésre, a közvetlen látásunk elől elfutó, fáradságos feltárást kívánó gyökér, a mult megelégedhetik azzal, ha úgy futtában megkaparják ?

Szerény véleményem szerint ilyen áron csak maradjunk annál az önkéntes tájékoztatásnál, melyet a tantervszerű anyag elvégzése után a tanár növendékeinek eddig is megadott.

De az *egész* középiskolai magyar tanítási anyag ökonomiájának alapos felülvizsgálása után lehetne talán valami más lehetőséget is találni az 1920-ig terjedő irodalom módszeres megtárgyalásához.

A stílustanításról ma annyi vita folyik. Miért nem lehetne elindítani a gyakorlati stilisztika-tanítást mindjárt az I. osztályban azzal, hogy hetenként egy olvasási óra helyett módszeres fogalmazási órát tartunk ? Az alsó három osztályon át következetesen tovább építkezve, pláne ha a Toldit a III. osztály második félévében olvastatjuk, — gondoljunk

a polgári iskola tantervére — a IV. osztály néhány hónap alatt játszva elvégezheti a stilisztikai fogalmak rendszerezését.

De menjünk egy lépéssel tovább. A stilisztika-könyvek olvasmányanyagának tervszerűsége eddig is csak több-kevesebb erőszakoltság árán volt megoldható. Mi történnék, ha a IV-ben olvasnók a retorikai szemelvényeket (a Pintér-féléket szinte változtatás nélkül lehetne is) és a stilisztikai rendszerezéshez járulna mindjárt a szerkesztéstani ismereteké is? Mindenesetre együvé kerülne, ami együvé való: az anyaggyüjtés, szerkesztés és stilizálás elmélete. Maga a rendszerezés a fogalmazási gyakorlatok tanulságai után (módszeres stílustanítás a szerkesztés elemei nélkül már az I. osztályban sem lehetséges), a Toldi és a szónoki beszédek alapján talán még eredményesebb is lenne, mint most az V. osztályban. De azonkívül meg volna vetve az alapja a prózai műfajok elméletének, amit akár a poétika bevezetéseképen is össze lehetne foglalni. (A prózai műfajok elméletének igazán eredményes feldolgozása a serdülőkor értelmi erejével és áttekintésével úgyis örökké merő ábránd marad.)

Ilyenformán az V. és VI. osztály anyaga oly tág időkeretbe jutna, hogy alkalmas tantervi elosztással nemcsak a — mondjuk — Pázmányig terjedő irodalomtörténeti korszakok megtárgyalása válnék lehetővé a VI. osztály második félévi munkájaként, hanem az öt félévi irodalomtörténeti tanítás üdvös bevezetője gyanánt a nyelvtani, stilisztikai, retorikai és poétikai ismeretek egyöntetű és alapos áttekintése is.

Ha mármost a VII. osztály mondjuk Pázmánnyal kezdhetné a munkáját, igazán megkaphatná a romantika is, a trianoni békéig terjedő irodalom is azt a tárgyalást, amely a középiskolában megilleti.

vitéz Polgáry István dr.

A modern nyelvi oktatás kérdései az Országos Közoktatási Tanácsban.

Az O. K. T. állandó bizottsága legutóbb több ülést szentelt a modernnyelvi oktatás kérdéseinek. Fölölvasásra kerültek a vidéki tanintézetek modernnyelvi óráinak magfigyeléséről szóló iskolalátogatói jelentések, a budapesti szakfelügyelők (*Finály Gábor, Olgyay Bertalan, Petrich Béla* és *Sándor Vence*) beszámolói és a túlterhelés elleni küzdelemmel kapcsolatban bekért tanári vélemények. Az ezekből leszűrt tapasztalati eredményeket *Koszó János* előadótanácsos összefoglaló véleménye alapján megvitatta a Tanács és ennek folyamán több elvi jelentőségű megállapítás történt. Mindenekelőtt két jogos panaszról volt szó. Egyik, hogy *középiskoláink legfelső két osztályában kevés a heti két óra*, ami súlyosan esik latba gyakorlati készséget adó tárgynál. Ehhez járul, hogy *túlnépesek az osztályok*, ami megölője a helyszínén való, minden tanulóra kiterjedő, intenzívebb gyakorlási lehetőségnek. Felmerült ezzel kapcsolatban az a gondolat, hogy a modernnyelvi óraszámot a legfelső két osztályban még az egyébként nem nagyon kívánatos rövidlecke (Kurzstunde) beállításával is növelni kellene. A második pontra nézve azt óhajtják a szakemberek, hogy minél több helyen be kellene vezetni a csoporttanítást, népes osztályon belül különvéve a „kezdőket" és „haladókat".

A beérkezett jelentések alapján megállapítható, hogy tanárságunk egy részénél az elméleti és gyakorlati metodikai készültség hiányos,

sőt az egyetemről hozott beállítottság miatt a tanár gyakran nem is részesíti megfelelő figyelemben az idevágó reformtörekvéseket. Előfordul, hogy drága szakmunkák beszerzésével terhelik az olyan tanári könyvtárakat, ahol a legalapvetőbb metodikai könyvek sincsenek meg. Erősebben be kellene vinni a tanári köztudatba, hogy *elsősorban a jó tanítás a fontos*. A kölcsönös hospitálás is ennek érdekét szolgálná, de erőltetése káros volna. Nagyobb figyelemben kellene részesíteni a modernnyelvi magánolvasmányok szorgalmazását a tanulóság körében. Megfelelő jó és olcsó olvasmányi anyagról kellene gondoskodni, amint külföldön történt. Diesterweg 14—16 pfenniges, zárt egészet alkotó, francia és angol magyarázatos füzetkéi egy-egy mesét, elbeszélést, novellát vagy ügyesen megválasztott egyéb tárgyú fejezetet adnak jeles íróktól. Jól kapcsolható itt be a diáklevelezés is német, olasz, angol, francia tanulókkal.

A tankönyvekre vonatkozó tanártestületi vélemények sok ellentmondást foglalnak magukban. Mindamellett átadta őket a Tanács a Tankönyvügyi Bizottságnak áttanulmányozás végett. A panaszok egy része el fog esni, mihelyt középiskoláink szakítanak az irodalomtörténet tudóskodó szemelőtt-tartásával. A régi irodalom helyett inkább a modern idők hozzánk nyelvileg és lelkileg közelebbálló íróira akarunk tekintettel lenni.

Végül úgy gondolja a Tanács, hogy helyes volna, ha a középiskolai tanárképző intézetek az egyes szaktárgyakra vonatkozó metodikai és didaktikai előadások hallgatását lehetőleg az ötödik, gyakorlótanári évre tennék át.

EGYESÜLETI ÉLET.

Egyesületi hírek.

Rendkívüli közgyűlés. Lechner Tibor dr. 115 aláírással ellátott kérést nyujtott be az egyesület vezetőségéhez az iránt, hogy a tanárságot kötelessége teljesítése közben újabban ért meghurcoltatások következtében ezek megbeszélése és jövő egyöntetű magatartásunk megállapítása végett rendkívüli közgyűlést hívjon egybe. A vezetőség az alapszabályok értelmében helyt adott a kérelemnek s a rendkívüli közgyűlés idejét f. é. április 18-ra tűzte ki. Ugyanezen a közgyűlésen székházunk gondnoka alapszabálymódosító javaslatot fog előterjeszteni, melyre azért van szükségünk, hogy kiadásainkban az ifjuság javára jelentős megtakarításokat érjünk el.

A Rajztanárok Orsz. Egyesülete elnökségünkhöz intézett átiratában arra hívta fel a figyelmünket, hogy legutóbbi memorandumukba (a 18 órát és 35, illetve 30 éves szolgálatot együttesen védő szakasz *d)* pontjában) a rajztanárok heti óraszámát illetően hiba csúszott be s kérte annak kijavítását. Az igazság érdekében készséggel állapítjuk meg, hogy az 1924. évi XI. t.-c. az 1883. évi XXX. t.-c.-kel szemben heti óraszám tekintetében már nem tesz különbséget a különféle szakos tanárok között, hanem egyöntetűen mint maximumról 18 óráról szól. Nem hisszük, hogy rajztanár kartársainkra a memorandum illető helyének fogalmazása alapján kár származnék, mert éppen minden igyekvésünk arra irányult, hogy az óraszám ne emeltessék, hanem az egész vonalon maradjon meg a mostani. Mutatja ezt az a körülmény,

hogy azon az egy kifogásolható mondaton kívül az egész hosszú memorandumban sehol többé nincs szó megkülönböztetésről. Reméljük, hogy a testvéregyesület vezetősége ezt a nyilatkozatot megnyugvással fogadja. *E. F.*

Balatonfüredi üdülőházunkba a nyári kéthavi idényre gondnokot keresünk. Felkérjük mindazon tagjainkat, akik hajlandók ezt az ügykört ellátni, szíveskedjenek szándékukat az elnökségnek bejelenteni. A gondnoki teendők ellátása nem jelent különös terhet, nem kíván különös szakavatottságot, hanem inkább csak ügyszeretetet. Az elnökség, illetve a Jóléti Bizottság előnyben részesíti a nőtlen tagokat s azt a megoldást is elfogadja, hogy egy-egy úr esetleg csak egy hónapig vagy három hétig végezze a gondnoki teendőket. A gondnok az üdülőházban teljesen külön szobát kap, mentes a napi járulékok fizetése alól, élelmezéséről azonban maga gondoskodik. Ezt az üdülőházban napi 3 P 20 fillérért biztosíthatja magának. Bővebb felvilágosításért tessék az egyesület gondnokához (Édes Jenő Budapest, VIII., Csepreghy-u. 4.) fordulni.

Üdülőházunk megnyitása. Üdülőházunkat nyugdíjas vagy betegszabadságon levő tagjaink részére *május hó* 15-*én* megnyitjuk. Tekintettel arra, hogy az egyes tanári testületek szorosabb kapcsolatot tartanak fenn nyugdíjas kartársainkkal, mint az egyesület vezetősége, arra kérjük az egyes iskolák igazgatóságait és tanári testületét, hogy szíveskedjenek az üdülőház megnyitását a nyugdíjas kollégáknak tudomására hozni. Az előidényben igen kényelmesen tudjuk az üdülőket elhelyezni. Élelmezésükről is olcsón gondoskodunk. Napi háromszori étkezésért 3 P 20 fillért, takarításért, ágyneműmosásért és világításért 70 fillért számítunk fel személyenként. A beutalásért tessék a Jóléti Bizottsághoz fordulni.

Budapesti Tanári Kör.

A Budapesti Tanári Kör Bernolák Kálmán elnöklésével 1931 február 23-án felolvasó ülést tartott. Bernolák Kálmán elnök mindenekelőtt bejelentette, hogy dr. Halász László betegsége miatt nem tudja megtartani „Célkitűzések és eredmények a középiskolai tanításban" című előadását. Ezután Petróczy István ny. repülő-ezredes tartotta meg előadását a gáz- és légtámadás elleni védelemről. Az érdekes előadást a szépszámú hallgatóság nagy érdeklődéssel hallgatta meg. Az előadó felajánlotta, hogy középiskolák középső és felső osztályai számára, ahol legalább 300 tanuló van, szívesen tart e témáról előadást. Az elnök megköszönte hazafias, értékes előadását. — Párkányi Norbert alelnök indítványára a Kör elhatározta, hogy Betkowszky Jenő szolnoki m. kir. reálgimnáziumi tanárt üdvözli. Betkowszky ugyanis a Magyar Hírlap 1931 február 1-i számában, Válasz ifj. dr. Fodor Károly cikkére" címmel sikerrel verte vissza a napjainkban oly divatos támadást a tanárok nevelő munkája ellen. Végül az elnökség ez úton kéri is a tanártestületeket, hogy minden péntek délután legalább egy-egy taggal képviseltessék magukat barátságos összejöveteleinken székházunk dísztermében. *Szabó István Andor.*

HÍREK.

Négyesy László — hetvenéves. Küszködő magyar életünk borús horizontján mint aranyos napsugár világított át az az érzésekben gazdag, tiszteletben emelkedett, bensőséges ünneplés, amellyel Négyesy Lászlót március 6-án, hetvenedik születésnapján a tudományos és irodalmi világ a magyar tanársággal együtt körülvette. Négyesy Lászlónak a nemzeti hagyományok kultuszában cizellálódott egyénisége magas piedesztálon áll előttünk ; azon a legdrágább anyagból épített piedesztálon, amelyet félszázados céltudatos, értékes munkájával saját maga emelt. S mi is ünnepeltünk különösen meghatódott örömmel, mert Négyesy László azok közül a kevesek közül való, aki sorainkból kiemelkedve soha sem tagadott meg minket, soha sem feledett el bennünket. A mi ünneplésünk nem egyszerű öröm tehát, hanem egyben ragaszkodó hálálkodás is. Hálálkodás azért a sok önzetlen és mindig lelkes fáradozásért, amellyel tíz éven keresztül mint főtitkár és szerkesztő s azután ugyancsak tíz éven át mint elnök gondozta, irányította Egyesületünk ügyét. S bár azóta, hogy az elnökséget elhagyta, majdnem tizenöt esztendő telt el, a kapcsolatot mindig híven megtartotta, sőt éppen legutóbbi közgyűlésünkön fiatalos tűzzel, de a bölcs súlyos tapasztalatával szállott síkra a tanárság mellett az óraszám és a szolgálati idő felemelése ellen. Ezért mi büszkén és úgy érezzük : jogosan valljuk magunkénak őt. Ünneplésénél zárt sorokban ott álltunk mi is és együtt örvendezünk az örvendezőkkel s kérjük a magyarok Istenét, hogy azt a drága értéket, amit Négyesy László jelent e nemzet számára, őrizze meg még sok esztendőn keresztül, hogy ez a széplelkű tudós harcos készségben, fenkölt lelkesedésben és világító bölcseségben úgy, amint mind a mai napig tette, továbbra fáradjon, dolgozzék, harcoljon mindazért, ami magyar és nemzeti. Áldás életére !

Négyesy László ünneplése. Négyesy László egyetemi tanárt, Egyesületünk tiszteletbeli elnökét hetvenedik születésnapja alkalmából minden oldalról meleg ünneplésben részesítettek. A Magyar Tudományos Akadémián és a Kisfaludy Társaságban Berzeviczy Albert elnök üdvözölte az ősz tudóst, a Szent István Akadémián Sajó Sándor méltatta érdemeit s végül tisztelői és tanítványai a Pázmány Péter Tudományegyetemen éppen születésnapján, március 6-án halmozták el szeretetből és tiszteletből fakadt jókívánságokkal. Az ünnepen a középiskolai tanárság részéről maga Pintér Jenő tankerületi főigazgató jelent meg.

Itt említjük meg a szív őszinte örömével, hogy Négyesy Lászlót egyidejűleg a megtisztelő irodalmi kitüntetéseknek egész sora érte. Február hó 23-án adta át neki a Kormányzó úr a legnagyobb magyar irodalmi kitüntetést, a Corvin-koszorút. A Petőfi Társaság március 3-i ülésén tiszteletbeli taggá választotta ; a Magyar Tudományos Akadémián az I. osztályba tiszteleti tagnak ajánlották. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság pedig hatalmas emlékkönyvet adott ki tiszteletére.

Főigazgatói cím. A Kormányzó úr Őfőméltósága a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *dr. Kisparti János*-nak, a budapesti IV. ker. kegyesrendi gimnázium igazgatójának a tankerületi királyi főigazgatói címet adományozta.

A normálstátus és a középiskolai tanárság. A *Budapesti Közlöny* 1931 február hó 20-i számában jelent meg a m. kir. minisztériumnak az 1931. évi 600. M. E. számú rendelete a tisztviselők új létszámának megállapításáról. A középiskolát érintő rendelkezéseit az alábbiakban ismertetjük :

A tankerületi főigazgatók száma 6, (az 1930/31. évi költségvetésben volt 7.)

A középiskolai igazgatók száma az 1930/31. évi költségvetéssel szemben nem változott, tehát maradt az V. fizetési osztályban 19, a VI. fizetési osztályban 38 és a VII. fizetési osztályban 5.

A középiskolai tanszemélyzet száma 972. (Az 1930/31. évi költségbetésben volt 976.) A helyettes tanárok száma 50. (Az 1930/31. évi költségvetésben volt 35.) A testnevelési tanárok száma 51. (Az 1930/31. évi költségvetésben volt 50.)

Dícséretes példa. A szolnoki reálgimnázium néhány tanulójával tudvalevően sajnálatos eset történt. Ezek a megtévedt fiúk a közerkölcsiség törvényét sértették meg s a tanári testület több napon át tartó lelkiismeretes vizsgálat után bölcs megfontolással igen méltányos ítéletet hozott, mellyel a szülők is, a tanulók is meg voltak elégedve és az iskola erkölcsi fegyelme is kellő nyugvópontra jutott. Ezt a szomorú, de az egész szolnoki társadalom előtt közmegnyugvással végződött esetet használta fel egy „ifjú" ügyvéd arra, hogy a középiskola ellen támadást intézzen egy fővárosi napilapban és szenzációsnak vélt cikkével megzavarja azt az összhangot, melyet a tanárság a szülői értekezletek, fogadó órák s egyéb közvetlen érintkezések útján iparkodik a szülőkkel fenntartani és ápolni. Ez az „ifjú" ügyvéd egy fővárosi lap január 25-i számában, mint „zsúrtémát" tárta az olvasóközönség elé a szolnoki esetet és a zsúrokon szótárgyává tett „tudományos nevelési problémákat" fejtegetett ugyan nem éppen rosszhiszemű, de nagyon naiv és laikusoktól elcsépelt elmélkedésben. Cikke nagyobb részében az ifjúság nemi felvilágosításának fontosságáról és módjairól ismétel közismert dolgokat és a szegény szülőket oktatja ki, nem arról, hogy mikép védjék meg gyermekeiket az erkölcsi mételytől, hanem arról a mulasztásról, hogy Pató Pálos nemtörődömséggel nem adják meg a gyermekeknek a megfelelő nemi felvilágosítást. Mert az „ifjú" ügyvéd úr azt hiszi, hogy a puszta felvilágosítás óv meg minden bajtól, nem a jellem- és akaratnevelés. A cikk kisebb részében az iskola kötelességeit írja elő igen határozott utasításképen. Az iskola szerinte nagy mulasztást követett el, hogy a tanulókat nem vezette be „az élet nagy misztériumaiba".

Erre a cikkre *Betkowszky Jenő* szolnoki reálgimnáziumi tanár adott igen alapos választ ugyanezen lap február 1-i számában. (Elismerésre méltó dolog volt a szerkesztőség részéről a válasz szószerinti közlése.) Ez a válasz kitűnő pedagógiai felkészültséggel és talpraesett, rutinos dialektikával mutatott rá az „ifjú" ügyvéd úr felesleges prókátori szerepére és „tudományos nevelési problémáit" mint az agyrém szülötteit állítja pellengérre. Hadd álljon itt egy szemelvény derék kartársunk cikkéből mintegy okulásul arra, hogy ilyen felelőtlen támadásokra

milyen fegyvereket kell használni. A felvilágosítást sürgető cikk tanácsaira ezeket írja :

Az iskola kötelességeit illetőleg e kérdéssel szemben ön irígylendő könnyedséggel tapint a lényegre s osztja ki e téren a tanár szerepét : „a tanár . . . magyarázza meg az ifjúságnak, hogy . . . *a nemi ösztönt mesterségesen elnyomni nem lehet* . . Csak így, egészen egyszerűen a tanár jelentse ki a 13 éves gyereknek *ex cathedra*, hogy édes jó fiaim, semmi önmegtartóztatás, semmi szemérem, csak gyerünk azzal az ösztönnel, kinek-kinek ahogy a szíve diktálja.

Aztán — mondja Ügyvéd Úr — miért csak ennek az egy ösztönnek engedjünk szabad folyást, *miért nem a lopásnak, rablásnak, gyilkolásnak is*, mely ösztönök, mint ezt önnek tudnia kellene, az emberiség primitív állapotában, a társadalmak megalakulása előtt épp oly *természetesen faj- és életfenntartó ösztönök voltak* s még mai rudimentálódott alakjukban is azok, mint a fajfenntartás ösztöne. Mit szól ügyvéd létére ahhoz, hogy az emberiség „ósdi" törvénykezése egyenesen ez ősi ösztönök megfékezését célozza, mert különben nem lehetne államot alkotni.

Amit ön elgondol, annak en bloc megvalósítása az iskolai tanítás keretében képtelen agyrém. Ehhez minden gyermek lelkét fenekéig kellene ismerni, analizálni s a pontos diagnózist fölállítani, hogy kinek-kinek a legmegfelelőbb profilaktikus oltással szolgálhassunk. Sajnos, az iskolának ez nincs és soha nem is lehet módjában.

E szemelvény mindenkit meggyőzhet, milyen dícséretes munkát végzett Betkowszky Jenő kollégánk az „ifjú" ügyvéd úr cikkére írt pompás válaszával. Ha már a multban megkapta volna a megfelelő bírálatot minden az iskola és nevelés ellen elkövetett hírlapi támadás, talán nem burjánzott volna el annyira az újságokban ez a ponyvapedagógia, mely igen csekély hozzáértéssel, a felelősség teljes híjával mer hozzányulni a legnehezebb neveléstani kérdésekhez. A jövőre nézve azonban igen helyes volna, ha kartársaink nem tűrnék, hogy ilyen konkolyhintő, célzatosan megtévesztésre készült pedagógiai fércművek kellő helyreigazítás nélkül maradjanak. Ne kegyelmezzünk egy szál gyomnak se, hogy kertünk mindig szép és tiszta maradjon. Itt a dícséretes példa, kövessük ! *Párkányi Norbert.*

Tanulók külföldi levelezése. Szórványos adatokból tudjuk, hogy különösen a külföldön tanuló magyar diákok már a XVII. és XVIII. században is kerestek olyan külföldi, idegen nemzetiségű diákot, aki szívesen váltott levelet a magyar diákkal, anélkül, hogy a levelezésben nyelvi nehézségeik lettek volna : latinul irták és kapták a leveleket. Ha ma külföldi levelezésre gondol a magyar diák, nem áll rendelkezésére a tanulók internacionális, majdnem azt írtam : supranacionális nyelve, de a levelezés főcélja nem is az, ami régen volt, hogy csak híreket közöljenek egymással, hogy csak barátságot kössenek. Ma két, hogy úgy mondjam gyakorlati cél kapcsolódik a hírközlés és a barátságszerzés mellé : az idegen nyelvben való gyakorlás mint a diák egyéni célja és a magyar viszonyok megismertetése a tankönyveiből Magyarországról édeskeveset tanuló idegen diákkal, mint közcél.

A magyar viszonyok megismertetését középiskolai tanulótól mint önálló szellemi munkát nem lehet várnunk, talán nem is volna helyes kép az rólunk, amit a 14—18 éves magyar fiú adni tudna, meg aztán a barátságos levelezésbe irodalmi, történelmi, földrajzi, néprajzi felvilágosításokat beleszőni nem is mindig lehet erős propaganda-íz nélkül, pedig a propaganda-íz nem mindig teszi az írásművet tetszetőssé !

Tapasztaljuk is, hogy a diák támogatást kér a maga levelezéséhez, elsősorban tanárjától : hol lehetne magyar irodalmi művek francia,

angol, olasz fordítását, hol magyar történelemről stb. szóló ily nyelvű könyveket szerezni. És tapasztalásból tudom, hogy mily nehéz erre a kérdésre és kérésre felelni, ha az ember előzetesen nem szerezhetett tájékozódást. Éppen ezért írtam meg e néhány sort híradásul azoknak a kartársaknak, akik ily kérdést kaptak vagy fognak kapni diákjaiktól. Igenis van elég sok fordítás, elég sok ismertetés magyar irodalomból, történelemből stb. s ezekről 1929-ben jelent is meg Magyar Márta és Kemény Béla összeállításában egy 48 oldalra terjedő könyvjegyzék Ungarn, eine Auswahl Ungarn betreffender Bücher in verschiedenen Sprachen, La Hongrie, un choix de livres en langues diverses és Hungary, a choice of works in different languages háromnyelvű címmel, de e 3 nyelven kívül olasz, lengyel, holland, spanyol, svéd stb. nyelvű könyveket is felsorolva. E könyvjegyzéknek néhány példányát ifj. báró Wlassics Gyula dr., h. államtitkár úr szíves volt az érdeklődő középiskolai tanárok rendelkezésére bocsátani olyformán, hogy e sorok írója a hozzáfordulóknak szívesen küld 1—1 példányt belőle.

Dr. Finály Gábor.

Érettségi vizsgálati kormányképviselők. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az autonóm felekezeti középiskolák folyó tanévvégi rendes érettségi vizsgálataihoz az 1883. évi XXX. t.-c. 23. §-ából kifolyólag a következő kormányképviselőket küldötte ki :

I. A dunamelléki ref. egyházkerületben :

1. *A budapesti gimnáziumhoz dr. Németh Gyula* budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi ny. r. tanárt. 2. *A budapesti Baar—Madas leánylíceumhoz dr. Fitos Vilmos* vallás- és közoktatásügyi miniszteri könyvtárigazgatót. 3. *A kecskeméti reálgimnáziumhoz Ravasz Árpád* c. tanker. kir. főigazgató, budapesti ref. gimnáziumi igazgatót. 4. *A kiskunhalasi reálgimnáziumhoz dr. Fröhlich Pál* szegedi Ferenc József tudományegyetemi ny. r. tanárt. 5. *A kunszentmiklósi reálgimnáziumhoz dr. Szidarovszky János* budapesti gyakorló középiskolai rendes tanárt. 6. *A nagykőrösi gimnáziumhoz dr. Nagy József* pécsi Erzsébet tudományegyetemi ny. r. tanárt.

II. A dunántúli ref. egyházkerületben :

1. *A csurgói reálgimnáziumhoz dr. Szilády Zoltán* egyetemi magántanárt. 2. *A pápai gimnáziumhoz dr. Madai Gyula* c. tanker. kir. főigazgató, országgyűlési képviselőt.

III. A tiszáninneni ref. egyházkerületben :

1. *A miskolci reálgimnáziumhoz Torday Lajos* budapesti VIII. ker. állami Zrinyi Miklós reálgimnáziumi rendes tanárt. 2. *A miskolci leánygimnáziumhoz dr. Kéki Lajos* egyetemi magántanár, Orsz. Színművészeti Akadémiai tanárt. 3. *A sárospataki gimnáziumhoz Pongrácz József* pápai ref. teológiai akadémiai igazgatót.

IV. A tiszántúli ref. egyházkerületben :

1. *A békési reálgimnáziumhoz dr. Tankó Béla* debreceni Tisza István tudományegyetemi ny. r. tanárt. 2. *A debreceni gimnáziumhoz dr. Papp Károly* debreceni Tisza István tudományegyetemi ny. r. tanárt. 3. *A debreceni leánygimnáziumhoz Faragó János* c. tanker. kir. főigazgató, ny. ref. gimnáziumi igazgatót. 4. *A hajdúböszörményi*

gimnáziumhoz dr. Buday Árpád szegedi Ferenc József tudományegyetemi ny. r. tanárt. 5. *A hajdúnánási reálgimnáziumhoz dr. Mitrovics Gyula* debreceni Tisza István tudományegyetemi ny. r. tanárt. 6. *A hódmezővásárhelyi gimnáziumhoz dr. Császár Elemér* budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi ny. r. tanárt. 7. *A karcagi reálgimnáziumhoz Domby László* miskolci ref. reálgimnáziumi igazgatót. 8. *A kisújszállási reálgimnáziumhoz dr. Várady Zoltán* budapesti I. ker. áll. Verbőczy István reálgimnáziumi rendes tanárt. 9. *A mezőtúri gimnáziumhoz dr. Szondy György* debreceni ref. leánygimnáziumi igazgatót.

V. A dunántúli ág. h. ev. egyházkerületben :

1. *A bonyhádi reálgimnáziumhoz dr. Mauritz Béla* budapestiPázmány Péter tudományegyetemi ny. r. tanárt. 2. *A kőszegi leánygimnáziumhoz dr. Gombocz Zoltán* budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi ny. r. tanárt. 3. *A soproni reálgimnáziumhoz dr. Szlávik Mátyás* ny. teológiai akadémiai tanárt.

VI. A bányai ág. h. ev. egyházkerületben :

1. *Az aszódi reálgimnáziumhoz dr. Szelényi Ödön* ág. h. ev. teológiai akadémiai tanárt. 2. *A békéscsabai reálgimnáziumhoz dr. Thienemann Tivadar* pécsi Erzsébet tudományegyetemi ny. r. tanárt. 3. *A budapesti gimnáziumhoz Strasser Sándor* áll. leánylíceumi igazgatót. 4. *A budapesti leánykollégiumhoz Mágócsy Dietz Sándor* nyug. tudományegyetemi ny. r. tanárt. 5. *A szarvasi gimnáziumhoz Sárkány Lóránt* budapesti X. ker. áll. Szt. László reálgimnáziumi rendes tanárt.

VII. A tiszai ág. h. ev. egyházkerületben :

1. *A nyíregyházai reálgimnáziumhoz Moravszky Ferenc* nyíregyházai ág. h. ev. reálgimnáziumi nyug. igazgatót. 2. *A nyíregyházai leánygimnáziumhoz dr. Pukánszky Béla* egyetemi magántanárt.

A Budapesti Tanári Kör minden pénteken délután 5—7-ig az Országos Középiskolai Tanáregyesület székházában (VIII., Csepreghy-utca 4. sz. I.) összejövetelt tart. Kéri a tagokat, hogy ezeken minél nagyobb számban megjelenni szíveskedjenek. Kívánságra teát vagy kávét is szolgálnak.

HALOTTAINK.

† **Jakab Ödön** (1854—1931). A magyar tanárság, a magyar nemzet és a magyar nép ismét elvesztett egy — embert. Meghalt Jakab Ödön. Meghalt egy tanár, aki harminchárom esztendőt töltött a katedrán, meghalt egy költő, aki ötvenhét esztendeig pengette a lantot és meghalt egy magyar, aki hetvenhét éven keresztül állta a vihart e népek országútján — a Kárpátok alján.

1931 március 4-ről 5-re virradó éjszaka adta vissza Jakab Ödön lelkét Teremtőjének ; visszaszállt lelke az égbe, ahonnan küldetett és március 8-án visszatért teste a földbe, amelyből alkottatott. A pálya — melyet megfutott — munkában gazdag, tehetségben elismerésre- és eredményben dícséretreméltó.

Jakab Ödön erdélyi ember volt. A Marostorda vármegyei Vadasdon látta meg a napvilágot 1854 július 26-án. Édesapja korán árvaságra

hagyta, s anyagilag sem volt szerencsés helyzetben. Ezen sorscsapások fejében azonban kegyes volt hozzá az Úr: szellemileg megáldotta. Már ifjú korában feltűnt költői tehetsége, s nem hiányoztak mellőle az elismerő, buzdító nevelők sem! . . .

Mint kora legtöbb tehetséges ifja — a tanári pályára lépett. 1879-től 1912-ig Pancsován, Déván és a budapesti VI. kerületi állami főreáliskolánál működött mint a magyar nyelv és irodalom tanára. Harminchárom esztendőt töltött a tanári pályán, s ezen idő alatt egyesítette a költő és tanár testvérhivatását. Mint költő ült a katedrán, s mint tanár pengette a lantot! . . . Méltó követője igyekezett lenni Arany Jánosnak, Gyulai Pálnak, Szász Károlynak! . . .

Ismerte és becsülte a magyar szellemi multat, s megnemesítve, kora ízlésének megfelelően átalakítva tette annak minden értékét élvezhetővé! Jakab Ödön ragaszkodott a multhoz, becsülte és ápolta irodalmunk nemzeti formáit, s a mult talajába ültette mindig magatermelte költői fáit! Ezért talán nem magasztalták azok, akik a látványosság hívei, de elismerték mindig, akik a magyar szellemi élet hivatott kertészei.

A Petőfi Társaság 1883-ban, a Kisfaludy Társaság 1895-ben, a Magyar Tudományos Akadémia 1925-ben választotta tagjai sorába. Argirus című költeményével kiérdemelte a Magyar Tudományos Akadémia Nádasdy-díját, 1920-ban pedig elsőként nyerte el a Petőfi-nagydíjat.

„Izzó nemzeti érzés sugárzott műveiből, akár líra, akár verses elbeszélés, vagy prózai műfaj volt; ragaszkodott a nemzeti tradícióhoz és a nemes hagyományok megtartására buzdított. Lírája egyszerű; bájos közvetlenségével érte el a költő számára elérhető legnagyobb sikert, a nagy pályadíjakon felül az osztatlan elismerést és népszerűséget."

Nyugalombavonulása alkalmával a király a III. osztályú vaskoronarenddel tüntette ki, ami elsősorban a költőnek szólt ugyan, de Jakab Ödön mint tanár viselte mellén. Mert tanár maradt halála napjáig. Az a húsz esztendő, mely szülőföldjének, a kies Erdélynek dicső fiáról, Kemény Zsigmondról elnevezett reáliskola küszöbe és sírjának széle között van, nem választotta el attól az iskolától, melyben tizenhét esztendőt töltött. Visszajárt oda mindig, barátja maradt tanártársainak, mint ahogy tanítómestere maradt a magyar ifjúságnak, mely attól kezdve, hogy nem állt szemtől-szembe vele — költői művein át maradt hűséges tanítványa az ékes szavú, nemes érzésű örök értékű magyar költőnek és — magyar tanárnak!

Utolsó útjára a magyar szellemi élet kiválóságai kísérték. Sírjára az Akadémia, a Petőfi- és Kisfaludy Társaság elismerésének és a Kemény Zsigmond reáliskola hálájának és köszönetének virágai hulltak — addig is, míg újból a magyarul illatozó vadasdi virágok pompáznak majd otthoni hantján! . . . Jakab Ödön a Kerepesi-temetőben alussza a minden magyarok álmát! Legyen neki könnyű a föld! *Cs. I.*

† **Faragó László** a kecskeméti református Tisza István reálgimnázium rendes tanára, életének 46., tanári szolgálatának 19. évében 1931. február hó 24-én meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Olay Ferenc dr.: A magyar művelődés kálváriája az elszakított területeken 1918—1928. Előszóval ellátta gróf Apponyi Albert. Budapest, 1930. A Magyar Nemzeti Szövetség kiadása.

Amilyen jótékony tényező az egyes ember életében a feledés, éppen katasztrófális volna a nemzet életében. A nemzeti életben az emlékezés az élet, a feledés halál. Csakis abban a nemzetben van eleven életerő, amely a maga multját mindig számontartja, a historia est magistra vitae klasszikus igazságát átérzi és követi, a történelem folyamán termelt értékeit nemcsak megbecsüli, hanem büszke is reá és féltve őrzi. Ezért igazán az örök nemzetit szolgálják mindazok a munkák, amelyek veszendőbe menő magyar értékeket igyekeznek megőrizni és átszármaztatni a jövő nemzedéknek. Ilyen munka Olay Ferenc fentjelzett szomorúan tanulságos és értékes könyve.

Szent István országát sokszor és sokféle ellenség taposta, tépte, rombolta, pusztította, de sohsem szakadt reá a szenvedéseknek és veszteségeknek olyan özöne, mint a trianoni békével. Ez a béke nemcsak azt a csapást mérte a magyar nemzetre, hogy majdnem háromnegyedét átkapcsolta idegen uralom alá, hanem ami talán a pogány török világban sem történt meg, szinte megközelíthetetlenül máról-holnapra el is zárta. A legbrutálisabban, de a legtudatosabban tépte el egyszerre azt az ezernyi ezer szálat, ami az ősi Magyarországot annyira eggyé és egységessé tette.

Olay Ferenc izzó magyar lelke ezt meglátta s hogy ősi birtokaitól elzárt magyar elődeinek alkotásait el ne feledje, írta meg ezt a könyvét és lelkiismeretes gonddal, nagy hozzáértéssel gyüjtötte egybe az idevágó összes ismereteket.

Először a trianoni béke megalkotását és annak előzményeit, a wilsoni pontokat s a kisebbségi szerződéseket tárgyalja, majd rendre veszi mindazokat az intézményeket, amelyeket az ellenséges hatalom a magyar kisebbség gyengítése, sőt egyenes kiirtása érdekében elnémítani, elsorvasztani, vagy megsemmisíteni igyekszik. Így szól az egyházak szomorú helyzetéről, a megszállók veszedelmes iskolapolitikájáról, a kulturális alapítványok ismert sorsáról, arról a nagy veszteségről, amit az ország a múzeumokban és könyvtárakban, levéltárakban szenvedett; emlékműveink lerombolásáról, elpusztításáról, a magyar művészet megfojtásáról, a magyar szellemi élet és színészet elsorvasztásáról. Mindenik fejezet egy-egy szívettépő mementó. S bárha a könyv tele van szomorúbbnál-szomorúbb lapokkal, lelkes írója bízó hittel írta könyvét s a feltámadás reménységével zárja.

A könyvnek hála Istennek megvan jól megérdemelt sikere, mert ez tulajdonképen második kiadás. Ezt a kiadást még az a nagy tisztesség is érte, hogy a trianoni csapás leghivatottabb szakértője, gróf Apponyi Albert látta el klasszikus előszóval.

Meleg szeretettel ajánljuk ezt a szépen illusztrált jeles munkát mindazok figyelmébe, akiknek az ország szétdarabolása fáj. S ugyan ki volna az, akinek ne fájna? *N.*

Világirodalmi Lexikon (Külföldi irodalom). Szerkesztette *dr. Dézsi Lajos*. I. kötet. A-Ecrevisse. Studium. Budapest, 1930. 568 lap.

A három kötetre tervezett világirodalmi encyklopédia most megjelent első kötete tulajdonképen kiegészítése a *dr. Ványi Ferenc* által szerkesztett *Magyar irodalmi lexikonnak*, s így ha az egész mű befejező-

dik, egy négykötetes nagy irodalmi kézikönyv-sorozat áll majd rendelkezésünkre.

Ez a nagyszabású munka a háború után fellendült lexikonirodalmunknak is határozott gyarapodását, gazdagodását jelenti. Az eddig egyetlen magyarnyelvű irodalmi lexikon, a Benedek Marcell által szerkesztett (1927), már terjedelem tekintetében sem mérhető össze vele. Egy kötetbe foglalja az egész anyagot s csak a szorosabb értelemben vett szépirodalomra szorítkozik.

A Ványi—Dézsi-féle encyklopédia ezzel szemben mind a magyar, mind pedig a világirodalom teljes lexikális anyagát magában foglalja, tehát a tudományos irodalmat is. Így azután nemcsak kimerítőbb az egyes címszavakban, hanem a feldolgozott anyagban is teljesebb tájékoztatást nyujt.

A magyar irodalomtörténeti anyagnak a világirodalmitól való elválasztását csak helyeselni tudjuk. Egyáltalában nem volt kárára az egész munka egységének. A mű két része közötti benső kapcsolatnak biztosítéka már az is, hogy a világirodalmi részt ugyanaz a férfiú szerkeszti, aki annakidején a magyar irodalmi kötetet átnézte s az előszó tanulsága szerint azt kiegészíttette. Kiegészíttette pedig ugyanolyan szempontok tekintetbevételével, amilyenek a világirodalmi részben is uralkodók. Így a kézikönyv-sorozat eme két része szervesen egészíti ki egymást ; a magyar irodalmi részben a világirodalmi vonatkozások is méltánylásban részesülnek, a világirodalmi kötetekben pedig — amint az a megjelent első kötetből kitűnik — különösebb hangsúly esik amaz irodalmi jelenségekre, amelyeknek a magyar irodalmi élettel való kapcsolata nyilvánvaló.

Egészen sajátos jelleget ad azonban ennek a műnek az, hogy maga a szorosabb értelemben vett irodalomtörténeti anyag is teljesebb és sok tekintetben más természetű, mint az ilyenféle lexikonok hagyományos anyaga. Nemcsak az egyes írók élete és működése, az egyes irodalmi irányok s a különböző nemzetek irodalmának összefoglaló képe áll előttünk, hanem mindegyik kötetben igen nagy helyet foglal el az egyes szépirodalmi művek külön címszók alatti tartalmi ismertetése és méltatása is. Kiterjeszkedik azonkívül az egyes irodalomtörténeti, stilisztikai, retorikai, poétikai és esztétikai fogalmak magyarázatára, az irodalmi műfajok fejlődéstörténeti rajzára s az összehasonlító irodalomtörténet internacionális anyagára is. Nagyban emeli a mű tájékoztató értékét az is, hogy a cikkek legtöbbje után igen jól megválogatott, rövid, a legfontosabb műveket felsoroló bibliográfia is van. Ez a kérdés iránt érdeklődőknek ád igen hasznos tájékoztatást. Ha röviden utalunk még arra — amit már említettünk, — hogy a tárgyalt írók között a tudományos irodalom képviselői is szerepelnek, hogy tehát többé-kevésbbé kimerítő ismertetéseket olvashatunk a történettudósokról, természettudósokról, filozófusokról stb., akkor talán valamelyes fogalmat adhattunk arról a körültekintő gonddal összeválogatott anyagról, amelyet már az eddig megjelent kötetek is reprezentálnak.

A négykötetes irodalmi lexikon — úgy hisszük — egyik pótolhatatlan eszköze lesz az irodalmi műveltség fejlesztésének, elmélyítésének és elterjesztésének. Becses szolgálatot tettek azonban a szerkesztő és kiadó a magyar iskolának is. Tanárnak és tanulónak egyaránt nélkülözhetetlen segédeszközei lesznek ezek a kötetek az iskolai munka közben. A tanári szobák és az ifjúsági könyvtárak kézikönyvei között a legtöbbet forgatottak közé fognak tartozni. *ta.*

Párkányi Norbert: Leányközépiskolai problémák. Lenyomat a VIII. ker. közs. leánylíceum értesítőjéből.

Párkányi Norbert ebben a kis értekezésben nem tárgyalja a leányközépiskola „problémáit", de nagyon szép stílusban és emelkedett felfogásban mutat rá arra, hogy a „leányközépiskola reformátorai inkább a didaktika és retorika területén szemlélődnek vagy szervezeti kérdésekkel bíbelődnek", s „nem keresik a pedagógiai egységesítésnek azt a formáját, amelybe beállíthatnók a *ma gyermekét* és a benne virágba borulni készülő idealitást". „A leányközépiskola legszebb pedagógiai feladata a leánylélekben megteremteni az eszmény és valóság győzelmes összhangját", „a többi : tudomány, ismeret, tantárgyak, szervezet és módszer csak eszköz az erkölcsi ideál kialakulása érdekében". Ennek a tiszta erkölcsi ideálnak és célul kitűzött általános műveltségnek legfőbb eszközét vesztette el a leánylíceum, amikor éppen a gerincet, a klasszikus tudományokat vette ki a reform. A szerző, mint a klasszikus nevelés buzgó híve, fájdalmasan állapítja meg, hogy a leánylíceum latin nélkül középiskola, a szó szokott értelmében, nem lesz soha. *Bihari Ferenc.*

Glatz Károly dr.: Az esztétikai nevelés és az ipari oktatás a pályaválasztás problémájában. Lenyomat a Vörösmarty M. reáliskola értesítőjéből. 1930. 27 lap.

„Csonka-Magyarország gyermekei a Gond gyermekei", mondja a szerző, a legégetőbb szociális kérdés fiaink elhelyezése, a pályaválasztás. A mult esztendőben minden középiskola felsőbb rendeletre a pályaválasztással foglalkozott, az évvégi értesítőkben nagyon értékes tanulmányok, javaslatok jelentek meg, s azóta elmult egy félév, és nem történt semmi — csak a helyzet rosszabbodott, a szülők gondja lett égetőbb. Miért nincs folytatása ennek a hivatalosan megindított országos ankétmozgalomnak

Glatz javaslata hatalmas erővel oldaná meg a pályaválasztás nehéz kérdését. Mivel a szellemi téren utánpótlásra évekig nem lesz szükség, intelligens ifjúságunk csak az ipari pályákon talál elhelyezkedést. Erre azonban elő kell készíteni az ifjúságot, még pedig úgy, hogy minden középiskolában legyen műhely, ahol a gyermek fúr, farag, érzi a munkának, a kényszer nélküli öntevékenységnek megváltó erejű gyönyörűségét, kedvet kap és képességet szerez az ipari foglalkozáshoz. Ha a magyar közoktatásügy fő irányítója, Kornis Gyula államtitkár azt kívánja, hogy „a magyar iskola rázza le a terméketlen retorikai kultúrát", lehetetlenség, hogy továbbra is elzárkózzék e kívánság elől, melynek teljesítése sok ezer ifjú megélhetésének s az ország gazdasági virágzásának csiráit rejti magában. *Bihari Ferenc.*

A m. kir. Testnevelési Főiskola Almanachja. Kerek harminc évvel ezelőtt történt, hogy az egyik vidéki gimnáziumban az V. osztály tornaóráján rakoncátlanul viselkedett valamelyik tanuló s a tornatanár beírta az osztálykönyvbe. Ahogy másnap az osztályfőnök elolvasta a megrovást, rákvörös lett az arca és az osztály előtt tett ezzel a megjegyzéssel : „Mit csúfítja el az a bukfencmester az osztálykönyvet !" áthúzta a beírást, a fegyelmezetlen nebulót pedig még csak meg sem pirongatta. Ez az eset szájról-szájra járt a gimnáziumban, elterjedt a városban s aligha használt a tornatanár, de talán az intézet tekintélyének is. Ez a kis történet jutott eszembe, ahogy végigolvastam a Testnevelési Főiskolának az 1925—30. tanévről közzétett (első) alma-

nachját. Hála Isten, most már messze vagyunk attól az időtől, amikor középiskoláink egy részében még lenézték a tornát, amikor az ifjúságnak a testedzés terén elért teljesítményeit nemcsak hogy nem értékelték, de sokszor rossz néven is vették, a torna oktatóját pedig valami olyan lénynek tekintették, aki az értelmi tárgyak tanárainál rangban alacsonyabb, de a — pedellusnál valamivel mégis több. Helytelen volt ez a megkülönböztetés, de bizonyára nem utolsó sorban onnan eredt, hogy akkoriban mindössze néhány hónapos tanfolyamot kellett sikeresen elvégezni s már is megadták a képesítést a torna oktatására.

Régi és sokszor hangoztatott óhaj volt, hogy a tornatanárok képzése megfelelő állami főiskolán történjék, azonban ez csak az 1921. évi LIII. t.-c. megalkotásakor ment teljesedésbe. A törvény alapján létesített Testnevelési Főiskola 1925 október 16-án kezdte meg működését. A jelöltek képzése eddig hat féléven át ment végbe, azonban ahogy a gazdasági viszonyok megengedik, a tanulmányi időt nyolc félévre fogják felemelni. Helyes elgondolásra vall, hogy a felvételnél és később is az ösztöndíjak és segélyek adományozása alkalmával is előnyben részesülnek azok a jelentkezők, akik egyben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karának is hallgatói.

Az elméleti és gyakorlati tárgyakban való oktatást dr. Szukováthy Imre igazgató vezetésével 14 rendes és 16 rendkívüli tanár látta el. A Főiskolai Tanács időnként meghívta a magyar sport és testnevelés szakférfiait is, hogy előadásokat tartsanak a hallgatóság ismereteinek fokozása céljából. Az érvényben lévő óratervhez csak annyi a megjegyzésünk, hogy sport-, de különösen nemzetvédelmi szempontból kívánatos, hogy — akár az elméleti előadások szűkítése árán is — több idő jusson az úszásra és a céllövészetre.

A hallgatóság tudományos munkálkodását szolgálják a szemináriumi gyakorlatok, de az immár 3000 kötetet tevő szakkönyvtár is.

A Főiskola különös gondot fordított a vallásos és hazafias érzület ápolására. Kezdettől fogva működik Sport Clubja, amely egyrészt a hallgatóság versenyzési lehetőségét biztosítja — az almanachban közölt eredménystatisztika tanusága szerint a sportegyletek és szövetségek rendezte versenyeken mindannyiszor eredményesen szerepeltek —, másrészt az erkölcsi nevelésben is elsőrangú tényezőnek bizonyult. Három év óta cserkészcsapat is tevékenykedik.

Szép sikerrel jártak a fővárosban és a vidéken (Sopron, Szeged, Békéscsaba) tartott bemutatók is. A Főiskola vezetősége minden dícséretet megérdemel, hogy hallgatóságát nemcsak hazai, de még külföldi (Bécs, Drezda, Berlin) tanulmányi kirándulásokra is elviszi. Mikor jut el idáig valamelyik egyetemünk bölcsészeti fakultása? . . .

Szociális szempontból örvendetes, hogy az eddig oklevelet nyert 48 férfihallgató közül 46 állásban van már. A nőknél persze nehezebben megy az elhelyezkedés : a 62 okleveles közül 22 vár még kenyérre.

Helyesen fogja fel feladatát a Főiskola, amikor tanerőinek és intézményeinek segítségével vívómesterképző, ökölvívó-oktató stb. tanfolyamokat rendez s hogy szorgalmasan gyarapítja külföldi összeköttetéseit. Kiváló szakemberek jönnek el hozzánk, hogy tanulmányozzák a Főiskola mintaszerű berendezését, a keleti országok (Bulgária, Görögország) pedig elküldik ide ifjaikat, hogy megismerkedjenek modern testnevelési rendszerünkkel.

Gróf Klebelsberg Kuno miniszter, Petri Pál és Schwöder Ervin államtitkár, Karafiáth Jenő, az OTT elnöke, Felicides Román miniszteri

tanácsos több ízben meglátogatták a főiskolát és mindannyiszor elismeréssel nyilatkoztak az ott folyó munkáról.

A magyar testnevelés megszervezőinek (gróf Klebelsberg Kuno miniszter, Schwöder Ervin államtitkár, Karafiáth Jenő, az OTT elnöke, Felicides Román miniszteri tanácsos) képével díszített, ügyesen összeállított almanach gondos munkára vall, kár azonban, hogy becsúszhatott egy olyan sajtóhiba, mint amilyen a XIV. lapon éktelenkedik: a Főiskola . . . meghívta a berlini Deutsche Hochschule für *Liebes*übungen-t (sic !). Ezt aztán meg ne tudják a németek !

Dr. Mező Ferenc.

Szemere Zoltán: Madárhatározók. *A Magyarországon előforduló ragadozómadarak meghatározója.* 12 szövegképen és 8 (1 színes) táblán. 174 rajzzal. Budapest. A szerző kiadása. 1930.

Nagy Jenő dr.: *Uszómadaraink meghatározója.* I. Bukó-, hattyú-, kacsa- és lúdfélék. 20 eredeti fekete és színes képpel. Debrecen.

Azt már rég megállapították a módszertannal foglalkozó természettudósok, hogy a tankönyvi és szertári ismeret nem elégséges a természetrajzban. A biológia élettudomány, tehát mindig közel kell vinnünk az élethez. Ne holt ismereteket adjunk, elméleti megállapításokat akkor, amikor valamit élőpéldányokon, kint a szabad természetben is szemléltethetünk. A kultúra (inkább csak technikai kultúra) rohamos haladása pusztítja a szabad természet ritkaszép tárgyait, mindig kevesebb a mocsár, a láp, kiirtják az erdőket, tehát pusztul a bennük oltalmat találó madársereg is.

A pusztulás másik oka a tudatlanság. A sok puskás ember, legyen az akárki, nem ismeri a madarakat, pl. minden horgas csőrű madarat irgalmatlanul pusztít, benne ellenséget lát. Pedig mennyi a hasznos közöttük. Nekünk tanároknak, akik kirándulásainkon sokszor kutatjuk a természet élő és élettelen tárgyait, végtelen hasznos Szemere Zoltánnak, a Madártani Intézet megfigyelőjének kis munkája, mert gyakorlati szempontokból végtelen ügyes segédkönyvet kapunk benne. A diákok szeme mindent észrevesz, minden után érdeklődik, ami csak mozog. Szemere Zoltán munkája rajzok, képek segítségével útbaigazít bennünket, mint tájékozódhatunk a ragadozó madarak között.

Az egyetemen nincs sem idő, sem alkalom arra, hogy ebből a szempontból alapos kiképzésben részesüljünk. Ebbeli ismereteinket magunknak kell megszereznünk. Ha nem is vagyunk vadászok, mégis sok örömben lesz részünk, mert olyan kérdésekre kapunk választ és feleletet, amelyek nemcsak pedagógiailag, tehát az iskola szempontjából értékesek, hanem kincsekkel töltik meg a mi tudásra vágyó lelkünket is szerzőnknek a munkájából.

Nagy Jenő az úszómadarak egy részét veszi sorra, hasonlóan gyakorlati pedagógiai szempontokból. Tocsogóinkon, folyóinkon akárhányszor egész sereg madarat látunk vizitelni, de hogy azok micsodák, már kevesen tudják. De nem is könnyű feladat ez, hiszen más a ruhája a tojónak, mint a gácsérnak, más a téli, más a nyári toalett. Viszont azt is csak a természet útjait járók veszik észre, hogy nyáron a gácsérok is oly egyszerű tollazatot kapnak, mint a tojók. Hasonlókép a fiatalok is őszig olyanok, mint a tojók.

Az ilyen munkák akkor jók, ha könnyen el lehet bennük igazodni, ha nem tévedünk el a sok kivétel között. Nagy Jenő és Szemere Zoltán munkája világos áttekintést nyujtanak, nemcsak a tanár, hanem

még a diákember is (felső osztályos) könnyen eligazodhatik bennük. Éppen azért természetrajz-pedagógiai szempontokból nagyon használható segédkönyvek, amelyeket a mostanában bevezetett biológiai gyakorlatokon is értékesíthetünk. *Horváth Károly dr.*

Vakarcs Kálmán: Utasítások a középiskolai írásbeli dolgozati füzetek és rajzlapok beszerzésére és az írásbeli dolgozatok kiállítására és javítására vonatkozólag. Szentgotthárd, Németh Vilmos, 1930.

A szerzőt bizonyára az a meggondolás vezette füzetecskéje megírásakor, ami dolgozatokat író tanároknak sok kellemetlenséget okoz, hogy nem tudja tanítványait a formás és csinos dolgozatok megírására szoktatni. A középiskolai dolgozatok nagy tömege külső kiállításában igen sok kívánnivalót hagy maga után. S ez nem egyedül a tanulók gondatlanságán múlik, hanem sok tekintetben hibásak vagyunk mi is, hogy nem járunk el egységesen és nem vagyunk vaskövetkezetesek. Ezeken a bajokon akar segíteni Vakarcs Kálmán kis füzetével. Helyes gyakorlati érzékkel állítja össze szabályait. Ezeknek követése rendességhez, pontossághoz szoktatná a tanulókat s dolgozataiknak megadná a csinos külső formát. A kis füzet megérdemelné, hogy az ifjúság között elterjedjen s igazi kalauz legyen dolgozataik írásánál. *—l.*

Murgács Kálmán: Negyedik nótáskönyve. Budapest. Nádor Kálmán.

A magyar nóta örökké virágzó fájának aranyalmáiból szedett össze ebben a könyvben mintegy tizennyolcat Murgács Kálmán. A szöveget Petőfi Sándor, Szabolcska Mihály, Zsitvay Tibor, Agyagfalvi Hegyi István, Bagdy István, Vályi Nagy Géza, Baja Mihály, Szatmáry István és maga Murgács Kálmán nemestónusú versei szolgáltatták ; mindmegannyi tele igaz magyar érzéssel, nemes hazafiassággal és nem bántó, de annál fájóbb és égetőbb irredentizmussal. Ilyenek az összeválogatott szövegek. S most Murgács Kálmánnak, mint dalköltőnek az volt művészi feladata, hogy a versekben lüktető érzéseket, hangulatokat a dallam művészies egybekapcsolásával kimélyítse, megérzékeltesse. Murgács Kálmánnak immár évtizedes dalköltői multja van, sok nótája népdalszerű népszerűséggel már közkincse a magyar dalköltészetnek s így ebben a kötetben is méltó volt önmagához, sőt nem egy melódiában további fejlődést találunk. Kifejező készsége gyarapodott, hangskálája színesedett, fordulatokban gazdagodott s mégis megmaradt a magyar népdal művészi egyszerűségében könnyen énekelhető, behízelgő magyar muzsikának. Ezért különösen alkalmas ifjúsági énekkarok számára, a gyerekhang ifjonti csengése csak fokozza önmagában is meglevő hatását. *N.*

Dr. Desiderius Breitenstein O. F. M. Die sozialistische Erziehungsbewegung, ihre geistigen Grundlagen und ihr Verhältnis zum Marxismus. (207 l.) Freiburg i. Br. 1930. Herder & Co. (Ára Rm. 4.20.)

Olyan könyv ez, melyet a modern pedagógus már régen vár : tárgyilagos könyv a szocialista nevelési rendszerről. Maguk a szocialisták is csak egy-egy fázisát dolgozták fel eddig nevelési rendszerüknek, míg *Breitenstein*, a ferencrendi szerzetes, az *egész* szocialista nevelésről ád részletes, tárgyilagos és áttekinthető képet. Tárgyilagosságát illetően elég a szocialista „*Vorwärts*" 1930 szept. 9-i számára utalni, mely a műnek ezen előnyös tulajdonságát különösen kiemeli.

A szocializmus az egész emberiséget tartja szem előtt és nemcsak politikai irány, hanem világnézeti, filozófiai, jogi és gazdasági szem-

pontból is a maga elvének érvényesítésére tör. Világnézeti alapja a materializmus, mindennek magyarázója a fejlődés Darwin, Haeckel, Spencer elvei szerint és a szocialista pedagógia is, melynek alaptételeit főkép a német szocialisták fogalmazták meg, ebből a világnézetből indul ki. (L. Weszely, Bevezetés a neveléstudományba. Bp. 1923. 357—382 l.) Ez a nevelés az ifjú lelkek talaját úgy igyekszik megmunkálni, hogy ott a vallás és hit magja tehetetlen legyen. Szükséges, hogy a magyar pedagógus tisztában legyen ezen nevelési rendszer legfőbb pontjaival, mert az ismeretlen ellenféllel folytatott küzdelem rendszerint reménytelen.

Breitenstein könyvéből kitűnik, hogy a szocialista nevelésnek két főága van, melyek az etikai kiindulópont tekintetében lényegesen különböznek egymástól. Az első az ú. n. „*gyermekbarát*"-*mozgalom* (Kinderfreundenbewegung), melynek Ausztriában is, Németországban is sok híve van. Ausztriai vezetői Max *Adler*, Otto Felix *Kanitz*, Németországban *Löwenstein*. Ez a mozgalom az eredeti marxizmushoz közelebb áll. Legfőbb alapelve a *Kauzalizmus*, melyből nemcsak a szabadakarat teljes tagadása következik, de egyéb alapvető nevelési fogalmak is (mint vallás, erkölcs, személyiség, család stb.) más jelentést kapnak. Etikai tekintetben egyedül csak az mérvadó, amit az osztályharc kíván és ha a szocialista társadalmi rend diadalt arat, azzal minden etikai kérdés megoldást nyer, mert az ember csupán a különböző körülmények produktuma. (Kanitz.)

Ezen meglehetősen merev és félig-meddig már szocialista körökben is idejétmúlta dogmatikus marxista irány mellett erősen teret hódít az ú. n. „*vörös sólyom mozgalom*" (Rote-Falken-Bewegung) is. Ez az újabb és sok tekintetben az előbbinél népszerűbb mozgalom az osztrák *Anton Tesarek*-tól ered, de legfőbb vezetői ma német „elszánt iskolareformálók" (entschiedene Schulreformer), mint Paul *Oestreich* és *Kawerau*. Hívei „újszocialistáknak" nevezik magukat és külsőségekben különösen a *cserkészetből* vettek át sokat. Mindenekelőtt az etikát helyezik régi jogaiba vissza. Szerintük a szocializmus nem a társadalmi szükségszerűségekben (osztályharc), hanem az ember erkölcsi érzéseiben gyökerezik. (H. de Man.) Mivel azonban ismeretelméleti relativizmusukban minden metafizikát elutasítanak, az osztályharc etikájából végeredményben nem sokat engedtek.

Hogy mennyire aktuális ma ezen könyv minél részletesebb áttanulmányozása, azt jól mutatja egy eset, mely a mult (1930) év szeptemberében Bécsben a „Weltliga für sexualreform auf wissenschaftlicher Grundlage" IV. nemzetközi kongresszusán történt. A Magnus *Hirschfeld* elnöklete alatt folyt vitában felszólalt egy serdületlen fiatalember is, ki főképpen a negyedik parancs ellen lázadozott. Szerinte az, aki kezét az „elnyomó és zsarnok" szülőkre emeli, megérdemli, hogy levett kalappal szóljanak vele, mert az ily gyermek „kis hős", aki „zsarnokaival" bátran szembe mert szállni. Ezen hasencleveri hangok a szocialista nevelési rendszer legjellemzőbb termékei. A rendszer megismerése leküzdésének első föltétele.

Nagykálló. *Dr. Grünfeld Ferenc.*

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1931. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

Hatvannegyedik évfolyam. 8. szám. 1931. április

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz. Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

Magyar olvasókönyveink reformjához.

Az 1924. évi XI. t.-cikk régóta érzett szükségletnek tett eleget, midőn a kor követelményeinek megfelelően megalkotta a középiskolák három típusát: a gimnáziumot, reálgimnáziumot és reáliskolát. Ezzel új korszakot nyitott a magyar középiskolák fejlődésében, mert közelebb hozta az iskolát a világháború után kialakult új élet követelményeihez. Ezen három iskolatípushoz — természetesen — új tantervre is volt szükség; ennek az lett volna a hivatása, hogy a fent említett törvénycikk intenciójának megvalósítására a megfelelő módszereket kijelölje és a sikerre vezető utasításokat megadja. A tanárság tehát nagy várakozással nézett a készülő új tanterv megjelenése elé és ettől lényeges pedagógiai, didaktikai és módszertani újításokat várt. Várakozásában azonban sok tekintetben csalódott, mert az 1927-ben megjelent új Tanterv például a magyar olvasókönyvekre egyenesen visszafejlődést hozott.

Mai olvasókönyveink beosztását és anyagát ötven év előtt állapították meg, közben némi változáson ment keresztül, így legutóbb 1900-ban is. Legújabb Tantervünk azonban ahelyett, hogy a megkezdett haladást korunk viszonyaihoz alkalmazkodva tovább fejlesztette volna, — csodálatosképen! — visszatért az ötven év előtti állapotokhoz. „Az új tanterv az alsó négy osztályra nézve *visszaállította* azt a tárgyi fokozatosságot, mely tantervünkben 1879-*től fogva benne volt* és amelyet az 1900-i tanterv részben megbolygatott.“ [1]

Minthogy olvasókönyveink anyaga 1879 óta alig változott és „tárgyi fokozatossága“, vagyis beosztása is azóta ugyanaz maradt, tehát *ma*, az egész világot felforgató háború után, a repülőgépek, a rádió stb., stb. korában *olvasókönyveink lényegükben ugyanazok, — mint ötven év előtt voltak!* . . . Ez pedig annyit jelent, hogy ma, ugyanazon olvasmányanyag segítségével tanítják *unokáinkat* az erkölcsi elvekre és készítik őket elő a mai nehéz élet keserves küzdelmeire, amely olvasmányokkal ezelőtt ötven évvel, ezeknek az unokáknak a *nagyapáit*

[1] Általános Utasítások. III. oszt. 44. l.

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1931. évi 655 sz.

oktatták, hogy megtudják állni helyüket *a saját koruk* társadalmi és gazdasági viszonyai között . . . Elképzelhető ez ? !

Az iskolának észre kell vennie azt az óriási távolságot, amely a Kármán-féle tanterv létrejöttének kora és a mai, világháború utáni idők között van. Ezt a távolságot át kell hidalnia és a mai élethez kell alkalmazkodnia, hogy a *ma* számára nevelhessen. Mert ha ezt nem teszi, hanem egy, félszázad előtt megállapított olvasmányanyagot tanít a változott korviszonyok, életkörülmények és követelmények között, akkor az iskola már idejét mult, értéktelen, tehát fölösleges ismereteket ad a gyermekeknek. Így keletkezik az igazi *túlterhelés*. Mert a túlterhelés nemcsak abban áll, hogy a gyermek sokat tanul, hanem — és főleg — abban is, hogy a tanuló *nem azt tanulja*, amire az életben szüksége van. Így egy elmúlt kor szükségleteire, egy letűnt időszak ideáljainak követésére oktatjuk növendékeinket, amelyeknek a mai élet viszonyai között nem vehetik hasznát.[2]

Minden kornak megvannak a maga — életfelfogása által teremtett — ideáljai, erkölcsi és emberi értékei. Ezek az őket létrehozó viszonyok megváltozásával egy új kor keletkezésével szintén átalakulnak, átértékelődnek és ha az iskola ezt észre nem veszi, akkor hamis vágányra tereli az ifjúságot, amely nem tudván helyét megállni az életben, csalódottan fog elfordulni az iskolától és nevelőitől.

Nem visszatérnünk kell tehát a magyarnyelvi olvasmányanyagában az 1879-i tanterv beosztásához és megállapításaihoz, hanem átalakítanunk kell az egész tananyagot a mai élet igényeihez és a modern pedagógia követelményeihez.

E sorok írója már körülbelül ötven év előtt — mint egyetemi hallgató — az első Kármán-féle olvasókönyvekből tanította növendékeit és jelenleg mint gyakorló iskolai vezető tanár is még ezekből a könyvekből oktatja az ifjúságot. Tehát egyrészt a Kármán-féle tanterv életbeléptetésétől kezdve átélte *e tantervnek* és a középiskolai magyar olvasókönyveknek összes változásait, másrészt nemcsak tanuja volt ezen ötven év alatt az ifjúság fejlődése minden mozzanatának, hanem maga előtt látta végbemenni a mai gyermektípus kialakulását is : így nem lesz szerénytelen, ha ötvenéves gyakorlat után az olvasókönyvekről és ezeknek a mai tanulóifjúsághoz való viszonyáról észrevételeit elmondja.

* * *

Az 1879-i Kármán-féle Tanterv és Módszeres Utasítások egyik legtökéletesebb példája egy világos alapgondolaton nyugvó, észszerűen átgondolt és egységes szellemben keresztülvitt tantervnek. E tanterv

[2] Ezt már is kezdi észrevenni a háború utáni ifjúság, amely elégedetlen az olyan férfiak vezetésével, akik az idők változását nem akarják észrevenni és a régi rendszerekhez, szokásokhoz és előítéletekhez ragaszkodnak. Ezt bizonyítja a többek közt a fiatal *Somerset de Choir* oxfordi egyetemi hallgatónak „*Készülő vihar*" cím alatt kiadott nagy feltűnést keltő műve. Ennek befejező soraiban bizonyára a mai érett, gondolkozó ifjúság nagy részének véleményét fejezi ki : „A mi ítélőképességünket nem befolyásolják és nem keserítik el egy oly küzdelem előítéletei és szenvedései, melyben nem vettünk részt. Mi türelmetlenek kezdünk lenni olyan férfiak vezetése alatt, kiknek összes elméletei, előítéletei és hite a XX. század első negyedében alakultak ki. Mi a második negyedhez tartozunk."

És ki nem érzi, hogy igaza van ennek az ifjúságnak ?

alapgondolata : — *a történeti fejlődés elve*, — a legészszerűbb alap, amelyen egy pedagógiai rendszer felépülhet ; mert ennek a gondolatnak az alkalmazásával és következetes keresztülvitelével elérhetjük azt, hogy a tanuló tanulmányai végeztével a mai általános viszonyokat, vagyis az emberi műveltség mai állapotát, — egy élő szervezet hosszú fejlődésének eredményeképen fogja fel, amelyre sok küzdelem és megpróbáltatás árán jutott csak el az emberiség. Ez olyan fontos megismerés, amelynek minden tekintetben igen nagy értéke van.

A történeti fejlődés elve még ma is uralkodik egész tantervünkön. Látható ez — különösen a magyarnyelvi oktatás terén. De vizsgáljuk meg, hogy e szempontnak az alsó fokú magyarnyelvi tanításra való alkalmazása, — főképen az olvasmányanyag kiválasztását és beosztását illetőleg, — megfelel-e a mai viszonyoknak ? Vajjon az ötven év előtt kiválasztott olvasmányanyag milyen viszonyban van a mai gyermeknek lélek- és gondolatvilágával, és elérhető-e ezen anyaggal *ma* a tanterv célja ?

Az 1879 előtt használt magyar olvasókönyveknek az volt a hibája, hogy — bizonyos beosztással ugyan, — de egységes vezetőgondolat nélkül hozták az egymással össze nem függő, legkülönbözőbb tárgyú olvasmányokat. A Kármán-féle tanterv elsősorban azért volt úttörő, mert belevitte az olvasókönyvekbe a történeti fejlődés szempontját. Ennek következtében a magyarnyelvi oktatás egész folyamán a történeti olvasmányok uralkodtak az olvasókönyvekben.[3] Később a felsőbb osztályokban változás állott elő, de az alsófokon még ma is túlnyomó számban szerepelnek a történeti olvasmányok.

A tanterv követelményei az olvasmányokra nézve az Általános Utasítások szerint : „A tanterv a nyelvtanításban kezdettől fogva nyelvileg könnyű . . . *nevelőhatását tekintve becses* olvasmányt kíván. Az olvasmányok gondos megválogatása elsőrendű feladat. Legyen az olvasmány *a növendékek lelki fejlettségéhez mért.*"

Az olvasmányok magyar népmesékkel kezdődnek, ezeket „a klasszikus mítosz köréből vett olvasmányok" követik. Az olvasmányanyag e sorrendjére vonatkozólag később óhajtom megtenni észrevételeimet, de a görög-római mitológiai olvasmányokról hosszú tanári tapasztalataim alapján nyugodtan merem kijelenteni, hogy legnagyobb részük nem nevelő hatású, nem a „serdülő gyermek lelki fejlettségéhez mért", tárgyuk a mai gyermek érdeklődési körén teljesen kívül áll és — ami a legfontosabb — etikai tekintetben is sok kifogás alá esik.[4]

Nézzünk néhány szemelvényt a használt magyar olvasókönyvekből.[5] Itt van a világ teremtésének mondája :

[3] Még pedig a görög, római és magyar történeti olvasmányok párhuzamosan.

[4] Meg kell jegyeznem, hogy nem először foglalkozom e tárggyal. Már 20 évvel ezelőtt az OKTE Közlönyben (Magyar Olvasó Könyveink történelmi olvasmányairól, 1911) kifejtettem véleményemet Magyar Olvasókönyveink antik mitológiai és magyar történeti olvasmányairól és megállapítottam már akkor, hogy azok nagy része nem 10—11 éves gyermekeknek való olvasmány. Ezt a véleményemet az utóbbi 20 év tapasztalatai még jobban megerősítették.

[5] Szükségesnek találom megjegyezni, hogy én nem a tankönyveket és azok szerzőit bírálom. Én a tanterv által előírt olvasmányokat vizsgálom, hogy megfelelnek-e azok a tanítás céljának.

„A legrégibb isten Uranos, az ég volt, aki óriási erejű *fiaitól* nagyon féltette hatalmát és ezért *letaszította őket az alvilágba*. De felesége Gaia, a föld az *egyik fiúnak*, Kronosnak *ércsarlót adott, amellyel ez atyját halálosan megsebesítette*. Most Kronos, az idő vette át az uralmat feleségével, Rheával együtt. Házasságukból hat gyermek született, akik között a legkisebb Zeus volt. *Ezekre is féltékeny volt az atyjuk s fölfalta öt idősebb gyermekét*. Zeus csak úgy szabadult meg az apa dühe elől, hogy *anyja egy csecsemő módjára bepólyázott követ adott férjének; amelyet ez abban a hitben nyelt le, hogy most már legifjabb gyermekét is megölte.*" Amidőn Zeus fölserdült, csakugyan megfosztotta apját a tróntól, s miután kényszerítette, *hogy fölfalt gyermekeit adja ki újra gyomrából*, testvéreivel megosztozott a világ uralmán stb.

Gyermeknek való olvasmány? . . Érdekli az ilyen — tapintatosan szólva — naív dolog a *mai* gyermeket ? ! Tanulnak valami épületes, szép dolgot ebből növendékeink ? !

Az *Orpheus* és *Euridike* mondája egyik olvasókönyvünkben így kezdődik : „A sáfrányszínű palástba öltözött *Hymeneus* a végtelen levegő égen a *ciconok* országa felé sietett, hova *Orpheus* szava hiába hívta őt. Mert megjelent ugyan, de nem hozott magával sem ünnepi köszöntő éneket, sem vidám tekintetet, sem szerencsés házasságot ígérő jövendölést." Folytatása is ilyen minden költőiség nélküli, száraz történet. Képzeljünk el egy 10 éves gyermeket, aki ezt olvassa !

Ugyanez a véleményünk a *Midas* című olvasmányról is, amely így kezdődik : *Bacchus* elhagyván a trákok vidékét, hozzá méltó kíséretével *Timotus* szőlőhegyeire költözött a *Paktolus*-folyó mellé. De a megszokott csapatból hiányzott *Silenus*. A *boritaltól tántorgó öreget* (!) ugyanis *lydiai* pásztorok közrefogták és *Mydas* királyhoz vezették stb. Így folytatódik tovább. Alig van az olvasmánynak egy sora, amelyben ne volna mitológiai, vagy antik görög földrajzi magyarázni való. És milyen ennek az olvasmánynak az erkölcsi tartalma ? ! Mi ajánlja tehát egy középiskolai magyar olvasókönyvbe ezt a történetet ?

A római mondáknál sem vigasztalóbb a helyzet. Itt van pl. mindjárt „Róma alapítása". Hat gyilkossággal egy 40 soros olvasmányban ! Akár egy mai *bulvárlapot* olvasnánk !

A történeti fejlődés szempontjából a II. osztály anyaga tovább halad és — az Utasítások szerint — „a nemzetalapító hősöket felváltják a törvényhozók". Így ebben az osztályban már meg kell ismertetni a tanulókat Lykurgus és Solon alkotmányával és törvényeivel. Tapasztalatom szerint az idevonatkozó olvasmányok — azt is mondhatnám : *történet-alkotmánytani értekezések* — messze felülemelkednek egy 11 éves gyermek értelmének színvonalán. Hogyan is érdekelhet egy II. osztályos fiút *az ó-görög alkotmány* politikai és szociális berendezkedése, földreformja, törvényhozása, közigazgatása és pénzügyei, mikor még a saját városa közigazgatási viszonyairól sincsen fogalma ? ! Még nem tudja, nem is tanulta, hogy mi a magyar bíró, polgármester, városi tanács, közgyűlés stb., de arra már tanítjuk, hogy „a *gerusia* a királyság és a nép közé helyezkedve *fenntartotta a súlyegyenlőséget* (?), *a rendet és a békét*". A saját hazája alkotmányáról még sejtelme sincs, de azt már bőven magyarázzuk neki, hogy mi volt a görögöknél az *areopag* és kik voltak az *archonok* stb. . . . Talán ez mégis egy kissé korai ! És még, ha ezt az alkotmányjogi ismertetést egyszerű, jó magyaros nyelven kapnák a kisfiúk ! De a Plutarchos előadását utánozni akaró, régieskedő latinizmusokban és grecizmusokban bővelkedő magyar

fordítás éppen nem alkalmas a gyermekek magyarnyelvi érzékének fejlesztésére.

Még számos példát sorolhatnánk fel, de a bemutatott szemelvények is meggyőzhetnek arról, hogy az antik mondák legnagyobb része nem szolgálja sem a Tanterv, sem a modern nevelés, legkevésbbé pedig a keresztény erkölcs kialakításának célját.

Azért be kell végre látnunk, hogy ezeket az antik mondákat a magyar olvasókönyvekből ki kell hagyni.

Meg vagyok győződve, hogy e megállapításomban legtöbb kartársam egy véleményen van velem. De hivatkozhatom sokkal régibb bírálóra is. T. i. már e tanterv első megjelenésének idejében annak egyik legalaposabb bírálója dr. Vécsey Tamás és sokan mások is éppen erkölcsi szempontból aggodalmukat fejezték ki a görög mitológiai regéknek a magyar olvasókönyvekbe való felvételével szemben. Különösen — írja maga Kármán erre vonatkozó védekezésében — az a panasz hallatszott, hogy mítoszi daraboktól, a görög istenek szerelmeskedéséről szóló meséktől félthetni a serdülő lélek vallásos fejlődését. Valóban e félelem nem alapnélküli. Kármán terjedelmesen felelt e bírálatokra és érvei nagyjában abban összegezhetők, amit a mai Utasítások is mondanak azonban már a maguk idejében sem voltak meggyőzők, annál kevésbbé ma. Ami pedig ezen antik mondáknak — mint azt az Utasítások kiemelik — általános műveltségi szempontból való fontosságát illeti, azt én is készségesen elismerem. Mert — és ezt hangsúlyozni kívánom — nem azt állítottam, hogy az antik görög mitológiai és mondai anyag megismertetése szükségtelen a középiskolában, hanem csak azt, hogy a felsorolt okoknál fogva e hitregék a középiskolák *alsófokú* magyar olvasókönyveibe nem valók. Mindent a maga idejében! Ismertessük meg a tanulókat e mítoszokkal, de *később*, *a felső osztályokban* (a történelem és irodalomtörténet tanításának keretében), amidőn már a tanulók ismeretekben és tapasztalatokban gazdagabbak, ítélő- és megkülönböztető képességük is érettebb és élesebb.

Mielőtt a magyar mondák vizsgálatára áttérnék, helyénvalónak tartom, hogy itt előbb az olvasmányok tárgyalási egymásutánjának, illetőleg sorrendjének megállapítására vonatkozólag is elmondjam tapasztalataimat.

A legújabb Utasítások az olvasmányanyag beosztására nézve így intézkednek: „Az iskolaév első hónapját népmesékre kell fordítani; *ezeket követhetik* az első időszakban a klasszikus mítosz köréből vett olvasmányok. A karácsonyi időszakok főolvasmányai a hún és magyar nemzeti mondák köréből való elbeszélések. Ily módon az olvasmány anyaga fokozatosan feltüntetheti a mese, a mítosz és a monda világszemléletének fokozatait."

Ez a munkabeosztás ellentmond a Tanterv alapgondolatának: a történeti fejlődés elvének, mert a fejlődés menete sem műfaji, sem tárgyi tekintetben nem ez; amennyire ez általában megállapítható. A legnagyobb valószínűség szerint a kialakulás sorrendje a következő lehetett: 1. A természeti erők megszemélyesítése: a pogány istenség megteremtése, az első vallási képzetek kialakulása: mítoszok. 2. Kiváló embereknek, nagy hősöknek az emberek sorából ezek fölé emelése: félistenekké, illetőleg szentekké avatása: mondák és legendák. 3. Közönséges embereknek csodás tulajdonságokkal való felruházása: mesék. A mítoszok világszemlélete még puszta fantázia; a mondák:

a helyszín, a személyek és az esemény tekintetében már reálisabb alapon állanak, míg a népmesék annak dacára, hogy televannak csodás elemmel, mégis a legreálisabbak, mert bár hőseik és személyeik mindenféle csodás erőkkel rendelkező alakok, mégis igazi emberek, akik gondolkodásukkal, vágyaikkal, ravaszságukkal, ötletességeikkel, szellemességükkel, otrombaságukkal stb. mindig egy élő népfaj életfelfogását és gondolkodásmódját tükrözik vissza. A hitregék és mondák hőseit csodálja a gyermek, de még nem érti meg őket és azért nem is tud velük érezni ; fenséges alakjuk messze magasságban lebeg lelki szemeik előtt, de többnyire hidegen hagyja őket. Azonban a népmesék hőseit : az óriásokat, törpéket, királyokat, pásztorokat, sőt még a tündéreket, manókat stb. is mind egyformán embereknek érzi, őket megérti, szereti, vagy gyűlöli ; tetteiket és e tettek lelki mozzanatait nemcsak nagy figyelemmel kíséri, hanem meg is ítéli : néha helyesli, máskor meg elítéli. A gyermeknek a mese cselekményébe való ez a teljes maga-beleélése, a személyekkel való együttérzése magyarázza meg a mese nagy nevelő hatását és ezért ajánlatos az oktatás alsófokán az olvasmányokat a népmesékkel kezdeni. Azt azonban már sehogysem tudjuk helyeselni, hogy a magyar népmesékről a görög mitológiai olvasmányokra térjünk át. Minden egyébtől eltekintve, ezen kétféle olvasmányanyag között hiányzik a fejlődés egymásutánja : mert hiszen a görög hitregék világszemlélete régibb mint a magyar népmeséké, tehát egy újabb fejlődési fokról visszatérünk egy régebbire. És hogyan kapcsolom össze ezt a két rendkívül különböző anyagot, vagy — mondhatnám, — világot ? Hogyan megyek át a magyar népmeséről a görög mitológiára ? ! Az Erős Jánosok, Hüvelyk Matyik világából a görög mitológia fenséges isteneinek világába ? Hogyan jutunk a magyar mesevárosok és falvak királyi palotáiból és zsupfedeles kunyhóiból a görög őstörténet olyan helyeire, amelyeknek a magyar gyermek még a neveit is alig tudja elolvasni és kimondani ? ! És ha végre már átvergődtünk ezen a teljesen idegen mitológiai anyagon, akkor — a beosztás értelmében — újra vissza kell térnünk a magyar világba, a magyar mondákhoz ! *A görög őskor* mitológiai világszemlélete után *a magyar középkor mondavilágának* életfelfogásához. Hol van itt a történeti fejlődés egymásutánja ? ! Látjuk tehát, hogy a Tanterv olvasmányanyagának ilyen beosztása nem egészen logikus és nem is fedi a Tanterv alapelvének célját. A helyes beosztás szempontja is azt követeli, hogy a görög hitregei és mondai olvasmányok az alsófokon elhagyandók és akkor meglesz a történeti fejlődés helyes rendje is : népmese, népmonda, történeti monda, történet és ezt az egymásutánt nem fogja semmiféle oda nem tartozó idegen tárgyú olvasmányanyag zavarni.

Ha most áttérünk a magyar mondai és történeti olvasmányok vizsgálatára, itt ugyan némileg tisztultabb erkölcsi világba jutunk, de bizony itt is megállapíthatjuk, hogy olvasókönyveink nem mindig a megfelelőt választják és ahelyett, hogy dicső multunk nagy eseményeiből egy-egy lélekemelő, gyermekeink nemzeti öntudatát fejlesztő történeti vagy jellemképet adnának, ahelyett némely történetek olyan részletességgel tárják az ártatlan lelkű gyermek elé királyi házaink családi viszálykodásait és a trónért folytatott küzdelmeit, hogy azok semmi esetre sem alkalmasak arra, hogy alsó osztályú olvasókönyvben, mint „nevelő hatású" pedagógiai eszközök szerepelhessenek.

Itt van pl. az ismeretes „Szt. István és a gyilkos" című olvasmány, 50 év óta állandóan megvan olvasókönyveinkben ; pedig mennyire

nem odavaló ! Egy királyi család romlottságának megdöbbentő képét tárja ez a történet a gyermek elé : egy, egész életét a kereszténységnek és nemzetének feláldozó apostoli, szent király halálos betegen fekszik ágyán és hozzátartozói, saját vérei uralomvágytól ösztönözve gyilkost bérelnek fel megölésére ! . . . A gyilkosság nem sikerül, de a királyt megöli a gyilkos vallomása, hogy *saját hozzátartozói* törnek életére. Íme, egy apostoli király áldásos, nemes életének jutalma ! . . . Bizony, nem jellemképző olvasmány ez és bátran elhagyható olvasókönyveinkből, mint hasonlóképen „A korona és a kard" mondája is, melynek szószegés, testvérviszály, bosszú, testvérgyilkosság a főmozzanatai.

A vegyes házbeli királyok korának jeles alakjai Róbert Károly és Nagy Lajos. Róbert Károly uralkodásának vannak elég kimagasló mozzanatai és azért nem találom helyesnek, hogy egy második osztályú olvasókönyvünk éppen Zách Felicián meggyilkoltatását közli Jókai „Királygyilkos királymentő" című elbeszélésében, amely a megfelelő előzmények elmondása után (a királyné öccse Zách leányát durván megsértette . . .) olyan hűséggel és művészi bravurral írja le azt a jelenetet, midőn az ősz Zách Felicián kirántott karddal, „vérbenforgó szemekkel és repülő hajjal" a királyi terembe rohan, hogy az olvasó gyermeknek izgalmában még a haja is égnek áll. Ezután következik a „vén Felicián" dühös viaskodása, kit nem bírnak legyűrni, „míg végre Csellei ölre kapva a dühösködőt földhöz veri és egy *asztalkéssel* legyilkolja." Ezután következik a Zách-család ártatlan tagjain elkövetett borzasztó bosszúnak a leírása. Micsoda szép vagy hasznos dolgot tanul ebből a történetből egy tizenegy éves tanuló ? ! Ez nem történelem, de nem is szívetképző ifjúsági olvasmány !

De ennek az elbeszélésnek az olvasókönyvben való szereplését még menti az, hogy a Tantervbe nincsen fölvéve ; csak a tankönyv szerkesztő sorozta oda. Ellenben a *Nagy Lajos nápolyi hadjáratát* az Utasítások előírják, meg is található minden olvasókönyvben, pedig ez sem odavaló ! Igaz, hogy ez a történeti esemény e kornak egyik nagyon érdekes és jellemző eseménye. Hőseit a legnemesebb érzések mellett a legaljasabb indulatok és a legféktelenebb szenvedélyek vezetik, azért nagyon alkalmasak azok költői feldolgozásra. Azonban bármilyen művésziek és kiválóak is ezek a költői alkotások, nem mindig felelnek meg a gyermeknevelés céljainak. Fentebb említett értekezésemben ezt bőven kifejtettem. Itt csak annyit jegyzek meg, hogy a nápolyi hadjárat tulajdonképen — ha nemes érzés ösztönözte is, — *bosszuló hadjárat* volt, amely egy családi tragédia keretében az emberi romlottságnak olyan visszataszító képét tárja az ártatlan gyermek elé, amelyet az elképzelni sem tud. Van ebben a bosszún kívül : csalás, orgyilkosság, igazságtalan büntetés, házasságtörés és az igazságszolgáltatásnak egy — még a XIV. században is — szégyenletes példája. (Johannát a gyilkosság vádja alól felmentik. Az ártatlan Endre elpusztul, a bűnös Johanna megmenekül.) Ennyi azt hiszem egy olvasmányban elég ! . . . És az az érdekes, hogy némely olvasókönyvünk éppen a gyilkosság jeleneteit tárgyalja olyan részletességgel, mintha annak tulajdonítaná a legnagyobb nevelői hatást.

Még több történeti olvasmányt sorolhatnék fel és még sok szemelvényt mutathatnék be, melyek sem a Tanterv sem az erkölcsi nevelés célját nem szolgálják, de azt hiszem, hogy az előadottak is elégségesek annak a megállapítására, hogy olvasókönyveink anyaga nagy reformra szorul.

Lássuk ezután megfelelnek-e olvasókönyveink *növendékeink értelmi fokának*, mert az Utasítások azt kívánják : „Legyen az olvasmány növendékeink lelki fejlettségéhez mért." Már eddig is rámutattam néhány olvasmányra, mely tárgya vagy annak feldolgozása tekintetében a gyermek értelmi fokát felülmúlja. Itt még csak néhány, a Tanterv által ajánlott *költeményről* óhajtom tapasztalataimat elmondani.

Minthogy Tanterveink vezető gondolata a történeti fejlődés elve, az olvasókönyvek történeti részében a költemények megválasztásánál főleg az a gondolat uralkodott, hogy alkalmas-e az illető költemény egy történeti kor, vagy esemény megismertetésére, megvilágítására, — tekinteten kívül hagyva, hogy az illető költemény egyszersmind a kis tanuló értelmi fokának megfelel-e. Így került már az első osztály olvasókönyvébe két költemény, amelyeket a Tanterv melegen ajánl, mint amelyek „a mondák költői feldolgozása közt a legklasszikusabbak". Ezek Aranynak : *Rege a csodaszarvasról* és *Keveháza* című költeményei. Gyönyörű versek, különösen Keveháza egy nagy költő teljesen kiforrott művészetének kiváló alkotása ; egy valódi lángész érett, tudatos művészetének bámulatos megnyilatkozása, de megértéséhez már magasabb műveltség, igazi élvezéséhez pedig nagy olvasottság, költői és esztétikai képzettség szükséges. Hogyan érthetné hát meg e költeményt egy tíz éves gyermek, akit eddig csak az Anyám tyúkja, Igazság és hamisság és hasonló egyszerű versek olvastatására tartottunk éretteknek ! Ha ezt a költeményt tárgyilag meg akarom értetni, óriási és a legkülönbözőbb ismerettömeget kell a gyermekkel közlenem és úgy agyon magyarázom a verset, hogy a gyermekek megunják és amellett teljesen tönkre teszem a költemény szépségeit is ;[6] ha pedig egyszerűen csak elolvastatom, lehetetlen, hogy a tanulók megértsék. Megvallom, hogy valahányszor én e két gyönyörű költeményt *a Tantervben előírt cél szempontjából* olvastattam, mindig úgy éreztem, hogy Arany emléke és költői művészete ellen vétkezem, ha a nagy költőnek e két klasszikus alkotását első középiskolás, 10 éves gyermekekkel azért kell olvastatnom, hogy segítségükkel *„a hún népszervezetnek és népléleknek más-más fokozatát"*[7] szemléltessem és megértessem. Tapasztalatom szerint még a VI. osztályban, tehát 5 évvel később is fáradságba kerül ennek a költeménynek megértetése anélkül, hogy a vers költői szépségeinek ne ártsunk.

Csodálatos, hogy e költeményt az Utasítások könyvnélkül való tanulásra is ajánlják, mert a tanulók azt *„szívesen megtanulják és kedvvel mondják el"*. Nagyon magas műveltségű osztály lehetett az, amely a Tanterv e tapasztalatát szolgáltatta . . . Ilyen I. osztályok ma már, — a világháború után — nem igen vannak. De eltekintve mindentől, nem értjük : ha az Utasítások a Himnusz és Szózat megtanulását három részre osztják fel (az I—III. osztályig) és az I. osztályban e költeményeknek csak első 2 versszakát írja elő könyvnélküli megtanulásra, mert bizonyára nehéznek találja serdülő gyermekek számára, akkor, hogyan ajánlhatja ezt a sokkal hosszabb, sokkal nehezebb költeményt ugyanabban az osztályban a maga teljes egészében való megtanulásra ? ! . . . Az én szerény pedagógiai meggyőződésem — az Utasítások ajánlásának dacára — az, hogy egy 38 nyolcsoros versszakból, összesen 304 sorból álló, archaizáló, néha misztikus elő-

[6] Négyesy kitűnő magyarázatai 4 oldalra terjednek.
[7] Utasítások I. oszt.

adású, költői képekben rendkívül gazdag költeményt 10 éves gyermekekkel könyvnélkül megtanultatni — *nem szabad.* Erre a gyermek még nem érett, ez számára túlterhelés. Hasonló a véleményünk Aranynak „Csaba királyfi", „Attilát hazavárják" (12 oldal) című költeményeiről is.

* * *

Az olvasmányok stílusa tekintetében a Tanterv a következőket követeli : „Kívánatos elsősorban, hogy a tankönyvek a növendék fejlődő nyelvismeretéhez alkalmazkodva hozzájáruljanak a szabatos és ízléses nyelvhasználat meggyökereztetéséhez." „A Tanterv *a nyelvtanításban kezdettől fogva nyelvileg könnyű olvasmányt kíván.*" A Részletes Utasítások azt mondják, hogy a mondáknak „lehetőleg *egykorú írók nyomán* adott rajza *a történeti érdeklődés alapjait is megvetheti.*" Majd a III. osztály anyagánál, midőn a tatárjárás leírását ajánlja olvasmányul, figyelmeztet, hogy vannak róla *egykorú* irodalmi források és ezek olvastatását kívánja.

Vajjon e forrásbeli közlések alkalmasak-e valóban arra, hogy „megvessék a történeti érdeklődés első alapjait" és a növendékek „fejlődő nyelvismeretéhez alkalmazkodnak-e ?" Ha ezek a mondák eredeti állapotukban, vagy legalább újabb változatban maradtak volna ránk, megtartva a történet naív egyszerűségét és költőiségét, úgy — semmi kétség ! — valóban alkalmasak volnának azok a történeti érzék felkeltésére. De latinnyelvű krónikáinkban maradtak ránk, íróik, hogy alaposaknak látszanak a hegedősök és regösök „csácsogó énekei"-nek éppen azokat a költői részleteit hagyták el, vagy alakították át, amelyek e mondákat értékessé tették. Igy száraz történetekké váltak krónikásaink latin átdolgozásában, a régiességet erőltető magyar fordításuk pedig tele van idegenszerűséggel, latinizmusokkal. Semmi esetre sem alkalmasak a gyermek nyelvérzékének fejlesztésére. Íme néhány példa : „Emese fiát Álmosnak nevezték, mert eredete *álom által vala megjósolva.*" Ha valaki Álmos vezér utódaiból *esküjök állapotját meg akarná szegni, átok alá legyen vetve.* De a magyarok a *helyszűkét már nem állhatták.* „A tervezett útra csak úgy indulhatnak el, ha vezér és parancsnok *leend* fölöttük." Nézzünk a mondatszerkesztésre egy példát Anonymus krónikája magyar fordításából : „Mikor meghallotta Ménmarót, hogy Öcsöb és Velek, Árpád vezér legnemesebb vitézei, a székelyek vezetésével erős sereggel ellene jönnek, kelleténél jobban megijedt és ellenük menni nem bátorkodott, mivelhogy hallotta, hogy Árpád vezér és vitézei erősebbek a háborúban és hogy Pannonia földét elfoglalták, s ellenségeik színök előtt megfutamodtak. Ilyen jó latinos magyarsággal megy ez tovább végig. Bizony, nem *régies,* mondai magyarság ez ; de nem is járul hozzá „a szabatos és ízléses nyelvhasználat meggyökereztetéséhez", mint azt azUtasítások kívánják. És a szegény fiú, aki alig került ki a göröglatin mitológiai olvasmányok isten-, személy- és földrajzneveinek labirintusából, most saját nemzeti nyelve érthetetlenségének útvesztőjébe téved és a népmesék egyszerű, világos előadása után csodálkozni fog, hogy *ez* is magyar nyelv.

A Tanterv a III. osztályban elsősorban Szalay Lászlónak, a tatárjárásról szóló monográfiáját ajánlja olvasásra. Szalay műve 1856-ban jelent meg ; a maga idejében „népszerűen megírt klasszikus monográfia"[8] De milyen óriási haladás történt azóta a történeti monográfia-

[8] Utasítások III. oszt. magyar nyelv.

írás terén, a magyar értekező próza és általában nyelvünk fejlődésében! Ma már Szalay stílusa elavult és minden könnyítő átdolgozás dacára is nehézkes. A monográfia olvasása sérdülő gyermekeknek fáradságos és nem élvezetes.

Helyénvalónak találom itt megemlíteni, hogy némely olvasókönyvünk — alaposságra törekedvén, — a történeti olvasmányokból : így Plutarchusból, Priskus naplójából, Rogeriusból és középkorú kútfőink magyar fordításaiból 10—12 oldalt is közöl, mintha a magyar olvasókönyv történeti forrásgyüjtemény volna a középiskolák alsófokú tanulói : — 10—13 éves gyermekek — számára ! Az én hosszú tapasztalatom alapján kialakult meggyőződésem az, hogy ne egykorú ódon forrásokat „beszéltessünk", hanem a *gyermek fejlettségéhez alkalmazott művészi feldolgozásban kell minden olvasmánynak az olvasókönyvben megjelennie*, tudományos szárazság nélkül, hogy az olvasmány tartalma gyönyörködtetve, észrevétlenül váljék ismeretté a gyermek lelkében, nemesítve annak szívét, jellemét. Történeti olvasmányaink nagy része sem tárgyi, sem neveléstani, sem stiláris szempontból nem felel meg e követelményeknek, tehát olvasókönyveink e tekintetben is *új anyagra* szorulnak.

* * *

Végre még rá kell mutatnom Tantervünk egy sajátságára, amely egész irodalmi oktatásunkat már ötven év óta az irodalmi tanítás hátrányára befolyásolja, amelytől azért nemcsak olvasókönyveinket, hanem egész tantervünket meg kell szabadítanunk.

Említettük már, hogy a történeti fejlődés elve okadatolttá tette, hogy olvasókönyveinkben a történeti olvasmányok nagyobb számban szerepeljenek. Nem is kifogásolható, ha Tanterv célja elérésére nemcsak a történetírás, hanem a szépirodalom alkotásait is felhasználja. De csak okkal-móddal szabad ezt tennie. Semmi esetre sincs azonban megengedve, hogy egyik tantárgyat a másik tárgy szolgálatába állítsuk és nem létezhetik olyan cél, amelynek elérése miatt *az irodalmat a történelem segédtudományává, — vagy a Magyar Olvasókönyvet a történelemtanítás segédeszközévé volna szabad tenni.* Pedig ez történik már 50 év óta ! . . . Mikor mai Tantervünk létrejött (1879), a történelem tanítása csak a IV. osztályban kezdődött. Ezt a hiányt akarta a Tanterv az olvasókönyvek bőséges történelmi olvasmányanyagával pótolni. Ezt már a korabeli tanférfiak is kifogásolták és azért már akkor szükségesnek tartotta Kármán, hogy Tantervének e sajátosságát igazolja : „A mi tantervünk mellőzi a három alsó osztályban a történettanítást. Tantervünk ezt annyiban pótolja, amennyiben kimondja, hogy *az irodalmi tanítás körében tárgyalandó a történelmi tanítás anyaga is.*"[9] Megmagyarázza ezt az alárendeltséget Kármán még másutt is. Legvilágosabban beszél a következő rész : „Különben a történeti részek (olvasmányok) felvételét (az olvasókönyvekbe) ma a fennálló terv azon követelménye is kívánja, hogy *a magyarnyelvi tanítás egyszersmind a történeti oktatás előkészítő folyama legyen.*" (U. o. II. k. 301. l.) Ezekből eléggé világos, hogy a magyar olvasókönyvek eredetileg nem annyira a magyar nyelv és irodalom, mint inkább a történettanítás érdekeit szolgálták és tulajdonképen a történettanítás segédeszközei volt. Észrevette ezt már annak idején a közoktatási tanács bizottsága is, amely a Tanterv alapelveire való jelentésében (1874 május 20) azt mondja :

[9] Kármán : Päd. Dolg. I. k. 255. l.

„A kifejezésben némileg túlzottnak és *kivitelében lehetetlennek találja a bizottság a javaslatnak azon irányadó pontját, hogy a nyelvek tanítása a történet szolgálatában álljon.* Az oktatás egységes szervezete összefüggést, kapcsolatot követel, de *nem követeli egy tanszaknak sem alárendeltségét.*" (U. o. 187. l.)[10]

Ötven év tapasztalatai a közoktatásügyi tanács bizottságának véleményét igazolták és bár ezen idő alatt a magyarnyelvi oktatás, — a felső osztályokban — bizonyos tekintetben kiemelkedett régi alárendelt állapotából, de — amint láttuk — olvasókönyveink az alsófokon még ma is a „történeti oktatás előkészítő folyama" maradtak és főleg ez az oka, hogy a középiskolai magyar olvasókönyv ma már nem felel meg igazi céljának, speciális rendeltetésének.

E téves elv keresztülvitele olvasókönyveinket elsősorban egyoldalúvá tette, mert történeti olvasmányaink nemzeti életünknek csak egyik irányát : politikai fejlődésünket tárják elénk. De ezeréves életünkben a nemzeti szellemnek, tudásnak, akarásnak hány művészeti, kulturális stb. megnyilatkozásával találkozunk még, amelyekről olvasókönyveinkben nincsen szó, pedig éppen ezek hivatottak arra, hogy a nemzeti lélek mindennemű nemes és értékes megnyilvánulásait a gyermeki kedélynek és léleknek megfelelő művészi módon a tanulóval megismertessék.

Minden tankönyv fontos a maga nemében, de a magyar olvasókönyvet — különösen az alsófokon — a középiskola legfontosabb könyvének tartom, amellyel nevelőhatás tekintetében egyik könyv sem vetekedhetik. Mert míg ez, egyrészt az összes tantárgyak ismeretanyagának megszervezését — a maga módján — közvetíti, azonkívül a serdülő gyermek lélek-, kedély- és érzékvilágának kifejlesztésére és a későbbi férfi jellemének kialakulására is rendkívül nagy hatással van. A többi iskolakönyvek az értelemhez, sokszor a gyermek még fejletlen értelméhez szólnak, amely sokszor nem alkalmas vagy nem fogékony a száraz ismeret átvételére ; az olvasmány tartalma azonban a gyermeki szíven és kedélyen keresztül jut a lélekhez, megvesztegetve az értelmet a jó és szép befogadására. Egy jó olvasókönyv jó tanár kezében áldása az ifjúságnak, egy egész nemzedéknek, mert nem szakkönyveiből, hanem elsősorban iskolai olvasókönyveiből veszi a gyermek tudásának alapjait, erkölcsi életének elveit és jellemének eszményképeit.

Jó szakkönyv megírásához elégséges bizonyos írásbeli készséggel párosult szaktudás ; de jó olvasókönyv alkotására ehhez sokkal több szükséges !

Mindenekelőtt a gyermeki lélek, hajlam és kedély alapos ismerete, meleg szív, ideális, költői lelkület, gazdag, derűs kedély, mély emberismeret, nagy élettapasztalat és pedagógiai művészet kell ide a szak- és általános tudáson kívül ; de mindezeken felül és legfőképen a gyermek iránt való megértő, mélységes, őszinte szeretet. Aki a gyermeket nem szereti, annak nem szabad iskolai olvasókönyvet írnia ! Pedig az igazán jó iskolai olvasókönyvnek a tanuló legkedvesebb könyvének kell lennie, amelyhez napi leckeanyagának elvégzése után mindig örömmel tér vissza, hogy vele szórakozzék és belőle tudásvágyát is kielégítse. Egy könyv, melyet a diák nem ad el az iskolai év végén, mert azt kedves, pajtásos, szórakoztató és komoly, szóval az ő lelki

[10] Kármán : Ped. dolgozatai. II. k. 187. l.

igényeit minden tekintetben kielégítő voltáért megszerette és hűséges barátjának érzi. Emlékezzünk csak vissza ifjúságunkra és majd eszünkbe jut, hogy nekünk is voltak ilyen százszor is elolvasott kedves könyveink! Merjük állítani, hogy tulajdonképen az iskolai jó olvasókönyvek szeretetik meg általában „a könyvet", vetik meg az irodalom szeretetének alapját és teremtenek jó ízlésű olvasóközönséget.

A középiskolai olvasókönyveknek ez a neveléstani fontossága, nemzetnevelő nagy jelentősége volt az oka, hogy a világháború után a társadalmi, közgazdasági stb. viszonyok és életkörülmények megváltoztatásával, midőn a nemzetek az iskolát mindenütt új viszonyokhoz alkalmazva reformálták, — mindenekelőtt az iskolai olvasókönyvek anyagát igyekezték a modern élet követelményeinek megfelelően átalakítani; mert tudták, hogy az ifjú lélek a termő talaj, amelyből a nemzeteknek olyan jövője sarjad, amilyen magot az iskolában belevetettek.

Annál csodálatosabb tehát, hogy ugyanekkor nálunk, mintha 50 év óta mi sem változott volna, ahelyett, hogy a — joggal mondhatjuk, — repülő idővel mi is előre repültünk volna, ahelyett a középiskolák új tanterve (1924) — a magyar nyelvre vonatkozólag — *vissza állította* az 1879-i, 50 év előtti állapotokat![11]. . .

Minden tankönyvnek, de különösen a magyar olvasókönyveknek, mint az alsófokú nevelés legfontosabb és legnagyobb hatású eszközének mindig a kor viszonyaihoz kell alkalmazkodnia, ha céljának meg akar felelni; tehát akkor ma, midőn egészen új embertípus van kialakulóban, új akarásokkal, célokkal és új ideálokkal, lehetetlen a ma gyermekét ugyanazon olvasmányanyaggal az új élet küzdelmeire nevelni, mint a liberális idők békés korának gyermekeit.

Új olvasókönyvekre van tehát szükségünk, hogy újra megtaláljuk a kapcsolatot az iskola, az ifjúság és a körülöttünk forrongó, zajló, romboló és alkotó új élet között. Ez az olvasókönyv ne legyen egyoldalú, hanem helyet nyerjen benne mindaz, amit — elsősorban — *a magyar nemzeti* szellem, akarat és erő szépet, nemeset alkotott; de az is, amit általában *az emberi tudás* nagyot, értékeset teremtett. Tanítson meg dicső *nemzeti multunk* megbecsülésére, de a küzdelmes *jelen* megértésére és a *jövő* reményeinek megvalósítására is. Nagy *királyaink* és hőseink mellett mutassa be *népünknek* nemzeti életünk fejlődésében teljesített nagy szolgálatait is. *Államférfiaink* kiváló politikai alkotásai mellett hívjuk fel a figyelmet a *polgári munka* nemzetfenntartó fontosságára. Ismertessük meg növendékeinket *a magyar nagy elmék:* művészek, tudósok, költők stb. életével, de ne feledkezzünk meg az *emberiség* haladásának nagy úttörő bajnokairól sem. Engedjünk növendékeinknek bepillantást a mai modern világvárosok kulturális, egészségügyi, népjóléti stb. intézményeibe is, hogy közelhozzuk őket az élet valóságaihoz, hogy fogalmuk legyen a világvárosok ellátásának nagy fontosságáról és nehézségeiről. A magyar nép jellemének, a magyar föld és nyelv szépségeinek bemutatása mellett a nagy felfedezők, világkutatók élete, a technika legújabb vívmányai stb., stb. is kell, hogy helyet találjanak az új olvasókönyv három évfolyamában. És mindez a gyermek értelmi fokához mért, minden tudományos szárazságtól ment egyszerű, világos nyelven, gyönyörködtető, élvezetes előadásban. De természetesen nemcsak a gyermek *ismeretanyagának* gazdagításáról,

[1] Utasítások 44. l.

hanem *lelkivilágának, kedélyéletének, jellemének fejlesztéséről* is kell az új olvasókönyvnek bőven gondoskodnia, így lesz az változatos és lehetőleg mindent felölelő, amire mai ifjúságunknak jövője érdekében szüksége van. Attól nem kell tartanunk, hogy mindez el nem fér az olvasókönyvnek három évfolyamában. Elfér abban még több szükséges dolog is, vegyük ki mindazt, amiről vizsgálódásaink folyamán megállapítottuk, hogy nem odavaló. Ha a görög-római mitológiai és történeti olvasmányokat kikapcsoljuk és a történettanítás keretébe utaljuk, ha a magyar történelmi olvasmányokat magasabb pedagógiai szempontból válogatjuk meg és családi viszályok, bosszuló hadjáratok és gyilkosságok leírásai helyett a történelem lényegébe bevilágító, élvezetes, szép előadásban megírt kor- és történeti képeket adunk, tehát kevesebbet, — de sokkal többet, mert jobbat nyujtunk, — akkor hely fog kerülni az olvasókönyvben mindannak, amit a modern, korszerű tanítás kíván és amire a mai ifjúnak szüksége van.

Ne gondoljuk, hogy az új olvasókönyv anyagának e sokfélesége következtében újra visszaesnénk a Kármán-féle tanterv előtt használt olvasókönyvek minden vezető szempontot nélkülöző, kaleidoszkópszerű állapotába ! Szó sincs róla ! Sőt még inkább hívek maradhatnánk a fejlődés elvéhez, mint a mai tanterv. Csak nem szabad azt hinnünk, hogy a fejlődést csupán csak a nemzet *politikai történetének eseményei* tárják elénk ! Tekinthetjük e fejlődést sok más szempontból is, amely esetleg sokkal tágabb, sokoldalúbb áttekintésben tárja elénk nemzetünk fejlődését, de emellett még az egész emberiség haladásába is betekintést enged. Próbáljuk meg pl. az *egyén* fejlődéséből kiindulni és az egyéni, családi, polgári, nemzeti és állami élet mozzanatain keresztül eljutni *az emberiség* nagy gondolatáig, amely fejlődési szempont szükségképen és velejárólag : a ház, az otthon, a család, a város, az ország és a világ körére tágulva az emberiség fejlődése áttekintésének sokkal szélesebb látókörét adja, mint a mai Tanterv szempontja. De bármely más nézőpontból is tekinthetjük a fejlődést ; a legfontosabb az, hogy azt adja, ami *ma* kell és nem amire ötven év előtt volt szüksége az ifjúságnak.

A fentiekkel nem programmot akarunk adni az új magyar olvasókönyv szerkesztéséhez, csak gondolatokat vetünk fel és inkább csak keretet próbálunk találni modern, a mai viszonyoknak megfelelő középiskolai olvasókönyv számára.

Az bizonyos, hogy ami jó volt ötven év előtt, az nem felelhet meg egy új kor teljesen megváltozott viszonyainak és azt sem szabad hinnünk, hogy a Kármán-féle Tanterv az utolsó, legmagasabb foka a magyar középiskolai tantervek fejlődésének. Hiszen éppen magát a fejlődés elvét — amelyen e tanterv alapszik, — tennénk nevetségessé, ha ezt gondolnánk. E tantervnek éppen az is egyik kiválósága és nagy erőssége, hogy alapgondolata szilárd, szinte megdönthetetlen igazság és azért nagy fejlődőképessége van.

Az élet fejlődése által kikényszerített szükségszerűség hozta létre a maga idejében a Kármán-féle Tantervet és most, ötven év után, ugyancsak a megváltozott, új viszonyoknak ez a szükségszerűsége követeli e Tantervnek korszerű átalakítását.

Ötven év előtt lépett életbe a Kármán-féle Tanterv és nem ünnepelhetnénk meg Kármán pedagógiai nagy érdemeihez méltóbban Tantervének ötvenéves jubileumát, mint, ha e Tanterv alapgondolatát megtartva, azt a mai kornak megfelelő új tartalommal töltjük meg.

Pécs. *Vende Ernő.*

FIGYELŐ.

Az igazgatóképzés kérdéséhez.

I.

Fenti cím alatt dr. Jámbor György Közlönyünk hasábjain azzal a tervvel lépett fel, hogy igazgatónak csak az legyen kinevezhető, aki 15 évi tényleges tanári szolgálattal rendelkezik, mint igazgatóhelyettes legalább 3 évig eredményesen működött és sikeresen kiállotta az igazgatói vizsgát valamely modern nyelvből, általános pedagógiából, a pedagógia történetéből, a tantervből, utasításokból, közoktatásügyünk történetéből, a nyugati államok iskolaügyéből s az adminisztratív teendőkből. Jámbor György óhajtását azzal fejezi be, hogy örömére szolgálna, ha sikerülne a kérdés fontosságát a köztudatba átvinni. Úgy tudom, hogy ez az igyekezete széles körben ellenzéssel és ellenszenvvel találkozik. Ezt mint leghivatottabbak az igazgatók fejezhetnék ki, hiszen ők tudják legjobban, működésükben hol találkoztak a legtöbb nehézséggel s elméleti képzettségük hiányait kellett-e az okok között meglelniök. Ha közülök bármely oknál fogva senki sem szólna hozzá Jámbor György cikkéhez, az esetre kértem Közlönyünk szerkesztőjét soraim közlésére. Én mint érdektelen, nem érzem magamat feszélyezve, akár lesz igazgatói vizsga, akár nem. Hiszem, hogy nem lesz.

Jámbor a maga álláspontjának támogatására felhozza a törzstiszti vizsgát. A katonai példa nem vág a mi esetünkhöz s egészen más pályáról lévén szó, példát tőlük nem vehetünk.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a legmagasabb értelemben felfogott tanári és igazgatói psziché között lényeges eltérés nincs, az igazgatónak épp csak a vezetéshez szükséges — nem ismeretekkel, hanem — tehetséggel kell rendelkeznie. Az igazgatókat tehát a legkiválóbb tanárok közül kell kiválasztani. Kiváló szakemberek, kiváló pedagógusok legyenek. Aki a maga szakját mint tanár tovább műveli, az a maga tudományát bele tudja illeszteni a tudományok rendszerébe, összeköttetést talál minden más tudománnyal s megértően fogja méltányolni minden más szakos tanár törekvéseit. Aki a maga szakjának módszerét alaposan ismeri, a gyakorlatban részletesen kidolgozta, az érdeklődéssel kíséri más tárgyak metodikáját is. Akiben pedig ezek a föltételek megvannak, annak igazgató korában nemcsak sok alkalma nyílik ily irányú érdeklődésének kielégítésére, hanem a hivatása is ösztönzi rá. Az idegen nyelvre annyi szüksége van, mint minden más tanárnak, hogy a maga szakját művelhesse. Hogy pedig erre a célra egy idegen nyelv rendelkezésére áll, azt a tanári vizsgán igazolta. Az idegen nyelvben elért beszédkészség megkövetelése meg ne szorítson háttérbe oly tanárt, akinek nem volt alkalma magát valamely idegen nyelv használatában tökéletesíteni. De az igazgatás szempontjából nincs is gyakorlati jelentősége annak, hogy az igazgató pl. olaszul vagy angolul beszéljen, mikor ezek a nyelvek nem tantárgyai az intézetnek. Nem is gondolnám, hogy volna ország, hol ilyen követeléssel lépnének fel.

S kérdem: szabad-e a tanárt a Jámbortól összeállított bizottság előtt új vizsgának alávetni, mikor az egyetemen s a tanárvizsgáló bizottság előtt megállta a helyét? Összefér-e ez a letett vizsgálatok és a tanári állás tekintélyével? Én úgy találom, hogy nem. Odaülne-e a tanár egy vizsgálóbizottság elé, melyben a javasolt számvevőségi

szakember is helyet foglal s vizsgáztatja oly anyagból, melyhez csak egy kis ügyesség kell? Azt hiszem, ez ellen tiltakoznék. Semmi esetre se volna kedvező módja a kiválasztásnak. Aki igazgató akar lenni, annak számot kell vetnie arról, hogy adminisztráció, irodai munkája is lesz, több mint tanárkorában, tehát lelkiismeretesen fog ehhez a munkájához is. A gyakorlatban majd levizsgázik belőle. Három évi igazgatóhelyettesi működést sem kívánnék tőle, hisz a körülmények úgy hozhatják magukkal, hogy az igazgatói állásra legalkalmasabbak nem jutnak a helyettességhez. Sokszor épp kiválóságuknál fogva nem vonják el őket a tanítástól.

Ami pedig a vezetésre való alkalmasságot illeti, az nem egészen az, mint a katonaságnál vagy hivatalokban. A célra törő feltétlen erély mellett itt erősen kell hangsúlyozni a testületi harmóniára törekvő tapintatot, mert a középiskolai igazgató egy *konferenciális testület* élén áll, mégha az utóbbi 30 év alatt ennek hatásköre lényegesen megszűkült is. A vezetésre való alkalmasságot pedig semmiféle vizsgával nem lehet megállapítani, ezt a föllebbvalóknak kell gondos megfigyelés tárgyává tenniök. Az igazgató, főigazgató és ügyosztályvezető szava legyen a döntő a kiválasztásban s idegen befolyások ne érvényesüljenek.

Jámbor szerint azok, kik az igazgatói vizsgát letették, megfelelő pótlékban részesítendők. Nem érthetnék ezzel egyet, még ha az igazgatói vizsgát elfogadnám is. Semmiféle vizsga nem emelhet ki tanárt a tanárok közül. Vizsgát pénzügyi szempontból sem kívánatos honorálni. De ha majd rákerül a sor arra, hogy katedrai tanári érdemeket jutalmazzanak — talán megérik a fiaink — akkor azok a kiváló szakemberek, pedagógusok volnának jutalmazandók, kik minden kiválóságuk mellett igazgatói állásra nem törekednek.

Mi tanárok pedig ne igyekezzünk a magunk terheit növelni, megkötöttségünket szorosabbra fűzni, — elvégzik azt helyettünk mások, inkább védekezzünk ellenük. Nem hallottam, hogy valamely jogásznak valaha is eszébe jutott volna a külön pénzügyigazgatói, táblai, kúriai bírói vagy elnöki vizsga gondolata. Vagy, hogy a minisztériumi osztályvezető, államtitkár, talán maga a miniszter vizsgát tegyen. Mi pedig annyira belejövünk a vizsgáztatásba, hogy ma az igazgatókat vizsgáztatnók le, holnap a főigazgatókat, holnapután talán mindnyájunkat, mielőtt egy magasabb fizetési osztályba mernénk lépni. Nem, ez az irány nem érdeke sem a tanári rendnek, sem az iskolának.

Dr. Kardeván Károly.

II.

Jámbor György dr.-tól már több figyelemreméltó közleményt olvastunk e lap hasábjain. Értékes és széleslátókörű cikkei már eddig is érdeklődést és komoly meghallgatást biztosítottak számára a tanárság körében. A mult számban megjelent fejtegetései azonban nem találtak kedvező fogadtatásra.

Az a gondolat, hogy a tanárnak külön vizsgálatot kell tennie, hogy igazgató lehessen, a tanárok előtt, különösen pedig a közelebbről érdekeltek előtt, nem közömbös és valljuk meg, nem valami nagyon rokonszenves.

Az, aki ambicionálja ezt az állást és egyébként egyéniségénél és rátermettségénél fogva is hivatott azt elnyerni, a felvetett eszmében életcélja elérésének akadályát, az egyébként is nehezen elérhető cél fokozott megnehezítését látja. Az a tanár pedig, aki a katedrai szol-

gálatban látja élethivatását és ennek a nemes, de nehéz hivatásnak szolgálatába állítja minden ambícióját, tudását és munkabírását, bizonyos fájó gondolattal eszmélhet arra, hogy a felvetett eszme a tanári diplomát és ezzel a katedrai munkásságot leértékelhetné. Aki pedig már igazgató, felvetheti magában a kérdést, hogy mit jelentsen a cikknek az a kitétele, hogy „még kevesebb történik annak érdekében, hogy az iskolák élére valóban rátermett vezetők kerüljenek".

Egyszóval a cikk nyomán ellenhangok észlelhetők és a felvetett kérdés a szakkörökben széles és hangos hullámokat vert fel.

Engedje meg nekem a cikkíró, hogy ezen a helyen teljesen tárgyilagosan hozzászóljak a felvetett kérdéshez és ezzel is igyekezzem ezt az új gondolatot másik oldaláról megvilágítani, egyúttal a felvert hullámokat lecsendesíteni és ezt az ügyet a teljesen elvi és akadémikus viták útjára terelni.

A cikk első részét mindenki aláírja, azt a részt, amely a középiskolai igazgatói állás fontosságáról szól. Azt a megállapítást, hogy a középiskolai munka eredményessége egyéb tényezők mellett igen nagy mértékben függ az igazgató személyétől, minden pedagógus készséggel elfogadja és aláírja. Ez a tétel azonban nemcsak az iskolára nézve áll, hanem minden hivatalra és testületre. Minden hivatal, intézmény, vagy testület helyes irányítása a mindenkori főnöktől függ. A főnök lelkülete és egyéni tulajdonságai éltetik és bizonyos tekintetben rányomják a saját egyéniségének bélyegét az egész intézményre.

Ha tehát ilyen nagy fontosságú a hivatalfőnöki állás, vagy a mi esetünkben az igazgatói állás, akkor a legnagyobb körültekintéssel kell eljárni ennek az állásnak betöltésénél. Csak arra hivatott foglalja el azt, mert csak az ilyen töltheti be méltóan és eredményesen. Ebben és idáig mindenki egyetért a cikkíróval.

Az a mód azonban, ahogy a cikkíró a szelekciót végre akarja hajtani, már erős ellenzést vált ki a szakemberek körében.

Mindenesetre érdekes lenne megállapítani, hogy mi tette most aktuálissá az igazgatói vizsgálat gondolatának felvetését. Mi késztette erre az írót, aki tudvalevőleg maga is igazgató, még pedig az igazgatói karnak egyik érdemes tagja és miért látja ennek szükségességét most, amidőn egy kitűnő és hivatása magaslatán álló igazgatói testület vezeti és irányítja az ország középiskoláinak a működését.

Ebben a tekintetben a helyzet teljesen megnyugtató és nincs arra szükség, hogy a szelekció szigoríttassék. Az élet és a rögös tanári hivatás kitermeli az igazgatói hivatáshoz alkalmas egyéniségeket és az eredmény azt mutatja, hogy nincs semmi ok az aggodalmaskodásra és különleges szabályok felállítására.

Ha tehát a szigorúbb kiválasztásra nincs semmi ok, természetesen ezzel elesik ennek intézményes megoldására irányuló minden törekvés és eszme célja és jelentősége. Mégis a cikkíró a szelekció szükségességét hangoztatja és ezt egy igazgatói vizsgálat kötelezővé tétele útján kívánja megvalósítani.

Nézzük meg közelebbről az érdektelen és semleges néző szemével, vajjon a megoldásnak ez a módja célravezető-e ?

Ez az új intézmény egyedülálló volna, mert tudtommal ilyen külön főnöki (elnöki, igazgatói, vezetői) vizsgálatot Magyarországon sehol sem kívánnak. (A cikkben említett törzstiszti vizsgálat más elbírálás alá esik.) A bíró, ha megszerezte a bírói vizsgálatot, tarsolyában hordja a kúriai bíróságot is minden további vizsgálat nélkül, sőt a

kúriai, táblai, törvényszéki, járásbírósági, ügyészségi elnöki állást is, pedig ezekben az állásokban mind adminisztrálnak is ; ugyanígy a közigazgatási gyakornok vagy a fogalmazó, aki megszerezte az új közigazgatási törvényben előírt gyakorlati vizsgálatot, most már újabb vizsgálat nélkül haladhat felfelé a legmagasabb fokig.

Ha tehát a többi pályán mind elérhető a legmagasabb állás is külön vizsgálat nélkül, miért volna erre szükség különlegesen a tanári pályán ?

A tanárság elméleti szakképzettsége és a tanári testület szellemi nívója tekintetében semmi ok sincs arra, hogy ennél a testületnél kivételt tegyünk.

De ha az elvi okoktól el is tekintünk, ki biztosít bennünket arról, hogy ezzel a formális vizsgálattal most már csak az arra hivatottak kerülnek az igazgatói állásba ? Nagyon rendben volna a dolog, ha erre az igazgatói vizsgálatra csak az arra hivatottak jelentkeznének ? De ki biztosít erről és mi módon lehet az egyénileg nem hivatottakat a vizsgálattól távoltartani ? Mert a jó igazgató képességei mélyen benn találhatók a lélekben és egyéniségben, amiről csak egy élet és egy hosszú pálya ideje alatt lehet meggyőződést szerezni, nem pedig egy félórás vizsgálat alatt. Lehet, hogy a jelentkezők pompásan megfelelnek a studiumokból, de egyéni és lelki tulajdonságaik és képességük alapján nem alkalmasak vezetői állásra.

Félő tehát, hogy a kötelező igazgatói képesítő vizsgálattal olyan kaput nyitnánk meg, amelyen az igazgató önjelöltek nagy tábora tódulna be, háttérbe szorítva a szerényebbeket és háttérbe szorítva a tulajdonképeni elérendő célt, az alkalmas egyéniségek kiválasztását.

De nézzük csak, milyen tárgyakat ölelne fel ez az új igazgatói vizsgálat ? Csaknem ugyanazokat, amelyekből már a jelölt a tanári vizsgálatokon levizsgázott. Ha szükség van arra, hogy a tanárjelöltek elméleti tudását mélyíteni kell, ám követeljük a tanári képesítés esetleges bővítését vagy a tanulmányi idő meghosszabbítását, szerintem azonban az egész középiskolai státus számára a képesítés csak egységes lehet.

Mert miért kellene az igazgatójelöltnek az általános pedagógiából újra vizsgázni és miért kellene a pedagógiai történetéből többet tudnia, mint a szaktanárnak ? Hisz mint tanárnak előzőleg nagyobb heti óraszámánál fogva még inkább szüksége volt a pedagógiai tudásra ; közvetetlenül, naponta még több tanulóval érintkezett, az órákon magyarázott, számonként, elbírált s közben a növendékekkel szemben a fegyelmi eseteknek legnagyobb részét mint szaktanár vagy mint osztályfő a saját hatáskörében intézte el. Tudvalevő, hogy csak a nagyobb fegyelmi vétségek elbírálása tartozik az igazgató hatáskörébe. De ezek súlyosabb esetek sokszor csak következményeikben súlyosabbak, az igazságos eljárás szempontjából minden fegyelmi ügy egyformán iudiciumot, igazságérzetet és pedagógiai tudást igényel, a kisebb esetek néha többet, mint egyes súlyosabb esetek. Miért kell továbbá külön kiemelni azt, hogy „az igazgatónak tapintatosnak, erélyesnek és igazságosnak kell lennie". Hisz mint tanárnak eddig is tapintatosnak, erélyesnek és igazságosnak kellett lennie.

Az igazgatói állásnak csak egy formális képesítése lehet és ez a *középiskolai tanári oklevél*. Ez nyitja meg az utat a tanári katedrához és az igazgatói székhez. Ez megadja mind a két állásnak egyformán

az általános műveltséget, a szükséges pedagógiai ismereteket és a megfelelő szaktudást.

Van ugyan valami különleges tulajdonság az igazgatói és általában a főnöki, a vezető álláshoz; ezt a valamit nevezzük „prudentia directorialis"-nak, ezt azonban nem lehet könyvből megtanulni, még kevésbbé vizsgálattal megszerezni.

Az igazgató, elnök, főnök és általában a hivatalvezető egyúttal adminisztrál is, az ügykezelésben való jártasságot azonban rövid gyakorlattal megszerezheti mindenki. És azt hiszem ez az inkább technikai készség sem igényel külön szakvizsgálatot, mert ezt a hivatalvezető nem könyvből, hanem rövid idő alatt gyakorlatból okvetetlen megszerzi.

Különben is a tanári pályán már előbb is lehet alkalma a tanárnak az igazgatói ügykezelés megismerésére és elsajátítására. Erre szolgál az újabban rendszeresített igazgatóhelyettesi intézmény. Mint helyettes gyakorlattságot szerezhet az adminisztratív teendők végzésében és alkalmat nyujt a felsőbbségnek, hogy meggyőződést szerezzen az igazgatói teendőkben való jártasságáról.

A cikkíró által említett németországi Oberstudienrat megfelel a mi igazgatóhelyettesünknek azzal a különbséggel, hogy ott ez az állás bizonyos fizetéstöbblettel jár (600 márka), azonkívül némely dolgokban önálló hatásköre is van, de úgy, hogy a főintézkedési jog az egységes vezetés megóvása végett az igazgató kezében marad. Oberstudienrat a németeknél csak az lehet, aki egyéni kiválóságánál fogva arra termett s bár a tanári testületnek van véleményezési joga, mindenkor a felsőbb hatóság nevezi ki, de külön vizsgálat nélkül.

A tárgyilagos mérlegelés és a felhozott érvek alapján arra a megállapításra kell jutnunk, hogy az új eszme megvalósításának tárgyi okai nincsenek, arra nincs szükség és az nem időszerű.

Mi továbbra is csak olyan igazgatókat kérünk, akikben megvan a „prudentia directorialis" lelki erénye és nem olyanokat, akik bár papiron megszerzik az igazgatói képesítést, de erre az állásra még sem alkalmasak.

Szentes. *Osztie József.*

Az értesítőkben elkallódó értékeink.

Amint megjelenik valami olyan összefoglaló munka, amely pénzintézeteink évi tevékenységét ismerteti, nyomában a napisajtó és a szaklapok egész raját közlik a tanulmányoknak, apróbb cikkeknek, a kínálkozó tanulságokat levonják és javaslatokat tesznek egy meglevő rendszer, vagy eljárási mód megváltoztatására, átalakítására, fejlesztésére. Nincs a pénzügynek olyan jelentéktelen vonatkozása, mely érdeklődést, hozzászólást, bírálatot ki ne váltana.

A pedagógia világa más. Megjelennek év végén például a középiskolai értesítők és később a nyilvánosság elé kerülnek ennek alapján a jól és nagy gonddal összeállított hivatalos összeredmények, de hogy ezt terjedelmes közvita és sok sok megtárgyalás követné, azt bizony nem látjuk. Leszámítva azokat a részleteket, amelyeket valami speciális vonatkozás emel ki az ismeretlenség ködéből, a többiről a napisajtóban csak futólagos közlemények jelennek meg, a szakfolyóiratoknak pedig többnyire korlátozott terjedelme csak rövidebb lélegzetű tanulmányoknak, ismertetéseknek engedhet helyet.

De ha még nincs is meg ez a megkötöttség, sajátságos, hogy a céhbelieknél is kisebb az értesítők hatása, mint várnók. Ha valaki értekezést, tanulmányt ír és annak ténymegállapításaihoz értesítőkben foglaltakat kellene felhasználnia, amennyiben kezénél van egy kész forrásmunka, melyből ugyanezeket kiviheti, szívesebben nyúl a kész mű után. Pedig ha középiskolai értesítőket figyelemmel végigolvassuk, nemcsak a nagy ambícióval és teljes gonddal elvégzett nemzeti kultúrmunkáról kapunk képet, hanem majdnem minden intézet nyujt a várható és köteles eredményeken kívül, valami speciális kultúrértéket, amire büszke s amellyel a magyar kultúrtőkét várakozáson felül gazdagítja. Ezek a fokozott aktivitással kitermelt javak olyan érték-többletek, amelyekből a nemzeti vagyon tekintélyesen gyarapodik. Jó lenne, ha ezekről sorban, részletesen, értékük szerint minél többet olvashatnánk.

Ha ezekkel nem is foglalkozik a nyilvánosság és a pedagógia világa túlságosan sokat, legalább a középiskola rendes munkája, életritmusa érdemelné meg a nagyobb figyelmet. Valamely iskolafaj egyenletes és logikus továbbfejlődésének alapfeltétele az, ha tudjuk, hogy a szóbanforgó faj milyen állapotban van, miben maradt el, mit várhatunk tőle. Hol a gyengesége, hol erősebb az irama. Ezeknek a kérdéseknek a részletes felsorakoztatásában s a rájuk való körültekintő feleletekben élhetné ki magát a középiskolai értesítőkkel való intenzívebb foglalkozás. E helyett a szaklapok inkább reformokat, reformjavaslatokat tárgyaló dolgozatokat hoznak; ezek hasznosak, szükség van reájuk és a korszellem, modernség bélyegét hordozzák magukon, de alkalmazásba vételük előtt a tényleges oktatási állapotok gondos áthidalása s még előbb az alapok tüzetes megvizsgálása kívánatos.

Az értesítők sorában osztoznak a bennük megjelent programmértekezések is. Azokból az összefoglaló jelentésekből, amelyek hivatalosan, vagy magánszorgalomból a napisajtó, vagy szaklapok útján nyilvánosságra kerülnek, tudomásul veszi az érdeklődő, hogy ezek, meg ezek a tudományos értekezések, vagy ismeretterjesztő leírások jelentek meg az értesítőkben. Címük bibliografiai feldolgozás tárgya is. Ha valakit közelebbről érdekel valamelyik értekezés anyaga, bővebben foglalkozik itt-ott vele. De vajjon a nyilvánosságra hozatal ekkora mértéke megfelel annak a kulturális szolgálatnak, amellyel a programmértekezések hivatásukat szolgálják?

Aztán, úgy látszik, ezzel a nagyon kiszabott terjedelmű publikálással be is fejezték pályafutásukat, holott jobban megszervezett szerzők sokkal könnyebb fajsúlyú elmetermékeikkel értékesebb eredményt érnek el. Igaz, hogy most nem az egyéni boldogulás érdekében szólunk, de viszont nem észszerű tétlenül nézni, hogy a nemzeti kultúra eredményei, miképpen kallódnak el.

Hogy mekkora a kár, csak egyetlen ténnyel világítsuk meg. Olvassuk például, hogy a középiskolai tanárok külföldre való járása ismét megélénkült, napról-napra sűrűbb lesz (az ösztöndíjas tanárokat ide nem számítva). De rohamosan növekedik a középiskolai tanulók külföldi kirándulásának az akció-sugara is. Ennek hatásaképen egymásután jelennek meg a középiskolai értesítőkben az értékesebbnél-értékesebb úti naplók, útleírások, de sorsuk ezeknek is csak az, ami egyéb tárgyú programmértekezésnek: ha a helyhez, vidékhez kötött érdeklődést kielégítették, ismeretlenül belekerülnek a könyvtárak rekeszeibe. Ugyanekkor pedig a magyar könyvkiadók nagyon kevésszámú magyar

ember által írott érdemes útleírást tudnak a magyar közönség kezeibe adni, pedig bizonyos, hogy várják. Várja a közönség, várja a diák, várja mindenki ; bizonyítják ezt a könyvtárvezetők, akiket ilyesmikért ostromolnak.

A könyvkiadók jobbára idegenből fordított utazási műveket adnak könyvalakban. A közönségnek aztán tele van panasszal az útleírások túltengő tudományos földrajzi megállapításai miatt. Nem tud felmelegedni az idegen szemmel meglátott és megbírált tényeken. Ezzel szemben az értesítőink útleírásaiban meleg szívű, jó szemű, igazán művelt magyar tanáremberek a legértékesebb és a közönség lelkéhez közeljáró, modern munkákat írnak. Minden előnyük megvan ahhoz, hogy hassanak, közönséget szerezzenek és a magyar tudás, ismeretterjesztés hivatott szerzői legyenek.

De nincs kezdeményező lépés még hivatalos helyről sem könyvkiadó vállalatunk részére, hogy az arra méltó útleírásokat könyvalakban kiadják. Nem kell ahhoz külön kommentár, hogy a külföldi országokban jó szemmel megfigyelt momentumok, legyenek azok a kultúra akármely területéről is, a nemzeti tájékozódásunkhoz páratlanul értékes adatokat szolgáltatnak. Az is bizonyos, hogyha a külföldet járó magyar tanárság tudná, hogy kint szerzett impresszióira, ismereteire nagyobb körben fognak felfigyelni és esetleges munkáját a magyar értelmiség elé viszik, fokozott buzgalommal és ambícióval adna közzé értékesebbnél-értékesebb útleírásokat.

Aki a kiadást magára vállalja, az ezzel a tevékenységgel hozzáfog a középiskolai programmértekezéseinek méltatlan sorsáról gondoskodni és egyúttal a közfigyelmet az értesítők, mint gazdag lelőhelyek felé tereli, végeredményében pedig a nemzet szellemi közvagyonosodását segíti elő.

Dr. Holstein Gyula.

EGYESÜLETI ÉLET.

Egyesületünk tisztelgése dr. Szily Kálmán államtitkárnál.

Dr. Kornis Gyula államtitkár távozásával a középiskolai ügyeket a miniszter úr *dr. Szily Kálmán* államtitkár felügyeletébe utalta. Ebből az alkalomból Egyesületünk 1931 március hó 24-én tisztelgett őméltóságánál. A küldöttséget *dr. Madai Gyula* elnök vezette, résztvettek : *Bernolák Kálmán, vitéz Esztergomy Ferenc, Édes Jenő, Gajda Béla, dr. Kemenes Illés, dr. Nagy Pál, dr. Prónai Lajos, Ravasz Árpád* és *Szőts Gyula.*

Elnökünk az államtitkár urat az alábbi beszéddel üdvözölte :

Méltóságos államtitkár úr ! A középfokú oktatás nagynevű adminisztrátorát, Kornis Gyulát becsvágya elszólította az államtitkári íróasztal mellől. Az ő helye igen magas őrhely, ahol nemcsak intézményeket, de emberi sorsokat is igazgatnak. Nem lehet tehát rossz néven venni tőlünk, ha aggodalmas érdeklődéssel vártuk, kit fog a miniszter úr bölcsesége százhatvankét középiskola, kétezer tanár és 62.000 középiskolai tanuló szellemi, erkölcsi és anyagi érdekeinek gondozásával, felügyeletével és irányításával megbízni ?

Méltóságos uram ! Híven s igazán tolmácsolom a tanárság közhangulatát, midőn kijelentem, hogy őexcellenciájának az a rendelkezése,

mellyel a középfokú oktatás kormányrúdja mellé Méltóságodat állította, sorainkban osztatlan örömöt, megnyugvást és reménységet keltett.

Örülünk annak, hogy a vezéri dombon tudós ember áll, akinek nagy, tudományos távlatokon edzett tekintete a középiskolában se tűrne meg mást, mint európai színvonalat. Egészséges és emelő hatású körülménynek tartjuk a középiskolának és az egyetemnek Méltóságod személyében inkarnálódó kapcsolatát is, aminek mindkét iskolafaj csak hasznát fogja látni.

S megnyugtat bennünket Méltóságodnak a tudományos közéletből ismert puritán egyénisége, komoly tanári lelkülete, mely joggal ébreszti bennünk azt a reménységet, hogy Méltóságodban, a pedagógusban, a mi nagyrangú s hatalmas kartársunkban a trianoni terhektől szorongatott tanár, mint ember is, melegszívű barátra és védelmezőre fog majd találni.

Mert vannak nekünk még megigazításra váró, rendi sérelmeink, melyeket Méltóságod elődje hivatalosan is magáévá tett és képviselt. Adja a Gondviselés, hogy Méltóságod legyen az a szerencséskezű patronus, aki jogos kívánalmaink teljesítését alkalmas időben számunkra kiküzdi s a termékeny iskolai munka alapfeltételét, a tanárság megelégedésén nyugvó, lelki egyensúlyát és harmóniáját végérvényesen megteremti.

Méltóságod a tudományos tevékenység magas régióiból szállt alá az adminisztráció, az embergondozás sokszor kicsinyesnek, nyűgösnek tetsző munkaasztalához. Ez áldozat, de a nemzetnek hozott áldozat. Adjon a jó Isten hozzá türelmet, lelki erőt, szívet és a közhasznú kötelességteljesítés örömeinek nemes boldogságát. Ezt kívánja Méltóságodnak az OKTE hűséges és lelkes tanárserege!

Dr. Szily Kálmán államtitkár úr válasza:

Méltóságos Elnök Úr! Igen tisztelt Uraim!

Igazán őszintén köszönöm ezeket a meleg üdvözlő szavakat. Azt látom ebből a megnyilatkozásból, hogy az ország középiskolai tanársága személyemmel szemben nemcsak a hierarchikus tiszteletnek és megbecsülésnek, hanem az őszinte bizalomnak az érzésével is közeledik. Én is magamat a szó legkomolyabb értelmében tanárnak tartom. Igaz ugyan, hogy egész tanári működésem a műegyetemhez fűződik, de azért — ha a középiskolával nem is voltam közelebbi kapcsolatban, — a középiskolai tanárság munkáját mégis ismerem annyira, hogy méltányolni tudjam. Mostani hivatali beosztásomban bőséges alkalmam lesz még közelebb férkőzni a középiskolához s így remélem, hogy a középiskolai tanársággal vállvetve kollégiális együttérzéssel dolgozhatom a magyar középiskola céljaiért.

A középiskola a közelmultban nagy változáson ment keresztül. Országunk trianoni állapotában most sokkal nagyobb a középiskola jelentősége, mint eddig volt. A középiskola az intelligencia lelkiségének kialakítója. Azon kell fáradnunk, hogy az ifjúságot Magyarország jövőjének előkészítésére neveljük.

A középiskolai tanárság megmutatta a multban is, hogy munkáját mindig tiszteletreméltó odaadással és kötelességtudással végezte. Ma ez annál nagyobb elismerést érdemel, mert az élet

terhe őket is, mint az ország többi tisztviselő ágazatát, nagyon nyomja.

Jól tudom azt is, hogy a tanárságnak ezen kívül megvannak a maga külön vágyai és kívánságai is. S ha abból a helyes felfogásból indulunk ki, hogy csak megelégedett emberek végezhetnek jó munkát, akkor ezt méltányolni is kell.

Méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy amint a lehetőség meg lesz arra, hogy e kívánalmak az eddigieknél jobb kielégülést nyerjenek, én minden erővel rajta leszek, hogy minél előbb megtörténjék.

Az üdvözlések elhangzása után az államtitkár úr hosszasan elbeszélgetett a küldöttséggel aktuális iskolai és tanári kérdésekről és minden vonatkozásban kitüntető jóakaratot nyilvánított.

Négyesy László üdvözlése.

Hetvenedik születésnapja alkalmából Egyesületünk is üdvözölte *Négyesy Lászlót*. *Madai Gyula* elnök vezetésével 1931 március hó 19-én az Egyesületnek egy kisebb küldöttsége *(Édes Jenő, Esztergomy Ferenc, Nagy Pál* és *Schmiedt Alajos)* kereste fel a jubiláló tudóst, Sándor-téri lakásán.

Madai Gyula alábbi beszéddel köszöntötte volt elnökünket:

Méltóságos Uram! Nagyérdemű tiszteletbeli Elnökünk! Ez a kis küldöttség nagy mandátum birtokában jelent meg Méltóságod előtt. Mi a magyar középiskolai tanárság egyetemének küldöttei vagyunk s azzal a megbízással jöttünk, hogy Méltóságodat a pátriárkák korának küszöbén az OKTE nevében mélységes szeretettel, hódolattal és hálával köszöntsük.

Minket elsősorban a hála kötelékei fűznek nagynevű volt elnökünkhöz. Egyesületünk történetének lapjai megfakulhatatlan betűkkel őrzik Méltóságod harcos elnökségének emlékét. A magyar közélet pudica mimózája, a tanár, Méltóságod vezérsége alatt lépett először hangos szóval az országos nyilvánosság dobogójára, hogy a halkszavú, kéregető tanár számára végre anyagiakban s erkölcsiekben egyaránt országos megbecsültetést a jogos önérzet hangján követeljen! Az a státusjavítás, mely a VIII. rangosztálytól felívelt egészen a VI. és V. rangosztály nívójáig, Méltóságod energiájától kapta az indító erőt. Hogy a tanár a suhlmeisterség fakó elszigeteltségéből kilépett s a társadalmi rétegeződés ranglétráján is tényezővé tudott emelkedni, az a Négyesy László nevéhez fűződő kongresszusok erkölcsi offenzívájának eredménye. Mi ezt soha feledni nem tudjuk; s azért jelentünk meg Méltóságod előtt, hogy elismerő hódolatunknak Méltóságod előtt ez ünnepi alkalommal is kifejezést adjunk s az utánunk jövő, tán feledékenyebb tanárgenerációknak is lelkébe kiáltsuk, lelkébe égessük Négyesy László messzevilágító érdemeinek tiszteletét s a nevéhez fűződő törekvéseknek s ideáloknak azt a kultuszát, melynek az O. K. T. E. oltárán kihúnyni nem szabad soha.

Mi büszkén szemléljük, hogy szórja a magyar irodalmi és tudományos világ a mi nagy elnökünk lábai elé az elismerés tövistelen rózsabokrétáit. Mi büszkék vagyunk erre, mert Méltóságod a mi sorainkból nőtt ünnepelt emberré. Nekünk ez az ünnep családi ünnepünk, fiúi szeretettel kívánjuk tehát, hogy a jó Isten Méltóságodat a pátriárkák korának legvégső határáig éltesse!

Négyesy László válasza:

Méltóságos Elnök úr! Igen tisztelt Uraim! Kedves Kartársaim! Mélységes hálával fogadom az Országos Középiskolai Tanáregyesület megemlékezését, mely az Önök megtisztelő megjelenésével és az Elnök úrnak, t. Barátomnak magasröptű üdvözlő szavai által oly ünnepi formában nyilvánult meg.

Örvendetes mozzanat rám nézve, hogy az Egyesület tagjai, középiskolai tanártársaim nem feledkeztek meg rólam, noha az egyesületi életből már jóideje kikapcsolódtam, hanem ők is ápolják azt az érzelmi közösséget, mely az én szivemben oly melegen él. Nekem öröm ma is a tanáregyesületi közösség, a középiskolai tanárság tagjának érezni magamat, hiszen ebben a testületben gyökerezik ma is egész szellemi és erkölcsi személyiségem.

Az Elnök úr szíves volt méltánylólag emlékezni egykori egyesületi működésemről. Nekem is szép emlékeim fűződnek az Egyesülethez. Az évtizedeken át folyó kedves érintkezés kartársaimmal, a tanári körökben, a választmányi és igazgatósági üléseken, a szép közgyűléseken, felejthetetlen élmények voltak életemben. Voltak küzdelmek is, de azoknak is megvolt az öröme. A bonyodalmak éppen akkor sokasodtak meg, mikor én kerültem az elnöki székbe. Fenn kellett tartani az Egyesület hegemóniáját. Le kellett győzni a világnézeti széthúzás veszedelmeit. Folytatni kellett a küzdelmet a tanári állás megbecsüléséért. Végül a háború nehézségei közt kellett irányítani az Egyesület hajóját. De sikerült mindig megnyernem kartársaim támogatását. Együttesen küzdöttünk nem csupán anyagi jobblétért, hanem eszményi javakért is a tanárság szellemi és erkölcsi emelkedéséért. Fájdalom, a közbejött összeomlás a kivívott eredmények nagy részét eltemette és akkori összeható munkánknak jóformán csak az erkölcsi eredménye maradt meg, de az megmaradt. Mégsem éltünk, dolgoztunk és küzdöttünk hiába.

Megmaradt az erkölcsi tőke és az egyesület újabb vezetősége nemcsak őrzi a folytonosság erejével ezt az örökséget, hanem újabb nagy értékekkel, javakkal, eredményekkel gyarapította és gyarapítja. Olyan súlyos időkben, a minőkről nekünk valaha fogalmunk sem volt, az újabb és a mostani vezetőség olyan alkotásokat létesített, a minőkre mi, boldogabb időkben, gondolni is alig mertünk. Egyesületi székházat szereztek és ott tanári jóléti intézményt létesítettek, a középiskolai tanártestület eszmei személyiségét maradandó szimbolumba öltöztették. A mostani egyesületi szellem minden tiszteletre méltó, okos, egészséges, reális szellem, alkotó, munkás, szociális szellem. Én, a régibb nemzedék képviselője csak bámulni tudom ezt a munkát, és tisztelettel hajtom meg az elismerés zászlaját az újabb nemzedék tevékenysége előtt. Ehhez már nekem alig lett volna képességem. Elvégezni nem tudtam volna ezt a munkát, de megérteni, megbecsülni, értékelni és tisztelni tudom. És biztosítva látom a magyar tanárság egyesületi életét továbbra is. Bizto-

sítva látom a jövőt. Szívemből kívánok a Tanáregyesületnek további virágzást. Lelkemből köszönöm, hogy a most működő, élő, alkotó nemzedék engem, az előző nemzedék tagját, elismerésével, szeretetének és becsülésének kifejezésével megtisztelt. Kérem méltóságos Elnök urat, igen t. Kartársaimat, fogadják és az egyesület tagjainak is vigyék meg változhatatlan tiszteletem, ragaszkodásom, szeretetem kifejezését!

Nagynevű egykori elnökünk ezután kedves családi körében fogadta a küldöttséget s az üdvözlések után magyaros szeretettel terített asztalhoz invitálva s hosszasan elbeszélt gazdag élményeiről. Igazi szokrateszi szimpozion volt ottlétünk és felejthetetlenül kedves emlékekkel távoztunk.

Budapesti Tanári Kör.

A Kör *Bernolák Kálmán* elnöklésével f. évi március 23-án felolvasó ülést tartott. Elsőnek *dr. Lázár Piroska* adott elő Drezdai tanulmányutam (Staatliche höhere Versuchsschule) címmel. Az előadást a jövő számban közöljük. Utána *dr. Hittrich Ödön* szabadelőadása következett: *Hogyan lehet könnyen megtanulni a der die das használatát?* címen. Rövid tartalma: Magyar embernek a modern idegen nyelvek közül legnehezebb a német nyelv megtanulása. Itthon, iskolában, könyvből annyira elsajátíthatja, hogy könnyen olvashat német tudományos és szépirodalmi műveket. Azonban ahhoz, hogy németül kifogástalanul beszéljen, a kiejtésen, nyelvtani szabályokon és alakokon, szóbőségen és frazeológián kívül első kellék, hogy megismerje a német szavak nemét. Ezt pedig könyvből igen nehéz megtanulni, hosszas és komoly gyakorlat kell hozzá. És ezért idegenkedik a magyar ember a német beszédtől. Nincs, amire biztosan támaszkodhatnék a tudása.

Egész életemben bántott, hogy a szavak nemeit nem tudom úgy, mint a német anyanyelvűek. 1917 nyarán elhatároztam, hogy az idevonatkozó szabályokat és összes kivételeket jól megtanulom. Egy hónapi buzgó tanulás után rájöttem arra, hogy tanulásom nem ér semmit sem. Ekkor egy véletlen megfigyeléssel olyan módszerre jöttem rá, amelynek segítségével egy hónap alatt hétszáz szó német biztosan meg tudtam jelölni. Arra a gondolatra jutottam, hogy a *der, die, das*-t komoly szabályokkal nem lehet megtanulni, tehát megtanulom komoly szabály nélkül, tréfával és jókedvvel. Módszerem elve az, hogy minden fogalmat lerajzolok, még pedig úgy, hogy a rajzban benne legyen a német jelölő r, e, s-betű. Ilyen módon körülbelül kétezerhétszáz szóból álló tárgyi szócsoport-gyüjteményt szerkesztettem, mely az „Ifjú évek" című evangélikus ifjúsági lapban jelenik meg.

Módszeremmel az első kísérletet a budapesti evangélikus gimnáziumban végeztem. Egyik délutáni német tanfolyam részére dr. Loisch János kollégámmal való megállapodás szerint kiválasztottam 32 szót. Ezeket a német szavakat egy-egy lapra leírva (névelő nélkül) a magyar jelentés hozzáírásával kiosztottam a tanulóknak, azzal a felhívással, hogy mindenki írja oda a német szó elé a német névelőt ahogy tudja, ha pedig nem tudja, akkor tegyen a német szó elé gondolatjelet. A tanulók száma 13 volt, a szavak száma pedig 32, így tehát a lehetséges találatok száma 416. A tanulók öt perc alatt elkészültek és ekkor a lapokat összeszedtük.

Ezután a táblára rajzoltam a 32 szó képjelét és mikor készen voltam, újból elolvastam a 32 német szót a nem jelölésével. Ezután a táblát letöröltem és ekkor más lapokat osztottunk ki a tanulóknak és felszólítottam őket, hogy gondoljanak a táblán látott rajzokra és úgy írják most oda a német szavak elé a *der*, *die*, *das*-t.

A 13 tanuló között egy volt hetedosztályos, a legfiatalabb pedig egy másodosztályos. A hetedosztályos a rajz előtt 8 szó német jelölte meg helyesen, a rajz után pedig mind a harminckettőt eltalálta. Egy harmadosztályos 2-ről 27-re emelkedett a helyes jelölésben, egy másodosztályos 3-ról 26-ra. A tizenhárom tanulónak a rajz előtt 82 volt a helyes találata, a rajz látása után pedig 304. Tehát ennyire megközelítették a legnagyobb lehetőséget, a 416-ot. Körülbelül ilyen eredménnyel végeztem kísérletet az evangélikus leánykollégiumunkban is. Dr. Révész Emil kolléga pedig a IV. ker. Eötvös reáliskola két osztályában. Evangélikus internátusunkban az egyik német társalgási csoport tanulói úgy tanulják e módszerrel a német szavakat, hogy a főnevekhez maguk készítik a rajzokat s a jelölésben különféle színeket is használnak.

Véleményem szerint a *der*, *die*, *das* megtanulása a magánszorgalom feladata. A család gondoskodhatik arról, hogy e módszerrel a tanuló e tudnivalót otthon elsajátítsa. Olyan anya, aki maga egy szót sem tud németül, a szünidőben gyermekét megtaníthatja ötszáz, vagy ezer, sőt ezerötszáz szóra is, úgyhogy biztosan tudhatja a nem megjelölését. Ha azután a tanuló ilyen tudással kerül vissza az iskolába, akkor már a német nyelv nem okoz annyi aggodalmat és fejtörést. Így ez a módszer egyik eszköze lehetne az iskola és család tudatos együttműködésének. A tanulókat pedig hozzászoktatná ahhoz, hogy maguk is jobban figyeljék meg a dolgokat, próbálják meg a rajzot minél többször segítségül venni és az önmunkásság értékét megbecsülni. Végül beléjük kell oltani azt a meggyőződést, hogy erős akarattal minden szépet és jót meg lehet tanulni. És akkor német tankönyveink, nyelvtanaink és olvasókönyveink, melyek annyi rajzzal és képpel vannak ellátva, előttük még vonzóbbak és még kedvesebbek lesznek, mert nem kerül eléjük bennük semmi olyan, amitől félniök kellene, mivel nem lesz semmi, amit megtanulniuk lehetetlen volna.

A leánykollégiumban a kísérletet a kezdők csoportjával végeztük.

Az elnök megköszönte mindkét előadónak az értékes előadást.

Szabó István Andor titkár.

Debreceni Tanári Kör.

A *Debreceni Tanári Kör* folyó évi március hó 13-án népes felolvasó gyűlést tartott *vitéz Bessenyei Lajos dr.* elnöklésével. Az elnök megnyitójában megállapítja, hogy amint a Szent Péter-templom a maga fenséges szépségével, mindeneket felülmúló arányaival Róma számára a leglényegesebb adalékot alkotja, úgy a „kálvinista Rómának", Debrecennek is megvan a legjellegzetesebb vonást adó intézménye: az ősi Kollégium. Ennek puritán külsősége ugyan nem szárnyal mindent lenyügözően a fellegek felé, de szellemi értéke és becse annál gazdagabb, szinte megszámlálhatatlan kincshalmazzal ér fel. A magyar református férfinak eme dicső nevelőintézete mellett a mult század folyamán megalakult a híres leányiskola is, a Dóczi-intézet, mely a végzett munka értékére nézve a jóval idősebb fiú-bátyjának mindinkább kezd komoly és tiszteletreméltó versenytársa lenni. Néhány évtized alatt szédületes

tempóban és arányokban fejlődött, épületeinek külső terjedelmével, növendékeinek létszámával, tanító- és nevelőmunkásságának színvonalával egyik fődicsekvése városunknak, valóságos fellegvára a magyar református tanügynek és az egész magyar nemzeti kultúrának. Örvendő szívvel mondja el ezeket jelen alkalommal, amikor a Debreceni Tanárkörnek először van alkalma a Dóczi-intézet új palotaszárnyának egyik tantermében ülést tartani.

A nyugodtság és biztosság jóleső érzése fogja el lelkét, midőn e méltóságos falak közé belép. Kint háborog az élet óceánja, és mindent elnyeléssel fenyeget. Az örök emberi eszmények is ott küzködnek a legrombolóbb ár közepében, el-elbuknak, fuldokolnak, némelyek bizony legalább egyelőre oda is vesznek. Ilyen örök ideál az emberiség életében a női eszmény is, amely talán a legdühödtebb támadásoknak a célpontja. A modernség, a mindent újítani vágyó korszellem kikezdte a női eszményt is, a nőt a maga ideális piedesztáljáról lerántotta a mindennapi élet porába és sokszor sarába. Pedig a biblia szerint a nő isteni rendeltetése az, hogy a férfinak egyfelől segítője legyen az élet küzdelmeiben, másfelől mindenkor előtte lebegjen, úgyhogy a férfit szinte állandóan felfelé emelje, a földiség poráról az égi tisztaság felé sarkalja. A nőnek ezen eszményisége az utolsó évtizedekben fájdalmasan és megdöbbentő módon hanyatlott alá. A magát emancipáló nő, az önálló keresetet űző nő, a mindenütt és mindenkor egyedül megjelenő nő hovatovább annyira szélsőségekbe lendült, hogy valósággal elférfiasodott, helyesebben férfit majmoló nőkről beszélhetünk. Hogy mit jelent ez a tény a maga végső hatásában, arra nézve idézi dr. Gerlóczy Zsigmond szavait; szerinte a jövő nemzedék erőteljessége érdekében egészséges testű, igazi nőkre, magyar anyákra van szükségünk. De várható-e testileg, lelkileg egészséges generáció olyan nőktől, akik a mai egyenesvonalú divat rabjaivá lettek? Hogy fejlődjék erőteljesen a magzat a férfitípusú nő testében, hogyan találjon duzzadt emlőkre az újszülött, a szopóscsecsemő a szmokingos anyában? Már pedig ez a divat a nő degenerálódásához vezet, testi és lelki elfajulásához. És ha a nő degenerálódik, az a generáció elfajulását jelenti. A jelen élet e sivár képével szemben jól esik e leánynevelőintézetben megnyugodni, ahol a nőt annak nevelik, aminek eredetileg Isten alkotta és szánta. Itt a régi magyar nagyasszonyok példáin lelkesednek és lelkesítenek, akik sohasem voltak a divat őrületének rabjai, hanem az erkölcsnek, a becsületnek, az erénynek megközelíthetetlen őrei. Idebent az aggódó lélek vigasztalást és enyhülést talál. Ilyen gondolatok között szívesen üdvözli a megjelent tagokat, a gyűlést megnyitja.

Napirend előtt *dr. Kardos Albert* ny. gimn. igazgató indítványozza hogy *dr. Négyesy László* egyetemi ny. r. tanárt 70 éves születési jubileuma alkalmából a Debreceni Tanárkör üdvözölje. A Kör az indítványt lelkesedéssel elfogadja s megbízza az elnökséget az üdvözlő levél megszerkesztésével és elküldésével.

Péterffy László ref. leánygimn. tanár felolvasást tartott „Az irodalom tanítása" címmel.

A felolvasó *Kardos Albert dr.* munkáját (l. Közlöny, 1931 februári szám) óhajtja folytatni. Néhány újabb érvet fűz azoknak az érveknek számához, melyek az irodalmi anyag redukciójának szükségességét kétségtelenné teszik. Majd rámutat a redukció munkájában esetleg vezető elvül kínálkozó szempontokra.

1. Az irodalmi anyag tervszerű megrostálását feltételezi az új

„Utasítások" szelleme is. Az „Utasítások" u. i. az irodalmi oktatás tengelyévé az *olvasmányt* teszik, már pedig az olvasmány középponti helyzete és átéletése a tanulókkal mindenekelőtt időt kíván. Az alsóbb osztályok nagyobb óraszáma megadja a lehetőséget az elmélyítő olvasmánytárgyalásra. Más a helyzet a felsőfokon. A IV. osztálytól kezdve az óraszám csökkenése miatt már gyorsul a tempó, ennek következtében egyre felszínesebbé válik a tárgyalás. A VII. és VIII. osztályban egyenesen kapkodó száguldás jut uralomra. Nem csodálkozhatunk tehát azon, ha itt az „Utasítások" kívánta aktivitásból szenvedés, az élményszerűségből száraz adatok és üres könyvcímek bemagolása lesz. Szó sem lehet többé szívet és elmét mozdító olvasó-órák beiktatásáról, pedig az „Utasítások" itt sem enyhébb szigorúsággal hangsúlyozzák az olvasmányok egyeduralmát, mint az alsófokon.

Ha ezen a bajon segíteni akarunk, meg kell barátkoznunk a tervszerű redukció gondolatával, bármennyire fájdalmas legyen is az. De az olvasmánytárgyalás intenzív módja nemcsak időt kíván a tanártól, hanem a mai időtől *tanárt* is, olyan tanárt, aki széleskörű ismereti és gazdag tapasztalati anyaggal rendelkezik, aki a didaktika szövevényeiben teljesen otthonos, s azonkívül minden adottsága megvan ahhoz, hogy az élőszó erejével is tudjon hatni. Még az ilyen tanárnak sem könnyű a helyzete. Valósággal kis tanulmányfélét kell készítenie minden óra anyagából, ha az „Utasítások" szelleméhez igazodik, s még így is kétséges, vajjon eléri-e a kívánt eredményt. *Vezérkönyvre* volna hát szüksége a magyart tanító tanároknak, mert ez a vezérkönyv sok időt rabló fáradságtól kímélné meg az idősebb tanárokat, a kezdőknek pedig biztos Ariadne-fonalat nyujtana a tökéletesedéshez.

E kérdés sikeres megoldása nem egy olyan panasznak venné élét, melyet a szüleközönség jogosan vagy jogtalanul a tankönyvek ellen támaszt. Általános a panasz pl. ellenük, hogy megfizethetetlenül terjedelmesek. Terjedelmesek, mert sok olyan részletet ölelnek fel (tartalom, magyarázatok, kérdések stb.), melyek voltaképen nem tankönyvbe, hanem a tanár kizárólagos használatára készült *vezérkönyvbe* valók.

Az irodalmi anyag észszerű redukcióját sürgeti az a körülmény is, hogy az irodalmi oktatásba bekívánkozik a *film*; ez is maholnap az irodalom tanításának is nélkülözhetetlen segédeszköze lesz. De van itt egy nagy baj, melyet egyelőre eloszlatni nem tudunk: az irodalmi oktatás céljára magyar *filmtekercsek* nem készülnek és még sokáig nem is fognak készülni. Hiányukat pótolhatják az állóképnek vetített *levelezőlapok* és *könyvillusztrációk*, de csak akkor, ha belőlük tervszerűen elrendezett gazdag gyüjtemény áll a tanár rendelkezésére. Még jobban megfelelnek a célnak a *filmes állóképek*. Nagy kár, hogy ilyenek sem készülnek. A felolvasó *Morvay Ferenc* leánygimn. tanár irodalomtört. filmes állóképeiből mutat be néhányat annak igazolására, hogy milyen nagy haszonnal járna az, ha az egész irodalmi anyag ilyen módon filmre kerülne.

2. Most még az a kérdés, minő szempontok kínálkoznak az immár elkerülhetetlen redukcióhoz vezető elvül. Ilyennek vehetjük mindjárt azt az eljárást, melyet itt-ott külföldön alkalmaznak a középfokú oktatásban. Ez abban áll, hogy az irodalomtörténetet lazán összefüggő képekben mutatják be a tanulóknak olyan módon, hogy az egymásután sorakozó képekbe, mint keretbe, illesztik bele az irodalomtörténeti korok reprezentáns nagyjait. Ezt a módot azonban a felolvasó nem

tudja nyugodt lélekkel ajánlani. Megbontja az irodalomtörténet nagy gonddal felépített egységét, s így az evolúció gondolatának nevelő értékét elhomályosítja. Még ennél is nagyobb hátránya az, hogy teljesen kirostálja a korszakokból a kisebb jelentőségű írókat, ennek következtében a tanulók irodalmi szemléletében a relativitás elve nem érvényesülhet kellő mértékben.

Célravezetőbbnek mutatkozik egy másik szempont. Irodalomtörténetünk mai alakjában áradásos folyónak tekinthető. Sodra válogatás nélkül magával cipel olyan elemeket is, melyek nem feltétlenül bele valók. Ha ezektől a belesodródott félig idegen elemektől megszabadítanók, vize mindjárt tisztább és hajózhatóbb lenne. A kiválasztás munkájában a választóvíz szerepét a könyörtelenül alkalmazott *nemzeti szempontnak* kellene játszania. Mindaz, ami nem állana meg ítélőszéke előtt, mint a nemzeti nevelés szempontjából értéktelen, bátran mellőzhető. Ez a sors érné a történetírás és tudományos irodalom fejezeteit is. Csak olyan adatokat vinne magával továbbra is az irodalomtörténet, melyek ismerete nélkül egyik-másik eseménye nem világos. A redukció alá vont ismeretek azért nem vesznének el a tanulók számára. Azokba a szaktudományokba kellene utalni őket, melyekbe érdemileg tartoznak. *Kardos Albert*, *Debreceni Ferenc* és *Bessenyei Lajos* hozzászólásai után az előadó javaslatát a Kör a következő fogalmazásban tette saját határozatává :

1. Hívja fel a Tanári Kör elnöksége az illetékes tényezők figyelmét az irodalmi tanítást megkönnyítő didaktikai vezérkönyv kiadására.
2. Tegyen lépéseket a Tanári Kör elnöksége, hogy a kötelező iskolai oktatófilmek sorozatába irodalmi tárgyúak is vétessenek fel.
3. A Kör az előadónak mind tartalmilag, mind formailag kiváló és értékes felolvasásáért jegyzőkönyvi köszönetet mond.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Dr. Kun Sándor
titkár.

HÍREK.

Munkatársaink szives figyelmébe. Kérem az igen t. munkatársainkat, hogy kéziratait szíveskedjenek közvetlenül a *szerkesztő címére* küldeni. Az Egyesületbe küldött levelek és cikkek csak megkésve jutnak el és már többször megtörtént, hogy aktualitásukat vesztve nem is kerülhettek közlésre.

Szünidei továbbképző tanfolyam középfokú iskolai testnevelő tanárok és tanárnők részére. Az *Országos Testnevelési Tanács* előterjesztésére és a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr rendeletére a Testnevelési Főiskola középfokú iskolai testnevelő tanárok és ezzel párhuzamosan külön testnevelő tanárnők részére *f. é. június hó* 30-*tól július hó* 18-*ig* testnevelési továbbképző tanfolyamot rendez, amelynek keretén belül az általános testnevelési ismeretek, a testnevelés egészségtana és pedagógiája, a testméréstan, a sportok szervezése, iskolaversenyek, tornaversenyek rendezéséből elméletben, a gimnasztika, az iskolai atlétika és játék, valamint az úszás, tánc, céllövészet és sportszerű játékok tárgyköréből elméletben és gyakorlatban tartatnak továbbképző előadások. Az elméleti előadásokat közösen, a gyakorlati órákat külön fogjuk

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

megtartani. A tanfolyam 30 férfi és 30 női résztvevő részére díjmentes. A résztvevők a Testnevelési Főiskolán kedvezményes szállást és ellátást élvezhetnek (fehérnemű használat összesen 1·— P, lakás, világítás napi 40 fillér, ellátás napi háromszori étkezéssel 2·— P). Azok, akik a tanfolyamon résztvenni óhajtanak, legkésőbb f. é. június 10-ig írásban jelentkezzenek a Főiskola igazgatóságánál (Budapest, I., Győri-út 13.) annak feltüntetésével, hogy a bentlakás és ellátási kedvezményre igényt tartanak-e.

Nyári tanfolyam Münchenben. A müncheni Ludwig Maximilian egyetem 1931. július 8-tól augusztus 4-ig nyári tanfolyamot rendez. Előadásokat tartanak a német irodalom, történelem, államtudományok, továbbá a pedagógia, művészettörténet, zenetörténet, földrajz köréből. Lesznek nyelvtanfolyamok, tanulmányi kirándulások is.

HALOTTAINK.

† **Valentin József**, a budapesti VIII. ker. m. kir. áll. Madách Imre-gimnázium igazgatója 52 éves korában 24 éves tanári és 3 éves igazgatói működése után 1931 március hó 16-án meghalt.

† **Rózsa István**, a debreceni kegyesrendi reálgimnázium tanára életének 61., szerzetességének 43. évében 1931 március 25-én meghalt.

† **Kallós Béla**, a győri m. kir. állami Révai Miklós reáliskola rendes tanára életének 46. évében, tanári működésének 24. évében 1931 április hó 5-én meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Klebelsberg Kuno gróf: Világválságban. Budapest, Athenaeum 1921.

A trianoni tájékozatlanság és gonoszság a maga győztes kábulatában széttördelt egy ezeréves országot és rombadöntött egy ezeréves kultúrát. Azt hitte öntelt mámorában, hogy szuronyokra támaszkodó bölcseségénél nincsenek hatalmasabb erők. Remélte, hogy a rombolás és a romok maguk alá temetik a magyar nemzetet is. Istennek hála, csalódott. Ha a trianoni határok még változatlanok is, de a halálra ítélt és halálra szánt nemzet a súlyos időkhöz mért, kitűnő vezérlő fiainak útmutatása és irányítása mellett szinte emberfeletti akarással, kitartással és munkával kitört a romok alól s nemcsak a munkáját gátló romokat takarította el, hanem egyszersmind töretlen lendülettel építeni is kezdett. Szinte lázas izgalomban indult meg és haladt a munka; a remények mind színesebbek lettek és íme most, mint váratlan csapás, mint igazi világrengés ránk sötétlett a világválság.

Vergődő, majd reménylő és alkotó, azután ismét reményvesztő magyar életünknek klasszikus megörökítői azok a könyvek, amelyek Klebelsberg Kuno gróf írásait, beszédeit foglalják össze kötetekbe.

Immár kilencéves miniszterségе óta a fenti könyve az ötödik. Amint címe is mutatja cikkeinek komor hátterét, az egész világ gazdasági életét megrendítő világválság adja.

A világválság minden népre csapás, de egyikre sem olyan súlyos, mint a lábbadozó magyar nemzetre. Mi — bár a béke óta nagyot haladtunk az erősödésben, de távolról sem annyit, hogy anyagiakban, lelkiekben megerősödhettünk volna a biztos ellenállásig. Minket nemcsak az anyagi megrendülés veszedelme fenyeget, hanem — ami ennél is nagyobb katasztrófát jelent — mi a lelki megroppanástól is kell, hogy óvakodjunk : mi hangulatnép vagyunk.

Klebelsberg Kuno gróf nem hiába igazi alkotó és cselekvő ember. Lelkétől mindig távol állott a kishitűség. Ezek a nehéz idők is, pedig nagy akarásaiban korlátozzák, cselekvő készségében egyáltalában nem érintették. Ő most lankadatlan kitartással keresi a módozatokat, hogy a mostani gazdasági depresszióban is az eddig annyi dicsőséggel emelt magyar kultúrát szintjén megtartsa, sőt belső építéssel fokozza. Minden során meglátszik az is, hogy vérbeli történettudós. Részére a történelem a tanulságos, irányító példák tára. Innen merít mind a maga, mind olvasói részére erőt a kitartásra, a biztatásra. Ő nem csügged és nem engedi olvasóit sem a csüggedés nemzeti veszedelemmel azonos hinárjába süllyedni.

Előttünk fekvő kötete a huszonhat oldalas, igazi államférfiúi bölcseséggel megírt bevezetésen kívül tartalmazza azokat az újságcikkeit, amelyek 1930 január elseje óta 1930 december hó 21-ig a fővárosi nagy napilapok hasábjain megjelentek s azokat a nagyszabású előadásait, amelyeket a mult év folyamán a bécsi Tudományos Akadémián 1930 február 18-án (93. l.), Stochholmban 1930 április 29-én (159. l.), a varsói Tudományos Akadémián 1930 május 12-én (183. l.), a budapesti nemzetközi orvoskongresszus megnyitásán 1930 október hó 5-én tartott és a külföldiekkel igyekezett megismertetni Magyarország világtörténeti hivatását, kulturális törekvéseit, intézményeit. S végül van a kötetben mintegy nyolc beszéd is ; ezeket nagyobb kultúresemények alkalmából : a kecskeméti, soproni, szegedi kultúrintézmények avatásakor, a Nemzeti Kaszinó Széchenyi-lakomáján, Rákosi Jenő szobrának leleplezésekor és a Nemzeti Sportuszoda megnyitásakor mondotta.

Hírlapi cikkei történelmi napok méltatása mellett (*A negyedik kormányzó, A vörös világnap, Március* 15., *Ferenc József emlékezete, Termékeny ünnep :* a Szent Imre-év értékelése) gondolatmozdító messzelátással foglalkoznak az alföldi kérdéssel (33. l.) és egész cikksorozatot olvashatunk városaink problémáiról és nemzeti életünkben való nagy jelentőségükről.

A könyv tekintélyes részét szorosabb értelemben is vett nevelési cikkek foglalják el. Itt találjuk meg azokat a hírlapi cikkeket, amelyekkel a mult év elején bejelentette a reálgimnázium reformját.[1] (*Új korszak — új középiskola* (39. és 45. l.), *A hosszúlejáratú váltó* (80. l.), *Kultúrsznobizmus és pedagógiai reform* (87. l.), *Hogyan változik meg szeptemberben a magyar középiskola?* (228. l.). Ennek a cikknek záró-soraiban adja meg a reálgimnázium belső programmját : „neveljen mélységesen hazafias, modern nyelveket bíró, pozitív, az eddiginél aktívabb nemzedéket, amely fel tudja venni a létért azt az újfajta küzdelmet, amely Trianon után sokkal keményebb, mint kiegyezés korában volt" (234. l.).

Klebelsberg Kuno gróf könyveinek olvasása minden kultúrát kedvelő magyar embernek gyönyörűség és tanulság. Gyönyörűséggel

[1] Ezekkel annak idején részletesen foglalkozott Közlönyünk. L. 1930 február és márciusi számokat.

tölti el az olvasót az a kápráztató jövő, amelyet a létesült kultúrintézmények napról-napra szembetűnőbben jelentkező gyümölcsei máris érzékelhetően elibénk rajzolnak s az a lelkesítő kultúrszeretet, amely minden sort szinte izzóvá tesz : rendíthetetlen meggyőződéssel hirdeti, hogy „a kultúra az az egyedüli varázsszer, mely még a haldokló nemzetekben és társadalomban is új életet tud fakasztani" (11. l.). „A kultúra — mondja máshol (95. l.), — kivált magasabb és legmagasabb alakjában mégis csak üvegházi növény, csak úgy virulhat, ha szeretettel ápolják és arannyal öntözik." „*Csak egyetlen út* van nyitva előttünk, amelynek elzárására még Trianon sem volt elég leleményes : *a szellem és a kultúra útja*" (181. l.). „A létért való küzdelmet kizáróan a kultúra fegyverével vívjuk" (258. l.).

Így lelkesít kitartásra s felkutat minden olyan gondolatot, módozatot, amellyel a világválság súlyát meg lehet könnyíteni, rombolását meg lehet gátolni. Széchenyi döblingi példáját állítja szemünk elé és felhívja a pozitív gondolkozású embereket, hogy — miként ő is tette és teszi — „semmi támadástól, vagy éppen egyéni üldöztetéstől vissza nem riadva, dolgozzanak azon örök politikai princípium megmentéséért nemzetünk kebelében, amelytől egyedül várhatunk üdvöt : a konstruktív magyar gondolatért". (*)

Pintér Jenő: Emlékkönyv Négyesy László hetvenedik születésnapja alkalmából. Budapest, 1931. 218 l. Kiadja a Magyar Irodalomtörténeti Társaság.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság ebben az esztendőben hármas ünnepet ül. Ünnepli egyrészt az irodalomtudomány szervezett munkájában betöltött 20. esztendejét, másrészt nagynevű elnökének, Négyesy Lászlónak 70. születésnapját és végül az ő alkotásokban rendkívül gazdag írói munkásságának félszázados jubileumát.

Töretlen bizalommal és büszke kari öntudattal tekintünk ennek a Társaságnak jövőjébe, mely 20 esztendővel ezelőtt az Országos Középiskolai Tanáregyesület kebelében bontott zászlót és indult el az alapítás és szervezés útjára. Nem szeretnők tanári rendünk erejét túlbecsülni, de mégis mindnyájunk előtt, akik eddig is önérzettel hivatkoztunk a magyar tanárság tudományos súlyára, örvendetes jelenség az, hogy ez a nemzetnevelő és nemzetfenntartó kultúrmunkát végző, nagy szellemi tőkével rendelkező tanárság magyar népünk viharos történetének is legválságosabb két évtizede alatt az Irodalomtörténeti Társaságot pusztán a maga erejéből nemcsak fenntartotta, hanem megnövelte és megizmosította.

Az emlékkönyv 30 munkatársa, igen csekély kivétellel, azok a volt középiskolai, ma már egyetemi tanárok, akik ott állottak bízó magyar akarattal és acélos kitartással a Társaság bölcsőjénél és azóta is a Társaság tisztviselői vagy választmányi tagjai. Gulyás Pál rövid életrajzi adatokat közöl Négyesy Lászlóról és egybeállítja a Corvin-koszorús tudós irodalmi munkásságát, időrendben közölve megjelent dolgozatait, munkáit, könyveit. Brisits Frigyes, az ünnepelt mester egri diák éveiről és elhivatottságáról tanuskodó önképzőköri tevékenységéről, majd ottani tanári működéséről számol be. Későbbi középiskolai tanári pályáját Badics Ferenc és Zolnai Béla rajzolja meg. A tanárképzés szolgálatában kifejtett irányító jelentőségét Császár Ernő fejtegeti. Pitroff Pál a Magyar Pedagógiai Társaságban és az Országos Közoktatási Tanácsban betöltött pedagógus szerepével foglalkozik. Sajó Sándor annak a nagyjelentőségű húsz évnek a történetét írja

meg, amikor Négyesy László az Országos Középiskolai Tanáregyesület és ezáltal a magyar középiskolai tanárság élén állott. Zlinszky Aladár tankönyvírói munkásságát ismerteti. A tiszta és tisztes magyar professzor, egyetemi tanár lelki arcképe Hankiss János tollából való. Horváth János, Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Borbély István, Császár Elemér, Dézsi Lajos, Farkas Gyula, Gálos Rezső, Horváth Cyrill, Kéky Lajos, Kristóf György, Morvay Győző, Pap Károly, Pintér Jenő, Sik Sándor, Szász Károly, Szinnyei Ferenc, Tolnai Vilmos, Várdai Béla, Viszota Gyula és Zoltvány Irén a szakadatlan tudományos búvárkodásban eltöltött 50 esztendő termékeny, sokszor alapvető eredményeiről számolnak be. Egybehangzóan kicsendül ezekből az emléksorokból, hogy a sok mesteri művet írt, az írói és tudományos tökéletesedésnek magas fokára hágott, töretlen munkakedvű és munkabírású Négyesy László a legnemzetibb tudományszakunkat, a magyar irodalomtudománynak „egyik leghívebb bajnoka, legjellegzetesebb történettudósa, nevelő mestere és példaszerű stílművésze", akinek „tudós gyakorlatában és elméleti tanításában jutott el máig legteljesebb öntudatra" a magyar nemzeti irodalomtörténet.

Az ősz tudós előtt boldogan és méltó elismeréssel hajtja meg lobogóját az Országos Középiskolai Tanáregyesület is, mert Négyesy László életének legjava erejét a középiskolai tanárság ügyének szentelte. Nem elnök, hanem hivatott vezér volt ő, akinek nem kisebb emberek, mint Lévay Ede és Sajó Sándor voltak a szárnysegédei és Pintér Jenő a vezérkari főnöke, a haditervek biztos kezű készítője, a harci lángban égő frontcsapatok bátor lelkű irányítója. Ezek az évek az egyesület legküzdelmesebb évei voltak, a kongresszusok korszaka, a tanárság szakadatlan és egészben véve sikertelen harca a tanári rend erkölcsi és anyagi javaiért. Négyesy Lászlónak és vezérkarának helyzete nem volt könnyű, mert egyszerre kellett küzdeni az iskola és tanárság jogos érdekeiért s a harcos seregnek gyakran féktelendő túlbuzgósága ellen.

A tanárság erkölcsi értékének és társadalmi súlyának növeléséért sokszor rendkívüli viszonyok között harcolt Négyesy László jelentőségét mintaszerű elgondolásban és felépítésben rajzolja meg ez a szakirodalomban típust teremtő emlékkönyv. Buzdításul, okulásul legyen ott minden tanári szobában. *Halász László.*

Brandenstein Béla báró: Művészetfilozófia. *Budapest*, 1930. *Kiadta a Magyar Tudományos Akadémia.* 378 lap.

Brandenstein Béla báró, a Pázmány Péter Tudományegyetem fiatal tanára már eddig is élénk tudományos munkásságot fejtett ki. A magyar és külföldi szaklapok több filozófiai tanulmányát közölték, azonkívül számos önálló filozófiai műve jelent meg. Ez utóbbiakhoz méltóan sorakozik a *Művészetfilozófia* vaskos kötete, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Bizottsága adott ki.

A munka célja, mondja a tudós szerző a bevezetésben, a művészetnek és a szépségnek mivoltát, alapvonásait elméleti képben megrajzolni. Ezért a művészetnek és a szépségnek vizsgálatából indul ki. De mivel a szerző megállapításait metafizikai alapon igazolja, azért előbb a metafizika és a lélektan alaptételeit fejti ki, majd a művészetbölcseleti elméletek történeti és kritikai áttekintését adja és csak azután tér át a szorosan vett művészetfilozófia kérdéseinek tárgyalására.

A művészet alapja és forrása Brandenstein megállapításai szerint

az érzelem. Az érzelem a maga kisugárzó, éltető, fejlesztő természetével igen produktív tényező : a lelki életben övé az ösztönzés, hajtás, mozgatás szerepe ; az akarat a közvetetlenül ható erő, az értelem az irányító, de az érzelem a hajtó, a legbelső mozgató rugója a léleknek. Az érzelem egyúttal rendkívül eleven és életet fakasztó, meleg és színes megnyilvánulása a lelki életnek, belőle fakad a művészi jelleg sajátos varázsa. A művészetnek objektív és abszolút meghatározottsága is van s tárgyi jellege egyáltalában nem ellenkezik érzelmi forrásával.

Brandenstein a továbbiakban meghatározza a szépség fogalmát. Kiindul a szépnek Kant-féle megállapításából, mely szerint a szépség érdek nélkül és egyetemesen tetszik. A tetszés azonban egy irracionális, azaz lényegében nem értelmi állásfoglalás, lényegében érzelmi értékelés, megítélés, amelyet azután tőlünk telhetőleg értelmileg is megkísérlünk támogatni, megfogalmazni és indokolni. Legmélyebb értelmében mégis érzelmi állásfoglalás marad a tetszés és vele a szépség megállapítása. Így a szép és nemes léleknek a tiszta, harmonikus és vonzó érzelmi élete adja meg igazi szépségét. De a szépségnek tárgyi határozmányai (egységesség, összhang, szervesség, teljesség) is vannak.

Külön fejezetben tárgyalja a művészet világát és a művészi kategóriákon át a művészi ihlethez, a művészi alkotáshoz és a konkrét művészetekhez jut.

A művészeteket három főterületre osztja : a „képző", a költői és a zenei művészetekre s mindegyiknél több alosztályt különböztet meg, ezeket azután sorban tárgyalja, elmélyedve a szobrászat, festészet, építőművészet, költészet lelki motívumaiban és ezeknek minden részletkérdésében.

Igen eredeti és megkapó a műben a költészet alfajainak tárgyalásánál a dráma elmélete, amelynél abból indul ki, hogy a dráma keletkezését és kirobbanását összehasonlítja egy zivatar természeti jelenségeivel és fázisaival.

A művészi kategóriák tárgyalása után a szerző mind bensőségesebbé válva, a lélek művészi jelentőségű megnyilatkozásait deríti fel és végül a stílus jelentésének kifejtése után, a lelki szépségen keresztül az isteni, ősi szépséghez emelkedik fel.

Nagy vonásokban ez volna a mű tárgya, valójában tudományos filozófiai rendszerbe foglalt teljes esztétika.

A könyv már tárgyánál fogva sem könnyű olvasmány, bár a szerző, ahogy a bevezetésben hangsúlyozza, tőle telhetőleg iparkodott a kérdések nehézségein könnyíteni, példákkal és különféle hasonlatokkal világítván meg a gondolatok menetét és lényegét. Ilyen például a stílusról szóló fejezet, amelyben, mielőtt a stílust közelebbről meghatározná, a legkülönbözőbb és a legjellegzetesebb stílusfajokat szemlélteti, gazdag változatban sorolja fel a különféle stílusokat (kor, ország, nemzet, nép, város, család, rang, osztály stb. szerint, — sőt megkülönböztetve az egyes műalkotások stílusát is, amely ugyanannál a művésznél is különböző lehet) és csak mindezek után állapítja meg a stílus fogalmát.

De még így nagy figyelmet és komoly elmélyedést kíván a könyv olvasása, de a ráfordított fáradságot gazdagon jutalmazza. Olvasása közben egy nagy tudású elme és egy fennkölt lélek szuggesztív hatása alá kerülünk és az íróval együtt az olvasó lelke is magaslatra emelkedik és valahogy egészen másként látja és értékeli a földi élet sok megnyilvánulását.

Sok tekintetben bizonyára ellentmond nem egy olvasó, — e sorokkal zárja a szerző értékes könyvét, — de akkor maga is filozofálni kényszerül és végeredményben, úgy hisszük, saját következtetései sem esnek nagyon messze a mieinktől. Ha mindez bekövetkezik, célunkat elértük : egységes, rendszeres és eleven filozófiai művészet-szemléletet és elmélkedést sikerült ébresztenünk. *Osztie József.*

Bognár Cecil: Gyermekpszihológia és pedagógia. Különlenyomat a Budapesti Szemle 1930. évi 635. számából. Budapest, 1930. 58 lap.

Bognár Cecil egyetemi magántanár, a magyar filozófiai irodalom egyik buzgó munkása, ebben a füzetben a gyermeklélektan fejlődését, a neveléselméletre való kihatását és a gyermeklélektannak a nevelésben értékesíthető és értékesítendő eredményeit foglalja össze.

Az újabb gyermeklélektani vizsgálatok fényénél látjuk, hogy a régi nevelési rendszer : 1. a gyermek lelkét tabula rasá-nak tekintette, melyet teleírni — a gyermek passzivitása mellett — a nevelő feladata, s 2. azt hitte, hogy a gyermek lényegében nem különbözik a felnőttől, hanem ennek kicsinyített mása. Ezzel szemben az új álláspont a gyermek testi és szellemi adottságaiból indul ki és módszerét a gyermek differenciált természetének tárgyi vizsgálatából vonja le.

Az új irány Rousseau kultúrpesszimizmusával, s Herbarték merev intellektualizmusával szemben metodikai optimizmust hirdet, megértő a gyermek hajlamaival szemben, kihasználja a gyermek nagyfokú érdeklődését, aktivitását a fejlődés menetében, megszabadítja az iskolát a merev formalizmustól, elejét veszi a túlterhelésnek, s a gyermek erkölcsi megítélését megkülönbözteti a felnőttekétől. Értékes eljárásokat vezet be a tehetségvizsgálatokból, differenciált követeléseket állít fel a gyengetehetségűek és a kiváló tehetségű gyermekek nevelésében.

Érdekesen jellemzi Bognár a gyermeklélektan fejlődésének három fázisát. Az első Preyer 1882-ben megjelent korszakalkotó munkája nyomán indul meg, különösen Amerikában óriási anyagot gyüjtött össze a nagyközönség mohó érdeklődése. Társaságok, folyóiratok alakulnak az új terület kiaknázására, s az egész nevelést át akarják reformálni. A második korszakban már szaktudósok fordulnak az új irány felé, s a szakszerűen lefolytatott kísérletek után a gyermeklélektan az általános pszichológia egy új ága lesz (Lazarus, Ebbinghaus, Binet, Claparède, Compayré, Sully, Ament, stb.). A gyermeklélektan harmadik időszakában a fejlődéspszichológia, az alkatlélektan irányítja a gyermeklélektani kutatásokat és egy új, hatalmas mozgalom teljesen új alapokra akarja terelni a nevelés elméletét és gyakorlatát és az új eszmékhez akarja szabni az iskolát. Ennek az új beállításnak hatását érzi a ma iskolája, ennek az új neveléselméletnek követelményeit hangoztatja a munkaiskola, amely hivatva van arra, hogy a ma ifjúságát a mai túlzott követelések megvalósítására a szellemi és testi épség sérelme nélkül felfegyverezze. *Bihari Ferenc.*

Prónai Lajos: A puszták börtönében. Magyar hadifoglyok kalandozása Orosz-Turkesztánban. (Budapest, a Szent István Társulat kiadása. 1929, 77 lap.)

Gyermekkori olvasmányainkból kisarjadzott álmaink váltak valóra, sokszor bizony keserves szomorú valóra, a mi derék magyarjaink

szibériai és turkesztáni bolyongásaiban. A véres harcokból a fogság szomorú életébe került fogoly tisztek csodálatos ügyességgel illeszkedtek bele az új viszonyokba. Prónai kedves és vonzó közvetetlenséggel rajzolja meg napi életüket a nagy kirgiz puszta folyójának partján, a puszta keleties kényelmét, a sok kedves évődést, majd a minden jókedvnek végetvető rémnek — a pusztító kórnak — felbukkanását. A kazalinszki vásáron tarka egyvelegben tolong előttünk Ázsia kalmárnépe; Prónai tolla megeleveníti a kirgiz puszták lakóinak lelkét is, keresi nyelvükben a mienkkel rokon szavakat és ámulatba ejti — mert hiszen az egyik fogolytiszt ő maga — nyelvészeti fölfedezéseivel a tudományokhoz nem sokat értő társait. (Árok = arik, kender = kendir, ködmön = ketpen, cövek = csivök, bátor = batir, kicsi = kicsi.) Sokszor merül fel lelki szemeik előtt az otthon képe. Haza vágyódnak és hazafelétartanak, de útjukban rablók tartóztatják fel őket és bizonyára sok magyar fiú szíve fog megdobbanni, a szabadságért küzdő Imre hőskölteménybe illő harcát olvasva.

Prónai kifogástalan, tiszta magyarsággal, eleven, színező stílussal írja meg a négy magyar tiszt küzdelmeit, hányódásait. Történetének hangulata és tanulsága nem a csüggedés, az elbátortalanodás, hanem az erős akarat, az elszántság, a szenvedések nyugodt tűrése. A könyvből kisugárzó nevelő erő bizonyára bátorrá és önfeláldozóvá fogja a magyar ifjúság szivét formálni. —*h.* —*a.*

Valenténi Gáspár dr.: Tanárképzés és történelemtanítás iskolafajunkban. Miskolc, 1930.

Ez az értekezés a Miskolci városi felsőkereskedelmi iskola évvégi értesítőjében jelent meg és arról szól, hogy a középiskolai történettanításnak, különösen áll ez a kereskedelmi iskolákra, a gazdaság- és társadalomtudományi szempontokat hatékonyan kell érvényesíteni, s a szakiskolában a történelem-tanár szociológus és közgazdász is legyen. Hangsúlyozza továbbá, hogy a történelem tisztán heroikus szemlélete hamis képet nyujt a nemzeti multról, s a tisztult nacionalizmusnak, mint azt Klebelsberg miniszter oly meggyőzően hirdeti, a munka hazafiságán kell felépülnie, s nem állhat ellentétben az általános emberének eszméjével.

A nagy könyvészeti felszereléssel megírt dolgozat nagyon tisztult fogalmazásban adja elő mondanivalóját. *Bihari Ferenc.*

Kittenberger Kálmán: A megváltozott Afrika. 109 képpel. Budapest, Franklin-Társulat. 375 lap.

Kittenberger Kálmánnak ez a második munkája Afrikáról. „Vadász- és gyüjtőúton Kelet-Afrikában 1903—1926" volt az első munka címe. Mindkét útján vele volt nagybányai Horthy Jenő, a másodikon ifj. vitéz Horthy István is, aki a kirándulás során mozgófényképfelvételeket készített. Már az elsőben más képét adta Afrikának, mint ahogy mi azt a földrajzi tan- és kézikönyvekben tanultuk. Kittenbergernek még volt olyan pagazi-ja (teherhordó), aki Stanley, gróf Teleki Sámuel expedíciójában résztvett. Első útjain még minden vadászatra induló fekete tegezében hordta a legősibb tűzcsináló készséget, egy laposra faragott puhafadarabot, melyben már egy csomó szenesperemű lyuk volt belefúrva és egy keményfapálcikát, mellyel — két tenyér közé fogva — tüzet pergetett és nem dörzsölt — a lapos fadarabból. A tűzcsinálásnak ezt a módját már nem ismerik, nem is akarnak

rá emlékezni a „kultúrától" érintett népek. Már 1910-ben feltűnt Kittenbergernek, hogy ahol még pár évvel azelőtt töretlen ősvadonban járt a Viktória-Nyanzától keletre, ott már majdnem minden talpalattnyi föld megmívelés alá került. Kávé- és kaucsukültetvények voltak mindenütt a Kilimandzsáró termékeny, vízdús lejtőin, míg az alacsonyabb fekvésű helyeken farmok gulyái legeltek a másszai „kraálok" (karámok) állatai helyett.

Ugandában 1913-ban olyan jó utak voltak már mindenfelé, hogy mindenki biciklin járt. Persze a tehetősebb feketék is. Most pedig már a „bájcikoló" is idejét múlta az ugandai előkelőbb bennszülött előtt és legalább is motorbicikli járja.

A nagy háború alatt kezdődött a motor diadalmas bevonulása és a „muteká" (motorcar-ból elrontva), a motor, a leggyorsabban és a legalaposabban megváltoztatta Afrika ábrázatát.

Kelet-Afrika fejlődésének azelőtt legnagyobb akadálya az volt, hogy a cecelégy miatt teherhordó állatokat a legtöbb helyen lehetetlen volt tartani : a motor ezt az akadályt majdnem teljesen ledöntötte. Ma már ezer meg ezer motoroskészség, a fényes luxusautótól a szerény szafori Fordig és a többtonnás teherautóig, robog Kelet-Afrika területén. Ezer meg ezer traktor töri fel a steppék és szavannák szűz talaját és termékennyé, megmívelt földdé varázsolja át az ősvadont. Ahol még ezelőtt 20 évvel vadászparadicsom volt, ott most már alig látni vadat, de aratás után szabályosan búg a cséplőgép, mert a fekete etető érti már a dolgát.

A szafári (a karaván) már csak úttalan utakon járja, a motorral járható utakon a szafári már anakronizmus. Az izzó, szomjas, sivatagszerű pusztaságokon, hol a vízhiány a szafárik elé majdnem legyőzhetetlen akadályt gördített, játszi könnyedséggel száguld át a motor. A távolságok is megrövidültek. Azt az utat, melyet néhány évvel ezelőtt csak hosszú hónapok alatt tudtak bejárni a lassan mozgó szafárival, ma már pár nap alatt befutja még a megrakott teherautó is. Nincs rabszolgavadászat, de megjelent a gumikeztyűs néger betörő. Műveltség nincs, de a felfogadott munkások autószemüveget tesznek fel, ha vadászatra indul velük az európai.

Ma még ezek külsőségek, de jelentőségüket kiszámítani alig lehet. A meghódított, mívelés alá vett föld csodásan terem, dönti a kávét, gyapotot, most már a gabonát is. Az elmult teleken megjelent Európa piacain, Budapesten is, a délafrikai gyümölcs. Még pár év csak, követi majd a gabona, esetleg az állat is. Nekünk, akik egy agrárországnak vagyunk a gyermekei, nem érdektelen ez a probléma. Máris termelési válsággal küzdünk, hát még ha majd az olcsó afrikai áru elárasztja az európai piacokat. A magyar tanárok nemcsak tanítanak, hanem nevelnek is, ezért a „megváltozott Afrika" problémája mellett nem mehetünk el érdek nélkül. Ha megváltozott Afrika, nem „sötét földrész" már többé, hiszen az angolok 1931 januárjától állandó légiközlekedést tartanak fent Londontól — Budapesten keresztül — Fokvárosig, Afrika déli csúcsáig, akkor a mi iskolai tanításunknak is meg kell változnia róla.

Horváth Károly dr.

A szerkesztésért felelős : Dr. NAGY PÁL, a kiadásért : NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1931. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

Az ismeretközlés és a pergő film.

A tanítás célja ismeretek közlése, helyes fogalmak kialakítása és ezeknek a meglevőkkel való társítása, hogy a hallgatóság minél világosabb és minél maradandóbb benyomások és szemléletek birtokába jusson. Az ismeretek közlése történhet csupán élőszóval, amidőn az előadó rátermettsége, orgánuma és diszpoziciója révén sok és nagyértékű ráhatással lehet a hallgatóságára, de a cél tökéletes biztosítása érdekében, az ismeretek közlésének elengedhetetlen feltétele a *szemléltetés*. A szemléltetés alkalmával nemcsak halló érzékszervünkön át kapunk impressziókat, hanem látó érzékszervünkön keresztül is. Így a két érzékszerv által szerzett szemléletek és benyomások egymást ellenőrzik, kiegészítik s mélyebb hatás fejlődik ki lelkivilágunkban. Ezen az úton tehát a lélek képzetei világosabbak, tökéletesebbek, maradandóbbak lesznek az érzelmi benyomások pedig az impulzív erőt hatékonyabban váltják ki.

Az eddig használt szemléltető eszközök és eljárások, mint a rajzok, képek, stereoképek, diapozitívek használata, az epidiaszkópos szemléltetések, a plasztikus kicsinyített minták, a száraz és folyadékos készítmények, valamint a demonstratív bemutatások, a tárgyi ismeretek bővítéséhez hozzájárultak és a helyes fogalomalkotást nagyban elősegítették, — egyrészt egyszerűségüknél, másrészt részletességüknél, természetes voltuknál fogva sok és értékes előnyt nyujtottak, — a gyakorlati tanítás folyamán azonban, mindig érezhető volt valamilyen hiányuk. Eltekintve attól, hogy ezek a szemléltető eljárások és eszközök a tárgyi ismeretközlésnek sem voltak minden tekintetben kielégítő módjai, minden felhasználásuk alkalmával mutatkozó nagy hátrányuk abban állott, hogy alkalmazásuk, kezelhetőségük, egy szóval használhatóságuk, mindig bizonyos nehézkességgel párosult. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy éppen nehézkes használhatóságuk nem egyszer sok időt igényel és megbontja a figyelmet, vagy éppen lehetetlenné teszi a tömeghatás egységét azáltal, hogy a látás és a hallás benyomásait nem lehet egyidejűleg érvényesíteni mindegyik hallgatónál, vagyis a figyelem koncentrációja teljesen nem valósítható meg.

Ez a megállapítás kevésbbé áll a diapozitívekre és az epidiaszkóppal való vetítésekre, amidőn a figyelem koncentrációja a többi eljárásokhoz mérten nagyobb. Ezért szívesen alkalmazott és majdnem kielégítő szemléltetési mód még ma is, a transzparens, illetve reflektált képek használata. De ezeknek is van egy általános hibájuk, hogy ráhatás tekintetében nem teljesek. Nem is lehetnek azok, mert az általuk közvetített kép, csak egy-egy részlet kiragadása a nagy egészből, az általuk közölt részletek egymásutánja pedig szaggatott, mozaikszerű benyomások sorozatát adja szemléletül nem folytonos egymásutánt. *Ezek a képek az élet legjellegzetesebb motivumát, a mozgást nélkülözik!*

Ma az összes szemléltető eljárások előnyeit egyedül a mozgóképek vetítése nyujthatja a legtökéletesebben. Éppen ezért úgy az iskolák, mint a népművelés bármely fokán, a pergő filmszalag létjogosultsága vitán felül áll. A filmoktatás az utóbbi évek alatt, tudományos kísérletek és tapasztalatok alapján igazolta önmagát és azt, hogy nemcsak a leghasznosabb, hanem eredményeit tekintve egyenesen nélkülözhetetlen taneszköz.

Voltaképen mit is ad a pergő filmszalag? Nem mást, mint az egyiptomiak 4000 éves képírását, a mai kor igényeinek megfelelő felfogásban s a technika fejlettsége révén nemzetközi nyelven. A pergő filmszalag az életből kivágott legfrissebb szemléleti anyagot adja, a legegyszerűbbtől

kezdve a legrészletesebbig s a mozgás reális reprodukciója által a tények a történések egymásutánját, vagyis *magát az életet szemlélteti!* Mozgást ad szemléletül a pergő filmszalag, az élet ama jellemző motívumát, amely már a legkisebb emberpalánta figyelmét is felkelti, de izgalomban tartja főleg korunk ifjúságát, sőt érdekli az életszerűségek iránt fogékony, javakorú ember lelkivilágát is. Az oktatásban a pergő filmszalag használata tehát a kor követelményeinek legmegfelelőbbet adja. Ezért használata az ismeretek terjesztésénél ma szükségszerű korkövetelmény. Ezért *kell* a pergő film az iskolában.

Hogyan nyujtja előnyeit a pergő filmszalag? Az előadó terem félig vagy egészen elsötétített helyiségben a vetítőernyőn megjelenő kép egyszerre megragadja a figyelmet, a szürkület vagy a sötétség pedig mindent eltakar, ami a figyelmet zavarhatná, vagy a tárgytól elterelhetné. Ezalatt pedig a didaktikailag jól feldolgozott film, mint az előadás anyagának legjobb cicerone-ja, kézenfogva viszi magával a nézőt a mesék megelevenedő birodalmába, a messze tájak szépségekkel teli vidékére, a történelmi multba, az élő vagy kihalt bioszféra, vagy éppen a fizikai, ivagy kémiai jelenségek világába. A pergő film nagy szuggesztív hatásánál fogva a szemlélőt passzív alannyá teszi, aki így önkénytelenül is benne él a szemléltetett miliőben, együtt szenved vagy örül a szereplőkkel s az ő lelke is úgy meghatódik a látott természeti szépségektől, mint annak a lelke, aki a filmet felvette. Így a kapott impressziók révén a szemlélő bár helyben marad, mégis idegenben jár, bár a jelen kor gyermeke, lelke mégis a multban él.

Az emberiség átlaga inkább vizuális típusú, mint auditív. Vetítés alkalmával a látással szerzett szemléleteket azonban az előadó, magyarázatával alátámasztja s ezáltal az auditív készség is a megismerés munkájának szolgálatába áll. Ezután következik a kapott benyomások számonkérése, az összegezés és a korrigálás. *Az ilyen szemléltető tanítással a legteljesebb koncentráció és a legelőnyösebb tömeghatás jut érvényre, mert az emberi lélek összes receptív készsége van igénybevéve.*

A kísérletek és a megfigyelések igazolják, hogy a didaktikailag jól felépített pergő film aktuálisan felhasználva:

1. *Fokozza az érdeklődést*; ez a hatása kitűnik még az ismétlések során történő reprodukciónál is.

2. A felkeltett érdeklődés a részletek további megismerése utáni vágyat, *az olvasási kedvet ébreszti fel* s ezzel együtt *a tankönyv helyes használatát is előmozdítja.*

3. *A szókincs gyarapodását s a nagyobb leíró készséget eredményez előadásbeli könnyedséggel és szabatossággal.*

Mindezen tulajdonságai által a pergő filmszalag, mint a dinamikus és impulzív hatások kulcsa, *a legcélszerűbb és legértékesebb szemléltető eszköznek bizonyult.*

A pergő filmszalag használata *lehetővi teszi még az idő gazdaságos kihasználását is.* Alig 15—20 perces film lepergetése sokkal többet mond és mélyebb hatást fejt ki, mint ugyanannyi idő alatt bármely más szemléltető eljárás.

A szemléltetve oktató eljárásnál a pergő film felsorolt előnyei azonban csak akkor jutnak igazán érvényre, ha annak gyakorlati használata nem megy különleges, esetleg ünnepélyes eseményszámba. A filmmel való szemléltetésnek minden értéke csak akkor domborodik ki kézzelfoghatóan, ha alkalmazása nem kölcsönöz a tanóráknak szcenikai jelleget, nem billenti ki azt megszokott kereteiből és mentes minden olyan vonatkozásoktól, amelyek úgy a figyelem, mint a fegyelem megbontását vonhatnák maguk után. Ez pedig csak akkor következik be, ha pergő film minden osztályban, minden tantárgy keretén belül, minden alkalommal használt szemléltető eszköz, éppen úgy, mint a kréta, a szivacs és a fali tábla!

Ma már a pergő film univerzális használatának egyáltalában semmiféle nehézsége nincs. Az utóbbi évek alatt ugyanis a filmgyártó technika fejlettsége olyan eredményeket produkált, amelyek eltüntették azt az idegenkedést, amely a régebbi típusú filmek iskolai használatával szemben indokol-

tan fennállott. A 16 mm-es filmszalaggal dolgozó vetítőgépet, a *Filmo projectort* hozta. Ezidőszerint csak erről a vetítőgépről mondható el minden túlzás és nagyítás nélkül, hogy *a legtökéletesebb*. Kiváló tulajdonságaival legyőzte az összes eddigi akadályokat és *úgy a tantermi, mint az iskolán-kívüli oktatás szolgálatában a legkényesebb igényeket is kielégíti.*

Ebben a kis mesterműben kifejezésre jut a világhírű gyár 22 éves gyakorlata. Azon gyáré, melynek gépeivel készült a világ filmprodukciójának háromnegyed része. A Bell & Howell gyár felismerve a 16 mm-es film nagy jelentőségét, minden tudását és gyakorlatát annyira belevitte az ezzel kapcsolatos kérdések megoldásába, hogy Filmo-projectorai úgy minőségileg, mint teljesítőképesség tekintetében egyenrangúak a gyár professzionista célokat szolgáló gyártmányaival.

A Filmo-projector speciális jóságát világosan megmagyarázzák a következő adatok :

1. *Külön sötétítő berendezés szükségtelen*, mert a szokásos nyersvászon-függöny használata is elégséges. Ezen körülménynek nemcsak anyagi előnye van, hanem fegyelmezés szempontjából is jelentős, mert a félhomály vetítésre nem hátrányos.

2. A vetítőgép összehajtva $32 \times 28 \times 22$ cm nagyságú dobozban rázás, törésmentesen könnyen szállítható, mert a súlya csak 7·5 kg.

3. A tokból kivéve félperc alatt vetítésre beállítható.

4. *Bármilyen feszültségű áramkörből táplálható*, azért előnyös a használata a *tanyai népművelődő előadásoknál is*, amidőn az autó motorjával hajtott generátorral könnyen üzemben tartható.

5. A filmszalag *befűzése a legegyszerűbb*, a pergetése majdnem zajtalan.

6. *A kezeléséhez nem kell szakember*, egyszeri látás után *bárki kezelheti*, még tanuló is.

7. A film csupán egy gomb nyomásával indítható, állítható és *közben visszafelé is pergethető.*

8. *A filmet a Budapest Székesfőváros Vegyészeti Intézete* 5294/1930 *szám alatt tűzmentesnek minősítette !*

9. A sugárkéve teremátfogóképessége 30 m-ig fokozható, képmezeje $2{\cdot}90 \times 2{\cdot}15$ méter.

10. A felfogó vászonernyő összerakva $1{\cdot}40 \times 15 \times 15$ cm méretű dobozban körülbelül 10 kg súlyú, automatikusan szerelhető és bárhová helyezhető.

11. A film nagyságának mérete 16 mm, eme filmnagyság használata 60%-kal olcsóbb s gazdaságosabb, a 35 mm-es filmnél és hatás tekintetében semmivel sem áll mögötte.

Az amerikaiak lelkületére nagyon jellemző a „business is business" elve, amelynek alapján mindent hasznossági szempontból bírálnak el. Ezen uralkodó felfogás mellett a 16 mm-es pergőfilmnek ez a típusa csak kiválóságai révén lehetett az általános elterjedtség favoritjává ! E ténynek beszédes bizonyítékai a következő adatok :

A Bell & Howell-féle vetítőgéppel kapcsolatban a 16 mm-es filmről a következőket mondja az University of Kansas 1929. évi jelentése : „A szemléltető oktatófilmek *általános bevezetése és elfogadása* a szemléltető oktatás legkiemelkedőbb pontja. Ez a filmtípus szinte hihetetlenül bevált a tantermi használatban és kivívta magának az egész vonalon a vezető pedagógusok osztatlan elismerését. Még pedig annyira, hogy jelenleg az a helyzet, hogy több oktatófilm áll rendelkezésre a 16 mm-es méretben, mint a színházi 35 mm-es formátumban. Ez a tény annál inkább figyelemreméltó, mert a 35 mm-es filmek anyagkészlete az iskolai oktatás céljaira nagy részben nem alkalmas.

A „Board of Education" (közoktatásügyi bizottság) Philadelphiában már 1928-ban végérvényesen beszüntette a 35 mm-es színházi méretű filmek vetítőgépeinek iskolai használatát s helyettük Filmo projector bevezetését rendelte el. Az iskolák számára filmtárat szervezett, amely az első év végén 125 tekercs filmet foglalt magában.

Kaliforniában Sandiego népiskoláinak van az Únió területén ilyen méretű leggazdagabb filmgyüjteménye, 250 filmtekerccsel.

Az „Extension Division of the Engineering and Agricultural Colleges of the Jova Staate University" hasonlóképen a 16 mm-es filmméretre tért át. Ez áll legnagyobbrészt az egész Egyesült Államokra.

Magának a Bell & Howell Compagny-nak is érdemes gyüjteménye van, Ditmar : természettudományi, Pillsbury : növényélettani, Tollhurst : népszerű, tudományos és mikroszkópiai filmjeiből. Ugyanebben a kiadásban megvan a világháború filmje is, továbbá számos utazási és sportfilm, érdekes lassított felvételekkel.

A helyzet ma az, hogy Amerikában oktatófilmeket csak16 mm-es nagyságban készítenek. Így a Yale University : történelmi, a Harward University : tudományos filmeket. Jellemző, hogy Detroitban 1 millió dollár tőkével alakult egy társaság, amely orvosi és egyéb oktatófilmet készít ebben a méretben. Míg a különféle szakiskolák szakmájuk keretein belül saját felvételeket készítenek, addig a nagy filmgyárak a pedagógusokkal és szakemberekkel együttműködve rohamosan emelik a 16 mm-es oktatófilmek számát.

A filmoktatás általános elterjedésével kapcsolatban a gyakorlat folyamán kitermelődött kívánalmak kielégítése végleg megerősítette a 16 mm-es filmméret pozicióját. Vetítésére pedig tökéletesen bevált a Bell & Howell Company által szerkesztett Filmo Projector. Ehhez társult még a *saját felvételek* készíthetésének kívánalma is, amelyet viszont a Filmo Camera elégít ki a legteljesebb mértékben, melynek elterjedése a Filmo projectorhoz hasonlóan általános. Nagyszámú Filmo Camera-t használ az University of North Carolina, neurológiai és abnormis pszichológiai felvételekre, de széltében használják a legkülönfélébb iskolák, az iskolai élet jellemző momentumainak megörökítésére. Általában mindenütt, ahol a 16 mm-es film előnyeit megismerték, rájöttek arra is, hogy milyen fontos a *saját felvételek* készítése. A saját felvételeket ugyanis nemcsak a felvevő iskola használhatja, hanem más intézetekkel cserélheti, kölcsön — vagy el is adhatja. Így érthető meg miért áll a 16 mm-es oktatófilmből mintegy 40.000 km hosszú anyag a pedagógia rendelkezésére s miért forog annyi, legkülönfélébb tárgyú film közkézen, amelyek közül igen sokat és a legjobbakat éppen a középiskolákban készítették.

Mindezeket fejlődő hazai filmoktatásunk érdekében szükségesnek találtam elmondani, mert a Bell—Howell filmvetítőgép előnyeit a gyakorlatban tapasztalva mondhatom, hogy a vele való csupán egyszeri próba is mindenkit meghódít.

Dr. Kanszky Márton.
tanár.

Hatvannegyedik évfolyam. 9. szám. 1931. május

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz. Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

A tanulóifjúság lelki válsága.

Soha még olyan diszharmónia a társadalmi, családi és iskolai életben nem uralkodott, mint napjainkban. Szembetűnő, folyton ismétlődő jelenség, hogy az öregek a fiatalokkal soha sincsenek kibékülve. Nehezen tudják megérteni az újabb eszmeáramlatokat, nem szeretik a gyorsabb ütemben való haladást. Félnek a radikálisabb változásoktól. Mivel pedig nem tudják az idők járását meglassítani, diszharmónia keletkezik a lelkükben; mint ahogy azt Mikszáth a *Beszterce ostromá*ban s Gyulai Pál Arany János felett tartott emlékbeszédében olyan mély pszichológiával szemlélteti.

Így volt ez ősidőktől fogva. Már a 17. században is sok kifogás hangzik el az ifjúság ellen. Mert mit csinálnak ekkor a magyar nemes ifjak? „Ülnek haszontalanul fiaink vagy otthon atyjuknál és anyjuknál, vagy ha ugyan derekasan látni, hallani akarnak — mint ők mondják —, egy magyar úr udvarába beállanak és szerződnek. Ott mit tanulnak? Inni! Mit többet? Pompáskodni . . . lódinggal pipiskedni, egy paripát futtatni, egyszóval: esküdni, hazudni és semmi jót nem követni," — írja Zrinyi Miklós a Török áfiumban.

A jelenség tehát nem új. Mégis, mintha a két generáció közötti ellentétnek most több és mélyebb oka volna, mint a régibb időben. Mintha az idősebbek panasza méltányosabb és indokoltabb volna, mint például ezelőtt csak 40—50 évvel is lehetett.

Általános vélemény, hogy a tekintély elve veszített jelentőségéből, az ifjúság nem tanusít kellő tiszteletet az idősebbek iránt s a kötelességteljesítés és felelősségérzet is hanyatlóban van. Igen sokan úgy látják, hogy *az ifjúság egész mentalitása megváltozott.* Mintha valami rendkívüli űr támadt volna szülők és gyermekek, tanárok és tanulók lelkivilága között. A sok kóros jelenségnek az oka pedig abban rejlik, hogy *az ifjúság lelkiélete szinte fokozatosan hanyatlik.*

A probléma olyan jelentős, hogy sem ilyen kis értekezés, sem pedig egy ember ki nem merítheti; ezért az én célom a jelen alkalommal inkább csak az volna, hogy felébresszem a figyelmet a gondolkodásra s esetleg a tárgyhoz való szólásra.

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1931. 655.

Az újabb időben, mint sok mindent, úgy az ifjúság morális dekadenciáját is a legközelebb fekvő okra, a háborúra vezetik vissza. Pedig az események és állapotok kialakulása a korszellemben gyökerezik s a közléleknek (Hegel szerint Allgemeiner Weltgeist) a hatása alól senki sem vonhatja ki magát.

Bizonyos, hogy a nemzeti katasztrófa és a világválság az ifjúságot is kizökkentette a lelki egyensúlyából, de a kóros jelenségnek más okai is vannak, amelyek visszanyúlnak a mult század individuálizmusába. Ez a szélső szabadelvűség kriticizmussal vegyülve a lelkiéletben tovább fejlődik (saecularismussá) s a családi és társadalmi, általában az erkölcsi életben valóságos bomlást idéz elő. Így alakult ki a 20. század lelkivilága, mint egy fejlődési folyamatnak az eredménye.

A mi korunk pedig mintegy folytatása a 19. századnak : a materializmusnak és a szexualizmusnak a kora. S ha nem is mondjuk hangosan, de mint titkos jelszó, ott él a lelkekben : kevés munka, anyagi jólét, sok élvezet. *Mintha a lélek kultuszát a test kultusza teljesen kiszorította volna. A spirituális ember helyét a sportember, sőt ennél több : a gépember foglalta el.* Ez nyomja rá bélyegét nemcsak a családi, hanem a társadalmi életre is, amely nem előmozdítja, hanem *akadályozza* az ifjúság jellemnevelését.

A mai társas élet szinte romboló munkát végez az ifjúság lelkiéletében. Kezdve a divat sokszor bántó nyilvánulásain, az ízléstelen plakátokon és hirdetéseken át az érzéki és izgató mulatságokig minden, de minden odairányul, hogy az ifjúság lelkéből kiölje a beléoltott idealizmust. És ha az ilyen tönkretett és később meghasonlott lelkek összetörnek, ezért sokan elsősorban *az iskolát vádolják.*

Alig van a szellemi életnek olyan területe, melyet avatottak és avatatlanok olyan élesen bírálgatnának, mint az iskolát és a nevelést. Sajnos, a bírálgatások többnyire egyoldalúak s a tanuló ifjúság *lelki nevelésére* vonatkozó irányításokat úgyszólván teljesen mellőzik. Már pedig az iskola munkájának ez a legelhagyatottabb ága. A didaktikáról s a testnevelésről igen sokat hallunk és olvasunk. Itt a színvonal határozottan emelkedett, de a speciális nevelési problémákkal alig foglalkoznak. Folytonosan hangoztatjuk, hogy *a mai kornak elsősorban jellemekre van szüksége*, a jellemneveléshez pedig sem a didaktika, sem a testnevelés fejlettsége nem elégséges, de kevés hozzá még az iskola munkája is. Kevés azért, mert *a lelki nevelés az iskola, a család és a társadalom közös munkája.* Ezért az ifjúság lelkiélete hanyatlásának közvetlen oka is jórészben *a családi és a társadalmi élet bomlásában keresendő.* Vajjon megteszi-e a kötelességét *a család?*

A jellem kialakulására különösen két tényező van hatással : az öröklés és a nevelés. Régen hangoztatott igazság, hogy természetünk kvalitását nemcsak közvetlen szüleinknek, de őseink egész sorozatának a karaktere dönti el, másrészt a nevelés a születéssel kezdődik s a gyermek első impressziói egész életére kihatással vannak. Milyen hajlamokkal, diszpoziciókkal születik a gyermek s milyen a miliő, amely *kezdetben* körülveszi, ez a legfontosabb az életben. Ha a családi nevelés rosszul végzi a maga feladatát, akkor a hibákat s mulasztásokat sem az iskola, sem a társadalom nem képes helyrehozni ; mert mint *Spencer Herbert* mondja, a *legkiválóbb politikai alchimiával sem lehet ólomösztönökből aranytetteket nyerni.*

Napjainkban a modern családi élet a gyermek lelki életére sok tekintetben káros hatással van. Élénken illusztrálja a mai anyának

a lelki habitusát *Ibsen Nórája*, aki gyermekeinek a pajtása, játszótársa s ott hempereg velük a földön. Pedig az anya, bármennyire alkalmazkodik gyermeke lelkivilágához, pajtása sohasem lehet. Korunk egyik betegsége : a *gyermekimádat*. A szülők mindent megtesznek gyermekeik testi jólétéért és anyagi boldogulásáért, de keveset, vagy éppen semmit a lelke fejlődéséért. Már Pázmány Péter mondotta, hogy „a szülők (minthogy csak a testet adják a fiuknak) nagy gondot viselnek gyermeköök testére. Ha balkézzel nyúl a gyerek az étekhez . . ., ha álla és dereka hordozása nem esik díszesen, ha egy hajaszála jól nem áll fejében, ottan megdorgálja és pirongatja . . . De e mellett ha rest az isteni szolgálatban, ha csacsogó, ha vétekbe esik : nem érzik a szülők oly keservesen efféle lelki nyavalyájukat."

A szegényebb szülők a kenyérkereset, a jobbmódúak pedig a szórakozás miatt nem foglalkoznak gyermekük lelkével. Ma már külön gyerek-bálokat tartanak, amelyeken 15—16 éves fiúk s 13—14 éves iskoláslányok hajnalig mulatnak. Hogy ilyen mulatozó fiúk és lányok másnap milyen hangulatban mennek az iskolába, azt könnyű elképzelni. De bizonyos, hogy a gyerek elidegenedik a komoly munkától s unott és közönyös lesz minden iránt. A szülők élete is igen gyakran diszharmóniát idéz elő a lelkében. A modern családi élet bomlott volta, a sok ujságokban kiszínezett *családi tragédia mind megzavarja a gyermek lelkének az egyensúlyát*. A diáköngyilkosságok napirenden vannak. Ha kedvtelésétől elvonják, ha a kötelességteljesítés mulasztásáért megróják, öngyilkossággal fenyegetőzik s el is követi, amint ezt évenként több eset is igazolja. A mai gyerek nem tűri a szigorúságot.

A tanulók lelki defektusának egyik főoka, hogy a családi életben nem kapják meg a kellő valláserkölcsi nevelést s így nincs hitük Istenben, nincs a lelküknek olyan iránytűje, amely egyedül képes a tanulót a kilengésektől és szabadosságtól megmenteni.

A társadalmi élet is inkább akadályozza, mint előmozdítja a jellemnevelést. Mert hiába tanítjuk, hogy az ifjú becsületes, kötelességtudó, tisztakezű és erkölcsös legyen, amikor a napilapokban állandóan *panamákról s frivol színházi és botrányos családi eseményekről olvas*. Sajnos, még a sport is a mai túltengésében inkább káros, mint jótékony hatással van a nevelésre. Nem azt a sportot értem, amely a test erősítésére szolgál és a lélekre is frissítőleg hat. Ezt jól ismerjük, de a sport elfajulása, amikor eszközből céllá lesz, a lelki nevelésnek valóságos ellensége. Amikor a tanulók 50%-a betűről-betűre elolvassa a Sporthírlapot s szinte dülledt szemekkel lesi a futballmérkőzések eredményeit, de a tizedrészét sem tudja a leckéjének, akkor nagyon is gondolkodóba ejt bennünket, hogy a sport kinövései ellen miképen védekezzünk.

Élénken illusztrálják az ifjúság lelki életét azok az apró, jelentéktelenek látszó esetek, amelyek a régi miliőben nevelkedett tanárt szinte kétségbeejtik, s amelyeknek főforrása mégis csak egész társadalmi életünket fojtogató hitetlenség és laza erkölcsi élet. Ez érezteti aztán romboló befolyását az iskolai nevelésben is.

A nevelés a család, a társadalom és az iskola közös munkája volna. A két előbbi azonban nem hogy előmozdítaná, hanem inkább gátolja a tanuló ifjúság nevelését. Így az iskola magára van hagyatva. Pedig soha annyit nem vártak az iskolától, mint napjainkban.

A középiskola munkájának az eredményéért jórészben mégis csak a tanárságot teszik felelőssé.

A mai tanárság azonban már szinte összeroppant nemcsak az anyagi

gondok, hanem a társadalom meg nem értése, ellenhatása és főleg az ifjúság lelki életének a válsága miatt.

És a középiskolai tanárság mégsem lehet tétlen szemlélője a hibáknak és kinövéseknek. Habár a társadalom cserbenhagy a nevelés munkájában, a közvélemény pedig ellensége a tanároknak, mi mégis megyünk előre ; törjük az ugart, szántunk-vetünk, hátha teremne, ha nem is száz, de legalább harmincannyi. *A tanárság az idealizmusát nem adhatja fel*, mert akkor odajut, ahová *Krapotkin*, aki azt mondotta, hogy egy pár csizmát többre becsül, mint a Shakespeare-ról és Raffaelről szóló összes üres fecsegéseket.

Sürgősen cselekedni kell. Bizonyára lesznek kartársaim között, akik tanulmányaik és megfigyeléseik alapján értékes eszmékkel állhatnak elő, én csupán néhány gondolattal, mint bevezetéssel szeretnék szolgálni. Szükségét látom, hogy a lelki nevelésre gondot fordítsunk, mert ha az ifjúság szakít a multtal, ha a modern atlétikát, boxolást többre becsüli, mint nemzete régibb irodalmát és történelmét, ha tanárainak nincs előtte tekintélye s ha lekicsinyli a hittanórát, ez nagy pedagógiai, sőt *nemzeti veszedelmet rejt magában.*

Úgy vélem, hogy mindenekelőtt a hitoktatást kell az újabb pedagógia szelleméhez alkalmazni. Nem a dogmáknak és hitelveknek a mellőzését értem, hanem úgy gondolom, hogy a szokott leckéztetés helyett a tanulóknak a hitét mélyítsék és a gyakorlati keresztyénségre neveljék őket.

A vallástanárnak valamennyien segítségére lehetünk : ha összefogva alázatosságra, szelídségre s engedelmességre neveljük a tanulókat, bizonyára érnénk el valamelyes eredményt. A racionalista világszellem (saecularismus) igen könnyen megrendíti a fiatal diák hitét, de a hittanár, sőt a történelemtanár is egész sorát nevezheti meg a nagy férfiaknak, akik tudásuk mellett hívő keresztyének voltak (Carlyle, Pascal, Pasteur, Tolstoj, Fichte szb.). Nincs olyan olvasmány, amelynek olyan lélekformáló ereje volna, mint a kiváló férfiak jellemrajzának.

A hazafias és vallásos érzések ápolására az iskolának a leghatékonyabb segítőtársai a kongregációk és ifjúsági egyesületek, főképen pedig a *cserkészet*. A cserkészetnek nem szabad sportegyesületté degradálódni, hanem legyen igazi jellemképző intézmény, mint amilyennek Baden Powel szánta és tervezte. Hiszen nincs az újabbkori ifjúsági egyesületek között, amely olyan gyorsan elterjedt volna, mint a cserkészet. Az irodalom és a történelem tanítása különösen bevált eszközei a jellemnevelésnek. Irodalmunk és történelmünk nagyjai, jellem és erkölcsi kiválóság tekintetében felülmúlják a külföldieket s mindenkor példaképen állíthatók oda az ifjúság elé. Az irodalom- és történettanár minél több erkölcsi tartalmat és spirituális vonatkozást vigyen be a tanításba, mert csak így lehet ellensúlyozni a túltengő materializmust.

Széchenyi programmja mindenekfölött az erkölcsi és társadalmi tisztaság megvalósítása volt (amint ezt Szekfű Gyula Három nemzedék című munkájában bőven kifejti). Ennek a programmnak a szolgálatába álljon a középiskola s akkor teljesíti igazi feladatát.

Bizonyos, hogy problematikus a tanárság és a középiskola helyzete, amikor a tanuló nem tűr figyelmeztetést s mindent lefitymál és lebírál, amikor az egész társadalom és közvélemény szinte szembenáll a tanársággal, irígykedik rá és rontja a tekintélyét. Ezért hiába is várunk

kívülről segítséget, magunknak kell összefognunk és megmenteni, amit még lehetséges s *helyreállítani az iskola jó szellemét és tekintélyét.*

Társadalmi rendünket igen sok veszedelem fenyegeti. A legszembetűnőbbek a szellemi proletáriátus félelmetes növekedése és a kommunizmus. Az utóbbi tíz év alatt csak Csonka-Magyarországon 25.000 diplomát adtak ki az egyetemek. Ennyi a fiatal diplomás ember, de az ötödrésze sem tudott elhelyezkedni. A kommunizmus pedig mint valami vészmadár terjesztgeti felettünk szárnyait s csak az alkalmat várja, hogy lecsapjon a polgári társadalomra. Oroszországban — tudjuk — az ifjúság lelkét akarják megmételyezni. *Ellenök csak lelki fegyverekkel vehetjük fel a harcot.* Bizonyos, hogy sikert csak ideig-óráig arathat, mert az erkölcsi világrend mellettünk áll.[1]

A berlini (Kaiser Friedrichs-) múzeum folyosóján láttam egy sajátságos képet. Árvíz borította el a vidéket ; komor, sötét hangulat uralkodott égen és földön. Vészes felhők gyülekeztek a láthatáron . . . A világháború összeomlása, de különösen a trianoni kényszeregyesség után többször felújult emlékemben ez a szomorú kép. Mintha a mi szerencsétlen sorsunkat ábrázolta volna. Sajnos, az áradat még nem ment vissza a medrébe, még mindig pusztulással fenyeget, de a veszedelmet nem nézhetjük tétlenül, a mentéshez kell látnunk. Az árvízből mindenekelőtt szellemi, lelki értékeinket kell kiemelni, hogy azután ezekkel mindent, ami még el nem merült — elsősorban *az ifjúságot* — *kimenthessük.*

Dr. Koczogh András.

A francia irodalom tanításának kérdése középiskoláinkban.

Az alábbi soroknak semmi más céljuk nincsen, mint reámutatni újólag arra, hogy a francia irodalom tanításában a történeti sorrend megtartása semmiképen sem árt a modern nyelvek oktatásában oly sokszor és teljes joggal hangoztatott gyakorlati szempontnak. A francia irodalom tanításának kérdése általában sok gondot okozott a módszer kérdései iránt érdeklődőknek. A Viëtor fellépését követő időkben az ú. n. direkt módszer hívei azt hirdették, hogy a modern nyelveket pusztán a beszédkészség kifejlesztése céljából kell tanítani. Az esztétikai nevelés nemes gondolatát elvetették. Elvakult túlzásukban a nyelvtanító iskola száraz és rideg szintjére akarták leszorítani az olyannyira magasztos célok ápolására hivatott középiskolát. Elfelejtették, hogy a gimnázium meg a reáliskola nevelőcélokat szolgál és elfelejtették azt, hogy az irodalom java termékeinek elvetésével a néplélek évszázados tapasztalatainak, érzéseinek, vágyainak gazdag kincsesházától fosztották meg az ifjúságot.

Az irodalmi oktatás voltaképen már a kezdőfokon megindulhat. Már ott olvastathatunk egy-egy La Fontaine mesét vagy a nagy prózaírók műveiből vett egy-egy könnyebb nyelven megírt adomát. A középső-

[1] A bolsevizmus — írja egy Oroszországban járt hírlapíró — mélyremenő probléma, amelynek elsősorban tudományos és féltudományos elméleti alapjait kell leküzdenünk. Ezt a harcot csak egy világraszóló ideokratikus gondolat nevében vívhatjuk meg : a *kereszt nevében* . . . Harcoljunk a kommunizmus ellen az ellenség teljes ismeretében. Keresztény ideológiát kell teremtenünk, mert eszmények tekintetében nagyon szegények vagyunk. Marx, Engels, Plechanov, Lenin, Bucharin s Krapotkin a világforradalom távlata, velük szemben csak egyetlen biztos erőforrásunk van : *Krisztus* . . ."

fokon a XIX. század nagy költőinek és prózaíróinak műveiből olvashatunk szemelvényeket, főként tehát az újabb és legújabb kor íróival foglalkozunk, hogy a tanulót a modern francia nyelv ismeretében erősítsük. A legfelső fokon azonban már ismertetnünk kell a XVII., XVIII. és XIX. század irodalmának termékeit történeti összefüggésükben.

A gyakorlati szempontok hívei azonban megcserélték a történeti sorrendet és hivatkozva a XVII. század nyelvének elvontságára, előbb a XIX. és XVIII. század irodalmát tárgyalják és csak azután térnek át a XVII. század ismertetésére. A gyakorlatiasság sugallta eljárás azonban sok didaktikai visszásságra vezet.

Első pillanatra ugyan tetszetősnek látszik a történeti sorrendnek ez a megbontása. A reáliskola és a leánylíceum növendéke négy éven át, a reálgimnáziumé két éven át majdnem csakis a XIX. század irodalmi alkotásait és így a modern francia nyelvet tanulja, ha tehát a VII. osztályban egyszerre a XVII. század már avultabb és elvontabb nyelvével kell foglalkoznia, egyrészt nehezen leküzdhető nehézségek fognak elébe meredni, másrészt négy év alatt sok küzdelem árán megszerzett modern szó- és szóláskincse elhalványul. Ha ezt az egyébként tiszteletreméltó érvelést elfogadjuk, módszertani szempontból nagy áldozatokat kell hoznunk. Feláldozzuk a históriai szempontot, a fejlődés szemléletében rejlő nevelőerőt. Az egyes írók, sőt korszakok és irányzatok között nem tudjuk megteremteni a kapcsolatot és így a pontos megértés és az esztétikai értékelés nagy érdekeit sértjük.

Ha a VII. osztályban Chateaubriand, Lamartine, Musset, de legfőként Victor Hugo műveiből vett szemelvényekkel foglalkozunk, okvetlenül meg kell állapíttatnunk a tanulókkal, hogy költészetükben az egyéni érzelmek rajza, a mult és az exotikumok szeretete, a vallásos érzés tisztelete, Victor Hugo-nál a rendkívüli, a borzalmas, a meglepő, az ellentétes jut kifejezésre, egyszóval csupa olyan jellemző mozzanat, amelynek összességét romantikus névvel jelöljük. De a francia romanticizmus lényegét sohasem fogjuk a tanulókkal „átéletni", ha nem foglalkoztunk előzően a francia klasszicizmussal, ha a XVII. és XVIII. század uralkodó szépségeszményének ismerete alapján reá nem eszméltetjük a tanulót arra, hogy a francia romanticizmus voltaképen forradalom a Boileau hirdette „ész, józanság, mérték, mérséklet" elveivel szemben. Az itt érintett példa mellé még igen sokat sorakoztathatnánk tételünk bizonyítására, de lemondunk róla, mert hiszen helyességét valószínűleg az irodalom tanításának megreformálói sem vonják kétségbe. A gyakorlati szempont hirdetőivel szemben megállapíthatjuk, hogy némely XIX. századbeli költői alkotás nyelve sokkal nehezebb, mint bármelyik klasszikusé. (A. de Vigny : Moïse.)

A koncentrációnak sokat hangoztatott elve is nagy csorbát szenved a történeti sorrend megváltoztatásával. A régi tanterv lehetővé tette, hogy a VIII. osztályban Victor Hugo-val s a romanticizmussal kapcsolatban a német romantikus mozgalomról és a magyar romanticizmusról is megemlékezzünk. Chateaubriand világfájdalmas költészetével, a „mal du siècle"-lel foglalkozva, nagyon szépen meg lehetett rajzolni az érzelmes áramlatnak útját Richardson regényein kezdve Rousseau, Goethe művein keresztül egyrészt Byronig, másrészt a mi Kármánunk és Eötvösünk működéséig.

Fontos nevelőértékeket kellett tehát feláldozni csak azért, hogy a nyelvkészség fejlesztését megkönnyítsük. De vajjon ártott-e ennek a

fontos szempontnak a történeti sorrend ? A következőkben azt szeretnők kimutatni, hogy a történeti sorrend helyes értelmezés esetén soha sem lehet hátráltatója a nyelvkészség fejlődésének.

Már a IV. osztály végén tanítunk egy-egy La Fontaine mesét a tanulók nem csekély örömére. A IV. (reálgimnáziumi VI.) osztályban a második félévtől kezdve minden nagyobb nehézség nélkül megtaníttatjuk *Le Corbeau et le renard-t*, vagy *La Cigale et la fourmi-t*, sőt ezekkel a mesékkel kapcsolatban a legelevenebb társalgást kezdhetjük tanítványainkkal. Ha itt-ott akad is szokatlanabb vagy elavultabb kifejezés, könnyen megállapíttatjuk tanulóinkkal helyes értelmét és a beszélgetések során a megfelelő újabbkorival pótolhatjuk. Az V. és VI. osztályban (reáliskola és leánylíceum) igen ajánlatos Mme de Sévigné néhány levelét is olvastatni. Vajjon van-e francia tanár, aki a „Mort de Turenne," vagy a „Madrigal" tárgyalása közben nehézségeket tapasztalt ? A XVII. század nyelve ellen tett kifogások tehát már ezen a két példán is csorbát szenvednek, de azt sem szabad elfelednünk, hogy La Fortaine meséi és Mme de Sévigné levelei előkészítik a XVII. század irodalmának tanulmányozását.

Ez utóbbinak tanításában sem fogunk nehézségekre találni, ha azokkal az írókkal foglalkozunk tüzetesebben, akiknek nyelve legközelebb áll a mai francia nyelvhez.

A legtöbb nehézséget Corneille okozza. A Cid nyelve valóban darabos és bár erővelteljes, mégis igen szaggatott és gyakran archaikus. Corneille-t és Cid-jét azonban nem küszöbölhetjük ki a francia nyelvi tanításból. A Cidnek a francia szellemiség fejlődésében elhatározó szerepe volt és a mai kor művelt franciája faji és szellemi különállásának egy legkiválóbb kifejezőjét látja benne. A tudományos igényeket támasztó középiskola tehát nem mellőzheti ennek a műnek a tanítását. Ebből azonban semmiképen sem következhetik az, hogy most már a Cidbe bele kell temetkeznünk és hetekig vagy hónapokig csak Corneille szellemének áldozzunk. Én azt hiszem, a magyar ifjú beérheti azzal, ha a Cid-ből csak egy egészen rövid jelenetet vagy akár jelenetrészt olvas és aztán megfelelő modern francia szöveg segítségével a tragédia tartalmát és jelentőségét ismeri meg. Elég volna tehát azt a híres jelenetet olvasni, amelyben Don Diego a fiát szólítja fel a becsületén esett csorba megbosszulására.

Molière műveiben is találhatunk számos olyan jelenetet, amelynek a nyelve nem okoz a tanulóknak semmiféle nehézséget, sőt társalgásra is bőséges alkalmat nyujt. Még a Femmes savantes itt-ott précieux-stílusú jeleneteit is felváltja sok olyan, amelynek a nyelvezete majdnem egészen modernül hat. Gondoljunk csak arra a híres jelenetre, amelyben a jó Chrysale fakad ki a tudós hölgyek üzelmei ellen.

Racine nyelve sokkal csiszoltabb, finomabb és dallamosabb, mint Corneille-é. Athalie-nak van még néhány jelenete, amelyben a megértés elé alig gördülnek akadályok. Én azt hiszem, Racine költészetéről is elegendő fogalmat nyujthatunk tanítványainknak, ha jellemzőbb szemelvényben bemutatjuk harmonikus nyelvét és ehhez fűzve az egész tragédiának modern francia nyelven írott tartalmát. Néhány mondatban összefoglaljuk mindazt, amit egy művelt magyar ifjúnak Racine életéről és működéséről tudnia kell.

La Fontaine egy-két meséjét már az előző osztályokban megtanulták a tanulók, művészetét ismerik, történeteit szeretik, nem okoz tehát semmi gondot néhány terjedelmesebb mese (Les animaux

malades de la peste) olvastatása. Nem hangoztathatjuk eléggé : La Fontaine bármelyik itt számbajöhető meséje a legjobb alkalmat nyujtja arra, hogy eleven beszédgyakorlatot folytassunk.

A prózaírók közül egy-egy rövidebb szemelvényt olvashatunk Pascal-tól, Bossuet-tól. A szemelvények tartalma itt bizonyára nehezebb lesz, de nem a formája. Pascal gondolatai és Bossuet beszédei között számtalan olyan akad, amelynek nyelve nem avult. Ami pedig a tartalom nehézségeit illeti, éppen azt tapasztaljuk, hogy a pubertás korszakából kikerült 17 és 18 éves ifjú szívesen gyönyörködik intellektuális szépségekben. La Rochefoucauld Maximáit is nagyon szeretik növendékeink. Labruyère, Fénelon műveiből is vehetünk egy-egy szemelvényt. Ha röviden bemutatjuk még Boileau-t, akkor a „nagy századnak" úgyszólván minden kiválóbb írójával foglalkoztunk.

A XVIII. század írói közül rendesen Montesquieu, Voltaire és Rousseau szerepel könyveinkben. Montesquieu-től elég egy vagy két Lettres persanes-t olvastatni, Voltaire-től valamelyik elbeszélést, egy-két levelet, Rousseau-tól az Emile-ből vett igen rövid szemelvényt és a Julie-ből talán a szüret híres leírását. Ha van idő, még Le Sage Gil Blas-ából is tárgyalhatunk egy oldalnyi szöveget. André Chéniertől elegendő La jeune Captive.

Nézetem szerint, ha így válogatjuk össze a VII. osztály irodalmi anyagát és ha az ú. n. nehezebb íróktól csak keveset olvasunk, akkor egyrészről nem nehezítjük meg az átmenetet a VI. osztály anyagából a VII. osztályéra, a nyelvkészség helyes gyakorlásának is eleget tehetünk és mindezeken felül a fejlődés irányára is ráeszméltetjük a tanulókat. Az anyag különben is tágítható és szűkíthető kedvünk szerint : ha La Bruyère-t vagy Bossuet-t, vagy akár Fénelont elhagyjuk, nem vétünk semmiképen, mert hiszen csupán irodalmi képeket nyujtunk, nem rendszeres irodalomtörténetet. Hogy a fejlődést megértethessük, bizonyos áramlatokról, így a XVII. századi préciositéről és a XVIII. századi racionalizmusról (enciklopedisták) is meg kell emlékeznünk.

A XIX. század irodalmának tanítása a VIII. osztályban szintén a históriai sorrendnek megfelelően történnék, tehát a romanticizmus, a realizmus, naturalizmus, szimbolizmus kialakulásának egymásutánjában. A históriai sorrend alkalmazása megkönnyítené a tanár munkáját és a tanulókra is nevelőleg és értelemfejlesztőleg hatna. Abból ugyanis soha sem szabad egy jottányit sem engednünk, hogy a középiskolai modernnyelvi tanításnak magasabbrendű céljai is vannak ; nem eshetünk soha sem a francia tanügyi kormányzat 1900. évi rendeletének tévedésébe, amely a modernnyelvi tanítás egyetlen céljául a nyelvkészség megszerzését tűzte ki és elvitatta a modern nyelv tanárától azt a jogot, hogy irodalmi és esztétikai nevelést is adjon.

A gyakorlati cél, vagyis a nyelvkészség fejlesztése, mindenütt megvalósítható, mert hiszen a fentebb felsorolt írók műveivel kapcsolatban nemcsak lehet, de kell is állandóan beszédgyakorlatokat folytatni. Ha pedig azt szegezné valaki ezzel szembe, hogy a négy (vagy két) év alatt megszerzett gyakorlati értékű szókincs a klasszikus írókról és műveikről folytatott beszélgetések közben elhalványul, annak azt mondhatjuk, hogy La Fontaine, Mme de Sévigné, Montesquieu, Voltaire sokszor egészen közel áll a mindennapi élethez, másrészről pedig minden héten találhatunk egy félórányi időt, amikor a mindennapi élet körébe vágó eseményekről elbeszélgethetünk a tanulókkal ; segítőeszközt is találhatunk bőven. (Kemény Ferenc : Francia társalgások.)

Az ilyen, hogy úgy mondjam : köznapi tárgyú beszélgetéseket a tanulók nem megterhelésnek, hanem üdülésnek fogják tekinteni.

A genetikus sorrend ellenségeinek érveivel szemben még azt is felhozhatjuk, hogy az ő elgondolásuk szerint a VIII. osztályban tanítva a XVII. század irodalmát, éppen az utolsó pillanatban, tehát akkor, amikor a tanuló az életbe készül kilépni, nyer olyan szókincset, amelynek gyakorlati hasznát nem láthatja.

Az irodalom tanítását szerintem még oly módon kellene kiegészíteni, hogy a VI. osztályos olvasókönyvben valamelyik chanson de geste, roman courtois, fabliau stb. művészi nyelven megírt rövid tartalmát vennők fel. Így azután alkalmunk volna a tanulót a francia szellemiség világába még hatékonyabban bevezetni.

Befejezőül tehát meg kell állapítanunk : Az irodalmi tanításban a genetikus sorrendről nem szabad lemondanunk semmiféle cél érdekében, a tisztán esztétikai oktatást pedig állandóan össze kell kapcsolnunk a nyelvkészség fejlesztésének szükségével, amit egyrészt úgy érünk el, ha a klasszikusokból jól kiválogatott szemelvényekkel kapcsolatban beszédgyakorlatokat folytatunk, másrészt időnként a mindennapi élet jelenségeiről is elbeszélgetünk tanítványainkkal.

Dr. Petrich Béla.

Drezdai tanulmányutam.

A társadalom, a haza érdeke a gyermek érdeke.

Mindnyájan érezzük ezt és tudjuk, hogy a lelkeket formáló, alakuló, sok-sok ható erő közül leggazdagabb eszközzel az iskola rendelkezik. Mi pedig tanárok, kik az ifjúsággal foglalkozunk, erősebben érezzük azt a súlyos, de felemelő erkölcsi kötelességet, mely foglalkozásunkat hivatássá teszi : megközelíteni azt a művelődési eszményt, amely a közléleknek megfelel, mely a mai kornak nemzeti ideálja.

Mindenki tapasztalhatja, hogy korunk társadalma, annak minden rétege sokkal többet foglalkozik az iskolával, mint az előbbi évtizedek, talán csak a 18. század második felének közvéleménye, a Rousseau kora érdeklődött ennyire pedagógiai kérdések iránt, mint a mai ember. Ennek a szimptomának az a magyarázata, hogy a történelem forduló pontján nagy háború és forradalmak átélése után hasonló megrázkódtatástól akarjuk megmenteni a következő nemzedéket és ezt a nevelés átalakulásától várjuk, reméljük. Ezen etikai motívumon kívül gazdasági okok is a pedagógiai kérdések felé terelik a figyelmet. Talán még egy oka is van ennek a pedagógiai fellendülésnek. A mai családokban egy, vagy ritkább esetben két gyermek van és ezeknek a szülők a legjobb nevelést akarják adni, a legkényelmesebb életfeltételt biztosítani, jobbat, mint nekik, a szülőknek volt vagy van. A pedagógia pedig nagy figyelemmel hallgatja a kornak megváltozott elméleti és gyakorlati kérdéseit és igyekszik feleletet adni az általános kultúra problémáira, hogy a nemzet minden irányú művelődési ösztöne kielégülést nyerjen.

A modern nevelés kiinduló pontja az angliai New School of Abbotsholme ; innen jutottak el dr. Reddie elvei Lietz által Németországba. A mai európai nevelés egyik jelentős faktora Németország és a berlini Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht 1930 nyarán metodikai tanfolyamot rendezett német és külföldi tanítók és tanárok részére és ennek a tanfolyamnak a keretében tanulmányoztam a drezdai állami

felsőbb kísérleti iskolát, a Dürerschulet. Albrecht Dürerről nevezték el Szászországnak ezt az egyetlen kísérleti középiskoláját. A nemzeti öntudatosságnak szelleme, a neonacionalizmus hatja át a tanárokat, akik e mellett nagy figyelemmel vizsgálják Európa, Amerika eseményeit, az egész világ jelenségeit és őszinte vágyódással vannak eltelve a fenséges, az öröklétű művészi dolgok iránt. De ezek más iskolának is a céljai. Hát mi szükség kísérleti iskolára ? Amint azonban más, például gazdasági terrénumon is vannak kísérleti állomások, szükséges, hogy az ifjúság művelődési kérdései nagyobb szabadsággal és szélesebb terjedelemmel legyenek vizsgálhatók, mint az eddigi meghatározott tantervvel rendelkező középiskolákban lehetséges. Az iskola vezetői, illetve alapítói abból a gondolatból indultak ki, hogy szilárdan kialakult, majdnem örökérvényű nevelési ideál nincs. A nevelésnek pedig meg kell felelnie a korszellem kívánalmának. A Dürer-iskola célja nem bizonyos tanterv anyagának elvégzése, hanem művelődési Bildungsplan átélése. Szerintük a modern pedagógia legfontosabb eredménye : el kell ismerni az ifjúságnak sajátos, törvényszerű értékét.

Az iskola tudja, hogy a mai ifjúságot elsősorban a technikai eredmények érdeklik, de a Dürerschule felismerte, hogy a német diák keresgél, orientálódik a zene, a művészet felé. Tehát lehetetlen Stoffplant követni, mert a modern műveltség anyagának óriási megnövekedése folytán mindig több ismeretkör követel bebocsátást a középiskolák falai közé. Leibnitz még lehetett olyan zseni, aki szellemével korának általános tudását felölelte, de ma általános műveltséggel még a lángész sem rendelkezhetik. Ma művelődési tervezetet kell csinálni és ez a Bildungsplan nemcsak az emlékezés, hanem a keresés, feltalálás, önmunkásság képességét fejleszti a tanulókban, kik a munkát erkölcsi kötelességnek tekintik. Tudják és hangoztatják a tanárok, hogy a legnemesebb anyaggal, a gyermeklélekkel dolgoznak, a jövendő német néppel, ezért érzik a lelkiismeret szavát, a kötelesség súlyát és ez nekik kísérleteiknél némi határt szab. Nevelésük szoros kapcsolatban van az élettel ; a valóságos életet egészen közel hozzák a tanulókhoz. Betonung der Lebensnähe. Előfordul, hogy más iskola növendékei ismeretkörben előbbre vannak, de a későbbi beilleszkedés az életadta feladatokba mutatja majd meg, hogy melyik iskola jobb.

A gyermeket mint individuumot és mint a közösség tagját figyelik meg. Passzív tanulótípust nem használhatnak. Felvételi vizsgálat van, mely tisztán pszichológiai, nem a tudás, nem az emlékezés, hanem a kombinálás, koncentrálás képességét, a logikus gondolkozást, a rajzolási készséget nézik, mert a rajzolás rendkívül nagy helyet foglal el minden tárgy keretében. Jellemképet kérnek a szülőktől, aztán az iskola kíséri figyelemmel a tanulók fejlődését. Entwicklungsbogent készítenek a tanárok és így könnyebben útmutatást adhatnak, hogy milyen pályára menjenek a növendékek. A tanítás, nevelés legfontosabb kérdését oldják így meg a gyermekek képességének meghatározása által. Osztályozás nincs. Bukás sem, 8 év alatt 7 tanulónak ajánlották, hogy más iskolába menjen. A következő munkájuk, hogyan illeszkedik be a mai ifjúság a közösségbe? A családból, a baráti körből kerül a gyermek a Versuchschuleba, mely a jó családi neveléssel együtt akar dolgozni, mert a modern pedagógia kategórikus imperativusa a szülő és az iskola kölcsönös megismerésén alapuló együttműködés. Tudatos koedukáció van, hisz a családban is együtt vannak a testvérek, de az a lényeges, hogy a gyermekek együvé kerüljenek, mielőtt a nemek

elkülönülnének. A tanulási eredmény jó, csak a tempó különböző, a leányok a nyelvekben vannak előbbre, a fiúk a természettudományi ismeretekben. Klassenvertretert választanak, egy fiút és egy leányt, akik hetenként beszélnek osztályügyeikről tanáraikkal. Gyárak, múzeumok stb. látogatását együtt írják le, illetve egyesek részletmunkákat végeznek el, névnélkül írják le, maguk illusztrálják és fedőlappal látják el. Ez a Klassenbuch, csak az osztály neve van rajta. Obersekunda west, mert a tanulókat lakásuk szerint osztják egy-egy osztályba, hogy iskolán kívül is az ugyanazon városrészben való lakás hozza őket össze a közös munkára. Nagy súlyt helyeznek az osztályközösség, Klassengemeinschaft kifejlesztésére; egy-egy osztály látogatja a másikat, hogy egymás munkáját lássák és ebből alakul aztán az iskolaközösség. Denke stets daran, den guten Ruf der Schule zu wahren! Ehret die Dürerschule!

A tanítás középpontjában a Wanderungok vannak, alsóbb osztályban hetenként, felsőbben havonként. Ezekből indul ki nemcsak a történet, földrajz, természettudomány, hanem az idegen nyelvek tanítása is, szókincs gyüjtés. Természetesen soha sem mennek terv nélkül sem félnapos kirándulásra, sem hosszabb vándorlásra, előkészületlenül nem csinálnak Austauscht (elmennek egy-egy városba vagy országba és cserébe hozzájuk jönnek onnan gyermekek). Kirándulásaikon vázlatokat csinálnak, megbeszélik, kielégítő-e vagy nem a kirándulás, majd tovább alakítják, formálják tapasztalataikat az iskolában. Ezáltal felszabadulnak a gyermekek a gyámság alól, a hallgató ajkak beszélni kezdenek. Terméketlen kritizálástól óvakodniok kell, keine naseweise, altkluge Jugend. Maguk választanak témát. Amit a tanuló maga vállal, teljes igyekezetével csinálja, az ő munkája is szükséges, egy része a közösségnek, ez nagyszerű érzést kelt a tanulókban. Ilyen formája a tanításnak természetesen nem tűr meg kötött tantervet, minden osztálynak más-más élménye van. Nem egyes tárgyakon van a fősúly, hanem a testi és lelki erők tudatos kiművelésén. Minden tárgy harmoniában van, nem helyezik egyiket a másik fölé. A művelési anyagnak középpontjában a neonacionalizmusnak megfelelően a nemzeti kultúra ismerete áll. Az alsóbb osztályokban a Heimatkunde a szülőhely megismerése, aztán a szűkebb haza, Zwikkauban voltak 14 napig (81·50 M.), majd Hamburgot nézik meg, hogy a tengert és Németországot megismerjék (41 M.), ellátogatnak Bécsbe, Salzburgba, hogy a baráti nemzettel ismerkedjenek meg (64 M.), nyáron pedig Skóciában voltak (116 M.), hogy az egykori ellenséggel kössenek barátságot. Egy-egy ilyen kirándulás austausch csak az útiköltségbe kerül. A tanítás gerince a Gesamtunterricht, vagyis Kulturkunde. A Kutlurkunde nevelő értékének hangsúlyozása nincs a matematika és természettudományok rovására. Művészettörténet, tornát heti három órában tanítanak, van instrumentál muzsika tanítás, műhelyoktatás és a leányoknak ritmikus gimnasztika. Egyes tanórák helyében munkaperiódusok lépnek, ezek állhatnak hetek, hónapok vagy egy évből, a munkaperiódusok Einheit, egységre oszlanak, egy-egy egység kétszer 45 perc. Egy-egy félévig foglalkoztak a Földközi-tenger és kultúrájával, a romantikával, Lessinggel. Nem egyes tanár, hanem egy-egy osztály, vagy az iskolában a tanárság vezetője, formálója a gyermeki léleknek.

Az iskolaszoba náluk munkahely, az asztal szépen terítővel leterítve, vázákban virágokkal, az ablakon függönyökkel. A lépcsőházi ablakokat vázában lévő virágok díszítik. A virágok mellett olvashatók

azok latin és német nevei, napokig ott voltak a virágok és a diákok nem bántották.

Az iskolakönyvek kérdése nincs véglegesen tisztázva ; vezérfonalféle iskolakönyveket nem használnak, csak irodalmi értékű könyveket, szótárakat, énekeskönyveket, statisztikákat, térképeket, lexikonokat ; osztálykönyvtáruk van. A való életet helyezik a könyvek helyébe. A tanár egyénisége rendkívül fontos, az ő munkássága lép előtérbe a Kulturkunde tanításában. Nem sokfélét, egyet minden oldalról, lehetőleg egy kézben. Egyik tanár az Oberprimában tanított németet, angol történetet, földrajzot és filozófia propedeutikát.

Egy-egy szó elég a fegyelmi ügyek elintézésére, néha sinngemässe Arbeit szerepel mint büntetés ; nem kell büntetni, megtesznek a növendékek mindent, hogy ebben az iskolában maradhassanak és az iskola közel is áll a szülőkhöz, ez segíti az iskolát munkájában. Család nélkül az iskola munkája, alakítani, formálni akarása nem ér semmit.

A nagyvárosi élet a műveltség nemzeti és etikai alapjait könnyen aláássa és így a Landschulheimek, vidéki otthonok a nagy metropolisok gyermekei részére egészségi, nevelési és tanítási szempontból gazdag nyereséget képeznek. A Dürerschule Landheimje Gorischban van.

Jellegzetes intézmények az úgynevezett Klassenelternabend, ahol egy osztályba járók szülői és együttes szülei összejövetelek, ahol az egész iskola tanítványainak szülői összejönnek.

Érdekes kérdést vet fel a Dürerschule. Miért foglalt el olyan kevés helyet a régi iskolákban a levélírás, melynek az egyes ember és a társadalom életében oly nagy fontossága van? A levélírás a nyelv tanítását elősegíti, leveleznek különböző német helyekkel és idegen országokkal. Milyen más az, mintha levélalakú dolgozatokat adunk, a természetes hang, a feleletvárás öröme, milyen nagy nevelő eszköz. Különben is a levél összekötőkapocs a gyakorlati élet ezer változata és a tanulók között. Ha valamit meg akarnak tudni és könyvben nem találták, megkérdezték levélben. A külfölddel való levelezés nemcsak a nyelvtudást mélyíti el, hanem ifjúságukon keresztül jobban megismerik egymást a nemzetek.

Az iskola tanárait a szász minisztérium nevezi ki, előbb próbaévre küldi a Dürer-iskolába. Hospitálási kényszer van. Mindegyik tanárnak jól kell ismerni egymás munkáját, mert a tanárok szavazatától függ, hogy az új kolléga ott marad-e vagy nem.

A Dürerschule igyekszik megfelelni azoknak a követelményeknek, melyeket Dürer nemes egyéniségéből magára nézve irányadónak tart. Hazaszeretet, a nagyvilág felé fordulva keresni a fenségest, mesteri kézzel formálni a lelket, nevelni a német népet !

Tárgyilagosan igyekeztem drezdai tapasztalataimról beszámolni. A Dürerschule tanítási módszere még inkább a tanár személyiségén nyugszik, mint másféle metódusé. Tekintsünk hazánk határán túl, hisz a német nép higgadt, megfontolt tudományos kísérleteiben van sok megszívlelendő. Azonban ne becsüljük túl az idegen kultúrát, ne fogadjunk el sohasem kritikátlanul a külföldi eszméáramlatokat. A magyar tanárság kulturális színvonala a mindennapi élettel való rendkívüli küzdelmek által nehezen fejlődik oly mértékben, amint a jövő nemzedék szempontjából erre kultúránknak szüksége volna. A jövő nemzedéket úgy kell nevelni, hogy lelkük magasan szárnyaljon, lelkesedjen nagy és szent ideálokért, nemzetért, vallásért, etikáért. A tanároknak a nemzetközi tudományos világból nem szabad kikap-

csolódnia, nemcsak egy-egy tudományos cikk megjelenése a külföldi folyóiratokban kívánatos, hanem mulhatatlanul szükséges, hogy felsőbb hatóságaink tegyék lehetővé a több évi gyakorlattal bíró kiváló tanárainknak az ilyen metodikus tanfolyamokon való részvételt. Drezdában nemcsak angol, holland, svájci, svéd tanárnőkkel és tanárokkal találkoztam, hanem cseh, lengyel és románnal, magyar középiskolai tanár csak én voltam. A szívem fájt, hogy történelmünkről, irodalmunkról, művészetünkről, zenénkről, egész kultúránkról mily keveset tudnak ezek a tanárok. Személyes érintkezés által nemcsak pedagógiai tudásunkat gyarapíthatjuk, hanem messze kiható külpolitikai missziót teljesíthetünk. Megmutathatjuk, hogy európai relációban is mily széleskörű műveltséggel rendelkezik a magyar tanárság nagy része és külföldi kapcsolatokat szerezve hazánknak nagy szolgálatokat tehetünk.

Dr. Lázár Piroska.

FIGYELŐ.

Túlterhelés, háziolvasmány, vakáció.

Gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter úrnak *a vakáció* meghosszabbításáról írt cikke is (P. N. 1931. ápr. 26), mint minden kultúrpedagógiai megnyilatkozása, a nevelőtanítás ütőerére tapint, amikor arra figyelmezteti a szülőket, ne engedjék, hogy fiaik azt „a tizenegy hetet szellemi tétlenségben töltsék, hanem kívánják meg tőlük, hogy *naponként olvasgassanak*, még pedig *olyan könyvekből, amelyeket az iskola ajánl*". Bizvást hihetjük, hogy a kultuszminiszter átfogó ítéletének evvel az imperativuszával a *túlterhelés* sokat vitatott kérdésébe hoz elmemozdító gondolatokat, amelyek megvalósítása ideálisan meg fogja oldani ezt a problémát is.

A magyar nyelv és irodalmi tanításban igen fontos szerepe van a házi olvasmányoknak, amelyeket a Tanterv a IV—VI. osztályoknál pontosan megjelöl, másrészt úgy intézkedik, hogy „az V—VIII. osztályok Tantervben kijelölt olvasmányainak egy része házi olvasmányul szolgálhat". A Tanterv s Utasítások szellemében állapítja meg aztán minden egyes iskola állandó tanmenetének s módszeres előirányzatának keretében az elvégzendő magánolvasmányokat, amelyeknek pontos, lelkiismeretesen alapos elvégzése meglehetős számuk miatt bizony sokszor leküzdhetetlen nehézséget állít tanár és tanuló elé egyaránt.[1]

A kultuszminiszter úr fentidézett szavai közelfekvővé és megvalósíthatóan ideálissá teszik azt a gondolatot, hogy ez a tizenegy hét ne legyen szakadék iskola és tanuló (szülői ház) közt, hanem híd, amelynek pilléreit a szellemi és egyben testkultúra is tegyék. Hogy képzeljük el hát a jövő tizenegyhetes vakációját? Úgy, hogy egy a minisztérium

[1] A magánolvasmányok száma és milyensége, bár nagyon szükséges volna, még most sincs egységesen szabályozva. Volt rá eset, hogy Gyöngyösi Murányi Vénusának, Dugonics Etelkájának és hasonló értékű művek olvastatásával terhelték túl a tanulókat, pedig sokkal helyesebbnek látszik, ha ily művek tartalmi ismertetés kapcsán egy-egy az íróra jellemzőbb szemelvényt az iskolában olvastatunk el. A VIII. osztályra házi olvasmány lehetőleg ne tűzessék ki, hogy a végső fokon egyébként is nagyon elfoglalt tanulók e részről se legyenek túlterhelve.

által kiadandó kánon szerint a III—VII. osztályokban elvégzendő házi olvasmányokból (magyar s világirodalmi klasszikusok) a tanév végén távozó tanulók részére az iskola kijelölné a jövő tanévben tárgyalásra kerülő művek egy részét, amelyekről a tanulóknak be kell számolniok.[2]

Felmerülhet itt a kérdés anyagi része is. Az ifjúsági könyvtárak bizony — különösen a drágább kiadásokból — kevés példányszámmal rendelkeznek s így nem kaphat minden tanuló könyvet; tapasztalat mutatja, hogy például negyvenes létszámú osztályokban 6—10 példány esetén mily nehéz a könyvek kellő időben való továbbjuttatásának kérdése; az olvasás legtöbbször „hajszolt" olvasás lesz a tanuló részére, ami semmiképen sem egyeztethető össze az olvasás céljával, amely nyugodt kontemplatív belemerülést kíván. Ugyancsak ez a helyzet a magánolvasmányok tárgyköréből vett dolgozatírásnál is, ha nem minden egyes tanulónak áll rendelkezésére példány. Ideális állapot a házi olvastatásnál az volna, hogy minden tanuló saját könyvvel rendelkeznék s éppen ezért a magánolvasmányok éppen úgy kötelezőleg volnának beszerzendők, mint a tankönyvek. Súlyosabb megterhelést ez nem jelentene a szülők részére, hisz legnagyobb részük olcsó kiadásokban, pár fillérért kapható, a drágább művekből pedig a kultuszkormánynak kellene olcsó kiadásokról gondoskodnia, mert hogy lehet olcsón kiadni könyvet, tények dokumentálják s bizonyos, hogy a kiadók is megtalálnák számításukat. Szükséges volna továbbá, hogy a kiadások elé kiváló szaktudósok, tanárok írjanak — természetesen nem aprólékoskodó — magyarázatokat az íróról, művéről, hogy így a tanuló a mű olvasása kapcsán ne maradjon teljesen magára. Nagyon sikerült vállalkozás volt — a sajnos, félbemaradt — Madzsar Gusztáv szerkesztésében megjelent, miniszterileg is engedélyezett „Irodalmi segédkönyvek" (III—V. o.); életrevaló gondolat volt a VI. osztályban elvégzendő Antigone, Coriolanus és Kérők című műveket egy kötetben kiadni (Prónai Lajos: Drámai olvasmányok. Szent István Társulat.).

Ezen elgondolások kapcsán önként felmerül a kultuszminiszter úr 884—05—168/929. számú rendeletében gyönyörűen megcsillanó értékes eszme, amely a könyvértékelésre és könyvmegbecsülésre való szellemi ránevelést s a tanuló „otthoni könyvtárának" megteremtését célozza. A kultuszminiszter úr intenciói szerint valóban kedvesen megvalósítható gondolat, hogy a III. osztálytól fokozatosan beszerzett klasszikusok az életbe kilépő tanuló könyvtárának legyen továbbfejleszthető kisebb alapja.

A kultuszminiszter úr gondolatainak céltudatos kiépítésével, a házi olvasmányok egy részének a nagyvakációba való átvitelével a tanuló „nem zökken ki teljesen a munkából, nem következik be szellemi életében egy olyan megszakítás, ami után kétszeresen nehezére esik szeptemberben a júniusban elejtett fonalnak újból való felvétele". Fontos azonban az is, hogy a szülők komolyan vegyék s szívleljék meg jótanácsát annak a férfiúnak, „aki nem a túlterhelés embere s kinél jobban a magyar gyermeket senki sem szereti". *Ujvári Gyula.*

---

[2] Az olvasás módjaira, szempontjaira természetesen az iskola adja meg a kellő utasításokat.

Évelei tankönyvmizériák.

Szinte csodálatos, hogy a vakáció meghosszabbítását szorgalmazók érveik közé föl nem vették az éveleji tankönyvmizériát. Szomorú valóság, hogy a tankönyvek hiánya miatt a tanítási óráknak egész sora vész kárba az időbelien beosztott módszeres pedagógiai munka igen nagy, néha pótolhatatlan veszteségére.

Az okok keresése közben azt vesszük észre, hogy vannak köztük egészen könnyen kiküszöbölhetők, amelyek eltüntetése némi előrelátással a legsimábban megtörténhetik, viszont vannak olyanok, amelyek mélyen bennegyökereznek gazdasági bajaink nyomorúságában. Hogy azután olyan okokkal is találkozunk, amelyek e két kategória között mintegy átmenetieknek tekinthetők s nagy jóakarattal legalább valamennyire enyhíthetők, ez csak erősebb megokolásául szolgálhat annak, hogy ezek a sorok éppen most látnak napvilágot azzal a céllal, hogy néhány hivatali, kiadási és gazdasági természetű gátló mozzanatra reámutassanak.

Jelentékeny könnyebbséget jelentene az, ha az idevonatkozó hivatalos intézkedések minden iskolai év végén a 24.088/1925. III. sz. VKM rend. 13. §-ának szellemében, mely az 1896. évi 1940. sz. eln. rend.-hez igazodik, jóval előbb jelennének meg. A használható tankönyvek jegyzéke a június 1-i „Hivatalos Közlöny"-ben későn kerül nyilvánosságra. Mégha ez a lapszám 1-én pontosan jutna is el az iskolákhoz, akkor is rövid volna az idő június 15-ig — a halmozódó iskolai teendők közepette ! — a tankönyvjegyzék pontos és lelkiismeretes elkészítésére. De ha a lap csak a hó 10-e körül kerül expediálásra, mint pl. a most folyó iskolai év elején is történt, akkor a kiválogatás munkája igazán csak kapkodó és elnagyolt lehet. „Az új tanterv fokozatos életbeléptetésével szükségessé vált új tankönyvek előállításának még mindig fennálló" nehézségeit (560—44/1930. V. és 560—42/1931. V. sz. r.) az évek során szerzett tapasztalatok alapján a melléktekintetek teljes figyelmen kívül hagyásával ki kellene küszöbölni és ragaszkodni kellene ahhoz, hogy az április 1-ig bírálaton át nem ment tankönyvek engedélyezése már csak a következő iskolai esztendőben történhetik meg. Szomorú elgondolni, hogy a fiúiskoláknál még 1, a leányiskoláknál pedig még 4 évig lehessen ilyen kerékkötéssel a zökkenőket úgyis magában rejtő új iskolatípusra való teljes áttéréshez eljutnunk.

Kisebb, bár figyelmen kívül nem hagyható akadály rejlik abban, hogy a tankönyvek hivatalos jegyzékéből néha *pontosan nem lehet* a könyvet felismerni, s a felvilágosítások megszerzése időveszteséget jelent. Például a Márki—Erőd—Horváth IV. osztályos Földrajz-a is, mely a leányiskolai tankönyvek között a legutóbbi jegyzékben az I—IV. kötettel egy címszó alatt fordul elő, holott az a „Földrajz", amely az új tanterv szerint ez osztályban tanítandó csillagászati és fizikai földrajzot öleli fel, egészen más könyv, mert 1. csak a két utóbbi szerző neve alatt jelent meg, 2. engedélyezési száma nem az általános rendelet főszáma, hanem 884—05.129/1930. Tanár, kereskedő és tanuló egyaránt megzavarodik így a bevezetés, megrendelés és vásárlás közben, s közös zavaruk hetekig tartó iskolai zavarok forrása lesz. Minden apró félreértést úgy lehetne itt kizárni, hogy a tankönyvjegyzék pontos reviziója kapcsán minden szerző minden könyvét külön-külön sorolnánk fel, s mindegyik mellé, ha van, a saját külön engedélyezési számát is odatennénk. Ugyancsak foganatosítandó lenne olyan irányú intézkedés is, hogy a szerzői tömegnévsorok lehető megrövidítését érnők el. Régen olyan egyszerű volt, ha azt mondtuk, hogy a mi irodalmi tankönyvünk „a Beöthy" és még az sem volt bonyolult, ha úgy határoztuk meg, hogy fizikánk „a Fehér—Szekeres". De most a 3—4 szerzői név már lehetetlenné teszi a tankönyvek ilyen kedveskedően meleg megnevezgetését, arról nem is szólva, hogy hét szerzős Földrajzi Atlasz-unk is van, s a férjezett szerzőnők nevei további komplikációk előidézői szoktak lenni. Hiszen a tankönyvírás természetében járatosak előtt úgyis egészen világos, hogy 4—5 ember egyetlen tankönyvet együtt nem ír, legfeljebb csak szerkesztői minőségben

jegyezhet a nevével bizonyos kidolgozási elvek közössége alapján, — ha már a kiadói érdek így kívánja.

Ennek a kiadói érdeknek bizonyos anyagi vonatkozásai visznek át bennünket a következő bajokra, amelyek korunk összekuszált gazdasági viszonyai között — sajnos! — az előbbieknél nehezebben győzhetők le, de megfelelő igyekezettel bizonnyal orvosolhatók. Egyik ezek közül az, hogy bár a tankönyvengedélyezés mai technikája mellett szinte érthetetlen, de való, hogy a hivatalos jegyzékbe felvett könyvek egyike-másika a kellő időben nem áll az iskolák rendelkezésére. Semmiképen sem mentője, csupán részben magyarázója ennek az, hogy van rá példa, hogy egyik iskolafaj bizonyos osztályai a másik tankönyveit még átmenetileg használhatják. A hangsúly azonban itt nem ezen a kivételes eseten van, hanem azon, hogy nem minden engedélyezett könyv kapható. Példa van rá bőven. A Koszó—Mika—Petrich—Kaiblinger-féle német nyelvkönyv (kiadó szerint: Koszó—Kaiblinger—Petrich) I—VIII. osztályig összesen 6 kötetben sommásan engedélyezett V. és VI. osztályos leányközépiskolai része erre az évre nem jelent meg, s az év elején a VIII. oszt. kötet is csak kilátásba helyezett volt. Kétségtelenül meglesznek ennek a maga anyagi természetű okai, azonban az sem vitatható, hogy rendezettebb viszonyok tünete volna, ha minden engedélyezett tankönyv mindenesetre készen volna az iskolai év kezdetére.

Ehhez a talán némi áldozatot igénylő gondossághoz közel áll az az áldozatkészség, amelyre a könyvek árának *mérséklésével* előbb-utóbb el kell szánniok magukat a kiadócégeknek. Ismerjük az ez óhajtás ellen felhozható rendkívül súlyos érveket: papírár, munkabér, szerzői díj (! ?) magas volta. De az éremnek másik oldala is van. S a szülők anyagi teherbírására sem lehet a végtelenségig számítani. Előttem van egy iskola tankönyvjegyzéke. Bizony ott minden más megállapítással szemben az I. osztályba járó tanuló könyveinek az ára 37·10 P, amelyben a hittani könyv nincs is benne (s körző, füzet stb. még kevésbbé!), a VI. o. könyvek ára pedig hittani könyv és történelmi atlasz nélkül pontosan 113 P. Ha ez utóbbiból le is számítjuk azoknak a könyveknek az árát, amelyeket alsóbb osztályból hoz fel a tanuló (körülbelül 59·40 P), még mindig igen nagy összeggel állunk szemben, amelynek előteremtése egy gyermeknél is irtózatos gondot jelent a szülőnek. Szerény véleményünk szerint a 9—10 pengős tankönyvárak túlságosan magasra vannak kalkulálva s már a jövő évre is kísértenek a 6—7 P-t feltüntető árjegyzékek. Nem csodálkozhatunk, ha a szülő a könyvbeszerzésre halasztást kér, amivel ismét az éveleji tankönyvmizériát súlyosbítja.

Elháríthatatlanoknak látszanak egyelőre az általános hitelválsággal összefüggő késleltető okok. Sajnos, a *hitelezés* csaknem az egész kereskedelmi életben megszünt. A „hinni és hitetni" elv ismeretlen és keresztülvihetetlen lett. A régi bizományi rendszer eltűnt a tankönyv forgalombahozás világából. Készpénzfizetést követel nemcsak a kiadó a kereskedőtől, hanem a kereskedő is a vevőtől. Sőt mivel a hitelen kívül forgó tőke sincs, — avagy talán éppen ezért nincs az!? — a közvetítő kereskedelem hivatását egészen elkorcsult formában töltheti be, mert az áru továbbadására előrefizetés ellenében vállalkozik csupán. Neki nincs hitele, tehát ő sem hitelez senkinek. A vásárló ezért ma minden kereskedelmi elvet megcsúfolóan úgy fizet ki tekintélyes összegeket, hogy azok ellenszolgáltatását csak napok vagy esetleg hetek mulva látja. És annyira éles ez az egész vonalon mutatkozó bizalmatlanság, hogy még a tévesen rendelt könyveket sem igen veszik vissza: a kiadó a kereskedőtől, ez természetesen az iskolásgyermek szülőjétől. Azt pedig senki se felelje erre, hogy nincs ez mindenütt így! A kivétel csak a szabályt erősíti, s ez esetben a kivétel van olyan ritka, mint az a bizonyos fehér holló.

Képzelhető ezek után, hogy mennyi késedelemnek az oka ez a bénító kényszerű rendszer. A szeptember első napjaiban beírt tanuló először a Segítő Egyesület könyvkiosztását várja meg, majd ha onnan nem kap semmi ingyen segítséget, akkor az ócska könyvek árusítóinál próbál szeren-

csét, ahol szintén nem érvén el eredményt, egy-két napot a pénz összeszedésével fecsérel el, amíg végre befizeti keserves garasait a könyvkereskedőnél. Ez természetesen postaköltség-kímélés szempontjából összevárja a rendeléseket s csak napok mulva küldi be a pénzt rendelőlevéllel a kiadócégnek. Ott az ügyeket a lecsökkentett számú személyzettel csak sorrend szerint intézhetik el. S egy hét ide, egy hét oda, — a tankönyv a tanulói kézbe — talán csak a főváros telefonos és küldöncös viszonyait kivéve ! — *szeptember közepe előtt* alig jut el. Ez azután igazi megakasztója az iskolai munka megkezdésének ! S a legszomorúbb az egész dologban az, hogy megváltoztatásának lehetősége szinte nem is áll senkinek hatalmában.

Éppen ezért lenne kívánatos, hogy legalább azokban a vonatkozásokban, amelyeknél a tankönyvbeszerzés akadályainak a számát akár előrelátással, akár áldozathozással módunkban van fogyasztani, ne késlekedjünk a cselekvéssel. Így már a következő iskolai év elejére jó egynéhány tankönyvmizériát lehetne megszüntetni.

Dr. Kovács Géza.

EGYESÜLETI ÉLET.

Igazgatósági és választmányi ülés.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület igazgatósága és választmánya 1931 április 18-án ülést tartott.

Jelen voltak : Bernolák Kálmán alelnök, Schmiedt Alajos, Nagy Pál dr., Édes Jenő, Esztergomy Ferenc, Marczell Agoston dr., Lechner Tibor dr., Szőnyi Sándor, Kisparti János dr., Varannai Zoltán, Goschi Péter dr., Czinyéry Barna dr., Posch Károly, Stagl Artur dr., Somogyi István, Németh József, vitéz Benkő József, Keresztes Miklós, Dávid István (Szeged), Miklósy Ferenc (Cegléd), Gyertyánffy Ernő, Kardevan Károly dr., Marczinkó Ferenc dr., Zwick Vilmos (Nyíregyháza), Básztel Ernő dr. (Győr), Szőts Gyula dr., Osvárth Ferenc dr., Ravasz Árpád, Krompaszky Miksa, Varga György dr., Fordor János dr., Horváth Kálmán dr., Bőhm Dezső dr.,Párkányi Norbert, Varga Zoltán dr., Kiss Teréz, Keresztesi Mária, Papp Margit, Krisztin Ernő, Dávid László, Kosch János, Horváth Béla, Tordai Lajos, Péch Aladár dr., Vasári Dániel dr., Rorák Imre dr., Demeter István (Debrecen), Gazdag Lajos, Wollek Géza (Szolnok), Vadai Ferenc (Kisújszállás), Gajda Béla, Koczogh András, Hlavathy Imre.

Bernolák Kálmán egyesületi alelnök az igazgatósági és választmányi tagok üdvözlése után közli, hogy Madai Gyula dr., elnök halaszthatatlan politikai elfoglaltsága miatt meg nem jelenhetett és az ülést megnyitja. Jelenti, hogy a rendkívüli közgyűlésnek tárgya : 1. Édes Jenő alapszabálymódosító javaslata, 2. Lechner Tibor két indítványa a tanári rend erkölcsi védelme és elnevezése érdekében, 3. vitéz Esztergomi Ferenc főtitkár jelentése a folyó ügyekről. Felkéri Édes Jenő gondnokot az alapszabálymódosító javaslata megtételére.

Édes Jenő kellő megokolással egyrészt azt indítványozta, hogy „Az egyesület célja" című pontba iktassuk be a tanárok gyermekeinek ingyenes lakással és egyéb kedvezményekkel való ellátását, másrészt azt ajánlotta, hogy a Jóléti Bizottságot 2 taggal egészítsük ki, nevezetesen Schmiedt Alajossal és Nagy Pál dr.-ral.

Indítványát hozzászólás nélkül egyhangúlag elfogadták.

Ezután felkéri az Elnök Lechner Tibor dr.-t indítványa megtételére.

Lechner Tibor dr. az iskolánkívüli gyakori meg nem értések, valamint az újabban ismétlődő alaptalan támadások miatt indítványozza, hogy a tanárság keressen módot tekintélyének meg-

védésére. A maga részéről ezt az iskolai fegyelmi szabályoknak az eddiginél szigorúbb alkalmazásában véli feltalálni. Álláspontját azzal is támogatja, hogy mi a nemzet jövendő vezetőrétegét neveljük s így a minősítésnél fokozottabb felelősséggel kell eljárnunk. Meggyőződése, hogy ily módon nevelői feladatunkat tökéletesebbé is tesszük, viszont a külvilággal hamarosan megértetjük eddig folytatott humánus nevelő eljárásunknak a jelentőségét.

Az igazgatóság és választmány az indítványt Fodor János dr., Hlavathy Imre, Gajda Béla, Posch Károly, Marczinkó Ferenc dr. és Osvárth Ferenc dr. felszólalásai után, melyek kivétel nélkül abban egyeztek meg, hogy a társadalom részéről a kívülállók Lechner kartárs indítványát könnyen félremagyarázhatnák s így az iskolának és a társadalomnak egymáshoz való viszonyát csak még jobban elmérgesítené, ez idő szerint nem bocsátja a közgyűlés elé. Utasítja azonban az elnökséget, hogy a kérdést készítse elő egy későbbi közgyűlés tárgyalására.

Lechner Tibor ezután felolvassa második indítványát a tanári rend elnevezése tárgyában.

Az igazgatóság és választmány Lechner Tibor dr. ez indítványát a közgyűlés elé terjeszti.

Bernolák Kálmán alelnök ezután felkéri Esztergomy Ferenc főtitikárt, hogy tegyen jelentést a folyó ügyekről.

A főtitkár jelenti, hogy a közgyűlési meghívókat a Tanáregyesületi Közlöny márciusi számában közzétette, ezenkívül az intézeteknek s az igazgatósági és választmányi tagoknak külön névre szóló meghívókat küldött. Jelenti továbbá, hogy a legutolsó közgyűlési határozat alapján 1930 december 10-én felterjesztettük a szolgálati idő és a heti óraszám, valamint a széniumos rendszer sérelme tárgyában szerkesztett memorandumunkat. Nem tudjuk, hogy ennek folyományaként-e vagy más okokból, de sem a szolgálati idő, meghosszabbítása, sem a heti óraszám növelése ez idő szerint nem fenyeget. Közli ezután, hogy 1931 január 3-án azt kértük a kultuszminiszter úrtól, adja meg a felhatalmazást arra, hogy a kir. ügyészség a Nemzeti Sportnak „Eszmény" című cikke miatt hivatalból üldözendő vétség miatt a bűnvádi eljárást indítsa meg. Mivel a miniszter úrnak az a felfogása, hogy a parlamentben eléggé megvédte a tanárságot, az engedélyt nem kaptuk meg. Erre március 6-án az elnökség a kérdés megvitatása után a cikkben foglalt és a diákoktól is olvasott súlyos sértések miatt egyhangúan elhatározta, hogy a maga nevében indíttatja meg a sajtópert s így ügyészünk keresetünket március 8-án be is nyujtotta. Jelenti továbbá a főtitkár, hogy a budapesti Málnai-féle leánylíceum tanári kara elbocsájtása folytán az Egyesület védő közbelépését kérte. A vallás- és közoktatásügyi miniszternél tett közbenjárásnak eredménye lett, az intézet visszavette az elbocsájtott tanárokat. Közli ezután a főtitkár, hogy Schmiedt Alajos alelnök és a szóló 1931 február 18-án személyesen eljártak az V. ügyosztályon a magánvizsgálatoknak tervezett központosítása ellen. Jelenti, hogy 1931 március 31-én előterjesztést adtunk be egy Mainzban létesítendő szoba-alapítvány tárgyában. 1931 március 31-én felterjesztésben kértük továbbá a hadi évek azonnali igazolásának hivatalos elrendelését.

Tudomásul szolgál.

Az egyesületbe új tagul jelentkeztek : Antal László dr., rg. tanár (Sopron), Ficsor József ny. gimn. tanár (Szolnok újból), Sényi Valéria dr.,

llic. tanár (Budapest), Táborszky Ottó dr., r. tanár (Budapest), Holstein Gyula dr., ref. rg. tanár (Gyönk), Tettamanti Béla rg. tanár (Szeged). Kiléptek : Gulyás Sándor rg. tanár (Budapest), Bernát János rg. tanár (Budapest), Láng Nándor egy. tanár (Debrecen).

A választmány és igazgatóság a jelentkezőket felveszi a kilépéseket sajnálattal tudomásul veszi.

Ezután közli a főtitkár, hogy a Miskolci Kör 1930 december 3-án bejelentette Harsányi Sándornak és Porcs Kálmánnak a választmányba való küldését. A kiskunhalasi ref. rg. 1930 december 30-án Gulyás Sándor, a budapesti Zrinyi Ilona llic. tanári kara 1931 január 15-én Szabó Ignác igazgató és Juhász Ervin tanárt küldte a választmányba. A Budapesti Tanári Kör az igazgatóságba Gajda Béla igazgatót, a választmányba Bozzay Zoltánt, Dongó Orbánt, Gáspár Pált, Gyertyánffy Ernőt, Horváth Károlyt, Kalkbrenner Antalt, Kurdilla Ferencet, Petrich Bélát, Sényi Valériát, Somogyi Istvánt, Stagl Arturt, Fornwald Józsefet, Straub Gyulát, Szabó István Andort, Vajthó Lászlót és Nagy József Bélát küldötte.

Jelenti ezután a főtitkár, hogy az egyesület elnöksége 1930. XII. 17-én az Eötvös József-reáliskola 75 éves jubileuma alkalmával Korpás Ferenc igazgató által, a Kath. Középiskola 1931 február 6-án tartott közgyűlésén Bernolák Kálmán igazgató által s ugyanakkor a Nemzeti Gyermekhét bizottság szakosztályán Nagy Pál szerkesztő által képviseltette magát.

Az Egyesület 1931 március 19-én küldöttségileg üdvözölte Négyesy László tb. elnököt születése 70. évfordulóján. Március 24-én Szily Kálmán dr., államtitkárt hivatalbalépése alkalmával Madai Gyula dr., elnök lendületes és tartalmas beszédben közvetlen szavakkal üdvözölte ; a beszédre az államtitkár meleg megértésről tanuskodó szeretettel válaszolt.

A főtitkár jelentésének tudomásulvétele után az elnök az igazgatósági és választmányi ülést bezárja.

K. m. f. *Marczell Ágoston dr.*

A rendkívüli közgyűlés.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület 1931. évi április hó 18-án a budapesti áll. Madách Imre-gimnáziumban tartotta rendkívüli közgyűlését.

Az elnöki tisztet *Bernolák Kálmán* alelnök látta el, a jegyzőkönyvet *Esztergomy Ferenc* főtitkár írta. Kívülök jelen van 103 vezetőségi, illetve választmányi és rendes tag.

Névszerint :

Bernolák Kálmán, Schmiedt Alajos, Szőts Gyula, Marczell Ágoston dr. Nagy Pál dr., Németh József, Édes Jenő, Messik Béla, Réger Béla dr., Osvárth Ferenc dr., Ravasz Árpád, Gajda Béla, Krompaszky Miksa, Vadai Ferenc, Fornwald József, Farkas István, Torday Lajos, Gál Kálmán, Varannai István, Török Béla dr., Loisch János dr., Happ József dr., Klima Lajos, Lenkey Lajos, Varga Sándor dr., Magyar Sámuel, Básze1 Ernő dr., Hebelt Sándor, Schaller Róbert, Gyertyánffy Ernő, Kiss Teréz, Fogel Sándor dr., Prónai Lajos dr., vitéz Horváth Antal, Krizsán Gyula, Kurucz György dr., Buday Gyula, Nagy Márk, Keresztes Miklós, Petrován Oszkár, Kováts Gyula dr., Stagl Arthur dr., Doboz József, Müller Pál, Resofszky Zoltán, Vargha Zoltán dr., Szabó I. Andor, Halmos János, Horváth Nándor

dr., Vargha György dr., Temesi Győző dr., Héber Bernát, Vujsz János, Keller Lajos dr. Dávid István, Rorák Imre, Szőnyi Sándor, Miklósy Ferenc, Horváth Béla, Kemenes Illés, Kisparti János dr., Marczinkó Ferenc dr., Kardeván Károly dr., Kovalovszky János, Földi Béla, vitéz Benkő József, Koczogh András, Posch Károly, Krisztin Ernő dr., vitéz Pálfi János dr., Czinyéry Barna, Dávid László, Einzig Miklós, Fodor János dr., Zwick Vilmos, Csengő Nándor dr., Wollek Géza, Somogyi István, Lengyel Károly, Halász László dr., Tyúkoss Gyula, Petrich Béla dr., Vasáry Dániel dr., Szepessy István, Hlavathy Imre, Somogyi József, Kiss Pál, Lechner Tibor dr., Párkányi Norbert, Demeter István, Gazdag Lajos, Erdei József, Kósch János, Szentgyörgyi László dr., Holló Alajos, Bartha József dr., Szentirmai Imréné dr.-né, Néder Gyula, Zipser Sándor, Ambrózy Pál, Kucsera Rezső, Kliment Jenő dr., Böhm Dezső dr., Dongó Orbán, Goschi Péter dr.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Gajda Béla és Ravasz Árpád kap megbízást.

Az elnök megnyitván a közgyűlést, miként a megelőző választmányi ülésen is, tájékoztatja a jelenlévő tisztelt kartársakat Madai Gyula elnökünk elodázhatatlan távolmaradásáról, jelenti, hogy egyebek mellett alapszabálymódosításról is lévén szó, a tárgyaláson 100 tag jelenléte szükséges, ezért felszólítja a főtitkárt, olvassa össze a jelenlevőket. Ennek megtörténte után megállapítja a határozatképességet s megkéri a gyűlésen résztvevőket, hogy jelenlétüket az erre a célra közreadott íveken aláírásukkal is jelezzék.

Ezután felkéri *Édes Jenő* gondnokot alapszabálymódosító indítványának az előterjesztésére. *Édes Jenő* ajánlja : 1. módosítsuk jóváhagyott alapszabályaink I. szakasza 2. pontjának *e)* bekezdését a következőképen :

„a tanárság önsegélyezését megszervezni, a meglevő segélyzőalapot növelni, a segélyezés körét kiszélesíteni, megfelelő alapok létesítésével az egyesület házában *létesített Árpád-kollégiumban a tanárok gyermekeinek tanítását ingyenes lakással és egyéb kedvezményekkel* megkönnyíteni ;

2. az alapszabályok 50. §-a értelmében a közgyűlés által már létesített Jóléti Intézmények Bizottsága két taggal egészíttessék ki úgy, hogy a bizottságnak az elnökön és a gondnokon kívül összesen 7 tagja legyen s az újonnan választandó tagok közül az egyik az egyesület valamelyik alelnöke legyen.

Indítványának első részét azzal okolja meg, az egyesület vagyoni helyzete megengedi, hogy az Árpád-kollégium tagjainak az egyesületi székház jövedelméből *ingyenes lakást* és egyéb kedvezményeket is biztosíthassunk ; ezáltal vidéki kartársaink vállairól igen nagy terhet veszünk le. A Jóléti Intézmények Bizottságának kibővítését pedig az a körülmény teszi szükségessé, hogy a mostani 5 tagból elfoglaltsága miatt sokszor csak 2—3 tag jelenhetik meg a gyűléseken, már pedig fontos ügyekben többek belátása célravezetőbb határozatokat hozhat.

A közgyűlés ellenvetés nélkül általános tetszéssel fogadja el az indítvány mindkét pontját és a Jóléti Bizottságba *Nagy Pál dr-t* és *Schmiedt Alajost* választja be.

Most az elnök előadja, hogy tárgysorozatunk 2. pontjaként a tanári rend erkölcsi védelméről szóló 100-nál több aláírással benyujtott indítvány szerepel, melynek megokolását az aláírók közül *Lechner Tibor dr.* kartársunk volt szíves magára vállalni. A választmányi ülésen többoldalú megvilágítás után az a vélemény alakult ki, hogy ez az igen fontos kérdés publikálás előtt nagyobb előkészítést kíván,

ezért a választmány azt a jelen alkalommal közgyűlési tárgyalásra nem ajánlotta, hanem utasította az elnökséget, hogy ebben a tárgyban a következő közgyűlésen tegyen javaslatot. Lechner Tibornak ezzel a tárggyal összefüggő további két indítványát a választmány magáévá tette. Kéri a választmány állásfoglalásának tudomásulvételét.

Hozzászólás nélkül elfogadják.

Lechner Tibor dr. következő első indítványában az újabban divatba vett „tanszemélyzet" elnevezés ellen tiltakozik. A nyilvánosjogú iskolák tanítói és tanárai — úgymond — hatósági személyek, akik egyenként és megfellebbezhetetlenül politikai jogokra és közállásokra minősítő joghatóságot gyakorolnak, rájuk tehát a „személyzet" elnevezés egyáltalában nem alkalmazható; elnevezésük adva van: „tanügyi tisztviselői kar", vagy „tanügyi tisztikar". Indítványozza, kérje fel a közgyűlés a Tanáregyesület vezetőségét, tegyen felterjesztést az iránt, hogy a „tanszemélyzet" kifejezés a jövőben mellőztessék, egyben kérje fel a „Fansz" tanügyi csoportját is, hogy hasonló kérelmet intézzen a székesfőváros illetékes hatóságához.

Lechner Tibor második indítványa így szól: A középiskolai tanárság ismételten kimondja annak a szükségességét, hogy elnevezésében közhatósági jellege jobban kidomboríttassék és hosszabb közszolgálatának erkölcsi honorálására, valamint a társadalom tájékoztatására a közhivatali pályán tényleg elért szép rangja, amit a mai elnevezés nem is sejtet, címében is kifejezésre jusson. Indítványa bővebb megokolását az e tárgyú előzmények után szükségesnek nem tartja. Kívánja, hogy az egyesület vezetősége a tanárságnak ezt a nyilvánvalóan méltányos igényét állandóan tartsa nyilván.

A közgyűlés mindkét indítványt vita nélkül élénk helyesléssel fogadja el.

Végezetül Édes Jenő gondnoki jelentése következett. A jelentésből kitűnt, hogy a bizottság működése is, házaink gondozása és az internátus vezetése is, valamint internátusunk belső élete is megnyugtató.

Tudomásul szolgál.

Ezek után az elnök az érdeklődők szíves közreműködését megköszönve a rendkívüli közgyűlés tárgyalásait berekeszti.

Bernolák Kálmán s. k.
elnök.

Esztergomy Ferenc s. k.
főtitkár.

Gondnoki jelentés

az O. K. T. E. 1931. évi április hó 18-án tartott rendkívüli közgyűlésén előterjesztette *Édes Jenő* gondnok.

Alapszabályaink értelmében a Tanárok Háza, az Árpád-kollégium és a balatonfüredi üdülőház ügyeit a Jóléti Bizottság intézi, amely a fontosabb dolgok megbeszélése és elintézése végett a novemberi közgyűlés óta négy ízben ülésezett.

Mivel a Jóléti Bizottság az Árpád-kollégiumot fejleszteni akarja, a székházban megürült 2 szobás lakást nem adta bérbe, hanem rendbehozatta és ebédlőnek tartja fenn. A jövő tanévben ugyanis a kollégium tagjainak az ő költségükre étkezést is fogunk adni. A költségekre vonatkozó pontos számítások most folynak.

A balatonfüredi üdülőház élelmezését a Jóléti Bizottság Úrhegyi Jenőnének adta ki, aki állandóan az üdülőházban fog lakni és egy-egy

beutalt nyaraló napi élelmezését — háromszori étkezést — 3 pengő 20 fillérért vállalta. A Ref. Tanáregyesületnek a balatonfüredi nyaralóra vonatkozó társulási ajánlatát a Jóléti Bizottság bérleti formában szerette volna megoldani, ezt azonban a testvéregyesület nem fogadta el, hanem ajánlatát visszavonta.

Pénzügyi tekintetben igyekeztünk a költségvetési keretek között mozogni, bár az első évi, hozzávetőleges számítások alapján készült költségvetés alapján a tényleg felmerülő kiadásokat előre látni színte lehetetlenség. Mindössze 16·573 pengő 42 fillér kiadást irányoztunk elő, de előre nem látott kiadásaink miatt kénytelenek voltunk a MOKTÁR-tól folyószámlánk terhére 2500 pengő kölcsönt felvenni. Kérjük a közgyűlést, hogy ezt az intézkedésünket az alábbi elszámolás értelmében szíveskedjék jóváhagyni.

	Előirányzás	Kiadás
1. Adófizetés az I. és II. negyedre..	5087·62 P	2445·— P
2. Üdülőház félévi adója	400·— „	341·40 „
3. Tűzbiztosítás	231·40 „	87·40 „
4. Telefon	175·— „	81·52 „
5. Bútorokért	2000·— „	1688·30 „
6. Takarító személyzetnek	1670·— „	1180·— „
7. Mosás	300·— „	224·— „
8. Vízdíj	455·— „	209·13 „
9. Lépcsőház világítása	200·— „	124·— „
10. Kollégium világítása	700·— „	555·23 „
11. Kamat a Moktárnak	2668·— „	1338·50 „
12. Kéményseprés	76·40 „	38·20 „
13. Szénért és fáért	700·— „	370·— „
14. Gázszámláért	140·— „	122·04 „
15. Gyógyszer és orvos	200·— „	126·08 „
16. Iroda, levelezési költségek	250·— „	31·70 „
17. Javítások	100·— „	40·— „
18. Megnyitási ünnepély költsége	120·— „	109·87 „
19. Könyvelésért	600·— „	600·— „
20. Előre nem látott kiadások	500·— „	2977·60 „

Ezen utóbbi tétel okozta, hogy kölcsönt kellett felvennünk. Ugyanis a Segítő Alapnak adtunk karácsonyi kiosztásra 100 pengőt. Úrhegyi Jenőnének kellett 500 pengő kamatmentes kölcsönt folyósítanunk, ügyészünknek tiszteletdíjként 1292 pengő 59 fillért fizettünk a balatonfüredi ingatlan megszerzése körül kifejtett tevékenységéért és a székházban levő földszinti ebédlőhelyiség rendbehozása 375 pengő 34 fillérbe került. Ezek az összegek már magukban véve többet tesznek ki, mint a MOKTÁR-tól felvett kölcsön.

Egyes előirányzott tételeknél megtakarítás mutatkozik, de pontos számadatokkal csak az egyesületi év végén készítendő pénztárzárlatkor szolgálhatunk. Mai pénzkészletünk a postatakarékban, házipénztárban és a gondnoki folyószámlán összesen 3538 pengő 16 fillér, amely összeg a feltétlenül kifizetendő kiadások fedezésére az egyesületi év végéig teljesen elegendő.

A kollégium belső életére vonatkozólag tisztelettel jelentem, hogy a tanév elején és első felében nehezen lehetett az eddig különféle szokások szerint élő tagokat a házirend keretei között való élésre rászoktatni. Apróbb rendetlenségek és súlyosabb fegyelmi vétségek is fordultak elő, a viszonyok azonban fokról-fokra javultak. Ma nemcsak a tagok viselkedésével, de tanulmányi eredményével is meg lehetünk

elégedve, mert a 39 tag közül mindössze kettőnek a vizsgálatai, illetve kollokviumai nem sikerültek.

Tisztelettel kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

A Jóléti Bizottság ülése.

Jelen vannak *dr. Madai Gyula* elnöklete alatt Sajó Sándor, Ravasz Árpád, Schmiedt Alajos, dr. Nagy Pál és Édes Jenő bizottsági tagok, ez utóbbi, mint a jegyzőkönyv vezetője. Távolmaradásukat kimentették Posch Károly és Harsányi Sándor vidéki bizottsági tagok. Gaál Mózes betegsége miatt nem jelenhetett meg.

Dr. Madai Gyula elnök üdvözli a bizottságot, főként annak új tagjait: Schmiedt Alajost és dr. Nagy Pált, akik a multban a bizottságban már igen értékes munkát végeztek s az egyesületet legjobb tudásukkal és ügyszeretetükkel szolgálták.

Édes Jenő gondnok jelenti, hogy a mai ülés tárgysorozatában a balatonfüredi üdülőházzal kapcsolatos teendőkről, majd a kollégium ügyeiről kíván jelentést tenni. Az április hó 18-án tartott rendkívüli közgyűlésen részletes jelentést terjesztett elő és megokolta, hogy folyószámlánk terhére miért kellett *kettőezerötszáz pengő* kölcsönt felvennünk, holott a rendes költségvetési kereteket az Árpád-kollégium kiadásai nem haladták meg. A közgyűlés jóvá is hagyta a kölcsön felvételét. Most a bizottság tagjainak tudomására hozza, hogy a kölcsön összegét az ügyészi tiszteletdíj, a kollégium éttermének rendbehozása és az élelmezőnőnek adott kamatmentes kölcsön teljesen felemésztette.

A gondnok ismerteti az Úrhegyi Jenőnével kötött szerződést, amely a balatonfüredi üdülőházba beutalt tagok élelmezésére vonatkozik. A bizottság megállapítja, hogy a szerződés az előzetesen megbeszélt feltételeknek mindenben megfelel, sőt a tagok javára még megszorításokat is tartalmaz. Bemutatja a Ref. Tanáregyesület újabb átiratát a társulásra vonatkozólag, mire a bizottság utasítja a gondnokot, hogy közölje a testvéregyesülettel, hogy a bizottság ragaszkodik e tárgyban 1931. évi január hó 23-án hozott határozatához és a Ref. Tanáregyesület ajánlatának visszavonását tudomásul veszi.

Ezután több folyóügy kerül megbeszélésre.

1. Az üdülőház adóját újabb bevallásunk és kérésünk alapján évi 604 pengő 24 fillérre szállították le. Az első negyedévi adót befizette a gondnok.

2. A gondnok átvette özvegy Vajticzky Emánuelnétől a neki használatra leltár szerint átadott tárgyakat és azokat átadta az új élelmezőnőnek, Úrhegyi Jenőnének. A hiányzó és törött tárgyakról jegyzőkönyvet vett fel. A bizottság a kárt, 35 pengőt, a természetes használat következményeinek tartja és megtérítését nem kívánja.

3. Úrhegyi Jenőné beköltözött az üdülőházba és a gondnok utasítása szerint most végezteti az udvar rendezését, 200 P-be kerül. Ezenkívül szennyvízgödröt kell csináltatnunk. Csimár Károly építész 1000 pengőért vállalta a munkát.

4. A tavaszi kerti munkálatok egy részét a házfelügyelő végezte el. A bizottság felhatalmazza a gondnokot, hogy a házfelügyelőnek végzett külön munkája díját a helyi napszámviszonyok figyelembevételével fizesse ki.

5. Az üdülőház nagytakarítását a gondnok a házfelügyelő fele-

ségére bízta, aki naponta egy-egy szobát ki tud takarítani. Díjazását a helyi viszonyok alapján a gondnok kiutalhatja.

6. Vízvezetéki berendezésünk a motor tekercselésének átnedvesedése és az automatikus kapcsoló földzárlata folytán elromlott. A javítás 191 pengő 32 fillérbe került.

A bizottság a tett intézkedéseket tudomásul veszi és utasítja a gondnokot, hogy az üdülőház részére a még hiányzó bútordarabokat és felszerelési tárgyakat szerezze be (négy kisebb asztal, esetleg párnák).

Ezután kimondja a bizottság, hogy az üdülőházban egy szobában legfeljebb három felnőtt személyt helyez el. Ahol pótágy is elfér, oda a szülők magukkal vihetnek egy gyermeket is. Az egyesület részére esedékes illetmény személyenként és naponként a tagok, feleségük és gyermekeik részére 70 fillér lesz, a kereső családtagok vagy kísérők azonban 2 pengőt fizetnek, míg a tizenkét éven aluli gyermekek a rendes díj felét fizetik. Az üdülőházra vonatkozó tájékoztató hirdetmény és a jelentkezési ívek május hóban szétküldendők.

Az üdülőház gondnokságára mindössze hárman jelentkeztek : *Földi József* Pápa, *Jónás Márton* Kiskunhalas és *Bihari Ferenc* (három hétre) Budapest. A bizottság az ügykezelés miatt jobb szeretné, ha a gondnokságot olyan fővárosi úrra bízhatná, aki egész nyáron át az üdülőházban tartózkodnék, azért az elnök azzal a kéréssel fordul dr. Nagy Pálhoz, hogy a gondnokságot vállalja el. Nagy Pál megköszöni a megtisztelő bizalmat, de kéri, hogy személyétől tekintsenek el. Az elnök ezzel szemben kedvező elhatározás reményében egy heti gondolkozási időt javasol.

Az Árpád-kollégium ügyei közül a bizottság a következőket tárgyalja le :

1. Mindenekelőtt kimondja, hogy a jövő tanévtől kezdve a kollégiumi tagságot csak akkor tekinti véglegesnek, ha az intézet orvosa a felvett tagot egészségi állapotánál fogva a közös kollégiumi életre alkalmasnak találja.

2. A jövő tanév kezdetétől fogva a kollégium tagjai az eddig élvezett kedvezményeken kívül reggelit és vacsorát is fognak a kollégiumban kapni. Az étkezésért bizonyos összeget kell befizetniök, amelynek nagyságát a gondnok számításai alapján a jövő héten folytatólagosan tartandó ülés fogja megállapítani.

3. A kollégiumi belső rendjének biztosítása érdekében kimondja a bizottság azt is, hogy az étkezés reggel és este a kollégiumban minden tagra nézve egyformán kötelező s ez alól a bizottság csak igen kivételes esetben ad felmentést (pl. ha valaki valahol ingyen kap vacsorát). Minden kollégiumi tag tartozik felvétele alkalmával 20 pengőt külön befizetni ; ezt az összeget elveszti a tag, ha reggel időben fel nem kel, reggelijét az étteremben $^3/_4$8 óráig el nem fogyasztja, vagy ha a házirend meg nem tartásáért kétszeri figyelmeztetésben részesült. A figyelmeztetést, illetőleg a 20 pengő elvesztését követő hónapban csak akkor lehet valaki a kollégium tagja, ha újra befizeti a 20 pengőt. Ha ezt másodszor is elveszti, a kollégiumból 48 órán belül távozni tartozik.

Elnök a hosszúra nyúlt tanácskozás folytatását 1931. évi április hó 30-án délután 6 órára tűzi ki.

A folytatólagosan 1931. évi április hó 30-án megtartott tanácskozáson mindenekelőtt a balatonfüredi üdülőház gondnoki állásának betöltése került szóba. Az elnök rábeszélésére és a bizottság megújított

kérésére dr. Nagy Pál az üdülőház gondozását még erre a nyárra elvállalja.

Édes Jenő gondnok részletes számítást terjeszt elő a kollégiumi tagok reggeli és vacsora költségeiről. Eszerint 35 étkező tag évi 10.500 pengő befizetéséből a dologi kiadások 2502 pengőt, a reggeli egész évi költségei 2712 pengő 40 fillért és a vacsora költségei 5286 pengő 60 fillért tesznek ki.

A bizottság tudomásul veszi és jóváhagyja a számítást, egyben kimondja, hogy a kollégiumi tagoknak évi 300 pengőt kell a kollégium pénztárába befizetniök. Az étkezés mindenkire egyformán kötelező és a befizetés alól mentességet csak elfogadható ok alapján kaphatnak a tagok. A 300 pengőben megállapított évi díj havi előzetes részletekben is fizethető, de a szülőnek, illetve a gyámnak az egész összeg befizetéséért felelősséget kell vállalnia, még abban az esetben is, ha a kollégiumi tag évközben kollégiumi tagságát elveszítené.

Végül utasítja a bizottság a kollégium igazgatóját, hogy a kollégium házirendjét és a kollégiumi felvételre vonatkozó tájékoztatót megfelelő példányszámban minél előbb nyomassa ki és aláírás végett annak idején a felvett tagok szülőinek vagy gyámjainak küldje meg. A házirend megtartására a kollégiumi tagoknak szintén aláírásukkal kell magukat kötelezniök. *Édes Jenő.* gondnok.

Tájékoztatás balatonfüredi üdülőházunk megnyitásáról.

Balatonfüredi üdülőházunk, a Csokonai-villa nyugdíjas kartársaink részére már megnyílt, szolgálatban levő kartársaink részére a nyári üdülés a nagy szünidővel egyidőben kezdődik.

Tájékoztatásul a következőket közöljük:

Az elnökség úgy határozott, hogy az idén is három üdülési időszakot állapít meg:

az I. a nagyszünidő kezdetétől július 18-ig tart (július 19 takarítási nap),

a II. július 20-tól augusztus 9-ig tart (augusztus 10 takarítási nap),

a III. augusztus 11-től a szünidő végéig tart.

Az Elnökség azonban fenntartja magának azt a jogot, hogy tömeges igénylés esetében esetleg négy időszakot állapíthasson meg.

Üdülőházunkban a lakás *díjtalan*, mindössze a takarításért, világításért és az ágynemű használatáért fizet naponként és személyenként:

1. az egyesületi tag, valamint felesége, gyermeke 70—70 fillért.
2. más kereső családtag vagy kísérő 2 pengőt,
3. tizenkét éven aluli gyermekek a díj felét fizetik.

Az üdülőházban lakó tanárok és családtagjaik a zene- és gyógydíj fizetésénél 50%-os kedvezményben részesülnek, vagyis naponként és személyenként 30 fillért fizetnek.

A gyógyfürdő, valamint a balatoni fürdő díja szintén kedvezményes lesz.

A testületek címére küldött *Jelentkező lapok* felhasználásával az igénylést *május 25-ig* kell *dr. Nagy Pál* szerkesztő címére *(I., Horthy Miklós-út 23. II. 22.)* beküldeni.

A jelentkezőlapok pontos kitöltését kérjük s különösen pontos megjelölését annak, hogy az igénylő mely időszakra kívánja beosztását

s amennyiben az teljesíthető nem volna, kíván-e más időszakot igénybe venni.

A beosztást és a szobák kijelölését végérvényesen a Jóléti Bizottság intézi.

A beosztásról a Jóléti Bizottság az igénylőket *június 2-ig* értesíti ; az értesítés közli a kijelölt időszakot, a szoba számát is. Az értesítés kézhezvétele után az igénylő egy héten belül a szervező bizottságnak *(dr. Nagy Pál címén)* bejelenteni köteles, hogy a beosztást elfogadja-e? A takarításért stb. járó napi 70 filléreket az üdülés egész idejére Balatonfüreden a megérkezéskor kell befizetni.

Aki közben bármi okból az üdülést nem veheti igénybe, azonnal küldjön értesítést *dr. Nagy Pál* címére, hogy helyét más igénylőnek lehessen juttatni. Ennek elmulasztásával a ráeső 70 filléreket köteles megfizetni.

A szobák ezidőszerint két, három, esetleg négy ágyasok. Magános igénylők közösen fognak lakni. Az étkezés az üdülőházban történik ; az első hét tartamára kötelező, de ha valakinek az élelmezés minősége vagy mennyisége nem felelne meg, jogában áll másutt étkezni. Egy étkezési adag naponta *3 P 20 fillér*. Ez áll : reggeli (kávé v. tea v. kakaó v. tej két süteménnyel, vajjal v. gyümölcsízzel), ebéd minden nap 3 fogásos (leves, főzelék feltéttel v. sült körettel, tészta v. gyümölcs, v. fagylalt, v. felfujt), vacsora minden nap kétfogásos (friss hús körettel v. ehelyett valamilyen tojásos étel (pénteken) és gyümölcs v. tészta v. sajt). Kívánatra diétás étkezés is kapható hasonló árban.

Az üdüléssel kapcsolatosan minden kérdésben dr. Nagy Pál ad felvilágosítást.

Nyugalomban levő kartársaink az elő- és utószezonban (május, június, szeptember hónapokban) vehetik igénybe az üdülőt.

Felvétel az Árpád-kollégiumba.

Az Árpád-kollégiumba az 1931/32. tanérve a Jóléti Bizottság 39 rendes tagot fog felvenni. A tagok lakást, fűtést, világítást, ágyneműt, orvosi gyógykezelést, reggelit és ebédet 10 hónapra 300 pengőért kapnak. A felvételt kérő íveket minden tanári testületnek megküldöttük. Az ívek visszaküldésének határideje *június hó* 1. *napja*. A később érkező íveket a Jóléti Bizottság nem veszi figyelembe. Ahova véletlenségből az ívek nem jutottak volna el, oda megkeresésre szívesen küldünk felvételt kérő lapokat. Félreértések elkerülése végett közöljük, hogy felvételre csak a *járulékot fizető intézetek* tanárainak gyermekei tarthatnak számot, a megüresedő helyekhez mérten. Ha az igényjogosultak felvétele után üres helyünk lesz, 500 *pengő* évi tartásdíj ellenében a fenti kedvezményeket megadjuk azoknak a főiskolai hallgatóknak is, akiknek atyja járulékot nem fizető középiskolában működik. Középiskolai tanulók nem vehetők fel. A felvételről külön értesítést küldünk.

A Budapesti Tanári Kör.

Április 27-én felolvasó ülést tartott, melyet választmányi ülés előzött meg. Ezen résztvettek Bernolák Kálmán elnöklése alatt vitéz Benkő József, Bozzay Zoltán, Elekes István, vitéz Esztergomy Ferenc, Fornwald József, Haszler Károly, Kalmár Elek, Kardeván Károly,

Németh József, Rózsa Kálmán, Sándor Vence, Szabó István Andor. Az elnök felkéri a választmányt, hogy a titkárnak tiszteletdíjat engedélyezzen. A választmány a honoráriumot évi 150 P-ben állapítja meg. Peitsik fényképész cég ajánlatát, hogy egy modern mozgófényképgépet a Körnek bemutasson, a választmány elfogadja.

A felolvasó ülésen Sándor Vence szakfelügyelő adott elő : Metodikai egyszerűsítések a német grammatikai oktatásban címmel. Előadását közöljük júniusi számunkban.

Az elnök megköszöni az előadónak a fáradságos munkát, melyből sok tanulságot merítettünk.

Szabó István Andor.

HÍREK.

Madai Gyula az egységes tanügyi frontról. Az egységes tanügyi front mint törekvés, mint eszmény régen ott él már a tanítói és tanári társadalomnak a lelkében. Az első, második, harmadik egyetemes tanügyi kongresszus voltaképen ennek a gondolatnak a kijegecesedése volt. Mindhárom esetben ki is állotta a tűzpróbát, mindenik kongresszus a zavartalan kollaboráció jegyében zajlott le. Az 1928-i egyetemes kongresszus pedig határozatilag is kimondta egy ilyen egyetemes oktatói szövetség létesítésének szükségét. Nem vitatható ugyanis, hogy egy harmincezres tábor megnyilatkozása valamely iskolapolitikai kérdésben sokkal mélyebb benyomást tesz kormányzatra és közvéleményre egyaránt, mint egy kisebb taglétszámú érdekképviseleti szerv állásfoglalása. Tapasztaltuk ezt az 1926-i státusrendezés idején is, mikor a tanítói és tanáregyesületek ösztönösen egymásra találtak s az egyesületek által elszigetelten kiharcolt eredményeket együttes fellépésükkel egyben-másban meg tudták javítani.

Hogy azonban a szövetség ne jusson a munkaképtelen mammutegyesületek sorsára, fontosnak tartom a helyes célkitűzést és a működés kereteinek pontos körvonalazását.

Én, megvallom, az egész szövetkezést csak egy kádernek szeretném tekinteni, amelyet nagy tanügyi érdekek védelmére és szolgálatára esetről-esetre mozgósítanánk, mert ha működését egy permanens kongresszusként állandósítani akarnánk, menthetetlenül beleveszne a kicsinyes, napi kérdések hinárjába, elsekélyesedne és lejáratná magát. Az Egyetemes Oktató Szövetség ultima ratio legyen, amely ritkán, de annál nyomatékosabban és ünnepélyesebben ad kifejezést az oktató világ közvéleményének.

Éppen ezért az anyagi kérdések gondozását, a speciális státusérdekek védelmét továbbra is az egyes tanító- és tanáregyesületek feladatkörébe utalnám. Olyan szerv, amely szétágazó érdekek összeegyeztetésére van hivatva, soha se tudja oly őszintén és elszántan képviselni a külön szempontokat, mint a közvetlenül érdekeltek harcos testülete.

Még egyet. A harmadik egyetemes tanügyi kongresszus csonka kongresszus volt, mert onnan egy nagysúlyú rend, az egyetemi tanárok rendje távoltartotta magát. Az 1896-i kongresszus munkájának az egyetemi szakosztály lelkes tevékenysége adott kiválóan magas színvonalat, lendületet és ösztönzést. Az egyetemi tanárok elitgárdája nélkül az Egyetemes Oktató Szövetség is csonkaszövetség lesz. Mint

ahogy a bírák testülete is csonkatestület lenne a kúriai bírák kikapcsolásával. Ez a tartózkodás az alsóbbfokú oktató testületek erkölcsi súlyának a rovására megy. Pedig az oktató státusok hiánytalan szolidaritásával magát a közoktatásügyet emelnénk az eddiginél nagyobb megbecsültetés polcára; én nemcsak az egyetemi tanárság bevonását látom a szövetséggé alakulás feltételének, de a szövetség elnöki székét is egy köztiszteletben álló egyetemi tanárnak ajánlanám fel.

Berlini nyári tanfolyam. A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az alábbi leiratot küldötte Egyesületünk elnökségének: „A berlini *Collegium Hungaricum* igazgatósága a Deutsche Kunstgesellschaft közreműködésével legalább 12 (de legfeljebb 15 jelentkező vehető fel) jelentkező esetén német szakos középiskolai tanárok és tanárnők részére a német nyelv kiejtésének tökéletesítése és a művészi német előadás, mód elsajátítása céljából Berlinben folyó évi augusztus hónapban tanfolyamot kíván rendezni. A tanfolyam vázlatos terve a következő:

Július 31-én indulás Budapestről, érkezés este Drezdába, ahol a társaságot a berlini Collegium Hungaricum igazgatója fogadja.

Augusztus 1, szombaton: Drezda megtekintése. Este utazás Berlinbe.

Augusztus 2, vasárnap: délelőtt múzeumlátogatás, délután séta a városban. A Monbijou-kastélyban megnyitó estély.

Augusztus 3, hétfő reggeltől augusztus 8, szombat délig naponta 9-től 1 óra 15 percig előadások a Musikhochschulen.

A délutánokat Berlin nevezetességeinek megtekintésére fordítanók.

Augusztus 9, vasárnap: délelőtt múzeumlátogatás. Délben utazás Münchenbe.

Augusztus 10, 11 és 12: München megtekintése a Deutsche Akademie vezetőjének kalauzolása mellett.

Augusztus 12-én este hazautazás.

A kéthetes tanulmányi út költsége minden lehető kedvezmény fölhasználása és a legnagyobb takarékosság mellett fejenként 250 pengő lesz. Ez összegért nyujtani fogjuk: 1. a III. osztályú gyorsvonati jegyet Budapesttől Berlinig és Berlinből Münchenen át Budapestig (számolva azzal, hogy a résztvevők a magyar vonalon fél jegyárt fizetnek); 2. a drezdai, berlini és müncheni elszállásolást; 3. a napi háromszori étkezést, mely kezdődik a július 31-i vacsorával Drezdában és vézgődik az augusztus 12-i vacsorával Münchenben (az ital külön fizetendő); 4. a drezdai, berlini és müncheni közös megtekintések alkalmával fölmerülő villamos és egyéb költségeket; 5. a vasúttól és a vasúthoz való poggyászszállítás költségeit a Drezdába való megérkezéstől a Münchenből való indulásig, továbbá a 2., 3. és 4. pont alatt fölsorolt szolgáltatásokkal összefüggő borravalókat.

A tanfolyam tervét 1 példányban csatolva felkérem az Elnökséget, hogy a tanfolyamot lapja legközelebbi számában meghirdetni szíveskedjék. A jelentkezések folyó évi június hó 15-ig az Elnökséghez küldendők be és azokat az Elnökség folyó évi június hó 30-ig közvetlen Tamedly Mihály berlini Collegium Hungaricum igazgatójának címére (Berlin, NW. 7. Dorotheen str. 2.) megküldeni szíveskedjék.

Budapest, 1931. évi április hó 30-án.

A miniszter helyett:
Dr. Szily Kálmán s. k.
államtitkár.

A középiskola az 1931/32. évi költségvetésben. A személyi járandóságok összege 6,745.480 P.

A dologi stb. kiadások összege 803.590 P, kevesebb a tavalyinál 173.540 P-vel.

Az átmeneti kiadások összege 94.000 P, 12.000 P-vel kevesebb, mint tavaly volt.

Beruházásra csak 30.000 P van előirányozva, mint hozzájárulás a hatvani áll. reáliskola építési költségeihez.

A rendes bevételek 1,452.630 P, több mint tavaly volt 67.990 P-vel.

A középiskolák személyzete a költségvetés szerint áll: 18 V., 38 VI. és 5 VII. fizetési osztályban levő igazgatóból, 915 rendes tanárból, 3 VI. fizetési osztályban levő internátusi igazgatónőből, 58 internátusi igazgatónőből, rendes tanítónőből, 50 rendes testnevelési tanárból, 22 helyettes tanárból, 5 internátusi nevelőnőből és 8 helyettes testnevelési tanárból. Az összes létszám 1122. Összes illetmények 6,644.277 P, több 56.994 P-vel.

Fokozatos előléptetésekre 27.521 P van előirányozva; amint az indokolás mondja: az 1927. évi 9000/M. E. számú kormányrendelet értelmében az automatikus előléptetésben részesülő tanszemélyzet a létszámkereten belül a költségvetési év tartama alatt is előlép és pedig az automatikus rendszerből folyólag nemcsak magasabb fizetési fokozatba, hanem magasabb fizetési osztályba is.

Ma 55 állami középiskola van: 2 fiúgimnázium, 29 reálgimnázium, 14 reáliskola, 10 leánylíceum; internátus van 6.

A nem állami középiskolák tanári illetményeihez az állam 2,794.769 P-vel járul hozzá, ez a tavalyihoz képest 146.470 P-vel kevesebb. Itt van 641 világi és 401 szerzetesrendi tanár, továbbá a Tanulmányi Alapnál 143 tanár, a rabbigimnáziumnál 4 tanár. Az iskolafenntartók hozzájárulása aTanulmányi alap iskoláinál 25%, a rabbigimnáziumnál 20%, más nem állami középiskoláknál 19·53%.

Nyilvánossági jog. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a székesfehérvári községi Árpádházi Boldog Margit leánylíceum I—VIII. osztályainak a nyilvánossági jogot és az érettségi vizsgálat tartásának jogát a folyó 1930/31. tanévre megadta.

A IV. finn-ugor kongresszus részletes tájékoztatója. A folyó év június havában Helsinkiben, Finnország fővárosában megtartandó IV. finn-ugor kultúrkongresszus és az azzal kapcsolatos utazás részletes tájékoztatója megjelent. A kongresszussal kapcsolatos tanulmányút három hétig tart és a résztvevők a kongresszus székhelyén, Helsinkin kívül megtekintik Krakkót, Rigát, Tartut, Tallinnt, Stockholmot, Kopenhágát, Berlint és Drezdát is. A résztvevők Budapestről június hó 9-én indulnak különvonaton és június hó 30-án érkeznek vissza Budapestre. A részletes tájékoztatót válaszbélyeg ellenében megküldi a IV. finn-ugor kultúrkongresszus magyar bizottságának utazási osztálya, Budapest, V., Országház XI. kapu.

Nyári sporttanfolyam sportegyleti vezetők részére. Az Országos Testnevelési Tanács előterjesztésére a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr rendeletére a m. kir. Testnevelési Főiskola folyó évi július hó 20-tól augusztus 8-ig tanfolyamot rendez a sportegyleti szakosztályvezetők részére, amelyen az atlétika, úszás és football sportokban elméletileg és gyakorlatilag nyernek kiképzést. Ezenkívül gimnasztikai, massage, egészségtan, első segélynyujtási és sportszervezési ismeretek egészítik ki a tanfolyam anyagát. A tanfolyam 30 résztvevő részére díjmentes. A résztvevők a

Testnevelési Főiskolán kedvezményes szállást és ellátást élvezhetnek (fehérnemű használat összesen 1 P, lakás, világítás napi 40 fillér, ellátás napi 3-szori étkezéssel napi 2 P). Azok, akik a tanfolyamon résztvenni óhajtanak, legkésőbb f. é. július hó 1-ig írásban jelentkezzenek a Főiskola igazgatóságánál (Budapest, I., Győri-út 13) annak feltüntetésével, hogy a bentlakás és ellátási kedvezményre igényt tartanak-e.

Sportorvosi tanfolyam. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízásából a m. kir. Testnevelési Főiskola f. é. június hó 8-tól 20-ig, bezárólag orvosok és orvosnők részére sportorvosi tanfolyamot rendez, amelynek keretén belül az orvosi társadalom szakférfiai fogják az elméleti rész előadásait megtartani, a gyakorlati részt pedig a Testnevelési Főiskola tanárai fogják vezetni. Azok az orvosok és orvosnők, akik a tanfolyamon résztvesznek, május hó 15-ig írásban jelentkezzenek a Testnevelési Főiskola igazgatóságánál. (Budapest, I., Győri-út 13. sz.) A tanfolyam díja 20 P. A tanfolyamon résztvevők számára a főiskola igazgatósága 8 P-ért a tanfolyam tartamára a Főiskola internátusában elhelyezést és napi 2 P ellenében teljes ellátást biztosít. A résztvevők ezirányú esetleges óhajukat a jelentkezéssel egyidejűleg jelentsék be.

Játéktanfolyam. Az Országos Testnevelési Tanács előterjesztésére a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr rendeletére a Testnevelési Főiskola játékdélutánt vezető tanárok és tanárnők, ifjúsági vezetők, internátusi felügyelők és cserkésztisztek részére f. é. *július hó* 2-*tól* 9-*ig* játéktanfolyamot rendez, amelyen 20 férfi és 20 női hallgató vehet részt. Az elméleti előadásokat közösen, a gyakorlati órákat külön fogjuk megtartani. A tanfolyam anyagát képezi. Elméleti rész : A játék elmélete és pedagógiája. Egészségtan és első segélynyujtás. Gyakorlati rész : Gimnasztika. Játék 4—10 és 10—18 évesek részére. A tanfolyam díjmentes. A résztvevők a Testnevelési Főiskolán kedvezményes szállást és ellátást élvezhetnek. (Fehérnemű használat összesen 1 P, lakás, világítás napi 40 fillér, ellátás napi 3-szori étkezéssel napi 2 P.) Azok, akik a tanfolyamon résztvenni óhajtanak, legkésőbb f. é. június hó 10-ig írásban jelentkezzenek a Főiskola igazgatóságánál (Budapest, I., Győri-út 13.) annak feltüntetésével, hogy a bentlakás és ellátási kedvezményre igényt tartanak-e.

Nyári francia nyelvtanfolyamok Besançonban. A besançoni francia egyetem 1931. évi nyári tanfolyamait folyó évi július elejétől október végéig tartja. E tanfolyamokra előképzettségre való tekintet nélkül bárki és a fentjelzett időközben bármikor beiratkozhatik. Tandíj egy hónapra 145 frank, 6 hétre 185 frank, 2 hónapra 235 frank. A különféle fokozatú kurzusok mindenkinek az igényét kielégítik. Besançon városa a Doubs folyó völgyében gyönyörű vidéken épült. A város bőséges alkalmat nyujt a turisztikára és a sport minden ágára (úszás, evezés, tenisz stb.). Minden csütörtökön egésznapos kirándulás. Gazdag könyvtár áll a hallgatók rendelkezésére. A kurzusok igazgatója Louis Villat egyetemi tanár. Magyarország lelkes és őszinte barátja, aki fényes tehetségeivel már évek óta harcol szóval és írásban hazánk igazáért. A hallgatók családi penziókban nyerhetnek elhelyezkedést (lakás és háromszori étkezés napi 20 franktól 28 frankig, diákmenzán olcsóbb). A kurzusokon az élet a hallgatók aránylagosan kis száma miatt nagyon családias, a lakosság nagyon szíves, például július első heteiben az egyetemi rektor, a polgármester és a kerületi prefektus kedélyes uzsonna keretében ünnepélyesen fogadja a hallgatókat. Prospektust küld és szívességből szóbeli felvilágosítással szolgál a hét minden szombatján délelőtt 11 és 12 óra között Budapesten a Vas-utcai Felső Kereskedelmi Iskolában (VIII, Vas-u. 11.) *dr. Turkovich Ferenc.*

HALOTTAINK.

† **Valentin József.** Legjava munkabírásában itthagyott bennünket Valentin József, a budapesti VII. ker. m. kir. áll. Madách Imre-gimnázium igazgatója. Családtagjaira, barátaira, tanártársaira úgy hatott az ő hirtelen halála, mint a nagy erdők csendjére a ledöntött fa zuhanása. Szomorú szívvel láttuk életereje hanyatlását és rádöbbentünk az emberi élet bizonytalanságára. Sem szeretetünk, sem aggodalmunk, sem az orvosi tudomány nem tudta őt az életnek megtartani, emléke azonban kitörölhetetlenül megmaradt lelkünkben.

Ha a fa élte megszakad, csak egy percre éli túl virága, a jó ember lelkéből kisarjadt virágok azonban sokáig élnek. Szent Pál mondása szerint a nemes és erkölcsös tettek emléke nem múlik el, s aki a léleknek vet, a lélekből arat örök életet. Valentin József emléke is kísérni fog bennünket életünk útjain, sőt idők multával mindig szebbnek és tisztábbnak fog előttünk feltűnni, mert ma még könnyeken átszemléljük az ő alakját, egyéniségét és érdemeit.

Legalább 2000 ember volt jelen a temetésén, ami azt bizonyítja, hogy igen sokan szerették. Nemcsak a saját lelki deréksége, hanem rokonainak, barátainak, ismerőseinek, tanártársainak és tanítványainak szeretete is vele ment utolsó útjára, hogy a megméretésnél tanusítsa hivatása méltó betöltését.

Főbb életrajzi adatai a következők: 1879-ben, február 14-én Veszprémben született. Középiskolai tanulmányait a piaristák veszprémi és kecskeméti gimnáziumában végezte. A budapesti Tud. Egyetemen hallgatta a magyar és latin nyelvi stúdiumokat. 1903-ban h. tanári álláshoz jutott a zentai községi főgimnáziumban, honnan 1906-ban a trencséni kir. kath. főgimnáziumhoz nyert állami beosztást. A csehek innen űzték el 1919-ben. Ez év január havától kezdve a budapesti Madách-gimnáziumnak lett tanára s az intézet igazgatását 1929 február havában vette át. Halála tragikus körülmények között következett be. Március 11-én vakbéloperációnak vetette magát alá s 5 nappal később a fellépett komplikációk következtében meghalt.

Tevékenységét főleg a vezetésére bízott iskolának szentelte, de azért talált rá módot, hogy munkaszeretete a közért való fáradozásban is eredményesen hasson közre. Mint a Kath. Középiskolai Tanáregyesület pénztárosa, buzgón fáradozott a Kath. Tanárok Háza fejlesztésén és kibővítésén, s legújabban mint az O. K. T. E. igazgatósági tagja bekapcsolódott a tanárság egyetemes küzdelmeibe is.

Rendkívül kedves, szeretetreméltó egyéniség volt. Mint előljáró a megértést, igazságot és szeretetet vallotta vezető elvének. Egész életében derék harcot harcolt, jó ember volt, akire szívesen emlékezik mindenkor minden ismerőse. Áldott legyen az emlékezete. *Édes Jenő.*

† **Finta Ferenc**, az érsekújvári főgimnázium nyugalmazott igazgatója 1931 május hó 4-én Ócsán meghalt. Finta Ferenc rövid megszakítással 1884-től 1925-ig volt az érsekújvári községi római kath. főgimnázium tanára, 1902-től 1920-ig mint az intézet igazgatója működött. E hosszú idő alatt kimagasló szerepet vitt Érsekújvár város közéletében. Vezetője és szónoka volt annak a hódoló küldöttségnek, mely 1893-ban a város megbízásából felkereste Turinban Kossuth Lajost. Finta igazgató 72 évet élt. A magyar kulúra apostoli lelkű hitvallója volt. Ő is olyan tanár volt, aki igazán áldásosan működött. Nevét tanítványainak százai emlegetik kegyeletes tisztelettel.

† **Kallós Béla.** Élete javában, 46 éves korában ragadta el a halál folyó évi április 5-én Kallós Bélát, a győri állami Révai Miklós reáliskola matematika ábrázoló mértanszakos tanárát. 25 évet töltött a tanári pályán és pedig rövid verseci működése kivételével állandóan a győri reáliskolánál, melynek egykoron kiváló növendéke is volt. Halálával a magyar tanárság ismét szegényebb lett egy hivatott pedagógussal, a tanítás-nevelés neki nemcsak kenyere, hanem lelki szükséglete volt. Állandóan pedagógiai problémák foglalkoztatták. Tűzzel-lélekkel tanított és nem kímélt fáradságot, munkát, hogy tanítványaival elvont tárgyát megérttesse, sőt megszerettesse. És amennyire lehangolta, ha munkájának sikerét nem teljes mértékben tapasztalhatta, másrészt szinte boldogság töltötte el, ha fáradozása eredménnyel járt. A nehéznek híresztelt ábrázoló mértan iránt tanítványai jó részében oly kedvet tudott ébreszteni, hogy vállvetve buzgólkodtak szebbnél-szebb ábrázoló mértani modellek készítésében. (Ezek egyrészének fényképmásolata látható a győri reáliskola 1928—29-i értesítőjében megjelent értekezésében.) Növendékeinek tudását a műegyetemen is méltányolták.

Kartársai szeretetét, mint önzetlen, segítésre mindig kész barát jogosan érdemelte ki. A hátramaradt tanári özvegyek és árvák benne találták meg nemesszívű gyámolítójukat. A világháború alatt bőségesen és fáradhatatlanul kivette részét minden közérdekű munkából. Egyáltalában minden rábízott vagy önként vállalt feladatot páratlan lelkiismeretességgel teljesített.

Az iskolán kívül csak családjának élt. Tragikus halála — három nap alatt sírba döntötte sárgaság következményekép beállott vészes betegség — megdöbbentette a város egész társadalmát. Emlékét szeretettel fogja őrizni mindenki, aki az ő puritánsága mellett is kedves egyéniségét megismerhette. *P. S.*

KÖNYVSZEMLE.

Pintér Jenő Magyar Irodalomtörténete. Harmadik kötet. Budapest, 1931. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiadása. 635 lap. Ára 50 pengő.

A magyar tudományos életben legutóbb két nagyarányú vállalkozás vonta magára a közönség és a szakkörök figyelmét. Az egyik Hóman Bálint és Szekfű Gyula Magyar Története, a másik pedig Pintér Jenő Magyar Irodalomtörténete. Az utóbbinak harmadik kötete most hagyta el a sajtót.

A Hóman-Szekfű-féle mű nagy elismerésben és komoly bírálatokban részesült; egyik igazán hivatott bírálója azonban megjegyezte, hogy szellemtörténeti metódusával nagyon is magasról tekint az elmult századok ködlepte völgyeibe; kilátópontjuk megtéveszti a szerzőket, mert csak a hegycsúcsok kontúrjait látják, de a mélyben az összefüggések ködben maradnak. Az eseménytörténetet feltűnően elhanyagolja a két történetíró s ez nem válik munkájuk javára. Az ilyen módszer egyrészt helytelen következtetésekre vezetheti a laikus olvasót, másrészt a művelt közönség részére írt munkát nem szabad úgy megfogalmazni, hogy az csak behatóbb történeti tudás alapján legyen megérthető. A történeti események rekonstrukciója csak akkor helyes, ha a lelki megismerés a részleteket tisztázó analízis munkáján érett meg. A történetíró tehát nem érlelhet ki valamely gondolatsort, ha az nem a részletekbe való elmerülés és a saját következtetéseivel szemben gyakorolt kritika eredményeként jelentkezik (Domanovszky Sándor).

Pintér Jenő hatalmas irodalomtörténetének most megjelent harmadik kötete, ugyanúgy mint az első kettő, nem esik ezekbe a hibákba. Ez az irodalomtörténet nem hódol a szellemtörténeti irány kétségtelenül kérészéletű divatjának. A legapróbb részleteket is figyelembe veszi, a mélységekben szánt, a mélységek s az azokban lévő kincsek alapos ismeretével nyúl a magasabb szempontokhoz, az események összefoglalásához, az író értékeléséhez s az íróknak a korszellemhez való viszonyához. Így sohasem jut helytelen következtetésre, bár munkája sokkal nagyobb fáradságot és tisztánlátást igényel, mint az eddigi összefoglaló irodalomtörténetírók bármelyikéé. Módszerére jellemző, hogy figyelembe veszi nemcsak korunk véleményét, hanem az író kortársainak és a közvetlenül utána jövő nemzedéknek felfogását is s így jut el oda, hogy nemcsak távlatból ismerteti nemzetünk szellemi értékeit, hanem a kortársak s a régi nemzedék véleményének, hitének és az egyes kérdésekkel szemben vallott álláspontjának rajzával oly közel tudja hozni a XVII. század irodalmát a mai kor emberéhez, hogy az minden előismeret, minden különösebb előzetes tanulmányozás nélkül teljes és osztatlan képet kap ennek a küzdelmes századnak magyar irodalmáról.

Az előző korszakokhoz mérten itt már igen gazdag és sokoldalúsága mellett érdekesebb is, hálásabb is a tárgy. A XVII. század történeti mozzanatainak ismertetése, az általános műveltség és az írói törekvések jellemzése után rátér a tudós szerző a század közérdekű irodalmára. Pázmány Péter, Zrinyi Miklós s az irodalom többi nagy személyisége ugyanúgy beható tárgyalás anyaga, mint a bátor úttörő Apáczai Csere János, vagy Szenczi Molnár Albert. Nem feledkezik meg Gyöngyösi István másfél századra kiható hatalmas költői tehetségéről, foglalkozik az elbeszélőkkel, drámai kísérletekkel, vallásos énekekkel, a népies költészet érdekes termékeivel, az oktató lírával, a politikai irodalommal s még a kéziratos művek ismertetése is bő helyet talál a nagyszabású műben. A század latin irodalmának története s egy rövid visszapillantás után levont néhány tanulság zárja be a kötetet.

Az anyag teljes. Nem akadhat bírálója, aki egyetlen író, vagy egyetlen mozzanat hiányát szemére vethetné. Aki ezt a könyvet olvassa, annak szinte feleslegessé válik más munkák tanulmányozása. Nincs egyetlen szakasza sem, amelyik bele ne illenék és logikusan ne kapcsolódnék a műnek egységes elgondolásához. Szinte érezzük, mennyire megérti a kort minden hibájával, minden erényével együtt. Nem merül felesleges esztétizálásba, bár esztétikai megállapításai maradandó értékek. Színes, tartalmas, magyaros Pintér Jenő stílusa. Ez a nyelv példája annak, hogyan kell magyar nyelven világosan, szabatosan s kifejezően írni. Élvezetes ez a stílus. Elérkezett a könyv ahhoz a ritka hatáshoz, hogy a szakember szinte nem tudja letenni, ha belekezdett az olvasásába.

Irodalmi repertóriuma hiánytalan. Ennek a kötetnek a birtokában a bőséges repertórium alapján bárkinek módjában van a beható tanulmányozás a legkisebb részletkérdésről. Kár, hogy ebben a repertóriumban, melyet minden fejezet végén közöl, esetről-esetre felveszi az úgynevezett standard összefoglaló-munkákat. Evvel pontossá teszi ugyan az irodalom jegyzékelését, de feleslegesen szaporítja a könyv terjedelmét.

A könyvet nem kell dícsérnünk. Elegendő annyit mondanunk, amit minden tárgyilagos olvasója elismer, hogy sem az irodalomtörténettel foglalkozó szakemberek, sem a könyvtárak nem nélkülözhetik. *(—a.)*

Magyarító szótár a szükségtelen idegen szavak elkerülésére. Szerkesztette *Tolnai Vilmos*, a M. Tud. Akadémia tagja. Második, bővített és javított kiadás. Budapest, 1928. Eggenberger.

Az egységes magyar helyesírás szótára és szabályai. A Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre megbízásából szerkeszti *dr. Balassa József*, a Magyar Nyelvőr szerkesztője. Kiadja a Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre. 1929.

Két-három év bizonyára elégséges, de talán szükséges is ahhoz, hogy valamely szótári munka jó oldalait és gyengéit kiismerjük s használhatóságáról tárgyilagos véleményt formálhassunk, feltéve természetesen, hogy szorgalmasan és kellő figyelemmel forgatjuk. Így hát engem sem érhet a késedelmezés vádja, ha csak most készülök ismertetni Tolnai Vilmos Magyarító Szótárának új kiadását és a dr. Balassa József szerkesztésében megjelent egységes magyar helyesírási szótárt, holott az első 1928-ban, a második 1929-ben látott napvilágot. Mind a kettő érdemes, sok tekintetben úttörő munka és további kiadásokra számíthat, ezért nem tartom fölöslegesnek észrevételeimet leszögezni, hogy a szerzők, ha akarják, annak idején hasznukra fordíthassák.

Tolnai Vilmos könyvének ez második kiadása. Az első harminc évvel ezelőtt jelent meg. Keletkezésére még sokan emlékezhetnek. 1897-ben Madarász József országgyűlési képviselő a Házban felszólalt az idegen szavaknak szertelenül elburjánzott használata ellen és kormányintézkedést követelt a baj orvoslására. Az akkori közoktatásügyi miniszter Wlassics Gyula erre tetemes összeget bocsátott a M. Tud. Akadémia rendelkezésére abból a célból, állíttasson össze egy tájékoztató szójegyzéket, mely a közönségnek útmutatást nyujtson a szükségtelen idegen szavak elkerülésében. Így készítette el az Akadémia nyelvtudományi bizottságának és más szakembereknek közreműködésével Tolnai Vilmos a Magyarító Szótárt. Azóta csak most került a sor új kiadására! Bizony, elég sovány eredmény, mely semmiképen sem áll arányban a könyv értékével és jelentőségével.

Mi az oka ennek a csekély sikernek? Az idegen szó kultusza, mely azóta sem hagyott alább. S ebben sokan hibásak. Hibásak a közélet hangadó szóvivői, akik szívesen élnek a tudákosabb s ezért hatásosabbnak ígérkező idegen szóval; hibás benne újságírásunk, mely a tekintélyes helyről elhangzottakat lerögzíti és továbbterjeszti, de leghibásabb benne az olvasók nagy tömege, mely vakon követi a divatot, felkap egy-egy tetszetős új kifejezést és derűre-borúra használja akkor is, mikor könnyen találna helyébe megfelelő magyar szót. „Röviden összefoglalva, mondja Tolnai, az idegen szó szükségtelen alkalmazásának oka hanyagság, tudatlanság, nyegleség, divathajhászat, ízléstelenség, egy szóval a kellő műveltség hiánya. Orvossága pedig e bajnak csupán egy kis gondosság és figyelem, nemcsak írás közben, hanem mindennapi beszélgetésünkben is." Fel kell tehát vennünk a harcot a betolakodott s nálunk meghonosodott idegen jövevények ellen.

E harcban kívánt tanácsadó és fegyver lenni a Magyarító Szótár már első alakjában is. Feladatának azonban nem volt képes teljes mértékben megfelelni. Abban a bírálatban, melyet a könyvről mindjárt megjelenése után az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1901. évf. 231—236. l.) írtam, rá is mutattam több oly fogyatkozására, mely kárára lehet abban, hogy megérdemelt népszerűségre jusson. Örömmel látom, hogy kifogásaimnak nagy részét a szerző megszívlelte és segített

a legnagyobb bajon is : a felölelt anyag szűkkörűségén. Ez a második kiadás mindenképen megérdemli a „bővített" és „javított" jelzőket. Tartalma sok száz új kifejezéssel gazdagodott ; az egyes cikkeken belül pedig most már számok jelzik a különböző jelentéscsoportokat, ami nagyon megkönnyíti a szótárforgató munkáját. Míg az első kiadást maga a szerző is csak ideiglenes, tökéletlen és hézagos kísérletnek kívánta tekintetni, ma már ily szerénykedésre semmi ok. Megállapodott rendszerű, a részletekben is kialakult könyvet bírunk a Magyarító Szótárban, melynek igazán nem volna szabad hiányoznia egyetlen művelt magyar család íróasztaláról sem.

Ez azonban nem teszi azt, hogy nincs rajta már semmi gyalulni és simítani való. Van. Nem szólva arról, hogy szótári munkánál mindig akad pótlásra váró új anyag, a jelen esetben más dolga is lesz a szerzőnek. Van ugyanis a könyvnek egy különössége, mely nem fog előnyére válni. Ez az a mód, ahogy az idegen szavakat írja. Az első kiadásnál még érthető volt, hogy az Akadémia akkori helyesírási szabályaihoz ragaszkodva, lehetőleg az eredeti írást követte, csak az *-ál* végzetet ékezte s itt-ott magyarosan írta az *-izál*, *-izmus*, *-ka*, *-kus* végzeteket. De azóta fordult a világ, az Akadémiától új helyesírást kaptunk, mely megengedi a meghonosodottaknak vagy általánosan használtaknak tekinthető idegen szavaknak magyaros írását s ezeknek a szavaknak körét tetemesen kitágította. Mikor tehát Tolnai a Magyarító Szótárban továbbra is megtartotta a régi helyesírást, elmaradt a haladástól. Vagy nem furcsa-e, hogy közhasználatra szánt kézikönyvben a magyarított idegen szavakat ilyen formában pillantsuk meg : *allure*, *apokryph*, *arcad*, *arsenal*, *aviso* (de *avizál*), *balcon*, *basiroz*, *blasirt*, *blouse*, *boycott*, *bravouroskodik*, *burlesque*, *cabinet*, *calamaris*, *cancellaria*, *capitalismus*, *cassa*, *chablon*, *chic* (és *chices* = sikkes !), *choc*, *circál*, *claque*, *classicus*, *classificál*, *cliché*, *cocarda*, *collega*, *coulissa*, *colportál*, *commissiózás*, *combinál*, *communismus*, *compania*, *complicált*, *compromittál*, *courizál*, *cultura* (és összes származékai), *garantia*, *gigasi*, *gustál*, *hasardiroz*, *illustratio*, *imposans*, *indiscret*, *inspiratio*, *intelligentia*, *invasio*, *isolál*, *kategoricus*, *kisuperál*, *koryphaeus*, *krisis*, *laicus*, *lepassol*, *logica*, *medicus*, *migraine*, *morosus*, *mystificatio*, *perspectiva*, *perversitas*, *phantasia*, *plasticus*, *poeticus*, *praecis*, *prosa*, *protectio*, *provocál*, *prophetia*, *quota*, *rhytmica* (és *rhythmicus*), *sanál*, *sensatiós*, *statio*, *statistica*, *strike*, *subjectiv*, *subventio*, *suggerál*, *tractál*, *visitel*, *visio*, *vulcan* stb. ? Ki írja ma már ezeket magyar szövegben ilyen helyesírással ? Maga a szerző sem, mert hiszen a könyvnek előszavában ő is *optimizmus*-t, *dinamo*-t, *tragédiá*-t ír, míg a szótárban csak *optimismus*-t, *dynamicá*-t és *tragoediá*-t találunk. És biztosra veszem, hogy mindenki, aki a könyvet forgatni fogja, az idegen szókat nem az eredeti, hanem magyaros alakjukban fogja keresni, azaz abban a formában, amint kiejtjük őket. A fonétikus írást kell tehát követni ; hogy mely határig, azt persze nehéz megszabni. Tolnai maga is megkockáztat helyenként egy-egy félénk lépést ez irányban (pl. 23. l. : „*akt-* l. *act* alatt"), de ez korántsem elegendő. Tanácsos lesz a közelebbi kiadást (reméljük, nem várat magára annyi ideig, mint a mostani) ebből a szempontból gyökeresen átdolgozni. A könyv is s maga az ügy is nyer majd vele.

Ennek a remélt új kiadásnak részére hadd jegyezzek ide néhány kisebb jelentőségű javítanivalót :

44. l. *bonum* és *bonton* sorrendje megcserélendő s bonvivant szónál a „szeles, gavallér"-ból a vessző törlendő ; hasonló sorrendi hibák vannak a 185., 187., 228. és 339. lapon is ; a 254. l. pedig kétszer fordul elő a *pronon-*

cirozott cikk ; 54. l. *chopping :* boltjárás, 297. l. *shopping :* boltjárás, vásárlás (vagyis kétszer van meg s nem egyformán) ; 78. l. a *coup tric*-re utal, de 327. l. nem *tric* van, hanem *trick ;* 90. l. *depopularizál*-nak nem hű fordítása az ilyen : elnéptelenedik, csökken a népesség.

Sajtóhibák : 45. l. *(bravour* cikkben) ‚vállakozás', 84. l. *(decomponál)* ‚lázít', 132. l. *(fraudulosus)* ‚frandulosus', 138. l. ‚*geniroz* nélkül' ; 156. l. *(inaugurál)* ‚fölavató veszéd' ; 158. l. 'inconvenienta' ; 183. l. *(lex)* ‚hasonló törvény' (helyesen : hozandó törvény) ; 205. l. ‚naturalizál' (helyesen : neutralizál) ; 210. l. *(occasionalis)* ‚alakomhoz igazodó' (helyesen : alkalomhoz) ; 228. l. *(periodice)* ‚szabályosan, ismétlődve' (a vessző felesleges) ; 298. l. *silhuette* felemás írásmód ; 299. l. *skribeleskedik* (helyesen : skribleréskedik) ; 319. l. *(technikus)* ‚5. mű' (mit jelent ez ?) ; 321. l. *tertium comporationis* (helyesen : comparationis) ; 329. l. ‚douche' nem vonatkozhatik a 3. sz. jelentésre ; 333. l. *(vendetta)* ‚bérbosszú' (helyesen : vérbosszú).

Mindez csekélység s a munka érdemét nem csorbítja. Még sokkal több joggal elmondhatom róla most azokat a szavakat, melyekkel harminc évvel ezelőtt az első kiadás ismertetését befejeztem : Ez a szótár igen jó alapvető munka, melyben minden kellék megvan arra, hogy nyelvünk művelésére és megtisztítására szolgáló üdvös mozgalomnak kútfejévé váljék, azért kívánatos, hogy minél többen és minél többet forgassák.

Az idegen szavak helyesírásának kérdése az a terület, melyen Tolnai Vilmos munkája a Balassa-félével érintkezik. De kettejük álláspontja jóformán ellentétes : amaz túlságosan maradi, emez túlságosan reformer. Ebben is, sok másban is, hiszen felöleli a magyar helyesírás egész körét. Gyakorlati szempontból a helyesírás körébe vágó kérdések jelentősége nem kicsinyelhető, ezért érdekes jelensége nyelvészeti irodalmunknak ez a „magyar Duden" és megérdemli, hogy behatóbban foglalkozzunk vele.

A címén fenn kell akadnunk. *Az* egységes helyesírás szótárát és szabályait ígéri a könyv. Ez könnyen megtéveszthet a közönséget ; mindenki azt fogja hinni, hogy a M. Tud. Akadémia által legutóbb kiadott helyesírást kapja benne. Pedig mást kap. Kap egy egységesnek mondott helyesírást, melyet a Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre állíttatott össze és adott ki avégből, hogy minden ingadozást kizáró vezérfonalat adjon nyomdászaink kezébe. Mint a szerkesztő mondja, a törekvés az volt, hogy a kétes esetekben *egy* írásmódot ajánljon s ahol csak lehet, az egysszerűség és könnyebbség felé haladjon. A szándék mindenesetre elismerésreméltó. Azt most ne firtassuk, van-e joga a nevezett körnek vagy bármely más körnek arra, hogy az Akadémia döntését és megállapításait felülbírálja s ha kedve tartja, elvesse ; elégedjünk meg annak vizsgálatával, hogyan végezték munkájukat a szerkesztők és mit értek el ? (Balassa Józsefnek Kirsteier János és Schwartz Ármin korrektorok voltak segítségére a könyv összeállításában.)

„Az a helyesírási szabályzat és szótár, — írja előszavában Balassa József, — amelyet ebben a könyvben a nagyközönség elé bocsátunk (itt tehát már nem kizárólag a nyomdákról van szó !), alapelveiben teljesen megegyezik az akadémiai helyesírással. A különbség csak az, hogy ahol az akadémiai helyesírás két vagy több alakot enged meg, itt csak egy alakot fogadtunk el, tehát ebben a tekintetben megszüntetjük az ingadozást. Egyes esetekben eltérés van az akadémiai és a mi nyomdai helyesírásunk között, de csak olyan esetekben, midőn az egyszerűség vagy a következetesség ezt az eltérő alakot követeli."

Szép elvek, ám a kivitelük nem könnyű s bizony a szerzőket is

vajmi sokszor cserben hagyta a szerencséjük. Hogy ők a *kevésbé*, *mingyárt*, *ucca* alakokat fogadják el az akadémiai *kevésbbé*, *mindjárt*, *utca* helyett, ezt meg tudom magyarázni az egyszerűségre törekvéssel, melyet az idézett sorok hangoztatnak. De sem ez, sem más ok nem kívánta a *bölcsesség* és *összesség* alakoknak visszaállítását, az *ősfelsége*, *őméltósága*, *őnagysága* egybeírásának szentesítését, a *feljebb(megy)* és *fellebb(való)* megkülönböztetését. Hol van a könnyebbségre törekvés a *fenn*, *benn* stb. összetételeinél, mikor *fennáll*, *fennlét*, *fennmarad*, *fenntart* mellett *fenhangon*, *fenhatóság*, *fenhéjáz*, *fensík*, *fenszóval* stb. írandó ? Találunk-e haladást az egységesség felé a magánhangzók hosszúságának és rövidségének jelölésében ? Nem, mert Dudenunk is így ír : *ágyú*, *ború*, *derű*, *bír*, *dicsér*, *feltűnő*, *gúnya*, *gyanú*, *gyapjú*, *hún*, *hírhedt*, *ígér*, *ifjú*, *ítélet*, *kitűnő*, *sarjú*, *szérű*, míg ezekben : *áru*, *bábu*, *csipő*, *csira*, *daru*, *elöljáró*, *irt*, *kun*, *szaru*, *tanu*, *ür*, *vályu* — rövid hangzót állapít meg. Melyik koponya tudja ezeket megjegyezni, valamint az olyanokat, hogy *finom* hosszú *i*-vel, de *finomít*, *finomodik* rövid *i*-vel írandó ? hogy az *újít*, *újul*, *újjászületik*, *újolag*, *újráz* szavakban hosszú a tőbeli *ú*, az *ujonc*, *ujság* szavakban ellenben rövid ? hogy *múlik*, *nyílik* mult ideje *mült*, *nyílt*, de melléknévi igeneve *mult*, *nyílt*, tehát ebben : *mult idő*, rövid *u*-t, de már ebben : *az idő elmúlt*, hosszú *ú*-t kell írnom, míg a *hűl* ige abban a különös kegyben részesül, hogy igenevét is hosszan írhatja : *hűlt helyét lelték?* Ezen a zűrzavaron talán nem is volna nehéz segíteni. Csak ki kellene mondani, hogy a kétes esetekben, ahol a kiejtés ingadozó, mindenütt röviden kell írni a hangzót. Közönségünk nagyobb része így beszél, sajtónk nagyobb része így ír.*

Az alapvető kérdésekben ez az új rendszer „teljesen megegyezik" az akadémiai helyesírással, mondják a szerkesztők. Azt hiszem, az alapvető fontosságot nem lehet megtagadni az *utak*, *utcák*, *terek*, *tengerek* stb. elnevezéseinek írásmódjától sem. Régi szokás szerint ezeket kötőjellel írjuk : *Rákóczi-út*, *Király-utca*, *Petőfi-tér*, *Ferenc József-rakpart*, *Adriai-tenger*, *Fekete-tenger ;* a belőlük képezett melléknevet szintén, ha az előtag személynév : *Lónyay-utcai*, *Petőfi-téri*, *Ferenc József-rakparti* (ellenben: királyutcai, szénatéri). Nem tudni, miért, a magyar Duden jónak látja ezekből a kötőjelet száműzni : *Rákóczi út*, *Ferenc József rakpart*, *Fekete tenger*. Nem volna-e kár megbolygatni a hagyományos írásmódot, melyet évtizedes megszokás és az Akadémia tekintélye egyaránt szentesítettek ?

Ennyi, úgy gondolom, elegendő annak bebizonyítására, hogy a Balassa-féle kánon újít ott, ahol nem volna szükséges, de ahol helyén lett volna az újítás s ahol az akadémiai helyesírást tovább lehetett volna fejleszteni, ott bizony adós maradt vele. Ezzel nem mondom azt, hogy a könyvnek nincsenek értékes tulajdonságai. Nézzük közelebbről.

* Éppen nemrégiben izente a *Magyarság* egyik olvasójának : „*A lap helyesírásáról* való elbírálásnál tekintetbe kell venni, hogy a hirlapnyomtatás egész területén hiányzik, gépi könnyebbség okából, a hosszú *i*, *u* és *ü* betük használata. Egyszerűen rá van bízva az olvasóközönségnek nyelvérzékére, hogy a kellő helyen hosszú vagy rövid megfelelő magánhangzót érezzenek vagy olvassanak. Az *a* és *á*, az *e* és *é* hangok meg nem különböztetése súlyos értelmi zavarokkal járna, de a hosszú és rövid *i*, *u* és *ü* hangok meg nem különböztetése nem okoz jelentősebb értelmi zavarokat, és ez volt a kérdésben a nyomdák főszempontja." Ha írásunkat egyszerűsíteni akarjuk, ez mindenesetre egyik útja-módja.

50 oldal a bevezetés, mely először is a helyesírási szabályokat ismerteti, azután nyelvtani és tipográfiai szabályokat közöl (az utóbbiakat Schwartz Ármin korrektor állította össze igen ügyesen). Tanácsos volna a három fejezetet szorosabban egybeforrasztani, mert most pl. a sorvégi elválasztás szabályait két külön helyen kell keresnünk s azt mégsem tudjuk meg, hogyan kell a *Batthyány-*, *Dessewffy-*, *Szinnyei*-féle tulajdonneveket megszakítani. Egybe kellene foglalni a rövidítéseket is : most külön vannak a mértékrendszer jelzései, külön a keltezés rövidítése, s megint külön az általánosabb jellegű rövidítések. (Ez utóbbiakra vonatkozólag a XIX. lapon azt olvassuk, hogy nem kell utánuk pont, ha a szónak első és utolsó betűiből állnak, a jegyzékben, a XXXV. lapon, a *forint* rövidítése mégis ponttal van közölve : *frt.*, pedig az Akadémia is pont nélkül írja. Ha a szabály helyes, akkor a *dr*-t is pont nélkül kell írni : a címlapon így is van, de már a bevezető fejezetekben mindenütt *dr.* Balassa József-et, *dr.* Némenyi-t stb. olvashatunk ponttal. Furcsa következetesség!)

A könyvnek túlnyomó nagy részét (288 l.) a helyesírási szótár tölti be. Ez nagy szorgalommal készült, de egészében mégsem nyujtja azt, amit várnánk. Legfőbb baja a kellő rendszeresség és gondosság hiánya, amik nélkül megbízható helyesírási vezérfonal bizonyára nem képzelhető. Lapozgassunk csak benne és nézzük például, hogyan kezelik a szerzők az idegen szavakat, melyekből hasonlíthatatlanul többet közölnek, mint az Akadémia 1922-i szabályzata. Arról most nem beszélek, nem mennek-e itt-ott a magyaros írásban nagyon is messzire, elfeledkezve az Akadémia megszívlelendő intelméről, mely szerint „mindenképen meg kell lennie annak a törekvésnek, hogy kényszerítő szükség nélkül a magyaros írással ne adjunk polgárjogot az idegen szavaknak saját szókincsünk rovására". Szívesen elfogadhatjuk a szerzők mentségét, hogy ebben a tekintetben nem lehet elérni a teljes következetességet, mert mindig lesz a szavaknak egy rétege, amelyet bele lehet sorozni akár az egyik, akár a másik csoportba. (X. l.) Annyit azonban elvárhatunk a magyar Dudentól, amennyit német mintaképénél találunk : hogy az idegen szavaknak fordítását is nyujtsa. Sokszor meg is kapjuk, de szerzőink ebben sem következetesek, mert pl. *szimpátiánál* megvan *rokonérzés*, *rokonszenv*, *antipátiánál* nincs semmi. *Handicap* mellett csak ennyi áll : *l. hendikep*, *saison* mellett : *l. szezón*, ámde a hendikep-et is, a szezón-t is hiába keressük a szótárban, nincsenek sehol. S ilyen eset, mint alább látni fogjuk, még bőven akad, nem nagy épülésére a könyv forgatójának. Egyebekben is sok minden kifogásolható benne, amint a következő (korántsem teljes) jegyzék mutatja.

9. l. 3. hasáb : *alsóausztriai* külön cikkbe teendő, éppúgy mint *felsőausztriai* (77. l.) is, mert most nem tudni, szükséges-e bennük a kötőjel vagy sem ; 17. l. 2. h. : *Augius istállója* sajtóhiba ; 26. l. 2. h. : *birtokos eset* egy vagy két szóba írandó-e ? *részes eset* sincs meg ; 27. l. 2. h. : *Boiotia* vagy *Boeotia?* egyik sincs meg ; a tulajdonnevek közül hiányoznak ezek is : *Elő-* és *Hátsó-India*, *Goethe*, *Gomorr(h)a*, *Herostratos*, *Kuba*, *Kis-Ázsia*, *New York*, *Robinson*, *Thalia*, *Zrínyi*, *Zeus* ; 33. l. 2. h. : *büntetésfeladat* magyartalan, helyesebb a *büntetési feladat* (kár volt a XXVI. lapon is újra feltálalni az *-ási*, *-ési* képzőjű melléknevek hibáztatását, mikor ezt az ócska mesét az irodalmi és az élő nyelv napjában százszor is megcáfolja !) ; 35. l. 2. h. *ejtsd Csolnoki*, *ejtsd Csizer :* nagy C-t tudunk-e ejteni ? 36. l. 1. h. a *cink* cikk beleolvadt a *cinikus*-ba ; 37. l. 1. h. *klíring*, 143. l. 3. h. ellenben *klíring ;* 37. l. 3. h. *cug*, *cugos* (cipő) inkább hosszú *ú*-val ! 51. l. 2. h. *dizentéria* hiányzik ; 53. l. 1. h. *drákói* hiányzik ; 53. l. 2. h. *Drezden*-t

nem ír senki ; 58. l. 2. h. *ektoplazma* rossz helyre került ; 59. l. 1. h. *elektromótor* hiányzik ; 60. l. 1. h. *elképed* vagy *elképped?* 65. l. 1. h. *epruvett* rossz helyre került ; 66. l. 2. h. *erotika, erotikus,* Viëtor szerint hosszú *ó*-val ejtendő ; 70. l. 3. h. *exoterikus,* ellenben 71. l. 3. h. *ezotérikus* (emez a helyes) ; 71. l. 2. h. *extázis* helyesebben : *eksztázis* (Tolnai és Duden is *ks*-szel írják) ; 73. l. 2. h. miért *falsifikatum?* ; 76. l. 3. h. *feled* mult ideje *feledett* is ; 81. l. 3. h. *flagrans,* de 86. l. 3. h. *frappáns (eklatáns* nincs meg) ; 86. l. 1. h. *főnix* hiányzik ; 92. l. 1. h. *geométria,* de 245. l. 3. h. *szimmetria ;* 93. l. 3. h. *gonorrhea* megvan, de 27. l. 1. h. hiányzik *blennorrhea* (a Manninger-féle orvosi neveskönyv így írja ezeket : *blennorrhoea, gonorrhoea) ;* 110. l. 3. h. hiányzik *hisztérika,* 111. l. 3. h. *hokki ;* 112. l. 1. h. *homeopátia,* de 9. l. 2. h. az *allopátia* cikkben ezt olvassuk : a homöopátiával ellenkező gyógyításmód ; 126. l. 1. h. *jászkún* (nép), *Jászkúnság,* de 156. l. 3. h. *kun* (nép), *Kunság* stb. ; 129. l. 1. h. *júnói* (termet) hiányzik ; 129. l. stb. hiányoznak : *kabriolett, káló, karitatív, karosszéria ;* 140. l. 2. h. *kétségbe ejt,* de 256. l. 1. h. *teherbeejt ;* 154. l. 3. h. *Közép-Ázsia,* de a melléknév *közép ázsiai ;* 156. l. 1. h. *kronikus* talán jobb volna hosszú *ó*-val ; 158. l. 3. h. hiányzanak : *kvalifikáció, kvalifikál, kvesztor, kvesztúra,* pedig a 215. l. ide utasítja a keresőt ; 167. l. 1. h. a szicíliai bűnszövetség neve nem *maffia,* hanem *mafia ;* 169. l. 1. h. *malicia* és *maliciózus* — talán fordítva ? ; 176. l. 2. h. *milligramm* hiányzik ; 177. l. 2. h. *minősítmény* nyilván sajtóhiba *minősítvény* helyett ; 181. l. 3. h. ha *iszlám*-ot és *iszmaelitát* írunk (124. l. 2. h.), akkor *mozlim* helyett *moszlimot, muzulmán* helyett *muszulmánt* kell írnunk ; 190. l. 2. h. *obon, obony* hiányzik ; 191. l. 2. h. *ohm* kurzívval szedendő (mint *ampere* a 11. l. 1. h.) ; 192. l. 2. h. *olimpiász, olimpiai játékok,* de aztán *Olympos, Olympus* hegység ; 200. l. 2. h. *parenézis,* 204. l. 3. h. *pepszín* hiányzik ; 206. l. 2. h. *phtisis* helyesen : *phthisis,* hasonló hiba a 223. l. 1. h. *rhytmus,* helyesen : *rhythmus ;* 213. l. 1. h. hiányzik *profilaxis,* 215. l. 2. h. *quotiens* (vagy *kvóciens?*) ; 219. l. 3. h. *remontoir : felhúzó-rugó,* de 226. l. 1. h. *rúgó* van előírva ; 226. stb. lapon ezeket olvassuk : *saison* l. szezón, *sapeur* l. szapőr, *scena :* l. szcéna, *soirée :* l. szoaré, de mindezeket hasztalanul keressük az illető helyeken ; 230. l. 1. h. *seprű, vö. söprű,* de 233. l. 3. h. nem *söprűt,* hanem *söprüt* találunk rövid *ü*-vel ; 232. l. 1. h. *skonto* és *skontro* hiányzik ; 235. l. 1. h. *sua sponte* így van fordítva : *önként,* de ha előre lapozunk a 196. oldalra, itt a helyesebb *önként* alakot látjuk ; 243. l. 2. h. *szentimentális,* 250. l. 2. h. *szumér* hiányzik stb.

Joggal kérdezhetjük ezek után, hogy ha már maguk a szerzők, akik bizonyára alaposan beleélték és beledolgozták magukat az új rendszerbe, mégis ennyit csetlenek-botlanak annak szövevényeiben, hogyan kívánhatják, hogy a nagyközönség, a diákság, a nyomdászság okosabb legyen, mint ők és jobban el tudjon igazodni benne ? Nem is hiszem, hogy teljesüljenek azok a remények, melyeket a könyvhöz fűztek. „Hisszük és reméljük, hogy ez a munka sikerrel indul első útjára nemcsak a magyar könyvnyomtatás színvonalának emelése, hanem a magyar nyelv és irodalom fejlesztése (!) szempontjából is.“ Annyit máris látni, hogy sajtónknak csak egy kis része fogadta el az új rendszert, az is csak a feltűnőbb újításokat, a nagyobb rész ma is úgy ír, ahogy azelőtt. A korrektorkör dícséretes szándékkal egységet akart teremteni helyesírásunkban, de éppen az ellenkezőt érte el : megint két helyesírásunk van és aki ír, választania kell a kettő között. Balassáék vállalkozása érdekes és sokban érdemes kísérlet egy egységes magyar helyesírás megalkotására, ámde ki kell mondanom, hogy a nagy feladattal megbírkózniok nem sikerült s így az igazi „egységes“-t, az igazi magyar Dudent továbbra is a M. Tud. Akadémiától kell várnunk. Hogy mielőbb megkapjuk, iskoláinknak éppúgy elevenbe vágó érdeke, mint egész irodalmunknak.

Kelemen Béla.

Korpás Ferenc: Hogyan lehet helyesen és jól tanulni? Útmutatás a nagyközönségnek, szülőknek, tanulóknak a tanulás módjára. Budapest, 1931. 8°, 24 lap.

Korpás Ferenc neve a magyar nemzeti ügyért cselekvő energiát jelenti. A nemzeti ügynek pedig egyik legfontosabb tényezője a nevelés. *Bacon* mondása : „Knowledge is power" ma különösen buzdítólag hat ránk, magyarokra. Ma, amikor ellenségeink megfosztottak bennünket a hatalomnak minden külső tényezőjétől, csupán a tudás segítségével küzdhetjük ki magunknak azt a helyet, amely bennünket multunknál fogva — amint nagy angol barátunk mondotta — „a nap alatt megillet".

De hogyan jusson el a tanuló ifjú a modern élet útvesztőjében a nemzetek versenyében ma megkövetelt tudáshoz? Erre a kérdésre válaszol a szerző. Csaknem három évtizedes pedagógiai tapasztalatait és tanulmányait összegyüjtve, kézenfogja a tanulót és elvezéreli a tudás ígéretföldjére. Aki gyermekét szereti, aki a nemzeti energia fejlesztéséhez hozzá akar járulni, az olvassa el és szívlelje meg ennek a szeretettel megírt kalauznak bölcs tanításait. *Sz. Gy.*

Tiboldi József: A párjavesztett gerlice. Magyar dal énekhangra zongorakísérettel. Budapest, Rózsavölgyi és Társa.

Szerző énekkari és énekpedagógiai műveivel, nemkülönben népdalátirataival és műdalaival már eddig is jó nevet szerzett magának. Fentemlített műve az utóbbi időben hagyta el a sajtót és a benne rejlő értékeknél fogva nagy mértékben magára vonja figyelmünket. A megzenésítés arról tanuskodik, hogy a szerző a bánatos alaphangú szöveget nemcsak mélyen átérezte, hanem ezt a búsongó hangulatot egészen a nemes tragikus pátoszig fokozni is tudja. Különös érdeme a műnek, hogy magyarossága nem a külső, hanem a belső formában van, azaz szerves alkotórésze a belső tartalomnak. Ez elsősorban abban nyilatkozik meg, hogy dallamának vonalvezetése egyéni, így teljesen mentes az úgynevezett magyar népdalok stílusbeli egyhangúságától. A szó legnemesebb értelmében vett magyar zene minden kedvelőjének melegen figyelmébe ajánljuk ezt a hangulatos, mélyen átérzett, költői értékekben bővelkedő dalt. *—d—z—*

Új egyházi énekgyüjtemény. *Bárdos Lajos* és *Kertész Gyula* szerkesztésében megjelenő Magyar Kórus hangjegyes folyóirat legújabb száma egy sorozat magyar és latin Mária-éneket tartalmaz. A gyüjtemény ezúttal is ad szóló énekeket, 2—3 szólamú gyermek-, női- és férfikarokat, valamint vegyeskari feldolgozásokat. A májusi ájtatosságokra kiválóan alkalmas füzet a legnevesebb magyar egyházi zeneszerzők művein kívül díjtalan melléklet gyanánt négy oldal orgonapreludiumot is tartalmaz. A szövegrészben *Harmat Artur* új szempontból világítja meg a magyar egyházi muzsika mai helyzetét. A füzetnek kitűnő hasznát vehetik a templomi énekeseken kívül az iskolai, templomi, zárdai és más énekkarok is.

A szerkesztésért felelős : Dr. NAGY PÁL, a kiadásért : NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1931. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

Hatvannegyedik évfolyam. 10. szám. 1931. június

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII, Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei, valamint a lap kiadását illető ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő. Évi tagdíj 6 pengő.

A német nyelvoktatás szakfelügyelői megvilágításban.

Három éve figyelem negyvenkét középiskolának németnyelvi oktatását. Úgy gondolom, tapasztalataim közlése csak használni fog az ügynek, akár helyesen látom a német nyelvi oktatás hibáit, akár nem. Mások hozzászólása is — különösen metodikai szempontból — haszonnal járhat.

A tantervben kitűzött célt a mai körülmények között elérni képesek nem vagyunk, legföllebb csak megközelíthetjük. Ha az eredmény megállapításában a legkiválóbb tanárok által elért eredményt veszem alapul, akkor azt kell mondanom, hogy az általában még elég gyönge; de vigasztalásul szolgál, hogy ennek okai nemcsak mi tanárok vagyunk, hanem rajtunk kívül álló körülmények is. Ezek között elsősorban az a tény, hogy aránylag elég sok a nem-szakos tanár. A folyó iskolai évben az I. és II. osztályok harminchárom százaléka van nem-szakos kézben. Korántsem vonom kétségbe, hogy nem-szakos nem taníthatna eredményesen, mert vannak a nem-szakosok között, akiktől szakos is tanulhatna, de a kivétel nem lehet szabály. Nem tartom helyesnek a nem-szakosok foglalkoztatását különösen a kezdő fokon; ide egész ember kell, mert ha itt nem végezzük el becsületesen a munkát, akkor a középső és felső fokon kínlódás lesz tanítás, tanulás egyaránt. Hogy valaki valamennyire beszéli a németet, abból nem következik, hogy tanítani is tudja. A következő tanévben ez az állapot inkább rosszabbodni fog, amennyiben a németnek a r.-gimn. II. oszt.-ba való bevezetésével ismét több nem-szakos — latin — lesz kénytelen németet tanítani, minthogy a pénzügyi kormányzat aligha megy bele új állások szervezésébe.

A rajtunk kívül álló okok között meg kell említenem a folytonos tanárváltozást. Minthogy az intézetek osztályszáma a párhuzamosítás vagy nem párhuzamosítás miatt nem állandó, sokszor egy-egy osztály minden esztendőben új tanárt kap. Van intézet, ahol az első osztálynak februárig negyedik német tanárja volt. Hogy mit jelent az ilyen állapot az eredményes tanítás tekintetében, azt felesleges magyarázni. Miután a középiskolai német tanítás nagyjában három részre tagozódik: alsó,

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1931. év 655.

középső és felső fokra, lehetőleg arra kellene törekedni, hogy bármely fokba lép az új tanár, azt a fokot vezesse is végig, csak ezután kellene fontolóra venni, szükséges-e a tanárváltozás.

De a tanulóváltozás is bajokat okoz. A párhuzamos osztályok összevonása — különösen a középső fokon, — továbbá a IV. osztályból más szakiskolába való átlépések miatt egy csomó új tanuló kerül a már homogénnek kinevelt osztályba ; sokszor oly nívókülönbségek vannak egy ilyen új osztályban, hogy a lelkiismeretes tanár újból kezdheti a munkát. Ez a baj szembetűnő különösen az V. és VI. osztályokban. Új tanulónak felvételét a középső foktól kezdve, csak indokolt esetben kellene megengedni.

Hatalmas akadálya az eredményes tanításnak a tanulók nagy létszáma. A folyó tanévben az I. osztályok létszáma 50—55—60 között váltakozik ; van I. osztály 74-es, sőt 77-es létszámmal is.

A felhozott, rajtunk kívül álló okok nem kis részben befolyásolják az eredményes tanítást, de az igazságnak nem felelne meg, ha nem keresnénk okokat önmagunkban is. Szeretném, ha jóhiszemű megjegyzéseimnek az volna az eredménye, hogy sok tanár változtatná meg tanítási eljárását, módszerét — in melius, ez sohasem szégyen, hanem bölcs eljárás.

Módszeres eljárás tekintetében a tanárságot tapasztalatom alapján két csoportra tudnám felosztani. Vannak, akik a könnyebb, kényelmesebb eljárási mód szerint dolgoznak és vannak, akik didaktikai szempontból a nehezebb, a nagyobb, mélyebb munkát igénylő módszer szerint haladnak. Az előbbiek ismét három csoportba oszthatók, úgymint *a)* a Parliermethode, *b)* a grammatische Methode és *c)* az Übersetzungsmethode szerint tanítók, azaz az első csoportnál a beszélgetés teng túl, a második csoportnál a grammatika, a harmadiknál a fordítás.

A nőtanárok nagyobb részben a Parliermethode szerint dolgoznak. Ez a módszer erősen emlékeztet még a direkt módszerre és magával hordja ennek minden hátrányát, minden terhét. Az idegen nyelvnek az anyanyelv mintájára való tanítása ma már túlhaladott álláspont, mert híjján van minden lélektani alapnak. A középiskolába került tanuló nem csecsemő többé, birtokában van már egy nyelvnek, anyanyelvének, németül beszélő környezete egy héten átlag három ízben, a három órában egy szál tanár, akivel egy-egy órában maximálisan háromszor-négyszer vált szót. Ez a módszer nagyszerűen fest az olyan osztályokban, ahol a tanulók nagyobb részben von Haus aus hoztak fecsegő készséget és az alsó fokon valóban bámulatba ejti a hallgatót az elért eredmény. A hiba azonban ott van, hogy a szegény magyarok csak bámulnak, vagy ceruzával babrálnak, halkan diskurálnak szomszédjaikkal, firkálnak vagy olvasnak is ; és ezt nem is vehetjük rossz néven, mert hisz legtöbbször nem tudják, miről van szó és legföllebb egy-két ismert szó üti meg fülüket. Ez a methodus a legalkalmasabb arra, hogy klasszikusan illusztrálja a rendszertelenséget, az ide-oda való ugrálást, a gondolatoknak összefüggéstelen, logikátlan egymásutániságát. Az élő nyelv tanításánál a beszélgetés, a beszédgyakorlatok felette fontosak, mert a beszélés készségét akarjuk velük fokozni, ámde ha a beszédgyakorlatokat nem tudjuk rendszeresen felépíteni, ha nem tudunk nekik biztos alapot adni, amely alap nem lehet más, mint grammatikális alap — akkor állandóan egy színvonalon mozgunk és amikor egy komolyabb szöveg megértésére kerül a dolog, rendszerint megakadunk. Azért nem látok sokszor egy III. vagy egy VI. osztály beszédgyakorlatai között a

színvonalban különbséget, legföllebb csak a beszédgyakorlatok tárgyában.

A férfitanárok nagy része a latin nyelvtanítástól örökölt grammatizáló és fordító módszer szerint tanítanak. A grammatizáló tanár mindent a nyelvtan kedvéért dolgoz fel. A szöveg lefordítása után következik a grammatikai analízis, kihalásznak minden mondatrészt, meg is nevezik magyarul, németül, latinul ; utána következik a szavak analizise. Sorban elővevődnek a szavak, megnevezésük magyarul, németül, latinul. Eddig még hagyján, — bár ez az eljárás eléggé időtrabló — de a baj ott van, hogy az analízist nem követi szintézis, a szebbnél-szebb gondolatok elvesznek, nem ágyazódnak be erősen a tudatba ; az olvasmány vagy a költemény letárgyalódik anélkül, hogy a tanulók valami értéket, tanulságot nyernének. A szintézis csak annyiban áll, hogy legföllebb egy kis tartalmat mondanak a tanuló, vagy a tanár által szerkesztett magyar mondatok lefordításával, pedig az Utasítások ezt egyenesen tiltják. Ennek az eljárásnak az a hibája, hogy az órában több a magyar beszéd, a magyar szó, mint a német, a beszédkészség gyakorlása elmarad. Itt aztán fő a könyv ; tanár, tanuló állandóan hozzá van kötve, rabja marad.

A legkényelmesebb eljárás a fordítás módszere. Az előbbitől abban különbözik, hogy elmarad a mondattani analízis ; fordítás, fordítás és megint csak fordítás. Itt-ott egy-egy nyelvtani alaknak, vagy kifejezésnek a megmagyarázása, azután egy kis tartalmi elmondás megint csak magyarul szerkesztett mondatok lefordításával. Itt már kettős a baj ; egyrészt szenved vele a grammatikai alapozás, másrészt elmarad a beszédkészség gyakorlása.

Ezt a háromféle eljárást azért mondom a legkényelmesebbnek, mert nagyon kevés vagy egyáltalán semmi készülés nem kell hozzá. Azt hiszem, e ponton találom meg a legfőbb okát azon okok között, amelyek mibennünk vannak. Ritkán történik meg, hogy nem hallgatom meg a teljes órát. Talán a rendkivüli helyzet, hogy ellenőrző közeg van az osztályban, aki jelenlétével tanárt, tanulót egyformán feszélyez, vagy mi csoda az oka annak, a legtöbb órában nem látom a rendszerességet, az órára pontosan kitűzött célt, a didaktikai egységet, az idő ökonomikus beosztását, a tanulók felszólításában valami rendszert. Pedig ha előzőleg nem állapítom meg magamnak az óra célját, a célhoz vezető útakat, ha időmet nem osztom be — soha rendszert, egységet nem kapok.

Minthogy az Utasítások értelmében a német nyelvtanításnak három fontos tényezője van : 1. a beszédgyakorlat, 2. az olvasmány és 3. a nyelvtan, minden egyes órában ennek a háromnak ki kell domborodnia. A beszédgyakorlat az olvasmányhoz kapcsolódik legtöbbször, mindkettőnek a szabályozója a grammatika ; ezzel megkapom az órának a következő menetét : az 50 percből öt, maximum 10 perc megy kárba. A megmaradt 40—45 percet úgy osztom be, hogy jusson beszédgyakorlatra, olvasmányra és nyelvtanra. A beszédgyakorlat tárgya az előző órában lefordított és megértett szövegrész. Ezt nem fogom újra magyarra fordíttatni, hanem beszédgyakorlatok, átalakítások útján győződöm meg, vajjon az előző órában lefordított szöveget megértették-e a tanulók. A beszédgyakorlatokat maguk a tanulók kezdik meg úgy, hogy *az egyes mondatrészek után* tesznek fel kérdéseket és felváltva felelnek ; a tanárnak nincs egyéb dolga, mint szólítani : *A*. Schüler stellt die Frage ; *B*. wiederholt die Frage und antwortet ; *C*. stellt die folgende Frage, *D*. wiederholt die Frage und antwortet. Mikor a tanulók így

mondatrészek szerint feltették a kérdéseket és megfeleltek rájuk, következnek a tanár kérdései, amelyekkel elvégezteti az esetlegesen felmerülhető átalakításokat vagy a mult órán tárgyalt grammatikai anyag begyakorlását. A beszédgyakorlatok kérdésénél erősen kell hangoztatnom azt az elvet, hogy a beszédkészség emeléséhez sokkal inkább hozzájárul a kérdések feltevésének gyakorlása, mint a tanár kérdéseire való feleletek. A felelet mindig könnyebb, mert az háromnegyed részben benne van a kérdésben; felelni a tanuló passzív szókincsével is képes, de kérdések feltevéséhez aktív szókincs kell. Akik annak idején gimnáziumot végeztünk, még ma is igen nagy a passzív szókincsünk, de próbáljunk csak latin beszélgetésbe ereszkedni ; azt hiszem, legtöbben nehezen boldogulnánk, pedig amit más mond, azt esetleg pompásan megértjük. Ebben van a nagy különbség a latin, illetőleg holt nyelvek és élő nyelvek tanítása között.

A beszédgyakorlással eltelik az órának az első harmada, magyar szónak eddig az ideig csak elvétve vagy kényszerűségből szabad elhangzania. A könyv, a gyakorlási füzet, a szótár csukva, a ceruza a padon. Ezt nem győzöm eléggé hangoztatni ; a nyitott könyv, de különösen a kézben levő ceruza a figyelemelvonódásnak legalkalmasabb eszköze. A szabály az : a könyv csak akkor lehet nyitva, amikor olvasunk belőle, ceruza csak akkor lehet kézben, ha írni kell valamit.

Következik az órának a második harmada. Ez az új lecke előkészítésének az ideje, ez legtöbbször szöveg. Az alsó fokon *különösen*, de még a középső fokon is ajánlatos, hogy a tanár a szöveget mintaszerűen elolvassa, aztán elolvastatja egy-két tanulóval, aztán kórusban az egész osztállyal, a legalsó fokon mindig ; következik a szövegnek a megértetése, ez is közös munka ; semmit ne mondjon a tanár, amit a tanulók megmondhatnak. Miután megértetésről van szó, már sűrűbben folyamodunk az anyanyelvhez ; a szöveget az alsó fokon lehetőleg mondatrészek szerinti elemzéssel végeztessük, mert különben az ismeret nem lesz tudatos.

Az órának a harmadik része a nyelvtané. Az anyagot az ismert olvasmány szókészletével kell gyakorolni, mert különben a nyelvtani ismeretek szemlélet híjján csak theoretikus ismeretek maradnak, a nyelvtan cél lesz és nem eszköz.

A grammatikai oktatás módszerére nézve az Utasítások a következőket mondják : „A grammatikai oktatás módszere különböző lehet, a cél többféle eljárással is elérhető . . .“ ; továbbá : „Gondot kell fordítani arra, hogy a tanulók *már az alsóbb* osztályokban hozzászokjanak az *alapvető* nyelvtani szabályok *tudatos* használatához ; és „A nyelvtanítás a grammatikai oktatásban is abban keresse a legfőbb érdemét, hogy egyszerűség és világosság járjon karöltve az alapossággal és *biztonsággal*.“

Ezek szerint a nyelvtan mint eszköz a tudatosító szerepet tölti be, a biztonság és alaposság lesz a tudatos nyelvtanulásnak az eredménye. A reálgimnáziumban a magyar nyelvi órákat felemelő és a németet az I—II. osztályba bevezető miniszteri rendelet a velejénél fogta meg a dolgot, amikor elrendeli, hogy a magyar nyelvi heti két óra szaporulatot főleg arra használja fel a tanár, hogy jobban megismertesse és begyakoroltassa a tanulókkal a nyelvi *fogalmakat* és *kategóriákat*, amelyeket a népiskola kevésbbé adhatott meg. Bosszantásig sűrűn találni még felsőbb osztályokat is, amelyekben a *szó* és a *mondatrész* fogalma zavart okoz. Ahol e kettőnek fogalma nincs kétséget kizáróan megállapítva,

ahol nincs tudatosítva az a tény, hogy a szó magában mondat tekintetében holt valami, ahol állandóan nem vétetik észre, hogy a szavakból mint nyersanyagból alkotom az egyes mondatrészeket és hogy a szó, amikor a mondatba lép, többé már nem szó, hanem egymagában vagy más szóval (szavakkal) együtt mondatrészt alkot és hogy a szó ilyenkor legtöbbször változást szenved alakjában — mondom, ha ezek nincsenek a legnagyobb alapossággal tudatosítva, ott hasztalan beszélek tudatos nyelvtanulásról, alaposságról vagy biztonságról. Mi figyelmeztesse pl. a tanulót arra, hogy a jelzőt (szándékkal mondom : jelző) megragozza, ha nem jut a jelző tudatára, és milyen ragot adjon a jelzőnek akkor, ha nem jut tudatára annak a kísérő szócskának, amelytől a jelző ragja függ ? Avagy hogyan vegye elő a prepoziciót, ha nincs tudatában a *határozónak*, hogyan alkalmazzon mellékmondati szórendet, ha nem ismeri fel a mellékmondatot ? Hányszor tettem szándékkal próbát ezzel a mondattal : Az én apám jó, nagyon szeretem. A legtöbb fordítás így hangzott : *Mein Vater ist gut, sehr liebe* vagy legföllebb *ich liebe sehr*, de hogy oda az *ihn* is kell és miért, azt még igen sok felső osztályban sem tudták megmondani, mert sohasem volt tudatosítva, hogy a németnek nincs külön tárgyas ragozása és hogy a névmás tulajdonképen mire való.

Hübner mondja (Didaktik der neueren Sprachen. Frankfurt a/M. 1927. 131.) : „Die neuere Sprachwissenschaft hat gezeigt, dass die Unterscheidung von Formenlehre und Syntax nicht haltbar ist." Az Utasítások is megjegyzik, hogy ma már az alaktant is mondattani alapon tanítják sok helyütt és ehhez még egy idézetet : „Mit geringstem Kraftaufwande, in kürzester Zeit, mit den einfachsten Mitteln ist Ökonomie jeder Arbeit." (E. Otto : Methodik und Didaktik des neusprachlichen Unterrichts. Leipzig, 1926. 6.)

Ebből következik, hogy *a)* lehetőleg mindig mondatban mozogjunk és *b)* a nyelvtani anyagot leegyszerűsítsük.

A tanítás alsó fokán mindenfajta ragozással a mondat felé, mint a beszéd legkisebb egysége felé kell haladnunk. Ha igét ragozok pl. *ich liebe*, már mondatot alkotottam. Ha azt mondom *in der Schule*, mondatrészt alkotottam, amelyhez sokszor tudatosan, vagy a tudat alatt más mondatrész is kapcsolódik, legalább egy alany és egy állítmány. Ez a helyzet bármely mondatrész alkotásánál. A szavak alakváltozása a mondat, vagy legalább a mondatrész kedvéért van és nem megfordítva és vaskos tévedés azt tanítani, hogy a mondat szavakból áll. Igen hálás eljárás pl. a főnévragozásra a következő : *der Vater* liebt ; ich liebe *den Vater* ; der Garten *des Vaters* ist gross ; ich gebe *dem Vater* ein Buch stb. Házi írásbeli feladatoknak különösen ajánlatos az ilyen ragozás. Genitívust sohasem volna szabad magában mondatni, hanem mindig egy birtokkal, különösen a kezdő fokon, hiszen a birtokos és a birtok mindig egy dolgot jelent és sohasem kettőt. A beszédgyakorlatban sohase engedjük meg, hogy a tanuló egyetlenegy mondatrésszel feleljen, hanem mindig egész mondattal ; az egy mondatrésszel való felelés csak későbbi egyszerűsítés lehet.

A mondatrészek megragozott szóból vagy szavakvól tevődnek össze ; alkotásukhoz szükséges tehát a szavak alakjainak megváltoztatása ragozás által. Ha a tanár az állítmányból indul ki, mint a mondat lelkéből, első dolga lesz megmagyarázni, milyen szóból alkotjuk meg az állítmányt és hogy miért kell az igékhez ragokat tenni. Hamarosan sor kerül a *sein* igére ; ezt sohasem fogom magában ragoztatni, miután az majdnem mindig kiegészítővel társul. De itt megint tudatosítanom kell

a kiegészítőt, ami megint nem nehéz megcsinálni a magyar szemléleti forma alapján. A kiegészítő fogalma alá vonom az elválható igekötőket is, hiszen az *aufschreiben*-ben az *auf* csakugyan értelemkiegészítő, ide vonom továbbá a kiegészítőnek használt főnevet, melléknevet, számnevet, az infinitivust, a participiumot is, mert a szórend szempontjából nagy hasznát veszem ennek az egyszerűsítésnek.

Sok baj van a névmásokkal, főleg a személyes névmással ; ezek az apró szavak, akárcsak a prepoziciók, igen nehezen nyomódnak be a magyar koponyákba, mert a magyar nyelvszemléleti forma más. A német mondat nincs alany nélkül, tehát, ha az alanyt elhagyom, kénytelen vagyok azt helyettesíteni, ez a harmadik személyű névmás lényeges szerepe. Annak a megmagyarázása is szükséges, hogy tulajdonképen első személy csak egy van, az *ich*, a *du* annyi, ahányat tegezek, minden egyéb harmadik személy : az asztal, a tábla, a szék, az igazság, Ferenc, szóval minden, ami én rajtam, te rajtad, mi rajtunk és ti rajtatok kívül a világon csak létezik.

Sor kerül azután a főnévvel képezett alanyra. Az Utasítások megkövetelik a főnév egyes és többes nominatívusát a névelővel együtt : *der Vater, die Väter*. Általában szokás a gen.-t is mondatni, így : *der Vater, des Vaters, die Väter*. Ha már genitívust is mondatunk, akkor így helyes : *der Vater, die Väter* — tehát *des Vaters*, mert a több. nom.-i alakból következik az egy. gen. és nem megfordítva, valamint a többes nom.-ból állapítom meg a főnév erős voltát és nem a gen.-ból.

Ha a latinban ötféle deklinációt vagyunk kénytelenek felvenni (hiszen kevesebbre leegyszerűsíteni nem lehet), miért nem egyszerűsíthetnők le a németet kettőre ? Első és másodikra. Az elsőhöz tartoznak a nőneműek, a másodikhoz a hím- és semlegesek. A nőneműek az egyes számban nem kapnak ragot, a hím- és semlegesek az egy. gen.-ban *es* v. *s* ragot, a datívusban *e* vagy semmit. Minden főnév a többesszámú esetekben olyan, mint a több. nom.-a, csupán a dativus mindig *n* v. *en*. Az úgynevezett gyengéket és a gen.-ban *ens*-re végződőket a kivételek közé soroznám, négy pontban össze lehet őket foglalni.

Felesleges az erős, gyenge és vegyes meghatározás a jelző (melléknév) ragozásánál is. Helyesebbnek tartom a következők megállapítását : a jelző ragja függ az előtte álló névelőtől vagy névmástól. Ha ez, a jelző előtt álló szócska nemet jelölő szó, akkor a jelzőn nem kell a nemet jelölnöm, elegendő mind a három nemre az *e* ; ha oly névelő vagy névmás van a jelző előtt, amely nem jelöli meg teljes határozottsággal a nemet (ein, kein, mein stb.), akkor a jelzőhöz kell a nom.-ban a nemi végzeteket tennem, hogy a jelzőhöz tartozó főnév neme jelezve legyen. A többi esetekben *en*-et adok a jelzőnek, kivéve az egyes nő és semleges acc.-t, amely mindig egyenlő a nom.-al. Harmadszor, ha nincs a jelző előtt nemeket jelölő névelő, névmás, akkor ismét a jelzőn kell a főnév nemét jelölni, tehát minden esetben nemi végzetekkel látom el. A gutes Vaters alak helyett a jobb hangzás kedvéért használhatom a *guten Vaters* alakot is.

Az erős, gyenge vegyes meghatározások helyén vannak az igeragozásnál ; ha azt mondom, hogy a *tragen* az impf.-ot rag nélkül, önmagában tudta megalkotni, értelme van az elnevezésnek, hasonlóképen a gyenge ige elnevezésnek, mert ez utóbbi tényleg nem elég *erős* ahhoz, hogy önmagában képezze az impf.-ot, szüksége van segítségre, a *-te*-re. Az is következetlenség, hogy a főnév és a melléknév ragozásánál a gyenge fogalom jegye az *en*, az igeragozásnál a *te* ; ezen az alapon akár az erős

igét is elnevezhetném gyengének, mert a *getragen* (a ragja *en !)* talán sűrűbben fordul elő, mint a *trug* alak.

Ilyen egyszerűsítésekhez, rövidítésekhez jogunk van, az Utasítások nem kötik meg a tanár kezét, mondván : „A módszer különböző lehet". Nem új dolgok ezek, tudok tanárokról, akik így jártak el már harminc évvel ezelőtt.

Feltünő jelenség, hogy alig akadtam osztályra, ahol tisztában lettek volna az úgynevezett *önálló* birtokos névmással, a meiner, meine, meines ; der meinige, die meinige, das meinige ; a der meine, die meine, das meine alakokkal, vagy pláne a der eine, die eine, das eine vagy einer, eine, eines — keiner, keine, keines alakokkal, hát még a nagy kezdőbetűs *Ihr* és *Sie* alakokkal és mindennemű származékaival. Mennyit bukdácsolnak a tanulók ezekkel a Minna v. Barnhelm olvasásánál.

Még egy-két apróságot. A határozók alkotásánál is igen sok a kínlódás, miután itt megint a magyar nyelvszemléleti formával ellenkező nyelvszemléleti formát kell begyakoroltatnunk. Hogyan is idegződjék be egy-kettőre nemcsak maga a prepozíció, de különösen az a tulajdonsága, hogy eseteket vonz ! ? Hozzá még jó egynéhány különböző eseteket ! Sokat gondolkodtam magam is valami fogásról, egyszerűsítésről, hogyan lehetne itt biztonságra szert tenni. Beszédközben el-elcsúszik egy-két rossz vonzat, de szolgáljon vigasztalásunkra, hogy maguk a németek is el szokták beszédközben hibázni. Flagstad (Psychologie der Sprachpedagogik. Leipzig, 1913. 116.) azt ajánlja, hogy miután a főnév a prepozíció után nagyobbrészt a névelőjével áll, mondassuk a prepozíciókat a névelő megfelelő eseteivel, tehát így : mit *dem*, mit *der* és mit *den*, miután *mit* után más eset nem lehetséges, vagy még rövidebben így : *mit dem, der, den*. Ennek még volna értelme, de már az *in den, in die, in das, in dem, in der* vagy röviden *in den, die, das, dem, den*-nel bajosabb volna boldogulni. Kuriózumnak mindenesetre érdekes.

Távol áll előttem, hogy a felhozott (helyszűke miatt csak egynéhány) eljárásra rábeszéljem az igen tisztelt kartársakat. A rátermett tanári egyéniség sokszor kerülő úton is elérkezik oda, ahová a nem rátermett tanár a legszebben elgondolt metodikával sem tud jutni. A mondottak késztessenek gondolkodásra.

Egyet azonban feltétlenül szükségesnek tartok, nevezetesen a sajátmagunk ellenőrzését, vajjon a tantervben előírt anyagot elvégeztük-e ? Erre legalkalmasabb a legtágabbkörű egyszerűsítés, *az állandó tanmenet elkészítése*. Az egyes intézetek évről-évre változó osztályszáma miatt nagyon gyakori a tanárváltozás ; tankönyveink a legnagyobb gonddal és bőséggel magyaráznak, úgy hogy a tanárság igen tekintélyes része feleslegesnek tartja az órára való módszeres előkészülést, hiszen a tankönyvben jóformán minden készen van. Ennek aztán a következménye, hogy az egyes nyelvtények nem gyakorlódnak be a megfelelő arányossággal, vagy pedig egész részek maradnak ki. Csak így tudom megérteni azt, hogy akadnak igen sűrűn leánylíceumi, leánygimnáziumi negyedik, reálgimnáziumi V. VI. osztályok, ahol senkinek sincs fogalma a feltételes mód képzéséről, az inf. zu-ról, a célhatározói mellékmondatok szerkezetéről, az önálló birtokos névmásokról, az oratio obliquáról stb.

Az állandó tanmenet, mint a grammatikai anyagnak, tehát a tananyag *immobilis részének időre kiszámított* tervezete megmentene az ilyen sarkalatos hibáktól. (A német nyelvtanításra vonatkozólag lásd bővebben : Sándor V. : A középiskolai német nyelvtanítás. Magyar Művelődés. 1930. 1—2.)

Sándor Vence.

A képek a földrajz tanításában.

A szemlélet az alapja minden ismeretnek, ezért ez az alapfeltétele minden tanításnak. Tapasztalatból tudjuk, hogy a legegyszerűbb dolgokról sem tudnak tanulóink, de még a felnőttek sem helyes fogalmakat alkotni, mielőtt azokat a valóságban nem látták, bármennyit is hallottak azokról szóban.

A földrajztanításnak számos segítőeszköze van, amellyel tanításunkat élénkké és változatossá tehetjük. Előnyösen felhasználhatjuk a *képet* is, sőt akárhányszor ez az egyedüli eszköz, amely bármikor rendelkezésünkre áll. A magyarázat egymagában nem elégséges ahhoz, hogy állandó képet rögzítsen a gyermekek lelkébe. Általában a szónak nincs olyan nagy ereje, mint ahogyan azt a legtöbben gondolják. Hiszen akárhányszor a legnagyobb szónokok sem tudják leírni a nagy természeti tüneményeket. A tanár is csakhamar rájön arra, hogy vajmi kevésre megy puszta szóval a földrajztanításban. Mennyire elevenen és mily szemléltetve kellene rajzolnia és élénk színekkel festenie, hogy szavai a tanulókban azt a hangulatot keltsék, mint amikor tényleg valamilyen tájat szemlélnek. A térkép szemlélete mellett sem tudnak a tanulók a tájról a valóságnak megfelelő képet alkotni, de aránylag könnyen sikerül ez akkor, ha a tanító, a tanár alkalmas képeket válogat ki, mert ezek a legtöbbször többet beszélnek, mint a legjobb rajz.

A földrajztanításnak tehát ezeket is fel kell használnia, de lehetőleg csak akkor, ha a *közvetlen* vagy a dombormű által való szemléltetés lehetetlen. A térképek mellett állandóan ott kell lenni a képeknek, hogy kiegészítsék és magyarázzák azt, mivel a térképen csak azok a vonalak a tárgy valóságos képei, melyek a földterület vízszintes tagoltságát mutatják. A többi földrajzi fogalmat: függőleges tagoltság, népsűrűség, stb. csak jelekkel tüntetik fel. Pedig ezek teszik a Föld felületét olyanná, amilyen az a valóságban.

A térkép a mélyebb kartografiai ismereteket nélkülöző tanulóknak csak azt mondja el, hogy hol vannak síkságok, hegyek, merre folynak a folyók, de, hogy az a síkság, magas hegység milyen természetű, azt már nem mondja meg. Csak az tudja leolvasni a térképről ezeket a fogalmakat, aki ismeri a térkép keletkezését, tudja minden egyes jel értelmét, úgyhogy a térkép csak felidézi a természetben látottakat. Ilyenkor tesznek jó szolgálatot a képek. A térképnek és a képnek egymást ki kell egészítenie, ha azt akarjuk, hogy tanításunk teljes legyen. A térkép adja a testnek az alapfogalmat, a kép a ruhát, az első az arcot, az utóbbi az arckifejezést. Ugyanúgy kell a kép szemléléséné a természet utáni rajzolásnak is helyet foglalnia, mert a kettő együtt adja a megkívánt eredményt.

A képnek, mint szemléltetőeszköznek értékét már régi idők óta ismerik. Elég, ha ebben a tekintetben *Comenius* „Orbis pictus"-ára és *Basedow* „Elemi dolgozatok" című művére gondolunk. Ezekben a képet olyan dolgok szemléltetésére is felhasználták, melyekre részben fölöslegesek, részben alkalmatlanok voltak.

A földrajztanításban már rég felhasználják a képeket szemléltetésre. A mult századokban használatos képek a XVI. század közepétől a XVIII. század elejéig a földrajzi képek mellett részben természetrajzi és néprajzi anyagot is adtak, amennyiben elférték a térképen, vagy külön mellékelték őket. Ezeknek nem az volt a céljuk, hogy a térkép üres helyeit kitöltsék csak. Kitűnik ez abból, hogy még akkor is voltak

benne néprajzi és természetrajzi képek, ha csak kisalakban is jelentek meg a tisztán földrajzi képekkel megtömött térképek.

A földrajztanítás céljaira olyan térképeket is terveztek, amelyekben a képeket a lapok szélén helyezték el. Ilyen volt az 1841-ben megjelent Vogel-féle atlasz. Ezt mintázta le nálunk Gönczy Pál. A térképhez mellékelt szövegbe illesztette a képeket Rendle és az amerikai Morse. A térkép szélén levő képek azonban elvonták a tanulók figyelmét magától a térképtől, azért újabban már nem készítenek ilyen beosztású térképeket.

Csak a jó kivitelű és célszerűen kiválogatott képek felelnek meg a tanítás céljának. A kép csak pótlása a természetnek, mégis a jó kép szemléletessége mellett elmarad a legjobb leírás is. Főleg a kisebb tanulóknál szükségesek, mert azoknak még nem fejlődtek ki térbeli képzeteik és képzelőerejük is szegényes. A földrajzi képpel tulajdonképen kis darab természetet viszünk be az iskolába. Azért, ha azt kifejező módon leírjuk, bizonyos szempontok szerint megtárgyaljuk, jól értékesíthetjük.

A képek felhasználása mindig a tanítás céljához és a tanulók szellemi érettségéhez alkalmazkodik. Ugyanaz a kép más célt szolgál az alsó, mint a felső osztályokban. A kép lelki hatása annál kisebb, minél kevesebb természetmegfigyelés társul vele. Viszont annál gyümölcsözőbb a kép bemutatása, minél több egyéni tapasztalat, átélés, élmény emléke fűződik a képszemlélet alatt a szemlélő lelkében a képhez.

A földrajzi képnek több faját szokták megkülönböztetni, így : *faliképet*, *vetített* és ú. n. *kézi képeket* (levelezőlapok, fotográfiák, rajzok, stb.).

Aszerint, amint a kép hosszas megfigyelésre szolgál, vagy mint képszalag (film) gyorsan lepereg a tanulók előtt, *álló-* és *mozgóképekre* szokták osztani őket.

A felvétel helye szerint van a *levegőből* és a *földről* felvett kép.

Technikai szempontból a fotográfiák adják a természet hű képét. A színes felvételek még többet érnek. A rajzok ebben a tekintetben messze elmaradnak a fotográfiáktól.

Tartalom szerint lehetnek ú. n. *típus-képek*, amelyeken nem egy bizonyos, meghatározott vidéket találunk, hanem eszményi tájképeket. Ilyen képeken szemléltetjük pl. a földrajzi alapfogalmakat. Ezeknek rendesen az a bajuk, hogy túl sok tárgyat halmoznak össze rajtuk és pedig természetellenes módon, pl. gleccsereket találunk kultúrtájak közvetlen közelében, sokszor forróövi tájakat sarki tájak mellett. Mindezt nem a tudatlanság, hanem a hely kímélése miatt teszik. De mégis vigyáznunk kell az ilyen természetű képekkel szemben. Az alapfogalmak szemléltetésére most adott ki az Állami Térképészeti Intézet Budapesten szép domborműveket és képeket. Rajtuk természetes tájak sorakoznak egymás mellé, majdnem teljesen hűen a *valóságos tájak* fotográfiájához.

Milyen *követelményeket támasszunk* a földrajzi képekkel szemben ? ! J. Wagner a következő feltételeket állítja fel :[1]

1. Első a jó földrajzi képhatás, vagyis a felvételeknek helyes földrajzi beállítása. Nem minden művészileg értékes kép egyúttal jó földrajzi kép is. Olyan helyről kell felvenni, amely a táj tulajdonságait érvényre juttatja. Hogy emellett mily nagy legyen a fényképlemezre

[1] J. Wagner : Erdkunde. Diesterweg. Frankfurt a/M. p. 93.

kerülő kép, azt a tanítás célja dönti el. A földrajzi kép hatása a jellemző tulajdonságok kiemelése révén fokozódik. Ezt az előnyt csak a festett, színes képek nyujtják elsősorban, viszont a fotográfiák a természetesség, a természethűség miatt értékesebbek.

2. Technikai kiállítás szempontjából a színes képek általában többet érnek, mint a színtelenek. 3. A típus-képeket ne terheljük túl és a tárgyakat ne csoportosítsuk természetellenes módon. 4. A kép beszédes, élethű, tartalmas legyen. 5. Minden képen legyen ember, ház, torony, híd, stb. T. i. ezek nélkül a legszebb természeti felvétel is sokat veszít értékéből a tanításnál, mert nincs összehasonlításra alkalmas mértékünk. 6. A faliképek lehetőleg nagyok legyenek, színezésük ne ellenkezzék a természettel. 7. Csak az a kép jó, amely művészileg kifogástalan. 8. A kép anyaga (vászon) csak tartós, jó lehet.

A tulajdonképeni földrajzi képek mellett sokszor egyes művészi képeket, festményeket is felhasználhatunk. Ezek az osztálynak is kellemes, megnyerő külsőt kölcsönöznek. Nemcsak az esztétikai érzéket fejlesztik, hanem az illető táj jellemző tulajdonságait is feltárják a tanulók előtt.

I. Vegyük először a *faliképeket*. Feltétlen kelléke a *természethűség*. A tárgyat a természetből kell vennie a művésznek, vagy legalább is ne mondjon ellent a természetnek. Lehetőleg *tipikus tájképet* ábrázoljon a falikép, pl. a Balaton partja, harangalakú vulkáni hegyek tájéka, az Alduna szorosa, a Tisza partja morotvákkal, Hortobágy, stb.

A falikép lehetőleg *nagy* legyen, hogy minden tanuló már a helyéről is jól láthassa. Legjobb példák erre Schmeil természetrajzi képei, amelyekből többet, pl. jegesmedvék, fóka, teve, oroszlán, struc, elefánt, stb. a földrajztanításban is felhasználhatunk.

A kép nagysága egymagában nem elég. A távhatás szempontjából fontos a lényegtelen visszaszorítása és a fontosak kiemelése. Pl. a művész akárhányszor elnagyolja a hátteret, a hegyek vonalai gyengék, elmosódottak. Már pedig a geográfusnak akárhányszor a hegyalakulatok éles képére volna szüksége. A színek visszaadására is ügyelni kell. A helyes színezésre főleg a fiatal tanulók szempontjából van szükség, hogy a kép az élet valószínűségével, erejével hasson reájuk. A jó falikép művészileg is nevel, amire ma, amikor minduntalan hangsúlyozzák az ifjúság művészi nevelését, szintén szükség van.

Utolsó követelményünk a faliképekkel szemben, hogy ne legyenek túltömöttek, ezáltal életet leheljenek. Amint a gyermeknek szívesebben nyujtunk az egyszerű tájleírás helyébe cselekményekkel ékített képzeletbeli utazást, úgy a képpel szemben is élénkebben felkeltjük a tanulók érdeklődését, ha a kép homlokterébe dolgozó embert, mozgó állatot teszünk. A kép ezáltal megelevenedik, kiemelkedik, mert mozgás, élet, tárul elénk rajta.

Csak fontos dolgokra kell *falikép-gyüjtemény*. Mivel a földrajzi kép a tájnak egy része, ezért pontosan meg kell állapítani úgy a kézi-, mint a falitérképen az illető tájnak a pontos helyét, amit a kép ábrázol.

Most már akasszuk ki a képet. A tanuló úgy álljon vele szemben, mint önálló megfigyelője a természetnek és amennyire csak lehet, az egyes megfigyelnivalókat önmaga fedezze fel. Egyes tanulóknak gyenge a szeme, vagy rossz helyen ülnek, azért csak felszínes áttekintést nyernek a képről. Emiatt a képet leghelyesebb a következő óráig, tehát rendesen néhány napig a tanteremben, a folyosón vagy más alkalmas helyen kifüggeszteni. Ismétléseknél újra alkalmunk van,

hogy megerősítsük, felújítsuk a látott és megtárgyalt vidékeket, tüneményeket a képen. A magasabb osztályokban újra megbeszélhetjük a kép anyagát. Ilyenkor már azt is megtehetjük, hogy az önként vállalkozó tanulókkal otthon iratunk magyarázó szöveget. Erre a munkára csak 14 éves és idősebb tanulókat foghatunk be, akik ezt a munkát örömmel el is végzik.

Azon vitatkozhatunk, vajjon a falikép a tanítás kiindulópontja, vagy mint végső eredmény, annak koronája legyen-e ? ! Itt is áll, mint a módszertan sok más kérdésében az a tétel, hogy több út vezet Rómába. Mindenesetre az új benyomásokat nem lehet átmenet nélkül, az öntudat többi tényeitől függetlenül megrögzíteni, sőt az új ismeret megszerzése annál alaposabb, elmélyedőbb, minél több élmény támogatja. Ugyanezt mondhatjuk arra is, vajjon a szemléltetés segítőeszközeit a régi anyag ismétlésénél, vagy mindjárt az új anyag közléséné vegyük-e igénybe ? !

Mielőtt a többi képre, az ú. n. *kéziképekre* áttérnénk, próbáljunk végigmenni azon, *mint is történhetik valamely faliképnek a tárgyalása, bemutatása.*

1. Betájoljuk a faliképet a térkép szerint. Megállapítjuk a világtájakat és a szemlélő, a néző álláspontját is a térképen. Ha az árnyékvonalak megengedik, az időt, azután az időszakot is megállapíthatjuk. Hogy a kép megértése sikeresebb legyen, a kép alapján kis térképvázlatot is csinálhatunk.

2. Következik a kép helyrajza, topográfiája : folyó, vár, várrom, hidak, községek, erdő, rét, szőlő, vasút, stb.

3. A táj általános jellege : a) *fizikai földrajzi* szempontokból, pl. ha az Alduna szurdokvölgyét, az Elbe áttörését, vagy a Rajnáét tárgyaljuk, b) *emberföldrajzi* szempontok : föld-, szőlő-, erdő- vagy bányamívelés van-e és miért ?

Ezt követi 4. a *kép értékesítése a tanításban.*

Vegyük pl. a Rajna völgyét Bingennél : a) *szőlőmívelés.* A terraszok elhelyezése, védőfalak, miért kellett terraszokat létesíteni, stb. A szőlő édes, a bor erős volta mennyiben függ a déli fekvéstől, a hegyoldal meredekségétől. Vázoljuk az évi munkát a szőlőben, a vincellérek életét. Borkereskedés, gazdasági helyzet. b) *Településföldrajz.* Bingen fekvése, helyzete a Rajna völgyében. Építőanyagok, házformák. c) *Közlekedésföldrajz.* Folyami közlekedés : a hajók nagysága, rakománya, merülése. Közlekedési nehézségek ; a hajókalauz szolgálata. Utazás a Rajnán. Vasutak a Rajna partjain. A legfontosabb állomások, kereskedőhelyek. d) *Alaktani* (morfológiai) *kihasználás.* A völgy keletkezése, oka ? mállás, stb. e) *Gyakorlás.* Térképvázlat, keresztmetszetek készítése.

II. A *kéziképek* közé tartoznak a *képeslapok, fényképek, illusztrációkból* egyes részletek, *sztereoszkóp-képek*, azután jön a *vetített-kép* s végül a *mozgókép* (film).

A *képeslapokból* sok iskola gyüjteményt állított össze, s azt a szertárak, tantermek, folyosók falaira kiaggatták. Ha ezeket tanítás közben fel akarjuk használni, ki kell szedni a tárgyalás alá kerülő képeket. Baj azonban, hogy a gyerek nem találja meg a képen azt, amit a tanár mutatni akar. Sokszor meg éppen a mellékes dolgok kötik le a tanulók figyelmét. Megteheti a tanár, hogy pár képpel végigmegy a padsorok között, miközben magyaráz és válaszol a gyerekek kérdéseire. A képet olyan távolságra állítsuk, hogy a gyermek szeme

alkalmazkodhassék hozzá. Így azonban az osztály egy része foglalkoztatás és felügyelet nélkül marad.

Ha sok képet kell bemutatnunk, akkor szétosztjuk a padokon és a tanulók adott jelre továbbadják azokat. Óra után azonban ne zárjuk el a képeket, levelezőlapokat, hanem tegyük be keret alá, hogy újra átnézhessék őket. Ennek is csak akkor lehet sikere, ha minden kép alá rövid, de érthető magyarázó szöveget írunk. Ha azonban komoly munkát akarunk végezni, akkor meg is kell győződnünk arról, hogy a tanulók a képeket megnézték-e és ha igen, helyes szemléletet nyertek-e ? !

Mindent nem mutathatunk be faliképeken, azért sokszor ezekre is szükségünk van, annál is inkább, mivel absztrahálni és típusokat alkotni csak akkor tud az elme, ha részletekben elég szemléletre tett szert. Ezért, amikor a szülőföldet, lakóhelyet tárgyaljuk, tehát azt a helyet, ahol az első benyomásokat gyüjtjük, az alapismereteket szerezzük, sohasem adjunk nagyon tudományos magyarázatot, hanem egyszerűségre, világosságra törekedjünk, mert így közelebb férkőzünk a tanulók lelkivilágához és ismeretfokához.

A közönséges képeknél többet érnek a *sztereoszkóp-képek*, mivel rajtuk a táj sokkal természetesebben látszik, hisz a sztereoszkóp-képek mélyhatása, perspektívája egészen más, mint a levelezőlapoké. Viszont ezeket is nehéz használni tanítás közben, mert kevés a készülék, azután zavarólag hat a képek továbbadása is. Megfelelő felvilágosítás nélkül egyes képekről alig tudnak leolvasni valamit. Ha több készülékünk van is, ugyanazt a képet több példányban kell beszereznünk, hogy minden tanuló a magyarázat alatt lehetőleg ugyanazzal a képpel foglalkozzék.

Feleslegesnek látszik tán sokak szemében, hogy még ma is levelezőlapokról, sztereoszkópról beszélünk, amikor már szerte a világon diadalát üli a film. De hol vagyunk mi még attól ? ! Hol vagyunk mi még a rendszeres vetítéstől is a legtöbb iskolában ? !

A *vetített kép* hatalmas segítőeszköze a földrajztanításnak, mert a képet minden tanuló egyszerre láthatja. Az *epidiaszkóp* még jobb, mint az olyan gép, amellyel csak diapozitívokat lehet vetíteni. Az epidiaszkóppal ásványokat, könyvből vett képeket, fényképeket, levelezőlapokat, stb. is vetíthetünk a diapozitívokon kívül. Újabban arra törekszenek, hogy a filmet is meg lehessen állítani. Erre a célra ú. n. *filmdiákat* készítenek éghetetlen filmből. Már hazánkban is készülnek ilyen filmdiák.

Tanulmányi és cserkészkirándulásokon sok szép kép készül ma már. Ezekből a tanulók segítségével szép sorozatokat állíthatunk össze, amelyek annál becsesebbek, minél több élmény fűződik hozzájuk.

Újabban, amióta a légi közlekedés fellendült, pompás *légi felvételeket* csináltak. A légi képek előnye : különböző magasságból csinálhatunk felvételt, válogathatunk a tájakban, azok nagyságában, így nagy területeket foglalhatunk össze képszerűen. Ha lent a földön fotografálunk, a hátrább eső tárgyak rejtve maradnak, a magasban eszközölt felvétel azonban bepillantást enged a háttérbe is. A magasban eszközölt felvétel alig torzít a képen horizontális irányban, mivel a felvétel párhuzamos a földdel, tehát a tárgyakat a kép közepén, lehetőleg az alaprajznak megfelelően adja vissza. Az ilyen természetű képek nagyon alkalmasak a térképismeretbe való bevezetésre. Így tehát a képet és térképet egymással vonatkozásba hozhatjuk, ami

annál előnyösebb, mert a képolvasás és a térképolvasás kölcsönösen kiegészítik egymást. Azután a légi felvételek közel hozzák hozzánk azokat a vidékeket és tárgyakat is, amelyeket más módon nehéz megrögzíteni képen : pl. magas hegyek, sarki tájak, felhőképek, stb.

Külföldön az iskolák részére már vannak megfelelő *diapozitív-sorozatok*, nálunk még ezután kell megoldani ezt a kérdést is.

Bevonult már iskoláinkba a *mozgókép*, a film is. A mozgóképnek kétségtelenül sok az előnye. A film gazdagságával felülmúlja a többi szemléltetőeszközt. Tájakat, országokat, földrészeket átutazhatunk lélekben. Népviselet, a táj jellemző tulajdonságai megkapó képekben tárulnak a tanulók elé. Amíg az állókép (falikép, diapozitív, stb.) analízisre késztet, addig a mozgókép szintétikus tárgyalásra kényszerít. A folyvást elénk rohanó egyes képekből kialakul a táj képe, amely tartalmával mélyen belerögződik a lélekbe. A fiatal tanulók érdeklődését is jobban leköti, izgatja a mozgó-, mint az állókép. P. Wagner a mozgókép előnyének tartja a következőket :[1]

1. A kép csak akkor meggyőző, ha természetes. 2. Érzelmeket kell felkeltenie, mert, ha a kép gyönyörködtet is, elősegíti az anyag elsajátítását. 3. Mélyebb a hatása, mint a faliképeknek. 4. A természetes mozgásokat adja vissza, ha mindjárt — időben — nem is helyesen. 5. Beható szemléltetés révén megkönnyíti a tanár munkáját. 6. Lehetővé teszi a helyes térszemléletet, mert a mozgások révén a képek térbelileg hatnak. 7. A kép lényeges részeit éppen a mellékes körülményekkel tünteti fel. 8. Lehetővé teszi a szemlélet tartalmának, anyagának szintézisét.

Ezzel szemben felemlíti :

1. Hogy a filmelőadások túltömik a gyermeket képekkel. 2. A benyomások túlgyorsak. 3. A gyermek képzelőtehetsége szegényebb lesz, mert mindig kevesebbet kell hozzágondolni a képhez. 4. Keveset gyakorolja a gondolkodást. 5. A valóságot csak sejtetni engedik a mozgóképek, mivel megrendezett jelenetekről van szó. 6. A szemet túlságosan kifárasztja, az idegrendszert felizgatja. Izgatottság, nyugtalan alvás és élénk álomképek jelennek meg utóhatásképen. 7. A mozgókép felületességre vezet a szemlélésben és az ítéletalkotásban.

Kétségtelen, hogy a képek bősége és gyors váltakozása miatt meglazul a tanulók figyelme, a lényeg eltörpül, a mellékkörülmények elnyomják, elhomályosítják azt, amit tulajdonképen meg kellene figyelni. A magánmozgók ritkán is adnak pedagógiailag kifogástalan filmeket. Ezeknek a vállalatoknak ú. n. tanítófilmjei mindig több iskolafaj, különböző életkorú gyermekek részére készülnek, emiatt nehéz az ilyen filmeket szervesen beilleszteni a tanítás keretébe. Az volna az ideális állapot, ha minden iskolának volna mozija. De ez olyan követelés, amelynek magvalósítása csupán pénzügyi szempontoktól függ.

A földrajzi filmeknek didaktikailag értékeseknek kell lenniök. Ezeknek elbírálására nálunk is, külföldön is központi szerv van, az ú. n. *filmbizottság*, ahol úgy a nevelés, mint az oktatás szempontjából megvizsgálják a filmet és ha jónak találják, jegyzékbe veszik, engedélyezik.

Sokan hangoztatják, hogy ne iktassunk közbe mulattató filmeket, mert az megzavarja, meglazítja a figyelmet. A film a tájképábrázolást

[1] P. Wagner : Meth. d. erdkundlichen Unterricht. Bd. VI. 1. Teil. p. 124.

mintegy képalakban adja, azért a film futását szemléletes magyarázat kíséri, amely a tanulókat minduntalan figyelmezteti a látnivalókra. Az eszményi film az lesz, amely bárhol megállítható, ha bővebben, jobban meg akarjuk nézni. Ez már csak a filmek éghető és éghetetlen voltán múlik.

Ne gondoljuk azonban, hogy a bemutatott képek tömege egyenes arányban van a szellemi eredménnyel, az ismeretek gyarapodásával. Minél nagyobb szerepe van a képnek, annál jobban háttérbe szorul a tanár, a tanár magyarázata, de a tanuló szellemi tevékenysége is. Ez pedig nem helyes.

Amikor gyüjteményünk kevés képének alapos megtárgyalásával gyarapítjuk a tanulók ismeretvilágát, még mindig több eredményt érhetünk el, mintha a képeket minden rendszer nélkül halmozzuk. A tanítói bölcseségnek mindig alappillére marad : hogy a gyermeki léleknek nem sok és gyors érzéki benyomásra van szüksége, hanem kevés, de tiszta benyomásra, amelyek szorosan kapcsolódnak a régi ismeretekhez, így a gyermeki szellemet továbbfejleszthetik.

Dr. Horváth Károly.

Egy osztály magyar dolgozatai.

Arról szeretnék beszámolni ebben a cikkemben, hogy milyen céllal és milyen előkészítés után írattam én 14 magyar dolgozatot a X. ker. áll. Szent László-reálgimnázium II. osztályában ; mi volt a dolgozatok címe, hogy sikerültek. Néhány dolgozatot be is fogok mutatni.

Az első dolgozat helyesírási volt. Egy magam készítette tízsoros szöveget diktáltam le, mert tájékozódni akartam, mit tudnak helyesírásból az idegenből jött tanulók, s mit felejtettek a nagyvakációban tanítványaim. Nincs semmi értelme annak, hogy két-három, pusztán csak helyesírási dolgozatot írassunk még a II. o.-ban is. A helyesírási dolgozat elsősorban a helyesírási készség ellenőrzésére szolgál, nem pedig a fejlesztésére.

A II. dolgozat közös fogalmazás alapján készült reprodukció. Az Utasítások szerint ugyan a puszta reprodukció esetében közös fogalmazásnak a II. o.-ban már csak nemzetiségi vidékeken lehet helye. Ámde a tanulók fogalmazási ismeretei a nagyvakációban többé-kevésbbé elhomályosulnak. Ezért célszerű, ha a második, de fogalmazás szempontjából tulajdonképen csak első dolgozatot közösen fogalmazzuk, mert így példát mutatunk az összefüggő, értelmes írásbeli előadásra.

E dolgozat különben a Csörsz árkáról szóló népmonda alapján készült ilyen címen : Hogy keletkezett Csörsz árka ? A közös munka így folyt le : „Mit kíván a cím, hogy mit beszéljünk el ?“ — kérdeztem. „Csörsz árka keletkezését“ — hangzott a felelet. „Tehát nem az egész olvasmány tartalmát kell elmondanunk ! De hol kezdjük ? Hol van először szó az árokról az olvasmányban ?“ „Ott, hogy Csörsz egész népével hozzáfog egy nagy árok ásásához.“ „Igaz, de itt nem kezdhetjük, mert aki nem ismeri az olvasmányt, nem fogja tudni, hogy miért kezdett Csörsz árkot ásni.“ „Azért, mert Csörsz feleségül kérte Rád király leányának a kezét és Rád azt mondta, hogy csak akkor adja oda a leányát, ha Csörsz hajón viszi haza.“ „Ez is igaz. Kezdjük itt, így mindenki meg fogja érteni dolgozatunkat.“ „Mire kérte hát Csörsz Rád királyt ?“ — kérdeztem. Mindjárt az első felszólaló helyes választ adott : „Csörsz arra kérte Rád királyt, hogy adja neki feleségül a leányát.“ Ezt mindjárt leírattam a füzetbe. „Mit válaszolt Rád ?“ — kérdeztem tovább. „Rád azt válaszolta, hogy csak akkor adja oda a leányát, ha Csörsz hajón viszi haza a palotájába“ — hangzott a válasz. Ezt is leírták, de nem diktálás után, hanem egyszeri

hallásra. Aki akart, változtathatott is rajta. Majd egymásután adtam fel a kérdéseket : „Erre mit csinált Csörsz ? Hát otthon mit csinált ? Meddig tartott a munka ? Csörsz pedig mit csinált ? Egy éjjel mi történt, mikor ismét az árok szélén nyargalt ? Mit csinált erre a nép ? Mi lett az árokkal ?"

A jelentkezőket meghallgattam és a legmegfelelőbb választ leírattam. Közben mindig hangoztattam, hogy az időt ne cserélgessék. Addig nem írtuk le a következő mondatot, amíg a dolgozatnak már meglevő részét el nem olvastuk, hogy meglegyen az összefüggés. Amint észre lehet venni, a kérdéseket úgy szerkesztettem, hogy szinte kikényszerítettem a tanulóból a helyes feleletet. Az átmenetek számára az *erre* és *pedig* szókat a szájukba adtam.

Természetes, hogy az imént vázolt eljárásnak gyors üteműnek kell lenni. Íme az egyik tanuló dolgozata :

Csörsz király feleségül kérte Rád király leányát, Délibábot. Rád azt válaszolta : „Csak akkor adom oda a leányomat, ha hajón viszed haza palotádba." Erre Csörsz hazavágtatott és egész népével hozzáfogott egy hatalmas árok ásásához. A munka évekig folyt. Csörsz pedig állandóan buzdította kifáradt népét. Egy éjjel, mikor ismét az árok szélén nyargalt, a villám agyonsujtotta. A nép erre abbahagyta a munkát és elszéledt. Az árok ma is látható és az emberek Csörsz árkának nevezik.

A III. dolgozat szabadtárgyú volt. Nem első ilynemű munkája ez az osztálynak, mert már az I. o.-ban is írtak több hasonló dolgozatot. Az előkészítés így történt : A dolgozatírást megelőző órákon olvastuk a *Farkaskaland* című elbeszélést. Az olvasmány tárgyalása után következő dolgozati óra elején megkérdeztem, hogy nem történt-e valakivel hasonló kaland, vagy valami érdekes eset, például baleset.

Lett nagy jelentkezés ! Mindenkivel történt valami. Egyet meghallgattunk, a többivel meg leírattam mondanivalóját, de nyomatékosan hangoztattam, hogy csak egy érdekes esetet szabad elbeszélni. A cím megválasztását a tanulók tetszésére bíztam, de kikötöttem, hogy érdekes legyen. Amint az alábbi felsorolás mutatja, kívánságom teljesült. Ilyen címeket írtak : Repülés az eperfáról, Hogy süppedtem bele az iszapba ? Egy szerencsétlen ugrás, A veszedelmes galambhajsza, Egy kis baleset, stb.

Ezután megbeszéltük, hogy lehetne kezdeni a dolgozatot. Azok számára, akik nem tudtak másként megindulni, azt ajánlottam, kezdjék úgy, ahogy a *Farkaskaland* kezdődik : Tizenhatesztendős sihederkoromban történt . . .

A megindítás nagyon tanácsos. Sok felesleges tollrágástól és idegfeszültségtől kíméljük meg vele a gyermeket ! Attól nem kell félni, hogy ezek a dolgozatkezdő sablonok önállótlanságra szoktatják őket.

A dolgozatok jól sikerültek. Javításuk sok örömet szerzett, mert érdekesek voltak. Egy közepes tanuló ezt írta :

A veszedelmes hintázás.

A nyáron a Balaton mellett nyaraltam egy kis faluban. A kertben sok fa volt, köztük volt egy öreg almafa is. Az almát már leszedtük, de a fa tetejéről még egy kacsintgatott felém. Gondoltam magamban : „Te sem fogsz sokáig kacsintgatni a fáról !" S ezzel elkezdtem mászni az alma felé. Már csak egy ág választott el tőle, amikor megreccsent az ág alattam. Már nem bírtam kapaszkodni, mert nem volt rá időm. Elkezdtem esni lefelé, az alma pedig gúnyosan nézett rám. A földig nem estem le, mert megakadtam az utolsó ágban. A nadrágtartómnál fogva elkezdtem hintázni az ágon. Az ág ugyanis hajlékony volt és ide-oda hajlott alattam. Végre letörött, én a földre pottyantam és öklömmel megfenyegettem az almát.

A IV. dolgozat reprodukció. Olvasóórán feldolgoztuk a *Szent Erzsébet rózsái* című 51 soros olvasmányt. Az 51 sorból csak 14 sor szól a rózsákról. Ennek a 14 soros kerek egésznek kellett elmondani a tartalmát Szent Erzsébet rózsái címmel. Ez a dolgozat tehát még nem kivonat — erről II. o.-ban szó sem lehet —, hanem ahogy az Utasítások is mondják, mérsékelt rövidítés. A kivonatos összefoglalás II. o. elején még korai, Szent-

györgyi László szerint (Temesvári áll. főgimn. 1913—14. évi értesítője) a gyermek élénk fantáziájának időelőtti és fölösleges letörésére vezethet. Ezért vagy igen rövid olvasmányt dolgoztassunk fel, vagy hosszabb elbeszélés kerek egészet adó részét. Ezt majdnem egészen is elmondhatják.

Most is megkérdeztem, hol kezdjük a dolgozatot. Egy fiú mindjárt meg is mondta : „Szent Erzsébet nagyon szeretett jót tenni a szegényekkel." Ezt azonnal leírták. Most jöttek az elbeszélés lényegesebb mozzanatait kiemelő kérdések : „De szerénysége miatt, hogy tett még férje előtt is ? Mi történt egyszer ? Útközben kivel találkozott ? A gróf mit kérdezett ? Mit felelt a felesége ? Erre mit mondott a gróf és mit csinált ? S íme ! csodák-csodája, mi történt ! ?"

Minden kérdés után megálltam és vártam, amíg mindenki megfelelt magában a kérdésre és le is írta. Közben ismételten hangoztattam, hogy addig ne írják le az új mondatot, míg a már meglevő szöveget el nem olvasták, hogy dolgozatuk összefüggő legyen.

Az elmondottakból az is kiviláglik, hogy bizonyos fokozatosság van az eddig iratott reprodukciók közt. Az első még csaknem diktálás után készült ; a második már kinek-kinek egyéni munkája, ha erősen irányító kérdések segítségével is. Az eredményt az alábbi dolgozat mutatja :

Szent Erzsébet nagyon szeretett jót tenni a szegényekkel. Ezeket a jótéteményeket még férje előtt is eltitkolta, mert igen szerény volt. Történt egyszer, hogy mindenféle élelmiszerrel megrakodva a szegények kunyhói felé igyekezett. Útközben azonban férjével találkozott. A gróf megkérdezte, hogy mit visz a kötényében. Erzsébet szerénységből azt felelte, hogy rózsákat visz koszorút kötni. — „Nem mutatnád meg ?" — kérdezte a gróf, s belenyúlt a tömött köténybe. S ím, csodák-csodája ! piros és fehér rózsákat húzott ki Erzsébet kötényéből, noha abban az időszakban rózsák nem virágoztak.

Az V. dolgozattal az volt a célom, hogy a fiúk a legutóbbi természetrajzi órák egyikén tanultakról dolgozat formájában számoljanak be. A természetrajzot is én tanítottam a II. o.-ban. Mikor a szarka volt leckére — a kitömött madár ott állott a katedrán — leckefelmondatás helyett így kezdtem : „Képzeljétek el, hogy ez a szarka most csörgő hangján megszólalna. Vajjon mit mondana ? Először bizonyára köszönne nektek. Hogy ?" Ez a válasz alakult ki : „Szervusztok fiúk !" „Azután bemutatkozik. Hogy ?" „Én vagyok a hosszúfarkú szarka." „Majd elmondaná, hogy hol lakik. Hát még miről beszélne ?" A fiúk sorra jelentkeztek : „Hogy mit eszik, beszélne a fiairól, stb." Szóval úgy intéztem a dolgot, hogy a tanultak alapján a szarka mindent elmondott magáról, persze első személyben. Majd így folytattam : „Mikor mindezt elmondta, mit csinált megint és hogy nézett ránk üvegszemével ?" „Elhallgatott és ismét mereven nézett ránk üvegszemével" — válaszolták.

A következő dolgozati órán azután hivatkoztam a természetrajz-órán megbeszéltekre, megadtam a címet : Ha a szarka beszélni tudna — és felírtam a táblára a következő vázlatot : Miről volt szó egy természetrajzi-órán ? Hol állott a kitömött madár ? Egyszer csak mi ütötte meg a fülünket ? Mi volt ez ? Üdvözlés, bemutatkozás, lakás, eledel, fiókái, szokásai, stb. Búcsúzott, elhallgatott. Ismét hogy nézett ránk ?

Azt is megemlítettem, hogy úgyis elképzelhető a dolog, hogy kint a szabadban találkozunk a madárral. Ettől a dolgozattól kezdve már szokásos nevén neveztük az írásmű hármas tagoltságát és a szakaszokra való felosztással is megpróbálkoztunk. A vázlat négy első mondata összefoglaló jelet kapott és odaírtam melléje : Bevezetés. Ugyanígy megkapta a maga nevét a vázlat többi része is. Erre a hármas tagoltságra eddig is figyelemmel voltunk, de csak így fejeztük ki magunkat : ez a dolgozat kezdete, ez maga a dolgozat, ez a vége.

A fiúk örömmel fogtak munkához és számos eleven, tréfás dolgozat lett az eredmény. Például :

Egy természetrajz-órán a tanár úr, mint máskor is, behozta a madarakat. Ezek között a szarkát is. Egyszer csak csörgő hang ütötte

meg a fülünket : a szarka úrfi szólalt meg. „Fiúk, én vagyok az a híres, hosszúfarkú, csörgő szarka ! Itt lakom a közelben a legmagasabb akác tetején. Úgy-e ti is szeretnétek odajönni ? De oda először szárnyak kellenek ám ! Az emberek azt is rámfogják, hogy elrabolom a csibéiket. Nem is tagadom, szívesen megeszem. Ha adtok nekem valami fényes tárgyat, azt is szívesen elviszem a fészkembe. De már most sietek a mezőre, mert társaim mind megeszik a holt bárányt." Ezzel elhallgatott. Mi pedig az álmélkodásból még most ébredtünk fel, pedig már újra mozdulatlanul állt az asztalon.

A VI. és VIII. dolgozat 1—1 hosszú olvasmány 1—1 oldalra terjedő részének tartalma. Ezeknél már nagyobb mértékben érvényesült a rövidítés. A VI. dolgozatnak „Többet ésszel, mint erővel", a VIII.-nak pedig Kemény Simon önfeláldozása volt a címe. Az egyikben Odysseus és Polyphemos ismeretes esetét kellett elbeszélni, a másikban Kemény Simon hőstettét.

Mindkét dolgozat vázlatát közösen csináltuk. A VIII.-ét például így : Megkérdeztem a fiúktól, hogy a cím szerint mit kell nekik ebben a dolgozatban elbeszélniök. „K. S. történetét" — felelték. „Hol kezdődik ez a történet ?" „Ott, hogy K. S. ruhát akar cserélni Hunyadival." „Jó, de ott nem kezdhetjük, mert aki nem olvasta az olvasmányt, nem tudhatja, miért akart K. S. ruhát cserélni Hunyadival. Mondjuk meg hát azt is, miért történt a ruhacsere !" „Hogy Hunyadira rá ne ismerjenek a törökök és meg ne öljék." „Miért akarták megölni ?" „Mert a török vezér megparancsolta." „Kezdjük hát itt, így már mindenki meg fogja érteni a történetet. Lesz tehát a bevezetés : Mit parancsolt a török vezér a szebeni csata előtt ? A kém jelentése. Ezután jön maga a történet. Diktáljátok a vázlatszókat és mondatokat !" „A ruhacsere. Másnap a csata előtt. K. S. elesik." „Most következik a befejezés : Hunyadi győzelme." Mindez a táblára került. Íme egy jobb tanuló dolgozata.

A szebeni csata előtt a török basa kiadta táborában a parancsot, hogy Hunyadit élve vagy halva kerítsék elő. Nagy ajándékot ígért annak, aki elfogja. Ugyanekkor a török táborban időzött egy magyar kém. Kereszti volt a neve. Ez meghallotta a parancsot, gyorsan hazajött. Itt elmesélte, amit hallott. Kemény Simon, egy magyar hős, kérte Hunyadit, hogy adja át minden öltözékét. Sok kérés után megengedte a cserét Hunyadi.

Másnap megkezdődött a dühös csata. A török mind az ál Hunyadira ront. Hull a kontyos, mint a kasza alatt a csalamádé, de hiába. „Sok lúd disznót győz." Már a magyar karban lankad az erő és kezdenek hátrálni. Kemény Simon elesik. A törökök diadalordításban törnek ki, hogy győztek. De mily nagy lőn a meglepetésük, mikor Hunyadi a háromszínű lobogóval és azon a Szent Szűz képével fölbukkan. A török szóhoz se jut, már egész seregük szét van koncolva. Kemény Simon, a hős meghalt, de neve örökké előttünk fog lebegni az önfeláldozás és hazaszeretet példájául.

A X. és XII. dolgozat szintén reprodukció. Csakhogy egy-egy költemény tartalmát kellett elmondani, még pedig a Tudósét, A póruljárt tudós és a Mátyás anyjáét, A különös postás címmel.

Megindításra egyiknél sem volt szükség, mert mindkét vers rövid, kerek kis mesét tartalmaz, a kezdés magától kínálkozik. Az egyik dolgozat vázlata : A tudós belép és bókol. Mátyást magasztalja. M. félbeszakítja. A tudós tudománya. A felsülés.

A másik dolgozat vázlata : Sz. E. levelet írt fiának. Ebben mit köt a lelkére ? Cím, pecsét. Ki viszi ? A cselédek versengenek. A holló, a válasz. Itt ismét új feladat előtt állottak tanítványaim, mert költemény tartalmából kellett kis történetet kerekítniök. Aztán a verses formát is fel kellett oldaniok, meg a költői nyelvet is át kellett tenniök mindennapi nyelvre. A feladat még látszólag sem nehéz, mert mind a két vers eseményes és mindkettő nyelve egyszerű. Mást, mint eseményes verset nem is adhatunk reproduktív dolgozatnak, lírait semmiesetre sem. Brisits Frigyes szerint is a vers átalakításában van valami elrontás. Bár én láttam II. o.-ban ilyen dolgozatot : A Himnusz gondolatmenete. A 9—13 éves kor az aktivitás

kora, a gyermeket akár a reális, akár a mesebeli, de a történések érdeklik. Egy elégséges tanuló dolgozata :

Egyszer Mátyás király udvarába egy hetyke idegen lépett be. Egyenesen Mátyás trónja elé ment. Itt bókolt és letérdepelt. Hízelgő szavakkal dícsérte a királyt. A király félbeszakította az idegen szavait és megkérdezte, hogy miért jött. Az idegen büszkén felelte : „Én tudós vagyok, azt tudom, amit a világon senkisem tud !" Ekkor feleletet sem várva az ajtóhoz ment és a kulcslyukon száz meg száz borsószemet dobott át. A király és az udvaroncok nagyon elcsodálkoztak. A tudós azt gondolta, hogy most nagy jutalmat fog kapni. Azonban nagy meglepetésére a király odaszólt a tárnokának : „Tárnok úr, e tudósnak egy véka borsót adjon át."

A VII. és IX. dolgozat a tanulók életéből veszi tárgyát. A VII.-et Mikulás-napja után írattam ilyen címmel : A várva-várt Mikulás. Az előkészítés így történt : Egy héttel december 6-a előtt figyelmeztettem tanítványaimat, hogy hazamenet álljanak meg néhány kirakat előtt és nézzék meg, mi látható bennük. Pár nap mulva aztán szóbahoztam a dolgot. Megkérdeztem, hogy milyen színűek mostanában a kirakatok. „Piros színűek." „Jó — feleltem — de ha a piros színt ruhának képzeljük, hogy mondhatnók ?" „A kirakatok piros színben pompáznak. A kirakatok piros színű ruhába öltöztek. A kirakatok vörös színben ragyognak, stb." — jöttek a feleletek. „Mit láttatok a kirakatokban ?" — kérdeztem tovább. „Krampuszt, Mikulást, narancsot, stb." „Mit csinált a Krampusz, csak állott ott ?" „A virgácsával fenyegetett." „Hát az alma ? Mit szoktunk mondani a szép piros almáról ?" „Olyan, mintha mosolyogna !" — kiáltották többen is. „Mikor mindezt a sok jót láttad, mi jutott az eszedbe ?" „Hogy vajjon én mit fogok kapni Mikulás bácsitól ? !" „Szóval, erre kíváncsi vagy ? Mikor fog kielégülni a kíváncsiságod ? Mikor fogsz választ kapni erre a kérdésre ?" „Mikulás-napján." „Na, majd meglátjuk" — feleltem és ezzel más dologra tértünk át.

A december 6-át követő dolgozati napon azután emlékeztettem a fiúkat minapi beszélgetésünkre. Felírtam a táblára a vázlatot : A kirakatok színe. Mit láttál ? Mire gondoltál ? Mikor elégült ki kíváncsiságod ? Mit csináltál este ? Mit kaptál ? Egyben figyelmeztettem őket, hogy érdekes legyen a dolgozat, nehogy azt írják, hogy Krampusz volt, Mikulás volt : hanem, hogy ezek mit csináltak.

A dolgozatok első fele jobban sikerült, mint a második. Egyik-másik gyermek munkája igazán meglepő fantáziáról tanuskodott. Az egyik ezt írta : „November vége felé mintha a pokolból minden ördögöt felküldött volna Belzebub a kirakatokba jó gyermekek számára. De Mikulás bácsi sem engedte késni apró angyalait. Mérgesek is a Krampuszok, mert öltögetik hosszú csúf nyelvüket az aprószentekre. A hosszú szakállú Mikulások sem engedik magukat, mert virgácsukkal meg-megfenyegetik őket." Stb.

Az ilyen dolgozatoknál különben nagy óvatosságra van szükség. Vigyázni kell, hogy a gyerekek álszeméremből ne tódítsanak. Megesett velem, hogy egy nagyon szegény diákom az ajándékok felsorolásában lefőzte minden osztálytársát. Ez azonban ne riasszon el bennünket. Ha elsős koruktól fogva arra neveljük a gyermeket, hogy megnyissa nekünk szívét, lelkét, ritkák lesznek az említett esetek.

A IX.-ik dolgozat tárgya, amint már említettem, szintén a tanulók életéből való. A félévi értesítő kiosztását követő dolgozati órán így szóltam az osztályhoz : „Fiúk, ebben a dolgozatban írjuk meg a félévi értesítő kiosztásának a történetét. Adjuk neki ezt a címet : Kikaptuk az értesítőt. Hogy azonban érdekesebb legyen a dolgozat, azt is említsük meg, mit éreztetek január 31-én reggel. Akkor is olyan nyugodtan jöttetek iskolába, mint máskor ?" A feleletekből kiderült, hogy a fiúk izgatottak voltak. „Hát, ha valaki megkérdezte volna, miért vagytok izgatottak, mit feleltetek volna ?" — „Mert ezen a napon kapjuk ki az értesítőt." — „Hát az órák, hogy teltek, úgy, mint máskor ?" — „Lassabban." — „Jó, legyen ez a dolgozat bevezetése." Mindjárt fel is írtam a táblára emlékeztetőnek :

Hogy jöttem január 31-én iskolába ? Csoda ez ? És miért nem ? Hogy teltek az órák ezen a napon? „Most jön a kiosztás története! Mert akármilyen lassan is teltek az órák, végre csak megszólalt a 12 órai csengőszó, én beléptem az osztályba és kiosztottam az értesítőket. No, most részletesen számoljatok be, hogy folyt le a kiosztás ; mit gondoltatok, mit éreztetek, mikor az eredményt láttátok, mit olvastatok le osztálytársaitok arcáról ? Végül fejezzétek be azzal, mit szóltak otthon !" Közben írtam is a táblára a vázlatot, így : Végre a csengőszó 12 órakor. A kiosztás, mit éreztem, gondoltam, osztálytársaim arca, otthon.

Sok kedves dolgozat lett az eredmény, — egyik-másikból kiéreztem a gyermeki szív dobogását.

Január 31-e van. Nagy izgalommal léptem be az iskolába. Nem csoda, hisz ma kapjuk ki a bizonyítványt. Az órákat is valami különös érzéssel töltöttem. Csiling-ling-csiling ! Most csengetnek. Vége a 12 órai tízpercnek. Már jön is az osztályfőnök úr, hóna alatt egy csomó könyvvel. Aztán egyenként kiosztja a bizonyítványt. Most rám kerül a sor. Megbuktam. Mily nagy és rettentő szó ez ! Sírni tudtam volna, ha nem szégyeltem volna magamat.

Jaj ! — De micsoda bánatot okoztam szüleimnek ! Most már mivel megbuktam, nem kapom az ösztöndíjat sem. De azért a következő félévben úgy tanulok, hogy legalább féltandíjmentességet kapok.

Isten segítsen meg !

A X. dolgozat így született : Tárgyaltuk Petőfinek *A puszta télen* című leíró költeményét. Utána elmentünk a közeli Rottenbiller-kertbe megnézni, milyen ez a kert télen. Ott szóbajött a kert néptelensége, hogy milyen üresek a padok, milyen kopár minden, stb. Bejártuk a kertet, közben mindazt megfigyeltük, ami a kert téli képéhez tartozott.

A legközelebbi dolgozati órán aztán feladtam, hogy írják le a látottakat. Legyen a címe : A Rottenbiller-kert télen. Emlékeztettem őket Petőfi versére és azt kívántam, hogy a bevezetést Petőfitől kölcsönözzék. Vagyis : Hej, mostan puszta ám igazán a puszta ! — felkiáltás mintájára kezdjék a dolgozatot. A megírásnál is Petőfi módján járjanak el. Ők is arról írjanak előbb, hogy mi hiányzik télen a kertből, azután meg, hogy mi van, mi látható. Ez lesz tehát a vázlat : Bevezetés : Felkiáltás. Tárgyalás : 1. Mit nem látunk és hallunk a R.-kertben télen ? 2. Mit látunk és hallunk ?

Befejezésnek jó lesz ez a mondat : Majd másként lesz minden pár hónap mulva ! — Figyelmeztettem őket, hogy ne legyen a dolgozat unalmas, hanem P. példájára minden és mindenki csináljon valamit a dolgozatban. Ez a dolgozat tehát leírás, de még nem önálló, mert olvasmányra támaszkodik. Az eredmény kielégített, egyik-másik dolgozatban Petőfi reminiszcenciákkal és hangulati elemmel is találkozunk.

Hej de kopasz most a Rottenbiller-kert ! A csősz is lekonyított fejjel járkál a csendes kertben. Nem veri fel őt szunyókálásából a kisgyerekek lármája. Az emberek is inkább hazasietnek, mint betérnének a kertbe és leülnének a padokra. A madarak közül csak a verebek ugrálnak a fákon s alig várják, hogy megteljen az etető ízletes maggal. A fák gondozója is búsan nyesi a fákat, az is jobban szeretné hallani a dajkák dalát. A fekete rigó is ott motoszkál a bokrok között, hátha rátalál valami jó hosszú kukacra. De nem talál semmit, ezért felrepül a fákra.

De azért egy anyóka mégis csak belép a kert kitárt kapuján. Leül egy padra, elővesz egy újságot és olvasgat. Az iskolából hazamenő gyerekek közül bekukkant egy pár gyerek, de hamar kimennek, mert a hűvös szellő pirosra csípi az arcukat. Mondogatják is egymás között, jobb lesz majd nyáron, bárcsak menne el télapó.

A XIII. dolgozat anyagát a Lucumo Romam commigrat című, latin órán feldolgozott olvasmány öt sora adta. Az öt sor magyar fordítása így hangzik : „Az etruszk törvények szerint idegen nem viselhetett hivatalt Etruriában. Ezért Lucumo felesége tanácsára Rómába költözött. Amint a Janiculum közelébe értek, egy sas elragadta a kocsiban felesége mellett ülő Lucumo kalapját és elrepült vele. Később aztán ismét visszatette a

fejébe." Ezt az eseményt kellett a fiúknak elbeszélniök, még pedig Lucumo szájába adva.

Az előkészítés így történt : „A cím szerint mit kell Lucumonak elbeszélnie ?" — kérdeztem. „A sassal való kalandot" — felelték. „Hol kezdődik a kaland ?" „Ott, hogy a sas megjelenik, lecsap és . . ." „De itt nem kezdhetjük az elbeszélést, mert így nem lesz eléggé értelmes. Mondjuk meg azt is, hol történnek az események, hogy került oda Lucumo és miért." Kérdéseimre azonnal megkaptam a választ. „A Rómába vezető úton ; költözik, mert Etruriában nem viselhetett hivatalt." „Legyen ez a bevezetés. De, hogy minél érdekesebb legyen L. elbeszélése, tegyük azt is a bevezetésbe, hogy mit csináltak útközben."

„Most jön maga a kaland. Szóval, ott kezdődik, hogy a sas lecsap és elrabolja L. kalapját. Na, mostan képzeljük magunkat L. helyzetébe. Vajjon hasonló esetben nyugodtan ott ülnénk a kocsiban ?" „Nem, hanem üldöznénk, dobálnánk a madarat !" Itt figyelmeztettem tanítványaimat, hogy olvastunk egy olyan verset, amelyikben szintén előfordult ilyen madárüldözés. Azonnal ráeszméltek, hogy Mátyás anyjáról van szó. Azt tanácsoltam nekik, hogy az üldözés gyorsaságának kifejezésében ők is tegyenek úgy, mint Arany János : alkossanak rövid mondatokat és hagyják el a kötőszókat. „Tehát nem sikerült az üldözés" — folytattam. „Mi lett aztán a kalappal ?" „A sas visszatette L. fejébe." „Ezzel vége is a kalandnak." Itt azonban nem hagyhatjuk abba az elbeszélést, mert még hiányzik a befejezés. A befejezésben említsük meg röviden, hogy ezután hogy folytatják Lucumoék útjukat." Közben írtam is a vázlatot :

Bevezetés : Nem viselhet hivatalt, költözés, útközben.

Tárgyalás : A sas elveszi L. kalapját, üldözik, visszateszi.

Befejezés : Az út folytatása. — Az eredményt az alábbi dolgozat mutatja :

Idegen létemre Etruriában nem viselhettem hivatalt, ezért feleségem tanácsára elhatároztam, hogy Rómába költözünk. Egy szép reggelen össze is pakoltunk, holminkat egy kocsira raktuk s megindultunk a Rómába vezető úton. Útközben vígan beszélgettünk arról a boldogságról, amely tán mireánk vár Rómában, mikor egy sas hirtelen lecsapott s kalapomat kikapta a fejemből. Ijedten kaptam a fejemhez, jaj ! De a süveg már a sas szájában volt. Megkövülten néztük ezt a szerencsétlen jelenetet. Majd hirtelen leugrottam feleségemmel együtt, s dobálni kezdtük a madarat, de hiába. Felsóhajtottam : Istenem, Istenem, miért nem adtál szárnyat, hogy elfoghatnám a sast ! Bosszúsan tértünk vissza a kocsira, már indulni akartunk, mikor a sas hirtelen visszatette fejembe a kalapot. Most már aztán jókedvűen folytattuk utunkat Róma felé.

Az utolsó dolgozat tárgyát a véletlen adta. Egy magyar nyelvtani órán ugyanis magyarázat közben valami zúgás ütötte meg a fülünket. Persze, a fiúk azonnal odafigyeltek, beszélhettem én nekik akármiről ! Kiderült, hogy egy cserebogár került be valahogy az osztályba. Megfogtam és kidobtam az ablakon.

Ezt az esetet kellett elbeszélni a következő dolgozati órán. Vázlatot nem adtam, csak megindítottam az elbeszélést ezzel a kérdéssel : Mi hallatszott egy magyar nyelvtani órán a teremben ? A sok eleven dolgozat közül íme egy gyenge tanuló dolgozata :

Magyar órán tanítás közben zúgás támadt a teremben. A fiúk figyeltek, hogy mi az. Egyszerre feltűnt egy bogár. Repkedett egy darabig, aztán leszállt. Észrevették, hogy cserebogár. Mindjárt az egyik fiú, aki igen szeret beszélni, jelentette a tanár úrnak, hogy cserebogár van az ablakon. A tanár úr megszidta, hogy miért azt figyeli.

Szegény cserebogár ! Megijedhetett, mert még mozogni is alig mert, hát még repülni ! A tanár úr pedig kitette az ablakon, hogy legyen szabad. Ha ki nem tette volna az ablakon, akkor a következő 10 percben jaj lett volna szegénynek, mert a gyerekek biztosan kivégezték volna mindjárt az ítélet után.

Ha kissé túloz is, végeredményben csak igaza van Prónai Antalnak,

mikor A magyar gyakorlatok tételei című értekezésében azt állítja : „Mindnyájan tudjuk, hogy a gyermek kitűnő megfigyelő, fantáziája élénk, sőt van benne határozott alkotó-kedv. Az élet tele van érdekesebbnél érdekesebb jelenségekkel, a gyermek fogékony lelkében színes benyomások váltakoznak s neki iskolakönyve olvasmányain kell kérődznie." (Magyar Középiskola, 1908.) Négyesy László is kárhoztatja a reprodukció túltengését : „A tanulók kifejezéskészlete egyoldalú marad ; a hang, amelyen írni megtanulnak, száraz és egyféle."

Ugyancsak helyeselnünk kell azoknak a felfogását is, akik azt tanítják, hogy „A tanuló figyelmét állandóan rá kell terelni az élet más-más jelenségére, meg kell tanítani őket látni és hallani, mert, aki nem tanul a maga szemével látni, a maga fejével gondolkozni, attól nem várhatjuk, hogy a maga szavaival ki tudja magát fejezni." (Szentgyörgyi L.)

Ezért iparkodtam én is minél több, a tanulók életkörülményeiből vett és részben megfigyelésen alapuló témát kidolgoztatni. Százával található ilyen Gockler György cikkében. (Szekszárdi reálgimnázium 1927. évi Értesítője.) Viszont a reprodukciót sem hanyagoltam el, mert fejleszti a tanulóban a kiszemelő memóriát és képessé teszi, hogy a lényegest a lényegtelentől meg tudja különböztetni.

Stílustanításom különben grammatikai alapra épült. A II. o. nyelvtani anyaga az összetett mondat és a szóalkotás. Ezért a kötőszók megfelelő alkalmazása és a szók, különösen a rokonértelmű szók helyes használata volt a főgondunk. A gyermek legkedvesebb kötőszava az : és. Mondatelemzés segítségével iparkodtunk a sok — és-t megfelelő kötőszóval helyettesíteni. Az ellentétes kötőszók változatos használatára is vigyáztunk. A — de azonban-féle kötőszóhalmozás felesleges volták észrevettük. A vonatkozó mondatokat kerültük, inkább új mondatot kezdtünk.

Gyakoroltuk az egyenes és függő beszédet, különösen az idéző mondat ügyes elhelyezését. Az idén tanultuk a szórendet is. A tanultak alapján üldöztük a „meg-e van"-féle kérdőszócska-használatot, ügyeltünk a kiemelt szó helyére, akkor is, ha igekötő volt.

A nyelvtanszerűségen kívül gondunk volt a stílus világosságára és magyarosságára is. Sokat emlegettük, hogy a magyar beszéd nem szereti a hosszú mondatot, a magyar ember legfeljebb kétszer-háromszor tesz egy mondatban vesszőt. Észrevettük azt is, hogy néha el is lehet kerülni a kötőszót : Nem azt mondtuk tehát, hogy : A tudós belépett és bókolt és letérdepelt. Hanem : A tudós belépett, bókolt és letérdepelt. Irtottuk az idegenszerűséget is : Már fel lett olvasva, lekéstem a vonatot, stb., de csak ha előfordultak. Jól mondja Rozsondi Győző az Urániában, hogy nem ismert hibát világért se emlegessünk tanítványaink előtt !

Az előadás élénksége nem kis gondunk volt. Indulatszókat, kérdőszókat, felkiáltásokat, hangutánzószókat alkalmaztunk mondanivalónk élénkítésére.

A szókincs gyarapítása és fogalmazásunk szépítése céljából olvasmányaink egy-egy szép kifejezését megjegyeztük magunknak és alkalomadtán felhasználtuk.

Azt állítja ugyan Wigand János a Tanáregyesületi Közlöny 45. évfolyamában, hogy a készen adott diszpozició kevésbbé ingerli az alkotóösztönt, én mégis erősen beleszóltam egyik-másik dolgozat vázlatába, hogy megóvjam a tanulókat az elkalandozástól. Sőt gyakran ilyen átmenetisablonok birtokába is juttattam őket, mint : Ekkor, erre, de, csak, ezután, pedig stb. Az volt ugyanis mindig a főcélom, hogy tanítsak, okuláshoz juttassam tanítványaimat.

A dolgot lehetőleg úgy intéztem, hogy pár perccel csengetés előtt minden tanuló készen legyen. Ez alatt a rövid idő alatt mindenkinek át kellett olvasnia dolgozatát és szabad volt helyesírási javítást tennie. Ez ugyan bizonyos fokig a szép külső rovására ment, de Wundt és mások kísérletei azt mutatják, hogy amikor írunk, a figyelmünk nem az írásra, hanem a tartalomra irányul.

Ha most végezetül azt kérdezné valaki, volt-e elég idő a dolgozatoknak az imént vázolt módon való elkészítésére, azt válaszolnám, hogy volt. De, amint már más szóval említettem, meg is becsültünk minden másodpercet!

Budapest. *Busák Béla.*

FIGYELŐ.

Klebelsberg Kuno gróf képviselőházi beszéde a középiskoláról.

(A költségvetés tárgyalásakor mondotta 1931 május 13-án.)

Áttérve most már a középfokú oktatásra, azt hiszem, hogy azok a férfiak, akik bent élnek az életben, nem tekinthetik tisztán jelszónak azt a követelést, hogy a középiskolát közelebb kell hozni az élethez. Ez nem frázis, nem jelszó, hanem posztulátum, amelyet minden szülő érez. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Tekintetbe kell vennünk azt is, hogy a középiskola nálunk nyolc évig tart, tehát nyolc évét vesszük igénybe az emberi életnek. Ha én valaki életének nyolc évét lefoglalom, óriási felelősséget vállalok és ezért a lefoglalt nyolc évért ekvivalenst kell nyujtanom. *(Helyeslés.)* Tisztán elméleti szempontból ezeket a dolgokat elbírálni nem lehet és azt hiszem, hogy éppen Kornis Gyula barátommal mi eltaláltuk azt a középutat, amelyben e téren járni kell. Nem csináltuk meg azokat a messzemenő pedagógiai experimentumokat, amelyeket egyes államok a háború után megcsináltak és most kénytelenek visszafejleszteni, mert nem váltak be. Nem futottunk el messze a reformok terén, de nem is maradtunk meg csökönyösen olyan viszonyok konzerválása mellett, amelyeket nem lehetséges ma már a magyar társadalomban sikeresen képviselni.

Rendre mennék azokon a pontokon, amelyekre különös súlyt helyeztem és részben megvalósítottam, részben a jövőben szándékozom megvalósítani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első volt a modern nyelvek oktatásának fokozása. Megteremtettünk egy új magyar középiskolai típust, a reálgimnáziumot, amely tanít latint, bár kissé korlátozottabb mértékben és az oktatás fősúlyát tulajdonképen két modern nyelv tanítására helyezi. Hogy ezt a pedagógiai eredményt el lehessen érni, a latin nyelvet a reálgimnáziumokban az első osztályból a harmadik osztályba kellett felvinni s most a harmadik osztályban kezdik. Az igazat megvallva, nem féltem ettől a latin nyelv sikeres oktatását, mert ami annak a 11 éves gyermeknek nehéz, az hasonlíthatatlanul könnyebb a 13 éves gyermeknek *(Úgy van! jobbfelől)*, úgyhogy nem gondolnám azt, hogy a latin nyelv oktatásának korai erőltetése arányban állana a gyermekek által kifejtett munkával s az elért eredménnyel. Azt hiszem, hogy a harmadikban való kezdés esetén is egészen jó eredményt fogunk elérni. De ez lehetővé tette azután azt, hogy az első osztályban a magyar eddigi öt óráját felemeltük hatra, hogy a németet kezdhettük már az elsőben, hogy a második osztályban is a magyart négyről hatra emelhettük, a németnek is adhattunk két új órát a földrajz rovására, a természetrajznak egyet és ami a fő dolog, a 11—12 éves gyermekeket nem terheljük túl.

A történelem oktatásánál nagy panasz volt az, hogy mi a históriát csak 1848-ig vezettük le *(Úgy van ! a középen)*, valamit szóltunk még a 67-i kiegyezésről és azután megállt a világ *(Úgy van ! Úgy van ! a jobb- és a baloldalon)*, már pedig a modern élet megismeréséhez feltétlenül szükséges, hogy annak előzményei kellőképen megismertessenek. Azért másképen is adagoljuk ma a történelmet, mint korábban. A harmadikban adunk leíró magyar történelmet, a negyedikben az ókort Krisztus után 180-ig, amikor a római birodalom kultúrája is igen magas fokot ért el, az ötödikben a középkort a XIV. századig, tehát megint a középkor teljes kifejlődéséig, a hatodikban a XIV. századtól a francia forradalomig, tehát megint a barokk- és rokokókultúra teljes kifejlődéséig, a hetedikben azután a francia forradalomtól napjainkig. Ennek az egy századnak tehát egy egész tanévet szentelünk. Hallottam akkor konzervatív pedagógiai körökből egy megjegyzést, hogy mit fog a tanár csinálni egy századdal egy egész tanév alatt ? Hát, a XIX. századdal igen sokat lehet csinálni, mert a XIX. század gyorsütemű fejlődésének ismerete és megértése nélkül a modern életet megérteni nem lehet. És azután a nyolcadikban megint adunk magyar történelmet, de erős tekintettel a világtörténelmi fejlődésre.

A történelmi oktatás modernizálása és a jelenkorig való levezetése tehát teljes mértékben sikerült. Nem értünk azonban még célt a földrajz oktatásánál, amelyre nagy szükség van a modern életben és ahol nem kielégítő még a tanterv. Az első három évben adunk leíró földrajzot, az első évben Magyarország földrajzát, a második évben Európa és Ázsia földrajzát, a harmadik évben a földgolyó többi részét s azután a IV. osztályban bizonyos szintézist. Eddig az alsó tagozatban rendben lenne a dolog, de már sokkal kedvezőtlenebb a helyzet a felsőbb osztályokban. Pl. a humanisztikus gimnáziumban a V—VIII. osztályig csak a hetedikben ad heti egyetlenegy órát, a reálgimnáziumban a hatodikban heti egy órát, a hetedikben heti két órát, a reáliskola a hetedikben egy órát, a nyolcadikban két órát, a leánygimnázium és leánylíceum a nyolcadikban két órát. Méltóztatnak látni, hogy ahol ekkora megszakítás van egy tantárgy tanításában, mint a geográfiában, ahol a felsőbb tagozatban egyes iskolafajták heti egyetlenegy órával dolgoznak, ott komoly földrajzoktatásról szó nem lehet. Tehát igenis mindent el fogok követni, hogy a más tantárgyak által hozandó áldozatok révén is legalább heti két órával a földrajzt az V. osztálytól a VIII. osztályig okvetlenül tanítsuk *(Helyeslés)*, mert különben olyan fájdalmas tudatlanságok fognak mutatkozni, amelyek sok tekintetben mutatkoztak a multakban sokszor a magyar nemzetnek nem csekély kárára.

Behatóan szólnék, ha megengedné a t. Ház, a magyar nyelv kérdéséről. *(Halljuk ! Halljuk !)* Itt kettős panasz merül fel. Az egyik a mindgyakrabban mutatkozó idegenszerűség a magyar nyelvhasználatban *(Úgy van ! Úgy van ! a jobboldalon)*, a másik pedig az, hogy még érettségit tett ifjaknál is mutatkozik nyelvtani, sőt helyesírási ismeretek hiánya. *(Úgy van ! jobbfelől.)*

Ami először a nyelvhelyesség kérdését illeti, ma az ellenfél, aki ellen küzdeni kell, nem a nyelvújítás, vagy a nyelvújítás mintájára való helytelen szófaragás, hanem a nyelvtorzítás, amely főleg Budapestről indul ki *(Jánossy Gábor :* Úgy van ! Úgy van !) s a szórendben, a szerkezetben, a hangsúlyban mutatkozik és a magyar nyelv szellemétől és géniuszától távol áll. De túlhajtották az orthológiát, a nyelv-

helyesség követelményeit is. Ez ugyanis bizonyos nyelvszegényítéssel volt egybekötve és a nyelv teljességének és világosságának rovására ment.

Nemrégen felhozta hozzám egy szülő gyermekének dolgozatát, amelyben a tanár úr egészen jóhiszeműen irtogatta a gyanús képzőket, amilyen a „mány" is és a dolgozatban három „mány"-végű szót aláhúzott. A végén azután az a gyermek ugyanabban a dolgozatban nem jól fejezte be a mondatot és a tanár úr odaírta vöröstintával, hogy: „Hol az állítmány?" *(Derültség.)*

Baj van a „da", „de" végződésű szavakkal is. Nem mondjuk, hogy „ovoda", vagy „járda", hanem azt mondjuk, hogy „kisdedóvó", „gyalogjáró". Csakhogy gyalogjáró az is, amin járunk, az is, aki jár. Kisdedóvó az a hely, ahol óvnak és az is, aki óv. Meg kell ezeket a dolgokat gondolni. A nyelv szegényítése ellen való védekezés esetleg a nyelv világosságának árt. Nem akarom ezeket a gyanús képzőket védeni, azonban szükségesnek tartom, hogy ezen a téren tovább ne menjünk, mint ameddig mennünk kell. Éppen azért felkérem a Tudományos Akadémiát, hogy éppen úgy, amint a helyesírásra nézve bocsátottak ki igen jó és célravezető utasításokat, azonképen a nyelvhelyesség kérdésében is foglaljon állást, mert ezeket a kérdéseket tudományos vitákkal végelemzésben eldönteni nem lehet, ez tudományos felfogás dolga. Itt tekintély kell, amely dönt és erre van hivatva a mi tudományos akadémiánk. Legyen vége egyfelől a fölösleges irtogatásnak, de másfelől természetesen őrizzük meg nyelvünknek tisztaságát. *(Úgy van! jobbfelől.)* Azt hiszem, hogy ezen a réven igen sok kérdést rendbehozhatunk, amely ma nincs egészen rendben.

De itt van nyelvtani kultúránk. Itt megint az a nehézség mutatkozik, hogy a középiskola alsó tagozatában tanul a gyermek leíró nyelvtanokat és pedig tanul négyet, a humanisztikus gimnáziumban latint, görögöt, magyart és németet, a reálgimnáziumban pedig magyart, németet, egy modern nyelvet és latint. Tehát négyféle grammatikai rendszert tanul párhuzamosan, azonban ez egységes nevezőre hozva nincs *(Jánossy Gábor:* Szegény gyerekagy!) és különösen a felső tagozatban nem foglalkoznak behatóan a nyelvtannal. Arra van tehát szükség, hogy egyfelől a mi finn-ugor nyelvtanunk, másfelől az indogermán nyelvtanok közötti különbség kimutattassék és az eltérés az ifjúnak öntudatossá tétessék és különösen, hogy egy magasabb osztályban mégegyszer alaposan magasabb szempontból nyelvtani kultúrát kapjon, legyen nyelvszemlélete. Ezért a VII. osztályban rövidíteni akarjuk a régi magyar irodalomtörténet tanítását, amely félévig elég és Révay-Verseghy és Kazinczy után, akiknek életműve kapcsán megismerkedik úgyis az ifjúság a modern nyelvtani törekvésekkel, beiktatjuk a VII. osztály második felében újból a nyelvtannal való foglalkozást. *(Élénk helyeslés.)* Mert azzal a gesztussal, hogy a nyelvtant a VII. osztályban már ismerni kell, nem lehet a dolgot elintézni. *(Úgy van! Úgy van!)* A VII. osztályban tanítani kell a nyelvtant, természetesen nem leíró módon, hanem úgy, ahogy az a 17 éves ifjú intellektusa mellett kívánatos.

Azt hiszem, hogy e kis módosításoknak a révén még inkább megfelelőbbé fogjuk tenni a mi középiskolai nyelvtanításunkat. Szükségesnek tartanám azt is, hogy irodalomtörténeti tanításunknál ne a történelem legyen a súlypont, hanem legyen ez irodalomismeret. Ne annyira az egyes remekművek tartalmát tanulja meg az ifjú kivonatok-

ból, hanem olvasson minél többet *(Helyeslés)* és éppen ezért Négyesy László barátommal összhangban, aki a tantervnek és az utasításnak ezt a részét páratlan gonddal dolgozta ki, a súlypontot mindinkább az irodalom ismeretére akarjuk helyezni.

Az utolsó pont, ahol reformot hajtottunk végre a középiskolákban, a szünidőnek bizonyos újrarendezése volt. *(Élénk helyeslés.)* Mert hiszen mit láttunk és tapasztaltunk? Azt, hogy június 20-a után az iskolában rendszeres tanítás nem volt, hanem különféle formaságok jogcímén együtt tartották az ifjúságot. *(Úgy van! Úgy van!)* Minthogy pedig szeptember 8-ig még egy ünnep is esik közbe és néha két vasárnap is, tehát aránylag csekély számú tanítási napért korán berendeltük az ifjúságot. Most tehát a tanulási idő megrövidülése nélkül június 20-ával lezárjuk a tanévet és ahelyett, hogy az ifjúságot együtt tartanánk, bizonyítványkiosztás címén, a bizonyítványokat a modern élet követelményeinek megfelelően elküldjük postán *(Élénk helyeslés)* és csak szeptember 9-én fogjuk a tanítást megkezdeni. *(Élénk helyeslés.)* Vállalom ezért a felelősséget, mert ez a pedagógiai érdekek minden sérelme nélkül keresztülvihető bizonyos formaságok mellőzésével. Már pedig, ha azt akarjuk, hogy az életben mellőzzék az emberek a felesleges formaságokat, akkor már az iskolában meg kell tanítani erre a gyermeket. *(Élénk helyeslés.)* Csak mellékhatása ennek a kérdésnek az, hogy a fürdőidény is meghosszabbodik, de azt hiszem, lényegében jogos törekvés az, hogy a szülő, bizonyos formaságok miatt ne legyen kénytelen sokáig itthonmaradni és ne legyen kénytelen idő előtt bejönni vidékről. *(Úgy van! Úgy van!)* Ha az iskola ezt az áldozatot meghozza, ez hozzájárul az iskola népszerűsítéséhez, mert minél kisebb súllyal nehezedik rá az iskola a társadalomra, annál nagyobb megértésre fog találni az iskola és a tanárság a társadalom részéről is. *(Úgy van! Úgy van!)*

Filmoktatásunk és a III. Internacionale Lehrfilmkonferenz.

Internacionále. A modern közlekedés és a hírszolgálat hihetetlen gyorsasága megteremtette a kultúrközösséget. Azt kell mondani, hogy Földünk mai kultúráját a kultúr-csereközösség jellemzi. Közös ideák és azonos ideálok foglalkoztatják a Föld különböző fekvésű és szerkezetű államait. A tudományban közös front alakult ki és egymás mellett dolgozik a fehér-, a sárga- vagy a sötétbőrű tudós; munkaszövetkezetek alakulnak társadalmi kérdések megoldására, szóval a régi vallási vagy diplomáciai, arisztokratikus és ritkán ülésező kongresszusok helyett, a legváltozatosabb célokat szolgáló nemzetközi tanácskozások (konferenciák, kongresszusok) folynak. *A nemzetközi kongresszusok is elpolgárosodtak.* Ilyen internacionális konferenciák szüksége azonban, csak igen jelentős és nagy horderejű kérdések megoldásánál jelentkezik.

A modern tanítás és nevelés több problémája van már internacionális fórum előtt, de soha semmiféle tanító eszköz használatáról nem tanácskozott nemzetközi fórum. *A film iskolai használata nemzetközi tanácskozás szükségét hozta létre. Jelentőségét ez a tény eléggé megvilágítja.*

Az első internacionális filmkongresszus *Baselben* volt. Mondhatjuk, hogy ez csak szókonferencia volt. Három évvel ezelőtt *Hágában* tartották a második konferenciát, itt a tanácskozásokon kívül filmek is szerepeltek, de még mindig a vita uralkodott; a *harmadik* internacionális konferencia ez évben május utolsó hetében Bécsben volt. Ezt az jel-

lemzi, hogy körülbelül 200 résztvevő alig vitázott, ellenben igen nívós filmekkel, kísérletekkel, mintatanításokkal és komoly tanácskozásokon tárgyalták *meg mi van, mi lehetséges és minek kell lennie a filmoktatásban.*

A konferencián résztvevő államok. Mindenekelőtt tudni kell, hogy az európai filmoktatásnak két nemzetközi szerve van : az egyik most ülésezett Bécsben, a másik olasz vezetés alatt *Rómában* székel. Ez a római internacionális szervezet a Népszövetség keretében alakult, ennek elég magas tagsági díj ellenében tagja Magyarország is és a V. K. M. által kinevezett képviselője *Kozma Miklós*, a Magyar Távirati Iroda vezetője.

A Bécsben tanácskozó III. Lehrfilmkonferenz (III. L. F. K.) ülésein majd minden európai állam képviselője megjelent, a római szervezet képviseletében pedig L. *De Feo* a római intézet igazgatója vett részt a konferencián. Az egyes államok képviselői, minden rendű- és rangú iskola tanárai — nem egyforma számban vettek részt a konferencián. A svájciak egész gárdával jelentek meg, sok filmet hoztak, több előadást tartottak a németek főleg előadásokkal szerepeltek, a svédek, norvégok, dánok, csehek stb. inkább csak filmeket mutattak be, míg Ausztria — mint házigazda — óriási tömeganyaggal, hivatalos apparátussal, minta iskolai tanításokkal, kiállításokkal vett részt. A mi közoktatásügyi miniszteriumunkat *Nagy Árpád* h.-államtitkár képviselte. A népjóléti minisztériumot *Pollermann Árthur* miniszteri tanácsos és azonkívül mint *magánember* két tanár is résztvett.

A konferencia munkája. Az oktatófilmkongresszus munkájának egyik része az egyes bizottságokban folyt le. A film pedagógiai és lélektani követelményeiről az I., a tudományban és a főiskolai képzésben való szerepéről a II., a keskeny filmről a III., a filmtechnikáról a IV., a filmek megvizsgálásáról az V., a tanítóság kiképzéséről a VI., a felnőttek filmoktatásáról a VII., az állóképről a VIII., végül a IX. az aktuális kérdésekről tanácskozott.

A konferencia második nagy munkaterülete volt *tudományos filmek, továbbá minden rendű iskolának szánt oktatófilm, végül az iskolánkívüli oktatásra való nagyon sokféle országban készült filmek bemutatása.* Minden állam elhozta filmjei legjavát. A filmeket előzőleg szigorúan megcenzurázták és csak aztán jöhettek a nyilvános bemutatóra. A L. F. K. leglátogatottabb ülései az este 8 órakor tartott filmbemutatások voltak. Itt valóban internacionális pedagógus világ ítélt a filmek fölött. Meg kell említeni, hogy a magyar filmek el nem vitatható sikert arattak és újra megállapíthattuk, hogy sem elméleti, sem gyakorlati téren nem maradtunk a szerencsésebb külföld mögött.

A konferencia fő kérdései. Az egyes bizottságok felsorolása már eléggé elárulja, hogy a konferencia milyen kérdésekkel foglalkozott. A felső iskolák, valamint a népművelés kérdéseit *itt* nem vesszük figyelembe. De a középiskolát érintő kérdések között is van jó egynéhány, amelyik fontosságban a többi fölé emelkedik. *Ilyenek :* 1. Milyen értéket képvisel a film, mint tanító eszköz ? Ehhez csatlakozó postulatum, hogy milyen legyen az oktatásban felhasznált film és milyen filmeket kell gyártani ? 2. Milyen legyen az iskola filmje, vagy röviden formulázva *keskeny, vagy normál film* ? 3. Az oktató filmek megbírálásának kérdése és a filmkezelés ügye (előadás, technika, gondozás, filmarchivum.)

Az első kérdés elméletileg és gyakorlatilag is a legfontosabb, mégis eddig itt történt a legkevesebb. Bár a film tanító értéke nem vitás, felhasználásában, gyártásában és a használt filmek kvalitatív és kvantitatív természetrajzát illetőleg ahány ház, annyi szokás. Egységes eljá-

rásról szó sincs. Egyik államban a törvényhozás, másikban a tanügyi kormány, másutt az iskolafenntartók, vagy lelkes pedagógusok foglalkoznak vele. De a *film lélektani hatásának és pedagógiai értékelésének exakt vizsgálata hiányzik. Ezt a III. L. F. K. is tudta és azért alakította meg az ilyennemű kutatások elvégzésére az internacionális kamarát.* Ebbe magyar képviselőt is választottak.

A keskeny filmről külön szólok. A filmbírálás a legnehezebb, mert mindig szem előtt kell tartani, hogy milyen célra használom a filmet. Igen sok panasz hangzott fel, hogy a filmmel való oktatásban bírálattal van a legtöbb baj. Bírálni mindenki mer és ez az egyetlen terület, amelyhez mindenki „ért is". A film célját kell tehát mindenekelőtt tekinteni és ez a cél nagyon sokféle lehet. A túlbuzgók mindent filmen akarnának mutatni, noha filmen csak azt lehet és azt kell tanítani, *ahol az ismeretanyag lényege a mozgás.* Ami mozog, lefotografálva sem lesz filmmé, de azzá lesz a módszeres felépítésben, ha t. i. egy szigorúan körülhatárolt anyagrészletet a pedagógiai elvek, a technika és esztétika követelményének megfelelő formában dolgozunk fel. Az sem szükséges, hogy a tantervhez szigorúan alkalmazkodjék. Igen sokféle lehetőség van erre is. A magyar filmrendelet így szól : „nagy súlyt helyezek arra, hogy a film, mint az oktatás és nevelés kiváló eszköze, tanítás kereteibe beillesztessék és felhasználtassék." A rendelet tehát szabad kezet ad a filmanyag kiválogatásában. Mi a keretet úgy töltöttük ki, hogy olyan filmeket adaptálunk és készítünk, amelyek *térben és időben* elválasztott ismeretanyagot szemléltethetővé tesz, vagy *ami* az iskolai tantervben igen kis területet kapott (pl. kozmografia) és végül az, ami különben az iskolai tantervek merev volta miatt az iskola keretéből kiesik (pl. világforgalmi utak megnyitása, nagy tudományos expedíciók eredményei). Más államok más úton haladnak, de azok útja se jobb, se nem könnyebb, nem is eredményesebb.

A filmoktatás megoldása. A jelenben a filmekkel való tanításnak három módja van : *az iskolán kívül* valamely mozgó színházban, az *iskolában* épített mozgóban és végül a *tanteremben* való filmezés. A végső cél az osztálytanításba beillesztett filmszemléltetés ; mondjuk röviden *osztálymozi.* Megállapítást nyert, hogy ide csak hosszú előkészület után juthatunk. Ezt minden állam képviselője egyhangúlag elismerte. Ehhez hosszú előkészület kell, filmarchivum létesítése, kezelőszemélyzet kiképzése, vetítőkészülékek stb. A hollandusok a mi eljárásunkhoz hasonlóan dolgoznak, központi mozgójuk van és ide mennek a tanulók a város minden részéről. A németek és svájciak, osztrákok *iskolamozival* próbálkoznak, és nagyon sokan a keskeny film bevezetésére törekszenek. Mindegyik módszernek legfőbb akadálya, hogy irtózatos összeget emésztenek fel és mindegyik előfeltétele a filmkészítés. *Szóval pénz és újra pénz, ami kellő mennyiségben még a gazdag Svájcnak, Hollandiának és Svédországnak sincs.*

Normál- vagy keskeny film ? Nemcsak a külföldön, hanem nálunk is sokszor hangos szóval kardoskodnak az ú. n. *keskeny film mellett.* A normál film 35 mm-es lemezre fotografált képsorozat, a keskeny film 9, 16 vagy 17½ mm filmszalag. Igen tetszetős dolog, mert a be nem avatott előtt az első pillanatra meggyőző, hogy kell venni egy kis vetítőkészüléket, mindössze pár száz pengőbe kerül csupán s már *kész is az osztálymozi ! Már pedig az osztálymozi, vagy keskenyfilm vetítő apparátussal koránt sincs megoldva, még pedig azért, mert a vetítéshez nincs meg a szükséges filmanyag.*

S ha meg is volna, csak átalakítással használható, minthogy amint ismeretes, az iskolák nemzeti célkitűzések alapján építik fel tanterveiket. Továbbá ami még súlyosabb, az t. i., hogy *filmet vásárolni drága dolog!*

De lássunk egy példát, a bécsi konferencián a svájciak bemutattak egy filmet, címe: *A nevető sirály.* Előállította a svájci iskolafilmek munkaszövetkezete. A film 310 méter, pergési ideje 12 perc, ára akár normál, akár keskenyformátumban 340 svájci frs. Ehhez a szállítás, kezelés, a magyar feliratok és cenzuradíj még legalább 140—160 pengőt tesz ki. Ez egyetlenpéldány ára, tehát 500 pengő. Ebből csak a középiskolákat véve tekintetbe, 156 példány kellene, ami 78.000 pengőt jelent. De lehet azt is mondani, hogy csak 10 példányt veszek, akkor már csak 5000 pengőt kell fizetnem. Ámde 10 példányt a 156 iskola egy esztendő leforgása alatt úgy elkoptatja, hogy többé semmire nem használhatók, tehát a következő évre újabb kópiák kellenek. Ha most a polgári iskolákat is tekintetbe veszem, akkor nem 10, hanem legalább 20—30 példány kell, ami igen tetemes összeget jelent. *S ebben az esetben csak egyetlenegy filmem van egyetlen egy tantárgyból és az is egy esztendő alatt tönkremegy.* Mindenki könnyen kiszámíthatja, hogy 8—10, esetleg még több film megszerzése milyen óriási összegeket jelent. S ezek a kiadások minden évben jelentkeznek, legalább 10—15 esztendőn keresztül, amíg egy filmarchivum létesülhet. Minden félreértés elkerülésére ideírom, hogy a nem égő keskeny film sokkal hamarabb kopik, mint az égő.

A III. L. F. K. is azt tartja, hogy a keskeny filmmé a jövő. De most még nincs egyforma eljárás. A keskeny film anyaga *igen drága*, mert a gyárak nem az iskoláknak, hanem az amatőr fotográfusoknak gyártják.

A III. L. F. K. szükségesnek tartotta egy bizottság kiküldését, amelynek az a feladata, hogy 1932 husvétjéig tárgyaljon a gyárakkal a nyersanyag olcsóbbá tétele, továbbá a gépek egységes típus szerint való építésére. Még valamit meg kell említeni · *Keskeny filmet a normál filmekből kell redukálni*, mert a keskeny filmre felvett képek vetítésre csak igen ritkán jók. Ez is régen ismert tény. Ezt megerősítette a konferencia két előadója is, a svájci (dr. Pul Marti) és a francia (P. Barriere Páris), akik előadásaikban a konferencia nagyszámú résztvevőinek élénk helyeslése mellett követelték, hogy az oktató filmek normál filmre készüljenek és aztán redukáltassanak keskeny filmre.

Ebből tehát az következik, hogy előbb sok-sok hazai oktatófilmet kell készíteni és aztán vehetünk bármilyen keskenyfilmvetítő készüléket, mert a redukciót a gépekhez tudjuk alkalmazni. Fordított úton haladni nem helyes.

Újabban szokás még iskolai ügyekben is Amerikára hivatkozni. Az, hogy Amerika miként oldja meg az oktatófilmkérdést, ránk *európaiakra* különös jelentőséggel nem bír, mert Amerika állami berendezése, társadalma, kultúrája, emberi ideáljai egészen mások, mint az európaiaké, tehát iskolája is más és még ami mindennél fontosabb, Amerikának van bőven pénze iskolára és minden másra.

A magyar oktatófilm és a III. L. F. K. Minden önámítás nélkül megállapíthattuk, hogy az európai államok tanácskozásaiban mi magyarok teljesen egyenrangúak vagyunk. Bemutatott oktatófilmjeink, *(Kisalföld, Hídépítés)*, az internacionális ítélőszék véleménye szerint is legelső közt vannak. Sok szép tudományos filmünk közül, sajnos, csak egyet mutattak be, de ez is méltán sorakozik a külföldi filmek mellé.

Ez áll a felnőttek oktatására szánt film abc-re és a népjóléti minisztérium propaganda filmjeire is.

Az is bebizonyosodott, hogy a hazai filmoktatás mai formája több sikert tud felmutatni, mint osztrák, a holland, vagy a német, mert a mienk rendszeresebb és célirányosabb. *Fő a filmtermelés.* E tekintetben a magyar filmoktatást nem érheti gáncs, mert ami jó oktató film Európában készült, az készen áll a magyar iskolák számára, itt vagy 270.000 méter filmről van szó. Azonkívül van még körülbelül 40.000 méter saját gyártmányú oktatófilm, ami szintén az utolsó 5 esztendő termése. A mi filmjeink hosszú filmek, egy órára vannak szánva, de bármikor mindegyik szétszedhető 200—300 méteres darabokra és ezek mindegyike önálló tanítási egészet fog adni, bármikor *redukálni is lehet őket keskeny filmre.* Megállapítást nyert, hogy az osztályban való filmoktatáshoz *minden állam csak hosszú kerülő úton juthat.*

Ami tanulságul szolgálhat, az az, hogy a magyar filmoktatás kérdését a magyar pedagógusoknak nagyobb figyelemben kell részesíteni. Külföldön élénk teoretikus viták, elgondolások, termékenység a praktikus megoldásokban . . . nálunk nem helyeselhető és meg nem bocsátható passzivitás és közönyösség az egész vonalon.

A külföldön az ú. n. tudományos filmek készítéséről s a filmnek a felső oktatásban való felhasználásáról magasnívójú beszámolókat hallottunk, igen szép filmeket láttunk. Itthon nálunk — az én értesülésem szerint — készülnek ugyan tudományos filmek, de az oktatás szempontjából a felső fokon talán semmi sem történt. Az elemi és középiskolák számára az elmult 7 esztendei kötelező filmoktatás rendszere még külföldi viszonylatban is tiszteletreméltó munkát végzett, de 1—2 „hivatásos" filmpedagógust leszámítva, munkaszervezet nem keletkezett. Ezt létre kell hozni. Szerintem a legkönnyebben a Tanáregyesület egyik osztályaként. Később az egész országra ki lehet terjeszteni az egyes tanári körök révén. Ez kell — s aztán, mint a III. L. F. K. is hangsúlyozta, *film és újra film, mert enélkül semmiféle filmoktatás sehol sem lehetséges.* — A mai rendszer megváltoztatása esetleg az egész magyar filmoktatást a kezdet kezdetére vetné vissza.

Geszti Lajos.

A tanügyközigazgatás reformja és kodifikálása.

Megdöbbentő az a kép, amelyet Valentinyi Gáspár dr., a Kereskedelmi Szakoktatás című folyóirat 3—4. sz. füzeteiben[1] fest a magyar tanügyközigazgatás hiányairól és szervezetlenségéről és arról a szánalmas és egyben nyugtalanító jogbizonytalanságról, mely alatt a legnagyobb nyugalommal él a tanári és tanítói rend, pedig az igazságszolgáltatás és belügyi kormányzat munkakörével egyenlőjogú és fontosságú közügyet szolgál. A magyar középiskola szervezete, adminisztrációja az egyetemes tanügy többi ágaival együtt egységes elveken épülő reformra szorul s míg ez megtörténhetik, a tanári szakképzettséget ki kell egészíteni jogi tanulmányokkal.

Valentényi dr. dolgozata kikívánkozik a tucatszámra megjelenő tanügyi füzetek rendjéből és hangosan kiáltó memento a tanügy politikai

[1] Pedagógia és jogtudomány. Írta dr. Valentényi Gáspár. (Megjelent a Keresk. Szakoktatás XXVIII. évf. 3—4. számaiban.) Budapest, Franklin Társulat. 1930.

és adminisztráló vezetői, de egyben a tanügy egyszerű munkásai számára is. Szokatlan bátorsággal és őszinteséggel tárja fel a helyzet kényes sebeit, de egyben nagy szaktudással és a kérdés egész komplexumát felölelő áttekintéssel mutat rá a tanügyi közigazgatás bajainak egyedül célravezető orvoslásának módjaira is.

Maga Klebelsberg Kuno gróf közoktatásügyi miniszter is élesen kikel a nálunk uralkodó bürokratizmus túltengése ellen ; azt mondja, hogy „nincs ország, ahol silányabb lenne" (Újság, 1928. 42. sz.) és ennek a túltengő bürokratizmusnak tehetetlenségét bizonyítja az, hogy a magyar közoktatásügy jogrendje 60 év multával éppoly rendszertelen, bizonytalan és fejletlen, mint kezdetben volt, sőt az időközben kiadott törvények és rendeletek folyton sokasodó szabályai csak növelték a zavart és fejetlenséget.

Ennek következménye, hogy a tanügyközigazgatás tényezői és az iskola munkásai közt nincs meg a kellő megértés, a tanár, az igazgató, főigazgató és a minisztérium is kölcsönösen elégedetlenek egymással a nyilvánosságra szánt megértő nyilatkoztaok ellenére.

Menjünk csak át ez anomáliák különböző síkjain.

A tanügyi tisztviselők jogállásának mezején a jogsérelmek egész tömege jelentkezik évről-évre. A pedagógusok közhivatalnoki jellege és az ebből folyó felelősségének és védelmének jogi tartalma felől teljesen tájékozatlan a tanítói és tanári rend.

A közszolgálati pragmatika egyetemes közigazgatásunk legsúlyosabb adóssága s a tanító személyzet tiszti sérelmeinek állandó panasza. Így a Röser-féle botrányos bizonyítványhamisítás minősítése körül is fonák helyzet alakult ki, mert hiszen a magániskolák esküt nem tett tanárainak köztisztviselői minősége a fennálló hiányos törvények mellett vitatható volt, ehhez képest a megvesztegetéssel járó közokirathamisítás bűntette egyszerűen kihágássá minősült s a tanügyi és jogászi társadalom nagy ámulatára még ma is eldöntetlen, minő jogi elbírálás éri a hamis bizonyítványok birtokosait? Avagy történt-e valami a tanárok évtizedes küzdelme után is a tanári címnek intézményes védelmére? „Tanár úrral" találkozunk a cirkusz porondjától kezdve mindenfelé, a főváros az igazgatói, főigazgatói, iskolafenntartók, püspökök az igazgatói és tanfelügyelői címet egész gyanutlanul adományozzák. Jogi szempontból teljes a bizonytalanság és tehetetlenség az illetményjogi, a szolgálati idő felemelése, korpótlék elvonása stb. körül. Vagy nem érdekes-e, hogy a tanárok fizetésének újabb szabályozása tárgyában kiadott 9000/927. sz. M. E. rendelet alapelvei szöges ellentétben állanak az ugyancsak külön bírói státust létesítő 1920. XX. t.-c. alapelveivel?

Az *iskolaigazgatói intézmény* jelenlegi alakjában szintén az egyoldalú bürokratizmus szüleménye. Mint adminisztrátorok egy személyben iktatók, kiadók, fogalmazók, irnokok, házgondnokok, tisztasági felügyelők, könyvelők, számvevők, ellenőrök, rendőrök stb. (Rombauer E.). S mint tanulmányi felügyelők? Lelkiismeretesen adminisztráló igazgató ilyesmire igazán nem ér rá.

Az iskolafelügyelet kérdése szintén összefügg a közigazgatási jog és művelődési politika legnehezebben megoldható problémáival. A helyzet képe az, hogy a fennálló lehetetlen intézkedések mellett a tanügyi felügyelet adminisztrációvá süllyedt, a tanügyi adminisztráció pedig postaexpedicióvá devalválódott (Neményi I.). A *főigazgatóságról* még külön azt lehet feljegyezni, hogy sehogy sincsenek beillesztve a közép-

fokú adminisztráció többi ágai közé, adminisztrációját hatásköri tehetetlenség jellemzi, hiszen a legcsekélyebb dolgokat is a minisztérium végzi el s ezen az állapoton csak igen kis részben segített a nemrégiben kiadott vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet.

A közoktatásügy minisztériumáról azt jegyzi meg a szerző, hogy adminisztratív úton ellátta a középiskolát törvényekkel, tantervvel, rendtartással, de nincs módja arra, hogy az intézkedések az életben valóra is váljanak.

Ezek után nem csodálkozhatunk a szerző azon merésznek látszó kijelentésén, hogy az *iskoláknak az államjogi helyzete* teljesen rendezetlen, sem törvényekben, sem rendeletekben szabályozva nincsen. A gyakorlati életben az iskola mint hatóság jelenik meg, de az igazgatót hatóságnak sem törvényeink, sem a joggyakorlat nem ismeri el.

Ezzel a jogbizonytalansággal függ össze többek közt a *„zugiskolák"* és *magánoktatás* ügyeivel kapcsolatos bajok nagyrésze. Ha valaki pénzért egyetlen folyamodást megír másnak, perbefogják zugírászat címén, de zugtanítók kényük-kedvre csinálhatnak bármit. Így történhetik meg, hogy néhol az iskolai ünnepélyek is csak rendőri ellenőrzés mellett folyhatnak le.

Törvényileg tisztázatlan ügyek továbbá a *felekezeti* és *magániskolák* jogviszonyai, önkormányzata, államsegélyei s kevesen tudják, a tanárok közül, hogy Rendtartásunk hivatalos gyakorlata a büntetések dolgában éles ellentétben áll a fiatalkorúakat illető modern büntetőjogi elvekkel és hiteles rendelkezésekkel (Wlassics Gyula, dr. Kármán Elemér).

Valentényi dr. értékes füzete két konkrét javaslatban foglalja össze a meglevő bajok orvoslását.

Az egyik a *tanügyi kodifikálás* gondolata, amely a különböző iskolafajok és tanügyi hatóságok egységes gondolaton felépülő szervezetének és a szervezetben helyet foglaló tényezők munka- és jogkörét törvényileg szabályozza és e nagyszabású szervezés kiépítésére összegyűjti az érvényesíthető törvényeket és rendeleteket. E nélkül ugyanis nem lehet a szervezeti és technikai berendezések és intézmények összefüggő rendszerét kiépíteni és az iskolaügy nagy és komplikált szervezetét áttekinteni és nem jöhet létre a munkamegosztás mellett szükséges egységesítés, szintézis, ami az igazgatás feladatát igazi kormányzássá teszi.

A másik követelménye pedig a *magyar pedagógusok jogi műveltsége*. A pedagógusokban nagyon kevés érzék van a jogélet megnyilvánulásaival szemben, aminek egyik oka az, hogy egész életükben kiskorúakkal élnek együtt, másrészt pedig érdekes tünet, hogy saját törvényeikkel, rendeletekkel szemben is közömbösek. Pedig jogi tudásra szüksége van annak, aki a tanügyközigazgatásban méltó helyet akar betölteni.

Ismertetésemet azzal végzem, hogy a Magyar Pedagógiai Társaság 1910. évben indítványozta, hogy a közoktatásügyi kormány a budapesti egyetemen intézményesen gondoskodjék a közoktatás szervezetére és tanügy igazgatására vonatkozó előadásokról s a Társaság maga is tárgyalásra tűzte ki a közoktatásügy szervezetének kérdését, de azóta két évtized mult el és nem történt semmi Pintér Jenőnek értékes kiadványán kívül, kívánatosnak látszik tehát, hogy az Országos Középiskolai Tanáregyesület e nagyfontosságú kérdés tárgyalását mennél előbb napirendre tűzze.

Bihari Ferenc

A munkatanítás a fizikában.

A művelt nyugati népek nyomán a háborút követő években nálunk is megindult az a mozgalom, mely természettudományi oktatásunk reformját tűzte ki céljául. Indokolttá tette ezt a gyakorlati okokon kívül főleg annak a belátása, hogy a természettudományi oktatás nevelési módszer tekintetében is teljesen egyenrangú a klasszikus oktatással.

A fizikának intenzívebb tanítása céljából a külföldön (Amerika, Anglia, Németország) már régóta munkatanítás folyik, mely kétségtelenül szép eredményekre tekinthet vissza. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium megbízásából néhány intézetben már második éve folynak a próbálgatások arra vonatkozólag, hogy miként lehetne nálunk is a munkatanítást meghonosítani. Ezen a téren szerzett tapasztalataimat óhajtom az alábbiakban megismertetni.

A munkatanítás, a heurisztikus módszernek megfelelően abból áll, hogy a tanuló saját munkája alapján szerzi meg a szükséges alapismereteket. A rendes tanítási órákon kísérleteket, méréseket végez, hogy mindenre maga jöjjön rá, vagy amint Armstrong mondja: „Magad próbálkozz és cselekvés által tanulj." A tanár csak vezeti a gyakorlatot, de oly irányban, hogy a tanuló maga fedezze föl a törvényszerűségeket. Ha a megfelelő vezetés meg van, úgy mindjárt elesik egyeseknek az a kifogása, hogy képtelenség a tanulóktól olyant kívánni, amin esetleg komoly tudósok évtizedeken át törték a fejüket.

A munkaórákat rendesen az utolsó órákon (12-től 1-ig) tartottam meg olyformán, hogy az osztály feléből kettős csoportokat (maximum 10-et) állítottam össze s ilyenkor az osztály másik fele egyéb beosztás híján hazament. Voltak azonban olyan óráim is, mikor az egész osztályt (32 tanuló) hármas csoportokban osztva egyszerre tudtam foglalkoztatni. Elősegítette ezt intézetünknek célszerű, felszerelése is, hisz a tanulóknak külön gyakorló-terem áll rendelkezésükre, melyben áram- és gázvezetékkel ellátott hat munkaasztal van elhelyezve.

A munkaórákat a kitűzött gyakorlatok anyaga szerint általában a következőképen csoportosítottam:

1. Fontosabb fogalmak és alaptörvények megállapítása vezetéssel.
2. Fontosabb fogalmak és alaptörvények megállapítása vezetés nélkül.
3. Írásbeli dolgozat formájában ismert törvények alkalmazása egyes problémák megoldásánál.
4. Kész eszközök, pl. a telefon szétszedésénél az egyes alkatrészek alkalmazásának és működésének megmagyarázása.

Általában kerültem a tisztán fogalomalkotó és az alkalmazó, azaz ismert törvényeket igazoló gyakorlatokat. A kitűzött célnak jobban megfelelnek a törvénykutató gyakorlatok, vonzóbbak és érdekesebbek is amazoknál. Másszóval a minőségi eredmények mellett a mennyiségire fektettem a súlyt. Ha elő is fordul valamely fizikai fogalomnak a megalkotása, akkor már néhány lépéssel könnyen eljutunk a törvényalkotáshoz. Így pl. a kapacitás fogalmának kialakításakor mindjárt azt is megvizsgálom, hogy annak nagysága milyen tényezőktől függ.

Kísérletképen a VIII. osztályban megpróbáltam néhány órán vezetés nélkül végeztetni a gyakorlatokat. A feladat pontos kitűzése után a tanulókat magukra hagytam, hogy tetszésük szerint önállóan dolgozzanak. Rövid ideig tartó gondolkodás után a legtöbb munkához látott, s aztán lassan valamennyi megkezdte mérését. Rendesen úgy jártam el

hogy ugyanazt a gyakorlatot az osztály egyik fele vezetés nélkül, a másik vezetéssel végezte, hogy az eredmények közt összehasonlítást tehessek. Így előfordult, hogy a vezetés nélkül dolgozó csoport sokkal jobb eredményt ért el, mint a másik. Viszont azonban több esetben ennek ép az ellenkezője következett be. Így az a véleményem alakult ki, hogy ily módon csak a legegyszerűbb törvények megállapítása vihető keresztül. Vezetéssel rövidebb idő alatt és biztosabban érjük el a kívánt eredményt.

Különös figyelmet érdemelnek az írásbeli alapján megoldott problémák. Itt igen érdekes ötletek és fantasztikus tervek merültek föl. A gőzgép megszerkeztésénél pl. az osztály 44%-a helyesen oldotta meg a feladatot, a többi vagy értelmetlenül dolgozott, vagy csak egy irányú lökésre használta föl a gőz feszítő erejét.

Éppen ilyen tanulságos volt az a munkaórám is, melyen a tanulók egy-egy telefont kaptak, hogy szétszedés után a benne található alkotórészek szerepét és működését megmagyarázzák. Az osztálynak fele helyesen látta meg a dolgokat, fele pedig értelmetlenül dolgozott, vagy legjobb esetben elektromágnest látott a telefonban működni.

A gyakorlatos órák lefolyása kb. olyan volt, mint egy módszeresen megtartott tanítási óráé, csak a kícérleteket és méréseket a tanulók végezték, hogy következtetéseket vonjanak le belőlük. Az órát rendesen azzal kezdtem, hogy kapcsolatot kerestem az ismert és az új anyag közt, majd pontosan kijelöltem a feladatot, röviden utaltam a kikészített, de nem összeállított eszközökre és javaslatot kértem a tanulóktól a kivitelre vonatkozólag. Elektromos mérések esetében mindenki önállóan szerkesztett kapcsolási sémát s ennek megfelelően állította össze eszközeit. Ennek ellenőrzése után kaptak csak áramot a központi kapcsolótábláról. Persze a legelső elektromos mérésnél magam adtam meg a kapcsolási sémát.

A gyakorlat további vezetése abból állt, hogy a feladatnak megfelelően egymásután kérdéseket tettem föl, melyekre a tanulók méréseik alapján írásban adták meg a feleletet. Ha a kellő mérési eredmények együtt voltak, akkor azokból törvényszerűségeket állapítottak meg s azokat füzetükbe írták, vagy képletbe foglalták. Ezzel — miután a füzeteket összeszedtük — a gyakorlat be is fejeződött.

Természetesen az órák sokkal változatosabbak, mint ahogy azt itt vázlatosan leírtam. Hisz a tanulók gyakran hihetetlen kérdésekkel és propozíciókkal állanak elő, és soha előre nem tudhatjuk, hogy mi köti le érdeklődésüket. Ép ezért a tanárnak nagyon elő kell készítenie a gyakorlat anyagát és ajánlatos, ha az óra menetét vázlatosan leírja s azt állandóan kéznél tartja.

Az ily módon vezetett gyakorlatok ellen azonban sok kifogás tehető. Mindjárt feltűnik, hogy az óra befejezetlen, mert hiányzik belőle az összefoglalás s így a tanuló az órán nem tudja meg a helyes törvényt. Tulajdonképen az összefoglalást itt a tanuló maga végzi el s hogy azt most helyesen készítette-e el, csak a következő órán tudja meg, mikor a tanár a füzetek átnézése után az egész osztály méréseinek eredményeit ismerteti és közös megbeszéléssel megállapítja a helyes törvényt. Viszont, ha összefoglalás gyanánt az óra végén kérjük számon tőlük az eredményt, akkor az ügyesebbek fognak csak beszámolni s a keresett törvény megállapítása után a nagy többség készen kapja a helyes eredményt, mely a legritkább esetben fog méréseiknek megfelelni. Ebből a szempontból jobbnak tartom az előbbi eljárást, még ha csonkának tűnik is

föl az óra. Igaz ugyan, hogy itt is előfordulhat olyan eset, mikor az egyes csoportokban levők közül csak az egyik dolgozik, de ezen bajos segíteni, mert a méréseket egyedül nem lehet végrehajtani. Legfeljebb a csoportok összeállításának folytonos változtatásával csökkenthetjük az ilyen eshetőségeket. De a legrosszabb esetben is az osztálynak a fele mindig dolgozik, míg a szokásos előadási órákon jó, ha a tanulók 15—20%-a figyelmesen követi a tanítás menetét.

A munkaórákon a fegyelem sem olyan szigorú, mint ahogy azt máskor megköveteljük. Sokszor egy-egy kérdésre kórusban felelnek, vagy a csoportokon belül néha lassú beszélgetés indul meg. Ezek a tünetek azonban ép az érdeklődést mutatják s így nem ítélhetők el. Még felnőttek is szívesen cserélik ki gondolataikat egymással, ha valamilyen probléma előtt állnak, mennyivel inkább megengedhető ez az egyes csoportokban levőknek, mikor úgyis közösen dolgoznak. Csak arra ügyeljünk, hogy a mérések komoly jellege végig megmaradjon s ne tekintsék azt a tanulók játéknak, a műszereket pedig játékszernek.

Már most kérdés, hogy a munkatanítás megfelel-e a hozzáfűzött reményeknek s eredményesebbé teszi-e a fizika tanítását. Tapasztalataim szerint kétségkívül. Munkatanítással az ifjúságot logikusabb gondolkodásra szoktatjuk, éles megfigyelésre, öntevékenységre, neveljük. Tudását értelmesebbé, biztosabbá tesszük s azt elmélyítjük. Egyéb eredmények, mint pl. gondolataiknak akár szavakkal, akár képletekkel való helyes kifejezése, stílus, kézügyesség fejlesztése stb. csak másodsorban jöhetnek tekintetbe, mert ezek az előbbiekből elválaszthatatlanul amúgy is jelentkeznek. Általában az alapismereteknek ily módon való megszerzése oly erős benyomásokat kelt a tanulóban, hogy azokat valósággal át is éli.

Egy másik fontos kérdés, hogy mennyi legyen a kötelező munkaórák száma. Erre nehéz határozott feleletet adni legfeljebb azt a minimumot lehetne megállapítani, melynél már okvetlenül mutatkozik eredmény. A jelenlegi óraszám mellett évenkint, illetve osztályonként minimálisan 10—12 munkaóra könnyen beilleszthető a tanítás keretébe. Egyedül a számonkérésre jutna kevesebb idő, azonban az anyagnak egy kis redukciójával még ez a hátrány is eltünne. Persze megfelelő laboratóriumi helyiségek és felszerelések hiánya miatt ugyancsak akadályokba fog ütközni a munkatanítás általános bevezetése, azonban ezek lassan mind leküzdhetők.

Kiricsi János.

EGYESÜLETI ÉLET.

Egyesületi hír.

Alapszabályaink értelmében ebben az évben vidéken, *Esztergomban* tartjuk meg közgyűlésünket. A vezetőség június hó 28—29-re tervezte a megtartását, azonban az előre nem látott országos választások miatt e tervünk a kellő keretek közt és a hagyományos fénnyel a kapott információk szerint meg nem valósítható. Mivel pedig egy korábbi terminus az évvégi munkatorlódás, későbbi időpont a kartársak nyári szétszéledése folytán nem látszott alkalmasnak, az elnökség a kényszerítő körülményekre való tekintettel a közgyűlést október hó 4-re halasztotta el.

Budapesti Tanári Kör.

A kör gyűléseihez és összejöveteleihez ebben a tanévben a Tanáregyesület székházának szép dísztermében végre megfelelő otthont talált és az eddiginél fokozottabb működést tudott kifejteni.

November 24-én Petrich Béla dr. szakfelügyelő adott elő a munkatanítás elvéről, december 19-én pedig elnökünk, Bernolák Kálmán A fizika tanításának feladata és módszere leányközépiskoláinkban címen. Ezt követte Szabó István titkár beszámolója a kör három évvel ezelőtti újjáalakulása óta kifejtett működéséről. Az elnök felkérésére dr. Friml Aladár főigazgató elnöklete alatt megejtették a tisztújítást (l. Közlönyünk januári száma, 203. o.). Dr. Horváth Károly január 16-án Az iskolakertek a tanítás szolgálatában címen adott elő. Loczka Alajos szakfelügyelő és Kalmár Elek főigazgató szóltak részletesebben hozzá. Ezután a választmányi tagságra ajánlottakat elfogadták (l. Közlönyünk februári számának 229. o.).

Február 23-án Petróczy István repülő-ezredes tartott gáz- és légvédelmi előadást tagjainknak. Március 23-án dr. Lázár Piroska adott elő drezdai tanulmányútjáról, dr. Hittrich Ödön főigazgató pedig arról, miként lehet könnyen megtanulni a der-die-das használatát.

Április 27-én választmányi ülésünk a titkárnak honoráriumot állapított meg. Utána Sándor Vence szakfelügyelő adott elő : Metodikai egyszerűsítések a német grammatikai előadásban címmel.

Ezeken kívül a kör minden péntek délután barátságos összejövetelt rendezett az Orsz. Egyesület dísztermében, hogy az amúgy is felekezetekre tagolt, szétesőő, egyesületi életet alig élő tanárságot összehozza saját érdekeik megbeszélésére és az iskola felvirágoztatására. Kívánatos volna, ha a fővárosi középiskolák belátnák az együttműködés fontosságát és hetenként legalább egy-egy tagot küldenének ki ezekre az összejövetelekre.

Szabó István Andor titkár.

A Jóléti Bizottság ülése.

A *Jóléti Bizottság* 1931 május hó 27-én a távollevő Madai Gyula helyett *Schmiedt Alajos* elnöklésével ülést tartott. Jelen voltak *Édes Jenő*, *Nagy Pál* és *Sajó Sándor* bizottsági tagok.

Az ülés tárgya a balatonfüredi üdülők beosztása volt. Nagy Pál dr. ismerteti a jelentkezések adatait. A kitűzött határnapig éppen annyi tag jelentkezett, amennyi az üdülőben elhelyezhető. Mindössze a kívánt üdülési szakok eloszlása nem volt arányos. A jelentkezésekben nyilvánuló sajátos esetek is megtárgyalás alá kerültek s ezekkel kapcsolatban a bizottság több elvi döntést hozott.

Kimondotta : 1. Hogy olyan kartárs, aki a jelentkezéssel egyidejűleg lép be tagnak, üdülésre abban az évben még nem osztható be. 2. Az unokák, amennyiben 12 év alatt vannak, napi *egy* pengőt fizetnek, idősebbek *két* pengőt.

A Jóléti Bizottság az egyes üdülési szakokon a következő egyesületi tagokat osztotta be. A zárójelbe tett számok a családtagok számát jelölik.

I. csoport : Benkő István Szeged (2), Dávid István Szeged (3), Fazekas Gyula Karcag (1), dr. Halász László Budapest (3), dr. Hollendonner Ferenc Budapest (2), Ignátz Ernő Debrecen (2), Kmoschek Elek Gyöngyös (3), Kovács Jenő Sopron (4), Papp Ferenc Debrecen (3),

Pfister József Miskolc (2), Radó Simon Budapest (1), Schnitzer Béla Nagykálló (1), Sólyom Henriette Budapest (1), Özv. Sümeghy Ferencné Győr (2), Szalkay Margit Budapest (1), Szilágyi Sándor Békéscsaba (1), Szöts Gyula Budapest (1), Tóth Lajosné Budapest (6).

II. csoport: Adorján Ferenc Nyíregyháza (4), Baky István Gyönk (4), Banner Benedek Békéscsaba (3), Gajda Béla Budapest (2), Hantos László Székesfehérvár (3), Harsányi Sándor Miskolc (3), Jonás Márton Kiskunhalas (4), Kónya Sándor Karcag (2), Korber Ernő Jászberény (2), Kovács Géza Mezőtúr (2), Kun Sándor Debrecen (4), Masznyik Zoltán Kisvárda (3), Méhes Gyula Budapest (2), Német Gábor Budapest (1), Papp Imre Karcag (1), Sebes Gyula Budapest (1), Somogyi József Szeged (2).

III. csoport: Balázs György Dombóvár (2), Bauer Ede Gyöngyös (2), Bereczky Sándor Budapest (3), Csabai István Budapest (4), Csaplovics József Sopron (1), Dubovitz István Budapest (3), Grosz Ferenc Budapest (2), Jánosy Béla Budapest (2), Kristóf József Kiskunhalas (3), Lengyel Károly Újpest (2), Nagy Balázs Csongrád (1), Schindler Gyula dr., Budapest (2), Simon Károly Budapest (4), Szabó Márton Debrecen (2), Szentirmai Imréné Budapest (2), Veszprémy Dezső Eger (2).

Az üdüléssel kapcsolatos leveleket a nyár folyamán dr. Nagy Pál címére: Balatonfüred-fürdő, Csokonai villa, kell küldeni.

Nyugalomban levő kartársainknak szeptember havában áll az üdülőház rendelkezésükre. Igénylésüket szintén Nagy Pállal közöljék.

Győrkerületi Tanári Kör.

A Győrkerületi Tanári Kör 1930. évi őszi közgyűlése a tisztújítás kérdését levette a napirendről, mert Sopron, ahová a Kör székhelyét áthelyezni kívánta, az új alapszabályra való hivatkozással a Kör döntését nem fohadhatta el. Ugyanis az alapszabály szerint „a székhely át nem helyezhető, a Kör tisztikara, meg lehetőleg a Kör székhelyén működő tagok közül választandó."

Az említett új § tehát a székhely kérdésében világos utasítást tartalmaz és a Kört eredeti elgondolásától eltéríti, mert a régi alapszabály 32. § szerint „a körré egyesült városok maguk állapíthatták meg, hogy mily sorrendben következzenek egymásra, mint a Kör székhelyei."

E kényszerítő helyzetben a jelenlegi tisztikar többféle megoldást ajánlott a csoportoknak s a beérkezett szavazatok alapján a Kör úgy döntött, hogy maradjon meg a Győrkerületi Kör jelenlegi szervezete mellett Győr székhellyel.

A Győri Csoport e határozat következtében több gyűlést is tartott, mert a jelenlegi tisztikar álláspontja az volt, hogy új emberek új lendülettel álljanak a Kör élére és mereven ragaszkodott ahhoz, hogy nevük a jelölő-listán szerepeljen.

Minthogy a győri jelölő-bizottság munkája nem járt eredménnyel és új tisztikar összeállítása nem sikerült, Strasser Sándor igazgató indítványára a jelenlegi tisztikar erkölcsi kötelességének tartotta, hogy a jelöltséget en block újra vállalja, csupán boldogult Kallós Béla pénztáros helyét foglalja el Debreczeny Elemér győri reálisk. tanár. Feltételként kötötték azonban ki, hogy a kerület határozza el a következőket: a régi alapszabály 32. §-ának eltörlését a kerület sérelmének tekinti, annak visszaállításáért küzd és visszaszerzésekor a megválasztott győri

tisztikar mandátuma automatikusan lejár és új választás lesz azon csoport tagjaiból, amely felé a kerület bizalma fordul.

A jelölést és indítványt Győr, Sopron, Pápa, Szombathely, Magyaróvár egyhangúlag elfogadta. A régi tisztikar tehát a beérkezett határozatok értelmében helyén marad, csupán a bizottságok nem alakulnak meg.

A Kör őszi közgyűlése több város kívánságára ismét Győrött lesz.

HÍREK.

Főigazgatói cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Wirth Kálmán*nak, a budapesti izr. hitközség alapítványi leánygimnáziuma igazgatójának a tanker. kir. főigazgatói címet adományozta.

Sub auspiciis Gubernatoris. A hatvani áll. reáliskola fiatal tanárát, *Sipos Lajos*t, a budapesti kir. magy. Pázmány Péter tudományegyetem 1931 június hó 15-én *sub auspiciis* Gubernatori doktorrá avatta.

Berlini nyári tanfolyam. Mult számunkban részletesen ismertetett berlini nyári tanfolyam illetékes helyről nyert értesülésünk szerint, közbejött akadályok miatt elmarad.

Az Országos Református Tanáregyesület közgyűlése. Az Országos Református Tanáregyesület 1931 május 27-én tartotta évi rendes közgyűlését. Kedden a szakosztályi ülések folytak le, szerdán reggel istentisztelet vezette be az ünnepies összejövetelt.

S. Szabó József, a debreceni gimnázium ny. igazgatója, c. tankerületi kir. főigazgató, társelnök mély hatást keltő megnyitója után *Csikesz Sándor* egyetemi tanár, a tiszántúli egyházkerület, *Ady Lajos dr.*, kir. tankerületi főigazgató a kultuszkormány, *Juhász Nagy Sándor dr.*, a debreceni egyházközség, *Csürös Ferenc dr.*, kultúrtanácsnok Debrecen városa, *Papp Károly dr.*, egyetemi tanár a Tisza István-Tudományegyetem, *Horvay Róbert* c. tankerületi főigazgató az Országos Középiskolai Tanáregyesület, *Szigethy Lajos dr.*, igazgató az Országos Evangélikus Tanáregyesület, *Lukács József*, a debreceni Piarista-főgimnázium igazgatója, az Országos Katholikus Tanáregyesület köszöntését tolmácsolta. *Ravasz László dr.*, dunamelléki református püspök levélben fejezte ki üdvözletét. Ezután az elhunyt nagynevű elnökre, *Dóczi Imrére* emlékeztek a szónokok: *Elekes Imre* sárospataki gimnáziumi igazgató, *Köblös Samu* hajdúböszörményi gimnáziumi igazgató és *Szabó Márton dr.*, debreceni gimnáziumi tanár. *Teleki József* grófot, a dunamelléki egyházkerület főgondnokát, *Degenfeld Pál* grófot, a tiszántúli egyházkerület főgondnokát, továbbá *Rácz Lajos dr.*, sárospataki nyug. teológiai tanárt tiszteleti taggá választották. *S. Szabó Józsefet*, az egyesület társelnökét pedig tiszteleti elnökké. *Papp Ferenc dr.*, debreceni tanítóképző intézeti igazgató, *Soós Adorján dr.* karcagi, *Jakuts István* debreceni és *Jakus Kálmán* budapesti gimnáziumi tanár és *H. Fekete Péter* hajdúböszörményi polgári iskolai igazgató terjesztették elő a szakosztályi jelentéseket. *Fejes Zsigmond* pápai gimnáziumi igazgatót az egyesület matematikai szakosztályának elnökévé választották. Ezután került sor az elnök székének betöltésére. Elnökké

a debreceni gimnázium jelenlegi igazgatóját, vitéz *Bessenyei Lajos dr.*-t választották.

Örömmel üdvözöljük az új elnököt, annyival is inkább, mert személyében Egyesületünknek egyik vidéki alelnökét és lelkes tagját is tisztelhetjük. Kívánjuk, hogy új méltóságában új díszt és fényt hozzon egyesületére és azon keresztül a magyar középiskolára.

A Segélyző Alap elnöksége kéri a t. tagtársakat, hogy ne feledkezzenek meg az alapról. Postatakarékpénztári csekkszámla száma 37.008.

A Kölcsey-mérkőzés. Az idén április 30-án ötödször tartottuk meg a Kölcsey-mérkőzést. Ez alkalommal 7 iskola vett részt benne 2958 tanulóval, és pedig :

	Tanulók száma	kötelezettek indult			érkezett	
Budapesti Árpád-rg.	600	455	382	83·95%	352	92·14%
Budapesti Kölcsey-rg. ..	755	662	623	94·10%	609	97·75%
Gyöngyösi Koháry-rg.....	343	304	235	77·30%	214	91·06%
Kecskeméti Katona-reál	255	237	237	100·00%	234	98·73%
Makói Csanád vezér-rg. ..	374	319	295	92·47%	295	100·00%
Mezőkövesdi Szt. László-rg	350	309	304	98·38%	304	100·00%
Miskolci Hunfalvy-reál ..	281	254	248	97·63%	248	100·00%
Összesen hét középiskola..	2958	2540	2324	91·49%	2256	97·07%

Eszerint az idén indulásban első a kecskeméti Katona József-reáliskola, érkezésben három első van : a makói Csanád vezér-reálgimnázium, a mezőkövesdi Szent László-reálgimnázium és a miskolci Hunfalvy János-reáliskola. Az elsőknek kiadandó plakett mintázására Visnyovszky Lajos szobrászművész kapott megbízást.

A költségek fedezésére ezidén a következő iskolák küldtek hozzájárulást : a gyöngyösi Koháry István-reálgimnázium 10 P-t, a kecskeméti Hunfalvy János-reáliskola 10 P-t, a kiskunhalasi ref. Szilády-reálgimnázium 25 P-t, a mezőkövesdi Szent László reálgimnázium 30 P-t és a miskolci Hunfalvy János-reáliskola 20 P-t. Ez adományokkal együtt jelenleg 256 P 14 f áll rendelkezésre a plakett költségei részben való fedezésére.

A fent megnevezett hét iskolán kívül részvételi szándékáról értesített még a budapesti izr. hitközség reálgimnáziuma, a hatvani áll. reáliskola (eső miatt maradt el), a kecskeméti kegyesrendi gimnázium (esős, hűvös idő miatt maradt el), a kiskunhalasi ref. Szilády-reálgimnázium (hideg, esős idő miatt maradt el) és a szeghalmi Péter András-reálgimnázium.

A legközelebbi Kölcsey-mérkőzést 1933 április 30-án tartjuk meg.

Dr. Finály Gábor.

A Földrajzi Társaság Didaktikai Szakosztálya f. évi vándorgyűlését 1931 május hó 3—4-én Szegeden tartotta meg. A szervezés nehéz munkáját Budapesten *dr. Vargha György* elnök, Szegeden pedig *dr. Kogutowitz Károly* egyetemi tanár irányította s oly gazdag, pedagógiai tapasztalatokban bővelkedő programmot állítottak össze, hogy a résztvevők száma 150 főre szaporodott, sokan pedig lemaradtak a nagyszámú résztvevő miatt. A különféle iskolatípusok Budapestről mintegy 120 taggal jelentek meg, de a távoli városaink is nagy érdeklődést mutattak, bizonyságául annak, hogy a Szakosztály helyes úton jár, mikor a honismeret terjesztése érdekében vándorgyűléseit egyes típusos tájak emporiumaiban rendezi meg.

A megérkezés után a fejlődő nagy magyar város lebilincselő építkezéseit szemléltük meg, majd az Egyetem árkádjai alatt a földrajzi oktatók nevében *Marosi Arnold* kormányfőtanácsos, ciszt. tanár megkoszorúzta Lóczy Lajosnak, mindnyájunk szeretett földrajz-geológusának az árkádok alatt elhelyezett reliefjét és méltatta érdemeit.

Vándorgyűlésünk az Erzsébet mozgószínházban ünnepélyes keretek közt folyt le. *Dr. Vargha György* elnöki megnyitójában *A nemzeti öntudat és a földrajzoktatás* címen reámutatott, mennyire fontos a faji és nemzeti öntudatnak minél erősebb felkeltése úgy az iskolában, mint a nép széles rétegeiben, mert csak ezúton tudunk meg nem alkuvó honpolgárokat nevelni. Sürgette az egész földön élő magyarság iskolai oktatását. *Dr. Kogutowitz Károly* egyetemi tanár vetített képek kíséretében mutatta be Szeged földrajzát. Vázolta a szegedi őstelepek keletkezését, kialakulását és azon okokat, melyek a nagy árvizet létrehozták. Rámutatott a gátrendezés módjára és a város mai rohamos fejlődésére. Az eredeti kutatásokon alapuló előadást gyönyörű felvételek, szelvényrajzok és légi felvételek tették még változatosabbá.

Majd *Veszelovszky József* el. isk. tanító a hegy és hegységek fogalmának az anyagát ismertette az alföldi tanításban, rámutatva azon nehézségekre, amelyek az alföldi gyerek szemében a hegyek megértésénél felmerülnek. A hegymagasságokat az emeletes házakkal veti össze, a formákat a buckákon érzékelteti, agyagmunkával pedig a tanulókkal kidolgoztatja a hegységgel kapcsolatos fogalmakat.

Délután a Kultúrpalotában elhelyezett városi Múzeumban annak igazgatója: Móra Ferenc ismert kedvességével értékes előadásában mutatta be az Alföld gazdag prehisztorikus leleteit, a hún és avar korszakok maradványait, a különféle néprajzi gyüjteséket, a gazdag képtárat.

Innen a Tisza partján végig sétálva, gőzhajóval vontatott tutajokra szálltunk s Tápéig hajóztunk, majd bekanyarodva a Marosba, néma megilletődéssel szemléltük a messziről, Erdélyből jött hullámokat.

Esti programmunk befejezője a Fogadalmi templom remek orgonájának s a kivilágított templomnak megtekintése volt.

Második napon a kenderfonógyár hatalmas üzemét néztük meg. Az alsóvárosi öreg templom megtekintése után autókon a tanyavilág tanulmányozására indultunk. Áthaladva a Szegedet védő körtöltéseken, a különféle talajöveken kifejlődött tanyai településeket, elemi iskolákat, majd az alsótanyai gazdasági szakiskolát látogattuk meg, hol elbámultunk azon a kultúrmunkán, amely itt harcot folytat a sívó homokkal s hivatva van növendékein keresztül az egész mezőgazdaság átalakítására.

Majd bokáig süppedő homokban a Várostanya erdőségén haladtunk át, hol 700 kat. holdon immár 50 éve dolgoznak a homok megkötésén, erdőtelepítéseivel pedig sok-sok embernek adnak kenyeret a kezébe. Az erdőgazdasági szakiskola megtekintése után, annak a parkjának árnyas lombjai alatt vidám fehér asztal mellett ünnepeltük ennek a nagy magyar városnak igazi vezérét: Somogyi Silvester polgármestert. A késő délutáni órákban a szegedi egyetem földrajzi intézetét, gyüjteményeit és kiállítását is megtekinthettük.

Láttunk sívó homokból termett derékvastag tölgyeket, tüzes borokat termő szőlőtőket, ringó kalásztengert, hittel, bizakodással a jobb jövő reményében dolgozó kérges tenyerű magyarokat, kik minket is kitartásra, fokozottabb munkára sarkaltak és mi el is hoztuk magunkkal a falu, a tanya, az Alföld levegőjét a város és iskola falai közé, hogy tapasztalataink alapján ifjúságunkat is megtaníthassuk dolgozni, tűrni és remélni egy jobb jövőben: Nagy-Magyarország feltámadásában.

Bátor Pál.

Országos bölcsész-értekezlet Debrecenben. Május 4—5-én nagyjelentőségű országos értekezlet zajlott le Debrecenben. A csonka haza négy egyetemének leendő tanárnemzedéke gyűlt össze itt először, hogy egymást közelebbről is megismerve közösen és együttesen beszéljék meg azokat a problémákat, melyek jövendő működésükre nagy jelentőséggel bírnak. A négy egyetem bölcsészei és tanárjelöltjei áldozatot nem kímélve szent odaadással siettek erre az első találkozásra, hogy közösen tárgyalják meg a leendő magyar nevelő fontos kötelességeit. Az értekezlet az ősi kollégium dísztermében folyt le s igen nagy érdeklődés kísérte. A megbeszélt problémák három nagy csoportra oszlottak. Az első nagy problémakomplexum az *elhelyezkedésnek a kérdése* volt, ezt *dr. Hornyánszky Gyula* budapesti egyetemi tanár, a Társadalomtudományi Társaság elnöke vezetett be és elnökölt a tárgyalás alatt. Az előadók mindnyájan az ifjúság sorai közül kerültek ki. *Gedényi Mihály* (Budapest) a férfiak elhelyezkedésének kérdésével foglalkozott s megállapította, hogy csaknem félezer diplomás tanár van állás nélkül. Az elhelyezkedésre vonatkozólag ajánlott megoldásokat : Csökkenteni kellene az óraszámot, több tanárt kell elhelyezni a kultuszminisztérium illetékes osztályaiban, helyet kell adni a tanároknak a főváros tanügyi hatóságaiban, a városok hivatalaiban, hol tanügyi dolgokról van szó, az állami és városi múzeumokban is több tanárt lehetne elhelyezni s még a rádió dramaturgjai is lehetnek szakértő tanárok. Utána *Szakál Sándor* (Pécs) statisztikai adatokat közölt. A vita folyamán *dr. Csürös Ferenc* Debrecen város kultúrtanácsnoka és *dr. Mitrovics Gyula* egyetemi tanár szólalt fel és értékes megjegyzéseket tett. Mitrovics professzor hangoztatta, hogy az 1924 XI. t.-c. 17. §-át végre kell hajtani, mely szerint egy osztályban 40-nél több tanuló nem lehet. *Kiss László* (Debrecen) a szelekció kérdését hangsúlyozta, mert anélkül mérhetetlen diploma kerül kiadásra és az értéke nem egyforma. *Götz Péter* (Budapest) hangsúlyozta, hogy el kell törölni a helyettes tanárságot, mert a tanár nem helyettesít senkit. Végül *Gedényi Mihály* a nők elhelyezkedésének lehetőségéről beszélt s itt még sokkal kevesebb a lehetőség, mint a férfiaknál. Több hozzászólás után az első probléma tárgyalása véget ért. Eredményként az szűrődött le, hogy az elhelyezkedést a meglevő törvények végrehajtásával és a szelekcióval sokkal könnyebben meg lehetne oldani, mint bármi más próbálkozással és azzal, ha az elhelyezkedésnél csak a diplomák értékessége érvényesülne.

A második probléma-tömb a *bölcsész ifjúság társadalmi kérdéseivel* foglalkozott. A tárgyalást *dr. Tankó Béla* debreceni egyetemi tanár vezette be és elnökölt a vita alatt. Ifj. *Tankó Béla* tanársegéd a bölcsész ifjúság egyetemi évek alatti társadalmi kérdéseiről szólt s utána *Csefkó Éva* (Szeged) a bölcsész ifjúság anyagi helyzetéről beszélt. *Kovács Máté* (Debrecen) pedig az egyetemi évek utáni diákszociális problémáról olvasott fel. Különösen hangsúlyozta a tanári és bölcsész-öntudatnak a fontosságát s azt, hogy az egyetemről kikerült ifjú tanárok ne szakítsák meg a közösséget, hanem tartsák azt fenn továbbra is az ifjabbakkal, mert enélkül az igazi összetartó tanári egység sohasem fog létrejönni. Hosszú és eleven vita után tudatosult az, hogy a bölcsészeknek nagyon fontos szerep jut a társadalomban az egyetemi évek alatt is, de az életben ezt tovább kell ápolni, mert a közösség és szervezett erő tudja csak megoldani azokat a kérdéseket, melyek a leendő nevelőkre várnak.

A harmadik csoport előadás a *tanárképzés problémáival* foglalkozott. Az előadásokat *dr. Mitrovics Gyula* előadása vezette be s a vitát is ő

folytatta le. A megnyitó bevezetésében hangsúlyozta, hogy a nevelőnek alapos elméleti képzésre van szüksége, amit az egyetem szaktárgyaival való elfoglaltsága nem enged meg s ezért a tanári pályára való előkészítést 6 évre kellene felemelni. Az ifjúság részéről is elhangzott ilyen óhaj *Berky Imre* (Pécs) ajkáról. Hangsúlyozta Berky a filozófiai és pedagógiai alaposabb kiképzést s *Jankovich Antal* (Pécs) pedig a nemszakosok magyar alapvizsgájának eltörlését javasolta. Ezt a javaslatot az értekezlet elvetette. A 6 évre való előképzés felemelését szintén elvetették, de egyben az ifjúság határozottan kívánta, hogy a tanárképző nívóját emeljék magasabbra. *Dr. Hornyánszky Gyula* és *dr. Tankó Béla* egyetemi tanárok a tanárképző különkiépítése ellen emeltek vádat, amely mintegy felfalja az egyetemet. *Dr. Pap Károly* egyetemi tanár az intézet védelmére kelt s hangsúlyozta, hogy nagy szükség van rá és hogy a kormány minél előbb gondoskodjék mintagimnáziumok felállításáról, mert enélkül nincs eredményes tanárképzés. *Kovács Máté* a tanárképző intézettel szemben annak a kívánalomnak adott kifejezést, hogy több gondot fordítson a gyakorlati kiképzésre. *Dr. Eyssen Tibor*, a kultuszminiszter képviselője meleg hangon üdvözölte az Értekezletet s elismerését fejezte az értekezlet előadásának magas és nemes nívója felett. S biztosította a résztvevőket, hogy a kultuszkormány mindent megtesz a tanárság érdekeinek megvédésére. Az értekezlet utolsó akkordja volt, hogy *dr. Lábán Antal*, a bécsi Collegium Hungaricum igazgatója tartott előadást *A magyar bölcsész és a külföld* cím alatt. Kifejtette, hogy milyen missziót teljesítenek a magyar bölcsészek, amikor külföldről hazakerülve a magyar kultúra fejlesztésén fáradoznak Bessenyeit véve mintául. 5-én este nagy bankett volt az értekezlet tiszteletére, melyen *dr. Szily Kálmán* államtitkár is részt vett. A kongresszus eredményeit *dr. Hankiss János* egyetemi tanár foglalta össze. Az értekezletnek folytatása lesz s jövőre valószínű Szegeden rendezi meg a négy egyetem nagysikerű értekezletét. Amilyen örömmel és tisztelettel fogadta az értekezlet az *Országos Középiskolai Tanáregyesület* kiküldöttjét, *dr. Horvay Róbert* igazgatót, ugyanolyan sajnálkozással nélkülözte a helybeli tanárság melegebb érdeklődését. Általában is sokaknál keltett feltűnést, hogy a tanárság erről a nagyértékű összejövetelről elmaradt s különböző magyarázatokra adott alkalmat. — *mj* —

A felvidéki iskolák legújabb statisztikája. A Felvidéken, vagy amint ma hívatják: Szlovenszkóban 7 középiskolában, 2 tanítóképzőben, 16 polgári és 747 elemi iskolában tanítanak magyarul. Szlováknyelvű középiskola van 38, ezek közül 2 gimnázium, 23 reálgimnázium, 10 reformreálgimnázium és 3 reáliskola. A leányközépiskolák száma 4. Az intézetek államiak, az eperjesi gimnázium és a késmárki gimnázium szlovák párhuzamos osztályának kivételével, mely evangélikus, államosított tanárikarral, azonkívül a malackai ferencrendi gimnázium és a zniováraljai katholikus reálgimnázium. Nem teljes intézetek a következők: az alsókubinyi, trsztenai és malackai gimnáziumok, amelyeknek 4—4 osztálya van, de amelyeket fokozatosan építenek ki. A szlovák középiskolákon beírt összdiákság száma 14.537, ezek közül rendes 11.005. A német tanítási nyelvű középiskolákban 1355 diák van beírva. A hét magyar tannyelvű középiskola közül egy, a komáromi benedekrendi magán, a többi állami. Jellegre nézve az intézetek így oszlanak meg: 1 gimnázium, 5 reálgimnázium és 1 reformgimnázium. A magyar középiskolák székhelyei: Érsek-

újvár, Komárom, Kassa, Pozsony, Rimaszombat és Ipolyság. A felsorolt intézeteken kívül különböző intézetek vannak még Szlovenszkón a hibásszervezetű gyermekek részére. Süketnéma intézet van Máriatölgyesen 110 diákkal, Jolsván 75 gyermekkel, Körmöcbányán 302 gyermekkel. Vakok intézete Lőcsén van és 56 diákot gondoz.

Van 1116 állami elemi iskola szlovák tanítási nyelvvel és 1910 nem állami. Az állami elemi iskolákban 155.899 tanuló van beírva, a nem államiakban 208.120.

Magyar tanítási nyelvű állami elemi iskola 73 van, nem állami 674, az államiakban 8991, a nem államiakban 76.881 tanulóval. Németnyelvű állami elemi iskolák száma 30, nem államiaké 87. A nem állami elemi iskolákat elsősorban felekezeti iskoláknak kell érteni. Szlováknyelvű állami polgári iskola 101 van 11.127 tanulóval és 12 nem állami polgári iskola 1638 diákkal. A magyarságnak Szlovenszkóban 6 állami polgári iskolája van 1100 tanulóval, 10 nem állami polgári iskola 967 diákkal. Németnyelvű állami polgári iskola nincs. Szlováknyelvű tanítóképző intézet 8 van: Pozsonyban, Besztercebányán, Léván, Losoncon, Modorban, Eperjesen, Iglón összesen 1209 tanulóval. Ezeken kívül vannak felekezeti tanítóképző intézetek, még pedig: Lőcsén, Szepeshelyen, Nagyszombaton. *Mikulich Károly.*

Heti óraszám, tanári fizetés és szolgálati idő a jugoszláv középiskolákban. Az egységes jugoszláv középiskolai törvény, amely a szerb *Hivatalos Lap* (Službene Novine) 1929. évi szeptember 17-i számában jelent meg, a heti óraszámra, tanári fizetésre és szolgálati időre vonatkozólag következőkép intézkedik:

Heti óraszám: 1. *Teljes középiskolák igazgatói*, szükség esetén, heti 5 órára kötelezhetők.

2. *Nem teljes középiskolák igazgatói*, ha az osztályok létszáma 12-nél kevesebb, heti 8 órára, ha pedig az osztályok létszáma 12-nél több, akkor legfeljebb heti 5 órára kötelezhetők.

3. *Rendes tanárok:* tudományos (elméleti) tantárgyaknál heti 18 órában, írásbeli dolgozatokkal, kísérletezésekkel vagy 20 éven felüli szolgálattal — miniszteri engedéllyel — heti 2 órával kevesebb, vagyis 16 órában tanítanak.

4. *Helyettes-tanárok:* tudományos tantárgyaknál az első két évben heti 14 órában tanítanak, azután pedig mint a rendes tanárok.

5. *Az ügyességi* (gyakorlati) *tantárgyak rendes tanárai* heti 20 órában.

6. Az ügyességi tantárgyak *helyettes-tanárai* az első két évben heti 16, azután 20 órában tanítanak.

Tanári fizetés. Helyettes-tanár a IX. fizetési osztályba nyer kinevezést; négy év mulva mint rendes tanár a VIII., és négy-négy év mulva fokozatosan eléri a IV/*A* fizetési osztályt évi 18.000 dinár törzsfizetéssel és évi 14.400 dinár drágasági pótlékkal. Szolgálati idejének huszonkilencedik évében eléri a III. fizetési osztályt. *Igazgatók* a IV. fizetési osztályba neveztetnek ki és 3 év mulva a IV/*A*-ba, újabb 3 év mulva a III-ba és 5 év mulva a III/*A* fizetési osztályba lépnek elő évi 39.000 dinár törzsfizetéssel és évi 20.640 dinár drágasági pótlékkal.

A nem teljes középiskolák igazgatóinak a fizetése a rendes tanárokéval egyenlő. Havi pótlékuk 1080—1200 dinár.

A szolgálati idő 35 év, amely után teljes nyugdíjat élveznek.

Ha a középiskolai tanár az állami szolgálat más ágába lép át,

de később visszatér a tanári pályára, nem kaphat nagyobb fizetést, mint amilyen megilletné akkor, ha állandóan ezen a pályán működött volna. *Dr. Oslay Ferenc.*

Nyilvánossági jog. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a hódmezővásárhelyi ref. leánylíceum I. osztályának a nyilvánossági jogot a folyó 1930/31. tanévre megadta.

Pályázati felhívás. *Az Országos Takarékossági Propaganda Bizottság* a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületével karöltve „Miként lehet a takarékosságot az ifjúság körében terjeszteni és fokozni" címen legfeljebb két nyomtatott ívre (16 oldalra) terjedő tanulmány megírására pályázatot hirdet. A pályázat célja olyan tanulmány megírása, amely a takarékosságnak a tantervbe való rendszeres beiktatására, a tankönyveknek ebből a szempontból való megfelelő kiegészítésére, a tanári karnak és az ifjúságnak a takarékosság eszmekörébe való szélesebb bevonására alkalmas pedagógiai módszerekkel, eszmékkel, ötletekkel és tervekkel szolgál. Első díj 1 drb 400 P összegű takarékbetétkönyv, további díjak 2 drb 200 P és 2 drb 100 P összegű betétkönyv. A pályadíjak odaítélése tekintetében a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium által kijelölt bíráló bizottság javaslata alapján az Országos Takarékossági Propaganda Bizottság határoz. A pályaműveket kinevezett vagy más minőségben alkalmazásban levő tanároknak az illetékes tankerületi kir. főigazgató útján alkalmazásban nem álló okleveles tanároknak pedig közvetlenül az Országos Takarékossági Propaganda Bizottsághoz (Budapest, V., Hold-utca 4.) kell legkésőbb 1931. évi szeptember 20-ig benyujtani. A díjazott pályamunkák a benyujtással az Országos Takarékossági Propaganda Bizottság tulajdonába mennek át.

HALOTTAINK.

† **Debreczeni Ferenc** a debreceni ref. gimnázium tanára életének 39. évében, tanári működésének 12. évében, nemzetépítő cserkész hivatása odaadó teljesítése közben szerencsétlenség áldozataképen meghalt 1931 május hó 24-én.

† **Elekes Pál** a kecskeméti m. kir. áll. Katona József-reáliskola tanára életének 51., tanári működésének 27. évében 1931 május hó 7-én meghalt.

† **Göbel J. Árpád** a zalaegerszegi m. kir. áll. Deák Ferenc reálgimnáziumi tanár életének 45., tanári munkásságának 21. évében 1931 május 24-én Rómában elhunyt.

† **Schmidt Gusztáv** a sümegi m. kir. áll. Kisfaludy Sándor-reáliskola nyugalmazott tanára életének 74. évében 1931 május 3-án elhunyt.

KÖNYVSZEMLE.

Marczell Ágoston: Emős álma. Színmű 3 felvonásban. Budapest, 1931. A szerző kiadása.

A darab az ősmagyar monda világába vezet bennünket. Az író nagy szeretettel merül el ebbe a régmult időbe : lelkesedik rajta s olvasóját is magával viszi elődeink déloroszországi hazájába. A cselekvény középpontja Előd vezérnek és öccsének Szabolcsnak Emősért való versengése. A hátteret a besenyőkkel folytatott hadakozás alkotja : ennek következményeképen a mieink végül is kénytelenek elhagyni hatéves tanyájukat és tovább vándorolnak. Ebben a harcias, forrongó

keretben, amelyet a szerző élénken rajzol meg és ügyesen éreztet velünk, megelevenedik előttünk annak a háborús korszaknak, eleink nyugat felé vonulásának sorsdöntő százada. Felcsillan szemünk előtt az élet egy-egy jelenete: családi torzsalkodások, ritkán váltakozva idilli képekkel. Ott zajlik le a küzdelem az életért, de nemcsak az egyes emberek életéért, hanem egy nemzetnek, a mi nemzetünknek a fennmaradásáért is.

Legtöbbször Elődöt látjuk a színen; ő irányít és intéz mindent, de éppen csodálatunkra, csatában nem vesz részt. Mellette áll hozzá méltó jegyese, Emős, a férfiaslelkű magyar honleány, a későbbi nagyasszonynak mintaképe, nemzetünk ősanyja. Velük szemben áll, mint sokkal tevékenyebb ellenfél, Szabolcs, a nyugtalan, sűrűvérű, magával nem bíró, szenvedélyein uralkodni nem tudó magyar típusa.

A kisebb szereplők közül leginkább számot tarthat érdeklődésünkre Zoárd hadnagy, Elődnek önfeláldozó, vitéz szárnysegédje. A ravasz Kud, a kazar követ, az ármányos ellenség képviselője, az ő szolgálatában van Csoda, az agyafurt és kapzsi javasasszony és Csomor, a gonoszlelkű, de bátor merénylő. Úgek, a szerető apa s az előrenéző, derék, öreg magyar és Dána,a táltos, a maga ünnepies komolyságával, továbbá Csörsz és Keve vezérek a hajlottkorú magyarság megtestesítői, úgy mint Öned is, Emős atyja, akinek egyénisége azonban határozottabban kidomborodik.

Külön kell szólnunk a nőkről, akiknek barátkozása s szívük választottjáért történt összeütközése szépen van bemutatva Emősnek és Hajnának szemmel, szóval, szívvel-lélekkel, teljes odaadással véghezvitt párviadalában.

Zengő s Hajna barátnőinek bájos epizódja kellemes változatosságot nyujtó pihenő a sok elkeseredett küzdelem közepett.

A szereplő személyek jelentőségükhöz képest részletesebben vagy vázlatosabban többé-kevésbbé egyénileg vannak jellemezve szavaikkal és tetteikkel.

Csak azt kifogásolhatjuk, hogy Szabolcs szerelme, amely annyira s oly kitartóan lángolt Emősért, egyszerre, minden előkészítés és átmenet nélkül átcsap Hajnához. A jellemzés külső eszközei közül meg azt hibáztatjuk, hogy a nyugtalanság és tépelődés megérzékítésére modorosan egyhangú módszer a szereplő személyeknek minduntalan való járkálása.

A színdarab nyelve régies, itt-ott inkább csak régieskedő. Eleinte kissé különösnek tetszik az egyfolytában írt jambusi forma, melyet csak néhol szakít meg egy-egy trocheusi lejtésű vers. De hamar megszokjuk a jambusok gyors gördülését, amint a cselekvény folyamát tükrözteti vissza, igaz, többnyire nem valami sebes sodrással, inkább több ízben megáradó, lassú hömpölygéssel.

Kár, hogy a felvonásoknak és az egész színműnek a vége nem olyan lendületes, mint némelyik szereplőnek a felvonások belsejében mondott beszéde, amelyek közül egyik-másik valóságos kis szónoklatnak is beillik, annyira élénk és hangulatos.

Marczell tanulságos színdarabja egészben véve érdekes és érdemes munka tiszteletreméltó hazafias célzattal és nem eget ostromló, de tisztes irodalmi értékkel.

Dr. Máté Lajos.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1931. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér dr.)

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI
KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1930. SZEPTEMBER.
1. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN.

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Dr. Vargha György: Földrajzoktatásunk és a honvédelem.

FIGYELŐ: *Halász Viktor:* Az 1930. XXVI. t.-c.-ben foglalt illetményrendezések és a tanárok illetményei. — *S.:* A Szent Imre-jubileum és a latin nyelv. — *Dr. Jámbor György:* Pedagógiai hírek.

EGYESÜLETI ÉLET: *Édes Jenő:* Választmányi ülés. — Tisztújítás előtt. — Üdülőházunk első nyara. — Csokonai-villa (*dr. Madai Gyula* elnök beszéde a balatonfüredi üdülőház névadó ünnepén). — Győrkerületi Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Kornis Gyula:* Kultúra és nemzet *(D. I.)*. — A Magyar Gyorsírók Országos Szövetségének Évkönyve *(Galamb Ödön)*. — *Szondy György:* Állatok, virágok *(Balogh)*. — *Osváthné Kholen Albina:* Iduna élete és költészete *(—r.)*.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

A m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi min. úr által 1094.541—104. szám alatt elismeréssel kitüntetve

LOPOS GYULA

TORNASZER- ÉS ISKOLABÚTORGYÁRA

BUDAPEST
III, BÉCSI-ÚT 85.
TELEFON: A. 625—05.

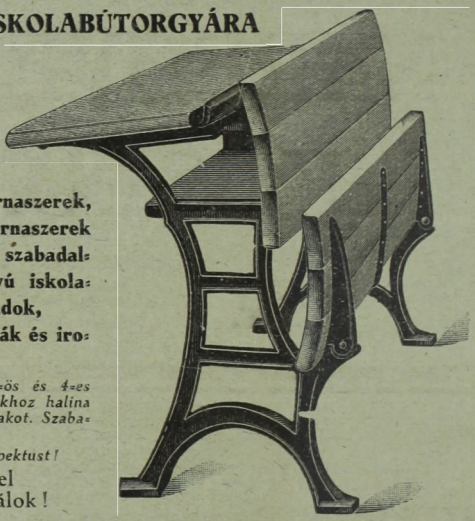

Legmodernebb svéd tornaszerek, athletikai szerek, gyógytornaszerek készítése. — Mindenfajta szabadalmazott fa- és vasállványú iskolapad gyártása. — Iskolapadok, óvodabútorok, iskolatáblák és irodabútorok előállítása.

Szabadalm. BU-KI labda 5-ös és 4-es nagyságban, tornatermi játékokhoz halina posztóból. Nem töri be az ablakot. Szabadalm. KOLOS tornapad.

Házi használatra kérjen prospektust!

Felszólításra árjegyzékkel
és költségvetéssel szolgálok!

RAJZTANÁROK FIGYELMÉBE!

A rajzoktatás előfeltétele a jó ceruza!
A kultúrvilág rajztanárai ma már csakis a

"SCHWAN-GOLD" STABILO

színes iront használják és ajánlják tanítványaiknak is.

Ezen színes ironok rendkívüli törési szilárdsággal bírnak, tűhegyűre hegyezhetők. Pastell-, aquarell-, és selyemfestészetre, valamint vonali rajzolásra kitűnően használhatók. Egyetlen kísérlet ezen színes ironnal és soha más iront nem használ.

24 fénytálló szín! Kapható minden papir- és szaküzletben.

Mintával és szakszerű felvilágosítással szolgál a

SCHWAN BLEISTIFTFABRIK A.-G.

Nürnberg—Berlin—Wien—Budapest.

Vezérképviselő: TEICHNER DEZSŐ
Budapest VII, Damjanich-utca 46. szám. — Telefon: J.: 434—48.

Erdélyi Lajos dr.: Mondattani tanulmányok III. k. Budapest, 1930. Kókai.

Párkányi Norbert: Leányközépiskolai problémák. Budapest, 1930.

Glatz Károly dr.: Az esztétikai nevelés és az ipari oktatás a pályaválasztás problémájában. Budapest, 1930.

Kőszegi László: Mi mindenről feledkeznek meg a modern művészet magyarázói? Budapest, 1930.

Hofbauer László: Vidéki irodalmi társaságaink története. Budapest, 1930.

Szentirmai Imre dr.: Középkor. Budapest. Athenaeum, 1930.

Módi Mihály dr.: Pseudo-Moschos: Bion siratása. Győr, 1930.

O. K. Tanáregyesület, 5015. számla.

Az 1930 június 6-tól szeptember 22-ig beérkezett pénzküldemények:

Felvételi díjak, à 2 P: Hollendonner F., Rapszky B., V. Veszprémy Dezső, Virányi E.

Tagdíjak 1926/27-re: Farkas J., Tyma L.

1927/28-ra: Gaidenecker Gy., Kovács G., Schillinger A., Schindler Gy., Tyma L.

1928/29-re: Csépke A., Forberger A., Gaidenecker Gy., Schillinger A., Varga D.

1929/30 I. felére: Almássy K., Bóka J., Borosnyay K., Csóka L., Czitronyi J., Ernyei J., Fail J., Gábor J., Horváth V., Lajos F., Natz F., Róna J., Szilárd L., Új Gy., Varga G., Vende E.

II. felére: Balogh A., Bartha S., Blau Á., Blázsik K., Czeizel J., Czógler K., Elek O., Ernyei J., Firbás O., Fodor J., Fördős L., Gáspárics L., Gerecze A., Gosztonyi J., Hamza Gy., Hergovits J., Hollósy K., Jávor A., Kintzler Ö., Koppányi B., Kopányi M., Kováts József, Kurtz S., Littomeritzky J., Mátyás K., Mikó P., Sántha Gy., Schmidt B., Stimakovits L., Szabó F., Wiesinger K.

Egész évre, à 6 P: Ádám János, Babay B., Barthos K., Bauer O., Beck P., Bellák V., Berentés L., Bertalan György, Bertalan Rózsa, Bessenyei B., P. Biró J., Bolczatzky Gy., Böhm Gy., Breznyák J., Csellár A., Csiky Gy., Csurgay J., Csürös J., Cziriák B., Czuppon E., Danczer B., P.-né Darvas A., Dávid L., Dékán S., Dörner J., Duray K., V. Durkó A., Ernői V., Etelváry L., Folkmann E., Folkmer F., Forberger A., Fóris M., Frank F., Fuxhoffer D., Füszter J., Gajda B., Gaidenecker Gy., Gógl D., Göbel Á., Gulyás S., Gurdnig E., Gyarmati E., Gyökössy L., Haraszti S., Harsányi S., Hensch A., Hessky J., Hirschberger J., Hoffmann M., Hollendonner F., Hudetz Gy., Jeremiás L., Jónás M., Kameniczky A., Karádi Gy., Kerber J., Keresztessy M., Kirner J., K. Kiss J. Klekner J., Kletz G., Román A., Kósa J., Kósch J., Kovács Klára, Kökény F., Körber T., Králik L., Kristóf J., Kronberger B., Kutsinszky B., Láng E., Cs. Lázár O., Lezsánszky F., Lukács B., Madáchy J., Mantuano J., Martin E., Máthé Elek, Máthé Lajos, Mayer J., Móra J., Muzsi J., Nagy L. (B.), Nessl A., Németh G., Nyusztay A., Országh J., Osváth Gy., Papp Ferenc, Papp Margit, R.-né Perényi G., Pethő J., Péchy A., Péterffy B., Pfiszter J., Pitying J., Podhorszky Gy., Pólay V., Polgár János, Polgár Sándor, Pollner A., Pózna L., Quandt A., Rapszky B., Ravasz Á., Réday J., Rédei K., Resch A., Samu J., Sági J., Sáhó J., Schillinger A., Schindler Gy., Schlammandiger K., Schultz E., Sólya J., Stagl A., Steidl J., Stepanek E., Steyrer Gy., Stoll F., Suszter O., Szabó Dániel, Sraif M., Szalay Károly (Bp.), Szalay Károly (K.), Szekeres A., Szikra Gy., Tarján Ö., Tass K., Tokay L., Tolnay A., Ughy E., Uskert K., Váli R., Ványi F., V. Veszprémy D., Virányi E., Vogel R., Vucskits J., Weger H., Wiedermann Gy., Zayzon S.

1930/31-re: Balogh A. (3·60), Bartha J. (4·80), Kardeván K. (4·80), Keresztúri Gy. (3·60), Kovács Géza, Paczolay J., Vakarcs R., Varga Benő, Wagner J., Weiszer Gy.-né (1·60).

1931/32-re: Kovács Géza.

Előfizetési díjak 1929/30-ra: Békési ref. rg., Egri Ang. k. lg., Gyulai r. kath. rg., Nagykőrösi Arany J. g. (II.), Nyíregyházai k. kath. g.

1930/31-re: Bajai ciszt. r. rg. (9·60, tehát 2·40-nel kevesebb), Bp. V. Bólyai reál.

Adomány: Holstein Gy. (10·80), Liber Endre (8·40), Madai Gy. (6·40 a. t.), Szondy Gy. (8), Hm.-vásárhelyi t. kar (4·82, a segélyalapra).

Hirdetési díj: Blockner: Marx és Mérei (60), Hardtmuth L. et C. (160).

Németh József,
pénztáros.

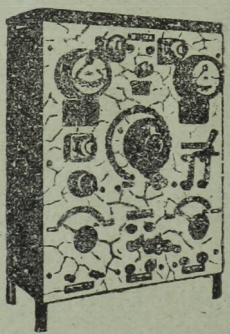

MARX és MÉREI

TUDOMÁNYOS ÉS ELEKTROMOS MÉRŐ MŰSZEREK GYÁRA

BUDAPEST, VI, Bulcsu-utca 7. szám.

Telefon: **Aut. 221—06** és **Aut. 154—88.**

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemű **fizikai, kémiai, elektrotechnikai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblák, előadó-asztalok, vegyifülkék, ablaksötétítő berendezések. Mozgó- és vetítőgépek. Iskolák teljes felszerelése.**

A cég fennáll 29 éve. Turin 1912. aranyérem és aranyoklevél. Országos tanszerkiállítás Budapest, 1910. első díj: állami aranyérem és díszoklevél új ipar meghonosításáért és versenyképességért. — KÖLTSÉGVETÉS DÍJTALAN.

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX. Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai
kémia
földrajzi
természetrajzi
stb.
} tanszereket

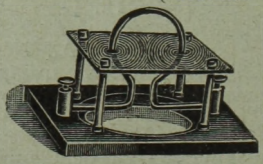

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1930. Budapest. — (Dr. Czakó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI
KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1930. OKTÓBER.
2. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN.

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Dr. Kardeván Károly: Az 1929—30. évi értesítők szemléje.

FIGYELŐ: Az Országos Közoktatási Tanács megnyitó ülése. — A tankönyvek racionalizálása. — A munkatanítás bevezetése a középiskolai fizikaoktatásban. — *Dr. Horváth Detre:* A nyári földrajzi továbbképző tanfolyam. — A földrajz-pedagógiai kiállítás Budapesten.

EGYESÜLETI ÉLET: Személyi változások az V. ügyosztályban. (Egyesületünk tisztelgése). — *Édes Jenő:* Az Országos Középiskolai Tanáregyesület Tanárok Háza alapja 1929—30. évi számadása. — *Németh József:* Az Országos Középiskolai Tanáregyesület 1929—30. évi zárszámadása.

HÍREK. — HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Pintér Jenő dr.:* A budapesti tankerület 11. számú értesítője *(N.)*. — *Karácsony Sándor:* A tanulás mesterfogásai *(dr. Dittrich Vilmos)*. — *Jámbor György dr.:* Glossarium *(N.)*. — *Orel Géza dr.:* Az árusítás technikája és lélektana. Az árusítás neveléstana. A műhelyi nevelés. Takarékosság. *(Szőts Gyula)*. — Az Országos Református Tanáregyesület Évkönyve *(dr. Szondy György)*. — *Tettamanti Béla:* A közösség gondolata Kármán Mór neveléselméletében *(Bihari József)*. — *Budai Géza:* Ábel, Csitri *(H. A.)*. — *Feleki Sándor:* Lenau minden költeményei *(Osztie József)*.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

URANIA SZEMLÉLTETŐ TANESZKÖZÖK GYÁRA

Országos tan- és iskolaszerkiállítás ARANYÉREM

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

IV, SEMMELWEIS-UTCA 2.

A KOSSUTH LAJOS-UTCA SARKÁN

Turini nemzetközi kiállítás EZÜSTÉREM

TELEFON: Aut. 895—03.

TELEFON: Aut. 895—03.

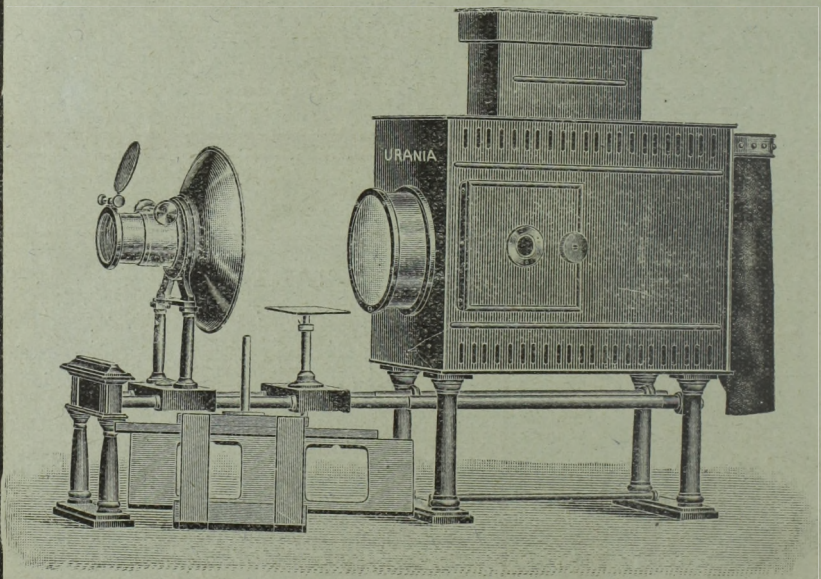

A tudományok minden ágazatát felölelő gyüjteményünk a kontinens leggazdagabb diapositiv gyüjteménye.

A MŰVÉSZETTÖRTÉNET

Ebben a páratlan gyüjteményben 10.000-nél több diapositiv lemezzel van képviselve. A világ összes nagy képtárainak műalkotásai után készült reprodukciókkal.

Teljes mozgó- és vetítőfelszerelések. — Epidiaskop-ok.

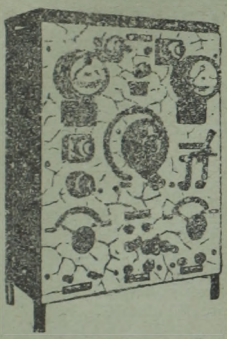

MARX ÉS MÉREI

TUDOMÁNYOS ÉS ELEKTROMOS MÉRŐ MŰSZEREK GYÁRA

BUDAPEST, VI, Bulcsu-utca 7. szám.

Telefon: **Aut. 221—06** és **Aut. 154—88.**

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemű **fizikai, kémiai, elektrotechnikai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblák, előadó-asztalok, vegyifülkék, ablaksötétítő berendezések. Mozgó- és vetítőgépek. Iskolák teljes felszerelése.**

A cég fennáll 29 éve. Turin 1912. aranyérem és aranyoklevél. Országos tanszerkiállítás Budapest, 1910. első díj: állami aranyérem és díszoklevél új ipar meghonosításáért és versenyképességért. — KÖLTSÉGVETÉS DÍJTALAN.

Budapesten 35 év óta fennálló

HAERTEL WALTER TINTAGYÁR GYÁRTMÁNYAI

a nagyméltóságú vallás- és közokt. m. kir. Miniszter Úrnak legutóbb kiadott rendeletének minden tekintetben megfelelnek, s

mint elsőrangú magyar gyártmányok ismeretesek.

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai
kémia
földrajzi
természetrajzi
stb.
} tanszereket

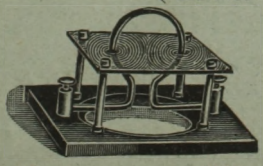

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

A m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi min. úr által 1094.541—104. sz. a. elismeréssel kitüntetve

LOPOS GYULA tornaszer- és iskolabútorgyára

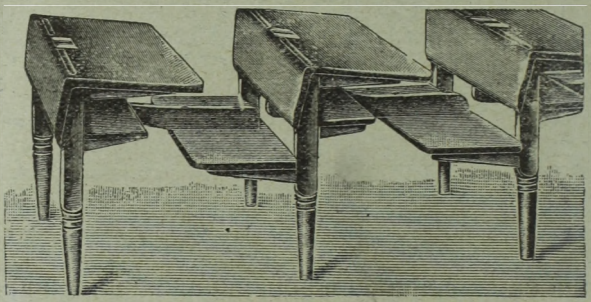

Budapest III, Bécsi út 85.
Telefon: A. 625—05

Házi használatra kérjen prospektust!

Felszólításra árjegyzékkel és költségvetéssel szolgálok.

Legmodernebb svéd tornaszerek, athletikai szerek, gyógytornaszerek készítése — Mindenfajta szabadalmazott fa- és vasállványú iskolapad gyártása. — Iskolapadok, óvodabútorok, iskolatáblák és irodabútorok előállítása.

Szabadalm. BU-KI labda 5-ös és 4-es nagyságban, tornatermi játékokhoz halina posztóból. Nem töri be az ablakot. Szabadalm. KOLOS tornapad.

RAJZTANÁROK FIGYELMÉBE!

A rajzoktatás előfeltétele a jó ceruza!
A kultúrvilág rajztanárai ma már csakis a

"SCHWAN-GOLD" STABILO

színes iront használják és ajánlják tanítványaiknak is.

Ezen színes ironok rendkívüli törési szilárdsággal bírnak, tűhegyűre hegyezhetők. Pastell-, aquarell-, és selyemfestészetre, valamint vonali rajzolásra kitűnően használhatók. Egyetlen kísérlet ezen színes ironnal és soha más iront nem használ.

24 fénytálló szín! Kapható minden papir- és szaküzletben.

Mintával és szakszerű felvilágosítással szolgál a

SCHWAN BLEISTIFTFABRIK A.-G.

Nürnberg—Berlin—Wien—Budapest.

Vezérképviselő: TEICHNER DEZSŐ
Budapest VII, Damjanich-utca 46. szám. — Telefon: J.: 434—48.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1930. Budapest. — (F.: Czakó Elemér dr.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1930. NOVEMBER.
3. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN.

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Meghívó a székházavató-ünnepre és a LXIV. évi rendes közgyűlésre.

Dr. Dékány István: Pozitívizmus a történettanításban és ennek hátrányai.

FIGYELŐ: *Porcsalmy Zoltán:* A nyári fizikai továbbképző-tanfolyam. — *Dr. Lersch Ernő:* Egy tanulmányút tapasztalataiból.

EGYESÜLETI ÉLET: Az új tisztikar. — Szabolcsi Tanári Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Pintér Jenő dr.:* Magyar irodalomtörténet II. *(Zsigmond Ferenc).* — *Erdélyi Lajos:* Mondattani tanulmányok III. *(Papp).* — *Fodor Ferenc dr.:* A Szörénység tájrajza *(Gajda Béla).* — *Barankay Lajos dr.:* A magyar integritás művelődéspolitikája *(Bihari Ferenc).* — *Módi Mihály:* Kallimachos első hymnusa *(W. I.).* — *Galamb Ödön dr.:* Az akarat szabadsága *(dr. Dittrich Vilmos).* — *Vida Imre:* Madách Imre életének vázlata *(dr. Dittrich Vilmos).* — Pädagogisches Lexikon *(D. F.)*

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

URANIA SZEMLÉLTETŐ TANESZKÖZÖK GYÁRA

Országos tan- és iskolaszerkiállítás ARANYÉREM

TELEFON: Aut. 895—03.

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

IV, SEMMELWEIS-UTCA 2.

A KOSSUTH LAJOS-UTCA SARKÁN

Turini nemzetközi kiállítás EZÜSTÉREM

TELEFON: Aut. 895—03.

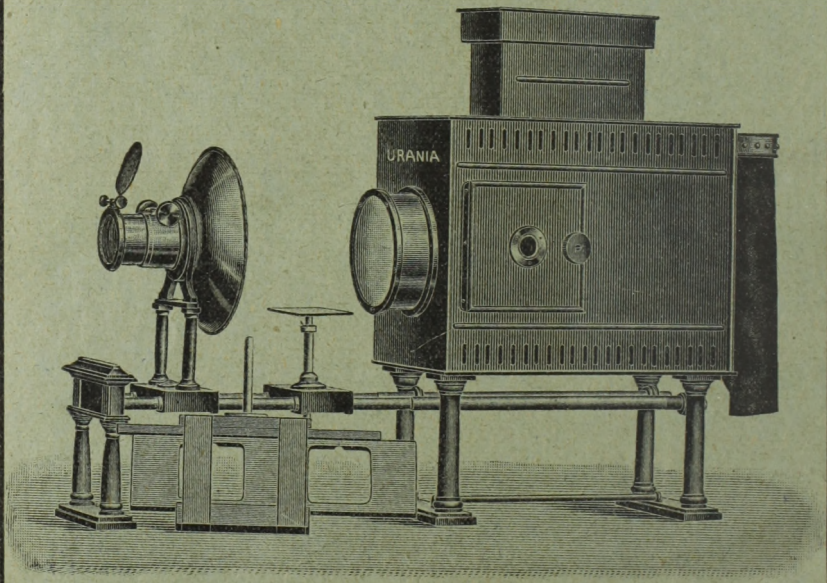

A tudományok minden ágazatát felölelő gyüjteményünk a kontinens leggazdagabb diapositiv gyüjteménye.

A MŰVÉSZETTÖRTÉNET

Ebben a páratlan gyüjteményben 10.000-nél több diapositiv lemezzel van képviselve. A világ összes nagy képtárainak műalkotásai után készült reprodukciókkal.

Teljes mozgó- és vetítőfelszerelések. — Epidiaskop-ok.

Fürst Aladár dr.: Németország zsidó középiskolái. Budapest, Franklin, 1930.

Komán Andor: High School. Az Egyesült Államok középiskolái. Miskolc, 1929.

Mező Franz dr.: Geschichte der olympischen Spiele. München, Knorr 1930.

Mező Ferenc dr.: Napsugaras görög földön. Budapest, Pallas, 29 l.

Moravcsik Gyula: Klasszika-filológiánk és a nemzeti tudományok. Szeged, 1930. 14 l.

Murgács Kálmán: Negyedik nótakönyve. Bpest, Nádor Kálmán.

Vakarcs Kálmán: Utasítások a középiskolai írásbeli dolgozati füzetek és rajzlapok beszerzésére és az írásbeli dolgozatok kiállítására és javítására. Németh V. Szentgotthárd, 1930.

Valentényi Gáspár dr.: Tanárképzés és a történelemtanítás iskolafajunkban. Miskolc, 1930.

MARX ÉS MÉREI

TUDOMÁNYOS ÉS ELEKTROMOS MÉRŐ MŰSZEREK GYÁRA

BUDAPEST, VI, Bulcsu-utca 7. szám.

Telefon: **Aut. 221—06** és **Aut. 154—88.**

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemű **fizikai, kémiai, elektrotechnikai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblák, előadó-asztalok, vegyifülkék, ablaksötétítő berendezések. Mozgó- és vetítőgépek. Iskolák teljes felszerelése.**

A cég fennáll 29 éve. Turin 1912. aranyérem és aranyoklevél. Országos tanszerkiállítás Budapest, 1910. első díj: állami aranyérem és díszoklevél új ipar meghonosításáért és versenyképességért. — KÖLTSÉGVETÉS DÍJTALAN.

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai / **kémia** / **földrajzi** / természetrajzi / stb. } tanszereket

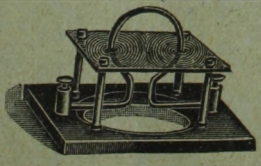

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

A m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi min. úr által 1094.541—104. szám alatt elismeréssel kitüntetve

LOPOS GYULA

TORNASZER- ÉS ISKOLABÚTORGYÁRA

BUDAPEST
III, BÉCSI-ÚT 85.
TELEFON: A. 625—05.

Legmodernebb svéd tornaszerek, athletikai szerek, gyógytornaszerek készítése. — Mindenfajta szabadalmazott fa- és vasállványú iskolapad gyártása. — Iskolapadok, óvodabútorok, iskolatáblák és irodabútorok előállítása.

Szabadalm. BU-KI labda 5-ös és 4-es nagyságban, tornatermi játékokhoz halina posztóból. Nem töri be az ablakot. Szabadalm. KOLOS tornapad.

Házi használatra kérjen prospektust!

Felszólításra árjegyzékkel
és költségvetéssel szolgálok!

RAJZTANÁROK FIGYELMÉBE!

A rajzoktatás előfeltétele a jó ceruza!
A kultúrvilág rajztanárai ma már csakis a

"SCHWAN-GOLD" STABILO

színes ironton használják és ajánlják tanítványaiknak is.

Ezen színes ironok rendkívüli törési szilárdsággal bírnak, tűhegyűre hegyezhetők. Pastell-, aquarell-, és selyemfestészetre, valamint vonali rajzolásra kitűnően használhatók. Egyetlen kísérlet ezen színes ironnal és soha más iront nem használ.

24 fénytálló szín! Kapható minden papir- és szaküzletben.

Mintával és szakszerű felvilágosítással szolgál a

SCHWAN BLEISTIFTFABRIK A.-G.

Nürnberg—Berlin—Wien—Budapest.

Vezérképviselő: TEICHNER DEZSŐ
Budapest VII, Damjanich-utca 46. szám. — Telefon: J.: 434—48.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1930. Budapest. — (F.: Czakó Elemér dr.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI
KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1930. DECEMBER.
4. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN.

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Székházavató ünnepünk: 1. *Dr. Madai Gyula* elnök megnyitó beszéde. 2. *Dr. Kornis Gyula* államtitkár üdvözlő beszéde. 3. *Sajó Sándor:* Tanárok Háza. 4. *Gaal Mózes* ünnepi beszéde. — Az Országos Középiskolai Tanáregyesület LXIV. évi közgyűlése: 1. *Dr. Madai Gyula* elnöki megnyitója. 2. *Édes Jenő* főtitkári jelentése. 3. *Szőts Gyula* előadása: Szolgálati idő és óraszám. 4. *Németh József* pénztáros jelentése. 5. *Dr. Finály Gábor* jelentése a Segélyző Alapról. — 6. A választmányi ülés jegyzőkönyve. — 7. A közgyűlés jegyzőkönyve.

FIGYELŐ: A Nemzeti Sport támadása.

EGYESÜLETI ÉLET: A szervező bizottság ülése. — Budapesti Kör. — Debreceni Kör. Győrkerületi Kör. — Miskolci Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Vitéz Sághelyi Lajos dr.:* A magyar polgári iskola hatvanéves multja. *(dr. Csóka Lajos).* — *Molnár János:* Polgári iskolai kis enciklopédia. *(Bihari Ferenc)* — *Homonnai Imre:* A francia rendhagyó igék lexikona teljes ragozással. *(Gál Kálmán).* — *Loczka Alajos és Nagy L. József:* Fizikai és Kémiai Didaktikai Lapok.

URANIA SZEMLÉLTETŐ TANESZKÖZÖK GYÁRA

Országos tan- és iskolaszerkiállítás ARANYÉREM

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

IV, SEMMELWEIS-UTCA 2.

A KOSSUTH LAJOS-UTCA SARKÁN

Turini nemzetközi kiállítás EZÜSTÉREM

TELEFON: Aut. 895—03.

TELEFON: Aut. 895—03.

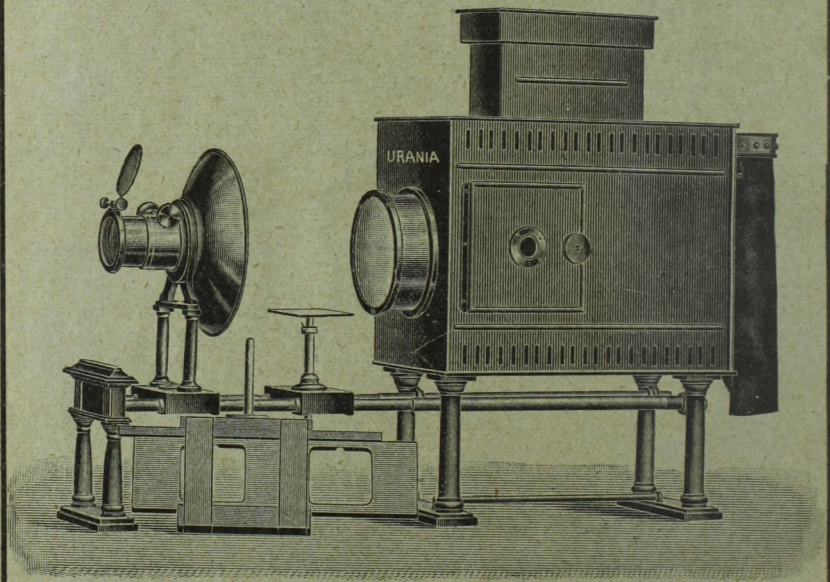

A tudományok minden ágazatát felölelő gyüjteményünk a kontinens leggazdagabb diapositiv gyüjteménye.

A MŰVÉSZETTÖRTÉNET

Ebben a páratlan gyüjteményben 10.000-nél több diapositiv lemezzel van képviselve. A világ összes nagy képtárainak műalkotásai után készült reprodukciókkal.

Teljes mozgó- és vetítőfelszerelések. — Epidiaskop-ok.

ványi L., Sántha Gy., Sárközy S., Schlosser I., Schmidt B., Schummer Sz., Schuszter R., K.-né Simon É., Somogyi Irén, Szél S., Szomorú Á., Takács A., Tunner K., Zsigmond F. (4·80)

1930/31 II. félévre : Keresztúri Gy., Wagner I. (0·60)

1930/31 egész évre : Altmann I. Gy. (5), Baky I., Bánóczy E., Bárány Mária, Benkő B., Boda B., Bódy D., Bráda L., Buda L., Csapkay S., Csinády G., Dávid Z., Dúzs G., Elekes I., Ember I., Erdélyi László, Faragó A., Fazekas Gy., Fejér I., Feltóthy A., Gaál L., Glósz E., Gulyás I., Györe I., Halász D., Hallgató S., Hetey D., Horváth József, Jakob K., Jánossy S., M.-né Katona I., Koczab F., Kónya S., Korcsmáros I., Koren D., Kovács Gy., Kovács L., Kresznerics Gy., Lersch E., Major A. V., Máriaföldy M., Mátrai R., Mikulich K., Müller K., Nagy K., Novák S., Olasz I., Papp Imre, Ö. Petrányi G.-né, Pintér S., Poór S., M.-né Poszler T., Réger B., Schwirián L., Somosi V., Soós A., V. Szabó A., Szabó Ernő, Szabó I., Szabó J., Szabó K., Szalay L., Szántó S., Szász B., Szathmáry L., Székely J., Széky I., Szeöke K., Szerecz I., Szilágyi B., Tárczy Á., Torday L., Tóth J. (Nk), Tőkés S., Tőrös L., Tüske B., Urbán B., Zalai M.

1931/2-re à 6 P : Tibelt Á.

Előfizetési díjak 1928/29-re : 1930/31-re : Gyöngyösi rg., Bp. Mátyás kir.-rg., Bernardinum ciszt. r. tképző (II).

Németh József
pénztáros.

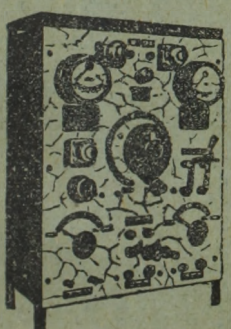

MARX és MÉREI

TUDOMÁNYOS ÉS ELEKTROMOS MÉRŐ MŰSZEREK GYÁRA

BUDAPEST, VI, Bulcsu-utca 7. szám.

Telefon: **Aut. 221—06** és **Aut. 154—88.**

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemű **fizikai, kémiai, elektrotechnikai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblák, előadó-asztalok, vegyifülkék, ablaksötétítő berendezések. Mozgó- és vetítőgépek. Iskolák teljes felszerelése.**

A cég fennáll 29 éve. Turin 1912. aranyérem és aranyoklevél. Országos tanszerkiállítás Budapest, 1910. első díj: állami aranyérem és díszoklevél új ipar meghonosításáért és versenyképességért. — KÖLTSÉGVETÉS DÍJTALAN.

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai
kémia
földrajzi
természetrajzi
stb.
} tanszereket

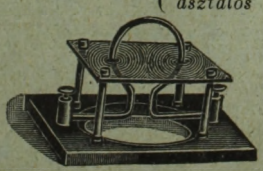

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

A m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi min. úr által 1094.541—104. sz. a. elismeréssel kitüntetve

LOPOS GYULA tornaszer- és iskolabútorgyára

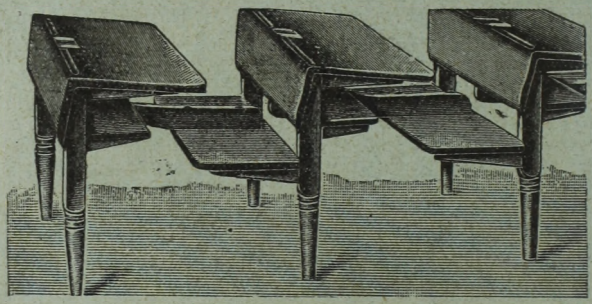

Budapest III, Bécsi út 85.
Telefon: A. 625—05

Házi használatra kérjen prospektust!

Felszólításra árjegyzékkel és költségvetéssel szolgálok.

Legmodernebb svéd tornaszerek, athletikai szerek, gyógytornaszerek készítése — Mindenfajta szabadalmazott fa- és vasállványú iskolapad gyártása. — Iskolapadok, óvodabútorok, iskolatáblák és irodabútorok előállítása.

Szabadalm. BUKI labda 5-ös és 4-es nagyságban, tornatermi játékokhoz halina posztóból. Nem töri be az ablakot. Szabadalm. KOLOS tornapad.

RAJZTANÁROK FIGYELMÉBE!

A rajzoktatás előfeltétele a jó ceruza!
A kultúrvilág rajztanárai ma már csakis a

"SCHWAN-GOLD" STABILO

színes ironfat használják és ajánlják tanítványaiknak is.

Ezen színes ironok rendkívüli törési szilárdsággal bírnak, tűhegyűre hegyezhetők. Pastell-, aquarell-, és selyemfestészetre, valamint vonali rajzolásra kitűnően használhatók. Egyetlen kísérlet ezen színes ironnal és soha más iront nem használ.

24 fénytálló szín! Kapható minden papir- és szaküzletben.

Mintával és szakszerű felvilágosítással szolgál a

SCHWAN BLEISTIFTFABRIK A.-G.

Nürnberg—Berlin—Wien—Budapest.

Vezérképviselő: TEICHNER DEZSŐ
Budapest VII, Damjanich-utca 46. szám. — Telefon: J.: 434—48.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1930. Budapest. — (F.: Czakó Elemér dr.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI
KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1931. JANUÁR.
5. SZÁM.

TARTALOM.

A memorandum átadása: 1. *Dr. Madai Gyula* beszéde. 2. *Gróf Klebelsberg Kuno* miniszter válasza. 3. A memorandum. — *Dr. Kornis Gyula:* A walesi herceg kultúrpolitikája. — *Dr. Petrich Béla:* A munkáltató oktatás elve a francia nyelv tanításában.

FIGYELŐ: A Nemzeti Sport ügye a Házban: 1. *Ötvös Lajos* interpellációja. 2. *Gróf Klebelsberg Kuno* miniszter válasza. — A reáliskola jelentősége. (*Dr. Kornis Gyula* beszéde.) — Pedagógiai hírek.

EGYESÜLETI ÉLET: Budapesti Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: A budapestvidéki és székesfehérvári tankerület igazgatóinak értekezlete. *(Bihari Ferenc)* — *Dr. Böhm Dezső:* A középiskolai tárgyak egymásravonatkoztatása a gyakorlatban. *(Dr. Kardeván Károly.)* — *Dr. Kresznerics Ernő:* Idegen személy- és helynevek szótára kiejtéssel. *(Dr. Dittrich Vilmos.)* — *G.:* Három gyorsírási könyv. *(Kováts Géza:* Fogalmazási gyorsírási rövidítések betűrendes gyüjteménye. *Kováts Alajos:* Rövidítések betűrendes gyüjteménye a fogalmazási és irodai gyorsíráshoz. *Kováts Géza:* Értelmi rövidítések.)

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN.

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

URANIA SZEMLÉLTETŐ TANESZKÖZÖK GYÁRA

Országos tan- és iskolaszerkiállítás ARANYÉREM

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

IV, SEMMELWEIS-UTCA 2.

A KOSSUTH LAJOS-UTCA SARKÁN

Turini nemzetközi kiállítás EZÜSTÉREM

TELEFON: Aut. 895—03.

TELEFON: Aut. 895—03.

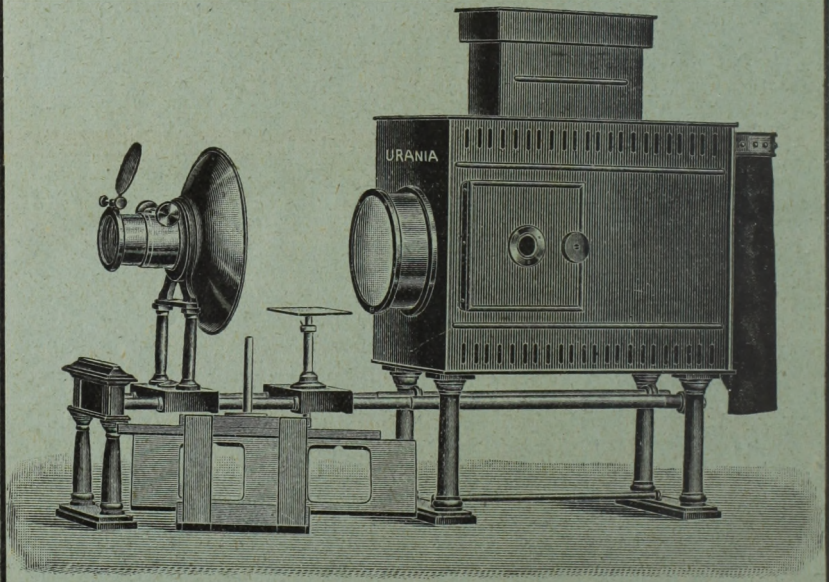

A tudományok minden ágazatát felölelő gyüjteményünk a kontinens leggazdagabb diapositiv gyüjteménye.

A MŰVÉSZETTÖRTÉNET

Ebben a páratlan gyüjteményben 10.000-nél több diapositiv lemezzel van képviselve. A világ összes nagy képtárainak műalkotásai után készült reprodukciókkal.

Teljes mozgó- és vetítőfelszerelések. — Epidiaskop-ok.

Orsz. Középisk. Tanáregyesület. 5015-ös számla.

1930 december 6-tól 1931 január 7-ig beérkezett pénzküldemények:

Tagdíjak: 1928/29. II. felére: Hedrich Á. (4)

1929/30. I. felére: Hedrich Á. (2). Kiss Jenő, Pék B., V. Szarka G.

1929/30. II. felére: Bihari F., Csóka L. (2·40)

1929/30. egész évre: Acsay I., Darás G., Éber E., H.-né Garay I., K.-né Geiszt I., Gosztonyi G., Hajdú I., Hilf A., Kálmán P., Keszey I., Lányik I., Membrez C., Szentgyörgyi F.

1930/31. I. felére: Almássy I., Bessenyey L. (4·80), Bodor I., Dávid L. (1·20), Eskulits F., Fodor Á., Gedeon Gy., Happ I., Haypál B., Hollós I., Hollósy K., Kalkbrenner A., Kamondy Z., Kárpáti Gy., Kertész I., Kottász I., Kovács Jenő, Králik G., Krémusz R., Krizsán Gy., Leitner I., Németh S., Oravecz L., Rosta F., Ruhmann I., Simon L., Spanner G., Szabó József, Szabó Kálmán, Várdai B.

1930/31. II. felére: Finály G., Lengyel M. (2·40), Pálla I., Szabó I. A.

1930/31. egész évre: Bleyer I., Galamb Ö., Hausbrunner V., Lóránd L., Marosi A., Nagy L. József, Székely K. (B), Tordai Á., Veszprémi E.

1931/32-re à 6 P: Nagy L. József.

Előfizetési díjak à 12 P: Ceglédi Kossuth-rg., Kecskeméti r. kath. lg., Bajai ciszt. r. rg. (7·20 pótlás.)

Alap. tagdíjhoz: Madai Gy. (14·40)

Németh József pénztáros.

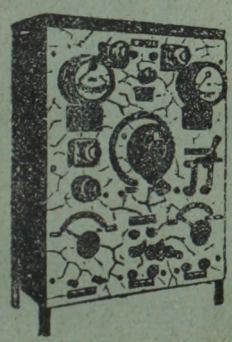

MARX és MÉREI

TUDOMÁNYOS ÉS ELEKTROMOS MÉRŐ MŰSZEREK GYÁRA

BUDAPEST, VI, Bulcsu-utca 7. szám.

Telefon: **Aut. 221—06** és **Aut. 154—88.**

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemű **fizikai, kémiai, elektrotechnikai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblák, előadó-asztalok, vegyifülkék, ablaksötétítő berendezések. Mozgó- és vetítőgépek. Iskolák teljes felszerelése.**

A cég fennáll 29 éve. Turin 1912. aranyérem és aranyoklevél. Országos tanszerkiállítás Budapest, 1910. első díj: állami aranyérem és díszoklevél új ipar meghonosításáért és versenyképességért. — KÖLTSÉGVETÉS DÍJTALAN.

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai / **kémia** / **földrajzi** / természetrajzi stb. } tanszereket

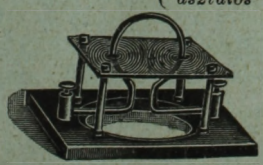

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

A m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi min. úr által 1094.541—104. szám alatt elismeréssel kitüntetve

LOPOS GYULA

TORNASZER- ÉS ISKOLABÚTORGYÁRA

BUDAPEST
III, BÉCSI-ÚT 85.
TELEFON: A. 625—05.

Legmodernebb svéd tornaszerek, athletikai szerek, gyógytornaszerek készítése. — Mindenfajta szabadalmazott fa- és vasállványú iskolapad gyártása. — Iskolapadok, óvodabútorok, iskolatáblák és irodabútorok előállítása.

Szabadalm. BU-KI labda 5-ös és 4-es nagyságban, tornatermi játékokhoz halina posztóból. Nem töri be az ablakot. Szabadalm. KOLOS tornapad.

Házi használatra kérjen prospektust!

Felszólításra árjegyzékkel
és költségvetéssel szolgálok!

RAJZTANÁROK FIGYELMÉBE!

A rajzoktatás előfeltétele a jó ceruza!
A kultúrvilág rajztanárai ma már csakis a

"SCHWAN-GOLD" STABILO

színes iront használják és ajánlják tanítványaiknak is.

Ezen színes ironok rendkívüli törési szilárdsággal bírnak, tűhegyűre hegyezhetők. Pastell-, aquarell-, és selyemfestészetre, valamint vonali rajzolásra kitűnően használhatók. Egyetlen kísérlet ezen színes ironnal és soha más iront nem használ.

24 fénytálló szín! Kapható minden papir- és szaküzletben.

Mintával és szakszerű felvilágosítással szolgál a

SCHWAN BLEISTIFTFABRIK A.-G.

Nürnberg—Berlin—Wien—Budapest.

Vezérképviselő: TEICHNER DEZSŐ
Budapest VII, Damjanich-utca 46. szám. — Telefon: J.: 434—48.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1931. Budapest. — (F.: Czakó Elemér dr.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI
KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1931. FEBRUÁR.
6. SZÁM.

TARTALOM.

vitéz Bessenyei Lajos dr.: Irodalmunk tanításáról. — *Dr. Kardos Albert:* A magyar irodalomtörténeti tanterv módosítása. — *Dr. Horváth Károly:* Az iskolakertek a tanítás szolgálatában.

FIGYELŐ: *Bernolák Kálmán:* Leányközépiskoláink új érettségi vizsgálati utasítása. — *Dr. Jámbor György:* Pedagógiai hírek.

EGYESÜLETI ÉLET: Budapesti Tanári Kör. Debreceni Tanári Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Franz Mező dr.:* Geschichte der olympischen Spiele. *(Ács Károly.)* — *Torday Lajos:* A középiskolai tanár feladata és munkája. *(—r.)* — *Törös László dr.:* Német kísérleti iskolák és iskolaügyi kísérletek. *(Bihari Ferenc.)* — *Kausz János dr.:* Az emberfajok élete és jövője. *(Dr. Méhes Gyula.)* — *Vajthó László:* Mai magyar múzsa. — *Bessenyei Lajos dr.:* A tanulók túlterhelése. *(Bihari Ferenc.)*

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN.

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

Orsz. Középiskolai Tanáregyesület. 5015-ös számla.

1931 január 7-től február 7-ig beérkezett pénzküldemények:

Fölvételi díj à 2 P: Sényi Valéria.

Tagdíjak: 1927/28-ra: Medvigy C.

1928/29. II. felére: Erődi K.

1929/30-ra: Biró F., Erődi K., Garda S., Kovács Gábor, Révész E.

1930/31. I. felére à 3 P: Alliquander L., Almássy K., Bihari F. (4·80), Czékus K., Földi B., Grabovszky C., Homonnai I., Horváth E., Koczogh A., Kricsfalussy I., Mausel A., Mohr Gy., Papp Zoltán. Raymann I. V., Sándy H. V., Szabó Z.

1930/31. II. felére: Blau Á., Czogler K., Ernyei I., Firbás O., Gosztonyi I., Grabowieczky L., Hergovits I., Lenkey L., Littomericzky I., Pivárcsy I., Rapszky B., Rodt L., Schmiedt A., Skala I., Székely K. (3·60), Szabó I. A., Virányi F.

1930/31. egész évre à P: Ambrózy P., Antal Géza, Balázs S., Ballagi M Baracska Gy., Bayer R., Bérczi L., Bónis P.-né, Csernay L., Czakó F., Czeizel I., Domby L., Faragó L., Farkas K., Fodor F., Fornwald I., Fray I., Gaál T., Garzó B., Györgyfi Gy., Hadnagy L., Hajdu I., Harkay I., Hársing I., Herbály Gy., Hlavathy I., Hofmann Károly, Hofman Kristóf, Hollósy B., V. Horváth A., Hunyady I., Jaeger I., Janó Z., Jausz B., Kakasi Gy., Kerékgyártó Á., Király Jenő, Kiss Kálmán, Klein Gy., Kopányi M., Korpás F., Kovács G., Krompaszky M., Luttor I., Mihalik I., Miklóssy K., Mixich L., Molecz B., Nagy János, Nemes K., V. Nemes I., Németh L., Oberle A., Oláh K., Ondrus P., Pásthy I., Peczina E., Pintér D., Pokorny E., Répászky T., Roseth A., Sajtos I., Scheiring K., Sebes Gy., Sényi V., Skrovina S., Soltész Gy., Soós T., Szakács Ö., Szász K., Szemerey G., Szentgyörgyi L., Sztramszky I., Taugner M., Téglásy F., Temesi Gy., Theisz Gy., Trombitás Gy., Turkovich F., Ujváry L., Vaday F., Vajthó L., Varga Sándor, Vaszalits P., Veuglárzsik F., Virág O., Vujsz I., Wolfinau B., Zayzon F., Zimay Sz., Zimányi D., Zipser S., Zlinszky A.

1931/32-re: Kardeván K. (2), Szabó I. A. (1·80), Vujsz I. (3·20)

Előfizetési díjak. 1929/30-ra à 12 P: Békéscsabai Rudolf rg., Kispestmunkástelepi polg. fiúisk.

1930/31-re à 12 P: Bácsalmási polg., Békéscsabai L. Zs. líc., Bittenbinder M. (II. 3.), Bp. I. Verbőczy rg., VI., Mária T. lgimn., Dombóvári Esterházy rg., Egri ciszt. rg., Földes Ede, Hatvani reál, Győri I. sz. polg. fiúisk., Mátészalkai polg., Mezőtúri T. Bl. líc., Pécsi felsőker., Soproni ev. líceum, Soproni Széch. I. rg., Soproni Zrínyi I. lnev. I., Székesfehérvári ciszt. r. rg., Szentesi H. M. rg., Váci kegy. r. g.

Alap. tagdíjhoz: Madai Gy. (3·60)

Németh József pénztáros.

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX. Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai / **kémia** / **földrajzi** / természetrajzi / stb. } tanszereket

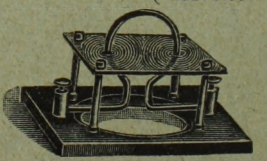

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

R. Vozáry Aladár : Elszállt turul. Budapest, 1930. Stúdium.

Trikál József dr. : A lélek rejtett élete. Budapest, 1931. Szent István.

Petró József dr. : A szentmise története. Budapest, 1931. Szent István.

Meszlényi Antal dr. : A magyar jezsuiták a XVI. században. Budapest, 1931. Szent István.

Mihalics Vid dr. : Az új szociális állam. Budapest, 1931. Szent István.

Éhik Gyula dr. : Prémek és prémes állatok. Budapest, 1931. Szent István.

Orczy Emma : Sir Percy visszaüt. Budapest. Szent István.

Hichens : Allah kertje. Budapest, Szent István.

Crawford Marion : Don Orsino. Budapest. Szent István.

Bokor Malvin : Az utolsó Árpád. Budapest. Szent István.

Rider Haggard : A két D'Arcy. Budapest. Szent István.

Blaskó Mária : Építsünk együtt. Budapest. Szent István.

Pongrácz Irén grófnő : Klárika hercegnő kalandjai. Budapest. Szent István.

Lintnerné, Fittler Vilma : Jézus lesz pajtásom. Budapest. Szent István.

Kriston Endre : Patkó Pista. Budapest. Szent István.

Muzsnai László dr. : Az egyetlen bálványimádó állat és világa. Szerző kiadása.

Vajthó László : Mai Magyar Múzsa. Könyvbarátok Szövetsége.

Bognár Cecil : A normák alkonya. Budapest. Stephaneum.

Krisztin Ernő : Idegen személy- és helynevek szótára, kiejtéssel. Szombathely, 1930.

Bittenbinder Miklós dr. : Neveléstudományi dolgozatok : A francia középiskolák bírálata. Magyar nyelvtudományi intézet. A középiskolai magyar irodalomtanítás központi része stb. Budapest, 1930.

Gyenis András : A pálosrend multjából. Kalocsa, Árpád Rt.

Olay Ferenc dr. : A magyar művelődés kálváriája az elszakított területeken. Bpest, Magy. Nemzeti Szövetség 1930.

Pável Ágoston dr.: A vasvármegyei Múzeum Könyvtárának II. gyarapodása és Jelentése az 1929. évi működéséről és állapotáról. Szombathely, 1930.

A magy. kir. testnevelési főiskola Almanachja 1925—1930. Bpest, 1930.

Törös László dr. : A nagykőrösi Arany János Társaság Évkönyve. V. kötet, 1929—30. Nagykőrös, 1930.

Gombocz Zoltán dr. : Magyar Szókészlet. I. rész. (Honfoglalás előtti bolgár—török jövevényszavunk. Bpest.) A budapesti bölcsészethallgatók Árpád bajtársi egyesülete, 1930.

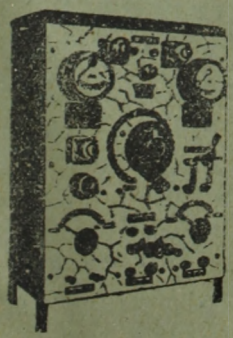

MARX ÉS MÉREI

TUDOMÁNYOS ÉS ELEKTROMOS MÉRŐ MŰSZEREK GYÁRA

BUDAPEST, VI, Bulcsu-utca 7. szám.

Telefon: **Aut. 221—06** és **Aut. 154—88.**

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemű **fizikai, kémiai, elektrotechnikai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblák, előadó-asztalok, vegyifülkék, ablaksötétítő berendezések. Mozgó- és vetítőgépek. Iskolák teljes felszerelése.**

A cég fennáll 29 éve. Turin 1912. aranyérem és aranyoklevél. Országos tanszerkiállítás Budapest, 1910. első díj: állami aranyérem és díszoklevél új ipar meghonosításáért és versenyképességért. — KÖLTSÉGVETÉS DÍJTALAN.

A „STUDIUM“ KIADÁSÁBAN MEGJELENT A

VILÁGIRODALMI LEXIKON (KÜLFÖLDI IRODALOM)

I. KÖTETE. *Több, mint 60 szaktudós közreműködésével szerkesztette* **DR. DÉZSI LAJOS**

a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, egyet. nyilv. rendes tanár.

A LEXIKON TARTALMÁNAK FŐBB RÉSZEI:

1. rövid **áttekintés minden nemzet irodalmának fejlődéséről;**
2. **írók és tudósok életrajza** és működése — a magyarnyelvű irodalom kivételével;
3. a nevezetesebb művek **tartalmi ismertetése és esztétikai méltatása;**
4. **műfajok** fejlődéstörténete, az *irodalomtudomány* minden fontosabb kérdése;
5. **álnevek;**
6. **hírlapirodalom;**
7. a **játékszíntörténet** nevezetesebb *színészek* életrajzával;
8. **bibliofilia;**
9. a **könyvnyomdászat** és
10. a **könyvtárak** ismertetése.

A cikkeket mindenütt **bibliográfia** kíséri, hogy a továbbtanulmányozást megkönnyítse.

A szöveg a nevesebb **írók arcképével, névaláírásával s a kiválóbb művek címlapjainak hasonmásával stb. gazdagon illusztrált.**

A Világirodalmi Lexikon **még más lexikonok mellett is nélkülözhetetlen és hézagpótló kézikönyvül szolgál.**

A VILÁGIRODALMI LEXIKON

3 kötetben, több mint 3000 hasáb terjedelemben, nagy lexikonalakban s egészvászon-kötésben, a Magyar Irodalmi Lexikonnak megfelelő kiállításban — a II. és III. kötet kb. féléves időközökben — jelenik meg.

KEDVEZMÉNYES MEGRENDELÉSI ÁRA MEGJELENÉSIG:

KÖTVE 3 KÖTETBEN 98 PENGŐ,

amely összeg **HAVI 5 PENGŐS RÉSZLETEKBEN** is fizethető.

Bolti ára sokkal magasabb lesz. — Azok, akik az egész összeget egy összegben fizetik, a munkát 90 pengőért kapják. — Az I. kötet megrendelése az egész mű átvételére kötelez.

Prospektusokat, csekklapokat készséggel küldünk

„STUDIUM“ KÖNYVKIADÓ BUDAPEST

IV, Múzeum-körút 21. Telefon 856-16. Postacsekkszámla 4041.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1931. Budapest. — (F.: Czakó Elemér dr.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1931. MÁRCIUS.
7. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN.

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Meghívó a rendkívüli közgyűlésre. — *Dr. Jámbor György:* Az igazgatóképzés kérdése. — *Nemes Károly:* A tanári munka. — *Pintér Lajos:* A módszeres dolgozatírás és javítás a latin nyelvtanításban. — *Dr. Zemplényi Imre:* A középiskolai egészségtani oktatás.

FIGYELŐ: *Dr. Kovács Géza, vitéz dr. Polgáry István:* A magyar irodalomtörténet anyagának beosztása. — A modern nyelvi oktatás kérdései az Országos Közoktatási Tanácsban.

EGYESÜLETI ÉLET: Egyesületi hírek. — Budapesti Tanári Kör.

HÍREK. — HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Olay Ferenc dr.:* A magyar művelődés kálváriája az elszakított területeken. *(N.)* — Világirodalmi Lexikon. *(ta.)* — *Párkányi Norbert:* Leányközépiskolai problémák. *(Bihari Ferenc.)* — *Glatz Károly dr.:* Az esztétikai nevelés és az ipari oktatás a pályaválasztás problémájában. *(Bihari Ferenc.)* — A M. Kir. Testnevelési Főiskola Almanachja. *(Mező Ferenc dr.)* — *Szemere Zoltán:* Madárhatározók. — *Nagy Jenő dr.:* Úszómadaraink meghatározója. *(Horváth Károly dr.)* — *Vakarcs Kálmán:* Útasítások. *(—l.)* — *Murgács Kálmán:* Negyedik nótáskönyve. *(N.)* — *Desiderius Breitenstein dr.:* Die sozialistische Erziehungsbewegung. *(Grünfeld Ferenc dr.)*

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

HÓMAN BÁLINT
ÉS
SZEKFŰ GYULA

MAGYAR TÖRTÉNET

című nagy műve hét kötetben jelenik meg. — Eddig megjelent az

I., II., IV. ÉS V. KÖTET.

Történelmi multunk hű szószólója a kiváló két tudós hatalmas munkája, melynek ára kötetenként

20 PENGŐ.

A maroquin-félbőrkötés, a pompás térképmellékletek, a művészi nyomás a magyar nyomdatechnika legszebb alkotása.

Megrendelhető 5 pengős havi részletfizetésre is.

Ismertetést készséggel küld a

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
KÖNYVESBOLTJA
BUDAPEST IV, KOSSUTH LAJOS-UTCA 18.

Orsz. Középiskolai Tanáregyesület. 5015-ös számla.

1931 február 7-től március 7-ig beérkezett pénzküldemények:

Fölvételi díjak à 0·80 P: Horváth K., *à 2 P:* Belohorszky F., Sipos L., Strasser S.

Tagdíjak 1926/27-re: Csorba K. (2 P)

1927/28. I. felére à 3 P: Bundschuh O., Irsik I.

1928/29. I. felére: Farkas István (2·80 P), Méhes Gy. (3·40 P)

1928/29. II. felére: Pázmány I., Schimtzer B., Veszely V., Vincze S.

1928/29. egész évre: Bruck F.

1929/30. I. felére: Hajba K., Herczeg Á. (4 P), Majtényi K.

1929/30. II. felére: Árvay E., Balogh István, Grünfeld F., Lengyel K., Lepsényi I., Páll Gy., Peckl M., Piroska L., Székely József, Tamáskovich A., Ujvári Gy., Záhorszky O.

1929/30. egész évre: V. Benkő I., Dobrovich Á., Ghimesy M., Grumár G., Györkös I., Jámbor F., Kopp T., Olofsson G., Schmitzer B., Wolenszky Gy.

1930/31. I. felére: Árvay E., V. Bakonyi I., Balogh I., Bárdos I., Benkő István, Bucsy I., Csinády I., Dávid I., Ferencsik L., Grünfeld F., Horváth János (Szeged), Horváth L., Jánosy B., Juth B., Krikker F., Kovács M., Kovácsy I., Lepsényi I., Lissák I., Makoldy V., Malatinszky Gy., V. Máriafölde M., Mező F., Molnár S., Páll Gy., Pazár B., Peckl M., Piroska L., Putnoky I., Schmitzer B., Schwerer I., Somogyi József (Szeged), Székely I., Tamáskovich A., Ujváry Gy., Will P., Záhorszky O.

1930/31. II. felére: Antalfy G., Babnigg B., Barta M., Behányi E., Benke A., Benkhard I., Bihari F. (2 P), Bordács M.-né, Bujdosó I., Csetri K., Csürös Z., Elekes I., Endrei G., Erdei I., Erdős K.-né, V. Fehérváry D., Fluck I., Gajda B. (3·60), Gál Zs., Gáspár Gy., Grosz F., Haerter A., Hantz I., Hauser I. (1·20 P), Hegedüs S., Hollendonner F., Hölszky S., Illyés Á., Jobai I., Katona I., Keresztes M., Kiss P., Koppe E., Kovács B. I., Kreiger K., V. Lengyel A., Mayer P., Messik B., Miklósy F., Milinkovich F., Moldoványi G., Muzsi P., Néder Gy., Novobáczky K., Ollé I., Oppel I., V. Pálfi I., Petrován O., Piros K., Pusztay R., Rorák I., Sárkány I., Scheitz E., Schmidt A. I., Schuszter R., Simon L., Soós S., Strasser I., Szalay Gy., Szarka Gy., Szeleczky M., Szél S., Szemző A., Szőnyi S., Szücs S., Takács A., Ujváry F., Velker I., Wiese Gy.

1930/31. egész évre: Ács K., Ambrózy G., Andreánszky O., Arató A., Balogh Albin, Balogh Anna, Belohorszky F., Benigny A., Bernolák K., T.-né Bitzó S., Bodrossy L., Csink I., Dubizmay I., Dubovitz I., M.-né Dvorzsák K., Erdős T., Fehér G., Fejes Zs., Földy I., Gacsályi S., Gáspár M., Gyertyánffy E., Havasi L., Horváth K., Karner E., Keller L., Kenyeres E.-né, Kiss Gábor, Kiss László, Kiss Teréz, Kovács Lászlóné, V. Kovács Lajos, Körös E., K.-né Kubáss A., Kuzmits V., László G., Lechner T., Mácsay L., Magdics G., Makó I., Medgyesi N., Mellán M., Molnár R., Moravecz K., H.-né Muntyán I., Nagy Endre, Nagy Jenő, Nagy Pál (Budapest), Sz.-né Nagy I., Nelky I., Németh D., Pap Z., O.-né Pauer M., Péter K., Pickel P., F.-né Popovits M., Prónai A., Rab I., Radák O., Röder E., Ruhmann K.-né, Sándor P., Schaller R., Schárbert Á., Schmiedt Gy., Sipos L., Sólyom H., Sólymos V., Somogyi István, Steller I., Sulyok E., L. Sulyok I., Szabadi B., Szenészy Gy., Szépmihály (Szluika) E., Sziklai I., Szörényi I., Teltsch K., B.-né Töreky E., Urbányi E., Valent I., Varga László, Vértes Z., Vogel S., Winder I., Zágoni D., Zwick V.

1931/32. évre: Bihari F. (2 P), Finály G. (3 P), Jámbor Gy. (5 P), Réger B. (2·40 P), Weiszer Gy. (6 P), Weiszer Gy.-né (5·20 P).

Előfizetési díjak 1929/30-ra: Debreceni r. kath. lg., Esztergomi Sz. I. reál, Kisújszállási Horthy rg., Szegedi Tanker. Főig.

1930/31. I. részlet: Csurgói Tanítóképző (6 P), Nagykőrösi A. I. g. (6 P), Pannonhalmi főkönyvtár (3 P).

1930/31. egész évre à 12 P: Budapesti X. ker. Szt. László rg., Ceglédi Polgári Leányiskola, Csongrádi Sz. I. rg., Kisújszállási Horthy rg., Mezőtúri ref. g., Szentgotthárdi áll. rg., Tatai E., r. rg., Thiering G., Sopron.

Adomány: Schmiedt A. 3·60 P.

Németh József pénztáros.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Gróf Klebelsberg Kuno: Világválságban. Budapest, Athenaeum.

Pintér Jenő: Emlékkönyv Négyesy László hetvenedik születésnapja alkalmából. Budapest, A Magyar Irodalmi Társaság. 1931.

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára

BUDAPEST VI, BULCSU-UTCA 7. SZ.

TELEFON: Aut. 933–88. és Aut. 933–86.

Gyártanak saját nagyszabású telepükön: **Fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblákat, előadóasztalokat, vegyifülkéket, ablaksötétítő berendezéseket. Iskolai gyakorlatokhoz való eszközök Mikola, Mami, Hahn és Grimschl után. Epidiaskopok a legelsőrendűbb kivitelben. Mozgógépek.**

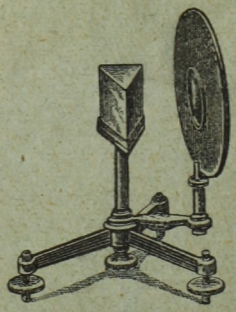

A CÉG FENNÁLL 31 ÉVE.

1910. Országos tanszerkiállításon: **első díj, állami aranyérem** és **díszoklevél**, új iparág meghonosításáért és felsőbb elismerésért.

PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai
kémia
földrajzi
természetrajzi
stb.
} tanszereket

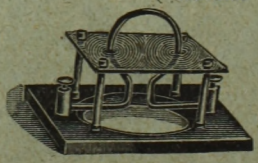

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

14.831 — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest (F.: Czakó Elemér dr.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI
KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1931. APRILIS.
8. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Vende Ernő: Magyar olvasókönyveink reformjához.

FIGYELŐ: *Dr. Kardeván Károly* és *Osztie József:* Az igazgatóképzés kérdéséhez. — *Dr. Holstein Gyula:* Az értesítőkben elkallódó értékeink.

EGYESÜLETI ÉLET: Egyesületünk tisztelgése *dr. Szily Kálmán* államtitkárnál. — *Négyesy László* üdvözlése. — Budapesti Tanári Kör. — Debreceni Tanári Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Gróf Klebelsberg Kuno:* Világválságban (*). — *Pintér Jenő:* Emlékkönyv Négyesy László hetvenedik születésnapja alkalmából *(Halász László).* — *Brandenstein Béla báró:* Művészetfilozófia *(Osztie József).* *Bognár Cecil:* Gyermekpszichológia és pedagógia *(Bihari Ferenc).* — *Prónai Lajos:* A puszták börtönében *(-h. -a.).* — *Valentényi Gáspár dr.:* Tanárképzés és történelemtanítás iskolafajunkban *(Bihari Ferenc).* — *Kittenberger Kálmán:* A megváltozott Afrika *(Horváth Károly dr.).*

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK:

1000 szónál többet ér 1 kép!

TANTERMI FILMOKTATÁSÉ A JÖVŐ.

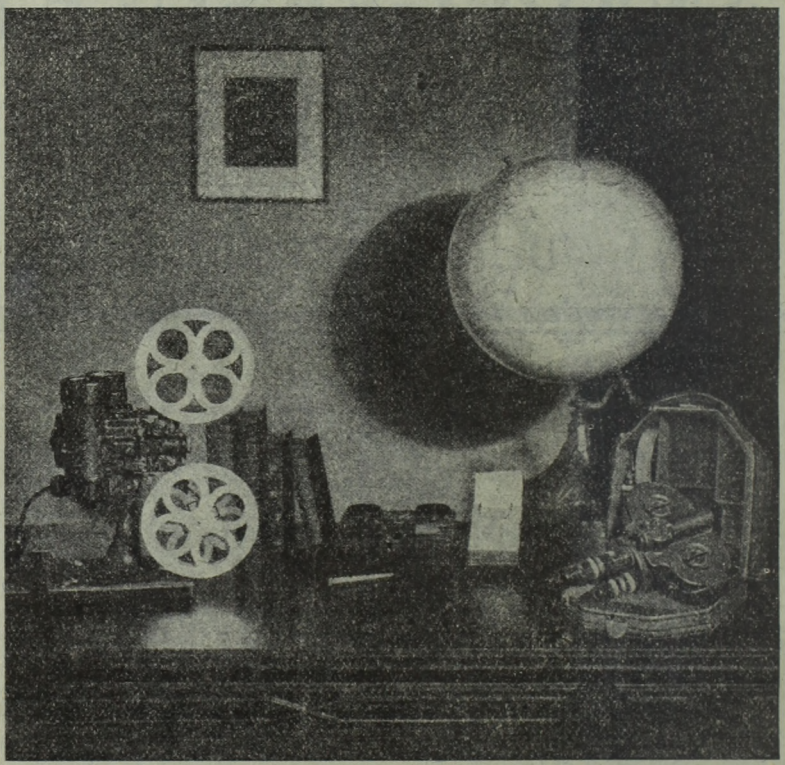

Filmo REGISTERED **a tanterembe hozza az egész világot.**

Kérjen kimerítő ismertetést tantermi mozikészülékeinkről.

Tantestületeknek készülékeinket díjmentesen mutatjuk be vidéken is.

PEJTSIK KÁROLY

BUDAPEST IV, VÁROSHÁZ-UTCA 4. SZÁM.

Országos Középiskolai Tanáregyesület. 5015-ös számla.

1931 március 7-től április 9-ig beérkezett pénzküldemények:

Fölvételi díjak à 0·80 P: Mátéfi M., Tassy F. és *à 2 P:* V. Polgáry I.

Tagdíjak 1928/29-re à 6 P: Marczinkó A.

1929/30. I. felére: Csabai I. (2·40 P)

1929/30. II. felére: Feiler A., Pék B.

1929/30. egész évre à 6 P: Árvay I., Balogh S., Barsi I., Bednarik A., Bodnár L. (V. k.), Bosányi F., Böhmann I., Buday Gy., Deseő Z., Fröhlich K., Glatz K.-né, Greszler Gy., Gyulai B., Halmos I., Hartmann I., Hegedüs I., Herritz O., Holló A., Horváth Ernő, Kurucz Gy., Liebermann M., Marczinkó A., Mermelstein M., Obendorf K., Somló K., Somogyi Kálmán, Strecke E., Szentgyörgyi E.-né, Szödényi A.

1930/31. I. felére: V. Esztergomy F. (1·20 P), Tettamanti B. (2·40 P), *à 4 P:* Blázsik K., Jávor A., Mátyás K., Mikó P., Váli R., Wiesinger K.

1930/31. II. felére: V. Bessenyei L. (1·20 P), Debreczeny F. (3·60 P), Édes I. (1·20 P), Ferencsik L., Grünfeld F. (2·40 P), Malatinszky Gy., Mező F.

1930/31. egész évre: Ady L., Balczer Gy., Benigny Gy., Birta I., Csürös F., Demeter I., Dienes I., Dienes I.-né, Faragó János, Fazekas I., Fejes A., Frick I., Garda S., V. Ghymes B., Hadházy D., Heller B., Hettesheimer E., Hoffer A., Horváth Károly (Debrecen), Horvay R., Ignátz E., Jakucs I., Jóvér A., Juhász E., Karai S., Kardos A., Kiss M., Kollwentz R., Koncz A.-né, Kornya S., Kovács Margit, Lakner I., Lovas R., Maár M., Madai P., Majoros B., Mátéfi M., Mészáros S., Mika A., Mika K., Nádasdy I., Nagy Jenő, Németh J., Nyáry B., Osváth Ö., Papp Ferenc, Papp István (Gy.), Párkányi N., Péterffy L., Péter Z., Pintér L., Rózsa István, Sebők E., Sipos M., Sós I., Szabó Márton, Szele M., Szeremley B., Tassy F., Telkes S., Tóth Etel, Török T., Vág S. R.-né, Vámossy I., Vekerdy B., Wirker E., Zsigmond F.

1931/32-re fizettek már: Bihari F. (3·60 P), Debreczeny L. (3·60 P), Finály G. (5·20 P), Győrffy I. (6 P), Heller B. (6 P), Horváth K. (IV. k.), 2·40 P, Szabó I. P. (2·60 P)

Előfizetési díjak à 12 P: Bonyhádi ág. h. ev. rg., Budapesti Testnevelési Főiskola, Szegedi kegyesrendi gimnázium, Székesfehérvári áll. polgári fiúiskola.

Németh József pénztáros.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Kiss Menyhért: Mézeskalács szív. Bpest. Singer és Wolfner.
Mauks Ernő dr.: Sas és pillangó és egyéb állatvers. Pécs. Dunántúli nyomda.
Marczell Ágoston dr.: A magyar sors. Bpest.
Marczell Ágoston: Emős álma. Bpest.
Urbán Gábor: Gyöngyszemek. Mabi.

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára

BUDAPEST VI, BULCSU-UTCA 7. SZ.

TELEFON: Aut. 933–88. és Aut. 933–86.

Gyártanak saját nagyszabású telepükön: **Fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblákat, előadóasztalokat, vegyifülkéket, ablaksötétítő berendezéseket. Iskolai gyakorlatokhoz való eszközök Mikola, Mami, Hahn és Grimschl után. Epidiaskopok** a legelsőrendűbb kivitelben. **Mozgógépek.**

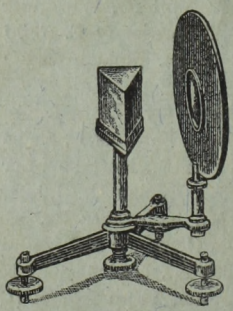

A CÉG FENNÁLL 31 ÉVE.

1910. Országos tanszerkiállításon: **első díj, állami aranyérem** és **díszoklevél**, új iparág meghonosításáért és felsőbb elismerésért.

PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai
kémia
földrajzi
természetrajzi
stb.
} tanszereket

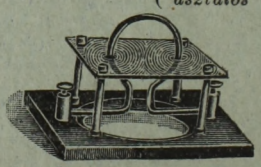

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

14.981 — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest. (F.: Czakó Elemér dr.)

0.43.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1931. MÁJUS.
9. SZÁM.

TARTALOM.

Dr. Koczogh András: A tanulóifjúság lelki válsága. — *Dr. Petrich Béla:* A francia irodalom tanításának kérdése középiskoláinkban. — *Dr. Lázár Piroska:* Drezdai tanulmányutam.

FIGYELŐ: *Ujvári Gyula:* Túlterhelés, háziolvasmány, vakáció. — *Dr. Kovács Géza:* Évelei tankönyvmizériák.

EGYESÜLETI ÉLET: Igazgatósági és választmányi ülés. — A rendkívüli közgyűlés. — Gondnoki jelentés. — A Jóléti Bizottság ülése. — Tájékoztatás balatonfüredi üdülőházunk megnyitásáról. — Felvétel az Árpád-kollégiumba. — Budapesti Tanári Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Pintér Jenő* Magyar Irodalomtörténete *(—a)*. — *Tolnai Vilmos:* Magyarító szótár. — *Balassa József:* Az egységes magyar helyesírás szótára és szabályai *(Kelemen Béla)*. — *Korpás Ferenc:* Hogyan lehet helyesen és jól tanulni *(Sz. Gy.)*. — *Tiboldi József:* Párjavesztett gerlice *(d—z.)* — Új egyházi énekgyüjtemény.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

1000 szónál többet ér 1 kép!

TANTERMI FILMOKTATÁSÉ A JÖVŐ.

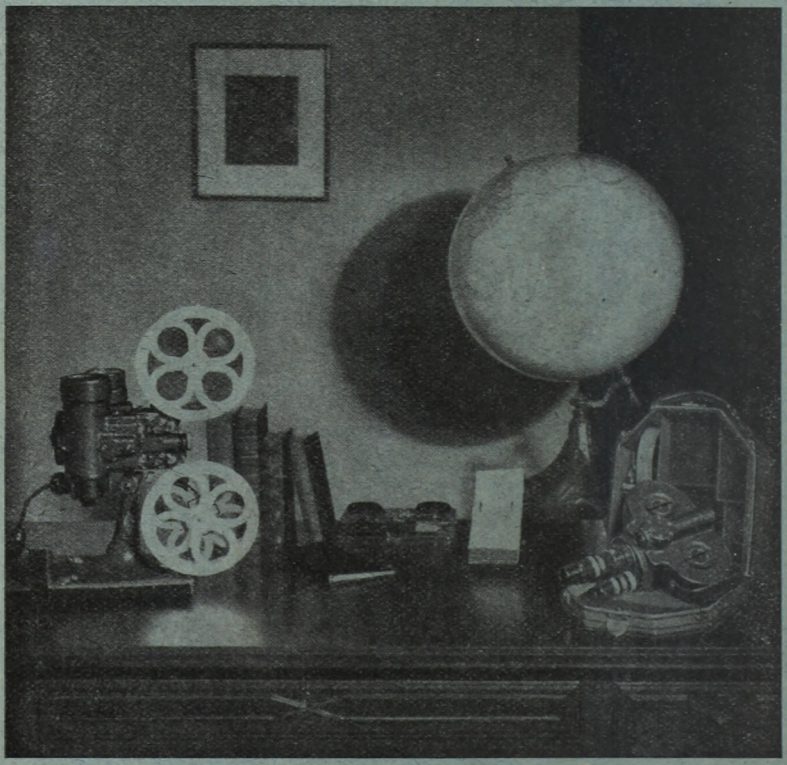

Filmo REGISTERED

a tanterembe hozza az egész világot.

Kérjen kimerítő ismertetést tantermi mozikészülékeinkről.

Tantestületeknek készülékeinket díjmentesen mutatjuk be vidéken is.

PEJTSIK KÁROLY

BUDAPEST IV, VÁROSHÁZ-UTCA 4. SZÁM.

Orsz. Középiskolai Tanáregyesület 5015-ös számla.

1931. április 9-től május 7-ig beérkezett pénzküldemények:

Fölvételi díjak à 2 P: Bartalits Mária, Holstein Gyula, Taborszky Ottó, Vikár Erzsébet.

Tagdíjak. Pótlás: Sax S. (5 P)

1929/30. II. felére: Heinlein I.-né, Módi M.

1929/30. egész évre: Csizik Gy., Freitag I., Jurás L., Lang I., Neumann I., Oláh M., Ponyiczky Z., Raskó K., Revuczky V., Saskó S., Söjtöri K., S. Szabó I., Szokol R., Travnik I., Wagner G., Wünschendorfer A.

1930/31. I. felére: Balogh S., Banner B., Békei I., Deseő Z., Fehér G., Fehér G.-né, Halász L., Hartmann I., Holstein Gy. (2·20 P), Horváth Laura, P.-né Jachini A., Jámbor M., B.-né Jeney G., Kallós B., Kuthy E., P.-né Loykó I., Medveczky I., Pápay G., Pfitzner I. (4 P), Pozsgay P., Szilágyi I., Terebess I.

1930/31. II. felére: Alliquander L., Bartha S., Biczó F., Biró L., Bokor L., Csengery E., Cserny E., Czékus K., Sch.-né Csöndör I., Dingha S., Egner S., Fáy B., Fodor I., Földi B., Fördős L., Gammer B., Gáspár L., Gerecze A., Gludovácz I., Gockler Gy., Grabovszky C., Hamza Gy., Herkely I., Homonnai I., Horváth E., Z.-né Karvas E., Kintzler Ö., Klész I., Koczogh A., Koppányi B., Ö. Kósch R.-né, Krebsz M., Kricsfalussy I., Kurucz Gy., Lendvai E., Málly F., Mantel A., Mayer M., Mentz I., Mohr Gy., Murányi P., Nemes Margit, B.-né Pataky E., Pazár D., E.-né Pető G., Polgár S., V. Sándy H., Sántha Gy., Schill F., Schmidt B., Schwirián I., Sidlovits K., K.-né Simon E., Somogyi Irén, V. Szabó Z., Tamás Gy., Ujsághy G., Varga I., Vidos M., Vozáry M., Wallacher L., Zelenka Gy.

1930/31. egész évre: Alszeghy Zs., Balkányi E., Bartalits M., Bászel E., Bauer E. (5 P), Bencsik G., Benisch A., Bialek D., Binder I., Bodnár Lajos (V. k.), Bodnár Lajos (VIII. k.), Bognár C., Botár I., Böhmann I., Buday Gy., Csapkay S., Csizik Gy., Darás G., Debreczeni E., Dingfelder E., Éber E., Elek O., Fehér G. (Gy.), Friml A., Fröhlich K., Galambos D., H.-né Garay I., Gokler M., Gombos A., Gosztonyi G., Greszler Gy., Gröger R., Gruber M., Gulyás S., Halmos I., Hedrich A., Hegedüs I., Heinlein I.-né Hencz A., Heppner A., Herritz O., Hilf A., Hoffmann M., Holló A., Holló K., Horvát János, Igmándy I., Jókayl L., Kálmán P., Kármán F., Kássa G., Kató S., Kelemen Kr., Kilár I., Király S., Kmoschek E., Kóczán A., Kohlbach B., Koller L.-né, Konda L., Kovács Gergely, Kovács Ignácz, Kovács Lajos (Gy.), Kölönte B., Kreszta R., Kronberger E., Kronstein B., Kurdilla F., Kurtz S., Lacza B., Lám F., Lányik I., Lengyel E., Linzer Sz., Lovass A., Magi F., Magi L., Magyar I., Marczinkó A., Márk I., Matolcsy L., Máry E., Membrer C., Miklós A., Módi M., Nagy Pál (Gy.), Nagy Sándor, Nikodemusz I., Orosz I., Papp Ferenc, Pásztor I. (Bp.), Petricskó M., Petz G., Pogány E., Réday I., Reibner M., Römer C., Schidella I., Simon Károly, Simon Miklós, Sipőtz P., Somló K., Somogyi Kálmán, Staibl I., Staud I., Stimakovits L., Strasser S., Strecke E., V. Sümeghy F.-né, Szabó Ferenc, S. Szabó I., Nsz. Szekeres K., Szentiványi A., Szerető G., Szilvásy I., Szinnyei I., Szirmai G., Szőcs Lajos, Szőts László, Taborszky O., Takáts Gy., Takáts Gy.-né, Tóth Lajos, Travnik I., Turóczi I., Váczy I., Vad P., Vende E., Vikár E., Walther B., Weger H., Zala M.

1931/32-re: Bihari F. (2·40 P), Heinlein I.-né (1·60 P), Horváth K. (Bp., 3 P), Koch N. (4·80 P), Posch K. (3·60 P), Szabó I. A. (4·80 P).

1932/33-ra: Petrick B. (1·20 P).

Előfizetési díjak: Budapesti Erzsébet Nőiskolai llíc., IX., Fáy A. rg., Nagykanizsai kegyesrendi rg., Pesterzsébeti K. L. rg., Újpesti K. K. rg.

Hirdetési díjak: Hertel W. (10 P), Kovacsevics M. (64 P)

Németh József pénztáros.

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára

BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai* / *üvegfúvó* / *asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai
kémia
földrajzi } tanszereket
természetrajzi
stb.

Izzólámpás epidiaszkópok!

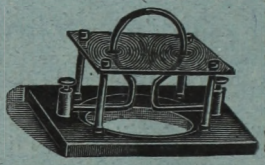

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

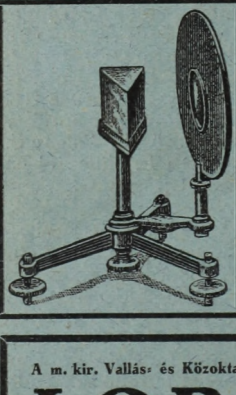

MARX ÉS MÉREI

TUDOMÁNYOS MŰSZEREK GYÁRA

BUDAPEST VI, BULCSU-UTCA 7.

Telefon: Aut. 933—88. és Aut. 933—86.

Gyártanak saját nagyszabású telepükön: **Fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblákat, előadóasztalokat, vegyifülkéket, ablaksötétítőberendezéseket. Iskolai gyakorlatokhoz való eszközök Mikola, Masszi, Hahn és Grimshl után. Epidiaskopok** a legelsőrendűbb kivitelben. **Mozgóképek.**

A CÉG FENNÁLL 31 ÉVE.

1910. Országos tanszerkiállításon: **első díj, állami aranyérem** és **díszoklevél,** új iparág meghonosításáért és felsőbb elismerésért.

PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

A m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi min. úr által 1094.541—104. szám alatt elismeréssel kitüntetve

LOPOS GYULA

TORNASZER- ÉS ISKOLABÚTORGYÁRA

BUDAPEST
III, BÉCSI-ÚT 85.
TELEFON: A. 625—05.

Legmodernebb svéd tornaszerek, athletikai szerek, gyógytornaszerek készítése. — Mindenfajta szabadalmazott fa- és vasállványú iskolapad gyártása. — Iskolapadok, óvodabútorok, iskolatáblák és irodabútorok előállítása.

*Szabadalm. **BU-KI** labda 5-ös és 4-es nagyságban, tornatermi játékokhoz halina posztóból. Nem tört be az ablakot. Szabadalm. **KOLOS** tornapad.*

Házi használatra kérjen prospektust!

Felszólításra árjegyzékkel és költségvetéssel szolgálok!

15.219 — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest. (F.: Czakó Elemér dr.)

Példány
0.43.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXIV. ÉVFOLYAM.
1931. JÚNIUS.
10. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁR-EGYESÜLET. BUDAPEST VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Sándor Vence: A német nyelvoktatás szakszakfelügyelői megvilágításban. — *Dr. Horváth Károly:* A képek a földrajz tanításában. — *Busák Béla:* Egy osztály magyar dolgozatai.

FIGYELŐ: Klebelsberg Kuno gróf képviselőházi beszéde a középiskoláról. — *Geszti Lajos:* Filmoktatásunk és a III. Internacionale Lehrfilmkonferenz. — *Bihari Ferenc:* A tanügyközigazgatás reformja és kodifikálása. — *Kiricsi János:* A munkatanítás a fizikában.

EGYESÜLETI ÉLET: Egyesületi hír. — Budapesti Tanári Kör. — Győrkerületi Kör. — Jóléti Bizottság ülése.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Marczell Ágoston:* Emős álma *(dr. Máté Lajos).*

A m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi min. úr által 1094.541—104. sz. a. elismeréssel kitüntetve

LOPOS GYULA tornaszer- és iskolabútorgyára

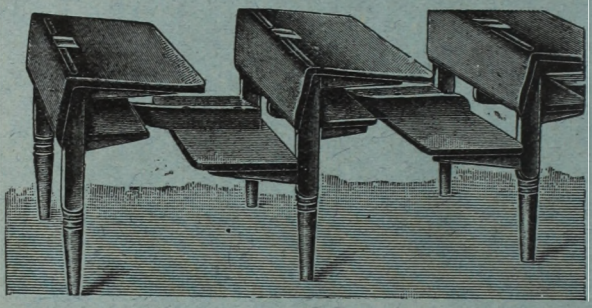

Budapest III, Bécsi út 85.
Telefon: A. 625—05

Házi használatra kérjen prospektust!

Felszólításra árjegyzékkel és költségvetéssel szolgálok.

Legmodernebb svéd tornaszerek, athletikai szerek, gyógytornaszerek készítése — Mindenfajta szabadalmazott fa- és vasállványú iskolapad gyártása. — Iskolapadok, óvodabútorok, iskolatáblák és irodabútorok előállítása.

Szabadalm. BU-KI labda 5-ös és 4-es nagyságban, tornatermi játékokhoz halina posztóból. Nem töri be az ablakot. Szabadalm. KOLOS tornapad.

Vezérképviselő és egyedárusító:

„KRONOSZ"

óra- és ékszerkereskedelmi r.-t.

BUDAPEST

IV, Kossuth Lajos-utca 4. I. em.

Fiókok: Debrecen, Pécs, Kalocsa.

KÖZÉPISKOLAI TANÁROK RÉSZÉRE

kedvező fizetési feltételek.

KITŰNŐ MINŐSÉG ÉS SZOLID ÁRAK!

Képes árjegyzéket (óra, ékszer, evőeszközök, versenydíjak, stb.) kívánatra díjtalanul küldünk!!

Igazi ajándék: az óra és az ékszer!

Országos Középiskolai Tanáregyesület, 5015-ös számla.

1931 május 7-től június 9-ig beérkezett pénzküldemények:

Felvételi díj à 2 P: Keresztúri Kálmán, Lázár Piroska.

Tagdíjak: Budapesti IX., Fáy A.-reálgimnázium tanári karától 63 P (névsor nélkül).

1926/27-re: Timár P.

1927/28. II. felére: Bundschuh O., Irsik I.

1927/28. egész évre: Horváth Endre, Timár P.

1928/29. I. felére: Dobay I.

1928/29. II. felére: Méhes Gy., Regényi S.

1929/30. I. felére: Fischer I., Mahr K., Nagy Márk, Vincze I.

1929/30. II. felére: Falábú Jenő, Herczeg Á. (2 P), Kiss Jenő (szfv.), Pókász B., V. Szarka Gy.

1929/30. egész évre: Arató Artur, Bakos I., P.-né Feigl A., Gosztonyi Margit, Harsányi Gy., Kiss István, Kolofont E., K.-né Kovács M., Krafka B., Marton G., Miklós B., Suhajda L., R.-né S. Szabó E., Teke S., Visnya A.

1930/31. I. felére: Cser I., Herczeg Á. (2 P), Horváth B. (3·60 P), Jólész B., Keszey I., Kiricsi I., Kiss Jenő (szfv.), Kiss Jenő (U), Ladányi E., Piroska D., V. Polgáry I. (4 P), Szentgyörgyi F., Szüts P., Ujvári Gy. (3·60 P), Varga G., Vaszkó A.

1930/31. II. felére: Almássy I., Baitz K., T.-né Bakács M., Bakos I., Bárdos I., Barta M., Benedek Margit, Bentsik M., Bezzegh Gy., F.-né Biczó I., Bodor I., Borsos Szabó E., Böröczffy K., Csabai I., Csaplovics I., Csapody V., Csatkai I., D.-né Csemez M., Csinády I., Czencz I., Emmer I., Eskulits F., V. Esztergomy F., Fábián Gy., Fallenbüchl F., Fodor Á., Gábor Gy., Gábriel I., Gedeon Gy., Gruber Gy., Halász Gyula, Happ I., Haypál B., Herczeg Al., Hollósy K., Horváth József (S), Horváth László, Jancsits H., Jánosy B., Jeauplong I., Juhász M., Kalkbrenner A., Kálmán E., Kamondy Z., Kárpáti Gy., Katona F., H.-né Keresztély O., Kertész I., Koller G., Kondor I., Kottász I., Kovács Jenő, Kovács M., Kovácsy I., Králik G., Krémusz R., Krikker F., Krisztin E., Krizsán Gy., Lauringer E., Leitner I., Lissák I., Makoldy V., Manger E., Marcsek T., Martinkovics L., Maurer E., Merényi G., Nagy László (Sz), Nasch F., Németh S., Német V., Oravecz L., Pápai I., Pável Á., Péch A., Perepatits S., Polák I., Poócza G., Putnoky I., Radványi L., Ruhmann I., Sárközy S., Schlosser I., Schummer Sz., Schügerl M., Schwartz K., Simon László, Spanner G., S.-né Spiegelhalter I., Stodolni Gy., Szabó József (S), Szabó Kálmán, H.-né Szalkay M., Szomorú Á., Szüts P., Tőry M. M., Turner K., Uskert K., Vakarcs K. (0·80 P), Várdai B., Varga Gábor, D.-né Vendl I., Will P., Zibolen E. (1·20 P).

1930/31. egész évre: Arató Artúr, Árvay I., Bakos I., Bednarik A., Bertalan R., Bezdek I., S. Boér G., Császik F., Eicher I., Erdélyi L. (II. k.), Demeter D., Dormuth A., Falábú I., Farkas Pál, P.-né Feigl A., Fejes Z., Fialka M., Filarszky E., Forberger A., Frecska I., Gál K., Gazdag L., Glatz K.-né, Goschi P., Gosztonyi M., Grabler I., Guelmino I., Gürsching E., Gyarmaty I., György O., Haitsch S., Hantos L., Harsányi Gy., Hessky I., Horváth Ernő, Ipoly H., Jablonovszky M., Jeszenszky I., Kalmár E., Karácsonyi S., Kengyel M., Kerber I., Kerecsényi G., Keresztúri K., Kiss István (K), Kolofont E., K.-né Kovács M., Kozma G., Lázár P., Lindtner M., Lomos S., Losonczy L., Marton G., Márton I., Mathiasz A., Mészáros I., Mildner Gy., Mihalovics L., Mohai L., Oslay F., Pék B., R.-né Perényi G., Pitying I., Polgár E., Pongrácz A., Pongrácz K., Radó S., Rausch G., Rózsa A., Ruzsonyi B., Schillinger A., Schmidt G., Stoll F., Suhajda L., Szabad F., Szabados Gy., R.-né S. Szabó E., Szaif M., Szentirmay O., Szepessy I., Szödényi A., Tass K., Teke S., Télessy D., Tokody L., Tompa B., Traeger I., Tyukodi I., Visnya A., Zombory I.

1931/32. I. felére: Falábú I., Halász V., Mező F., Pálla I.

1931/32. egész évre: Altmann I., Tomor Gy., Todorán I., Zwickl P.

Előfizetési díjak: Budapesti VII., Madách-rg., Sátoraljaújhelyi K. L. polg. fiúisk. (6 P), Szegedi Kl. G.-rg., Székesfehérvári Ybl M.-reál, Szombathelyi F. F.-reál.

Adományok: Kelemen B. 14·40, Székely Doby Z. 0·60 P.

Hirdetési díjak: Lopos Gyula 64 P, Marx-Mérei 70 P, Studium 32 P, Teichner Dezső 80 P, Uránia 128 P.

Németh József
pénztáros.

Bérmentes szállítással 1½ kg-os bádogdoboz 18 m² területnak kb. 4—6 iskolatáblához 8·80 P, ¾ kg-os doboz 9 m² területnek kb. 2—3 táblához 4·60 P, 1 db iskolatáblamáz-ecset 3·50 P, 1 palack legfinomabb piros vonalhúzófesték ecsettel 1 Pengő.

SZABADALMAZOTT
ISKOLA-TÁBLAMÁZ

Szállítok „Gresh Oil" elsőrendű iskolai padlóolajat 5 kg-tól bádogban, vashordóban. „Ibis" seprőt olajozott padlókhoz. Krétát „Studium" szivacsot, tentát, tentaport stb. legolcsóbb árban. Portó készkiadás felszámolása. 10%-os engedménnyel.

GRESCHIK GYULA
Budapest II, Iskola-utca 35. szám.

ERDÉLY és SZABÓ
laboratóriumi felszerelések, tanszerek és preciz. mérlegek gyára
BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak *saját* { *mechanikai üvegfúvó asztalos* } *műhelyükben:*

fizikai kémia földrajzi természetrajzi stb. } tanszereket

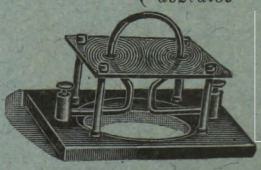

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Költségvetéssel és szaktanáccsal szívesen szolgálunk.

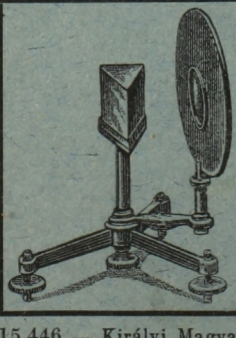

MARX ÉS MÉREI TUDOMÁNYOS MŰSZEREK GYÁRA
BUDAPEST VI, BULCSU-UTCA 7.
Telefon: Aut. 933—88. és Aut. 933—86.

Gyártanak saját nagyszabású telepükön: Fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani, földrajzi eszközöket. Kapcsolótáblákat, előadóasztalokat, vegyifülkéket, ablaksötétítőberendezéseket. Iskolai gyakorlatokhoz való eszközök Mikola, Masszi, Hahn és Grimshl után. Epidiaskopok a legelsőrendűbb kivitelben. Mozgóképek.

A CÉG FENNÁLL 31 ÉVE.

1910. Országos tanszerkiállításon: első díj, állami aranyérem és díszoklevél, új iparág meghonosításáért és felsőbb elismerésért.

PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

15.446 — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest. (F.: Czakó Elemér dr.)